Digitized by Google

Elisha Jones
Leipzig, Feb 11. 1874

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN

PRESENTED BY
THE HEIRS OF
ELISHA JONES
ASSOCIATE PROFESSOR
OF LATIN 1881-88

Digitized by Google

RHETORES GRAECI

EX

RECOGNITIONE

LEONARDI SPENGEL

VOL. II.

RHETORES GRAECI

EX

RECOGNITIONE

Leonhard von

(LEONARDI) SPENGEL.

VOL. II.

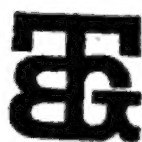

LIPSIAE

SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLIV.

PRAEFATIO.

X. PROGYMNASMATA HERMOGENIS.

Hic progymnasmatum autor dicitur Rhet. gr. IV, 32. VII, 18. quae Libanii alii dixerunt esse, Rh. gr. VII, 511 *διὰ τῶν προγυμνασμάτων ἅ με οὐ λελήθασί τινες τῷ σοφωτάτῳ Λιβανίῳ περιτιθέντες ἄγαν ἐλλογίμως, ἵνα δὴ οὕτω φαίην.* quo factum videtur, ut huius libri nomen non appareat VII, 50. V, 228. Multum variant codices, nos Walzii copiis ita usi sumus, ut Parisinus A Ambrosiano, Mediceo, Taurinensi praestare, B C D vero his magis emendatricem manum perpessi esse viderentur. Finckhii (F) emendationes vid. in Iahnii Annal. 1832. VI, 172—202. Additam. 1837. V, 341.

p. 3, 3 *καὶ*] *καὶ ἔτι* Ambr. B C D, *ἔτι οὖν* Med. Doxopater II, 142 *πλάττειν*] Finckh, *τάττειν* libri praeter B C D, in quibus *προτάττειν* et in margine *ἁπαλοῖς οὖσιν αὐτοῖς.* Bernhardy *διότι τὰς ψυχὰς ἔτι ἁπαλοὺς ὄντας αὐτοὺς πρὸς τὸ .. δύναται καὶ πλάττειν.* ego si refingere liceat, malim *τὸν μῦθον πρῶτον ἀξιοῦσι τάττειν καὶ προσάγειν τοῖς νέοις .. δύναται, ἔτι ἁπαλοῖς οὖσιν αὐτοῖς.* 8 *Αἴσωπος ἐχρήσατο*] Taur. Med. *ἐχρήσαντο* ceteri 15 *ἀλώπηξ*] editores ex Prisciano, *ἀνθρώπους* libri. *δεῖ τινα σοφὸν παραθεῖναι* (vel *παρατεθῆναι*), *ἄνθρωπος ἐνταῦθα* F *μιμουμένους*] *ἐνταῦθα μιμουμένους* A Ambr. 17 *οἱ πίθηκοι*] *ὑποθήσεις* Med. Taur. in quibus supra *πιθήκους μιμουμένους* 4, 8 *ἀναβαίνουσι τέρποντες* Doxopater p. 176. 24 *ἀσπιδοποιΐα νεκυομαντεία*] quidni ex more *ὁπλοποιΐα νεκυία* 29 *πλαστικὸν* A cf. Rhet. II, 13. 5, 1 seqq. conf. Rh. gr. II, 216. et 13 sq. 12 aut utrumque *δέ*, aut posterius *οὐ* et *οὐκ* delendum esse monuit F 23 deest *τὸ συγκριτικὸν* quod Doxopater qui codice Mediceo simili usus est, non invenit II, 216. exstat vero I, 129. II, 14 *τὸ δὲ κατὰ τὸ συγκριτικόν, ὅπου ὁ καιρὸς δίδωσι* (*ὅπου ἂν .. διδῷ* II, 14)· *πανταχοῦ γὰρ καὶ ἐν ἅπασι τῆς ῥητορικῆς εἴδεσι καὶ τοῖς τοῦ πολιτικοῦ λόγου μέρεσιν αὐτῷ χρώμεθα.* 26 *συναμφοτέρου*] *τὸ συναμφότερον* Rhet. gr. II, 15. 7, 12 *ἀποφάνσει*] Rh. II, 24. 8, 7 *τῇ τῆς*] *τῇ* om libri 9 *κατὰ τὸ ἐνθύμημα* delet F 17 *ἰέναι*] *εἶναι* libri 18 *ἐναντίον δ'* Finckh. 9, 20 *εἰ οὗτος*] melius *ἢ οὗτος* 24 *πρῶτα μὲν* om Par. certe scribendum erat *πρῶτον* 30 *τούτου*] *τύπου* Heeren 10, 6 *καὶ*] potius post *βούλεσθε* ponendum. 8 *μόνος*] *μόνον* libri 13 *θυσίαις*] Veesenmeyer, *οὐσίαις* libri 16 *ἔχοιεν*] imo *ἔχοι* 11, 5 *εἰ δὲ .. ὀρφανοί*] alia pro his apud

Priscianum argumento aptissima: Si dicis contra sacrilegum vel homicidam, praeterea a consequentibus, quod per hunc imminuta maiestas templorum, infamati sacerdotes, segniores ad offerendum ornamenta delubris redditi cives. conf. Theon p. 225, 23 W. Sed cum in solo Taur. sit *ἀπὸ τούτου*, in ceteris *ἀπὸ τῶν φόνων*, F corrigit *ἐθέλει*, *εἰ δὴ λέγοις κατ᾽ ἀνδροφόνου*. 12, 2 *ἀριστέως*] *κοινὸς τόπος* addit Finckh 12 *ἢ ὅπως* Finckh 25 *ἐν τῷ*] *ἐκ τοῦ* Finckh *μὴ μετασχεῖν — γινομένων* Isocr. Euag. § 71. 15, 28 *οἰκεῖον πρέπον*] alterutrum vacare videtur, sed etiam 51 *ἁπλῶς κοινῶν* 16, 17 *καὶ .. οἷον*, et supra *καὶ καιρῶν* om. plures codices, conf. F 31 *διηγήσεως*] non addit F 18, 9 *οἷον* delet Finckh 29 *ἢ ταὐτὰ ἀναγνῶναι*] Dem. p. 485. *εἶναι ταῦτα γνῶναι* libri.

XI. APHTHONIUS.

Huius progymnasmata, quae post Walzium Iulius Petzholdt Lips. 1839 edidit, scholarum usui haud incommoda doctrinae exemplum esse posteriores censuerunt; adeo omnium ore celebrantur.

p. 21, 11 *τέτακται*] *πέπλασται* Finckh 22, 19 *κἂν*] fort. *κἂν εἰ* 23, 14 *ἐργάσαιο δ᾽ αὐτὴν*] sic p. 68. 87. 129. W. *ἐργάσῃ* 102, utrumque in libris 115. 24, 16 *τοὺς δὲ παιδαγωγοὺς ἀποστραφείη*] ponenda post *διδασκάλους* 17 *μετὰ τῶν λόγων καὶ τοῦ δέους* Bernhardy 30 *ἀνάλωσεν*] malim *ἀναλῶσαι* 28, 12 *μᾶλλον*] imo *μάλιστα*, et ita Doxop. II, 333 30, 30 alii libri *οὐκ αὐταῖς ἀντιλέγει ταῖς*. Mon. *οὐκ ἀντιλέγει*, sed prius in rasura rec. m. 31, 21 imo *εὐδαιμονέστατον* 26 num *ἥκουσι κτωμένοις*? Gregorius p. 106 *βίαν ἔχουσι* interpretatur, cf. Doxop. p. 365 27 *ποθῶν οὐ*] *γρ. πονῶν οὐ* Mon. Koen ad Gregor. p. 105. 32, 16 alii libri *νοήσαντα*. 33, 17 *τύραννος δὲ ἀφεθεὶς* adnotante Finckhio Par. Lips. ap. Lederlinum. Doxop. 408, 8. 12. cll. Nicol. 319, 20. 35, 18 imo *ῥᾴδιον* 38, 28 *πρώτοις*] *πρώην* Paris. probante Finckhio 39, 26 *καὶ τὰ κατὰ*] Finckh, *καὶ τὰ* vel *κατὰ* libri 40, 14 imo *προοιμιασάμενος*, vid. 36, 9 atque ipsum quod sequitur exemplum. 16 *οὕτω θήσεις* melius absunt. 25 *ὑπερέβαλε*] Portus Doxop. 468, 1. 469, 23, *ὑπερέβαλλε* libri, Dox. p. 470, 4. 41, 7 imo *δουλουμένοις* 42, 3 lacunam indicavimus; adverte *πρῶτον μέν*, nec Phocenses in hac re omittendi erant. 18 imo *περιιὼν* 22 *ἴσον*] *ἢ τὸ ἔλαττον* Epitome addit p. 124. 24 *μείζοσι*] eadem addit *ἢ ἴσα τοῖς ἴσοις* 28 *μείζοσι*] Epit. p. 133 addit *καὶ διὰ τοῦτο δεῖ οὐκ ἐπιχειρημάτων καὶ ἐπενθυμημάτων*. 43, 4 *τόπος* Scheffer 46, 5 *γόος*] *γένος* Doxopater 24 *ὁ αὐτὸς*] *αὐτὸς ὁ* libri 47, 9 *Ἀλεξανδρεία*] cf. Hefter Zeitsch. f. Alt. 1839, p. 377—89. Parthey Alexandrinisches Museum p. 103. ex Sacyi sententia haec post Serapei dirutionem scripta sunt. 48, 25 *καὶ*] *καὶ κατὰ* Finckh, coll. Nicol. par. 403, 24. 404, 12. 409, 11. 24. 51, 16 alii codices *ἐπιόν-*

τος χειμῶνος 53, 24 fort. *εἰσφορᾷ* 54, 7 *τὰ μοιχῶν*] nonne *ἀδικήματα* addendum? 20 *κρίνετε*, non *κρίνητε* Mon. 22 *ἅπαντα* del. 55, 18 fort. *βούληται* 23 *τὸν μόνον*] imo *μόνον τὸν*

XII. THEON.

Is autor cum egregia et utilissima docet, tum apta dicendi ratione utitur; eo magis mirum est continuos fere errores in particulis et modis inveniri; et Finckhius (F) quidem cuius praestantem editionem secuti sumus, haec attingere ausus non est, nos quibus Theonem pure scripsisse certum est, haec pleraque ad usum solemnem refinximus, aut hic notavimus.

p. 59, 2 *δεῖν*] melius abest 60, 6 *διηγήσεων* Scheffer 7 *ἢ*] imo *καὶ μὴ* .. *ἀπολείπηται*] nunc probat etiam F, qui *ἀπολείπεται* scripsit. 61, 2 *ἐν* addidit F 14 *δημοσθενικῶν*] Scheffer, *δημοσίων* libri 20 *τὸ δὲ*] *τοῦτο δὲ τὸ* libri 22 conf. Rhet. VI, 456. 62, 30 *ὁκοῖον*] *ὁκοίην* Stobaeus, Diog. Sent. ap. Gaisf. 11. 63, 11 *ἱερὰ συλώμενα* desunt Aeschinis libris in Ctes. §. 157. 12 *καὶ παῖδας* .. *γυναῖκας* om libri 31 Lysiae *Ὀλυμπικοὶ* ap. Hermog. p. 395. 64, 5 *ὑμῶν* Dem. p. 526, item *αἴτιον ἂν γενόμενον* 25 *διατεθρυλημένῳ* libri 65, 10 *ῥᾷστα*] imo *ῥᾴονα* 66, 11 *καὶ τῶν*] fort. *καὶ ἀνθρώπου*. cf. Arist. Rhet. 2, 20. 12 *ὁ τοῦ πολέμου καὶ τῆς ὕβρεως*] Babrius fab. 70. 22 *σειληνοῦ*] Valckenarius, *σελίνου* libri 67, 1 *δὴ ἁρμόττοι*] F, *δεῖ ἁρμόττειν* libri 4 *μὲν*] *δὲ τῶν μὲν* F 4 *διηγημάτων δὲ τῶν μὲν μυθικῶν* F 9 *Θεσπίου* Scheffer, *θυέστου* libri 22 *ὁ ἑλληνικὸς* Krüger Studien I, 118. 69, 31 *εὔφρονος*] *Ἐφόρου* Scheffer, fort. comparativus latet. *Θουκυδίδῃ*] malim *Θουκυδίδης* 70, 1 *ὅτε*] *ὅτι* libri 32 *καλλίστας* Lederlin 71, 10 *ἔνρυθμον*] F, *εὔρυθμον* libri, sic et 170, 9. 26 *περιέχεσθαι δεῖ*] fort. *ἔχεσθαι δὲ δεῖ* 30 *σῶμα*] Aesch. *παραπρ.* §. 88 ubi *τῷ σώματι* legitur, *στόμα* Theonis libri 72, 9 imo *ὠφελιμώτατον* 15 imo *ἔχωσιν* 73, 4 *αὐτῶν ἑκάστου*] F ex Doxopatro II, 165, *αὐτῷ ἕκαστον* libri, malim *ἑκάστῳ* 11 *δυνατῶς* libri 23 *τῶν* om libri 74, 25 *αὐτῶν*] F, *αὐτοῦ* libri 32 *τούτου τὸ*] *τοῦτο* Heinsius 75, 3 *τῷ νεωτάτῳ* .. *υἱῷ* .. *τινα* Camerarius 9 *ἐκθέμενοι*] conf. Doxop. 11, 191. 76, 10 *ἀνωτάτω*] *ἀνώτατα* libri 13 *παρατίθεσθαι*] *προτίθεσθαι* F coll. Quint. 4, 2, 4. 4, 1, 35. 24 *ὁμωνύμοις* F 26 *ἀφαιρεθέντος* F, *ἀφαιρουμένου* Christius. 77, 2 *ὃ*] F, *ᾧ* libri 10 *δ'* add. F, *ἐλλιπὲς ἢ τὸ* Heinsius 13 *τρόπον ἢ τόπον*] imo *τόπον ἢ τρόπον* 26 scrib. *δυνώμεθα* 78, 8 *παρεκβάσει* libri 19 *καὶ ὁ χρόνος καθ' ὃν ἡ πρᾶξις* in expositione praecedit *τόπον* 79, 3 *ἔπειτα*] malim *ἔπειτα πότερον* 21 *μάλιστα*] *κάλλιστον* libri 23 *εἴη*] malim *ᾖ* 31 *μᾶλλον* ante *σαφὴς* ponendum. 81, 3 *οὐδὲ*] *οὔτε* libri 8 *τὸ*] F, *τὰ* libri 11 *ἀντιφερίζειν*] Camerarius, *ἀλλερίζειν* libri 25 *κλει-*

νὸν] Brodaeus, κεῖνον libri 84, 3 δίκαιος] δίκαιον libri 85, 3 ἰδίου] ἰδοὺ libri, ἰδίας ἕνεκα ἔχθρας Lederlin 6 μὲν] μὴ libri 17 ἐκφυγεῖν] adde verbum quod excidit ex Thucydide διαφθείρεσθαι 19 imo πιθανώτατον 24 οὓς ἂν] οὓς ἐὰν libri, ut 105, 21. 86, 3 ἀλλήλαις] F, ἀλλήλοις libri 25 συμβουλίης Herod. 3, 1. 87, 18 προσαγορεύοντες Lederlin, ἀπαγορεύοντες libri 20 γὰρ delet F ἐκφέρειν] εἰσφέρειν libri 26 post συμμαχίδα in libris ἀνοῖξαι δ' αὐτοῖς .. ἀνέῳξαν αὐτοῖς τὰς πύλας καὶ τὰ ἑξῆς, quae F suo reddidit loco 89, 27—90, 31 ante Ναυκλείδης. 88, 21 ἔσεσθε] F, ἔσοισθε libri 30 et 89, 8 ὑποθώμεθα libri, corr. F 89, 14 εὐχόμεθα libri, corr. F 20 ὁμοτικὴν] F, ὀνομαστικὴν libri 23 ἐπὶ] περὶ F 29 ἀπαγγέλλειν] F, ἐπαγγέλλειν libri 91, 21 χάριτος ante καλὸν addit Camerarius, malim post εὐθὺς. v. 8 Meineke fragm. 176 pro ὁρῶν nescio unde ἰδών. 22 πρόκειται libri, corr. Camerarius 24 imo μέντοι μὴ συνεχῶς 92, 19 χρυσῇ Hemsterhusius 29 μικρὸν .. Ταλάου] Isocr. Paneg. 15, μικροῦ .. ταλάθου libri 93, 5—96, 14 quae sequuntur περὶ δὲ ἀνασκευῆς καὶ κατασκευῆς ... παραπλήσια τούτοις infra p. 216—22 W. in libris leguntur praemisso titulo περὶ ἀνασκευῆς καὶ κατασκευῆς. Ea ut integrum esset διηγήματος caput, neque quod postremum enumerasset, his deesset, inepte vero infra ante τόπον et post χρείαν positum exstaret, huc transponenda esse F perspexit in praefat. p. XVII. εἴπομεν] cap. 3 fine. 94, 6 ῥαδίως] Lederlin, ῥαδίων libri 95, 12 περὶ τῶν] F, τῶν περὶ libri 97, 4 scrib. ἔσθ' 98, 18 ὁ Πλάτων delenda sunt 102, 23 μὲν] μέντοι F 103, 30 ἐνυπάρχῃ μηκύνοιμεν] imo ἐνυπάρχοι μηκύνωμεν. 105, 21 ἂν] ἐὰν libri 24 τῶν] τὴν τῶν F 106, 16 ὁμολογούντων] imo ὁμολογουμένων 18 καὶ inclusit F 20 Κόνωνος] Πύθωνος Paris. cod. fort. recte 25 ἁπλῶς] F, ἁπλῶν libri 107, 4 καὶ] οὐχ ὑπ' Aesch. in Timarch. §. 190. 108, 30 ἢ ante σοφῶν add. F 109, 22 τοῦτο] imo τούτου 110, 7 καὶ] imo καὶ αἱ 18 εὖ καὶ ὡς] Lederlin, εὐκαιρίας libri 19 μᾶλλον] puto μάλιστα 20 πρὸ] F, πρὸς libri 28 ὥστε] ὥσπερ F 111, 32 ἥρωνα] Σίμωνα Meinek. 112, 11 ἀπολογεῖσθαι — διαφέροντας Isocr. verba Helen. §. 15. 25 αὐτῶν] αὐτὰ F 113, 13 πολλοὶ] Par., ceteri οὐδεὶς quod deleto μᾶλλον stare potest. 15 μετὰ] male ex praecedente versu repetitum, aut ὑπὲρ vel παρὰ flagitatur. 22 ἐπάξομεν] ἐπαύξομεν libri 114, 2 παραβαλλομένων] F, προβαλλομένων libri 14 ἀξιοῖμεν libri 115, 8 παρ'] περὶ F 21 πανηγυρικῶν] παρηγορικῶν Victorius, probante F, coll. Doxop. 561, 20. 116, 4 κατὰ δὲ διάθεσιν] quidni et hic καὶ διὰ διάθεσιν? 7 στωμύλοι libri, corr. F 21 τρόπῳ] τόπῳ F 24 ἢ ἀποτρέπομεν om libri 117, 3 ὑπὸ] ἀπὸ libri 6 lacunam explet Walzius: παρηγοροῦντες δὲ ἀπὸ τῆς τύχης ἐπιχειρήσομεν. 18 ποιήσηται] ποιήσαιτο libri 118, 21 καὶ τρόπων] F, κατὰ τρόπον libri 119, 4 ἡ μὲν γὰρ] F, μὲν γὰρ καὶ libri 5 τῷ προειρημένῳ coniecit F 120, 6 λευκόπτεροι F coll. Herod. 2, 76. λευκότεραι libri. 26 ἀναφέρεται] ἀναστρέφεται coniecit F 28 malim τὸν αὐτὸν τρόπον

121, 17 *τοῦτο* libri, corr. F 22 scrib. *ἐπισημαινόμεθα* 30 *ὅτι πολὺ*] praeponendum *καί* 31 *εἰ*] imo *ἢ εἰ* 122, 4 *εἶθ' ὅτι*] scribendum esse *εἶθ' ὅτι δίκαιον καὶ ὅτι* infra exemplum docet 247, 16—19 W. monuit iam Lederlin. 8 *ὅτι ἡδὺ*] praepone *καί* *πραχθῇ*] malim *πραχθείη* 9 *τοῦ ἐναντίου*] imo *τῶν ἐναντίων*, ut infra 124, 18, nam quatuor sunt loci. 122, 16 *ἐκ τοῦ μέρους*] adde *καὶ ἐκ τοῦ ὅλου*. vid. 124, 28. monuit F. 21 *παρ'*] F, *περὶ* libri 23 *εἴη*] imo *ἢ* 123, 7 *πολιτεύεται σοφὸς*] imo *πολιτευτέον σοφῷ* vel *πολιτεύεσθαι δεῖ σοφόν* 31 *αὐτοῖς*] imo *αὐτῆς* 124, 3 *προνοούμενον*] imo *προνοοῦντα* 18 *ἐναντίων*] deest horum primus locus supra notatus 122, 9 verbis *εἰ γὰρ τὸ ἐναντίον οὐ πρακτέον, τοῦτο πρακτέον*, isque propter similiter desinens excidit. 25 *ἐκ δὲ τοῦ μέρους*] ante hoc excidit exemplum verborum supra dictorum *καὶ ἐκ τοῦ μείζονος*. 26 *ἐπεὶ καὶ*] *ἢ καὶ* F 125, 16 *τὰ παρομαρτοῦντα*] articulum add. F 21 *δὲ*] F, *δὴ* libri, malim *δὲ δὴ* 29 *ἢ καὶ*] fort. *εἶτα*. 126, 14 *προσεῖχον τὸν*] Veesenmeyer, *προσήκαντο* libri 127, 6 *αὐτὸν* libri, corr. F 23 *δύναιτο*] F, *δύναται* libri 27 *ἐν* add. Camerarius 128, 23 *πολιτικοῦ* libri, corr. F 30 *ἑκατέρου* F 129, 12 *περὶ τὴν*] F, *περιττὴν* libri *ἡ δὲ*] F, *ἢ* libri 14 *ἡ δὲ περὶ τὴν σύνθεσιν* add. Camerarius. 130, 5 *φησι* libri 9 *δύναται* libri 29 *παρ'*] *περὶ* F 31 *ἄγνοιαν* coni. F.

XIII. HERMOGENIS ARS RHETORICA.

περὶ στάσεων.

Multi atque bonae notae exstant huius artis, quam pueri et senes in scholis decantabant, codices; Walzius V. D. usus est Parisino antiquissimo saec. X 2977 in libro de statibus; (ex codice 1983 eiusdem aetatis specimina nobis misit Ed. Wölfflin) Monacensi sec. XIII, (327), Vindobonensi sec. XV. Sed quamvis industrius editor hoc labore maximam eruditorum gratiam inierit, tamen hos libros non ea cura, ut ubique in singulis locis certum ferre iudicium liceret, collatos esse, ipsi adhibito codice Monacensi experti sumus; hoc constat aliam et sanam recensionem in scholiorum Aldinorum serie extare. Quodsi Syriacus vel alius autoris verba quae interpretabatur, commentariis suis addidit, fieri potuit, ut vetusta et melior Hermogenis librorum recensio, haud raro a vulgaribus distans codicibus, in scholiis servaretur. Neque tamen hoc certo demonstrari potest; nam et Simplicii commentariis postea ab aliis Aristotelis verba illata esse certum est. Quod utcunque est, haud parum scholiorum textus a vulgatis libris distat, et in iis quae non magni videntur momenti et casu potius atque negligentia, quam ratione accidisse, sic v. c. 12, 8 legitur *δεῖ* pro *χρή*. 32, 11 *νομίζω γὰρ .. εὑρίσκεσθαι* pro .. *ὅτι .. εὑρίσκεται*. Haec et alia plurima primum commentatorum opera illata esse coniecimus, postea vero Monacensem bom-

bycinum librum innumerabilibus impletum esse lituris, quibus alia supparis fere aetatis manus vulgarem adscripsit lectionem, ut plurimis in locis quid a prima scriptum esset manu, non appareret, animadvertimus; ex scholiis Aldinis aliisque quae etiam nunc restant indiciis illam ibi fuisse recensionem eamque multis praestare virtutibus intelleximus; ita factum est, ut hanc potissimum sequeremur, et quae in nostra editione a Walziana distant, omnia Monacensis libri, quem et Vindobonensis haud raro sequitur, autoritate restituta esse teneas. id monendum esse videbatur, ne si has lectiones frustra ibi in farragine quaesiveris, nos Aldinis scholiis solis fidem praestantes eas recepisse crederes; multa enim ibi omissa aut non recte ex M enotata sunt. Nos pauca dedimus, nam integram afferre lectionem neque huius erat editionis, neque cum plurima sint erasa, fieri potuit, sed qui ex vetustis codicibus Hermogenem restituere conetur, nisi librum unde hic descriptus sit, et in quo plana, quae hic erasa leguntur, exstent, invenerit, ne hunc quidem Monacensem negliget. varietas lectionis Paris. margini addita ex hoc fonte hausta est, cf. ad 31, 12. 47, 3. Operarum menda quae invenimus in Walziana editione (v. c. 11, 17 *εἶτα* pro *εἶναι*, et 22 *ἤτοι καὶ* pro *ἤτοι δέ*, 190, 3 *εἰ γὰρ μὴ* pro *εἰ δὲ μὴ*) tacite removimus.

p. 133, 2 *τέχνης*] alii *περὶ τέχνης*, conf. Bakius ad Apsinem p. 173. 3 *περὶ τῶν στάσεων*] ita et Paris. 1983, malim *περὶ στάσεων*. 22 *πρόσωπα καὶ πράγματα γίνεσθαι* M, sed verbum in ras.; *εἶναι* fuisse schol. docent. 134, 2 *τοιαῦτα*] *ὅμοια* Par. 1983, rec. M 3 *τρίτην*] sequitur ras. in M, *δὲ* fuisse schol. docent. 16 *αὐτοῖς* addit M, schol. 135, 7 *πρᾶγμα ἐνταυθοῖ τὸ*] schol. pr. M. *τὸ πρᾶγμα ἐνταῦθα* ceteri. 14 *αὖ πάλιν*] ras. in M 24 *τῇ κρίσει*] om Par. 1983. 136, 18 *ἀπολαβὼν* Par. 1983. 137, 7 *καὶ . . . τοσαῦτα* om Par. 1983. M in quo et sequens *γε* deest. 23 *γένοιτο* omisso *ἂν* Par. 1983. 24 *εἰ καὶ μὴ καὶ* M 138, 3 *τούτων*] rec. M, nec aliter Anonymus VII, 174. *τοῦτο* plerique omnes. 5 *τοῦ* om Par. 1983. 10 *συνεστήκοι*] alii *συνεστήκει*, malim *συνέστηκεν* 22 *ποιεῖ*] *ποιεῖται* libri 139, 3 fort. *ἢ συμφέρον ἢ* 141, 4 *οἷον*] conlicias *οἷος νόμος*, sed idem optimi libri om. 37, 5. cf. 52. 9 ubi alii *δέον* inserunt. 142, 23 *δήπουθεν*] *θεν* M in ras. et v. 4 item in ras. *δήπουθεν λαμβάνοντες*. 143, 16 *φησιν*] imo *φήσει*, item 155, 17. 144, 13 aut *ἢ* ante *διαβάλλειν* delendum est, aut *διὰ τὸ* ante *μὴ εἶναι*. 147, 8 *φησὶ* libri 148, 14 *εἰς τὸ καθ' ἑαυτὴν*] fort. *τὸ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ* 149, 14 *τότε ἢ δὴ*] *τό τε ἤδη* libri, ibidem M in *τέλεον* postrema syllaba in ras. *τελέως* Vind. 151, 3—12 *διπλοῦς . . ἀντεξέτασιν*] haec Hermogenis in scholiis p. 447 male Sopatri verbis adhaerent, nec minoribus sunt incusa litteris, quo factum, ut Bernhardyus non Hermogenis sed scholiastae esse hariolaretur. 152, 10 *ἐφ'*] *ὑφ'* Mon. 16 coniunctivus in M, non *κατασκευάζεται* 19 *ἔλυσε . . φεύγει*] ita M et *γρ* Par. *λυθεὶς τοῖς θεσμοφορίοις ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἀπέδρα ὁ οἰκέτης . μετὰ ταῦτα εὕρηται ὁ ἀνὴρ πεφονευμένος, καὶ συνειδότος ἡ γυνὴ φεύγει* ceteri. 153, 3 *ὡμολόγηται*] rec. M fuit *ὁμολογεῖται* 22 *ὁ ὅρος . .*

τέλους] sic M Vind. sed in M post τέλους est rasura duorum vocabulorum; ὁ ὅρος ἐκ τῶν παρειμένων ceteri hoc loco libri, ita ut illa ὁ ὅρος .. τέλους supra ante οἷον τύραννον posita legantur. 154, 6 τούτων] M Vind. ὅπλων ceteri 12 ἤ τις ἐστιν ὅτι et καὶ κατηγορεῖν om pr M 22 ἐπ' ἀμφοῖν] ἐπ' ἀμφοτέρων pr M ut videtur. 32 καὶ] Vind. schol. IV, 548: νόμου ὄντος τὸν μὲν ἱερόσυλον ἀποθνήσκειν (τεθνάναι schol.), τὸν δὲ κλέπτην διπλᾶ διδόναι, quorum nullum vestigium in M apparet. 155, 7 ὀνομαζόμενος] quod alii addunt ὃ γίνεται in M non est 11 ὡς δεῖ om M 14 καταθέσθαι rec. M. 28 καὶ τὸ M 156, 11 ἄλλως] ὅλως rec. M 23 μνηθέντα om M 158, 31 καὶ del. cum M. 159, 3 μόνοις ante κεφαλαίοις add M 8 μετὰ Χαιρώνειαν] M, rec. m. inseruit τὰ κατὰ 17 πραχθεῖσιν dilucide M, non προαχθεῖσιν 160, 1 ὁ καὶ] M. καὶ ὁ rec. M 4 ἀλλὰ .. μεταχειρίζεσθαι om pr M 161, 3 τέσσαρες] τρεῖς M 16 πρός τι] τῆς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους add M, recte, sed scrib. τοῖς 24 προείρηται] sequitur in M rasura duorum vocabulorum. 28 ὁρικὸν] media syllaba in ras. M. 162, 7 inserta om M Vind. nec interpretes IV, 674 attingunt. 12 ὅτι om pr M 163, 1 ἢ ὅτι πατρί γε ὄντι dilucide sic M. 8 οὖσαν τὴν] posteriores duae syllabae in ras. M, ut τὴν initio scriptum non fuisse appareat, ut marg. Par. monet: ἐν ἄλλοις οὐκ ἔστι τὸ τὴν ἄρθρον. 20 ὑπευθύνῳ dilucide M 24 οἶκτον] ὕπνον M cum aliis 164, 8 μετὰ Πύλον] M, μετὰ τὰ κατὰ Πύλον ceteri, ita supra 41, 10 W. μετὰ Χαιρώνειαν, ubi item alii τὰ κατὰ inserunt. nulla est varietas 85, 23 W. μετὰ τὰ κατὰ Κύζικον 165, 26 ἄλλως τε rec. M. 5 et supra τε in ras. ὅσα δ' M, item sequenti versu 166, 23 τοῦ κυρωθῆναι ἀντιλέγειν] pr M, ἡμερῶν δέον ἀντιλέγειν πρὶν τοῦ (πρὶν οὐ schol.) κυρωθῆναι plerique omnes. 167, 2 γράμμα] M, schol. πρᾶγμα ceteri 168, 13 τίνι] τίσι M, sed σ in ras. 24 ἢ μὴ] schol. εἰ μὴ libri 27 M in ras. οἷον ὅτι ἑτέρως ἔδει καὶ ὡς ἑ 169, 16 ἀντίληψις om pr M 170, 5 οἷς] M, καὶ οἷς ceteri praeter schol. ubi καὶ ὡς. Fort. καὶ ὡς, ὁ ἕτερος ἂν .. χρήσασθαι, ἰσάζει. 28 τὸν χειμῶνα M in ras. 29 οὐ om pr M 32 φυλάξαι βέλτιον sic M 171, 14 δὲ .. μη sic ras. M, δὲ δὴ γήμοι rec. M 24 primum καὶ in ras. M 172, 4 εἰ πλεῖστον] M, ὅτι πλεῖστον alii 18 γιγνόμενον] γρ. γεγονὸς rec. M 173, 7 θέσει] huius expositio infra desideratur, neque schol. VII, 683 hoc vocabulum in enumeratione praebet, at hic ipsam servavit expositionem. 174, 4 ὑπὲρ αὐτῆς] θέσεως supra indicatae nullum hic apparet vestigium, sed schol. VII, 687 sq. haec exhibet: ἡ ἀντίθεσις ἐνταῦθα ἀνεγκληματική, ὅτι ἀξία τοῦτο παθεῖν, ἔνθα καὶ κοινὸς τόπος (κοινὸν τόπον?) κατὰ πόρνης δεῖ συνίστασθαι· ἴδιον γὰρ ἀντεγκληματικῆς ἀντιθέσεως ἡ καταφορά. τῇ μεταλήψει δὲ θέσις ἀκολουθεῖ, ὅτι δεῖ τοιαύτης τιμωρίας ἀπολαύειν τὰς τοιοῦτον ἐπανελομένας βίον. καὶ τόπος κοινὸς κατὰ τῆς ἑταίρας· ἐν πάσῃ γὰρ ἀνεγκληματικῇ ἀντίθεσις τοπικὴ γίνεται. τῆς ἀντιθέσεως γινομένης ἡ μετάληψις πάντως ἕπεται. in quibus et hoc mirum est, Portum in

Hermogene post κατηγόρου haec praebere verba: καὶ τόπος κατὰ τῆς ἑταίρας· ἐν πάσῃ γὰρ ἀντεγκληματικῇ ἀντιθέσει καταδρομὴ γίγνεται τοπική, quae non ex integriore Hermogenis libro, sed ex his scholiis sumpta videntur. 177, 11 et τὸ γεγενημένον et καὶ male insertum est; significat enim τὸ πρᾶγμα h. l. non solum genus iudiciale, sed etiam deliberativum; infra 66, 23 iure dictum est de re acta τὸ γεγενημένον πρᾶγμα, ubi libri et ipsi variant, nam meliores exhibent τὸ πρᾶγμα τὸ γεγενημένον 27 ὁρῶ μὲν ὑμᾶς] M, ὁρῶν μὲν ἡμᾶς vulg. 178, 6 πολεμίων] ἐναντίων Par.
η ει
1983. 10 τὴν πόλιν Par. 1983 eadem manu, in ceteris solus accusativus. 21 κατὰ τὸν τῶν ἀκρίτων νόμων] ἀκρίτως M, illud fort. ex p. 97, 8. alii haec om. cf. schol. VII, 799. 179, 26 μήτε μιᾶς ἄλλης ἕνεκα M 180, 20 ᾤετο] M sed prima et postrema syllaba in ras., fuit itaque οἴεται quod plures Demosthenis libri praebent. 26 τὸν ἀγῶνα] τὸν μισθὸν Par. 1983. pr. M. 30 εὐεργετησάντων] M, εὖ ποησάντων ceteri 181, 7 ἐστιν om pr M 18 λελύσθαι] Par. γρ.
ε
λελύσθαι τῇ πόλει 182, 11 οὐκ] οὖν οὐκ rec. M 16 ὑπολήψαισθε
ε
.. σκοπησαιτε Par. 1983 eadem manu, in ceteris futurum. 31 πανταχῇ Rh. VII, 60. 183, 9 ἤτοι γὰρ] M γρ. Par. καὶ πρῶτον μὲν ὅτε ceteri 184, 20 τὸ] M, om ceteri, nos ὑποδιαίρεσις inclusimus. 25 μὴ om M 27 ποιεῖ] M, ποιεῖται ceteri 32 αὐτοὺς] Portus, αὐτοῖς libri 185, 12 κρίνοντες] M. Par., κατηγοροῦντες ceteri, idem M deinde προοιμιαζόμεθα, non quod W. dicit, ποιοῦμεν τὸ προοίμιον 187, 1 ἐπὶ] κατὰ M 4 οὐ om M 21 τὴν εἰς τὸ ἀπ' sic M 24 συνεστραμμένοις] συνεσταλμένοις corr. M 27 κατασκευὴ καὶ ὀνόματος] M, κατασκευὴν καὶ ὄνομα ceteri πολῖται] scrib. δικασταὶ cum M. 188, 2 ὑμᾶς ἔχειν M 24 οὓς M, non ὧν 189, 3 προκαταστάσεως] Planudes V, 384, καταστάσεως codices, quo integri libri secundi argumentum indicatur, ut primus exordium, secundus narrationem, tertius argumentationem tractet; sed exspectamus potius, si autor hoc voluit, περὶ διηγήσεως, et ita Venetus in scholiis VII, 719. 7 τρόποις] προσώποις M 25 καὶ μονῶν add. M, schol. V, 386. 190, 7 et 11 οὖν om M 14 ἐπιγίνεται M, ἐπιγένηται ceteri, fort. ἐπιγεγένηται 19 ἐπιλείποντος rec. M 191, 9 παρὰ] περὶ τὰ M 18 μετοικιζόμεθα M 22 ἑστήκῃ] ἑστήκοι vel ἑστήκει libri 27 εἰσφορᾶς] ἢ (καὶ schol.) θέσεως ἢ διαθέσεως M schol. VII, 724. 192, 1 γεγράφθαι] ante hoc excidit χρῆναι vel δεῖν 193, 10 add. πολλὰ cum M post ἡμᾶς 194, 3 οὕτω] γρ. καὶ ὅθεν mrg. M 6 δὲ] scrib. μὲν cum M 15 συμμάχους γε ὄντας καὶ φίλους .. καὶ μαχομένους M 18 καὶ νῦν] imo νῦν καὶ 20 μὴ est in M 22 ἄρασθαι] M, αἱρεῖσθαι ceteri 28 οἷον] ante hoc aliquid excidisse videtur, utrumque esse et ἱστορίαν et διαβολὴν πολέμου. 195, 1 hunc titulum et qui huius libri sequuntur, om M 2 τινὸς] imo τινῶν, nisi infra cum

Victorio φθάνει ἄλλο προειργασμένος scripseris 13 ἡ αὐτὴ γὰρ] καὶ αὕτη γὰρ ἡ M, quod mutato αὕτη in τούτῳ verum puto 198, 14 πάλιν ἐκ τῶν παραλειφθέντων libri ponunt post verba ὁ δὲ πιστευθείς, nisi haec prorsus delenda sunt, quae 94, 7 non repetuntur. 16 ὀρθῶς] σεμνῶς M. εἶθ' ἡ αἰτία τοῦ παραλειφθέντος om M 21 τοῖς πολίταις om M 199, 5 ἐγκατάσκευον — ἐνδιάσκευον] M, τρόπος δὲ διασκευὴν κατασκευάζει ceteri 200, 2 θράκης γενέσθαι M 8 ἄνδρες om M 12 καὶ τείχη M 23 πρώτῃ] M, et fort. omnes codices, προτεραίᾳ ex Demosth. p. 345 Portus, ubi Σ προτέρᾳ 25 προδιδόναι] imo προδότης vel προδιδοὺς ἁπλῶς] ἁπλᾶ M, malim τῆς ἁπλῆς ἐστὶ καὶ ἁπλῶς 201, 13 οὗ, non ὂν M 21 καὶ post τούτων melius abest. 27 δὲ] scrib. μὲν cum M, item v. 29 δέ γε cum eodem. 202, 7 ὑπεσχημένον] M, εἰπεῖν alii addunt. 10 τυχεῖν Χαρίδημος M 11 ὑμῖν τούτων] M, τούτων ὑμῖν ceteri 14 fort. κεφαλαίων 19 σκέψασθε] sic Σ in Demosth. p. 342. 20 τῇ πόλει om M, schol. VII, 744. 22 προσετάξαμεν M 29 θεωρίαν VII, 741. 31 οὐκ ἂν] οὔκουν V, 391 cf. VII, 1220. malim ἀλλ' οὐκ προεκτεθεῖσθαι M 203, 22 τάττοντα] γρ. Par. ἐν ἄλλοις πρόκειται· καὶ μὴν καὶ ὡς ὅτι δύναται μηκίστην ταύτην ποιοῦντα. 24 ὡς βούλεται] non Hermogenis est inventum, sed iam Aeschines in Ctes. p. 83. 205 monuit. 26 ὑπεύθυνος] M. malim ὑπεύθυνον, ceteri ἀνεύθυνος 205, 2 Τιμοκράτην .. παράνομον] Portus, eadem ex γρ M. sed τιμοκράτους et omisso altero τοῦ laudat Walzius, ibi vero nihil exstat; probabile est ea in Par. margine legi. cf. V, 392. VII, 741. De re vid. Demosth. Tim. § 17—39. 6 οἱ νόμοι] Portus, οἱ νομοθέται νομοθετούντων καὶ M, sed corr. eadem manus νόμοι καὶ τοῦ παντὸς 14 γρ. M. ἀπὸ τοῦ νομίμου ἡ προκατασκευὴ ἐγένετο, idque sensus requirit. 30 inepte hic locum tenet caput περὶ βιαίου, quem frustra defendunt scholia VII, 745 sq. 743. 803. V, 392. sed veteres iam meliorem ordinem reddiderunt, ita Venetus liber ad Walzium VII, 742: περὶ κεφαλαίων, περὶ ἐνστάσεως, περὶ ὅρου βιαίου. nec aliter Pletho et Camariota VI, 559. 639. qui his ἐπιχείρημα praeponit; ita et Portus, cui tertium nostrum caput sexti locum tenet, sive codicibus et scholiis adiutus, sive ingenio fretus hoc dedit. Et haec non improbabilia sunt; exspectamus vero ut confutationem confirmatio praecedat, et argumentorum tractatio sequatur; idque invenisse videatur anonymus VII, 804. VIII, 618 ἐν δὲ τῷ τρίτῳ πρῶτον περὶ παρασκευῆς καὶ λύσεων, εἶτα περὶ κεφαλαίων, ἐπιχειρημάτων καὶ εἰδῶν τῶν τῆς μεταλήψεως, ἐργασίας τε ἐπιχειρημάτων καὶ ἐνθυμημάτων. at ne hic quidem aliud invenit quam quod nunc superest, (nam facile κατασκευὴν et duas λύσεων species excidisse coniicias) scripsit enim περὶ προκατασκευῆς. In his nos auctorem ipsum sequi par est, qui cap. 1 hunc ordinem tradit 1) ἡ τῶν κεφαλαίων εἰσαγωγή. 2) περὶ λύσεων. 3) ἐπιχειρημάτων. 4) ἐργασιῶν ἐπιχειρημάτων. Itaque caput tertium quod est περὶ βιαίου sexto περὶ ἐνστάσεως καὶ ἀντιπαραστάσεως postposuimus, utrumque vero quinto περὶ ἐπιχειρημάτων praeposuimus. 206, 1 ἐξεθέμην] M, schol. V,

363. VII, 55. *τέχνην*] *μέθοδον* schol. 5 *κατασκευάσωμεν* M 13 *παρέχεσθαι*] hic et infra M. schol. VII, 744. *παρασχέσθαι* ceteri. 17 *τῆς τούτου*] M. schol. *εἰς τοῦτο . . τῆς ἀπὸ* ceteri 22 *καταλύειν*] *γρ. παραβαίνειν* Par. (non M) 25 *καὶ τὸ*] M, *ἢ τὸ* ceteri 207, 9 *παρ' ἡμῶν τότε*] M, *τότε γὰρ* ceteri 30 *μάλα*] *μᾶλλον* M. Dem. p. 398. 208, 10 *ἄνδρες Ἀθηναῖοι* ceteri praeter M 17 *ἐστιν ἐάσω* om M 209, 12 *δὴ*] M, Dem. p. 77, *δὲ* ceteri 23 *ἡ ἀντιπαράστασις*] M. vulgo post *οὐκ ἐξῆν* supra *εἶτα ἡ ἀντιπαράστασις*. 210, 4 *μὴ δεῖ*] rec. M. *μηδὲ* ceteri *καινοτομεῖν*] *καινὸν* M, tum recte dictum est *μηδὲ καινόν* 6 *καὶ*] M, Portus, om ceteri 12 *ζητούντων*] *ζητητέον* M. delendum puto 17 fort. *δοῖμεν* 26 *δεύτερον*] alii *πρῶτον* 30 *ἔσται* M 211, 1 *παριστάναι* M 18 *σκοπεῖν δεῖ* M 213, 23 *εἰ δὲ*] imo *εἴτε* 214, 19 *ὑμῖν* M 21 *δύναμιν*] M, om ceteri 22 *τὸ πρᾶγμα*] M, *ἀπὸ τοῦ πράγματος* ceteri 25 scrib. *Ἀθηναίων* cum M 32 et 215, 3 *ἐν*] *ἐπὶ* Walzius 215, 7 *οἷον*] *καὶ πάλιν* M 13 *ἔθεσι* M 216, 31 *ἔστι*] *διὰ τοῦτο ἔστι μὲν* M 217, 19 *ἁπάντων*] *ἅπαντα* M secunda syllaba in ras. 218, 29 *τῶν ἐναντίων* M 219, 16 *ἦν*] M, *ἂν ἦν* alii libri, utrumque et in Dem. libris p. 24. 26 *ἀποφέρεται*] *γρ. ἐπιφέρει* rec. M 31 *τῆς λύσεως* pr M om 220, 23 *ζητήσοι* Par. *ζητήσεις* M 29 *τὰ ἐνθυμήματα* M 221, 12 *δόξαν*] M, *ὅπερ εὑρεθὲν δόξαν* ceteri 22 *προσευρὼν* M 25 *εἶτα* om M 222, 9 *καὶ λοιπὸν*] M. *καὶ* ceteri om. utrumque ex sequenti illatum 20 *γρ πρότασις* Par. 22 *τοῖς*] M, *τῶν* ceteri 29 *οὐκ . . ὑποσχεῖν*] M, om. ceteri, sed omnia quae inter *πλάττων* et *οἷον* leguntur verba, aliena sunt ab hoc loco, conf. p. 131, 6. 223, 5 *υἱεῖς*] *εἰς* M, tum certe *παῖδας* refingendum. 11 *κατὰ* om. Vind. qui sequentia *καὶ . . οὕτως* om. 19 *καταδέξαιμι* M, scrib. *ἄρ' ἂν* 224, 8 *καὶ* ante *καθόλου* M, om ceteri 19 *μυρία* sic et M 25 *ἐκεῖνο* M 26 *μικρότερον*] M, schol. *μικρὸν* ceteri 31 *οὐκ . . δίκην* addit M 225, 22 titulum addidit Portus 226, 2 *ποῆσαι*] M, *ἢ γενέσθαι* alii 12 *κατασκευάσαι*] M, *καταστῆσαι* ceteri 18 *ἐκ παραδείγματος* om M 23 *ἢ ἐπὶ τῷ κακῶς πραχθέντι*] M, *ἐπὶ δὲ τῷ κακῶς* ceteri 25 *οὐδὲ τοῖς*] M, *τοῖς* ceteri 227, 5 *ἀπώλεσε* M 15 *ἐπὶ τυραννοκτόνου*] *οἱ τυραννοκτόνοι* M 19 *δὲ*] M, *γὰρ* ceteri 28 titulum om M 228, 1 *γρ. τὸ λύειν* Par. 2 *τὸ* add M 3 *ᾖ*] *εἴη* libri, schol. p. 782. 11 *τὸ*] M, *τι* ceteri, *γινόμενον* M 13 *ἀλλὰ . . φύσιν* om M 15 *βουλεύει τις αὐτοῖς* M 21 *δὲ* add M 29 *πανηγυρικώτατα* M, malim *πανηγυρικά*. 229, 5 *κατὰ τὸ*] *τοῦ* M, fort. recte. 21 *δεῖν*] M, Portus, *δεῖ* ceteri 24 *ὅρον*] *καὶ ἀνθορισμοῦ καὶ συλλογισμοῦ καὶ λύσεως τοῦ συλλογισμοῦ* addit rec. M. *καὶ τῶν ἑξῆς* Portus. 27 suspecta inclusimus 230, 6 *ζητῇ*] Vind. *ζητεῖ* (*ῇ*) M 7 *καὶ* M, *οὐ* ceteri 9 *οὐδὲ γέγονεν*] M, *γέγονεν* ceteri 12 *ὁ δέ φησι τοῦτό ἐστι τυραννοκτονία* om M. nec sine causa haec deesse post *ἔδει* positum *φησὶν* quod ceteri om. indicare videtur. 23 ceteri *ὡς σωφρονοῦντος ἐμοῦ καὶ ἀποκτείναντος* 24 *ἂν* om M 30 *ἂν* om M *σου κτείναντος* M

231, 3 διαφέρειν ἐξ ου συμβαίνει om M, nec schol. VII, 790 invenisse videtur. 8 ἑκατέρω M 10 γρ. ἡ διασκευὴ τοῦ πράγματος ἡ διατύπωσίς ἐστι Par. 232, 17 μεταχείρησις hic M, qui alibi ι exhibet. 233, 6 διασκευῇ] M, schol. VII, 802, διασκευῆς ceteri 10 τινα om M 13 παρὰ] M, ἐπὶ ceteri 17 καὶ om M 31 ὑμῶν τοῖς θεοῖς add M 234, 3 δύνασαι πάλιν ἀνεμποδίστως om M 27 ἅπασαν M cum Dem. 17 γρ. ἀποτείνειν Par., vulgo ἀποτείνεσθαι omisso infinitivo ἐκφέρειν. cf. schol. VII, 803. 18 κατὰ τὴν] M Vind. τε καὶ κατὰ ceteri 22 ἐκεῖνο M 235, 4 τότε] τε M 7 πραχθέντων] sic M, non πεπραγμένων 8 ἐγγὺς τούτων M 10 ταὐτὸ] τοῦτο M 11 alii ἐπ᾽ αὐτοὺς 236, 2 γρ. λόγου διπλασιάζον Par. cf. Rh. VII, 807. VIII, 619. 9 δεῖν M 11 οὐκ] M, μὴ ceteri 18 καὶ om M. cf. Rh. VIII, 619. VII, 808. 30 ποιεῖν ἂν] M, ἂν ποιεῖν ceteri, ἂν om schol. VII, 808. 237, 27 ὥρας M 238, 1 λόγου] M, λέγειν ceteri, iidem om. sequens μὲν 5 ὧν δεῖ] M, ceteri om 7 προσῆκε] M, δὴ προσῆκε γρ. Par., δεῖ alii 20 ὡς τό γε ἑτέρως λέγειν alii 24 καὶ om M 239, 13 καταφορὰν] καταδρομὴν alii 14 εἶτα om M ἄρα] M; om. ceteri cum Dem. p. 232. 17 εἴπῃς] M, εἴποις ceteri 18 γὰρ om M 21 ὑμῖν τὸ δοῦναι ὑμᾶς M 23 ποιεῖ] M, ποιοῖ ceteri 30 ἐνθάδε ποιοῦσί τινες M. cf. Dem. p. 95. 240, 10 ἂν om M 19 ἂν ἔγραψας] M cum Dem. p. 595, ἔγραψας ἂν ceteri 22 διὰ τί ἄρα] τί δὲ ἄρα M 24 δόξαι M 27 ἀλλ᾽ ὅτι τόδε om M 241, 14 σχηματισθείσης M 20 καὶ αὕτη M 23 προτεθέντων alii 29—30 ἡ ἐν .. ἔχουσα] γρ. ἐκείνη ἡ ἐν τῇ πρώτῃ προτάσει ἀπόδοσιν ἰδίαν ἔχουσα, καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ προτάσει ἀπόδοσιν ἰδίαν ἔχουσα Par. ita et M, sed verba καὶ .. ἔχουσα ibi desunt, in prioribus vero transpositis verbis ἰδίαν ἀπόδοσιν. 30 γὰρ om M 242, 1 ὑμῖν τὸ δοῦναι ὑμᾶς M 6 ἂν addit Vind. 8 τετράγωνος περίοδος] M, περίοδος τετράκωλος alii. cf. schol. VII, 816. 9 πολλάκις] M, Portus, τετράκις ceteri 12 ὑμῖν τὸ δοῦναι ὑμᾶς M, item v. 16. 21 ὑμῖν addit M, et v. sequenti om. ἢ] γρ. ἢ πάλιν Par. 243, 13 εἴτε .. ὠφλήκατε om M 20 πῶς] πῶς δὲ M, πόθεν alii 23 τὴν om M. cf. schol. VII, 817. 244, 2 post περινενόηται rec. M add ἤδη 15 λέγεται] M, γίνεται alii 17 δὲ] M, γὰρ ceteri, schol. 245, 3 οὗτος λόγος] M, item infra 248, 14, Rh. VIII, 621 λόγος οὗτος utrobique ceteri cum Dem. p. 240. 10 καὶ Μεγάροις ἐπιχειρῶν] M, ceteri om. 13 γρ. ταῦτα Par. 15 καὶ γίνεται om M 246, 14 ἐπιστρέψω λέγων] M. ἐπιστρέψας λέγω ceteri 20 κατεσκεύαζον] M, κατεσκεύασα ceteri 21 ὃ καὶ M 22 ξένους Portus ex Dem. p. 45, λόγους libri 247, 31 μὲν add M 248, 13 παρεσκεύαζεν M 21 ἑαυτοὺς] ἐκείνους ὅμως ἄλλους M 249, 8 alterum καὶ add M 19 ἄραρον sic M 250, 3 ἀληθείας schol. 13 νικήσειεν ἑαυτῷ M 22 εἴπῃ] M, λέγῃ ceteri 27 ὡς εἰδότων] M, alii μὴ inserunt. 251, 11 εἴποι M. schol. p. 837. 16 ἐναργῶς] M, ἐνεργῶς ceteri 26 ἠδύνατο M, idem εἰσι post ἔλειοι ponit. 252, 3 ἄρξεται M, scrib. ἂν ἄρξηται ut

in capitis fine. 8 malim τὸ αὐτὸ 253, 10 ἔπεσε] ὄρωρ᾽ ἐπαΐξας M 27 γὰρ] M, δὲ ceteri 254, 6 ἑλκόμενα] M, ἐκλαμβανόμενα ceteri 23 alii ἀλλὰ καθόλου ἡ 28 μὴ ὑποκείμενον om. M. γρ. Par. 30 puto τῷ, nisi fort. abundat τῆς τροπῆς ὄνομα. 255, 4 γὰρ] M, ceteri om. 12 ὑποβαίνων γὰρ ἐρεῖ που] mirus autoris error qui illud προπέποται ex Olynth. III. p. 37 paululum praecedere putat verbis μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων καὶ πολλὰ τοιαῦτα ὀνειροπολεῖν, ex Phil. I. p. 54 sumptis. 18 δὲ] M, γὰρ ceteri 23 εἴ τι] ἦν τι M, idem τί ἂν ἄλλο. sensum praebet quod in γρ Par. est, σεμνὸν δὲ ἢ νοῦ ἐστὶν ἢ λόγου, καὶ τὸ μὲν 29 ἐκεῖ] M, τότε ceteri 256, 5 μοι] με Rh. III, 706. VII, 850. 1181. VIII, 625. cf. Mein. fragm. inc. 32. 9 οὖν οὕτως] M, μὲν οὖν alii 14 μηνύει] M, δηλοῖ ceteri 17 λῦσε δὲ] λῦσαι pr M. infinitivus etiam v. 7. 19 ἔφατο] M, ἔφη ceteri, ita et v. 25. 258, 20 θνήσκουσ᾽ Vind. Eurip. Hec. 566. 22 tres paragraphi Apsini Rh. IX, 534 (I, 407 nostr. edit.) illatae sunt. 24 τὰ ἐναντία M, τὸ ἐναντίον ceteri 26 καὶ] M, οἱ δὲ ceteri 259, 9 inclusa om M 11 ἀντιλέγειν] M, τι λέγειν ceteri 14 ὃ] M, τὸ ceteri 25 μεταχείρισις] sic M et hic et in toto capite, nunquam η 29 δὲ] M, γὰρ ceteri 260, 6 τε add M 11 Ποτιδαιατῶν] Rh. VIII, 626, Ποτιδαίας ceteri 14 δὲ add M 20 καὶ] M, δὲ καὶ ἐν ceteri 25 ταῦτα τὰ] τὰ αὐτὰ M, τὰ τοιαῦτα ceteri. μὲν add M 261, 17 τοῦτο καὶ πρόβλημα ἕτερον] sic M, non ἔστι δὲ τόδε quod Walzius dicit, τόδε ceteri. 29 εἴρηται] M, cum rec. scholio: εἴρηται ὅπου, εἴρηται παρ᾽ ἐμοῦ φησιν ἐν τῇ μελέτῃ οὕτως. alii ἐρεῖ γὰρ 35 ἐν add M 262, 2 δὲ add M 7 εἰσφέρειν] M, ἐκφέρειν ceteri, malim εἰσφέροντες 16 ὅπερ ἐποίησα] M Vind., ὃ πεποίηκα ceteri 18 ἐκείνῳ] M, αὐτῷ ceteri 20 δὲ καὶ] M, δὲ ceteri μελετικαῖς M 21 καὶ ἐν τοῖς ἁπλοῖς libri post χρῆσθαι ponunt 31 δὲ] M, δὲ ἔχει ceteri περιουσίας] M, περιστάσεως ceteri 32 ὅ τι] ὅτε γὰρ γρ Par. scrib. ἐμπέσῃ 265, 2 τέχνη ῥητορικὴ Par. ceteri ut videtur omittunt. 14 cf. schol. VII, 863—5. 22 ἐθέλοι] M, ἐθέλῃ ceteri 266, 10 περιγενέσθαι M 27 ὅλως M 267, 10 θαυμάσασθαι M 14 τὸν πολιτικὸν] Portus, τῶν πολιτικῶν libri 16 συμβουλεύοι M 21 et 23 δὲ M 268, 17 ὑπόσχεσις] Portus ex Dem. p. 44, ὑπόθεσις libri 22 ἀλήθεια] genus hic est cum ceteris, infra p. 304, 20 tertia est species τοῦ ἤθους, conf. p. 30, 6—49, ut ἀλήθεια hic aut vacet, aut parum sibi constet autor. 32 ἑτέρου] M, ἄλλου ceteri 269, 4 οὐκ ἂν ἄνευ] libri ἂν om. ἄνευ οὐκ ἂν Toup. ad Long. p. 303 W. 7 λέγομεν rec. M. fuisse videtur λέγοιμεν 22 malim μέθοδος 270, 5 τοῦτο add M 16 ἐπὶ] alii καὶ 18 γρ. παρατεθείη Par. 21 ὁ add M 271, 4 ἰδίοις] M, οἰκείοις ceteri 14 πρὸς] M, κατ᾽ ceteri 26 ἐργάσασθαι] M, ἐργάζεσθαι ceteri 30 εὖ ποιούντων] alii ἐμποιούντων, malim ποιούντων 272, 21 εἰ] M, εἰ μὴ ceteri 24 ἡδίους] malim ἡδείας, tum ceteri praeter M τὰς ψυχὰς 25 ἐπιτηδείους τοὺς ῥυθμοὺς M, praepone articulum. 273, 12 τίς] M, ποία τις ceteri 17 μὴ M add. 20 εὑρεῖν] M, ceteri τὴν add 22 ἐστι γνῶναι] ἐπι-

γνῶναι M 23 *ἢ* ante *γέγονεν* add M 31 *καὶ* post *ἵνα* add M 274, 10 *ἕτερον* M 13 *οἷον* om M 18 *ἐξαγγελθείη*] M, *ἐξαγγελθεῖεν* ceteri 22 alii *τινὸς* et *τὰ αὐτὰ* 26 *τῷ θεῷ*] M, *τοῖς θεοῖς* ceteri 27 *διωρισάμην* M 29 *λόγον*] M, *ἤδη λόγον* ceteri 275, 29 *οὐδὲ*] M, *καὶ* ceteri 276, 19 *δὲ*] malim *γὰρ* 20 *δικασταὶ*] *Ἀθηναῖοι* M 277, 12 *κατεσθίων*] M, *ἐσθίων* ceteri. cf. cap. 7 p. 238 W. 21 *οἷον* om M 27 *ἐφ'* M, non *ἀφ'* 278, 11 *τὸ* add M 18 *ἐθνῶν* M, vid. Herod. 1, 6. 279, 14 *καθαρότητι* M 26 *ἄνδρες* add M. Dem. p. 701. 280, 16 *ἀνάπαυσις δήλη*] M, *δὲ ἀνάπαυσις δῆλον* ceteri 17 *ὀφείλει* om M 20 *ὁ*] M, *καὶ* ceteri 281, 12 *περὶ τούτου*] *παρὰ τοῦτο* M 14 *οὖν*] est in M 23 *τε*] *τινὲς παρέλκειν εἶπον ἐνταῦθα τὸν τε σύνδεσμον, ἐν δὲ ἐνίοις τῶν βιβλίων ἀντὶ τοῦ τε συμπλεκτικοῦ τὸν δὲ παραπληρωματικὸν εὗρον.* Ioann. Sic. VI, 178. in nostris libris nulla apparet varietas. 29 *νῦν*] M, *νυνὶ* ceteri 282, 7 *ἀσφαλῶς ἔχειν*] M, Dem. p. 623, *ἔχειν ἀσφαλῶς* ceteri 28 *γὰρ διατυποῦσι*] M γρ Par. *αἱ διατυποῦσαι* ceteri 29 *ὑπεσχημένον τρία*] M. Dem. p. 626, invertunt ceteri. idem M om *τούτου τυχεῖν* 283, 2 *πρῶτον τοῦτο* M 8 *κατά τε .. μεθόδους*] M, *ταῖς ἐννοίαις καὶ ταῖς μεθόδοις* ceteri 13 *τοῦτο* om M 27 *ἐδιδάξαμεν*] M, *ἐδείξαμεν* ceteri. 285, 29 *καθαρότητι*] M, Vind. *καὶ καθαρότητος* ceteri 286, 24 *τῇ σαφηνείᾳ* add M 287, 2 *καὶ ἔτι ἡ σφοδρότης*] alium enarrandi sequitur ordinem qui infra cap. 11 p. 258, 13 W. traditur. cur hic *σεμνότητι* adhaereat *περιβολή*, autor ipse explicat, sed cur *σφοδρότης*, quae tertium tenet locum, post *τραχύτητα* et ante *λαμπρότητα*, postremo hic sit posita loco, non apparet. 14 sic M, *καὶ λαμπρότητος ἀκμῆς τε καὶ σφοδρότητος* ceteri 30 *φλαῦρον*] M. Plat. Tim. p. 30, *φαῦλον* ceteri 288, 16 *αἰτίας* om M 29 *δεύτερος*] Portus, Plato p. 58, *δεύτερον* libri 289, 2 *καὶ* post *μὴ* om M 8 *ἐν*] add M, cf. Rh. IV, 734. 736. non invenit praepositionem schol. VII, 959. 21 *οἷον ὅτι* om M 25 *τοῦ ἴδιον* M. vid. Dem. p. 774. 26 *τοῦ βίου*] M, Dem. p. 258. *τοῦ* om. ceteri 28 *ἐν τῷ*] M, *ἐκ τῶν* ceteri 290, 3 *τἀνθρώπειον* M 291, 18 *ὀνομάσαι*] M, Portus, *ἀπονομάσαι* ceteri, *ἐπωνόμασαν* Plat. Phaedr. p. 244. 21 *τὰ* om M 292, 22 *ἐκτραχηλιάζουσι* M 293, 9 *εὐπρεπὴς*] Thucyd. 3, 82. *ἀπρεπὴς* libri 20 *προστάττει*] Plat. Menex. p. 236. *κελεύει* M 28 *ἡμᾶς*] *ὑμᾶς* Demosth. p. 275. 294, 11 *οὕτως εἰπεῖν .. διακόψαντα*] M, *εἰ οὕτως εἶπεν .. διακόψας* ceteri 20 *δὲ*] M, *γε μὴν* ceteri 295, 15 *καὶ δίφρον κεῖτο τανυσθεὶς*] cf. Dionys. de verb. comp. p. 50 Sch. — *ἐκεῖτο καὶ δίφρον τανυσθεὶς* Vind. Castor Rh. III, 715, *τανυσθεὶς κεῖτο καὶ δίφρον* correxit scholiasta anon. VII, 985. VI, 243. 21 *γὰρ* om M 22 *ἔνθ'* om M, idem *ἄκραις*, cf. Rhet. III, 715. 23 *ὀρφανὰν αἶαν* M, Castor l. c. 24 versum inclusum ex Dionysio recepit Portus. 296, 13 *τόγε* M 22 *φημὶ τούτῳ* M 26 *ἁρμοττόντων τῇ ἰδέᾳ* om M 29 *ὁ πᾶς*] *ὁ πᾶς ὁ* M, i. e. *ἅπας ὁ* 297, 3 *τὴν* post *μετὰ* add M 5 *ἤ γε*] M, *γε ἡ* ceteri 6 *μὲν*] M, *μὲν καὶ* ceteri 9 *τοῖς*] M, *καὶ τοῖς* ceteri 26 *περὶ*] M, *περὶ τῆς* ceteri 298, 1 *ἐοίκατε* M

3 ἢ] καὶ M 12 οὗτοι γενναίων ἐστὶν ἀνθρώπων οὐδὲ σωφρόνων M 32 ἦν] καὶ M 299, 1 λύσετε] M, Dem. p. 1469, λύσατε ceteri 2 ἁμαρτεῖν] M, Dem. p. 1483, ἁμαρτάνειν ceteri 10 καθαρὰν] M, καθαρῶς ceteri 300, 5 μὴ καὶ M 12 τοῦ τὸ αὐτὸ M, Dem. p. 656. 16 βούλεσθε M, idem ἄνδρες add. cf. Dem. p. 108. 26 βραχύτερα] βαρύτερα M 27 ἐκβησόμεθα M, et plures libri Dem. p. 52, Rhet. III, 716. 31 ἤ, νῦν] sic M, Dem. p. 43. 302, 11 ἰδὼν μᾶλλον M, cf. Dem. p. 794. 18 κλέπτης ὁ πατὴρ] M, Dem. p. 151. ὁ πατὴρ κλέπτης ceteri 303, 14 post παραλαμβάνεται add M ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὁμολογουμένων, quae si sana sunt, supra transponendum est οὐκ ἐπὶ τῶν ἐπιδεχομένων 17 αὐτὴν ἐχρῆν M, Dem. p. 246, ἐχρῆν αὐτὴν ceteri 21 οὗτος ὁ M 304, 20 ἰδέα] M, ἡ ἰδέα ceteri 25 γὰρ om M τὸ τοιοῦτον] M, τοῦτο ceteri 305, 16 καὶ ἀπιστίαν om M 306, 5 περιστάντα τῇ πόλει M 12 ἦν] γρ. ἢ Par. 21 τὸν λόγον add M τούτου] M, τοῦ λόγου ceteri 26 ἦν add M 27 συνεβούλευσα] οὖν ἐβούλευσα libri 307, 8 ταῖς ἐννοίαις] M, ceteri post ἢ ponunt. cf. Rh. VI, 1247. 13 πλαγιάσεις .. ἀποτείνῃς] malim optativum 308, 13 συνθῆκαι .. εἴρηται M ponit omisso μὲν post γένοιτο σεμνή 15 συνθήκαις] ἀναπαύσεσι M 26 καὶ ἔτι ἡ] sic M 30 εἰπεῖν ἔχοιεν] M, Dem. p. 128, ἔχοιεν εἰπεῖν ceteri 310, 23 ἔχοντα om M 30 γε] M, τε ceteri 311, 17 τις] alii libri om. fort. μᾶλλον φαίημεν ἂν 312, 2 τῆς τραχύτητος om M 7 δὲ] M, γε ceteri 313, 27 προδόντος M cf. Dem. p. 241. 31 λέγων M, λέγω ceteri 315, 27 προδιδάξαι] M. Vind. λέγειν ceteri 316, 8 οἷον om M 28 ἡ δοκοῦσά πως εὐκρίνεια M, fort. πῶς ἡ δοκοῦσα εὐκρ. 317, 4 ὅτε .. περαίνεται M, ὅταν .. περαίνηται ceteri 318, 6 ἔτος τουτὶ τὸ τρίτον M, cf. Dem. p. 519. 8 λοιδορίας .. γινομένης M, Dem. λοιδοριῶν .. γινομένων ceteri 20 ὧν add M καὶ οὐδὲ] M, μηδὲ ceteri 319, 3 παριδὼν] M Dem. p. 277, ὑπεριδὼν ceteri 13 τούτου] τούτου ῥηθέντων M 320, 23 λέγειν] σκοπεῖν M. cf. Dem. p. 40. 322, 10 τε οὖν M 16 τε] abundat, nisi velis γε, sequens καὶ om M 323, 9 τό τε] fort. τὸ δὲ 14 τῇ πόλει om M, cf. Dem. p. 457. 22 αἰσθέσθαι M et cod. Φ in Dem. p. 354. 32 ἦν] M, Dem. p. 232, ἂν ἦν ceteri 324, 17 ὡς .. εἴη om M 22 ἐστι] ἔτι M 325, 11 ἰδεῶν] M, ἰδέαι ceteri 32 οὖν om M 327, 1 ἀπόδοσιν M et v. 16 ἀποδοῦναι 328, 20 ἥκει M, Dem. p. 9, ἥκοι ceteri 329, 13 φλαῦρον M, cf. Dem. p. 19, idem etiam p. 288 W. sed φαῦλον p. 290. 20 εἴπερ] ἤπερ M 24 γὰρ] καὶ M 330, 14 τε add M 30 δὴ add M 331, 29 περὶ .. Παναθηναϊκῷ non Hermogenes ipse addidisse videtur. 332, 10 λέγομεν] M, λέγοιμεν ceteri γὰρ et alterum πρῶτον om M, fort. et prius περὶ delendum est 23 ἃ] Portus, om. codices 333, 2 παρέχεσθαι M 19 ἀμελείας ἄν τις M Dem. p. 12, ἄν τις ἀμελείας ceteri 25 ἐγὼ M 29 ἀδικούντων M cf. Dem. p. 236. 334, 1 διὰ .. ἐνήλλαξεν om M 4 δεδείδακται M 5 οἴεται M et supra p. 281, 25 W. Dem. p. 593, ᾤετο ceteri 11 ὠνομάζετο φίλος M, cf. Dem. p. 241. 17 ἢ] ἐστι M

20 λαμπρότητος πρὸς κάλλος M παραδείγματι M 336, 1 ὥσπερ M 3 τὴν χάριν τῇ τύχῃ M 23 ἐκφανὲς M 337, 7 ἐπαναστροφὴ corr. Ioann. Sicel. VI, 349. 9 εἴ δ' αἵ] M Vind., αἱ δὲ ceteri 14 αὐταὶ] γε αἱ αὐταὶ M 338, 3 φλαῦρον M 8 μηδὲ δι' ἓν ἄλλο] vid. Bakius ad Apsinem p. 209. 25 ὑπὸ] ὑπὸ δὲ M. cf. Dem. p. 436. 28 κῶλα δὲ] alia hic incipit manus in M fol. 134 verso medio, quae prioribus scholia adscripsit, aetate haud multum inferior, sed quae alio codice usa esse videatur; illius igitur recensionis pars haud raro ex Vindob. codice qui tamen saepius emendatricem perpessus est, quaerenda est; sic v. c. 303, 3 W. ὅτι ἓν οὐδὲν μονοειδές ἐστιν εὑρεῖν male om. Vind. ἓν. 339, 2 ὄντως] οὕτως M 18 τινὰς add M, Dem. p. 457. 343, 8 δὲ] M, δὲ καὶ ceteri 9 ᾖ] Vind. εἴη ἢ ceteri 17 αὖ] οὖν Vind. 20 μέντοι] νὴ Δία add Vind. 344, 9 ναὶ] Portus ex Dem. p. 310. om. codd. 16 εἴτε] γρ. ἤτοι Par. 345, 26 εἰς] πρὸς M 346, 17 ἀπόδοσιν M 347, 25 τῷ] Portus ex Dem. p. 69, τὸ libri 349, 10 ἐναργῆ om M ἐκ] M, καὶ ceteri 26 τροχαϊκὸν Rh. V, 603, 25. 351, 4 δὲ] δέ γε M 27 ἀλληλογραφία M 30 χωρίζω μὲν] M, χωρίζομεν ceteri 352, 9 ἀληθῶς] M, ἀληθὲς ceteri 22 δὲ] M, γε ceteri 28 ἐπιτήδειαι] M, ἐπιτήδειοι ceteri 353, 1 τὴν om M 7 κωμάζει] Portus ex Dem. p. 433, κωμάζειν libri προσλαβὼν libri 10 τὸ om M 11 κλησίω M, qui τῷ post πρὸς om 23 ὠβέλισαν] M, ὠβέλησαν ceteri, ὀβελίσαντές τινες ὑπεξείλοντο Portus; ceterum inepti erant illi homines, non critici, qui quae ipsis ἄγαν εὐτελῆ viderentur, delerent. καὶ delet Reisk. et Schaef. ad Dem. p. 270, 28. 30 τριῶν] τινῶν M 356, 1 ἐπιβολῆς M, cf. infra p. 323, 6 M, ubi eadem varietas. cf. V, 604. VII, 1012. 20 ἀκούσατε] imo ἀκοῦσαί ex Dem. p. 227. 358, 8 τὴν τρίτην Tzetzes 23 ἐν ἄλλοις οὐκ ἔστι τὸ κῶμα γρ Par. 24 τε] M, γε ceteri 359, 1 σωφρονῶν M 10 ἐστι καὶ] M, ἐστιν ἀλλ' ceteri 361, 22 αἱ om M 24 ἀνείργουσαι θορυβοῦσι M 362, 12 διαρκῆ ἔσχε] Vind. διαρκεῖ αἷς καὶ M 363, 15 κοίτην] ν erasum in M 29 ἥκω] M, καὶ ἥκω ceteri 364, 2 οἷον om M 365, 23 λεγόμενον M 25 προειρήκει M 366, 4 φησί melius abest. 9 σημαίνων] σημαῖνον Vind. imo scrib. σημαινούσης 18 ὑπερβάλῃς] ζήτει παρελθεῖν Eurip. Androm. v. 229 et schol. VI, 125. VII, 888—9. 366, 24 ὅλως] ἄλλως M, idem ἐκπεσεῖν 367, 18 τούτῳ om M 25 ἱστάντα] M Dem. p. 115, ἐφιστάντα ceteri 368, 30 scrib. λεγομένῳ λόγῳ 369, 21 Πλάτων] legg. VI. p. 757. 30 εἰδέναι om M, id si voluisset Hermogenes, scripsisset εἰδέναι τε καὶ δύνασθαι ut cap. 9. dicere solet. 372, 22 ὁ λόγος] ὅλως M 24 τοῦ τε θέντος M 374, 20 ἐκ τῶν πολεμίων] τῶν πολιτῶν M. cf. Dem. p. 316. 376, 18 γὰρ ἐνταῦθα] ἐνταῦθα γὰρ ἤδη Aristides I, 567 Dind. 377, 27 εἰς om M cum aliis Dem. libris p. 403. 378, 30 ποῖ] M, Dem. p. 52, πῇ ceteri 380, 28 ἐνδιακειμένως] γρ. ἐνδιαθέτως schol. ap. Walzium. 381, 6 μᾶλλον Vind. cum melioribus Dem. p. 240 libris 382, 9 δὲ] δὴ M cf. Dem. p. 330. 384, 29 ἡ om M 385, 21 μανίαν] sic et plures libri Dem.

p. 536. 386, 13 ἰδίᾳ] ἡ διὰ Portus 387, 8 τὸ] M, τὸ μὴ ceteri, quod τῷ μὴ esse debebat. 10 νῦν om M 388, 6 τῇ] vacat 389, 2 καὶ om M 22 τηΐος M, Hermogenes aperte δεινὸς invenit, schol. VII, 1084 θεῖος 391, 29 λέγωσιν M qui αὐτίκα om. 394, 25 ἴσως om M 395, 17 fort. φαίνοιντο 21 καὶ om M 32 ὑποβαλεῖν M, Vind. ὑπολαβεῖν ceteri 397, 6 μέν τι] μέντοι libri 8 περὶ] M, κατὰ ceteri 18 γὰρ δὴ M 399, 24 καθάπερ om M 25 λόγος add M 401, 24 ἦθος M 29 ἰδιότης] M, Vind. ἰδιώτης ceteri 402, 1 νομίζωμεν] M Vind. νομίζομεν ceteri 403, 9 et 11 τῶν om M 19 εἰπεῖν om M 404, 17 ἤδη M 28 πομπείας Vind. et pr M 406, 30 σχεδὸν om M 407, 7 καὶ γοναὶ om M 10 ἀνθρώπων M 16 καὶ κένταυροι om M 22 ἔρριπτον] M, ἐρρίπτει ceteri 408, 6 ἶκεν] M, ἧκεν ceteri 10 ἂν om M 15 ἰδίᾳ πάλιν M 29 καὶ ante ῥυθμοὶ add M 409, 20 κατὰ] καὶ M 410, 3 ἀλλ' οὐχ .. ὁμηρικὸς om M 411, 14 ὥστε καὶ] M, ὥστε μὴ ceteri 413, 4 οἷα] M, ὡς οἷα ceteri 20 δὴ Portus, διὰ libri 413, 22 γρ. ἀμελὴς Par. 23 τῷ post ἠθικῷ om M 26 πεποιθότως Vind. πεπονθότως ceteri 29 μὲν om M 414, 9 Walzius ex nostra emendatione sic verba transposuit: φέρονται λόγοι καὶ ὁ περὶ ὁμονοίας καὶ οἱ δημηγορικοὶ καὶ ὁ πολιτικὸς .. οὗπερ οἱ περὶ τῆς ἀληθείας λέγονται λόγοι· ἐγὼ 416, 1 περιβάλλοι] Vind. περιβάλλει ceteri 15 σκληρὸν] σφοδρὸν M 419, 23 τῇ φύσει om M 421, 20 περὶ om M 422, 14 φέρεσθαι pr M, non φερέσθω 423, 5 ἐκείνου M 8 οὐκ om M 10 εἶδος] ἓν M 424, 6 ἕκαστα M 23 πρῶτον M 30 ἐνεστησάμεθα M, συνεστησάμεθα ceteri 425, 2 μέλλοι] M, μέλλει ceteri 3 γε M 427, 19 αἱμωδιᾶν ἀμωδιᾶν Rh. VII, 1136 alii ἀμωδεῖν, nos M secuti sumus 429, 7 ὦ ἄνδρες δικασταί, item οὔθ' om M 29 λόγοι om M 431, 7 ἠνώχληκεν M 10 τὴν] καὶ M 22 μὲν] supple ex Dem. p. 315 seq. τοίνυν τοῖς πρὸς τὴν πόλιν τοιοῦτος, ἐν δὲ 23 πᾶσι om Dem. 432, 26 ταῦτα M 27 χορηγήσειν M, Dem. p. 519. χορηγεῖν ceteri 433, 9 δεῖ] om. Vindob. δυνήσομαι Aeschin. in Tim. § 52. Rhet. VII, 1186. 434, 9 στρατηγοὶ παρ' ἡμῶν M 435, 12 sic M, Portus, διπλῆν .. πρόληψιν ὑπονοίας καὶ alii. 17 ἐπίστευσεν M, ἐπίστευεν ceteri 436, 22 ᾧ] Plat. Phaedr. p. 267, οὗ libri 24 τί ἐστι om M 438, 28 ἀεὶ om M 439, 15 ἐτελούμην] post haec vulgo leguntur in Demosth. p. 315 ἐχόρευες, ἐγὼ δ' ἐχορήγουν, haec igitur verba non invenit Hermogenes in codice suo; omittit etiam Tiberius bis nostrum locum laudans, quod Schaeferus iam monuit, omittit vero etiam Demetrius § 262, Alexander VIII, 479, et quod non minoris faciendum est, desunt haec eadem in Σ; ergo hi rhetores secundi seculi illa verba in Demosthenis exemplo non invenerunt, at legerunt postrema: ἐξέπιπτες, ἐγὼ δ' ἐσύριττον, quae quantumvis lepida nihilominus delenda sunt; orator enim ἀνακεφαλαιώσει utitur qua supra dicta § 257—64 paucis comprehendit verbis; quinquies vitae rationem mutavit Aeschines, idque hic est indicandum; iam ἐχόρευες, ἐγὼ δ' ἐχορήγουν non diversum est membrum, imo multo minus exprimit,

quam ἐτέλεις, ἐγὼ δ' ἐτελούμην, ut satis hoc sit argumenti, cur id in veterum libris non exstiterit. Similiter postrema illa verba ἐξέπιπτες, ἐγὼ δ' ἐσύριττον non novum vitae Aeschinis curriculum docent, explicant vero ista: ἐτριταγωνίστεις, ἐγὼ δ' ἐθεώρουν. Adde haec non πρᾴως, sed πικρῶς esse dicta, neque his quid egerit, sed quid perpessus Aeschines sit significari, ut non Demosthenem, sed lectorem antiquitus haec addidisse mihi sit certum. Haec dudum in Annal. Monacensib. (1838, 128 p. 1005—7) exposita hic repetere non ineptum, quod editores neglexerunt, videbatur. 26 πιστεύσωσι] M, πιστεύουσι ceteri 440, 13 δεύτερον om M 21 ὑμῖν om Dem. p. 286, M ἡμῖν post ἄνδρα ponit. 441, 1 παραχθῇ] M et Gregorius p. 1275, ταραχθῇ ceteri 24 πολιτῶν M 442, 29 Ζῆθον] Plat. Gorg. p. 489, Greg. Cor. VII, 1282, Ζῆν' libri, item apud Platonem μά, non οὐ μὰ 443, 11 malim δι' εὐπρέπειαν εἰ 18 γενέσθαι om M 444, 5 βοηθεῖται sic et M 16 οἶδα] malim οἷον οἶδα 25 fort. ἰσχυρὰ 30 δὴ om M 445, 13 ἀνθρώπους om M cf. Dem. p. 457. 15 καὶ παρὰ φύσιν om M cum aliis 446, 15 τῷ καλῷ om M 448, 12 τὸν λόγον] M, τοὺς λόγους ceteri, χρήσομαι τῷ λόγῳ Dem. p. 628. 450, 12 ὕστερον] M, Portus, ὕστερον αὐτοὺς ceteri 12 γρ. αἱρεῖσθαι Portus 23 καὶ om M 452, 20 ἀφεῖναι] M, ἀφιέναι ceteri 453, 26 τὰ δὲ ἐκ τοῦ βίου male inserta esse, ex eo quod nullum huius generis apparet exemplum, demonstratur. 454, 13 ὁ δῆμος] M, Dem. p. 270, ἡ πόλις ceteri 455, 3 ἢ ὑπὸ τῆς .. πολέμου propter similiter cadens exciderunt apud Walzium. 28 τῶν] M, τοῦ ceteri 30 ἀναμὶξ om M 456, 4 εὐχαριτώτεροι] M, Vind. εὐχάριτες ceteri, εὐχαριστότατοι Xenoph. libri II, 2, 1. 19 οἷον add M

XVII. ARISTIDES.

Hermogenem sequatur Aristides (tom. IX. ed. Walz.), qui egregium elocutionis argumentum elegit, quo non modo oratorium dicendi genus (περὶ πολιτικοῦ λόγου) exornaret, sed et vulgarem et attenuatam scribendi rationem (περὶ ἀφελοῦς λόγου), hoc est quale esset discrimen inter Demosthenem et Xenophontem explicaret. Qua in re plura sane quae memoratu haud sunt indigna, animadvertit, sed idem arte ficta censens et admirans, quae natura vel casu facta sunt, multum nugatur, ut haud raro etiam ea quae vere dicta sunt, minus gravia esse videantur. Aristides an sit autor huius libri, est quod dubites; vix hunc oratorem multum de Xenophontis dicendi figura quaesivisse credas, et liber hic non modo post Hermogenem scriptus est, sed insunt etiam, quae contra hunc dicta sunt; velut cum haec prodat de ideis 2, 9 p. 360. W. σχήματα καὶ συνθήκη τά τε λοιπὰ ἐφεξῆς ἅπαντα .. ταῦτά ἐστι καὶ τῆς δεινότητος .. ἅπερ τῆς σεμνότητος ἦν καὶ ἀκμῆς, λαμπρότητός τε καὶ περιβολῆς, noster monet p. 389 δεινότης δὲ γίνεται κατὰ

γνώμην μοναχῶν· εἰ δέ τις κατ' ἄλλο τι οἴεται, πλεῖστον διαμαρτάνει: Aristidem sua ipsius exempla afferre p. 404—7 W. iure vix vituperaveris; nam postrema libri primi p. 403—9 cum prioribus non cohaerent, et aliena manu addita esse videntur; postquam enim autor a dicendi figuris p. 395 ad artis genera transiit, quae hic dicenda erant, imperfecta leguntur, neque apte hic adduntur p. 403 περὶ συνθέσεως καὶ φράσεως, initio libri non promissa et iniuria a Norrmanno ibi inserta. Caeterum ne ea quidem quae adsunt, pari ratione exornata sunt, seu autoris seu librarii culpa; tam exilia et inania sunt cap. 8—11 p. 391—5, et si p. 439 ἡ δὲ τῆς λέξεως γλυκύτης εἴπομεν ὅτι πορίζεται ἐκ κωμῳδίας καὶ Πλάτωνος καὶ Ξενοφῶντος, suspicionem in prioribus haec excidisse, facile effugias emendatione nostra εἴπωμεν, quod in prioris libri capite quod hanc rem tractat p. 392 πολιτικοῦ solum, non ἀφελοῦς λόγου mentio fieri poterat, tamen postrema quoque verba p. 440, 9—12 quaedam desiderari ostendere videntur. In priore libro τραχύτητος notionem neglectam esse, eo magis miramur, quod infra p. 387, 18. 21. et 389, 17 W. eius mentio fit.

Notandum est, omnes locos ex tertia Philippica Demosthenis oratione a nostro autore ita exhiberi, ut eum sola codicis Σ qui in illa oratione a ceteris plurimum distat, recensione usum esse appareat, qua de re alibi plura disputavimus; eo magis mirum est eum in aliis orationibus deteriores sequi fontes; exstat quidem p. 358, 11 ex Timocr. p. 719, 1 πλὴν εἰ τοῦτο cum Σ, ubi ceteri μὴ inserunt; et 377, 15 in verbis ex oratione de corona (p. 274) exhibet εἶπον καὶ τότ' cum solis Σ Φ, nam reliqui omnes omittunt καί, sed multi sunt loci, in quibus tertiam recensionem F vel secundam Augustani primi sequitur, ut v. c. 344, 14 seq. οὐ μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι.

Hos libros post Aldum Laurentius Norrmannus (N.) Upsalae 1688, nullo codice, at ea rerum et linguae cognitione instructus, quam illa aetate vix exspectaveris, ut iam legi et intelligi possent, edidit; autorum locos vel in corruptis investigavit et agnovit, ut p. 458, 18 in λαρῶν βίον ζῶν Demosthenis verba de cor. p. 314 λαγῶν βίον ἔζης. Walzius praeter Vindobon. 60 Parisiensi codice 1741, qui multa supplet, alia meliora reddit, et haud paucas Norrmanni emendationes confirmat, collato egregie de Aristide meritus est. Huius vestigia nos quoque arctius secuti sumus; adjuvit etiam Eberh. Finckhii liberalitas, qui multos locos emendatos nobis suggessit, quorum magnam partem nos iam correximus, sed insunt in his etiam qui nostram curam, ne dicam incuriam, fugerint, quosque ille solerter et vere more suo restituit.

459, 5 ἰδεῶν] N, εἰδῶν libri 7 προσάγεται libri, corr. N 12 κόλασις in libris post καθαρότης 460, 4 malim λέγῃ 10 fort. δὲ τὰ προτετιμημένα ὅταν εἰσάγῃς, 13 παραινεῖν libri, corr. N 21 λέγῃ P, num ἔθῃ? conf. Herm. p. 221 W. γένῃ Finckh 24 ἓν libri 25 fort. ἐστὶν ἐπακολουθήσαντα . . ἐννοημάτων καθάπαξ . . διαφθεῖραι τὸ . . σοφιστῶν μὴ τὸ μέτριον 461, 2 ἐπικινδύνοις οὖσι vel διακινδυνευομένοις coni. N 8 ἐκλιπεῖν] Finckh, ἐκλείπειν libri

11 τὰ del N 14 οὐ μὰ τοὺς ἐν] notandum autorem h. l. non sequi lectionem codicis Σ μὰ τοὺς in Dem. p. 297. 28 φαίη .. μεταβαλὼν leguntur ap. Tiberium cap. 22 Rh. VIII, 549, ex quo male huc translata esse censet Finckhius; id vel ex verbo τὸ τοῦ ὅρκου σχῆμα probaveris; neque quae de ὅρκου et παραδείγματος discrimine dicuntur huc pertinent. Ex ipso vero Tiberio locus et emendandus et supplendus est .. εἶναι παρ' αὐτῷ· τὸ γὰρ οὐ μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας [ὅρκος ἐστί, τινὲς δέ φασιν ὅτι] οὐκ ἔστιν ὅρκος. Norrmannus haec omnia ex Aristide a Tiberio tacite descripta esse putavit. 462, 4 παράδειγμα] παραδείγματα libri, παράδειγμα ἐποίησεν, ἀντὶ δὲ τοῦ Tiberius; idem supra melius ἡμάρτετε, et in fine μεταβάλλων. 11 ἀποφαντικῶς libri, corr. N 28 εἰδότες] alia Dem. p. 118. 30 ποιοῦντος] ταῦτα praemittit N, intellige τοιαῦτα ex praeced. 463, 11 αὐτὸν αὐτῷ] imo αὐτὰ αὐτοῖς 464, 3 σὺ δὲ .. ἠξίωσας] N, οὐδὲ .. ἠξίωσε (P ἠξίωσαι) libri, in quo aliud prorsus latet. 17 τί οὖν ἐπιχειρεῖ] sic distinxit autor in Demosth. p. 276, non τί οὖν; ἐπιχειρεῖ 24 παρακρούσασθαι pro futuro et in Dem. plures libri. 465, 10 εὐκρινῆ τὸν] εὐκρίνητον libri 18 ὀρθῶς] προάγει addit N, fort. ὤρθωσεν 27 τοὺς ἐκ Πειραιῶς] inepte haec dicta sunt, ut autorem ipsum Dem. loc. p. 460 pervertisse appareat. 466, 4 γ' ἂν] Dem. p. 110, γὰρ libri 18 ἄλλου τινὸς] cum autor noster in ceteris lectionem cod. Σ sequatur, ibi quoque sic, non τινος ἄλλου legi probabile est. 467, 11 μάχης] num οὐδεμιᾶς in suo exemplo Dem. p. 120 non invenit? 15 imo εἰσάγει 28 λέγων] Dem. p. 121, nam non invenit in suo libro alterum verbum δεικνύων. ceteri λέγω 468, 23 ἀπ' libri, corr. N 25 vulg. Θέσπειαι et Πλαταῖαι, item v. 29, et 27 Θεσπείων 27 propter similiter cadens quaedam excidisse v. c. οὐ γὰρ Θεσπιαὶ καὶ Πλαταιαὶ ἀφείλοντο τὴν ἀλήθειαν. monuit N. 32 εἶπεν] fort. εἴη ἂν 469, 16 Ἀρίθμιος] sic Σ in Dem. p. 121. 26 καὶ κατὰ] N, κατὰ libri 470, 5 δὲ] coniicias δεῖ, sed vereor ne praestet ἔτι δὲ. 8 ὑπέρεν] Dem. p. 228, ὑπὲρ οὗ libri 11 βαρύτης] βαρὺ libri 15 fort. τις vel προτείνῃς 18 πονηρίαν N 23 ἐργάσει? 31 τοῦτο N 471, 8 ὀργὴν] aliter Dem. p. 361, pro τούτου alii τούτων, et ita Σ in Dem. 30 καὶ δὴ — μαστιγούμενοι] hoc igitur legit autor in Demosthene. 472, 1 Αἰσχίνου] in Ctes. p. 77, ubi ἃ πῶς ποθ' ὑμεῖς ὦ σιδήρεοι ἐκαρτερεῖτε, in quo plures libri item ὡς, sed minus σχετλιαστικῶς 19 δὴ] Dem. p. 98, δεῖ libri, ut tertia Demosthenis recensio δεῖ .. φῆσαι, sed noster autor ea praestat, quae in Σ leguntur 475, 6 ὧν] Dem. p. 622, ὡν libri 26 fort. τῷ 477, 10 μὴ Dem. p. 347, μήτ' libri 15 προσλαβὼν libri, corr. N 30 σιωπᾷ Dem. p. 548, σιωπᾶν libri 478, 24 διαλῦσαι Dem. p. 460. 479, 4 προλαμβάνῃς N et v. 14 προλαβών, libri προσλ. 24 τουτουὶ Dem. p. 1256, ubi Σ περιφεύξεσθαι quod infra legitur. 26 ὃ] N, ἃ libri 480, 7 τὰ ὀνόματα N 31 δὴ om Σ in Dem. p. 348. 482, 22 κατέστησαν Isocr. p. 175. 31 ῥαθυμίας Isocr. p. 178, ἀρρυθμίας libri 483, 2 πόλεως ὑπεροψίας μὲν τῶν συμ-

μάχων, ἐπιθυμίας δὲ τῶν ἀλλοτρίων Isocrat. πόλεως τῶν μὲν ὑπερορίων ἐπιθυμίας, τῶν δὲ ἀλλοτρίων libri 483, 9 ἀδικηθῇ] Dem. p. 469, ἠδικήθη libri 484, 7 ἐπανελθὼν] εἰς πᾶν ἐλθὼν Dem. p. 1261. 9 πολλῷ] P, πολλῷ τε ceteri, πολὺ Dem. 485, 22 δὲ om P 486, 12 συνίστησι] infra p. 392, 3 W. ὅταν .. διιστᾷ 487, 1 καὶ τόθ' sic Σ in Dem. p. 274, ceteri καὶ om. 18 ἐπὶ] sic tertia recensio in Dem. p. 770 pro ὑπὸ 488, 9 βούλεταί τις N 22 προσέχητε Dem. p. 116, πρόσεχε libri 27 πέντε Dem. p. 463, πάντας libri; tum in Dem. καὶ pro ἀλλὰ 489, 1 fort. κἂν δέῃ .. προῃρημένον 4 μὲν ταυτὶ Dem. p. 203, μετ' αὐτὰ libri, sed Par. μεταυτί 5 προῃρημένων] Dem. Σ βουλομένων, ceteri id ante τῶν δὲ 6 καὶ Dem. καθὰ libri 12 ὅ τι ἂν] Par. ὅταν ceteri, ὃ ἂν Schaeferus, ὅ τις ἂν Finckh. 13 αὐτὸν Finkh, coll. v. 10. 21 τοῖς ἄλλοις] μόνοις τῶν ἄλλων ὑμῖν Dem. p. 178. 27 χώρᾳ Dem. p. 23, ἡμέρᾳ libri 30 ὑμῶν ἀκηκοὼς] παρ' ὑμῶν μαθὼν Isocr. de pace § 67. 490, 4 εἶτα] male repetitum est, ἅμα Dem. p. 270. 6 καὶ delet Schaef. ad Dem. p. 341, 18. sed fort. ἦν vel ἐστι inest. 8 περιιὼν] περὶ τῶν libri 11 μ' ἔδει] Dem. p. 414, μέλλει libri 14 ὅρα δὴ καὶ σκόπει, δεῖ] Walz. ex Dem. p. 482, ὁραδίσαι. σκοπείσει libri 26 καλῶς κεῖται] Dem. p. 497, κακῶς χρῆται libri. tum συγχωρήσειεν ἀληθῆ Dem. 491, 3 λέγω Dem. p. 576, λέγων libri 21 θήσωσι libri, corr. N 492, 8 καὶ αὐτὸς καὶ οἱ πρόγονοι libri post ἐχρήσατο ponunt, vid. Dem. p. 467. 11 ὅμοιος] ὁμοίως libri. καὶ ὅμοιος Dem. p. 505, et particula infra p. 386, 3 W. apparet, ubi iterum adverbium ὁμοίως in libris apparet. 22 γὰρ] Par. Thuc. I, 69. δὲ ceteri 493, 12 συμφορὰν] γρ. φόβον Par. ex Dem. p. 785. 22 δὴ] ἤδη Dem. p. 119. 24 οὐδὲν] Dem. l. l. τί τῆς .. ἀπολείπει; 494, 6 ὅμοιος Dem. p. 505. ὁμοίως libri 22 σὺ τὰ σαυτοῦ] Dem. p. 577, συστὰς αὐτοῦ libri 23 ἀξιώσεις ἐλεεῖν ἢ] Dem. σώζειν ἢ ἐλεεῖν libri 495, 3 fort. πάντα ἃ ἐξαίρει ἐν .. ἐργάζεται 10 τοῦτο] fort. οὕτω 23 ναυμαχίᾳ Dem. p. 480, idem postea καὶ πλέον ἢ δέκα 28 πόλεις N addidit ex D. 29 δέκα Dem. p. 481, om. libri 496, 9 τούτῳ Dem. p. 548, τοῦτο libri 15 τηλικαύτη τὸ μέγεθος οὖσῃ non in Dem. p. 185. 16 Ἀρχίλοχον Dem. p. 959. 23 Μαντίου et 24 Μαντίας Dem. p. 1003. 496, 7 φανερὸν libri, corr. N fort. ποιῶν δὲ] γὰρ N 498, 12 πρότασις] πρόφασις libri 16 διετρίβομεν] Reiskius tacite, διέτριβέ μεν libri, cf. Dem. p. 393. 20 ἀκούσετε Vind. ἀκούσατε ceteri. verum ἀκούσεσθε Reiskius ad Dem. p. 394, 27 dedit, qui et alia in nostro tacite correxit. 29 αὐτὸς] Reiskius, αὐτοὺς libri 499, 12 οὕτω] melius abest. 25 βραχείαις libri, corr. N 500, 11 ἐναργεστέρως] ἐναργεστέροις libri 13 τὰ τροπικὰ .. δηλονότι scholion esse vidit Finckh; et in libris est λέγει, non λέγῃ quod N dedit. 18 fort. καὶ κατὰ 501, 7 ἀποστάσεις Par. 18 ποιητῶν libri; corr. Finckh, conf. Hermog. p. 375 W. 22 βραχύτης] nonne potius τραχύτης? 24 διαχείρισιν] ἡ διαχείρησις libri 25 ἀσφάλεια libri δὲ] fort. γὰρ 502, 6 δείξῃ Par. Guelf. sensus

tale quid requirere videtur: *εἰκότως οὖν ἐνέχεταί τις, ἂν μὴ δείξῃ ὡς .. καὶ μὴ τὴν δόξαν.* 7 *ἐφελκόμενοι* Vind. *ἀφελκόμενοι* ceteri 21 *τῶν* del. N 22 fort. *τῶν δικανικῶν* 23 fort. *καὶ συμβουλευτικοὶ οἵπερ εἰσὶ μακρότεροι* 25 *ὁμοειδῶν*] *ἐγκωμιαστικῶν* N 29 fort. *τῇ δ' ὅλῃ.* alterum *τοῦ ἑτέρου* inclusit N 30 fort. *τούτου μὴ*] fort. *ὥσπερ* 503, 6 *περὶ ταῦτα*] N, *περὶ αὐτὰ τὰ* libri praeter Guelf. qui *τὰ* omittit, malim haec abesse. 7 *λαμβάνοντα* Guelf. 8 *ἔχει οὕτως* del. N. Fort. lector aliquis indicare voluit ita revera legi in codice suo. vix autoris est error, excidisse quaedam videntur v. c. *λόγος [ἐν ᾧ κατηγορεῖται Ἀριστοκράτης] ὁ τὴν*, nam probe novit orationis illius argumentum cf. p. 389 W. 11 *ἐλέγχοντος* libri 16 *προίσταται* libri, corr. N 27 deest quid sit *φύσει* et *ἔθει δίκαιον.* *θεωρεῖται*] Guelf. N, *θεωρῆσαι* ceteri 504, 2 *τοῦ*] *τῶν* libri 10 *τούτων* melius abest 19 *εἰ*] delet N. nos lacunam indicavimus. *συνιστάναι* libri 30 *καθαρωτέρας*] *κατωτέρας* libri 32 fort. *τῶν δὲ ἐγκωμιαστικῶν ζητημάτων* 505, 21 *μὲν*] Guelf. *μέντοι* ceteri. *ἐξηγοίμεθα*] Guelf. N. *ἐξηγούμεθα* ceteri. 29 *ἀποδείκνυμεν* Guelf. 506, 8 *ἑαυτὸν ἐπαινεῖν* N. 10 malim *πρῶτος .. δεύτερος .. τέταρτος* 12 *καὶ* del. N 13 malim *ἀποδιωθῇ* 14 *μέλλοι* libri 21 *τρισὶ*] imo *τέτταρσι* 24 *δυσφημία* libri, corr. N, sed malim *εὐφημίᾳ, κατὰ δυσφημίαν. κατὰ δυσφημίαν ψόγος* 507, 3 *εἰρομένη*] Victorius, *εἰρημένη* libri 12 *καὶ*] *ἢ* Finckh 13 *Νικαίᾳ* libri 508, 16 *καὶ μὴν*] lacunam indicavimus; neque enim cum praecedentibus ea quae sequuntur cohaerent. verba *καὶ μὴν ... τῶν ἀκουόντων* ex Aristidis oratione *κατὰ τῶν ἐξορχουμένων* p. 409, 6. ab his non aliena sunt *φιλανθρωπίας δὲ .. οὐδὲ μισανθρωπίας*, quae ibi non leguntur. 509, 9 *διῃρημένην*] *ἀπηρτημένην* Dem. p. 43. 22 *εἴη*] *ᾖ* libri 24 *τίνα .. γενήσεται* includit N, sed intelliguntur ea commoda quae Aristides ibi p. 369 seq. exponit. 26 *οὐ δείσασιν*] Finckh, *οὐδὲ ἴσασιν* libri 27 *ἢ* om. libri 510, 18 *ἣν* N 29 *πρὸς ὀργὴν νόσον* libri, transposuit N. 511, 2 fort. *σκῆπτρον δὴ .. κομίζοντα δὲ .. ὀλίγα εἰς* 27 *θαυμαστοῖς* libri, corr. N 30 *ἑτέρων* libri, corr. N 512, 2 *ὑπελειπόμην*] *ὑπειλυόμην* N, *ὑπὸ γαστέρ' ἐλυσθεὶς* Hom. 9, 433. 16 malim *ἐννοήμασι* et hic et alibi 21 *ἐν νόημα* libri, corr. N 25 fort. *παραστήσωμεν* vel *ὡς ἂν* 513, 10 *δεῖ φανερὰ* P, corr. Walzius, *διαφορὰ* ceteri 11 *γὰρ*] adde *ἂν* 514, 12 *ἐγκοπῆς*] *ἐκκοπῆς* libri 515, 1 titulum add. N *περὶ ἐννοημάτων*, sed quae sequuntur verba, incertiora sunt quam ut inde aliquid efficias; ceterum tractat autor *μεταχείρισιν ἐννοημάτων.* 6 *κύρου* libri, corr. N 11 *ἡγοῦ μεταχειρίζου* libri, corr. N 18 *διαφορᾶς*] *διανοίας* N 25 *τὸ*] fort. *τοῦ* 516, 3 *ἔδεισαν* libri, corr. N 517, 3 *ἀνδρῶν*] aperte *ἔργα* noster non invenit in Xenophontis exemplo. 12 *τραχέως*] *ταχέως* libri 21 *σχῆμα· σχήματι*] *σχῆμά τι* libri, *σχῆμα ... σχήματι* Finckh 25 *γὰρ* inclusit N. 26 imo *ἢ τὰ ἐν τῇ σπουδῇ πραττόμενα* et particulam inseruit iam N, possis et *παρὰ* scribere. 28 *ᾗ*] N, *ἧς* libri 518, 6 *ἀφελεῖς τε*] *τε ἀφελεῖς* Par. *τε καὶ ἀσφαλεῖς* ceteri 16 *τότε*] *τὸ* Xen. Ages. 1, 5.

ubi recte etiam γε pro τε 22 ἐμπεριβάλλοντα libri 23 ὥστε] ὥσπερ libri 28 γὰρ cum N inserendum, sed ante πράγμασιν, non post ἢ 29 ἐπανάγειν libri, corr. N 519, 9 πάλιν melius abest 14 πῶς] ὅπως Xen. Mem. 1, 20. 19 imo τόπῳ, ut 428, 21. 26 ἕτερα] lacunam propter repetitum δὲ illatum indicavimus; adde δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρων, ἀδικεῖ 520, 4 τῷ] imo τοῦ, infra ubi eadem repetuntur p. 428, 14 W. τὸ Σωκράτην 5 οὕτως] infra οὕτως (i. e. οὗτος) ὡς ἀφελὴς ἀνὴρ ἦθος κἀνταῦθα ἐνεδείξατο 7 ἢ] om libri 20 ὡς δοκεῖ N προϊόντα N 21 Xen. Mem. 1, 2, 1. θαυμαστὸν δὲ φαίνεταί μοι καὶ τὸ 25 πρῶτον] repone quod praecedit πρῶτον μέν, et fort. ex Xenoph. addendum εἶτα, ἔτι δὲ. δεῖ δὲ 521, 21 δὲ] lacunam indicavimus, excidit παρεῖναι, vid. Xen. Mem. 1, 1, 19. tum verba disiecta sic coniungas: καὶ τὰ σχήματα τὰ τούτοις πρέποντα, πάντα μὲν εἰδέναι, πανταχοῦ 22 τηρεῖ] τηρεῖν libri; Finckhius plura excidisse censet. 24 λέγωμεν libri, corr. N 25 ὡς libri, corr. N 522, 2 γινώσκων libri, corr. N ex Xen. 523, 12 τὰ add N 13 ἐπινοούμενον libri, corr. N 31 οὐδ' ἐνσημαίνεσθαι N 524, 7 εἴ τις libri, corr. N 14 νομίσῃ] νομίσει libri 20 ἂν] fort. ὃν 21 ἁπλότητος N 525, 4 τις Aldus, τοῖς libri 7 προσῆκται libri, [corr. Walzius 8 αὐτῷ; τῷ] αὐτῷ libri 23 eadem supra 421, 15. 24 scrib. τοῦ 25 οὕτως libri 526, 18 οὕτω] fort. οὐ 31 ἦθος] Finckh, ἤθους libri 32 τῷ] τὸ Finckh 527, 9 ἵνα ἄλλον] fort. δείλαιον 19 τὴν δικαιότητά τε καὶ τὰ καλῶς πεποιημένα ἀγασθέντες αὐτοῦ, ἢ ὅτι N. fort. δίκαιόν τε ὄντα καὶ τοῦ καλοῦ ἀντιπεποιημένον, ἢ ἀγασθέντες 528, 8 ἐφοβοῦντο] Xen. Symp. 2, 11, ἐθορυβοῦντο libri 12 ὥσπερ ἐν] post haec aliquid excidisse videtur. 529, 3 καὶ εἰς] εἴς τε Xen. Cyneg. 1, 18. 5 τὸ] imo τῷ 8 νομίζοι] Xen. 1, 2, 7, νομίζεται libri. Par. μὴν pro μὴ 21 τὸ ἀπὸ τῶν μὴ N 23 ἀνθρωπίων Par. ἀνθρώπων ceteri, vid. Xen. M. 1, 1, 16. 530, 4 ἦθος] ἢ ἦθος libri 7 τοῖσδε ὡς] fort. τοιοῖσδε ὥσπερ ὑμῖν ἢ cf. Xen. Symp. 1, 4. 10 εἶναι] Aldus, εἰ libri, fort. συλλέγονται 13 supra p. 416, 15 ἔδοξεν ἂν εἶναι 15 ἀνεμφάτως Finckh, ut 435, 2. 450, 18 W. 24 προσιέναι] προσεῖναι libri 26 παρετάθη libri, corr. Finckh coll. 450, 22. 30 ἢ] fort. τὸ ἢ 531, 3 fort. αὐτῷ τῷ πράγματι 532, 14 ἀπηγμένου libri, corr. N 28 ὑποτακτικὸν] ὑπακτικὸν libri 533, 15 τοῦτο N, fort. τούτῳ 16 γοργότεροί τε Xen. Symp. 1, 10. 26 πολιτικὸς] ῥυθμὸς add N ex p. 434, 24. 32 δῆλον δὲ καὶ ἐν οἷς ἡ Par. et Guelf. ap. Schneid. Xen. Symp. 2, 9, et sic infra omnes; idque probum est vocabulo repetito ἄλλοις δῆλον, δῆλον δὲ καὶ 534, 5 γε] τε libri 9 εἴπομεν] fort. εἴπωμεν 12 τῶν] ἔκ τε τῶν N 27 κοινὰς libri, corr. N ex Xen. Cyn. 10, 1. 28 ἑκάστου] ἐκ τούτου τοῦ Xenophon 535, 1 ἑαυτῷ δύναιτο Xen. Ages. 6, 7. 22 διαφορεῖ] διαφθείρει Finckh 27 καὶ additum ex Xen. Ages. 1, 20. 536, 7 ἔχοι] Xen. ἔχῃ libri 10 φαίνεσθαι καὶ] imo καὶ φαίνεσθαι 14 καὶ τὸ .. βούλεσθαι] Xen. Ag. 1, 8, καίτοι .. βουλεύεσθαι libri 23 ὑπείληφεν, ἐμοὶ]

ὑπειληφέναι μοι libri 24 τοῦ τὰ ἄλλα ἃ] Finckh, ταῦτα ἀλλὰ libri 27 κατὰ τοῦ libri, corr. N 28 τῷ] τὸ libri 31 τὰ] τὸ N 537, 2 φίλος] ἑταῖρος Xen. Cyr. 5, 1, 2. 6 ἀποδείξῃ libri, corr. N 15 τὰ ἐχόμενα Finckh 18 δεῖ τι τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ Finckh 20 ἔνδοξον Finckh, malim et hic τι τῶν .. ἐνδόξων 21 ἐὰν δὲ ᾖ Finckh 25 πᾶσι πῶς ἂν γένοιτο τοῦτο καὶ ὅτι οὐδ᾽ ἂν N 29 ἄλλοις N, malim et ὀνόμασι μήτε ῥήμασι 31 καὶ delet Finckh 538, 12 αὐτῶν] αὐτοῦ οὐκ N 22 τὰ add N 25 πλεκτῇ] πλείστῃ N 26 ἀφελῆς] Walzius, ἀσφαλὴς libri 28 ἐναργεστέρου libri, corr. N 539, 3 τε vacat 14 τῶν om Par. 17 ἀπηρτημέναι Par. 23 δεῖ] δὴ libri 31 αὖ τὰ ἑαυτοῦ N 540, 27 ἐν melius abest. ἀποφαντικῷ N 541, 10 τὸ πόθεν] ὁπόθεν N, an fuit τῷ δέ ποθ᾽ ἡμῖν ἐγένετο? 18 fort. ἑκατέρῳ scribendum. ἑκατέρου τῶν λόγων N 23 ψιλῶς N 26 μέγα ᾖ] μεγάλη libri, μεγάλην .. δεινὴν N 542, 5 fort. μὴ βουληθῆναι 6 συστῆναι libri, corr. N 11 τὸ ἕτερον libri, corr. N, idem v. 13 εὐπορεῖτε pro εὖ ποιεῖτε quod in libris esset. 20 τύχοι] τύχῃ libri 21 βραχεῖαν coniecit N 25 μετένεγκες Par. fort. μετενέγκαις 543, 4 ὀνόμασιν] N, νοήμασιν libri 19 scrib. αὐτὰ τὰ 31 τὸ] N, ἐν τῷ libri 544, 5 προσείη libri, corr. N 6 ἐναργείας N 7 ἐπεὶ κατενεχθήσεται libri, corr. N 15 ξηραινομένοις .. ἔλαιον οὐδὲ libri, corr. ex Dem. p. 1278. 27 τῷ] Par. Dem. p. 367, τῷ τῶν ceteri 546, 1 ταῦτα] ταύτῃ γ᾽ Xen. Ages. 1, 3. 12 ἀρχὴ] ἀφέλεια N 15 τὸ ἧττον libri, corr. Dindorf. 20 τὸ om. libri 547, 3 Φιλάμμων] Dem. p. 331, φιλάμβων libri 6 ἀλλ᾽ ὡς] ἄλλως libri 7 τὸ δὲ καὶ] imo καὶ τὸ 11 οὔ] οὐ libri praeter Guelf. qui omittit probante Finckhio 18 inclusa del. N, vid. ιθ᾽. infra εἴπῃ 26 εἰ δεῖ] ᾔδει libri, ἤδη N. ἤδη ἐν τέλει λόγου Finckh. 31 μὴ] Xen. Symp. 1, 7, om libri 548, 1 ἅπαντα bis Vind. Ald., ut Xen. Ag. 2, 7. 7 ἔκαιε] Xen. Ag. 1, 33. καῖε libri, sed P καῖε καῖε 19 ἐφίσταται N 21 πρὸς ἕτερον] πρότερον N 31 λαγῶν] N, λαρῶν libri, sed acutissime vidit N Demosth. p. 314 λαγὼ βίον ἔζης intelligi, ubi plures libri λαγῶν scribunt. 549, 3 προηγεμὼν Dem. p. 313. 17 παρὰ] Xen. An. 1, 2, 13. περὶ libri 20 κίρνησιν] Walzius, κρίνησιν libri 21 τὸ] imo τῷ 27 εἰς] Guelf. om ceteri 30 ὅτι δεῖ ὡς] ὅτι ἰδίως libri 31 κῦρον libri, vid. Xen. An. 1, 2, 12. 550, 2 εἰσιν] N, ἐκείν οὐ libri, fort. ἐκείνου εἰσιν, οὐ scil. Xenophontis 11 inclusit N 19 καὶ post πόλεως additum ex Xen. An. 1, 2, 8. 23 μύθων] θυμῶν libri, μυθωδῶν N. 551, 2 ὅρα· ἀνέστρεψε] ὁρᾶν. ἔστρεψε libri 5 οὕτως] N, οὐ τοὺς libri 8 ἐρίσας οὐ] N, ἐρίσαντα libri 18 δὲ τοῦτο] Xen. τί δὲ τὸ libri 552, 7 πειρασθεὶς libri, corr. N. 26 εἰπεῖν] εἴπῃ libri 553, 5 malim κατὰ τὰ vel καὶ τὰ 26 σημαίνει N, puto σημαντικά, vel quod praeterea Finckhius coniecit, σημαίνοντα. 31 ὅρια] Xen. Ag. 2, 5. Guelf. ὄρεια ceteri. 554, 6 τοῦ τόπου] τοῦτό που libri 8 ποτὲ δ᾽ ἐλλιπεῖ] ποτε ἐλλείπει Par. ποτε λείπει ceteri 22 ἀένναον ἂν .. παρέχοι Xen. Ages. 1, 20. 30 ἐξ ἀξιώματος ἐπιμέλειαν Finckh 24 ἦθος N, conf. Bernh. Synt. p. 201. 37 μύθων εἰσαγωγὰς Finckh

Insunt in hoc volumine:

X.

ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ ΠΡΟΓΥΜΝΑΣΜΑΤΑ.

ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ ΠΡΟΓΥΜΝΑΣΜΑΤΑ.

Tom. I. Walz. p. 9.

ΠΕΡΙ ΜΥΘΟΥ.

Τὸν μῦθον πρῶτον ἀξιοῦσι προσάγειν τοῖς νέοις, 1
ὅτι τὰς ψυχὰς αὐτῶν πρὸς τὸ βέλτιον ῥυθμίζειν δύ-
ναται, καὶ αὐτοὺς ἁπαλοὺς ὄντας ἀξιοῦσι πλάττειν.
φαίνονται δὲ τούτῳ χρησάμενοι καὶ οἱ ἀρχαῖοι, Ἡσίο- 10
δος μὲν τὸν τῆς ἀηδόνος εἰπών, Ἀρχίλοχος δὲ τὸν τῆς
ἀλώπεκος. ὀνομάζονται δὲ ἀπὸ τῶν εὑρόντων οἱ μὲν
Κύπριοι, οἱ δὲ Λιβυκοί, οἱ δὲ Συβαριτικοί, πάντες
δὲ κοινῶς Αἰσώπειοι λέγονται, διότι τοῖς μύθοις Αἴσω- 11
πος ἐχρήσατο πρὸς τὰς συνουσίας. ὑπογραφὴν δέ τινα
τοιαύτην ἀποδιδόασιν αὐτοῦ· ψευδῆ μὲν αὐτὸν ἀξιοῦ-
σιν εἶναι, πάντως δὲ χρήσιμον πρός τι τῶν ἐν τῷ βίῳ. 12
ἔτι [δὲ] καὶ πιθανὸν εἶναι βούλονται. πῶς δ' ἂν γένοιτο
πιθανός; ἂν τὰ προσήκοντα πράγματα τοῖς προσώποις
ἀποδιδῶμεν, οἷον περὶ κάλλους τις ἀγωνίζεται, ταὼς 14
οὗτος ὑποκείσθω. δεῖ τινι σοφόν τι περιτιθέναι, ἀλώ- 13
πηξ. μιμουμένους τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα, ἐν-
ταῦθα οἱ πίθηκοι. χρὴ δὲ αὐτοὺς ποτὲ μὲν ἐκτείνειν,
ποτὲ δὲ συστέλλειν. πῶς δ' ἂν τοῦτο γένοιτο; εἰ νῦν
μὲν αὐτὸν ψιλὸν λέγοιμεν κατ' ἀφήγησιν, νῦν δὲ λό-
γους πλάττοιμεν τῶν δεδομένων προσώπων, οἷον ἵνα
καὶ ἐπὶ παραδείγματος γένηται φανερόν· οἱ πίθηκοι
συνελθόντες ἐβουλεύοντο περὶ τοῦ χρῆναι πόλιν οἰκί- 14
ζειν καὶ ἐπειδὴ ἔδοξεν αὐτοῖς, ἤμελλον ἅπτεσθαι τοῦ
ἔργου. γέρων οὖν πίθηκος ἐπέσχεν αὐτοὺς εἰπών, ὅτι

ῥᾷον ἁλώσονται περιβόλων ἐντὸς ἀποληφθέντες. οὕτως
ἂν συντέμοις. εἰ δὲ ἐκτείνειν βούλοιο, ταύτῃ πρόαγε·
οἱ πίθηκοι συνελθόντες ἐβουλεύοντο περὶ πόλεως οἰ-
15 κισμοῦ, καὶ δή τις παρελθὼν ἐδημηγόρησεν, ὅτι χρὴ
καὶ αὐτοὺς πόλιν ἔχειν. ὁρᾶτε γάρ, φησιν, ὡς εὐδαί-
μονες διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι, καὶ οἶκον ἔχει ἕκαστος
αὐτῶν, καὶ εἰς ἐκκλησίαν οἱ σύμπαντες καὶ εἰς θέα-
τρον ἀναβαίνοντες τέρπουσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν θεά-
μασί τε καὶ ἀκούσμασι παντοδαποῖς. καὶ οὕτω πρόαγε
διατρίβων καὶ λέγων, ὅτι καὶ τὸ ψήφισμα ἐγέγραπτο,
καὶ λόγον πλάττε καὶ παρὰ τοῦ γέροντος τοῦ πιθή-
κου. καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ. τὴν δὲ ἀπαγγελίαν βούλον-
ται περιόδων ἀλλοτρίαν εἶναι τῆς γλυκύτητος ἐγγύς.
16 ὁ δὲ λόγος ὁ τὴν ὠφέλειαν δεικνὺς τὴν ἀπὸ τοῦ μύθου
ποτὲ μὲν προταχθήσεται, ποτὲ δὲ ὑποταχθήσεται. φαί-
νονται δὲ καὶ οἱ ῥήτορες αὐτῷ χρησάμενοι ἀντὶ παρα-
δείγματος.

ΠΕΡΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ.

2 Τὸ διήγημα βούλονται εἶναι ἔκθεσιν πράγματος γε-
γονότος ἢ ὡς γεγονότος. ἔνιοι μέντοι τὴν χρείαν ἔταξαν
πρὸ τούτου. διαφέρει δὲ διήγημα διηγήσεως, ὡς ποίημα
ποιήσεως· ποίημα μὲν γὰρ καὶ διήγημα περὶ πρᾶγμα ἕν,
ποίησις δὲ καὶ διήγησις περὶ πλείονα, οἷον ποίησις ἡ
Ἰλιὰς καὶ ποίησις ἡ Ὀδυσσεία, ποιήματα δὲ ἀσπιδοποιΐα,
νεκυομαντεία, μνηστηροφονία. καὶ πάλιν διήγησις μὲν
ἡ ἱστορία Ἡροδότου, ἡ συγγραφὴ Θουκυδίδου, διή-
γημα δὲ τὸ κατὰ Ἀρίονα, τὸ κατὰ Ἀλκμαίωνα. εἴδη δὲ
διηγήματος βούλονται εἶναι τέσσαρα· τὸ μὲν γὰρ εἶναι
17 μυθικόν, τὸ δὲ πλασματικὸν ὃ καὶ δραματικὸν καλοῦ-
σιν, οἷα τὰ τῶν τραγικῶν, τὸ δὲ ἱστορικόν, τὸ δὲ πο-
λιτικόν. ἀλλὰ νῦν ἡμῖν περὶ τοῦ τελευταίου ὁ λόγος.

*Σχήματα δὲ διηγημάτων πέντε, ὀρθὸν ἀποφαντι-
κόν, ἀποφαντικὸν ἐγκεκλιμένον, ἐλεγκτικόν, ἀσύνδε-
τον, συγκριτικόν. ὀρθὸν μὲν οὖν ἀποφαντικόν, οἷον
Μήδεια ἡ Αἰήτου θυγάτηρ, αὕτη προὔδωκε τὸ χρυσό-
μαλλον δέρας. ὀρθὸν δὲ καλεῖται, διότι παρ' ὅλον τὸν
λόγον ἢ τὸν πλείω τηρεῖ τὴν πτῶσιν τὴν ὀνομαστικήν.
ἀποφαντικὸν δὲ ἐγκεκλιμένον, οἷον Μήδειαν τὴν Αἰή-* 18
*του λόγος ἐρασθεῖσαν Ἰάσονος, καὶ τὰ ἑξῆς. ἐγκεκλι-
μένον δὲ λέγεται, διότι καὶ τὰς ἄλλας πτώσεις προσίεται.
ἐλεγκτικὸν δέ ἐστι σχῆμα τόδε, οἷον τί γὰρ οὐκ ἔδρασε
Μήδεια δεινόν; οὐκ ἠράσθη μὲν Ἰάσονος; οὐ προὔ-
δωκε δὲ τὸ χρυσόμαλλον δέρας; οὐκ ἀπέκτεινε δὲ τὸν
ἀδελφὸν Ἄψυρτον; καὶ τὰ ἑξῆς. ἀσύνδετον δὲ γίνεται
ὧδε, Μήδεια ἡ Αἰήτου θυγάτηρ Ἰάσονος ἠράσθη, προὔ-
δωκε τὸ χρυσόμαλλον δέρας, τὸν ἀδελφὸν Ἄψυρτον
ἐφόνευσε, καὶ τὰ ἑξῆς. συγκριτικὸν δέ ἐστι τὸ τοιοῦτο·
Μήδεια ἡ Αἰήτου θυγάτηρ ἀντὶ μὲν τοῦ σωφρονεῖν
ἠράσθη, ἀντὶ δὲ τοῦ φυλάττειν τὸ χρυσόμαλλον δέρας
προὔδωκεν, ἀντὶ δὲ τοῦ σώζειν τὸν ἀδελφὸν Ἄψυρτον* 19
ἐφόνευσε. τὸ μὲν οὖν ὀρθὸν ἱστορίαις πρέπει· σαφέ- 19
*στερον γάρ. τὸ δὲ ἐγκεκλιμένον μᾶλλον ἀγῶσι, τὸ δὲ
ἐλεγκτικὸν ἁρμόττει τοῖς ἐλέγχοις, τὸ δὲ ἀσύνδετον τοῖς
ἐπιλόγοις· παθητικὸν γάρ.*

ΠΕΡΙ ΧΡΕΙΑΣ.

Χρεία ἐστὶν ἀπομνημόνευμα λόγου τινὸς ἢ πράξεως 3
ἢ συναμφοτέρου, σύντομον ἔχον δήλωσιν, ὡς ἐπὶ τὸ 26
*πλεῖστον χρησίμου τινὸς ἕνεκα. τῶν δὲ χρειῶν αἱ μέν
εἰσι λογικαὶ αἱ δὲ πρακτικαὶ αἱ δὲ μικταί, λογικαὶ μὲν
αἷς λόγος ἔνεστι μόνον, οἷον Πλάτων ἔφησεν τὰς Μού-
σας ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν εὐφυῶν οἰκεῖν. πρακτικαὶ δὲ* 30

αἷς πρᾶξις μόνον, οἷον Διογένης ἰδὼν μειράκιον ἀτα-
κτοῦν τὸν παιδαγωγὸν ἐτύπτησε. μικταὶ δὲ αἱ μίξιν
20 ἔχουσαι λόγου καὶ πράξεως, οἷον Διογένης ἰδὼν μει-
ράκιον ἀτακτοῦν τὸν παιδαγωγὸν ἐτύπτησεν εἰπών, τί
γὰρ τοιαῦτα ἐπαίδευες; διαφέρει δὲ χρεία ἀπομνημονεύ-
21 ματος μάλιστα τῷ μέτρῳ· τὰ μὲν γὰρ ἀπομνημονεύματα
καὶ διὰ μακροτέρων ἂν γένοιτο, τὴν δὲ χρείαν σύντομον
εἶναι δεῖ. ἔτι δὲ ὅτι ἡ μὲν ἀναφέρεται εἴς τινα πρόσωπα,
τὸ δὲ ἀπομνημόνευμα καὶ καθ' αὑτὸ μνημονεύεται. γνώ-
μης δὲ διαφέρει τῷ τὴν μὲν ἐν ἀποφάνσει ψιλῇ λέγεσθαι,
τὴν δὲ χρείαν πολλάκις κατ' ἐρώτησιν καὶ κατ' ἀπόκρι-
σιν· καὶ πάλιν τῷ τὴν μὲν χρείαν καὶ ἐν πράξεσιν εἶναι,
τὴν δὲ γνώμην ἐν λόγοις μόνον. καὶ πάλιν τῷ τὴν μὲν
χρείαν τὸ πρόσωπον τὸ πεποιηκὸς ἔχειν, τὴν δὲ γνώμην
ἄνευ προσώπου λέγεσθαι. λέγεται δὲ περὶ διαφορᾶς
χρειῶν πλεῖστα παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ὅτι αἱ μὲν αὐτῶν
εἰσιν ἀποφαντικαὶ αἱ δὲ ἐρωτηματικαὶ αἱ δὲ πυσματικαί.
ἀλλὰ νῦν ἐπὶ τὸ συνέχον χωρῶμεν, τοῦτο δέ ἐστιν ἡ
ἐργασία. ἐργασία τοίνυν οὕτως ἔστω. πρῶτον ἐγκώμιον
22 διὰ βραχέων τοῦ εἰπόντος ἢ πράξαντος, εἶτα αὐτῆς τῆς
χρείας παράφρασις εἶτα ἡ αἰτία, οἷον Ἰσοκράτης ἔφησε
τῆς παιδείας τὴν μὲν ῥίζαν εἶναι πικρὰν τὸν δὲ καρπὸν
γλυκύν. ἔπαινος. Ἰσοκράτης σοφὸς ἦν, καὶ πλατυνεῖς
ἠρέμα τὸ χωρίον. εἶθ' ἡ χρεία· εἶπε τόδε· καὶ οὐ θή-
σεις αὐτὴν ψιλὴν ἀλλὰ πλατύνων τὴν ἑρμηνείαν. εἶτα
ἡ αἰτία· τὰ γὰρ μέγιστα τῶν πραγμάτων ἐκ πόνων φι-
λεῖ κατορθοῦσθαι· κατορθωθέντα δὲ τὴν ἡδονὴν φέρει.
εἶτα κατὰ τὸ ἐναντίον. τὰ μὲν γὰρ τυχόντα τῶν πραγμά-
των οὐ δεῖται πόνων, καὶ τὸ τέλος ἀηδέστατον ἔχει.
τὰ σπουδαῖα δὲ τοὐναντίον. εἶτ' ἐκ παραβολῆς· ὥσπερ
23 γὰρ τοὺς γεωργοὺς δεῖ πονήσαντας περὶ τὴν γῆν κομί-
ζεσθαι τοὺς καρπούς, οὕτω καὶ περὶ τοὺς λόγους. εἶτα

ἐκ παραδείγματος. Δημοσθένης καθείρξας ἑαυτὸν ἐν οἰκήματι, πολλὰ μοχθήσας ὕστερον ἐκομίζετο τοὺς καρπούς, στεφάνους καὶ ἀναρρήσεις. ἔστι δὲ καὶ ἐκ κρίσεως ἐπιχειρῆσαι οἷον, Ἡσίοδος μὲν γὰρ ἔφη·

τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν.

ἄλλος δὲ ποιητής φησι·

τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγάθ' οἱ θεοί.

ἐν δὲ τῷ τέλει παράκλησιν προσθήσεις, ὅτι χρὴ πείθεσθαι τῷ εἰρηκότι ἢ πεποιηκότι. τοσαῦτα πρὸς τὸ παρόν, τὴν δὲ τελειοτέραν διδασκαλίαν ὕστερον εἴσῃ.

ΠΕΡΙ ΓΝΩΜΗΣ. 24

Γνώμη ἐστὶ λόγος κεφαλαιώδης ἐν ἀποφάνσει κα- 4
θολικῇ, ἀποτρέπων τι ἢ προτρέπων ἐπί τι, ἢ ὁποῖόν ἐστιν ἕκαστον δηλῶν. ἀποτρέπων μὲν ὡς ἐν ἐκείνῳ,

οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.

προτρέπων δὲ ὡς ἐν ἐκείνῳ,

χρὴ πενίην φεύγοντα καὶ ἐς μεγακήτεα πόντον
ῥιπτεῖν καὶ πετρῶν Κύρνε κατ' ἠλιβάτων.

ἢ τούτων μὲν οὐδέτερον ποιεῖ, ἀποφαίνεται δὲ περὶ 25
τῆς τοῦ πράγματος φύσεως, οἷον τὸ γὰρ εὐπράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται. ἔτι δὲ τῶν γνωμῶν αἱ μέν εἰσιν ἀληθεῖς, αἱ δὲ πιθαναί, αἱ δὲ ἁπλαῖ, αἱ δὲ συνεζευγμέναι, αἱ δὲ ὑπερβολικαί. ἀληθεῖς μὲν οἷον,

οὐκ ἔστιν εὑρεῖν βίον ἄλυπον ἐν οὐδενί.

πιθαναὶ δὲ οἷον,

ὅστις δ' ὁμιλῶν ἥδεται κακοῖς ἀνήρ,
οὐπώποτ' ἠρώτησα, γιγνώσκων ὅτι
τοιοῦτός ἐστιν, οἷσπερ ἥδεται ξυνών.

ἁπλαῖ δὲ οἷον,

δύναται τὸ πλουτεῖν καὶ φιλανθρώπους ποιεῖν.
συνεζευγμέναι δὲ οἷον,

οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω·
εἷς βασιλεύς·

ὑπερβολικαὶ δὲ οἷον,

οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο.

26 ἡ δὲ ἐργασία παραπλησία τῇ τῆς χρείας πρόεισι τοῖσδε, ἐγκωμίῳ τοῦ εἰρηκότος βραχεῖ, καθάπερ ἐν χρείᾳ, κατὰ τὸ ἁπλοῦν, κατὰ τὴν αἰτίαν, κατὰ τὸ ἐναντίον, κατὰ τὸ ἐνθύμημα, κατὰ παραβολήν, κατὰ παράδειγμα, κατὰ κρίσιν. ἔστω δὲ ἡ γνώμη ὡς ἐν παραδείγματι·

οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.

οὐκοῦν ἐπαινέσεις διὰ βραχέων τὸν εἰρηκότα. εἶτα κατὰ τὸ ἁπλοῦν, τοῦτο δὲ ἔσται τὸ παραφράσαι τὴν γνώμην, οἷον δι' ὅλης νυκτὸς οὐ προσήκει ἄνδρα ἐν βουλαῖς ἐξεταζόμενον καθεύδειν. κατὰ τὴν αἰτίαν. δεῖ μὲν γὰρ ἀεὶ διὰ φροντίδος ἰέναι τὸν ἡγούμενον, ὕπνος δὲ βουλὴν
27 ἀφαιρεῖται. κατὰ τὸ ἐναντίον. ἐναντίον ἐστὶ βασιλεῖ μὲν ἰδιώτης, τῷ δὲ ἐγρηγορέναι τὸ καθεύδειν. πῶς ἂν οὖν λαμβάνοιτο; εἰ τὸν ἰδιώτην οὐδὲν δεινὸν δι' ὅλης τῆς νυκτὸς καθεύδειν, εὔδηλον, ὡς τὸν βασιλέα προσῆκον ἀγρυπνοῦντα φροντίζειν. κατὰ παραβολήν. ὥσπερ γὰρ οἱ κυβερνῆται ἐγρηγορότες ὑπὲρ τῆς κοινῆς διατελοῦσι σωτηρίας, οὕτως προσήκει καὶ τοὺς ἡγουμένους. κατὰ παράδειγμα. καὶ γαρ Ἕκτωρ νυκτὸς οὐ καθεύδων, ἀλλὰ φροντίζων κατάσκοπον ἐπὶ τὰς ναῦς ἔπεμπε Δόλωνα. ὕστατος δέ ἐστι τόπος ὁ κατὰ κρίσιν, τὸ δὲ τέλος παρά-
28 κλησιν ἐχέτω.

ΠΕΡΙ ΑΝΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ.

5 Ἀνασκευή ἐστιν ἀνατροπὴ τοῦ προτεθέντος πράγματος, κατασκευὴ δὲ τοὐναντίου βεβαίωσις. τὰ δὲ πάνυ

ψευδῆ οὔτε ἀνασκευαστέον οὔτε κατασκευαστέον, ὥσ- 28
περ τοὺς μύθους, ἀλλὰ δεῖ δήπου τὰς ἀνασκευὰς καὶ τὰς κατασκευὰς τῶν ἐφ' ἑκάτερα τὴν ἐπιχείρησιν δεχομένων ποιεῖσθαι. ἀνασκευάσεις δὲ ἐκ τοῦ ἀσαφοῦς, ἐκ τοῦ ἀπιθάνου, ἐκ τοῦ ἀδυνάτου, ἐκ τοῦ ἀνακολούθου τοῦ καὶ ἐναντίου καλουμένου, ἐκ τοῦ ἀπρεποῦς, ἐκ τοῦ ἀσυμφόρου. ἐκ τοῦ ἀσαφοῦς, οἷον ἀσαφὴς ἦν ὁ περὶ Νάρκισσον χρόνος. ἐκ τοῦ ἀπιθάνου, ἀπίθανον ἦν τὸν Ἀρίονα ἐν κακοῖς ὄντα βουληθῆναι ᾆσαι. ἐκ τοῦ ἀδυνάτου, ἀδύνατον ἦν τὸν Ἀρίονα ἐπὶ δελφῖνος σωθῆναι. ἐκ τοῦ ἀνακολούθου τοῦ καὶ ἐναντίου καλουμένου, ἐναντίον ἦν τῷ σῶσαι τὴν δημοκρατίαν τὸ καταλῦσαι ἂν αὐτὴν θελῆσαι. ἐκ τοῦ ἀπρεποῦς, ἀπρεπὲς ἦν τὸν Ἀπόλλω θεὸν ὄντα θνητῇ μίγνυσθαι. ἐκ τοῦ ἀσυμφόρου, ὅταν λέγωμεν, ὅτι οὐδὲ συμφέρει ταῦτα ἀκούειν. κατασκευάσεις δὲ ἐκ τῶν ἐναντίων.

ΠΕΡΙ ΚΟΙΝΟΥ ΤΟΠΟΥ. 29

Ὁ κοινὸς τόπος προσαγορευόμενος αὔξησιν ἔχει τοῦ 6
ὁμολογουμένου πράγματος, ὡς τῶν ἀποδείξεων ἤδη γεγενημένων· οὐ γὰρ ἔτι ζητοῦμεν, εἰ οὗτος ἱερόσυλος, εἰ οὗτος ἀριστεύς, ἀλλ' ὡς ἀποδεδειγμένου τὴν αὔξησιν ποιούμεθα. λέγεται δὲ κοινὸς τόπος, διότι ἁρμόττει κατὰ παντὸς μὲν ἱεροσύλου, ὑπὲρ παντὸς δὲ ἀριστέως. χρὴ δὲ οὕτως προάγειν, [πρῶτα μὲν] κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἐναντίου· εἶτα αὐτὸ τὸ πρᾶγμα· εἶτα ἡ σύγκρισις· εἶτα ἡ γνώμη· εἶτα στοχαστικῶς τὸν παρελθόντα βίον ἀπὸ τοῦ παρόντος διαβαλεῖς, εἶτα ἐκβαλεῖς τὸν ἔλεον
τοῖς τελικοῖς κεφαλαίοις καλουμένοις καὶ ὑποτυπώσει 30
τοῦ πράγματος, προοίμια γὰρ οὐκ ἔσται καθαρῶς ἐν τόπῳ, ἀλλὰ μέχρι τούτου σωθήσεται, οἷον, ἵνα ἐπὶ πα-

ῥαδείγματος γένηταί σοι φανερόν, ἔστω τόπος καθ' ἱεροσύλου. οὐκοῦν τὰ προοίμια οὐ τῇ ἐννοίᾳ, ἀλλὰ τῷ τύπῳ τοιάδε· πάντας μὲν μισεῖν προσήκει, ὦ ἄνδρες δικασταί, τοὺς κακούργους, μάλιστα δὲ ὅσοι περὶ τοὺς θεοὺς τολμῶσι. δεύτερον· εἰ μὲν οὖν βούλεσθε τοὺς ἄλλους πονηροὺς ποιεῖν, ἐατέον [καὶ] τοῦτον· εἰ δὲ μή, κολαστέον. τρίτον, τῷ μὲν οὖν δοκεῖν ὁ κρινόμενος κινδυνεύει μόνος, τῇ δ' ἀληθείᾳ καὶ ὑμεῖς οἱ δικάζοντες· τὸ γὰρ περὶ τοὺς ὅρκους πλημμελῆσαι οὐκ οἶδα, εἰ φαυλοτέραν δίκην ἔχει τῆς παρανομίας. εἶτα πρὶν ἐλθεῖν ἐπ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, περὶ τοῦ ἐναντίου διαλεκτέον, ὅτι οἱ νόμοι τῆς τῶν θεῶν θεραπείας προὐνοήσαντο, βωμοὺς ἔστησαν, ἀναθήμασιν ἐκόσμησαν, θυσίαις ἐτί-
31 μησαν, πανηγύρεσι, προσόδοις. εἶτα ἡ ἐπίκρισις κατὰ
32 τὴν ἐξέτασιν τῆς αἰτίας. εἰκότως· τὸ μὲν γὰρ τούτων
εὐμενὲς διασώζει τὰς πόλεις, εἰ δὲ ἑτέρως ἔχοιεν, ἀνάγκη ταύτας διαφθείρεσθαι. καὶ πρόβαινε ἐπὶ τὸ προκείμενον. τούτων οὕτως ἐχόντων οὗτος τί ἐτόλμησε; καὶ λέγε τὸ πεπραγμένον οὐχ ὡς διδάσκων, ἀλλ' ὡς δεινοποιῶν. καὶ ὅτι ὅλῃ τῇ πόλει ἐλυμήνατο, καὶ τοῖς κοινοῖς καὶ τοῖς ἰδίοις, καὶ δέος μὲν μὴ ἐπιλίπωσιν οἱ καρποί, δέος δὲ μὴ τῶν πολεμίων ἡττηθῶμεν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἑξῆς ἐπὶ τὰς συγκρίσεις πρόϊθι. ὅτι τῶν ἀνδροφόνων χαλεπώτερος, τὸ δὲ διάφορον ἐκ τῶν πεπονθότων· οἱ μὲν εἰς ἀνθρώπους ἐτόλμησαν, ὁ δὲ εἰς θεοὺς παρῴνησε.
33 τοῖς τυράννοις οὗτος παραπλήσιος, κἀκείνοις οὐ πᾶσιν,
ἀλλὰ τοῖς χαλεπωτάτοις. ἐκείνων γὰρ τοῦτ' εἶναι δοκεῖ τὸ δεινότατον, ὅτι τῶν ἀναθημάτων ἅπτονται. τὰς δὲ πρὸς τὸ ἔλαττον συγκρίσεις κατ' ἐπιτίμησιν εἰσάξεις, ἐπειδήπερ εἰσὶ καθαιρετικαί. οὐ δεινὸν τὸν μὲν κλέπτην διδόναι δίκην, τὸν δὲ ἱερόσυλον μή; ἔξεστι δέ σοι καὶ τὸν ἄλλον βίον ἐκ τοῦ παρόντος διαβάλλειν, ὡς ἀπὸ

μικροῦ ἀρξάμενος ἐπὶ τοῦτο προὔβη τελευταῖον, ὥστε ὁμοῦ καὶ κλέπτην ἔχετε καὶ τοιχωρύχον καὶ μοιχόν. ἐξετάσεις δὲ καὶ τὴν γνώμην ἀφ' ἧς ἦλθεν ἐπὶ τοῦτο· ὅτι 34
μὴ βουλόμενος γεωργεῖν ἀπὸ τούτου πλουτεῖν ἐθέλει. εἰ δὲ λέγοις κατ' ἀνδροφόνου, καὶ τὰ παρακολουθοῦντα, γυνὴ ἐν χηρείᾳ, παῖδες ὀρφανοί. χρῶ δὲ καὶ τῇ ἐκβολῇ τοῦ ἐλέου. ἐκβαλεῖς δὲ τὸν ἔλεον τοῖς τελικοῖς καλουμένοις κεφαλαίοις, τῷ νομίμῳ, τῷ δικαίῳ, τῷ συμφέροντι, τῷ δυνατῷ, τῷ πρέποντι, καὶ ὑπογραφῇ τοῦ ἀδικήματος· μή μοι τὸν νῦν δακρύοντα θεωρεῖτε, ἀλλ' ἐκεῖνον τὸν καταφρονοῦντα τῶν θεῶν, τὸν προσιόντα τοῖς ἀνακτόροις, τὸν ἀνασπῶντα τὰς θύρας, τὸν τῶν ἀναθημάτων ἁπτόμενον. καὶ τελεύτα εἰς παράκλησιν· τί μέλλετε, τί βουλεύεσθε, περὶ οὗ πάλαι κέκριται; ταῦτα νῦν ἐν τῷ παρόντι, τὴν δὲ τελεωτέραν μέθοδον ὕστερον εἴσῃ.

ΠΕΡΙ ΕΓΚΩΜΙΟΥ. 35

Ἐγκώμιόν ἐστιν ἔκθεσις τῶν προσόντων ἀγαθῶν 7
τινι κοινῶς ἢ ἰδίως· κοινῶς μὲν οἷον ἐγκώμιον ἀνθρώπου, ἰδίως δὲ οἷον ἐγκώμιον Σωκράτους. ἐγκωμιάζομεν δὲ καὶ πράγματα οἷον δικαιοσύνην, καὶ ἄλογα ζῷα οἷον ἵππον, ἤδη δὲ καὶ φυτὰ καὶ ὄρη καὶ ποταμούς. κέκληται δὲ ἐγκώμιον, ὥς φασιν, ἐκ τοῦ τοὺς ποιητὰς τοὺς 36
ὕμνους τῶν θεῶν ἐν ταῖς κώμαις τὸ παλαιὸν ᾄδειν. ἐκάλουν δὲ κώμας τοὺς στενωπούς. ἐπαίνου δὲ διαφέρει τὸ ἐγκώμιον, ὅτι ὁ μὲν ἔπαινος καὶ ἐν βραχεῖ γένοιτ' ἄν, οἷον Σωκράτης σοφός, τὸ δὲ ἐγκώμιον ἐν μακροτέρᾳ διεξόδῳ. μὴ ἀγνόει δὲ ὅτι καὶ τοὺς ψόγους τοῖς ἐγκωμίοις προσνέμουσιν ἤτοι κατ' εὐφημισμὸν ὀνομάζοντες, ἢ ὅτι τοῖς αὐτοῖς τόποις ἀμφότερα προάγεται. τίνι οὖν διαφέρει τὸ ἐγκώμιον τοῦ κοινοῦ τόπου; δοκεῖ

γὰρ ἐν ἐνίοις καὶ σφόδρα ταῦτα ἀμφότερα συμβαίνειν,
οἷον ἀριστέως ἐγκώμιον καὶ ὑπὲρ ἀριστέως. φασὶ τοί-
νυν τὴν διαφορὰν ἐν τῷ τέλει φαίνεσθαι καὶ ἐν τῇ ἐκ-
37 βάσει. ἐν μὲν γὰρ τῷ κοινῷ τόπῳ σκοπός ἐστι δωρεὰν
λαβεῖν, τὸ δὲ ἐγκώμιον ψιλὴν ἀρετῆς ἔχει μαρτυρίαν.
τόποι δέ εἰσιν ἐγκωμιαστικοὶ ἔθνος οἷον Ἕλλην, πόλις
οἷον Ἀθηναῖος, γένος οἷον Ἀλκμαιωνίδης. ἐρεῖς δέ τινα
καὶ ἃ περὶ τὴν γένεσιν συνέπεσεν ἄξια θαύματος, οἷον
ἐξ ὀνειράτων ἢ συμβόλων ἤ τινων τοιούτων. ἐπὶ τού-
τοις ἡ τροφή, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἀχιλλέως, ὅτι μυελοῖς λεόν-
των ἐτράφη, καὶ παρὰ τῷ Χείρωνι, εἶτα ἡ ἀγωγή, πῶς
ἤχθη ἢ πῶς ἐπαιδεύθη. καὶ μὴν καὶ φύσις ψυχῆς καὶ
38 σώματος ἐξετασθήσεται, καὶ τούτων ἑκάτερον κατὰ δι-
αίρεσιν. ἐρεῖς γὰρ περὶ μὲν σώματος ὅτι καλός, ὅτι
μέγας, ὅτι ταχύς, ὅτι ἰσχυρός· περὶ δὲ ψυχῆς ὅτι δί-
καιος, ὅτι σώφρων, ὅτι σοφός, ὅτι ἀνδρεῖος. ἐπὶ τού-
τοις ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων, οἷον ποῖον ἐπετήδευσε βίον,
φιλόσοφον ἢ ῥητορικὸν ἢ στρατιωτικόν; τὸ δὲ κυριώ-
τατον αἱ πράξεις. ἐν γὰρ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αἱ πράξεις,
οἷον στρατιωτικὸν βίον ἑλόμενος τί ἐν τούτῳ κατέπραξε;
τὰ δὲ ἐκτός, οἷον συγγενεῖς, φίλοι, κτήματα, οἰκέται,
τύχη, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἔτι δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ χρόνου ὅσον
ἐβίωσε, πολὺν ἢ μέτριον, ἑκάτερον δὲ ἀφορμὴν ἐγκω-
μίων δίδωσι. τόν τε γὰρ μακροβιώτατον ἐξ αὐτοῦ τού-
του ἐπαινέσεις, τόν τε μὴ μακρόβιον ἐν τῷ μὴ μετα-
σχεῖν νοσημάτων τῶν διὰ τὸ γῆρας γινομένων.
ἔτι δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ τρόπου τῆς τελευτῆς, ὅπως ἀπέθανεν
ὑπὲρ τῆς πατρίδος μαχόμενος, καὶ εἴ τι παράδοξον ἐν-
39 ταῦθα, ὡς ἐπὶ τοῦ Καλλιμάχου, ὅτι καὶ νεκρὸς ἑστήκει.
καὶ ἀπὸ τοῦ ἀποκτείναντος αὐτὸν ἐπαινέσεις, οἷον ὅτι
Ἀχιλλεὺς ὑπὸ θεοῦ ἀπέθανε τοῦ Ἀπόλλωνος. ἐξετά-
σεις δὲ καὶ τὰ μετὰ τὴν τελευτήν, εἰ ἀγῶνες ἐτέθησαν

ἐπ᾽ αὐτῷ, ὡς ἐπὶ τῷ Πατρόκλῳ, εἰ χρησμός τις περὶ 40
τῶν ὀστέων, ὡς ἐπὶ Ὀρέστου, εἰ οἱ παῖδες ἔνδοξοι, ὡς
ὁ Νεοπτόλεμος. μεγίστη δὲ ἐν τοῖς ἐγκωμίοις ἀφορμὴ
ἡ ἀπὸ τῶν συγκρίσεων, ἣν τάξεις ὡς ἂν ὁ καιρὸς ὑφη-
γῆται.

Παραπλησίως δὲ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα κατὰ τὸ ἐγχω-
ροῦν. καὶ γὰρ ἀπὸ τοῦ τόπου ἐν ᾧ γίνεται, ἐγκωμιάσεις,
εἰς δὲ τὴν τοῦ γένους χώραν ἐρεῖς, τίνι θεῶν ἀνάκειται;
οἷον ἡ γλαὺξ τῇ Ἀθηνᾷ, ὁ ἵππος τῷ Ποσειδῶνι. ὁμοίως
δὲ ἐρεῖς, πῶς τρέφεται; ποταπὸν τὴν ψυχήν, ποταπὸν
τὸ σῶμα; τίνα ἔργα ἔχει; ποῦ χρήσιμα; πόσος ὁ χρόνος
τοῦ βίου; καὶ συγκρινεῖς δὲ καὶ ὅλως τοῖς ἐμπίπτουσι
τῷ τόπῳ χρήσῃ.

Τὰ δὲ πράγματα ἐγκωμιάσεις ἀπὸ τῶν εὑρόντων,
οἷον τὴν θηρατικὴν Ἄρτεμις εὗρε καὶ Ἀπόλλων, καὶ
ἀπὸ τῶν χρησαμένων, ὅτι οἱ ἥρωες αὐτῇ ἐχρῶντο. μέ-
θοδος δὲ ἀρίστη ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐγκωμίων, ὅσα περὶ
πραγμάτων, τὸ τοὺς μετιόντας αὐτὰ σκοπεῖν, ὁποῖοί 41
τινές εἰσι καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα, οἷον οἱ θηρῶν-
τες ἀνδρεῖοι, εὔτολμοι, ὀξύτεροι τὰς φρένας, ἐῤῥωμέ-
νοι τὰ σώματα. ἐντεῦθεν οὐκ ἀγνοήσεις ὅπως θεοὺς
ἐγκωμιαστέον, ἰστέον δέ, ὅτι τὰ εἰς θεοὺς ὕμνους
κλητέον.

Καὶ μὴν καὶ τὰ φυτὰ παραπλησίως ἀπὸ τοῦ τόπου
ἐν ᾧ φύεται, ἀπὸ τοῦ θεοῦ ᾧ ἀνάκειται, ὡς ἡ ἐλαία
τῇ Ἀθηνᾷ, καὶ ἀπὸ τῆς τροφῆς, οἷον πῶς τρέφεται;
καὶ εἰ μὲν πολλῆς ἐπιμελείας δέοιτο, τοῦτο θαυμάσεις,
ἂν δὲ ὀλίγης, καὶ τοῦτο. ἐρεῖς δὲ ὡς ἐπὶ σώματος, τὴν
ἀναδρομήν, τὸ κάλλος, εἰ ἀειθαλές, ὡς ἡ ἐλαία· εἶτα
τὸ χρήσιμον ᾧ μάλιστα ἐνδιατρίψεις. τὰς δὲ συγκρίσεις
πανταχοῦ παραληπτέον.

Καὶ μὴν καὶ πόλεως ἐγκώμιον ἐκ τούτων οὐκ ἂν χα-

λεπῶς μεταχειρίσαιο· ἐρεῖς γὰρ καὶ περὶ γένους ὅτι αὐ-
42 τόχθονες, καὶ περὶ τροφῆς ὡς ὑπὸ θεῶν ἐτράφησαν, καὶ περὶ παιδείας ὡς ὑπὸ θεῶν ἐπαιδεύθησαν. ἐξετάσεις δὲ ὡς ἐπὶ ἀνθρώπου, ποταπὴ τοὺς τρόπους ἡ πόλις; ποταπὴ τὴν κατασκευήν; τίσιν ἐπιτηδεύμασιν ἐχρήσατο; τίνα κατέπραξεν;

ΠΕΡΙ ΣΥΓΚΡΙΣΕΩΣ.

Ἡ σύγκρισις παρείληπται μὲν καὶ ἐν τόπῳ κοινῷ κατὰ σύγκρισιν ἡμῶν αὐξόντων τὰ ἀδικήματα, παρείληπται δὲ καὶ ἐν ἐγκωμίῳ κατὰ σύγκρισιν ἡμῶν αὐξόντων τὰ χρηστά, παρείληπται δὲ καὶ ἐν ψόγῳ τὴν αὐτὴν παρεχομένη δύναμιν. ἐπεὶ δὲ οὐ τῶν φαύλων τινὲς καὶ αὐτὴν καθ' αὑτὴν ἐποίησαν γύμνασμα, μικρὸν περὶ αὐτῆς λεκτέον.

Πρόεισι τοίνυν κατὰ τοὺς ἐγκωμιαστικοὺς τόπους· συγκρίνομεν γὰρ καὶ πόλιν πόλει, ἀφ' ὧν οἱ ἄνδρες, καὶ γένος γένει, καὶ τροφὴν τροφῇ, καὶ ἐπιτηδεύματα καὶ πράξεις καὶ τὰ ἐκτὸς καὶ τρόπους θανάτων, καὶ τὰ
43 μετ' ἐκεῖνα. ὁμοίως δὲ εἰ καὶ φυτὰ συγκρίνοις ἀντεξετάσεις τοὺς δόντας θεούς, τοὺς τόπους ἐν οἷς φύεται, τὸ ἥμερον, τὴν χρείαν τῶν καρπῶν, καὶ τὰ ἑξῆς. ὁμοίως δὲ εἰ καὶ πράγματα συγκρίνοις, ἐρεῖς τοὺς πρώτους ἁψαμένους τῶν πραγμάτων καὶ τοὺς μετιόντας, παραθήσεις δὲ ἀλλήλοις ποιότητα ψυχῆς, ποιότητα σώματος. ταὐτὸ δέ σοι καὶ περὶ πάντων κείσθω θεώρημα. ἐνίοτε μὲν οὖν κατὰ τὸ ἴσον προάγομεν τὰς συγκρίσεις, ἴσα δεικνύντες ἃ παραβάλλομεν, ἢ διὰ πάντων ἢ διὰ πλειόνων· ἐνίοτε δὲ θάτερον προτίθεμεν, ἐγκωμιάζοντες
44 κἀκεῖνο οὗ τοῦτο προτίθεμεν, ἐνίοτε δὲ τὸ μὲν ψέγομεν ὅλως, τὸ δὲ ἐπαινοῦμεν, οἷον εἰ λέγοις σύγκρισιν δικαιοσύνης καὶ πλούτου. γίνεται δὲ καὶ πρὸς τὸ βελτίον

σύγκρισις, ἔνθα ἀγὼν τὸν ἐλάσσονα ἴσον τῷ κρείττονι δεῖξαι, οἷον εἰ σύγκρισιν λέγοις Ἡρακλέους καὶ Ὀδυσσέως. ἀπαιτεῖ δὲ τὸ τοιοῦτο βίαιον ῥήτορα καὶ δεινότητα, δεῖται δὲ καὶ γοργότητος ἡ ἐργασία πανταχοῦ, διὰ τὸ δεῖν ταχείας ποιεῖσθαι τὰς μεταβάσεις.

ΠΕΡΙ ΗΘΟΠΟΙΙΑΣ.

Ἠθοποιΐα ἐστὶ μίμησις ἤθους ὑποκειμένου προσώπου, οἷον τίνας ἂν εἴποι λόγους Ἀνδρομάχη ἐπὶ Ἕκτορι; προσωποποιΐα δὲ ὅταν πράγματι περιτιθῶμεν πρόσωπον, ὥσπερ ὁ ἔλεγχος παρὰ Μενάνδρῳ, καὶ ὥσπερ παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ ἡ θάλασσα ποιεῖται τοὺς λόγους 45 πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. ἡ δὲ διαφορὰ δήλη· ἐκεῖ μὲν γὰρ ὄντος προσώπου λόγους πλάττομεν, ἐνταῦθα δὲ οὐκ ὂν πρόσωπον πλάττομεν. εἰδωλοποιΐαν δέ φασιν ἐκεῖνο, ὅταν τοῖς τεθνεῶσι λόγους περιάπτωμεν, ὥσπερ Ἀριστείδης ἐν τῷ πρὸς Πλάτωνα ὑπὲρ τῶν τεττάρων· τοῖς γὰρ ἀμφὶ τὸν Θεμιστοκλέα περιῆψε λόγους. γίνονται δὲ ἠθοποιΐαι καὶ ὡρισμένων καὶ ἀορίστων προσώπων, ἀορίστων μέν, οἷον ποίους ἂν εἴποι λόγους τις πρὸς τοὺς οἰκείους μέλλων ἀποδημεῖν, ὡρισμένων δέ, οἷον ποίους ἂν εἴποι λόγους Ἀχιλλεὺς πρὸς Δηϊδάμειαν μέλλων ἐπὶ τὸν πόλεμον ἐξιέναι. τῶν δὲ ἠθοποιϊῶν αἱ μέν εἰσιν ἁπλαῖ, ὅταν τις αὐτὸς καθ' αὑτὸν ὑποκέηται λόγους διατιθέμενος, αἱ δὲ διπλαῖ, ὅταν πρὸς ἄλλον. καθ' ἑαυτὸν μέν, οἷον τίνας ἂν εἴποι λόγους στρατηγὸς ἀπὸ τῆς νίκης ἀναστρέφων; πρὸς ἄλλους δέ, οἷον ποίους ἂν εἴποι λόγους στρατηγὸς πρὸς τὸ στρατόπεδον μετὰ τὴν νίκην. πανταχοῦ δὲ σώσεις τὸ οἰκεῖον πρέπον τοῖς ὑπο- 46 κειμένοις προσώποις τε καὶ καιροῖς. ἄλλος μὲν γὰρ νέου λόγος, ἄλλος δὲ πρεσβύτου, ἄλλος δὲ γεγηθότος, ἄλλος δὲ λυπουμένου. εἰσὶ δὲ αἱ μὲν ἠθικαί, αἱ δὲ παθητικαί, αἱ δὲ μικταί. ἠθικαὶ μὲν ἐν αἷς ἐπικρατεῖ τὸ ἦθος, οἷον τίνας ἂν εἴποι λόγους γεωργὸς πρῶτον ἰδὼν ναῦν· παθητικαὶ δὲ ἐν αἷς διόλου τὸ πάθος, οἷον ποίους ἂν εἴποι λόγους Ἀνδρομάχη ἐπὶ Ἕκτορι. μικταὶ δὲ αἱ σύνοδον ἔχουσαι ἤθους καὶ πάθους, οἷον τίνας ἂν εἴποι

λόγους Ἀχιλλεὺς ἐπὶ Πατρόκλῳ· καὶ γὰρ τὸ πάθος διὰ τὴν τοῦ Πατρόκλου σφαγήν, καὶ τὸ ἦθος ἐν ᾧ περὶ πολέμου βουλεύεται. ἡ δὲ ἐργασία κατὰ τοὺς τρεῖς χρό-
4 νους πρόεισι. καὶ ἄρξῃ γε ἀπὸ τῶν παρόντων, ὅτι χα-
47 λεπά· εἶτα ἀναδραμεῖ πρὸς τὰ πρότερα, ὅτι πολλῆς εὐδαιμονίας μετέχοντα· εἶτα ἐπὶ τὰ μέλλοντα μετάβηθι, ὅτι πολλῷ δεινότερα τὰ καταληψόμενα. ἔστω δὲ καὶ σχήματα καὶ λέξεις πρόσφοροι τοῖς ὑποκειμένοις προσώποις.

ΠΕΡΙ ΕΚΦΡΑΣΕΩΣ.

10 Ἔκφρασίς ἐστι λόγος περιηγηματικός, ὥς φασι, ἐναργής, καὶ ὑπ' ὄψιν ἄγων τὸ δηλούμενον. γίνονται δὲ ἐκφράσεις προσώπων τε καὶ πραγμάτων [καὶ καιρῶν] καὶ τόπων καὶ χρόνων καὶ πολλῶν ἑτέρων. προσώπων μέν, ὡς παρ' Ὁμήρῳ,

φολκὸς ἔην, χωλὸς δ' ἕτερον πόδα.

πραγμάτων δὲ οἷον ἔκφρασις πεζομαχίας [καὶ ναυμαχίας· καιρῶν δὲ οἷον] εἰρήνης πολέμου· τόπων δὲ οἷον λιμένων αἰγιαλῶν πόλεων· χρόνων δὲ οἷον ἔαρος θέρους ἑορτῆς. γένοιτο δ' ἄν τις καὶ μικτὴ ἔκφρασις, ὡς
48 παρὰ Θουκυδίδῃ ἡ νυκτομαχία· ἡ μὲν γὰρ νὺξ καιρός τις, ἡ δὲ μάχη πρᾶξις. ἐπιχειρήσομεν δὲ τὰ μὲν πράγματα ἐκφράζοντες ἀπὸ τῶν προγεγονότων καὶ ἐν αὐτοῖς γινομένων καὶ ἐπισυμβαινόντων, οἷον εἰ πολέμου λέγοιμεν ἔκφρασιν, πρῶτον μὲν τὰ πρὸ τοῦ πολέμου ἐροῦμεν, τὰς στρατολογίας, τὰ ἀναλώματα, τοὺς φόβους· εἶτα τὰς συμβολάς, τὰς σφαγάς, τοὺς θανάτους· εἶτα τὸ τρόπαιον, εἶτα τοὺς παιᾶνας τῶν νενικηκότων,
49 τῶν δὲ τὰ δάκρυα, τὴν δουλείαν. ἐὰν δὲ τόπους ἐκφράζωμεν ἢ χρόνους ἢ πρόσωπα, ἕξομέν τινα καὶ ἐκ τῆς διηγήσεως, ἐκ τοῦ καλοῦ ἢ χρησίμου ἢ παραδόξου λόγον. ἀρεταὶ δὲ ἐκφράσεως μάλιστα μὲν σαφήνεια καὶ ἐνάργεια· δεῖ γὰρ τὴν ἑρμηνείαν διὰ τῆς ἀκοῆς σχεδὸν τὴν ὄψιν μηχανᾶσθαι. ἔτι μέντοι συνεξομοιοῦσθαι τὰ τῆς φράσεως ὀφείλει τοῖς πράγμασιν· ἂν ἀνθηρὸν τὸ
50 πρᾶγμα, ἔστω καὶ ἡ λέξις τοιαύτη, ἂν αὐχμηρὸν τὸ

πρᾶγμα, ἔστω καὶ ἡ λέξις παραπλησία. ἰστέον δὲ ὡς τῶν ἀκριβεστέρων τινὲς οὐκ ἔθηκαν τὴν ἔκφρασιν εἰς γύμνασμα, ὡς προειλημμένην καὶ ἐν μύθῳ καὶ ἐν διηγήματι καὶ ἐν τόπῳ κοινῷ καὶ ἐν ἐγκωμίῳ· καὶ γὰρ ἐκεῖ, φασίν, ἐκφράζομεν καὶ τόπους καὶ ποταμοὺς καὶ πράγματα καὶ πρόσωπα. ἀλλ' ὅμως, ἐπειδή τινες οὐ φαῦλοι καὶ ταύτην ἐγκατηρίθμησαν τοῖς γυμνάσμασιν, ἠκολουθήσαμεν καὶ ἡμεῖς ῥᾳθυμίας ἔγκλημα φεύγοντες.

ΠΕΡΙ ΘΕΣΕΩΣ.

Τῆς θέσεως ὅρον ἀποδεδώκασι τὸ τὴν θέσιν εἶναι 11
ἐπίσκεψίν τινος πράγματος θεωρουμένου, ἀμοιροῦσαν 11
πάσης ἰδικῆς περιστάσεως. ἔοικε γὰρ ἡ θέσις καθολικῆς 51
συμβουλῆς τόπον ἐπέχειν, οὐ πρός τι πρόσωπόν ὑποκείμενον, ἀλλ' ἁπλῶς κοινῶς πρὸς ὁτιοῦν κατ' ἀναθεώρησιν μόνων τῶν προσόντων τῷ πράγματι τὴν διέξοδον λαμβάνουσα. ὅταν γὰρ ἐξετάσωμεν, εἰ γαμητέον, οὐχ οὕτω δεῖ προσθέντας λέγειν, οἷον Περικλεῖ ἢ Ἀλκιβιάδῃ ἢ ἐπὶ τοῖσδε τοῖς συμβεβηκόσιν ἢ ταύτην ἔχοντι τὴν ἡλικίαν ἢ τοιαύτῃ κεχρημένῳ τύχῃ, ἀλλ' ἁπλῶς ταῦτα πάντ' ἀφελόντες τὸ πρᾶγμα ἐφ' ἑαυτοῦ θεωρήσομεν, τῶν προσόντων αὐτῷ τὴν ἐξέτασιν ποιούμενοι, οἷον εἰ ποιητέον τόδε ᾡτινιοῦν διὰ τὸ τοιάδε εἶναι τὰ ἀποβαίνοντα τοῖς μετιοῦσιν, ὡς ἐὰν πρόσωπον ὡρισμένον λάβωμεν καὶ περίστασίν τινα, καὶ οὕτω τὴν διέξοδον τῶν λόγων ποιώμεθα, οὐ θέσις ἔσται ἀλλ' ὑπόθεσις. τῶν δὲ θέσεων αἱ μὲν πολιτικαί, αἱ δὲ οὔ, καὶ πολιτικαὶ μὲν αἱ ὑποπεπτωκυῖαι ταῖς κοιναῖς ἐννοίαις, οἷον εἰ ῥητορευτέον καὶ ὅσα τοιαῦτα. οὐ πολιτικαὶ δὲ ὅσαι οἰ- 52
κεῖαί τινος ἐπιστήμης, καὶ προσήκουσαι τοῖς περὶ αὐτὰς ἀναστρεφομένοις, οἷον εἰ σφαιροειδὴς ὁ κόσμος, εἰ πολλοὶ κόσμοι, εἰ ὁ ἥλιος πῦρ; αἵδε μὲν οὖν φιλοσόφοις ἁρμόζουσιν, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις τοὺς ῥήτορας γυμναστέον. ὠνόμασαν δέ τινες ταύτας μὲν πρακτικάς, ἐκείνας δὲ θεωρητικάς. ταύτας μὲν γὰρ ἐνδέχεται καὶ πραχθῆναι, ἐκείνων δὲ τὸ τέλος ἡ θεωρία. διαφέρει δὲ τόπου ἡ θέσις, ὅτι ὁ μὲν τόπος ἐστὶν ὁμολογουμένου πράγματος

αὔξησις, ἡ δὲ θέσις ἀμφισβητουμένου πράγματος ζήτησις. τῶν δὲ θέσεων αἱ μὲν ἁπλαῖ, αἱ δὲ κατὰ τὸ πρός τι λαμβάνονται, αἱ δὲ διπλαῖ νομίζονται. ἐὰν γὰρ λέ-
53 γωμεν εἰ γαμητέον, ἁπλῆ· ἐὰν δὲ εἰ βασιλεῖ γαμητέον, πρός τι· ἐὰν δὲ λέγωμεν εἰ ἀθλητέον μᾶλλον ἢ γεωργητέον, διπλῆ. δεῖ γὰρ τοῦ μὲν ἀποτρέπειν, ἐπὶ δὲ τὸ προτρέπειν. διαιροῦνται δὲ αἱ θέσεις τοῖς τελικοῖς λεγομένοις κεφαλαίοις, τῷ δικαίῳ, τῷ συμφέροντι, τῷ δυνατῷ, τῷ πρέποντι, οἷον ὅτι δίκαιον γαμεῖν, καὶ τὸν αὐτὸν ἔρανον εἰσφέρειν τῷ βίῳ· ὅτι συμφέρον, πολλὰ γὰρ ἐξ αὐτοῦ τὰ παραμύθια· ὅτι δυνατόν, ἐκ γὰρ τῶν ὁμοίων γαμεῖν δυνατόν· ὅτι πρέπον, τῷ μὴ θηριωδῶς δοκεῖν διακεῖσθαι· οὕτω κατασκευάσεις, ἀνατρέψεις δὲ ἐκ τῶν ἐναντίων, λύσεις δὲ καὶ τὰς εὑρισκομένας ἀντιθέσεις. ἐπὶ δὲ τελευτῆς αἱ προτροπαὶ καὶ τὰ κοινὰ ἔθη πάντων ἀνθρώπων.

ΠΕΡΙ ΝΟΜΟΥ ΕΙΣΦΟΡΑΣ.

12 Καὶ τὴν τοῦ νόμου εἰσφορὰν τάττουσί τινες ἐν γυμνάσμασιν. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐν πραγματικῇ νόμων θέσεις
54 καὶ κατηγορίαι ἐμπίπτουσαι ποιοῦσι ζήτησιν, διαφορὰν ἐκείνην φασίν· ἐν μὲν γὰρ πραγματικῇ περίστασίς ἐστιν, ἐν γυμνάσματι δὲ οὐκ ἔστιν, οἷον ἐν σπάνει χρημάτων γράφει τις ὠνητὰς εἶναι τὰς ἀρχάς. οὐκοῦν ἔχεις τὸν καιρὸν τὴν σπάνιν. ἐν γυμνάσματι δὲ τοῦτο οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἁπλῶς γράφει τις ὠνητὰς εἶναι τὰς ἀρχάς, ἄνευ καιροῦ καὶ τῆς ἄλλης περιστάσεως. διαιρεῖται δὲ τῷ σαφεῖ, τῷ δικαίῳ, τῷ νομίμῳ, τῷ συμφέροντι, τῷ δυνατῷ, τῷ πρέποντι. τῷ μὲν σαφεῖ, ὡς παρὰ τῷ Δημοσθένει, ἀλλὰ πᾶσιν ἢ ταὐτὰ ἀναγνῶναι καὶ μαθεῖν ἁπλᾶ καὶ σαφῆ τὰ δίκαια. τῷ νομίμῳ δὲ ὅταν λέγωμεν, ὅτι παρα τοὺς ἀρχαίους ἐστὶ νόμους· τῷ δικαίῳ δὲ ὅταν λέγωμεν, ὅτι παρὰ τὴν φύσιν καὶ παρὰ τὸ ἔθος· τῷ συμφέροντι δὲ ὅταν λέγωμεν, ὅτι καὶ νῦν καὶ εἰς τὸν ἐπιόντα χρόνον βλάπτει· τῷ δυνατῷ δὲ ὅταν λέγωμεν, ὅτι οὐδὲ δύναται γίνεσθαι· τῷ πρέποντι δὲ ὅταν λέγωμεν, ὡς εἰς δόξαν βλάπτει.

XI.

ΑΦΘΟΝΙΟΥ

ΣΟΦΙΣΤΟΥ

ΠΡΟΓΥΜΝΑΣΜΑΤΑ.

ΑΦΘΟΝΙΟΥ ΣΟΦΙΣΤΟΥ

ΠΡΟΓΥΜΝΑΣΜΑΤΑ. 59

ΟΡΟΣ ΜΥΘΟΥ.

Ὁ μῦθος ποιητῶν μὲν προῆλθε, γεγένηται δὲ καὶ ῥη-
τόρων κοινὸς ἐκ παραινέσεως. ἔστι δὲ μῦθος λόγος ψευ-
δὴς εἰκονίζων ἀλήθειαν, καλεῖται δὲ Συβαριτικὸς καὶ
Κίλιξ καὶ Κύπριος πρὸς τοὺς εὑρόντας μεταθεὶς τὰ
ὀνόματα, νικᾷ δὲ μᾶλλον Αἰσώπειος λέγεσθαι τῷ τὸν Αἴ-
σωπον ἄριστα πάντων συγγράψαι τοὺς μύθους. τοῦ δὲ
μύθου τὸ μέν ἐστι λογικόν, τὸ δὲ ἠθικόν, τὸ δὲ μικτόν·
καὶ λογικὸν μὲν ἐν ᾧ τι ποιῶν ἄνθρωπος πέπλασται,
ἠθικὸν δὲ τὸ τῶν ἀλόγων ἦθος ἀπομιμούμενον, μικτὸν
δὲ τὸ ἐξ ἀμφοτέρων, ἀλόγου καὶ λογικοῦ. τὴν δὲ παραί- 60
νεσιν δι' ἣν ὁ μῦθος τέτακται, προτάττων μὲν ὀνομά-
σεις προμύθιον, ἐπιμύθιον δὲ τελευταῖον ἐπενεγκών.

Μῦθος ὁ τῶν μυρμήκων καὶ τῶν τεττίγων προτρέπων τοὺς νέους εἰς πόνους.

Θέρους ἦν ἀκμὴ καὶ οἱ μὲν τέττιγες μουσικὴν ἀνε-
βάλλοντο σύντονον, τοῖς μύρμηξι δὲ πονεῖν ἐπῄει καὶ
συλλέγειν καρπούς, ἐξ ὧν ἔμελλον τοῦ χειμῶνος τραφή-
σεσθαι. χειμῶνος δ' ἐπιγεγονότος μύρμηκες μὲν οἷς
ἐπόνουν ἐτρέφοντο, τοῖς δὲ ἡ τέρψις ἐτελεύτα πρὸς ἔν-
δειαν. οὕτω νεότης πονεῖν οὐκ ἐθέλουσα παρὰ τὸ γῆ-
ρας κακοπραγεῖ.

ΟΡΟΣ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ.

2 Διήγημά ἐστιν ἔκθεσις πράγματος γεγονότος ἢ ὡς
γεγονότος. διενήνοχε δὲ διηγήσεως, ὡς ποιήσεως ποίη-
μα· ποίησις μὲν γὰρ πᾶσα ἡ Ἰλιάς, ποίημα δὲ ἡ τῶν
61 Ἀχιλλέως ὅπλων κατασκευή. τοῦ δὲ διηγήματος τὸ μέν
ἐστι δραματικόν, τὸ δὲ ἱστορικόν, τὸ δὲ πολιτικόν· καὶ
δραματικὸν μὲν τὸ πεπλασμένον, ἱστορικὸν δὲ τὸ παλαι-
ὰν ἔχον ἀφήγησιν, πολιτικὸν δὲ ᾧ παρὰ τοὺς ἀγῶνας
οἱ ῥήτορες κέχρηνται. παρέπεται δὲ τῷ διηγήματι ἕξ·
τὸ πρᾶξαν πρόσωπον, τὸ πραχθὲν πρᾶγμα, χρόνος καθ'
ὅν, τόπος ἐν ᾧ, τρόπος ὅπως, αἰτία δι' ἥν. ἀρεταὶ δὲ
διηγήματος τέσσαρες, σαφήνεια, συντομία, πιθανότης
καὶ ὁ τῶν ὀνομάτων ἑλληνισμός.

Διήγημα τὸ κατὰ ῥόδον.

Ὁ τὸ ῥόδον θαυμάζων τοῦ κάλλους τὴν τῆς Ἀφρο-
δίτης λογιζέσθω πληγήν· ἤρα μὲν γὰρ ἡ θεὸς τοῦ Ἀδώ-
νιδος, ἀντήρα δὲ καὶ ὁ Ἄρης αὐτῆς, καὶ τοῦτο ἡ θεὸς
62 ὑπῆρχεν Ἀδώνιδι, ὅπερ Ἀφροδίτῃ Ἄρης ἐτύγχανε· θεὸς
ἤρα θεοῦ, καὶ θεὸς ἐδίωκεν ἄνθρωπον· πόθος ὅμοιος,
κἂν τὸ γένος διήλλαττε. ζηλοτυπῶν δὲ ὁ Ἄρης τὸν Ἄδω-
νιν ἀνελεῖν ἐβούλετο, λύσιν ἔρωτος τὸν Ἀδώνιδος ἡγη-
σάμενος θάνατον, καὶ πλήττει μὲν Ἄρης τὸν Ἄδωνιν,
μαθοῦσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἡ θεὸς ἀμύνειν ἠπείγετο· καὶ
κατὰ σπουδὴν ἐμβαλοῦσα τῷ ῥόδῳ ταῖς ἀκάνθαις προσέ-
πταισε· καὶ τὸν μὲν ταρσὸν τοῦ ποδὸς περιπείρεται,
τὸ δὲ καταρρεῦσαν αἷμα τοῦ τραύματος τὴν τοῦ ῥόδου
χροιὰν εἰς τὴν οἰκείαν ὄψιν μετέθηκε καὶ τὸ ῥόδον τὴν
ἀρχὴν λευκὸν γεγονὸς εἰς ὃ νῦν ὁρᾶται μετῆλθεν.

ΟΡΟΣ ΧΡΕΙΑΣ.

Χρεία ἐστὶν ἀπομνημόνευμα σύντομον εὐστόχως ἐπί 3 *τι πρόσωπον ἀναφέρουσα, χρειώδης δὲ οὖσα προσαγορεύεται χρεία. τῆς δὲ χρείας τὸ μέν ἐστι λογικόν, τὸ δὲ πρακτικόν, τὸ δὲ μικτόν. καὶ λογικὸν μὲν τὸ τῷ λόγῳ δηλοῦν τὴν ὠφέλειαν, οἷον Πλάτων τοὺς τῆς ἀρετῆς* 63 *κλῶνας ἱδρῶτι καὶ πόνοις ἔλεγε φύεσθαι· πρακτικὸν δὲ τὸ πρᾶξιν σημαῖνον, οἷον Πυθαγόρας ἐρωτηθεὶς πόσος ἂν εἴη τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος, βραχύ τι φανεὶς ἀπεκρύψατο, μέτρον τοῦ βίου τὴν θέαν ποιούμενος· μικτὸν δὲ τὸ ἐξ ἀμφοτέρων, λόγου καὶ πράξεως, οἷον Διογένης μειράκιον ἑωρακὼς ἀτακτοῦν τὸν παιδαγωγὸν ἔπαισεν ἐπειπών, τί γὰρ τοιαῦτα παιδεύεις; ἡ μὲν οὖν διαίρεσις αὕτη τῆς χρείας, ἐργάσαιο δὲ αὐτὴν τοῖσδε τοῖς κεφαλαίοις, ἐγκωμιαστικῷ, παραφραστικῷ, τῷ τῆς αἰτίας, ἐκ τοῦ ἐναντίου, παραβολῇ, παραδείγματι, μαρτυρίᾳ παλαιῶν, ἐπιλόγῳ βραχεῖ.*

Χρεία λογική.

Ἰσοκράτης τῆς παιδείας τὴν ῥίζαν πικρὰν ἔφη, γλυκεῖς δὲ τοὺς καρπούς.

Ἐγκωμιαστικόν. Θαυμάσαι δίκαιον Ἰσοκράτην τῆς τέχνης, ὃς ὄνομα αὐτῇ κατεφάνη λαμπρότατον, καὶ ὅση τις ἦν, ἀσκῶν ἐπεδείξατο, καὶ κηρύττει τὴν τέχνην, οὐκ αὐτὸς ἐκ ταύτης κεκήρυκται. ὅσα μὲν τοίνυν ἢ βασιλεῦσι νομοθετῶν, ἢ παραινῶν τοῖς καθ' ἕκαστον τὸν τῶν ἀνθρώπων εὖ πεποίηκε βίον, μακρὸν ἂν εἴη διεξελθεῖν, ἀλλ' οἷα περὶ τῆς παιδείας ἐφιλοσόφησεν.

Παραφραστικόν. Ὁ παιδείας, φησίν, ἐρῶν πό- 64 *νων μὲν ἄρχεται, πόνων δὲ ὅμως τελευτώντων εἰς ὄνησιν· καὶ ἃ μὲν ἐφιλοσόφησε, ταῦτα· τοῖς δὲ ἐφεξῆς θαυμασόμεθα.*

Τὸ τῆς αἰτίας. Οἱ γὰρ παιδείας ἐρῶντες τοῖς τῆς παιδείας ἡγεμόσι συνεξετάζονται, παρ' οἷς καὶ τὸ προσελθεῖν φοβερὸν καὶ τὸ διαλιπεῖν ἀμαθέστατον. φόβος ἀεὶ τοῖς παισὶ περιγίνεται καὶ παροῦσι καὶ μέλλουσι. διδασκάλους παιδαγωγοὶ διαδέχονται φοβεροὶ μὲν ἰδεῖν, αἰκιζόμενοι δὲ φοβερώτεροι· φθάνει τὴν πεῖραν τὸ δέος καὶ διαδέχεται τό δέος ἡ κόλασις· καὶ τὰ μὲν ἁμαρτήματα τῶν παίδων μετέρχονται, οἰκεῖα δὲ τὰ κατορθώματα κρίνουσι. τῶν παιδαγωγῶν οἱ πατέρες εἰσὶ χαλεπώτεροι τὰς ὁδοὺς ἀνακρίνοντες, προελθεῖν ἐπιτάττοντες,
65 καὶ τὴν ἀγορὰν ὑποπτεύοντες· κἂν δέῃ κολάζιν, ἀγνοοῦσι τὴν φύσιν· ἀλλ' ἐν τούτοις ὢν ὁ παῖς εἰς ἄνδρας ἐλθὼν ἀρετῇ περιστέφεται.

Ἐκ τοῦ ἐναντίου. Εἰ δέ τις ταῦτα φοβούμενος φύγοι μὲν τοὺς διδασκάλους, ἀποδράσειε δὲ τοὺς πατέρας, τοὺς δὲ παιδαγωγοὺς ἀποστραφείη, παντελῶς τῶν λόγων ἐστέρηται, καὶ μετὰ τοῦ δέους καὶ τοὺς λόγους ἀφήρηται. ταῦτα δὴ πάντα τὴν Ἰσοκράτους ἔπεισε γνώμην πικρὰν ὀνομάσαι τῆς παιδείας τὴν ῥίζαν.

Παραβολή. Ὥσπερ γὰρ οἱ τὴν γῆν ἐργαζόμενοι πόνῳ μὲν τῇ γῇ τὰ σπέρματα καταβάλλουσι, τοὺς δὲ καρποὺς ἡδονῇ μείζονι συγκομίζονται, τὸν αὐτὸν οἱ παιδείας ἀντιποιούμενοι τρόπον πόνῳ τὴν εἰς ἔπειτα δόξαν εἰλήφασιν.

Παράδειγμα. Τὸν Δημοσθένους ὅρα μοι βίον παντὸς μὲν ὄντα φιλοπονώτερον ῥήτορος, γεγονότα δὲ
66 παντὸς εὐκλεέστερον· καὶ γὰρ τοσοῦτον αὐτῷ σπουδῆς περιῆν, ὡς καὶ πολλάκις τὸν κόσμον παραιρεῖσθαι τῆς κεφαλῆς, κόσμον ἄριστον τὸν ἐξ ἀρετῆς ἡγησάμενον, καὶ πόνοις ἀνάλωσεν, ἃ πρὸς ἡδονὰς ἀναλίσκουσιν ἕτεροι.

Μαρτυρία παλαιῶν. Διὸ θαυμάσαι τὸν Ἡσίοδον δεῖ τραχεῖαν εἰπόντα τῆς ἀρετῆς τὴν ὁδόν, τὴν δὲ

ἄκραν ῥαδίαν, τὴν αὐτὴν Ἰσοκράτει γνώμην φιλοσοφήσαντα. ὃ γὰρ Ἡσίοδος ὁδὸν ἀπεφήνατο, Ἰσοκράτης ῥίζαν ἐκάλεσεν, ἐν διαφόροις ὀνόμασι μίαν ἀμφότεροι δηλοῦντες διάνοιαν. 4

Ἐπίλογος. Πρὸς ἃ δεῖ βλέποντας Ἰσοκράτην θαυ- 67
μάζειν κάλλιστα περὶ τῆς παιδείας φιλοσοφήσαντα.

ΟΡΟΣ ΓΝΩΜΗΣ.

Γνώμη ἐστὶ λόγος ἐν ἀποφάνσεσι κεφαλαιώδης, ἐπί 4
τι προτρέπων ἢ ἀποτρέπων. τῆς δὲ γνώμης τὸ μέν ἐστι προτρεπτικόν, τὸ δὲ ἀποτρεπτικόν, τὸ δὲ ἀποφαντικόν, καὶ τὸ μὲν ἁπλοῦν τὸ δὲ συνεζευγμένον, καὶ τὸ μὲν πιθανὸν τὸ δὲ ἀληθές, τὸ δὲ ὑπερβολικόν. καὶ προτρεπτικὸν μὲν ὡς τό,

χρὴ ξεῖνον παρέοντα φιλεῖν, ἐθέλοντα δὲ πέμπειν.

ἀποτρεπτικὸν δὲ ὡς τό,

οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.

ἀποφαντικὸν δὲ ὡς τό, δεῖ δὴ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδέν ἐστι γενέσθαι τῶν δεόντων. καὶ ἁπλοῦν μὲν ὡς τό,

εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

συνεζευγμένον δὲ ὡς τό,

οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω.

πιθανὸν δὲ ὡς τό,

τοιοῦτός ἐστιν [ἕκαστος] οἷσπερ ἥδεται ξυνών.

ἀληθὲς δὲ ὡς τό, 68

οὐκ ἔστιν εὑρεῖν βίον ἄλυπον ἐν οὐδενί. 26

ὑπερβολικὸν δὲ ὡς τό,

οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο.

Ἡ μὲν οὖν διαίρεσις αὕτη τῆς γνώμης, ἐργάσαιο δ' αὐτὴν τοῖς τῆς χρείας κεφαλαίοις, ἐγκωμιαστικῷ, παρα-

φραστικῷ, τῷ τῆς αἰτίας, ἐκ τοῦ ἐναντίου, παραβολῇ, παραδείγματι, μαρτυρίᾳ παλαιῶν, ἐπιλόγῳ βραχεῖ. διενήνοχε δὲ ἡ χρεία τῆς γνώμης τῷ τὴν μὲν χρείαν εἶναί ποτε καὶ πρακτικήν, τὴν δὲ γνώμην ἀεὶ λογικήν, καὶ τῷ τὴν μὲν χρείαν δεῖσθαι προσώπου, τὴν δὲ γνώμην ἀπροσώπως ἐκφέρεσθαι.

Γνώμη προτρεπτική.

χρὴ πενίην φεύγοντα καὶ ἐς μεγακήτεα πόντον
ῥιπτεῖν καὶ πετρῶν, Κύρνε, κατ' ἠλιβάτων.

Ἐγκωμιαστικόν. Κατηγορεῖσθαι τὴν ποίησιν οὐκ ἀφῆκεν ὁ Θέογνις ἀντὶ τῶν μύθων ἀσκήσας παραίνεσιν. ὁρῶν γὰρ τοὺς ποιητὰς τὸ μυθολογεῖν περὶ πολλοῦ ποιουμένους, τοὺς μύθους ἀφεὶς ὑποθήκας, ὡς χρὴ ζῆν,
69 ἐν τῷ μέτρῳ συνήγαγεν, ἅμα τοῦ μέτρου τὴν χάριν τηρῶν, καὶ τῆς ὑποθήκης ἐπεισφέρων τὸ κέρδος. καὶ πολλῶν μὲν ἄν τις ἐπαινέσειε τὸν Θέογνιν, μάλιστα δὲ ὧν περὶ τῆς πενίας ἐφιλοσόφησε. καὶ τί φησιν;

Παραφραστικόν. Ὁ πενίᾳ συζῶν ἀγαπάτω πεσεῖν, ὡς ἄμεινον τοῦ βίου προαπελθεῖν ἢ τὸν ἥλιον αἰσχύνης κτήσασθαι μάρτυρα. καὶ ἃ μὲν ἐφιλοσόφησε, ταῦτα· πάρεστι δὲ ἰδεῖν ὡς καλῶς.

Τὸ τῆς αἰτίας. Ὁ γὰρ πενίᾳ συζῶν πρῶτον μὲν ἐν παισὶν ὢν ἀρετὴν οὐκ ἀσκεῖ, προϊὼν δὲ εἰς ἄνδρας πάντα πράξει τὰ χαλεπώτατα· πρεσβεύων μὲν γὰρ τὴν πατρίδα χρημάτων προήσεται, δημηγορῶν δὲ πρὸς ἀργύριον φθέγξεται, καὶ δικάζειν λαχὼν δωροδοκήσει ταῖς ψήφοις.

70 *Ἐκ τοῦ ἐναντίου.* Οὐ μὴν οἱ πενίας ἀπηλλαγμένοι τοιοῦτοι· παῖδές τε γὰρ ὄντες ἀσκοῦσι τὰ κάλλιστα, καὶ προϊόντες εἰς ἄνδρας πάντα δρῶσι περιφανῶς, χο-

ρηγοῦντες μὲν παρὰ τὰς ἑορτάς, ἐν δὲ ταῖς μάχαις εἰςφέροντες.

Παραβολή. Ὥσπερ δὲ οἱ δεσμῷ κατειλημμένοι δεινῷ τὸν δεσμὸν ἔχουσι τοῦ ποιεῖν κώλυμα, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ πενίᾳ συζῶντες τὴν ἀπορίαν τῆς παρρησίας ἐμποδὼν ἀπειλήφασι.

Παραδείγματα. Σκόπει τὸν Ἶρον, ὃς Ἰθάκης μὲν εἷς ἐγένετο, τὴν αὐτὴν δὲ τοῖς ἄλλοις πολίταις οὐ μετελάμβανεν ἄδειαν, ἀλλὰ τοσοῦτον αὐτῷ τῆς ἐνδείας προσῆν, ὡς μεταθεῖναι τῇ πενίᾳ τὴν κλῆσιν· Ἀρ-
ναῖος γὰρ τὴν ἀρχὴν προκληθείς, Ἶρος μετωνομάζετο, 71
τὴν ἐπωνυμίαν ἐκ τοῦ διακονεῖν κομισάμενος. καὶ τί δεῖ τὸν Ἶρον εἰπεῖν; ἀλλ' Ὀδυσσεὺς ὁ τῆς Ἰθάκης κρατῶν, ἐπειδὴ τῆς αὑτοῦ γῆς ἐπιβὰς πενίαν ἐσχηματίζετο, τῶν τῆς πενίας κακῶν μετελάμβανεν, οἴκοι βαλλόμενος κἀκ τῶν θεραπαινίδων παροινούμενος. οὕτω πενία καὶ μέχρι τοῦ δοκεῖν ἐστι χαλεπή.

Μαρτυρία παλαιῶν. Διὸ δὴ θαυμάσαι τὸν Εὐριπίδην με δεῖ, κακὸν τὸ μὴ ἔχειν εἰπόντα, τὴν δ' εὐγένειαν ἀδύνατον εἶναι τὴν πενίαν μεταβαλεῖν.

Ἐπίλογος. Ὥστε πῶς ἔνεστι κατ' ἀξίαν θαυμά- 72
σαι τὸν Θέογνιν τοιαῦτα περὶ τῆς πενίας φιλοσοφήσαντα;

ΟΡΟΣ ΑΝΑΣΚΕΥΗΣ.

Ἀνασκευή ἐστιν ἀνατροπὴ προκειμένου τινὸς πράγ-
ματος. ἀνασκευαστέον δὲ τὰ μήτε λίαν σαφῆ μήτε ἀδύ- 26
νατα παντελῶς, ἀλλ' ὅσα μέσην ἔχει τὴν τάξιν. δεῖ δὲ ἀνασκευάζοντας πρῶτον μὲν εἰπεῖν τὴν τῶν φησάντων διαβολήν, εἶτα ἐπιθεῖναι τὴν τοῦ πράγματος ἔκθεσιν, καὶ κεφαλαίοις χρήσασθαι τοῖσδε· πρῶτον μὲν ἀσαφεῖ

καὶ ἀπιθάνῳ, πρὸς τούτῳ καὶ ἀδυνάτῳ καὶ ἀνακολούθῳ καὶ ἀπρεπεῖ, καὶ τελευταῖον ἐπενεγκεῖν τὸ ἀσύμφορον. τὸ δὲ προγύμνασμα τοῦτο πᾶσαν ἐν ἑαυτῷ περιέχει τὴν τῆς τέχνης ἰσχύν.

Ἀνασκευὴ ὅτι οὐκ εἰκότα τὰ κατὰ Δάφνην.

Ἐκ τῆς τῶν φησάντων διαβολῆς. Ποιηταῖς μὲν ἀντερεῖν ἄλογον, αὐτοὶ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἀντιλέγειν
73 ἐπαίρουσιν, εἰς θεοὺς πρότεροι λογοποιοῦντες τοιαῦτα. πῶς οὖν οὐκ ἄλογον, θεῶν μὲν αὐτοὺς μηδένα ποιήσασθαι λόγον, ἡμᾶς δὲ λόγον ἔχειν τῶν ποιητῶν; πάντων μὲν οὖν ἤλγουν ἐγὼ προπηλακιζομένων θεῶν, Ἀπόλλωνος δὲ μᾶλλον, ὃν ἡγεμόνα τῆς οἰκείας αὐτοὶ πεποίηνται τέχνης. οἷα γὰρ περὶ τῆς Ἀπόλλωνος μεμυθολογήκασι Δάφνης.

Ἔκθεσις. Δάφνη, φασί, γῆς προῆλθε καὶ Λάδωνος, καὶ τὴν ὄψιν τῶν πολλῶν διαφέρουσα, ἐραστὴν ἑαυτῆς ἐποιεῖτο τὸν Πύθιον· ὁ δὲ ἐρῶν μὲν ἐδίωκε, διώκων δὲ οὐχ ᾕρει, ἀλλ' ἡ γῆ τὴν παῖδα δεξαμένη ἄνθος ὁμώνυμον τῆς κόρης ἀνέδωκε· καὶ μεταβεβλημένην ἐστεφανώσατο, καὶ τὸ φυτὸν στέφανος εἰς Πύθιον τὸν τρίποδα διὰ πόθον τὸν ἐπὶ τῇ κόρῃ θνητῇ προτιθέ-
74 μενος καὶ τὸ βλάστημα γνώρισμα ποιεῖται τῆς τέχνης. καὶ ἃ μὲν μεμυθολογήκασι, τάδε· πάρεστι δὲ ἔλεγχον λαβεῖν ἐκ τῶν ἐφεξῆς.

Ἐκ τοῦ ἀσαφοῦς. Δάφνη Λάδωνος προῆλθε καὶ γῆς· τίνα τοῦ γένους ἔχουσα πίστιν; ἡ μὲν γὰρ ἄνθρωπος, οἱ δὲ φύσιν ἄλλην παρὰ ταύτην ἐκτήσαντο; πῶς δὲ ὁ Λάδων συνάπτεται τῇ γῇ, ἐπικλύζων τοῖς ὕδασιν; οὐκοῦν ἅπαντες οἱ ποταμοὶ γῆς ἄνδρες ἐπονομάζονται, πάντες γὰρ αὐτὴν ἐπικλύζουσιν· εἰ δὲ ποταμοῦ προελήλυθεν ἄνθρωπος, ἄρα καὶ ποταμόν ἐστιν ἐξ ἀνθρώπων

προελθεῖν, διαδοχαὶ γὰρ δηλοῦσι τοὺς φύσαντας· τί δὲ γάμον ποταμοῦ τε καὶ γῆς ὀνομάζουσι; τῶν αἰσθανομένων ὑμέναιος, ἡ δὲ γῆ τῶν αἰσθανομένων οὐ πέφυκεν· ἢ τοίνυν τὴν Δάφνην λογιστέον ἐν ῥεύμασιν, ἢ τὸν Λάδωνα θετέον εἰς ἄνθρωπον.

Ἐκ τοῦ ἀδυνάτου. Ἀλλ' ἤτω, συγκεχωρήσθω τοῖς ποιηταῖς γενέσθαι τὴν Δάφνην γῆς τε καὶ Λάδωνος· ἡ παῖς τεχθεῖσα παρὰ τίσιν ἐτρέφετο; κἂν γὰρ συγχω- 75
ρήσω τὴν γένεσιν, ἡ τροφὴ προῆλθεν ἀδύνατος. ποῦ γὰρ ἡ παῖς εἶχε τὴν δίαιταν; νὴ Δία παρὰ τῷ φύσαντι; καὶ τίς ἀνθρώπων ἐν ποταμῷ φέρει τὴν δίαιταν; ἐλάνθανεν ὁ πατὴρ ἀποπνίγων τοῖς νάμασιν ἢ τρέφων τοῖς ῥεύμασιν. ἀλλ' ὑπὸ γῆν ἡ παῖς διῃτᾶτο παρὰ τὴν φύσασαν; οὐκοῦν ἐλάνθανε, καὶ θεατὴν οὐκ εἶχε λανθάνουσα· ἧς δὲ τὸ κάλλος ἐκρύπτετο, πόθος γένεσιν οὐκ ἐδέχετο.

Ἐκ τοῦ ἀπρεποῦς. Βούλει καὶ τοῦτο συγχωρῶμεν τοῖς ποιηταῖς. πῶς ἤρα θεὸς καὶ πόθῳ τὴν φύσιν ἐψεύδετο; ἔρως τῶν ὄντων τὸ χαλεπώτατον, καὶ θεοῖς ἐπιμαρτυρεῖν ἀσεβὲς τὰ δεινότατα· εἰ μὲν γὰρ πάντα νοσοῦσι θεοί, τί θνητῶν ἔτι διοίσουσιν; εἰ δὲ τὸ δεινότατον ἔρωτα φέρουσι, τί τῶν πολλῶν ἠλλοτρίωνται τὸ χαλεπώτατον φέροντες; ἀλλ' οὔτε τὸ πάθος οἶδεν ἡ φύσις, οὔτε ὁ Πύθιος ἐραστὴς κατεφαίνετο.

Ἐκ τοῦ ἀνακολούθου. Πῶς δὲ διώκων τὴν 76
κόρην ὁ Πύθιος θνητῆς ἐγένετο δεύτερος; ἄνδρες γυναικῶν ὑπερέχουσι, καὶ γυναῖκες θεῶν μεῖζον εἰλήφασι; τὸ θνητοῖς ἐλαττούμενον πῶς καὶ θεοὺς ὑπερέβαλε; τί δὲ ἡ μήτηρ τὴν κόρην ἐδέχετο φεύγουσαν; τῶν φαύλων ὁ γάμος; καὶ πῶς αὐτὴ μήτηρ ἐγένετο; ἀλλὰ τῶν ἀγαθῶν; καὶ τί τὴν παῖδα τῶν καλῶν ἀπεστέρη-

σεν; ἢ τοίνυν μήτηρ οὐ γέγονεν, ἢ γενομένη φαύλη νομίζεται.

Ἐκ τοῦ ἀσυμφόρου. Τί δὲ τοῖς οἰκείοις ἔργοις ἡ γῆ διεμάχετο; ἐλύπει τὸν Πύθιον σώζουσα, καὶ τὸν αὐτὸν πάλιν ἐψυχαγώγει παράγουσα; ψυχαγωγεῖν οὐκ ἐχρῆν, εἰ λυπεῖν ἐβούλετο. τί δὲ ὁ θεὸς ἐστεφανοῦτο τὸ δένδρον παρὰ τοὺς τρίποδας; ἡδονῆς τὸ βλάστημα γέγονε σύμβολον, ἀρετῆς δὲ μαντεία τεκμήριον δείκνυται· πῶς οὖν συνῆψεν ὁ Πύθιος, ἃ μὴ πέφυκε μίγνυσθαι; τί δὲ θνητὴ μὲν ἡ πρόφασις, τὸ δὲ πάθος ἀθάνατον; πέρας ἔστω τῶν ποιητῶν, μὴ κατὰ ποιητὰς δόξῃ φθέγγεσθαι.

---

77 *ΟΡΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ.*

6 *Κατασκευή ἐστι προκειμένου τινὸς βεβαίωσις πράγματος. κατασκευαστέον δὲ τὰ μήτε λίαν σαφῆ μήτε ἀδύνατα παντελῶς, ἀλλ' ὅσα μέσην ἔχει τὴν τάξιν. δεῖ δὲ κατασκευάζοντας τοῖς ἐναντίοις χρήσασθαι τῆς ἀνασκευῆς, καὶ πρῶτον μὲν εἰπεῖν εὐφημίαν τοῦ φήσαντος, εἶτα ἐν μέρει θεῖναι τὴν ἔκθεσιν, καὶ τοῖς ἐναντίοις χρήσασθαι κεφαλαίοις, ἀντὶ μὲν ἀσαφοῦς τῷ σαφεῖ, ἀντὶ δὲ ἀπιθάνου τῷ πιθανῷ, καὶ τῷ δυνατῷ ἀντὶ ἀδυνάτου, καὶ ἀκολούθῳ ἀντὶ ἀνακολούθου, τῷ τε πρέποντι ἀντὶ τοῦ ἀπρεποῦς, καὶ συμφέροντι ἀντὶ τοῦ ἀσυμφόρου· ἡ γυμνασία δὲ αὕτη πᾶσαν περιέχει τὴν τῆς τέχνης ἰσχύν.*

Κατασκευὴ ὅτι εἰκότα τὰ κατὰ Δάφνην.

Ἐκ τῆς τῶν φησάντων εὐφημίας. Ὁ ποιηταῖς ἀντερῶν αὐταῖς ἀντερεῖν δοκεῖ μοι ταῖς Μούσαις· εἰ γὰρ ὅσα ποιηταὶ φθέγγονται ταῦτα τῇ τῶν Μουσῶν διεξέρχονται γνώμῃ, πῶς οὐκ ἂν ἀντιλέγοι αὐταῖς ταῖς

Μούσαις ὁ τὰ ποιητῶν κακίσαι ζητῶν; πάντων μὲν οὖν 78
ἐγὼ τὴν γνώμην ἀποδέχομαι τῶν ποιητῶν, πάντων δὲ μάλιστα τοῦ τὴν Δάφνην ἐρωμένην εἶναι τοῦ Πυθίου φιλοσοφήσαντος. οἷα γὰρ εἰπόντος τινὲς ἀπιστοῦσι; Δάφνη φησὶν ἐκ γῆς προῆλθε καὶ Λάδωνος.

Ἔκθεσις ἐκ τοῦ σαφοῦς. Τί τοῦτο πρὸς θεῶν ἄπιστον; οὐχ ἅπασι γένεσις ὕδωρ καὶ γῆ; οὐ σπέρμα τοῦ βίου τὰ στοιχεῖα προέρχεται; εἰ δὲ γῆς τε καὶ ὕδατος ἅπαν ὃ γίνεται πρόεισι, βεβαιοῖ Δάφνη τὴν κοινὴν ἁπάντων γονὴν γῆς προελθοῦσα καὶ Λάδωνος. γεγονυῖα δὲ ὅθεν ἅπαντα γίνεται τὴν ὄψιν προεῖχε τῶν ἄλλων, καὶ μάλα εἰκότως· ἃ γὰρ πρῶτα γῆς ἀναδίδοται, μετὰ τοῦ τῆς φύσεως προέρχεται κάλλους· πολλαὶ μὲν γὰρ σωμάτων μεταβολαὶ καθεστήκασι, παρ' οἷς ὁρᾶται τὸ κάλλος· τὸ δὲ πρῶτον φανὲν τῶν πάντων ἐστὶν ὡραιότατον· εἰκότως οὖν Δάφνη τὴν ἰδέαν προήνεγκε 79
πρώτη τῶν ἄλλων γενομένη τῆς γῆς.

Ἐκ τοῦ πιθανοῦ. Διαφερούσης δὲ Δάφνης τὴν ὄψιν, ἠράσθη τῆς παιδὸς ὁ Πύθιος, καὶ μάλα εἰκότως· πᾶν γὰρ εἴ τι καλὸν ἐν γῇ πολιτεύεται, προῆλθε θεῶν· εἰ δὲ τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν τὸ κάλλος εὐδαιμονέστερον, οἷς τὸ κάλλος δωρεὰ τῶν θεῶν, ἐραστὴν εἶχε τὸ κάλλος θεόν· ἃ γὰρ οἱ θεοὶ δωροῦνται, στέργουσιν ἅπαντες.

Ἐκ τοῦ δυνατοῦ. Ἐρῶν δὲ ὁ θεὸς προῃρεῖτο τὸ πάθος ἰάσασθαι. τοιαῦται γὰρ αἱ ἀρεταί, πρὸς βίαν ἔχουσι κτώμεναι, καὶ πόνων χωρὶς ἀρετὴν οὐχ ὑπάρχει λαβεῖν· ὅθεν ἐπόνει ποθῶν, καὶ ποθῶν οὐ κατείληφε. πέρας γὰρ οὐκ ἔστιν ἀρετῆς κατιδεῖν· ὅθεν ἐρᾶν τὸν Πύθιον λέγουσιν οὐ τὴν φύσιν τῶν θεῶν ἐξελέγχοντες, ἀλλὰ τῆς ἀρετῆς τὴν φύσιν δηλοῦντες ἐπαίτιον· καὶ χαρακτηρίζει τὸ διῶκον τὸ διωκόμενον.

Ἐκ τοῦ ἀκολούθου. Φευγούσης δὲ τῆς παιδὸς

ἡ μήτηρ ἐδέχετο· τὰ γὰρ θνητὰ πάντα τοιᾶσδε γέγονε φύσεως· ἀφ᾽ ὧν προῆλθον, ἐπὶ ταῦτα ἐπείγονται. διὸ χωρεῖ Δάφνη πρὸς γῆν τῆς γῆς προελθοῦσα.

80 Ἐκ τοῦ πρέποντος. Καὶ δεξαμένη τὴν κόρην ἡ γῆ φυτὸν ἀνέδωκεν· ἄμφω γὰρ ἔργα καθέστηκε γῆς, καὶ παρὰ ταύτην ἄνθρωποι πίπτοντες, καὶ δένδρα παρ᾽ ἐκείνης φυόμενα.

Ἐκ τοῦ συμφέροντος. Καὶ φανὲν τὸ φυτὸν Ἀπόλλωνι τιμῆς γέγονεν αἴτιον· θεοὶ γὰρ ἔξωθεν τῆς ἑαυτῶν προνοίας οὐδὲ τὰ φυτὰ καταλείπουσιν, ἀλλὰ καὶ στεφανοῦνται γινόμενα· ἀπαρχαὶ γὰρ γῆς θεοῖς ἀνατίθενται, καὶ μαντικῆς γέγονε σύμβολον, προσῆκον οἶμαι καὶ τοῦτο· τήν τε γὰρ κόρην Σωφρόνην ὀνομάζουσιν, καὶ τὸ χρησμῳδεῖν σωφροσύνης προέρχεται. οἷς τοίνυν ἠγνόησεν ἡ παῖς ἡδονήν, ἀρεταῖς ἀνατίθεται· οὐ γὰρ ἦν ἰδεῖν τὸ μέλλον ἀκρασίαν νοσήσασαν. ἐπὶ τούτοις θαυμάζω τοὺς ποιητάς, καὶ διὰ τοῦτο τὸ μέτρον τιμῶ.

ΟΡΟΣ ΚΟΙΝΟΥ ΤΟΠΟΥ.

7 Κοινός ἐστι τόπος λόγος αὐξητικὸς τῶν προσόντων τινὶ [καλῶν ἢ] κακῶν· εἴρηται δὲ οὕτως ἀπὸ τοῦ κοινῇ 81 πᾶσιν ἁρμόττειν τοῖς μετασχοῦσι τοῦ αὐτοῦ πράγματος· ὁ γὰρ κατὰ προδότου λόγος κοινῇ πᾶσιν ἥρμοσε τοῖς κοινωνοῦσι τῆς πράξεως. δευτερολογίᾳ δὲ ἔοικε καὶ ἐπιλόγῳ, διὸ προοίμιον μὲν ὁ κοινὸς τόπος οὐκ ἔχει, προοιμίων δὲ πλαττόμεθα τύπον γυμνασίας ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς νέους, μεθ᾽ ἃ θήσεις κεφάλαια, πρῶτον ἐκ τοῦ ἐναντίου, εἶτα ἐποίσεις τὴν ἔκθεσιν οὐχ ὡς διδάσκων, ἔγνωσται γάρ, ἀλλ᾽ ὡς παροξύνων τὸν ἀκροώμενον, μεθ᾽ ἣν ἐποίσεις τὴν σύγκρισιν, ἐκ παραθέσεως συνάγων τῷ κατηγορουμένῳ τὸ μεῖζον, εἶτα γνώμην

κεφάλαιον οὕτω καλούμενον, διαβάλλων τὴν τοῦ πράξαντος διάνοιαν, εἶτα παρέκβασιν, στοχαστικῶς κακίζων τὸν φθάσαντα βίον, ἔπειτα ἐλέου ἐκβολήν, καὶ τελευταῖα τοῦ προγυμνάσματος τὰ τελικὰ κεφάλαια, νόμιμον, δίκαιον, συμφέρον, δυνατόν, ἔνδοξον, ἐκβησόμενον.

Κοινὸς τόπος κατὰ τυράννου. 82

Προοίμιον α΄. Ὡς ἑστήκασι νόμοι καὶ δικαστήρια παρ' ἡμῖν πολιτεύεται, νόμοις ὑπεχέτω τὴν κόλασιν ὁ μηκέτ' εἶναι τοὺς νόμους ποιῶν. εἰ μὲν γὰρ ἔμελλε τὴν παροῦσαν δίκην διαφυγὼν δημοτικώτερος ἔσεσθαι, τυχὸν ἄν τις αὐτὸν ἀφῆκε τῆς δίκης· ἐπειδὴ δὲ τὸ παρὸν ἐκφυγὼν βιαιότερος ἔσται, ποῦ δίκαιον τυραννίδος ἀρχὴν τὴν τοῦ παρόντος καταστῆναι συγγνώμην;

Προοίμιον β΄. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες ὅσοι τὸ δικάζειν εἰλήχασιν, οὐδέν τι βλάβος ἐκ τῆς τῶν κρινομένων ἀφέσεως κέκτηνται· τυραννίδος δὲ ἄφεσις ἐπὶ τοὺς δικάζοντας ἐποίσει τὴν βλάβην· οὐδὲ γὰρ τὸ δικάζειν ἔτι καταλιμπάνεται τυράννου κρατήσαντος.

Ἐκ τοῦ ἐναντίου. Δοκεῖτε δέ μοι μᾶλλον περὶ τῆς τοῦ παρόντος διανοίας σκοπεῖν ἀκριβέστερον, εἰ τὰς τῶν προγόνων λογιεῖσθε γνώμας. ἡμῖν γὰρ ὥσπερ καλῶς ποιοῦντες οἱ πρόγονοι πολιτείαν εὗρον δυναστείας ἀπηλλαγμένην, καὶ μάλα δικαίως· ἐπειδὴ γὰρ ἄλλοτε ἄλλαι τοῖς ἀνθρώποις τύχαι προσπίπτουσι, καὶ μεταποιοῦσι τῶν ἀνθρώπων τὰς γνώμας, ἐπανορθούμενοι τὸ τῆς τύχης ἀνώμαλον τῇ τῶν νόμων ἰσότητι 83 νόμους ἐξεῦρον, μίαν πᾶσιν ἐξ αὐτῶν ἐργαζόμενοι γνώμην· καὶ τοῦτο ταῖς πόλεσι γίνεται νόμος, ἐπανόρθωμα κακῶν ὧν αἱ τύχαι ποιοῦσιν.

Ἔκθεσις. Ὧν οὗτος οὐδὲν ἐνθυμούμενος βεβού-

λευταί τι βούλευμα κάκιστον, τὸν τῆς πολιτείας μεταθεῖναι θεσμόν, καὶ τοιαῦτα πρὸς ἑαυτὸν διελέγετο· τί ταῦτα, θεοί; παρὰ τοὺς πολλοὺς ὀφθεὶς ἴσον καθάπαξ τοῖς ἄλλοις ἔχων ἀνέξομαι; καὶ μάτην ἐῶ τὴν τύχην φιλοτιμεῖσθαι τὸν πλοῦτον, εἰ ταὐτὰ τοῖς πολλοῖς ὑποστήσομαι; καὶ συνιόντες κρινοῦσί με πένητες; καὶ τὸ δοκοῦν τοῖς πολλοῖς νόμος προῆλθεν ἐμοί; τίς οὖν ἔσται τούτων ἀπαλλαγή; καταλήψομαι τὴν ἀκρόπολιν, καὶ τοὺς κάκιστα ἀπολουμένους ἐκποδὼν καταστήσομαι νόμους, καὶ οὕτω νόμος ἔσομαι τοῖς πολλοῖς, οὐχ οἱ πλείους ἐμοί. ταῦτα πρὸς ἑαυτὸν διεξήρχετο οὐκ ἐπιθεὶς τὸ πέρας· θεῶν γὰρ κατεκώλυσεν εὔνοια. μὴ οὖν δι' ὧν χάριν τοῖς θεοῖς ἐποφείλομεν, ταῦτα τουτονὶ διασώσειε τήμερον.

Σύγκρισις. Δεινὸν ὁ φονεύς, ἀλλ' ὁ τύραννος
84 *μεῖζον καθίσταται· ὁ μὲν γὰρ εἰς ἕνα παρατυχόντα μιαιφονεῖ, ὁ δὲ ὅλας μεταβάλλει τὰς τῆς πόλεως τύχας. ὅσῳ τοίνυν τὸ λυπεῖν ἐν βραχεῖ τοῦ πάντας μιαιφονεῖν ὑπάρχει καταδεέστερον, τοσούτῳ ἀνδροφόνου τύραννος φαυλότερον.*

Γνώμη. Ἕπεται τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀνθρώποις, κἂν τὰ δεινότατα πράξωσι, τὴν γνώμην γοῦν ἐξελέσθαι τῆς πράξεως, μόνος δὲ ὁ τύραννος ἀκούσιον εἰπεῖν οὐκ ἔχει τὴν τόλμαν· εἰ μὲν γὰρ ἄκων ἐνεχείρει τῷ τυραννεῖν, τυχὸν ἄν τις αὐτὸν ἀφῆκε τῆς γνώμης· ἐπεὶ δὲ βεβουλευμένος ἔδρασε, ποῦ δίκαιον αἰτίας ὑπεξελεῖν τὸν πρὸ τῶν ἔργων τῇ γνώμῃ γενόμενον;

Παρέκβασις. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες ἄνθρω-
85 *ποι παρ' ἡμῖν οἱ κρινόμενοι τὸ παρὸν μόνον ὑπεύθυνον ἔχουσι, διὰ δὲ τὸ φθάσαν πολλάκις ἀφίενται· μόνος δὲ ὁ παρὼν ἐπ' ἀμφοτέρῳ κρίνεται βίῳ· τό τε γὰρ φθάσαν ἐπὶ μετρίοις οὐκ ἤγαγε, καὶ τὸ παρὸν τῶν γεγενη-*

μένων ἐστὶ χαλεπώτερον, ὥστε ἀμφοτέρων ὑπεχέτω τὴν δίκην, ὧν τε πρότερον καὶ ὧν μετ' ἐκεῖνα λελύπηκε.

Ἐλέου ἐκβολή. Τίνες οὖν αὐτὸν ἐξαιτούμενοι λύσονται; νὴ Δία παῖδες; ἀλλ' ὁπόταν ὀδύρωνται, τότε παρεστάναι τοὺς νόμους νομίσατε, οἷς πολλῷ δήπου δικαιότερον ἢ τοῖς τούτου παισὶ τὴν ψῆφον ἐπενεγκεῖν· διὰ μὲν γὰρ τοὺς τούτου παῖδας ἡ τυραννὶς βεβαιωθήσεται, διὰ δὲ τοὺς νόμους τὸ δικάζειν ὑμεῖς παρειλήφατε, ὥστε δι' οὓς ὑμεῖς δικασταὶ καθεστήκατε, τούτοις ἐστὲ δικαιότεροι τὴν ψῆφον ἐπενεγκεῖν.

Νόμιμον. Καίτοι εἰ νόμος τοὺς ἐλευθεροῦντας τὴν πατρίδα τιμᾶν, τοὺς καταδουλουμένους κολάζεσθαι λείπεται.

Δίκαιον. Δίκαιον δὲ τοσαύτην ἐν ἡμῖν ὑποστῆναι τὴν δίκην, ὁπόσην αὐτὸς κατειργάσατο.

Ξυμφέρον. Λυσιτελήσει δὲ πεσὼν τύραννος· ἑστάναι γὰρ παρασκευάσει τοὺς νόμους.

Δυνατόν. Ῥᾷον δὲ τὴν τοῦ παρόντος ἐργάσασθαι
κόλασιν· οὐ γὰρ ὥσπερ αὐτῷ δορυφόρων ἐδέησεν εἰς 86
τὴν τῆς τυραννίδος ἐπίδειξιν, οὕτω καὶ ἡμῖν δεήσει
συμμάχων εἰς τὴν τοῦ τυράννου κατάλυσιν, ἀλλὰ δικαστῶν ἀρκέσει ψῆφος ὅλην ἀνελεῖν τυραννίδος τὴν δύναμιν.

ΟΡΟΣ ΕΓΚΩΜΙΟΥ.

Ἐγκώμιόν ἐστι λόγος ἐκθετικὸς τῶν προσόντων τινὶ 8
καλῶν, εἴρηται δὲ οὕτως ἐκ τοῦ ἐν κώμαις ᾄδειν τὸ παλαιόν· κώμας δὲ ἐκάλουν τοὺς στενωπούς. διενήνοχε δὲ ὕμνου καὶ ἐπαίνου τῷ τὸν μὲν ὕμνον εἶναι θεῶν, τὸ δὲ ἐγκώμιον θνητῶν, καὶ τῷ τὸν μὲν ἔπαινον ἐν βραχεῖ γίνεσθαι, τὸ δὲ ἐγκώμιον κατὰ τέχνην ἐκφέρεσθαι. ἐγκω-
μιαστέον δὲ πρόσωπά τε καὶ πράγματα, καιρούς τε καὶ 87

τόπους, ἄλογα ζῶα, καὶ πρὸς τούτοις φυτά· πρόσωπα μὲν ὡς Θουκυδίδην ἢ Δημοσθένην, πράγματα δὲ ὡς δικαιοσύνην ἢ σωφροσύνην, καιροὺς δὲ ὡς ἔαρ ἢ θέρος, τόπους δὲ ὡς λιμένας καὶ κήπους, ἄλογα ζῶα, ὡς ἵππον ἢ βοῦν, φυτὰ δὲ ὡς ἐλαίαν ἢ ἄμπελον. ἐγκωμιαστέον δὲ καὶ κοινῇ καὶ καθ' ἕκαστον· κοινῇ μὲν ὡς ἅπαντας Ἀθηναίους, ἰδίᾳ δὲ ὡς Ἀθηναῖον ἕνα. ἡ μὲν οὖν διαίρεσις αὕτη τοῦ ἐγκωμίου, ἐργάσαιο δ' αὐτὸ τοῖσδε τοῖς κεφαλαίοις· προοιμιάσῃ μὲν πρὸς τὴν οὖσαν ὑπόθεσιν· εἶτα θήσεις τὸ γένος, ὃ διαιρήσεις εἰς ἔθνος πατρίδα προγόνους καὶ πατέρας· εἶτα ἀνατροφήν, ἣν διαιρήσεις εἰς ἐπιτηδεύματα καὶ τέχνην καὶ νόμους· εἶτα τὸ μέγιστον τῶν ἐγκωμίων κεφάλαιον ἐποίσεις τὰς πράξεις, ἃς διαιρήσεις εἰς ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ τύχην· ψυχὴν μὲν ὡς ἀνδρείαν ἢ φρόνησιν· σῶμα δὲ ὡς κάλλος ἢ τάχος ἢ ῥώμην· τύχην δὲ ὡς δυναστείαν καὶ πλοῦτον καὶ φίλους· ἐπὶ τούτοις τὴν σύγκρισιν ἐκ παραθέσεως συνάγων τῷ ἐγκωμιαζομένῳ τὸ μεῖζον· εἶτα ἐπίλογον εὐχῇ μᾶλλον προσήκοντα.

Ἐγκώμιον Θουκυδίδου.

Τιμᾶν ἄξιον τοὺς εὑρόντας τὰ χρήσιμα, οἷς ἐπορίσαντο κάλλιστα, καὶ τὸ παρ' ἐκείνων φανὲν ἐπανατίθεσθαι δικαίως τοῖς δείξασιν· οὐκοῦν Θουκυδίδην ἐπαινέσω τοῖς λόγοις αὐτὸν τοῖς αὐτοῦ τιμᾶν προελόμενος. ἅπαντας μὲν οὖν τοὺς εὐεργέτας τιμᾶσθαι καλόν, τοσούτῳ δὲ μᾶλλον τὸν Θουκυδίδην τῶν ἄλλων, ὅσῳ τῶν ἁπάντων εὗρε τὸ κάλλιστον· οὔτε γὰρ λόγων ἐν τοῖς
88 οὖσι κρεῖττον ὑπάρχει λαβεῖν, οὔτε Θουκυδίδου περὶ τοὺς λόγους σοφώτερόν ἐστιν εὑρεῖν.

Προῆλθε τοίνυν Θουκυδίδης ἐκ γῆς, ἣ καὶ βίον αὐτῷ παρέσχε καὶ τέχνην. οὐ γὰρ ἑτέρωθεν γέγονεν, ἀλλ'

ὅθεν οἱ λόγοι, καὶ μητέρα βίου τὰς Ἀθήνας εὑρὼν προγόνοις μὲν βασιλεῦσιν ἐχρήσατο, καὶ τὸ τῆς τύχης αὐτῷ δυνατώτερον ἐκ τοῦ προτέρου προελήλυθε γένους, καὶ προσλαβὼν ἄμφω, γένους ἰσχὺν καὶ πολιτείαν δημοτικήν, εἰς ἐπανόρθωσιν ἑκατέρου τὸ παρ' ἑκατέρου φέρεται κέρδος, τὸ μὴ πλουτεῖν ἀδίκως διὰ τῆς ἰσηγορίας ἐπανορθούμενος, καὶ πολιτικὴν ἔνδειαν τῇ παρὰ τοῦ γένους εὐδαιμονίᾳ συγκρύπτων.

Καὶ τοιούτων φανεὶς τρέφεται μὲν πολιτείᾳ καὶ νόμοις, ἃ τῶν ἄλλων ἀμείνω πεφύκασι, καὶ πρὸς ὅπλα καὶ νόμους ἅμα ζῆν ἐγνωκὼς φιλοσοφεῖν ὁ αὐτὸς καὶ στρατηγεῖν ἐβουλεύσατο, οὔτε τοὺς λόγους ὅπλων ἀποστερῶν, οὔτε τὰς μάχας ἐν μέρει τιθεὶς τῆς φρονήσεως. καὶ μίαν ποιεῖται μελέτην, ὧν μίαν οὐκ εἶχε τὴν τέχνην, εἰς ἓν συνάγων ἃ τῇ φύσει διέστηκεν. ὡς δὲ εἰς ἄνδρας ἀφίκετο, ἐζήτει καιρὸν εἰς ἐπίδειξιν, ὧν καλῶς προησκήσατο.

Καὶ ταχὺ παρέσχεν ἡ τύχη τὸν πόλεμον, καὶ τὰ πεπραγμένα πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν οἰκείαν αὐτὸς ἐποιήσατο τέχνην· καὶ φυλακὴ γέγονεν ὧν ὁ πόλεμος ἤγαγεν· ἃ γὰρ ἐποίουν ὡς ἕκαστοι, ταῦτα συγκρύπτειν οὐκ ἀφῆκε τὸν χρόνον. ἐξ ὧν ἁλισκομένη μὲν ἔγνωσται Πλάταια, δῃούμενα δὲ τὰ τῆς Ἀττικῆς ἐγνωρίζετο, καὶ περιπλεο- 89
μένη παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἐδηλοῦτο Πελοπόννησος, ναυμαχίας εἶδεν ἡ Ναύπακτος, λαθεῖν οὐκ ἀφῆκε ταῦτα Θουκυδίδης συγγράφων. Λέσβος ἑάλω, καὶ μέχρι τοῦδε κηρύττεται, πρὸς τοὺς Ἀμβρακιώτας καθίστατο μάχη, καὶ τὸ γεγονὸς οὐκ ἀφεῖλεν ὁ χρόνος, δίκη Λακεδαιμονίων οὐκ ἀγνοεῖται παράνομος. Σφακτηρία καὶ Πύλος, τὸ μέγα τῶν Ἀθηναίων οὐκ ἔλαθεν ἔργον· ὅθεν Κερκυραῖοι μὲν παρὰ τὰς Ἀθήνας ἐκκλησιάζουσι, Κορίνθιοι δὲ πρὸς αὐτοὺς ἀντιφθέγγονται· Αἰγινῆται δὲ κατηγο-

ροῦντες εἰς Λακεδαίμονα ἔρχονται, καὶ σωφρονῶν μὲν ἐπ' ἐκκλησίας Ἀρχίδαμος, Σθενελαΐδας δὲ ἐπὶ μάχην
90 κινῶν· καὶ πρὸς τούτοις ὁ Περικλῆς πρεσβείαν ἀτιμάζων Λακωνικήν, καὶ χαλεπαίνειν οὐ συγχωρῶν Ἀθηναίους νοσοῦντας. ταῦτα καθάπαξ παρὰ τῆς Θουκυδίδου συγγραφῆς πρὸς ἅπαντα τηρεῖται τὸν βίον.

Εἶτα τίς αὐτῷ παραβαλεῖ τὸν Ἡρόδοτον; ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν διηγεῖται πρὸς ἡδονήν, ὁ δὲ πρὸς ἀλήθειαν ἅπαντα φθέγγεται. ὅσον δὴ τὸ πρὸς χάριν τοῦ πρὸς ἀλήθειαν ἔλαττον, τοσοῦτον Ἡρόδοτος τῶν Θουκυδίδου καλῶν ἀπολείπεται. πολλὰ ἦν ἕτερα περὶ Θουκυδίδου διεξελθεῖν, εἰ μὴ τὸ πάντα ἐρεῖν τὸ τῶν ἐπαίνων παρείλετο πλῆθος.

Σοφίας ἐγκώμιον.

Σοφίαν εὐτυχὲς μὲν λαβεῖν, ἐπαινέσαι δὲ πρὸς ἀξίαν ἀδύνατον, ᾗ τοσοῦτον εὐδαιμονίας περίεστιν, ὡς κοινὸν κτῆμα καταστῆναι θεῶν. ἄλλος μὲν γὰρ ἄλλο τι τῶν θεῶν ἐπετήδευσεν, Ἥρα τῶν γάμων ἐπιστατεῖ, πολέμων Ἄρης μετὰ τῆς Ἀθηνᾶς, πυρὶ παρεχάλκευσεν Ἥφαιστος, Ποσειδῶν ἡγεῖται τοῖς πλέουσιν, ἄλλος ἄλλο τι τῶν θεῶν ἐπησκήσατο, σοφίας δὲ ἅπαντες μετέχουσιν, ἰδίως δὲ παρὰ πάντας ὁ Ζεύς· ὅσῳ γὰρ τῶν θεῶν ἐστὶ δυνατώτερος, τοσούτῳ πάντων κατέστη σοφώτερος· καὶ σοφία Διῒ τὴν δυναστείαν πιστοῦται, καὶ θεοὶ μὲν αὐτὴν ἐκτήσαντο σύμφυτον, τὸ δὲ κτῆμα προῆλθεν εἰς γῆν, καὶ θεῶν παῖδες εἰς τὸν βίον ἠνέγκαντο· διὸ καὶ θαυμάσαι τοὺς ποιητάς μοι περίεστιν, οἳς Παλα-
91 μήδην καὶ Νέστορα καὶ εἴ τις ἄλλος ἐν τοῖς πρώτοις σοφώτατος ᾄδεται, θεῶν παῖδας ἐποίησαν, οὐ καταστάντας τὴν φύσιν θεῶν· ἦ γὰρ ἂν καὶ αὐτοὶ θεοὶ καθειστήκεσαν καὶ τῇ κοινωνίᾳ τοῦ γένους τὸ κοινὸν

ἐδήλουν τῆς ἀρετῆς· ἀλλ' οἷς τὴν θεῶν ἀρετὴν προσεκτήσαντο, θεῶν ἐνομίζοντο παῖδες, καὶ δοκοῦσι θεῶν, ὧν σοφία κτῆμα τοῦ γένους προῆλθεν ὑπόμνημα. σοφία τοίνυν ἐφ' ἑκάτερα κρατεῖ τῶν καιρῶν· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα παρὰ τὴν εἰρήνην μόνον εὐδοκιμεῖ, τὰ δὲ παρὰ τὸν πόλεμον μόνον θαυμάζεται, μόνη δὲ σοφία τῶν ὄντων ἑκατέρων κρατεῖν ὡς ἑνὸς ἐξεπίσταται· πολιτεύεται μὲν γὰρ κατὰ πόλεμον, ὡς εἰρήνην παντελῶς ἀγνοήσασα, τῆς δὲ εἰρήνης οὕτω μετέσχεν, ὡς ἀγνοοῦσα καθάπαξ τὰς μάχας· καὶ παρ' ἣν ἂν κρατῇ, μόνης εἶναι νομίζεται· νομοθετεῖ μὲν γὰρ ἐν εἰρήνης καιρῷ καὶ παντοδαποῖς ἡσυχίας εἴδεσι κέχρηται, τοῖς δὲ πολέμοις εἰσηγεῖται τὰς νίκας· καὶ σοφία κρατεῖν ἐν τοῖς ὅπλοις παρέχουσα παρὰ τὰς ἐκκλησίας ἄλλον οὐκ ἐᾷ κατορθοῦν· ἀλλ' ἐπ' ἀμφότερα κρατεῖν οἶδεν ἐπίσης πολεμοῦντας καὶ μένοντας. μόνη σοφία τὰ θεῶν ὑποκρίνεται· μόνη γὰρ ὡς θεὸς τὸ μέλλον ἐπίσταται· αὕτη γεωργοῖς ἀνῆκε τὴν γῆν, καὶ τοῖς πλέουσι νέμει τὴν θάλασσαν· οὔτε καρποὺς ὑπῆρχε λαβεῖν σοφίας χωρίς, οὔτ' αὖ πάλιν ἐπιβαίνειν νεὼς χωρὶς τοῦ σοφῶς κυβερνήσοντος· ὥστε πᾶν εἴ τι θάλαττα φιλοτιμεῖται, καὶ ὅσα γῆ τοῖς ἀνθρώποις παρέχει, ταῦτα σοφίας καθεστήκασιν εὕρεσις· αὕτη λαθεῖν οὐ κατέλιπεν, ἃ τῶν ἀποῤῥήτων οὐρανὸς ἔχει παρ' ἑαυτῷ· καὶ γὰρ ὅσον ἥλιος περιέρχεται κύκλον, καὶ ἃ τῶν ἀστέρων περιέδραμεν ἕκαστος, μόνη σοφία τοῖς ἀνθρώποις ἐξεῦρεν. ἤδη καὶ τὰ κατὰ τῆς γῆς ὁ σοφὸς οὐκ ἠγνόησεν, καὶ ὡς τελευτῶντες ἐσόμεθα, μόνη σοφία παρέσχεν. Τροίαν εἷλεν· ἣν ἑλεῖν ὁ πολὺς οὐ δεδύνηται χρόνος, σοφὸν παρεστήσατο βούλευμα. καὶ Περσῶν ὅλην διέλυσε δύναμιν, δι' ἑνὸς κυροῦσα βουλεύματος. ὁ Κύκλωπος ὀφθαλμὸς διεφθείρετο βεβουλευκότος Ὀδυσσέως σοφώτερον· ὥστε πᾶν εἴ τι κρατεῖ, σοφίας προῆλθεν·

εἶτα τίς αὐτῇ τὴν ἀνδρείαν παραβαλεῖ; ἀλλ' ὃ ποιεῖν πέφυκε δύναμις, ἐκ σοφίας κομίζεται, κἂν τῆς ἀνδρείας
93 ἀνέλῃς τὴν φρόνησιν, κατηγορούμενον ἔμεινε. πολλὰ ἦν ἄλλα περὶ τῆς σοφίας διεξελθεῖν, ἀλλ' εἰς ἅπαν ἐρεῖν τοῖς διεξιοῦσιν ἀμήχανον.

ΟΡΟΣ ΨΟΓΟΥ.

9 Ψόγος ἐστὶ λόγος ἐκθετικὸς τῶν προσόντων τινὶ κακῶν. τόπου δὲ κοινοῦ διενήνοχε τῷ τὸν μὲν τόπον ἐπάγεσθαι κόλασιν, τὸν δὲ ψόγον μόνην ἔχειν διαβολήν. διαιρεῖται δὲ τοῖς αὐτοῖς κεφαλαίοις, οἷσπερ καὶ τὸ ἐγκώμιον, καὶ τοσαῦτα δεῖ ψέγειν, ὅσα καὶ ἐγκωμιάζειν, πρόσωπά τε καὶ πράγματα, καιρούς τε καὶ τόπους, ἄλογα ζῶα, καὶ πρὸς τούτοις φυτά· ψεκτέον δὲ καὶ κοινῇ καὶ καθ' ἕκαστον. καὶ προοιμιαζόμενος ἐποίσεις τὸ γένος, ὃ διαιρήσεις ὁμοίως τῷ ἐγκωμίῳ, καὶ τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὰς πράξεις καὶ τὴν σύγκρισιν καὶ τὸν ἐπίλογον οὕτω θήσεις, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἐγκωμίοις.

Ψόγος Φιλίππου.

Οὔτε τὴν ἀρετὴν ἐπαίνων χωρὶς οὔτε τὴν κακίαν ἔξω ψόγου προσήκει καταλιπεῖν, ὅτι καὶ δι' ἀμφοτέρων ἐγκαταλείπεται κέρδος, ἐπαινουμένων μὲν ἀγαθῶν, κακιζομένων δὲ πονηρῶν.

94 Ἅπαντας μὲν οὖν ἀκοῦσαι κακῶς δίκαιον τοὺς διακειμένους κακῶς, τοσούτῳ δὲ μᾶλλον ἁπάντων τὸν Φίλιππον, ὅσῳ καὶ πάντας πονηροὺς ὑπερέβαλε.

Προῆλθε μὲν γὰρ ἔθνους, ὃ τῶν βαρβάρων καθίσταται χείριστον, τόπον ἐκ τόπου δι' ἀνανδρίαν μεταβάλλειν ζητοῦντος. Ἀργεῖοι μὲν γὰρ τὸ πρῶτον ἐξέωσαν, εἶτα πλανώμενοι πρὸς ἣν ἔχουσι καταπεφεύγασι, ταῖν

δυοῖν δυστυχίαιν εἰς τὴν οἴκησιν χρώμενοι, τοῖς μὲν κρείττοσιν εἴκοντες, τοὺς δὲ χείρους ἐκβάλλοντες, ἐξ ἀνανδρίας καὶ πλεονεξίας οἰκεῖν βεβαίως οὐ συγχωρούμενοι. καὶ γεγενημένος ἔθνους τοιούτου φαυλοτέρας προελήλυθε πόλεως. Μακεδόνες γὰρ τῶν βαρβάρων οἱ χείριστοι, Πέλλη δὲ τῆς Μακεδόνων γῆς τὸ φαυλότατον, ἐξ ἧς οὐδὲ δουλούμενοι χαίρουσιν ἄνθρωποι. καὶ τοιαύτης γῆς γεγονὼς προγόνοις ἐχρήσατο χαλεπωτέροις τῆς γῆς. Φίλιππος γὰρ τούτῳ καθίστατο πρόγονος, κρατεῖν τῆς χώρας ἐκ τοῦ γένους οὐ συγχωρούμενος· εἶτα Ἀμύντας πατὴρ εἰς βασιλείαν ἑτέρων δεόμενος· Ἀθηναῖοι γὰρ 95 ἐληλαμένον κατήγαγον.

Καὶ τοιούτων ὀφθεὶς μένων παρὰ Θηβαίοις ὡμήρευε, καὶ διατρίβων ἐπὶ μέσης τῆς Ἑλλάδος οὐ μετετίθει τῇ συνουσίᾳ τὸν τρόπον, ἀλλ᾽ ἀκρασίαν βαρβαρικὴν ἐν Ἑλληνικοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἔφερε· καὶ διῃρημένων ἁπάντων Ἕλλησι καὶ βαρβάροις, ἐφ᾽ ἑκατέρων ἦν ὁ αὐτὸς πονηρίαν ἴσην ἐν οὐχ ὁμοίοις ἐργαζόμενος γένεσι.

Καὶ πρῶτον κατεδουλοῦτο τὸ συγγενές, τὴν ἀπιστίαν οἷς προῆλθεν ἐπιδεικνύμενος· ὅθεν ἐπιὼν τοὺς προσχώρους διέφθειρε, καὶ Παίονας λαβὼν Ἰλλυριοὺς προσετίθετο, καὶ Τριβαλλῶν ᾕρει τὴν γῆν ἐπιών, τοσαῦτα 96 λαμβάνων ὁπόσα τῶν γενῶν ἠτύχει προσκείμενα. καὶ τὰ μὲν σώματα τῶν βαρβάρων ᾕρει μαχόμενος, τὰς δὲ γνώμας μετὰ τῶν σωμάτων οὐχ ᾕρει, ἀλλ᾽ ὠνειροπόλουν ἀπόστασιν οἱ τοῖς ὅπλοις δουλεύοντες, καὶ τοῖς λογισμοῖς ὑπῆρχεν αὐτόνομα τὰ τοῖς ἔργοις δουλεύοντα. καὶ παραστησάμενος τοὺς τῶν βαρβάρων ὁμόρους ὁδῷ προϊὼν ἐχώρει παρὰ τοὺς Ἕλληνας· καὶ πρῶτον μὲν τὰς ἐπὶ Θρᾴκης Ἑλλήνων κατεστρέφετο πόλεις, αἱρῶν μὲν Ἀμφίπολιν, τὴν δὲ Πύδναν χειρούμενος, καὶ Ποτίδαιαν μετ᾽ αὐτῶν ἐπαγόμενος, οὔτε τὰς Φερὰς ἔξω τῶν Παγα-

σῶν, οὔτε Μαγνησίαν ἔξω Φερῶν ποιούμενος, ἀλλ' ὅλαι Θετταλῶν ἡλίσκοντο πόλεις, καὶ ὥσπερ σύμβολον τοῦ γένους τὴν δουλείαν ἐφέροντο. * * ἄξιον δὲ καὶ περὶ τῆς
97 αὐτοῦ τελευτῆς διελθεῖν· ὡς γὰρ ἐπιὼν τὰ πολλὰ κατεστρέφετο καὶ παρασπονδῶν κατεδουλοῦτο τοὺς σπενδομένους αὐτῷ, ἀγανακτοῦντες ἐπὶ τοῖς παρασπονδηθεῖσιν οἱ θεοὶ πρέπουσαν αὐτῷ τελευτὴν ἐπηγάγοντο· οὐ γὰρ ἀνεῖλον μαχόμενον, οὐδὲ μάρτυρα τῆς αὐτοῦ τελευτῆς ἀριστέα ἐποίησαν, ἀλλ' ἐπ' αὐταῖς ταῖς ἡδοναῖς διαφθείρουσι, καλὸν ἐντάφιον τοῖς Φιλίππου κακοῖς πεποιημένοι τὰς ἡδονάς, ὡς ἂν κατ' ἄμφω τῆς ἀκρασίας φέροιτο μάρτυρας, καὶ βιοὺς καὶ κτεινόμενος.

Εἶτα τίς αὐτῷ παραθήσει τὸν Ἔχετον; ἀλλ' ὁ μὲν μικρὰ τῶν ἄκρων ἀποστερῶν τὸ λοιπὸν εἴα τοῦ σώματος, ὁ δὲ ὅλα μεθ' ὅλων διέφθειρε σώματα· ὅσῳ δὴ χαλεπώτερον ὅλον ἢ μέρος διαφθειρόμενον, τοσούτῳ Φίλιππος Ἐχέτου δεινότερος.

Λήγειν ὁ Φίλιππος περιὼν οὐκ ἠπίστατο, λήγειν δὲ ἀνάγκη τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον διεξερχόμενον.

ΟΡΟΣ ΣΥΓΚΡΙΣΕΩΣ.

10 Σύγκρισίς ἐστι λόγος ἀντεξεταστικὸς ἐκ παραθέσεως συνάγων τῷ παραβαλλομένῳ τὸ μεῖζον ἢ τὸ ἴσον. δεῖ δὲ συγκρίνοντας ἢ καλὰ παραθεῖναι χρηστοῖς ἢ φαῦλα φαύλοις ἢ χρηστὰ πονηροῖς ἢ μικρὰ παραθεῖναι τοῖς μείζοσι, καὶ ὅλως ἡ σύγκρισις διπλοῦν ἐγκώμιόν ἐστιν ἢ ψόγος
98 ἐξ ἐγκωμίου συγκείμενος, καὶ πᾶς μὲν τόπος συγκρίσεως δεινὸς καθάπαξ καθέστηκε, μάλιστα δὲ ὁ τὰ μικρὰ παραβάλλων τοῖς μείζοσι. τοσαῦτα δὲ συγκρίνειν προσήκει, ὅσα καὶ ψέγειν καὶ ἐγκωμιάζειν, πρόσωπά τε καὶ πράγματα, καιρούς τε καὶ τόπους, ἄλογα ζῶα, καὶ πρὸς τού-

τοις φυτά. οὐ δεῖ δὲ συγκρίνοντας ὅλον ὅλῳ παραβάλλειν· ὕπτιον γὰρ τοῦτο καὶ οὐκ ἀγωνιστικόν, ἀλλὰ κεφαλαίῳ κεφάλαιον· ἀγωνιστικὸν γὰρ τοῦτό γε· ἐπεὶ τὸ διαιρεῖν ἐγκωμίου τρόπος, οὐ συγκρίσεως, σύγκρισις δὲ ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν, ἐπείπερ ὅλον ἐστὶ τὸ προγύμνασμα σύγκρισις.

Σύγκρισις Ἀχιλλέως καὶ Ἕκτορος.

Ἀρετὴν ἀρετῇ συγκρῖναι ζητῶν ἀντεξετάζω τὸν Πηλέως πρὸς Ἕκτορα· καθ' αὑτὰς μὲν γὰρ αἱ ἀρεταὶ τίμιαι, παραβαλλόμεναι δὲ ζηλωτότεραι καθεστήκασιν.

Γεγόνασι τοίνυν ἄμφω γῆς οὐ μιᾶς, ἐπαινουμένης δὲ ὁμοίως ἑκάτερος. ὁ μὲν γὰρ Φθίας, ὅθεν ὁ τῆς Ἑλλάδος προῆλθεν ἐπώνυμος· ὁ δὲ Τροίας, ἧς οἰκισταὶ θεῶν 99
οἱ πρῶτοι γεγόνασιν. ὅσον δὴ τὸ γεγενῆσθαι χώρας ὁμοίας οὐχ ἧττον εἰς ἔπαινον, τοσοῦτον Ἕκτωρ Ἀχιλλέως οὐκ ἀπολείπεται. καὶ γεγονότες γῆς ἐπαινουμένης ἀμφότεροι ἄμφω τὴν ἴσην ἔσχον συγγένειαν· ἑκάτερος γὰρ προῆλθε Διός· Πηλέως μὲν γὰρ Ἀχιλλεύς, Αἰακοῦ δὲ Πηλεὺς καὶ Διὸς Αἰακός. Ἕκτωρ τε ὁμοίως Πριάμου καὶ Λαομέδοντος, Λαομέδων δὲ προῆλθε Δαρδάνου, Δάρδανος δὲ Διὸς ἐγεγένητο παῖς. καὶ προγόνου γεγονότες Διὸς πατράσι παραπλησίοις ἐχρήσαντο. Ἀχιλλεῖ μὲν γὰρ πατέρες Αἰακὸς καὶ Πηλεύς· ὧν ὁ μὲν αὐχμῶν ἐξαιρεῖται τοὺς Ἕλληνας, ὁ δὲ Λαπίθας ἀνελὼν ἆθλον τῆς ἀρετῆς θεᾷ συνοικεῖν ἐκληρώσατο. Ἕκτορι δὲ πρόγονος ὑπῆρχε Δάρδανος θεοῖς τὸ πρώην συνδιαιτώμενος, πατὴρ δὲ Πρίαμος κρατῶν πόλεως τετειχισμένης ὑπὸ θεῶν. ὅσον δὴ παραπλήσιον τὸ θεοῖς συνοικεῖν καὶ συνδιαιτᾶσθαι τοῖς κρείττοσι, τοσοῦτον Ἕκτωρ Ἀχιλλεῖ παραπλήσιος.

Καὶ γεγονότες ἐκ τοιῶνδε προγόνων ἄμφω πρὸς ἀν- 100

δρείαν ἐτράφησαν· ὁ μὲν γὰρ ὑπὸ Χείρωνι τρέφεται, τῷ δὲ Πρίαμος κατέστη τροφεὺς φύσει τῆς ἀρετῆς εἰσφέρων διδάγματα· τὸ δὲ τραφῆναι πρὸς ἀρετὴν ἴσον ὂν ἐπ' ἀμφοτέροιν ἴσην αὐτοῖς ἐπιφέρει τὴν εὔκλειαν.

Ἐπεὶ δὲ εἰς ἄνδρας ἄμφω προῆλθον, ἐφ' ἑνὸς πολέμου τὴν ἰσχὺν ὁμοίαν ἐκέκτηντο· πρῶτον μὲν γὰρ Ἕκτωρ ἡγεῖτο τῶν Τρώων, καὶ περιὼν Τροίας καθίστατο πρόβολος· ἔπειτα θεοῖς συμμαχούμενος ἔμενε, καὶ κεῖσθαι πεσὼν παρέσχε τὴν Τροίαν. Ἀχιλλεὺς δὲ τῆς μὲν Ἑλλάδος ἐν τοῖς ὅπλοις ἡγεῖτο, καὶ πάντας φοβῶν κατηγωνίζετο Τρῶας, καὶ συναγωνιζομένην εἶχε τὴν Ἀθηνᾶν, καὶ πεσὼν τοῦ κρατεῖν ἀφῃρεῖτο τοὺς Ἀχαιούς. καὶ ὁ μὲν ἡττηθεὶς ἀνῃρεῖτο διὰ τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ δὲ πρὸς Ἀπόλλωνος βαλλόμενος ἔπιπτε· καὶ γεγονότες ἄμφω παρὰ θεῶν ἐκ θεῶν ἀνῃρέθησαν· ὅθεν γὰρ τὸ γένος, καὶ τὸ τοῦ βίου τέλος εἰλήφασιν. ὅσον δὴ παραπλήσιον βίος καὶ θάνατος, τοσοῦτον Ἕκτωρ Ἀχιλλεῖ παραπλήσιος.

Ἦν ἕτερα πλείονα λέγειν περὶ τῆς ἀμφοῖν ἀρετῆς, εἰ μὴ τὴν δόξαν ἄμφω παραπλησίαν εἶχον τῶν ἔργων.

---

101 ## *ΟΡΟΣ ΗΘΟΠΟΙΙΑΣ.*

11 *Ἠθοποιΐα ἐστὶ μίμησις ἤθους ὑποκειμένου προσώπου. διαφοραὶ δὲ αὐτῆς εἰσι τρεῖς, εἰδωλοποιΐα, προσωποποιΐα, ἠθοποιΐα· καὶ ἠθοποιΐα μὲν ἡ γνώριμον ἔχουσα πρόσωπον, πλαττομένη δὲ μόνον τὸ ἦθος, ὅθεν καὶ ἠθοποιΐα προσαγορεύεται, οἷον τίνας ἂν εἴποι λόγους Ἡρακλῆς Εὐρυσθέως ἐπιτάσσοντος. ἐνταῦθα ὁ μὲν Ἡρακλῆς ἔγνωσται, τὸ δὲ τοῦ λέγοντος ἦθος πλαττόμεθα. εἰδωλοποιΐα δὲ ἡ πρόσωπον μὲν ἔχουσα γνώριμον, τεθνεὸς δὲ καὶ τοῦ λέγειν παυσάμενον, ὡς ἐν Δήμοις Εὔπολις ἔπλασεν, καὶ Ἀριστείδης ἐν τῷ ὑπὲρ τῶν τεσ-*

σάρων, ὅθεν καὶ εἰδωλοποιΐα προσαγορεύεται. προσωποποιΐα δὲ ὅταν ἅπαντα πλάττηται καὶ ἦθος καὶ πρόσωπον, ὥσπερ ἐποίησε Μένανδρος ἔλεγχον. ὁ γὰρ ἔλεγχος πρᾶγμα μέν, οὐ μὴν ἔτι καὶ πρόσωπον, ὅθεν καὶ προσωποποιΐα προσαγορεύεται· πλάττεται γὰρ μετὰ τοῦ ἤθους καὶ πρόσωπον. ἡ μὲν οὖν διαίρεσις αὕτη· τῶν δὲ ἠθοποιΐων αἱ μέν εἰσι παθητικαί, αἱ δὲ ἠθικαί, αἱ δὲ μικταί. καὶ παθητικαὶ μὲν αἱ κατὰ πάντα πάθος σημαίνουσαι, 102 οἷον τίνας ἂν εἴποι λόγους Ἑκάβη κειμένης τῆς Τροίας. ἠθικαὶ δὲ αἱ μόνον ἦθος εἰσφέρουσαι, οἷον τίνας ἂν εἴποι λόγους ἠπειρώτης ἀνὴρ πρῶτον θεασάμενος θάλασσαν. μικταὶ δὲ αἱ τὸ συναμφότερον ἔχουσαι, οἷον τίνας ἂν εἴποι λόγους Ἀχιλλεὺς ἐπὶ Πατρόκλῳ κειμένῳ βουλευόμενος πολεμεῖν· ἦθος μὲν γὰρ ἡ βουλή, πάθος δὲ φίλος πεσών. ἐργάσῃ δὲ τὴν ἠθοποιΐαν χαρακτῆρι σαφεῖ, συντόμῳ, ἀνθηρῷ, ἀπολύτῳ, ἀπηλλαγμένῳ πάσης πλοκῆς τε καὶ σχήματος, καὶ διαιρήσεις ἀντὶ κεφαλαίων τοῖς τρισὶ χρόνοις, ἐνεστῶτι παρῳχηκότι καὶ μέλλοντι.

Ἠθοποιΐα παθητική.

Τίνας ἂν εἴποι λόγους Νιόβη κειμένων τῶν παίδων.

Οἵαν ἀνθ' οἵας ἀλλάσσομαι τύχην ἄπαις ἡ πρὶν εὔπαις δοκοῦσα; καὶ περιέστη τὸ πλῆθος εἰς ἔνδειαν, καὶ μήτηρ ἑνὸς οὐχ ὑπάρχω παιδὸς ἡ πολλῶν τοῦτο δόξασα πρότερον, ὡς ἔδει τὴν ἀρχὴν μὴ τεκεῖν ἢ τίκτειν εἰς δάκρυα. τῶν οὐ τεκουσῶν αἱ στερηθεῖσαί εἰσιν ἀτυχέστεραι· τὸ γὰρ εἰς πεῖραν ἧκον ἀνιαρὸν εἰς ἀφαίρεσιν. ἀλλ' οἴμοι, παραπλησίαν ἔχω τῷ τεκόντι τὴν τύχην. Ταντάλου προῆλθον, ὃς συνδιῃτᾶτο μὲν τοῖς θεοῖς· 103 θεῶν δὲ μετὰ τὴν συνουσίαν ἐξέπιπτε· καὶ καταστᾶσα Ταντάλου, βεβαιῶ τὸ γένος τοῖς ἀτυχήμασι· συνήφθην Λητοῖ, καὶ διὰ ταύτην κακοπραγῶ, καὶ τὴν ὁμιλίαν εἰς

ἀφαίρεσιν εἴληφα παίδων, καὶ τελευτᾷ μοι πρὸς συμφορὰς συνουσία θεοῦ. πρὶν εἰς πεῖραν ἀφικέσθαι Λητοῦς ζηλωτοτέρα μήτηρ ὑπῆρχον, καταστᾶσα δὲ γνώριμος ἀπορῶ γονῆς, ἣν πρὸ τῆς πείρας εἶχον εἰς πλῆθος· καὶ νῦν ἑκατέρων παίδων κεῖταί μοι γόος, καὶ θρηνεῖν ἀπορώτερον, ὃ κατέστη σεμνότερον. ποῖ τράπωμαι; τίνων ἀνθέξομαι; ποῖος ἀρκέσει μοι τάφος πρὸς ὅλων παίδων κειμένων ὄλεθρον; ἐπιλείπουσι πρὸς τὰς συμφορὰς αἱ τιμαί· ἀλλὰ τί ταῦτα ὀδύρομαι, παρὸν αἰτῆσαι θεοὺς ἑτέραν ἀλλάξασθαι φύσιν; μίαν τῶν ἀτυχημάτων τεθέαμαι λύσιν, μεταστῆναι πρὸς τὰ μηδὲν αἰσθανόμενα· ἀλλὰ μᾶλλον δέδοικα, μὴ καὶ τοῦτο φανεῖσα μείνω δακρύουσα.

ΟΡΟΣ ΕΚΦΡΑΣΕΩΣ.

12 *Ἔκφρασίς ἐστι λόγος περιηγηματικὸς ὑπ᾽ ὄψιν ἄγων*
16 *ἐναργῶς τὸ δηλούμενον. ἐκφραστέον δὲ πρόσωπά τε καὶ πράγματα, καιρούς τε καὶ τόπους, ἄλογα ζῶα καὶ πρὸς τούτοις φυτά· πρόσωπα μὲν ὥσπερ Ὅμηρος [ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ περὶ τοῦ Εὐρυβάτου]*

104 *γυρὸς ἔην ὤμοισι, μελάγχροος, οὐλοκάρηνος.*

21 *πράγματα δὲ ὡς ναυμαχίας καὶ πεζομαχίας, ὥσπερ ὁ συγγραφεύς· καιροὺς δὲ ὡς ἔαρ καὶ θέρος, φράζων ὁπόσα παρ᾽ αὐτὰ τῶν ἀνθέων προέρχεται· τόπους δὲ ὡς ὁ αὐτὸς Θουκυδίδης τὸν λιμένα τῶν Θεσπρωτῶν εἶπε Χειμέριον, καθάπερ ἔχει σχήματος. ἐκφράζοντας δὲ δεῖ πρόσωπα μὲν ἀπὸ τῶν πρώτων ἐπὶ τὰ τελευταῖα ἰέναι, τουτέστιν ἀπὸ κεφαλῆς ἐπὶ πόδας· πράγματα δὲ ἀπὸ τῶν πρὸ αὐτῶν τε καὶ ἐν αὐτοῖς, καὶ ὅσα ἐκ τούτων ἐκβαίνειν φιλεῖ· καιροὺς δὲ καὶ τόπους ἐκ τῶν περιεχόντων καὶ ἐν αὐτοῖς ὑπαρχόντων. τῶν δὲ ἐκφράσεων αἱ μέν εἰσιν ἁπλαῖ, αἱ δὲ συνεζευγμέναι· καὶ ἁπλαῖ*

μὲν ὡς αἱ πεζομαχίας ἢ ναυμαχίας διεξερχόμεναι· συνεζευγμέναι δὲ ὡς αἱ πράγματα καὶ καιροὺς ἅμα συνάπτουσαι, ὥσπερ ὁ Θουκυδίδης τὴν ἐν Σικελίᾳ νυκτομαχίαν ἐκφράζει· μετὰ γὰρ τῆς μάχης ὅπως ἐπράττετο, καὶ νυκτὸς ὅπως εἶχεν, ὡρίσατο. ἐκφράζοντας δὲ δεῖ τόν τε χαρακτῆρα ἀνειμένον ἐκφέρειν, καὶ διαφόροις ποικίλλειν τοῖς σχήμασι, καὶ ὅλως ἀπομιμεῖσθαι τὰ ἐκφραζόμενα πράγματα.

Ἔκφρασις τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀκροπόλεως.

Αἱ ἀκροπόλεις δὲ ἄρα ταῖς πόλεσιν εἰς κοινὴν μὲν ἑστᾶσιν ἀσφάλειαν· πόλεων γὰρ ἄκραι γεγόνασι· τειχί- 105 *ζονται δὲ οὐ μᾶλλον αὐταὶ τοῖς οἰκήμασιν ἢ τὰς πόλεις τειχίζουσι. καὶ τὴν μὲν Ἀθηναίων ἀκρόπολιν μέσος Ἀθηνῶν περιείληφε χῶρος, ἄκραν δὲ ἣν Ἀλέξανδρος τῆς οἰκείας τίθεται πόλεως, οἷς προσηγόρευσεν εἴργασται· πρὸς ἄκρον γὰρ ἔστησε πόλεως, καὶ γνησιώτερον αὐτήν ἐστι προσειπεῖν ἀκρόπολιν ἢ ἐφ᾽ ᾗ φρονεῖν Ἀθηναῖοι παρέλαβον· ἔχει γὰρ ὧδέ πως, ὡς ὁ λόγος διέξεισιν.*

Ἄκρα τις ἐξανέχει τῆς γῆς μέχρι μὲν πολλοῦ προϊοῦσα εἰς ὕψος, καλουμένη δὲ δι᾽ ἀμφότερον ἀκρόπολις, οἷς τε εἰς ἄκρον ἐπαίρεται, καὶ οἷς ἐπ᾽ ἄκρῳ τέτακται πόλεως. ὁδοὶ δὲ ἐπὶ ταύτην οὐκ ἴσαι· τῇ μὲν γὰρ ὁδός, τῇ δὲ γέγονεν εἴσοδος, καὶ τὰς προσηγορίας αἱ ὁδοὶ μεταβάλλουσιν, ὡς ἔχουσι τρόπου καλούμεναι· τῇ μὲν γὰρ ὑπάρχει ποδὶ προσελθεῖν, καὶ κοινῇ καὶ πρὸς ἅμαξαν 106 *τοῖς εἰσιοῦσιν ὁδός· τῇ δὲ προσανεσπάσθησαν ἀναβαθμοί, ἔνθα διελθεῖν ἁμάξαις ἄβατον· κλίμαξ γὰρ ἐπὶ κλίμακι δίδωσιν ἀεὶ τὸ μεῖζον, ὡς ἐξ ἐλάττονος ἄγουσα, καὶ ἀνάγει μετεωρότερον, πρὶν εἰς ἑκατὸν ἥκειν οὐ λήγουσα· πέρας γὰρ ἀριθμοῦ τελευτὴ πρὸς ἐντελὲς ἐκ-*

*φέρουσα μέτρον. προπύλαιον δὲ διαδέχεται κλίμακας
μετρίαις κιγκλίσι περικλειόμενον· καὶ τέτταρες μὲν ἀνέ-
χουσι μέγισται κίονες, ὁδοὺς παντοδαπὰς ἐπὶ μίαν εἴσο-
δον ἄγουσαι· ταῖς δὲ δὴ κίοσιν ἐπανέχει τις οἶκος
μετρίας προβαλλόμενος κίονας, αἳ χροιὰν μὲν οὐχὶ μίαν
παρέχουσι, παραβαλλόμεναι δὲ τῇ κατασκευῇ παραπε-
πήγασι κόσμος. ὀροφὴ δὲ τῷ οἴκῳ προῆλθεν εἰς κύκλον,
παρὰ δὲ τῷ κύκλῳ μέγα τῶν ὄντων ὑπόμνημα πέπηγεν.
εἰσιόντι δὲ παρ' αὐτὴν τὴν ἀκρόπολιν τέτταρσι πλευραῖς
εἷς χῶρος ἴσαις διῄρηται, καὶ τὸ σχῆμα πλαίσιον τυγχά-
νει τοῦ μηχανήματος, αὐλὴ δὲ κατὰ μέσον περίστυλος·
καὶ τὴν μὲν αὐλὴν στοαὶ διαδέχονται, στοαὶ δὲ ἴσαις
διαιρούμεναι κίοσι, καὶ μέτρον αὐταῖς, μεθ' ὅ τι πλέον
οὐχ ὑπάρχει λαβεῖν· ἑκάστη δὲ στοὰ τελευτᾷ πρὸς ἐγ-
107 καρσίαν ἑτέραν, καὶ κίων διπλῆ πρὸς ἑκατέραν διαι-
ρεῖται στοάν, τῆς μὲν αὖ λήγουσα, τῆς δ' αὖ πάλιν
κατάρχουσα. παρῳκοδόμηνται δὲ σηκοὶ τῶν στοῶν ἔν-
δοθεν, οἱ μὲν ταμεῖα γεγενημένοι ταῖς βίβλοις, τοῖς φι-
λοπονοῦσιν ἀνεῳγμένοι φιλοσοφεῖν, καὶ πόλιν ἅπασαν
εἰς ἐξουσίαν τῆς σοφίας ἐπαίροντες· οἱ δὲ τοὺς πάλαι
τιμᾶν ἱδρυμένοι θεούς. ὀροφὴ δὲ στοαῖς, ἣν χρυσὸς κατε-
σκεύασε, καὶ κορυφαὶ κίοσι χαλκῷ μὲν δεδημιουργη-
μέναι, χρυσῷ δὲ συγκρυπτόμεναι. τῆς μὲν οὖν αὐλῆς
οὐχ εἷς ἅπας ὁ κόσμος· ἄλλο μὲν γὰρ ἄλλως ἦν· τὸ δὲ
τὰ Περσέως εἶχεν ἀθλήματα· καὶ μέσον ἀνέχει τις κίων
μῆκος μὲν ὑπερέχουσα, κατάδηλον δὲ ποιοῦσα τὸν χῶ-
ρον· οὔπω τις προβὰς ὅποι πρόεισιν ἔγνωκε, μὴ ση-
μείῳ τῇ κίονι τῶν ὁδῶν χρώμενος· καὶ περιφανῆ ποιεῖ
τὴν ἀκρόπολιν πρός γῆν τε καὶ θάλατταν· ἀρχαὶ δὲ τῶν
ὄντων τῇ τῆς κίονος κορυφῇ περιεστήκασι, καὶ πρὶν εἰς
108 μέσην διελθεῖν τὴν αὐλήν, ἵδρυται κατασκεύασμα διῃ-
ρημένον πρὸς πύλας, ὅσαι τοῖς πάλαι θεοῖς ὀνομάζον-*

ται· δύο δὲ ὀβελοὶ ἀνεστήκασι λίθινοι, καὶ κρήνη τῆς τῶν Πεισιστρατιδῶν ἄμεινον ἔχουσα· καὶ τὸ θαῦμα γέγονεν ἄπιστον τῶν κατασκευασάντων ἔχον τὸν ἀριθμόν. ὥσπερ γὰρ ἑνὸς οὐκ ἀρκοῦντος εἰς ποίησιν, δημιουργοὶ τῆς ὅλης ἀκροπόλεως ὤφθησαν ἐπὶ δέκα δύο προσκείμενοι. κατιόντι δὲ τῆς ἀκροπόλεως τῇ μὲν ὁμαλὸς διαδέχεται χῶρος σταδίῳ προσεοικώς, ὃ καὶ τῷ χώρῳ γεγένηται κλῆσις· τῇ δὲ ἕτερος μὲν διῃρημένος πρὸς ὅμοια, οὐ πρὸς ἴσον δὲ φερόμενος. τὸ μὲν δὴ κάλλος κρεῖττον ἢ λέγειν· εἰ δέ τι παρεῖται, ἐν παρενθήκῃ γεγένηται θαύματος· οἷς γὰρ οὐκ ἦν εἰπεῖν, παραλέλειπται.

ΟΡΟΣ ΘΕΣΕΩΣ.

Θέσις ἐστὶν ἐπίσκεψις λογικὴ θεωρουμένου τινὸς πράγματος. τῶν δὲ θέσεων αἱ μέν εἰσι πολιτικαί, αἱ δὲ θεωρητικαί· καὶ πολιτικαὶ μὲν αἱ πρᾶξιν ἔχουσαι πόλιν συνέχουσαν, οἷον εἰ γαμητέον, εἰ πλευστέον, εἰ τειχιστέον· ταῦτα γὰρ πάντα πόλιν συνέχει γινόμενα· θεωρητικαὶ δὲ αἱ μόνῳ τῷ νῷ θεωρούμεναι, οἷον εἰ σφαιροειδὴς ὁ οὐρανός, εἰ κόσμοι πολλοί. ταῦτα δὲ εἰς πεῖραν μὲν ἀνθρώποις οὐκ ἔρχεται, μόνῳ δὲ θεωρεῖται 109
τῷ νῷ. διενήνοχε δὲ θέσις ὑποθέσεως, τῷ τὴν μὲν ὑπόθεσιν ἔχειν περίστασιν, τὴν δὲ θέσιν ἀπερίστατον εἶναι. περίστασις δέ ἐστι πρόσωπον, πρᾶγμα, αἰτία, καὶ τὰ λοιπά, οἷον τὸ μὲν εἰ τειχιστέον, θέσις, ἐπίσκεψις οὐκ ἔχουσα πρόσωπον, τὸ δὲ ἐπιόντων Περσῶν Λακεδαιμόνιοι βουλεύονται τειχίσαι τὴν Σπάρτην, ὑπόθεσις· πρόσωπον γὰρ ἔχει Λακεδαιμονίους σκοποῦντας, πρᾶγμα δὲ τὸ τειχισθῆναι τὴν Σπάρτην, αἰτίαν δὲ ἐπιόντας τοὺς Πέρσας. πρῶτον δὲ ἡ θέσις ἐν προγυμνάσμασιν ἀντί-

θεσιν καὶ λύσιν κατὰ ζήτημα δέχεται· διαιρεῖται τοίνυν ἡ θέσις πρῶτον μὲν τῇ καλουμένῃ ἐφόδῳ, ἣν ἀντὶ προοιμίων ἐρεῖς· εἶτα χρήσῃ τοῖς τελικοῖς κεφαλαίοις, νομίμῳ, δικαίῳ, συμφέροντι, δυνατῷ.

Θέσις εἰ γαμητέον.

Ὁ τὸ πᾶν ἐν βραχεῖ τιμῆσαι ζητῶν ἐπαινείτω τὸν γάμον· προῆλθε μὲν γὰρ οὐρανοῦ, μᾶλλον δὲ οὐρανὸν πληροῖ τῶν θεῶν, καὶ κατέστη πατὴρ τῶν ὅθεν τὸ πατρὸς ὄνομα δίδοται. καὶ θεοὺς ἐνεγκὼν φυλάττειν αὐτοὺς ἀφῆκε τὴν φύσιν. εἶτα εἰς γῆν προελθὼν ἅπασι τοῖς λοιποῖς ἐπιφέρει τὴν γένεσιν. καὶ παρενεγκὼν ἃ μένειν οὐκ οἶδεν, τὸ μένειν αὐτὰ ταῖς διαδοχαῖς ἐσοφίσατο. καὶ πρῶτον μὲν ἄνδρας εἰς ἀνδρείαν ἐπαίρει· δι' ὧν γὰρ παῖδας καὶ γυναῖκας οἶδεν ἄγειν ὁ γάμος, ὑπὲρ ὧν πράττεται πόλεμος, ἐῤῥῶσθαι δίδωσι ταῖς αὐτοῦ δωρεαῖς. εἶτα δικαίους σὺν ἀνδρείοις ποιεῖ· δι' ὧν γὰρ φιλοτιμεῖται τὰ γένη, περὶ ὧν ἄνθρωποι δίκαια πράττουσι δείσαντες, ὁ γάμος δικαίους ἅμα καὶ ἀνδρείους ἀποτελεῖ. καὶ μὴν καὶ σοφούς, οἷς προνοεῖσθαι τῶν φιλτάτων ἐπαίρει. καὶ τὸ παράδοξον, σωφροσύνην οἶδε κομίζειν ὁ γάμος, καὶ ἐν τῇ φιλοτιμίᾳ τῶν ἡδονῶν τὸ σωφρονεῖν ἀναμέμικται· δι' ὧν γὰρ νόμον ταῖς ἡδοναῖς ἐπιτίθησι, νόμῳ παρέχει σωφροσύνης τὰς ἡδονάς, καὶ τὸ κατηγορηθὲν αὐτὸ καθ' αὐτὸ σὺν τῷ γάμῳ θαυμάζεται. εἰ τοίνυν ὁ γάμος ἄγει μὲν τοὺς θεοὺς καὶ μετ' αὐτοὺς τῶν γενῶν τὸ καθ' ἕκαστον, ἀνδρείους τε ἅμα καὶ δικαίους ἀποτελεῖ, καὶ σοφοὺς παρασκευάζει καὶ σώφρονας, πῶς οὐκ εἰς ὅσον οἷόν τε τιμητέον τὸν γάμον;

Ἀντίθεσις. Ναί φησιν, ἀλλ' ὁ γάμος συμφορῶν αἴτιος.

Λύσις. Τύχης μοι δοκεῖς, οὐ τοῦ γάμου κατηγο-

ρεῖν. ἃ μὲν γὰρ κακοπραγοῦντες πάσχουσιν ἄνθρωποι, τύχη παρέσχεν οὐ γάμος, ἃ δὲ φιλοτιμεῖται τοῖς ἀνθρώποις ὁ γάμος, οὐκέτι ταῦτα κέρδος ἐκ τύχης· ὥστε θαυμάσαι μᾶλλόν ἐστι τὸν γάμον ὧν ἔχει καλῶν, ἢ κατηγορῆσαι δεινῶν ὧν παρέσχεν ἡ τύχη. εἰ δὲ δὴ καὶ τὰ μάλιστα γάμῳ δοίημεν τὰ τῶν ἀνθρώπων φαυλότατα, τί μᾶλλόν ἐστιν ἀποστατέον τοῦ γάμου; οὐχ ὅσα ἂν τοῖς πράγμασι προσῇ δυσχερῆ, ταῦτα καὶ φυγὴν τῶν πραγ- 111
μάτων ἐργάζεται; καί μοι τὰς καθ' ἕκαστον ἐξέταζε τέχνας, αἷς πρόσεστιν ὅ τι δήπου καταιτιᾷ. τοὺς γεωργοῦντας ἐνοχλοῦσι σκηπτοὶ καὶ τῆς χαλάζης ἐμβολαὶ διαφθείρουσιν· οὐ μὴν οἷς γεωργοῖς τὴν γῆν διαφθείρει σκηπτός, τὴν γῆν ἀποφεύγουσιν, ἀλλὰ γεωργοῦντες ἐμμένουσιν, κἂν ἐξ οὐρανοῦ τι λυπῇ προσιόν. αὖθις ἀτυχοῦσιν ἄνθρωποι πλέοντες, καὶ τὰς ναῦς διαφθείρουσιν ἐπιόντες χειμῶνες· οὐ μὴν ἐνθένδε τὸ πλεῖν καταλύουσιν, οἷς ἐν μέρει πεπόνθασιν, ἀλλ' ἀνάγουσι μὲν εἰς τὴν τύχην τὸ δυσχερές, ἀναμένουσι δὲ τὸν ἀπὸ θαλάσσης γινόμενον πόρον. καὶ μὴν αἵ τε μάχαι καὶ πόλεμοι τὰ τῶν ἀγωνιστῶν διαφθείρουσι σώματα, καὶ οὐχ ὅτι πεσοῦνται μαχόμενοι, τὰς μάχας ἐκλείπουσιν, ἀλλ' ὅτι πολεμοῦντες θαυμάζονται, καὶ πεσεῖν ἠγαπήκασι, καὶ τὸ προσὸν ἀτυχὲς ἐκ τοῦ συνόντος ἀγαθοῦ συναπέκρυψαν. οὐ γὰρ διὰ τὰ φαῦλα φευκτέον ὅσα τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' ἕνεκα τῶν καλῶν ὑποιστέον τὰ χείριστα. οὐκοῦν ἄλογον γεωργοὺς μὲν καὶ πλέοντας καὶ πρὸς τούτοις ὅσοι στρατεύονται, φέρειν τὰ πρὸς αὐτοὺς δυσχερῆ τῶν ἐπαινουμένων χάριν τῶν σὺν αὐτοῖς, ἡμῖν δὲ γάμον ἀτιμαστέον, διότι γάμος ἄγει τι λυποῦν.

Ἀντίθεσις. Ναί φησιν, ἀλλὰ χηρείαν μὲν γυναιξίν, ὀρφανίαν δὲ παισὶν ἐπεισήνεγκε.

Λύσις. Ταῦτα θανάτου δεινά, καὶ τὸ πάθος οἰ-

δεν ἡ φύσις, σὺ δέ μοι δοκεῖς αἰτιᾶσθαι τὸν γάμον, ὅτι μὴ καὶ θεοὺς τοὺς ἀνθρώπους ἐργάζεται, καὶ τοῦ γάμου κατηγορεῖν, ὅτι μὴ θεοῖς τὰ θνητὰ συνηρίθμησε. τί
112 γάρ, εἰπέ μοι, γάμου κατηγορεῖς, ἃ πραγματεύεται θάνατος; τί δὲ ὑμεναίων [ἐρεῖς], ὅσα φύσις ἐπίσταται; συγχώρει πεσεῖν τὸν ὅπως πεσεῖται γενόμενον. εἰ δὲ πίπτουσι μὲν ὅτι γεγόνασιν ἄνθρωποι, πεσὼν δὲ χηρεύειν μὲν σύνοικον, ὀρφανὸν δὲ παρασκευάζει τὸν ἐξ αὐτοῦ, τί γάμον ἐρεῖς ἀπεργάζεσθαι τὰ παρὰ μόνης γεγονότα τῆς φύσεως; ἐγὼ δὲ αὖ τοὐναντίον γάμον ἐπανορθοῦσθαι καὶ ὀρφανίαν καὶ χηρείαν ἡγοῦμαι. τέθνηκέ τῳ πατὴρ καὶ ταύτῃ παῖς ὀρφανός· ἀλλ' ἕτερον ἐπεισήνεγκε πατέρα τοῖς ὀρφανοῖς ὁ γάμος, καὶ τὸ πάθος γάμου μὲν οὐ προέρχεται, γάμῳ δὲ συγκαλύπτεται, καὶ γίνεται γάμος ὀρφανίας ἀφανισμός, οὐχ ὑπόθεσις. εἶτα χηρείαν ἐκ τελευτῆς μὲν ἡ φύσις ἦγεν, ἐξ ὑμεναίων δὲ μετέθηκε γάμος. ἣν γὰρ χηρεύειν εἰργάσατο θάνατος, ἀνδρὶ συνοικεῖν παρέσχεν ὁ γάμος, ὥσπερ καταστὰς φύλαξ τῆς αὐτοῦ χάριτος. ἃ γὰρ ἐξ ἀρχῆς εἰσηνέγκατο, παρῃρημένα πάλιν ἀπέδωκεν, ὥστε χηρείαν ἀναιρεῖν, οὐκ ἐπάγειν οἶδεν ὁ γάμος. καὶ μὴν καὶ πατὴρ θανάτῳ μὲν ἀφαιρεῖται παῖδας, γάμῳ δὲ μετέσχεν ἑτέρων. καὶ πατὴρ γίνεται δεύτερον ὁ προσάπαξ εἶναι μὴ συγχω-
113 ρούμενος. τί οὖν τὰ τοῦ γάμου καλὰ πρὸς αἰτίαν μεταφέρεις τοῦ γάμου; καί μοι δοκεῖς οὐκ ἐλέγξαι ζητεῖν, ἀλλ' ἐπαινεῖν τὸν ὑμέναιον· οἷς γὰρ ἐξαριθμεῖν καταναγκάζεις τῶν ὑμεναίων τὰς χάριτας, τούτοις ἐπαινέτης, οὐ κατήγορος τοῦ γάμου γεγένησαι, καὶ κατηγορῶν τοῦ γάμου θαυμάζειν ἡμᾶς ἀναγκάζεις, καὶ ποιεῖς εὐεργετημάτων κατάλογον τὰ τοῦ γάμου κατηγορήματα.

Ἀντίθεσις. Ναί φησιν, ἀλλ' ὁ γάμος ἐπίπονον.

Λύσις. Καὶ τί πόνον ἐπίσταται λύειν ὡς γάμος;

ὁπόσα πονεῖ, δι' ὑμεναίων ἀνῄρηται· καὶ ῥᾳστώνη παντάπασιν εἰς ὁμιλίαν γυναικὶ συνελθεῖν· ἡλίκον εἰς εὐνὴν ἀνὴρ γυναικὶ συνιών; μεθ' ὅσης δὲ ῥᾳστώνης ἐλπίζεται παῖς; καὶ προσδοκώμενος φαίνεται; καὶ πατέρα φανεὶς προσερεῖ; καὶ πρὸς μελέτην ἔρχεται τέχνης, καὶ πατρὶ συνεργῶν, καὶ παρὰ τὰς ἐκκλησίας δημηγορῶν, καὶ πατέρα γηροτροφῶν, καὶ ὅλως ἅπαν ὅ τι δέοι γινόμενος, οὐκ ἔστι λόγῳ διεξελθεῖν, ἃ φέρειν οἶδεν ὁ γάμος.

Ἐπίλογος. Μέγα ὁ γάμος καὶ παράγων θεοὺς καὶ 114
παρέχων θνητοῖς θεοὺς εἶναι δοκεῖν, οἷς μένειν σοφί- 11
ζεται. καὶ παιδεύει μὲν τοὺς χρωμένους τὰ δίκαια, πρὸς δὲ τὸ σῶφρον παροξύνει σκοπεῖν, καὶ φιλοτιμεῖται τὰς ἡδονάς, ὅσαι μὴ φανεῖσαι κακίζονται. διὸ τὸν γάμον περὶ πλείστου ἐν πᾶσι ποιητέον καθέστηκεν.

ΟΡΟΣ ΝΟΜΟΥ ΕΙΣΦΟΡΑΣ.

Καὶ τὴν εἰσφορὰν τοῦ νόμου τινὲς εἶναι δεδώκασι 14
γύμνασμα. ἔστι μὲν γὰρ σχεδὸν ὅλη ὑπόθεσις, οὐ μὴν ἅπαντα σώζει τὰ τῆς ὑποθέσεως· εἰσάγεται μὲν γὰρ ἐν αὐτῇ πρόσωπον, οὐ μὴν ἐφ' ἅπασι γνώριμον. ὅθεν θέσεως μέν ἐστι μᾶλλον, ἧττον δὲ ὑποθέσεως. οἷς μὲν γὰρ ὅλως σχήματος δέχεται πρόσωπον, ὑπερβαίνει τὴν θέσιν, δι' ὧν δὲ σαφῆ μὴ σώζει τὴν περίστασιν, ὑποθέσεως λείπεται. νόμου τοίνυν ἐστὶν εἰσφορὰ διπλῆ γυμνασία, συνηγορία καὶ κατηγορία νόμου τεθέντος. ἔστι δὲ νόμος εὕρημα μὲν καὶ δῶρον θεῶν, δόγμα δὲ ἀνθρώπων φρο-
νίμων, ἐπανόρθωσις δὲ πλημμελημάτων τῶν εἰς ἀμφό- 115
τερα· καὶ ἡ μὲν διαίρεσις αὕτη τῆς εἰσφορᾶς τοῦ νόμου. ἐργάσῃ δὲ αὐτὴν κεφαλαίοις, οἷς καὶ τὴν πραγματικήν, νομίμῳ, δικαίῳ, συμφέροντι, δυνατῷ. προοίμια δὲ θή-

σεις, καὶ μετὰ τὰ προοίμια τὸ κεκλημένον ἐναντίον, εἶτα χρήσῃ τοῖς προειρημένοις κεφαλαίοις, ὅθεν καὶ ταύτῃ διήνεγκε θέσεως.

Κατηγορία νόμου τοῦ κελεύοντος ἐπ' αὐτοφώρῳ τὸν μοιχὸν κτείνεσθαι.

Οὔτε εἰς ἅπαν ἐπαινέσω τὸν νόμον, οὔτε ἐπὶ παντὶ τὸ γραφὲν αἰτιάσομαι· οἷς μὲν γὰρ ἀναιρεῖ τὰ μοιχῶν, ἐπαινῶ τὸ τιθέμενον· δι' ὧν δὲ δικαστῶν οὐκ ἀνέμεινε ψῆφον, αἰτιῶμαι τὴν αἵρεσιν. εἰ μὲν οὖν δωροδοκίαν τῶν δικαζόντων κατεγνωκὼς ἀνῄρει τὰ δικαστήρια, φαύλην ἐλέγχεται περὶ τοὺς δικαστὰς κεκτημένος τὴν γνώμην. εἰ δὲ δίκαια κρίνειν, ὥσπερ καὶ δίκαια κρίνετε, ποῦ δίκαιον ἐπαινεῖν μὲν δικαστάς, ἐξαιρεῖσθαι δὲ τῶν δικαζόντων τὸν νόμον; οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες, ὅσοι τοῖς κειμένοις διαμάχονται νόμοις, οἱ μὲν ἐναντιοῦνται ταῖσδε ταῖς πόλεσιν, οἱ δὲ ὁμολογοῦσιν ἑτέραις· μόνος δὲ ὁ παρὼν πᾶσιν ἐναντίος προελήλυθε νόμος. δοκεῖτε δέ μοι πολὺ κάλλιον ἐξετάσαι τὸν νόμον, εἰ πάντα τὰ παρ' ὑμῖν πολιτευόμενα κρίνετε, τοὺς στρατηγούς, τὰς ἱερωσύνας, τὰ ψηφίσματα· πάντα ὀλίγου δέω λέγειν,
116 ὅσα παρὰ τὸν πόλεμον ἄριστα πράττεται, ἅπαντα δικαστῶν οἶδεν ἐξέτασιν. καὶ στρατηγεῖ μὲν ὃν ὁ κρίνων ἐξήτασεν, ἱερᾶται δὲ ὃν ὁ δικαστὴς ἐβεβαίωσε, καὶ ψήφισμα κύριον τὸ παρ' ἑτέροις ἀνακρινόμενον. καὶ νῖκαι πολέμων γερῶν οὐ μετέχουσι μὴ κρινόμεναι πρότερον. πῶς οὖν οὐκ ἄλογον ἅπαντας μὲν ἀναμένειν τοὺς ἐξετάζοντας, μόνον δὲ τὸν παρόντα νόμον τὴν τῶν δικαζόντων ἀναδύεσθαι ψῆφον;

Ἀντίθεσις α'. Ναί φησιν, ἀλλὰ μεγάλα τὰ μοιχῶν ἀδικήματα.

Λύσις. Τί δὲ τὰ τῶν ἀνδροφόνων οὐ μείζω; τοὺς

δὲ προδότας ἐλάττους νομιοῦμεν ἑτέρων; ἱερόσυλοι δὲ
τῶν προδιδόντων οὐ φαυλότεροι; ἀλλ᾽ ὅμως ὁ τούτοις
ἁλοὺς ἀναμένει τοὺς κρίνοντας, καὶ οὔτε προδότης ὑπέ-
σχε τὴν δίκην μὴ τοῦ δικαστοῦ ψῆφον ἐπάγοντος, οὔτε
ἀνδροφόνῳ πεσεῖν ὑπῆρξε, μὴ τοῦ κατηγόρου τὸ πά-
θος ἐλέγχοντος, οὔτε τοῖς ὑφαιρουμένοις τὰ τῶν κρειτ-
τόνων ὑπῆρξε παθεῖν, πρὶν ταῦτα μαθεῖν παρέστη τοῖς 117
κρίνουσιν. οὐκοῦν ἄτοπον τὰ μὲν μείζω δίκην ὑπέχειν
παρὰ τοῖς κρίνουσιν, καὶ μὴ δοκεῖν τι τούτων ἕκαστον,
ἂν μὴ δικαστὴς ἐπενέγκῃ τὴν ψῆφον, μοιχὸν δὲ μόνον
πεσεῖν ἀνεξέταστον, ὃν πρὸ τῶν ἄλλων ἔδει κρίνειν,
ὅσῳ τῶν ἄλλων καταδεέστερον;

Ἀντίθεσις β΄. Καὶ τί διοίσει μοιχὸν ἀνελεῖν ἢ
παραδοῦναι τοῖς δικασταῖς, εἰ τὸν ἴσον ἐξ ἀμφοῖν ὑπο-
στήσεται θάνατον;

Λύσις. Ὅσον τυράννου καὶ νόμου τὸ μέσον, καὶ
δημοκρατίας πρὸς τὰς μοναρχίας ὅσον διάφορον. τυ-
ράννου μὲν γὰρ ἀνελεῖν, ὃν ἂν βούλοιτο· νόμου δὲ 118
κτεῖναι δικαίως τὸν ἐλεγχόμενον. καὶ δῆμος μὲν ὅσα ἂν
ἐκκλησιάζων σκοπῇ, πρὸς ἐξέτασιν τίθησι, μοναρχία δὲ
κολάζει μέν, οὐ συνεξετάζει δέ, ἃ συναμφότερα δῆμός
τε καὶ νόμος, ἐξ ἐναντιωμάτων δὲ ἅπαντα πέπραχε πρὸς
τὸν μόνον ἄρχειν καὶ τυραννεῖν προελόμενον. πῶς οὖν
οὐ διοίσει τὸν μοιχὸν ἀνελεῖν ἢ παραδοῦναι τοῖς κρί-
νουσι; καὶ ἔτι πρὸς τούτοις ὁ μὲν ἑαυτῷ τὸν μοιχὸν ἀνε-
λὼν ἑαυτὸν κύριον τοῦ δεδρακότος ἐργάζεται, ὁ δὲ
δικαστῇ παραδοὺς κύριον ποιεῖ τοῦ δεδρακότος τὸ δικα-
στήριον. κρεῖττον δὲ δήπου τὸν δικάζοντα κύριον ἢ τὸν
κατήγορον γίνεσθαι. καὶ μὴν ὁ μὲν ἑαυτῷ διαφθείρας
μοιχὸν ἄλλου χάριν ἀνελεῖν ὑποπτεύεται, ὁ δὲ κρίνειν
παρεσχηκὼς μόνον ἔδοξε τῶν δικαίων ἀντιλαμβάνεσθαι.

Ἀντίθεσις Ναί φησιν, ἀλλὰ χαλεπωτέραν ὑφέ-

ξει τὴν τιμωρίαν παραχρῆμα πεσών· κέρδος γὰρ ἕξει τὸν μέχρι κρίσεως χρόνον.

Λύσις. Τοὐναντίον μὲν οὖν ἕξει κρινόμενος· ἀνιαρότερον γὰρ τὸν μετὰ ταῦτα βίον ὑποίσει· τὸ γὰρ παθεῖν προσδοκᾶν τοῦ πεπονθέναι δεινότερον, καὶ τιμωρίας ἀναβολὴ προσθήκη φανεῖται ζημίας. πεσεῖται πολλάκις ὁ πεσεῖσθαι δοκῶν, καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς πείρας
119 ἕξει δεινοτέραν, ὥστε παραχρῆμα πεσὼν ὁ μοιχὸς πεσὼν οὐκ αἰσθάνεται. κλέπτει τὴν αἴσθησιν τῆς τιμωρίας τὸ τάχος. ἀνάλγητος θάνατος ὁ πρὶν δόξαι συμβάς, ὁ δὲ πολλάκις μὲν ἐλπισθείς, εἰσάπαξ δὲ γεγονὼς ταῖς ἐλπίσι τὰς τιμωρίας μετρεῖ. σκόπει τοίνυν παράλληλα θείς. ὁ μὲν ἑαυτῷ διαφθείρας μοιχὸν οὐδένα μάρτυρα τῆς τιμωρίας ποιεῖται, ὁ δὲ δικασταῖς παραδοὺς πολλοὺς θεατὰς ποιεῖται τῆς δίκης· λυπηρότερος δὲ τιμωρίας τρόπος ὑπὸ θεαταῖς πολλοῖς καθιστάμενος. καὶ ἄλλως συνοίσει μοιχοῖς κρύβδην πεσοῦσιν· ὑποψίαν γὰρ τοῖς πολλοῖς καταλείψουσιν ἔχθρας ἕνεκα πίπτοντες. ἐξελεγχομένου δὲ τοῦ πάθους ἐν τοῖς δικασταῖς ἀναμφισβήτητον ὁ πεσὼν ὑφέξει τὴν δίκην, ὥστε διοίσει πρὸς αὐτοῦ τὸν μοιχὸν πεσεῖν ἀδήλως, ἢ δικασταῖς παραδίδοσθαι. δεινὸν ὁ μοιχὸς καὶ πᾶσαν παρῆλθεν ἀδικημάτων ὑπερβολήν, ὅθεν ἐξελεγχέσθω πρότερον, εἶτα πιπτέτω, καὶ κρινέσθω μᾶλλον ἢ δίκην ὑπεχέτω πρὸ κρίσεως, ὡς μοιχὸς ἀναιρούμενος σαφεστέραν δώσει τὴν τῶν παίδων γονήν. οὐ γὰρ ἀμφισβητήσει τις, ὅτου γέγονε παῖς, ἐκλελοιπότων μοιχῶν τὸ λοιπόν. κοινῆς ἀδί-
120 κημα φύσεως, ὅθεν καὶ κοινὴ ψῆφος ἀναιρείτω γινόμενον, ὡς ἐγὼ δέδια, μὴ λαθὼν μοιχός, οἷς διαφθείρεται, πολλοὺς ἑτέρους καταλίπῃ τοιούτους. ὃν γὰρ οὐκ ἴσασιν, ἐφ' οἷς διαφθείρεται, ζηλώσουσιν ἕτεροι, καὶ τὸ κεκολάσθαι οὐ πέρας ἀλλ' ἀρχὴ γενήσεται πάθους.

XII.

ΘΕΩΝΟΣ
ΠΡΟΓΥΜΝΑΣΜΑΤΑ.

Οἱ μὲν παλαιοὶ τῶν ῥητόρων, καὶ μάλιστα οἱ εὐδοκιμηκότες, οὐκ ᾤοντο δεῖν ἐφικέσθαι τρόπον τινὰ τῆς ῥητορικῆς, πρὶν ἀμωσγέπως ἅψασθαι φιλοσοφίας, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἐμπλησθῆναι μεγαλονοίας· νῦν δὲ οἱ πλείους τοσοῦτον δέουσι τῶν τοιούτων λόγων ἐπαΐειν, ὥστε 146 οὐδὲ τῶν ἐγκυκλίων καλουμένων μαθημάτων ὁτιοῦν μεταλαμβάνοντες ᾄττουσιν ἐπὶ τὸ λέγειν, καὶ τὸ πάντων ἀγροικότατον, ὅτι οὐδὲ οἷς προσῆκόν ἐστιν ἐγγυμνασάμενοι, ἐπὶ τὰς δικανικὰς καὶ δημηγορικὰς ἵενται ὑποθέσεις, τὸ δὴ λεγόμενον κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐν πίθῳ τὴν κεραμείαν μανθάνοντες. περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων, ἃ χρὴ μανθάνειν τὸν μέλλοντα ῥητορεύειν, ἄλλοι γραφέτωσαν, ἃ δὲ πρὸ τῆς ὑποθέσεως ἀναγκαῖόν ἐστιν εἰδέναι τε καὶ ἐπιεικῶς ἐγγυμνάζεσθαι, ταῦτα νῦν πειράσομαι παραδοῦναι, οὐχ ὡς οὐχὶ καὶ ἄλλων τινῶν συγγεγραφότων περὶ τούτων, ἀλλ' οὐ μικρόν τι καὶ 147 αὐτὸς ἐλπίζων συλλήψεσθαι τοῖς λέγειν προαιρουμένοις. οὐ γὰρ μόνον τοῖς ἤδη παραδεδομένοις γυμνάσμασιν ἕτερα ἄττα ἐπεξεύρομεν, ἀλλὰ καὶ ἑκάστου ὅρον ἐπειράθημεν ἀποδοῦναι, ὥστε ἐρωτηθέντα, τί ἐστιν ἕκαστον αὐτῶν, ἔχειν εἰπεῖν, οἷον ὅτι μῦθός ἐστι λόγος ψευδὴς εἰκονίζων ἀλήθειαν, ἔτι τε καὶ τὴν διαφορὰν αὐτῶν πρὸς ἄλληλα δεδηλώκαμεν, καὶ τὰς ἀφορμὰς τῶν εἰς ἕκαστον λόγων παραδεδώκαμεν, προσυπεδείξαμεν δὲ καὶ ὡς ἄν τις αὐτοῖς ἐπιμελέστατα χρήσαιτο.

Ὡς δὲ καὶ παντελῶς εἰσιν ὠφέλιμα τοῖς τὴν ῥητορικὴν δύναμιν ἀναλαμβάνουσιν, οὐδὲ τοῦτο ἄδηλον. ὅ τε γὰρ καλῶς καὶ πολυτρόπως διήγησιν καὶ μῦθον ἀπαγγείλας καλῶς καὶ ἱστορίαν συνθήσει, καὶ τὸ ἰδίως ἐν ταῖς
148 ὑποθέσεσι καλούμενον [ἴδιον] διήγημα (οὐδὲ γὰρ ἄλλο τί ἐστιν ἱστορία ἢ σύστημα διηγήσεως) [ὅταν] ὁ ἀνασκευάσαι ταῦτα ἢ κατασκευάσαι δυνάμενος, μὴ μικρὸν ἀπολείπηται τῶν τὰς ὑποθέσεις λεγόντων· πάντα γὰρ ὅσα ποιοῦμεν ἐν ταῖς δικανικαῖς ὑποθέσεσι, καὶ ἐνταῦθά ἐστι· πρῶτον μὲν προοίμιον καὶ διήγημα, ἔπειτα δὲ πρὸς ἕκαστον τῶν εἰρημένων ἐν τῷ διηγήματι ἢ τῷ μύθῳ πειρώμεθα ἀπαντᾶν, καὶ ἐφ᾽ ἑκάστῳ πορίζεσθαι ἔλεγχον, ἔτι δὲ καὶ φροντίζομεν, ὅπως καλῶς τάξομεν ἕκαστον τῶν ἐπιχειρημάτων, καὶ αὐξάνομεν δὲ καὶ διασύρομεν καὶ τἆλλα, περὶ ὧν ἐπὶ τοῦ παρόντος μακρὸν ἂν εἴη λέγειν. καὶ μὴν ἡ διὰ τῆς χρείας γυμνασία οὐ μόνον τινὰ δύναμιν λόγων ἐργάζεται, ἀλλὰ καὶ χρηστόν τι ἦθος ἐγγυμναζομένων ἡμῶν τοῖς τῶν σοφῶν ἀποφθέγμασιν. ὁ δὲ καλούμενος κοινὸς τόπος καὶ ἡ ἔκφρασις προφανῆ τὴν ὠφέλειαν ἔχουσι, πανταχοῦ τῶν παλαιῶν τῶν μὲν ἱστορικῶν πάντων ἐπὶ πλεῖστον τῇ ἐκφράσει, τῶν δὲ ῥητορικῶν τῷ τόπῳ κεχρημένων. καὶ ἡ προσωποποιΐα δὲ οὐ μόνον ἱστορικὸν γύμνασμά ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ῥητορικὸν καὶ διαλογικὸν καὶ ποιητικόν, κἂν τῷ καθ᾽ ἡμέραν βίῳ, κἂν ταῖς πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίαις πολυωφελέστατον, καὶ πρὸς τὰς ἐντεύξεις τῶν συγγραμ-
149 μάτων χρησιμώτατον. διὰ τοῦτο πρῶτον μὲν Ὅμηρον ἐπαινοῦμεν, ὅτι οἰκείους λόγους περιτέθεικεν ἑκάστῳ τῶν εἰσαγομένων προσώπων, τὸν δὲ Εὐριπίδην καταμεμφόμεθα, ὅτι παρὰ καιρὸν αὐτῷ Ἑκάβη φιλοσοφεῖ. ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ τῆς συγκρίσεως γύμνασμα καὶ ἐν τοῖς δικανικοῖς λόγοις ἐστὶ χρήσιμον, συγκρινόντων ἡμῶν

ἤτοι τὰ ἀδικήματα τοῖς ἀδικήμασιν, ἢ τὰ εὐεργετήματα
τοῖς εὐεργετήμασιν, ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐγκωμίοις ἀν-
τιπαραβαλλόντων ἡμῶν τὰς εὐπραγίας· ἐν δὲ ταῖς συμ-
βουλαῖς καὶ πάνυ ἔκδηλος ἡ ὠφέλεια. περὶ γὰρ τὸ αἱρε-
τώτερόν εἰσιν οἱ τῶν συμβουλευόντων λόγοι. περὶ δὲ
τῆς θέσεως τί ἄν τις λέγοι; οὐδὲν γὰρ ἄλλο τῆς ὑποθέ-
σεως διαφέρει, πλὴν ὅτι προσώπων ὡρισμένων καὶ
τόπου καὶ χρόνου καὶ τρόπου καὶ αἰτίας ἐστὶν ἀπαρέμ-
φατον, οἷον θέσις μὲν εἰ προσήκει πολιορκουμένοις 150
στράτευμα πέμπειν εἰς τὴν ὑπερορίαν, ὑπόθεσις δὲ εἰ
Ἀθηναίοις προσήκει πολιορκουμένοις ὑπὸ Πελοποννη-
σίων εἰς Σικελίαν στράτευμα πέμπειν. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ
τῶν νόμων κατηγορία καὶ ἡ ἀπολογία οὐκ ἐλάχιστον
μέρος τῆς ὑποθέσεώς ἐστιν. οἱ γοῦν κάλλιστοι τῶν Δη-
μοσθενικῶν λόγων εἰσίν, ἐν οἷς περὶ νόμου [τὶ] ἢ ψη-
φίσματος ἀμφισβητεῖται, λέγω δὲ τόν τε περὶ στεφάνου
καὶ τὸν κατὰ Ἀνδροτίωνος καὶ Τιμοκράτους καὶ πρὸς
Λεπτίνην καὶ κατὰ Ἀριστοκράτους· ὀλίγον γὰρ διή-
νεγκεν, εἰ μὴ νόμον ἀλλὰ ψήφισμα ὁ Ἀριστοκράτης
ἔγραψε. τὸ δὲ ἐγκώμιον οὐδὲ αὐτὸς μὲν ἀγνοῶ, ὅτι εἶ- 151
δός ἐστιν ὑποθέσεως· τῆς γὰρ ὑποθέσεως εἴδη τρία,
ἐγκωμιαστικόν, ὅπερ ἐκάλουν ἐπιδεικτικὸν οἱ περὶ τὸν
Ἀριστοτέλην, δικανικόν, συμβουλευτικόν· ἀλλ' ἐπεὶ
καὶ τοῖς νεωτέροις προβάλλειν πολλάκις εἰώθαμεν ἐγκώ-
μια γράφειν, διὰ τοῦτο ἐν τοῖς προγυμνάσμασιν αὐτὸ
ἔταξα, καὶ ἅμα τὴν μὲν ἀκριβῆ τούτου τεχνολογίαν
ὑπερεθέμην εἰς τὴν προσήκουσαν χώραν, νῦν δὲ ἁπλου-
στέραν πεποίημαι τὴν διδασκαλίαν. ἡ δὲ ἀνάγνωσις, ὡς
τῶν πρεσβυτέρων τις ἔφη, Ἀπολλώνιος δοκεῖ μοι ὁ Ῥό-
διος, τροφὴ λέξεώς ἐστι· τυπούμενοι γὰρ τὴν ψυχὴν
ἀπὸ καλῶν παραδειγμάτων κάλλιστα καὶ μιμησόμεθα· 152
τὴν δὲ ἀκρόασιν τίς οὐκ ἂν ἀσμενίσειε, τὰ μετὰ πόνων

τοῖς ἄλλοις εἰργασμένα ἑτοίμως λαμβάνων; ἀλλ' ὥσπερ τοῖς ζωγραφεῖν βουλομένοις οὐδὲν ὄφελος κατανοεῖν τά τε Ἀπελλοῦ καὶ Πρωτογένους καὶ Ἀντιφίλου ἔργα, ἐὰν μὴ καὶ αὐτοὶ γράφειν ἐπιχειρῶσιν, οὕτω καὶ τοῖς ῥητορεύειν μέλλουσιν οὔτε τῶν πρεσβυτέρων οἱ λόγοι, οὔτε τῶν διανοημάτων τὸ πλῆθος, οὔτε τὸ περὶ τὴν λέξιν καθαρόν, οὔτε σύνθεσις ἡρμοσμένη, οὔτε ἀκρόασις ἀστεία, οὔτε ὅλως τῶν ἐν τῇ ῥητορικῇ καλῶν οὐδέν ἐστι χρήσιμον, ἐὰν μὴ καὶ αὐτὸς ἕκαστος ταῖς καθ' ἑκάστην ἡμέραν γραφαῖς ἐγγυμνάζηται. ἡ δὲ παράφρασις οὐχ ὥς τισιν εἴρηται ἢ ἔδοξεν, ἄχρηστός ἐστι· τὸ γὰρ καλῶς εἰπεῖν, φασιν, ἅπαξ περιγίνεται, δὶς δὲ οὐκ ἐνδέχεται· οὗτοι δὲ σφόδρα τοῦ ὀρθοῦ διημαρτήκασι. τῆς γὰρ διανοίας ὑφ' ἑνὶ πράγματι μὴ καθ' ἕνα τρόπον κινουμένης, ὥστε τὴν προσπεσοῦσαν αὐτῇ φαντασίαν ὁμοίως προενέγκασθαι, ἀλλὰ κατὰ πλείους, καὶ ποτὲ μὲν ἀποφαινομένων ἡμῶν, ποτὲ δὲ ἐρωτώντων, ποτὲ δὲ πυνθανομένων, ποτὲ δὲ εὐχομένων, ποτὲ δὲ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον τὸ νοηθὲν ἐκφερόντων, οὐδὲν κωλύει κατὰ πάντας τοὺς τρόπους τὸ φαντασθὲν ἐπίσης καλῶς ἐξενεγκεῖν. μαρτύρια δὲ τούτου καὶ παρὰ ποιηταῖς καὶ ἱστορικοῖς, καὶ ἁπλῶς πάντες οἱ παλαιοὶ φαίνονται τῇ παραφράσει ἄριστα κεχρημένοι, οὐ μόνον τὰ ἑαυτῶν ἀλλὰ καὶ τὰ ἀλλήλων μεταπλάσσοντες. Ὅμηρον μεταφράζων, ὅτε φησί,

153 τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε,

ὁ Ἀρχίλοχος,

τοῖος ἀνθρώποισι θυμὸς Γλαῦκε Λεπτίνεω παῖ,
γίγνεται θνητοῖς, ὁκοῖον Ζεὺς ἐφ' ἡμέρην ἄγει.

καὶ πάλιν Ὅμηρος ἅλωσιν πόλεως τοῦτον τὸν τρόπον εἴρηκεν,

ἄνδρας μὲν κτείνουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει,
τέκνα δέ τ' ἄλλοι ἄγουσι, βαθυζώνους τε γυναῖκας.

ὁ δὲ Δημοσθένης οὕτως, ὅτε γοῦν ἐπορευόμεθα
εἰς Δελφούς, ἐξ ἀνάγκης ὁρᾶν ἦν ταῦτα πάντα,
οἰκίας κατεσκαμμένας, τείχη περιῃρημένα,
χώραν ἔρημον τῶν ἐν ἡλικίᾳ, γύναια δὲ καὶ
παιδάρια ὀλίγα, καὶ πρεσβύτας ἀνθρώπους
οἰκτρούς. ὁ δὲ Αἰσχίνης οὕτως, ἀλλὰ ταῖς γε δια-
νοίαις ἀποβλέψατε αὐτῶν εἰς τὰς συμφοράς,
καὶ νομίσατε ὁρᾶν ἁλισκομένην τὴν πόλιν,
τειχῶν κατασκαφάς, ἐμπρήσεις οἴκων, ἱερὰ
συλώμενα, ἀγομένας γυναῖκας καὶ παῖδας εἰς
δουλείαν, πρεσβύτας ἀνθρώπους, πρεσβύ- 154
τιδας γυναῖκας, ὀψὲ μεταμανθάνοντας τὴν
ἐλευθερίαν. ἔτι δὲ ὁ μὲν Θουκυδίδης φησί· φθό-
νος γὰρ τοῖς ζῶσι πρὸς τὸ ἀντίπαλον, τὸ δὲ
μὴ ἐμποδὼν ἀνανταγωνίστῳ εὐνοίᾳ τετίμη-
ται. ὁ δὲ Θεόπομπος· ἐπίσταμαι γάρ, ὅτι τοὺς
μὲν ζῶντας πολλοὶ μετὰ δυσμενείας ἐξετά-
ζουσι, τοῖς δὲ τετελευτηκόσι διὰ τὸ πλῆθος
τῶν ἐτῶν ἐπανιᾶσι τοὺς φθόνους. ὁ δὲ Δη-
μοσθένης οὕτω· τίς γὰρ οὐκ οἶδε τῶν πάντων,
ὅτι τοῖς μὲν ζῶσιν ἅπασιν ὕπεστί τις ἢ πλείων
ἢ ἐλάττων φθόνος, τοὺς τεθνεῶτας δὲ οὐδὲ
τῶν ἐχθρῶν τις μισεῖ; καὶ μέντοι γε ὁ Φίλιστος
τὸν Ἀττικὸν ὅλον πόλεμον ἐν τοῖς Σικελικοῖς ἐκ τῶν
Θουκυδίδου μετενήνοχε, καὶ Δημοσθένης εἰς τὸν κατὰ 155
Μειδίου τά τε Λυσίου καὶ Λυκούργου ἐκ τῶν τῆς ὕβρεως
λόγων, καὶ τὰ Ἰσαίου ἐκ τῶν κατὰ Διοκλέους ὕβρεως.
εὕροις δ' ἂν καὶ παρὰ Ἰσοκράτει ἐν τῷ πανηγυρικῷ τὰ
ἐν τῷ Λυσίου ἐπιταφίῳ καὶ τῷ Ὀλυμπικῷ. ἀλλὰ μὴν καὶ
αὐτὸς ὁ Δημοσθένης πολλάκις ἑαυτὸν παραφράζει, οὐ

μόνον τὰ ἐν ἄλλοις λόγοις αὐτῷ εἰρημένα ἀλλαχόσε μεταφέρων, ἀλλὰ καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ πολλάκις φαίνεται ταὐτὰ
156 μυριάκις εἰρηκώς, τῇ δὲ τῆς ἑρμηνείας ποικιλίᾳ λανθάνει τοὺς ἀκούοντας. ἐν μέν γε τῷ κατὰ Μειδίου φησί· τίς γὰρ ἡμῶν οὐκ οἶδε τοῦ μὲν πολλὰ τοιαῦτα γενέσθαι τὸ μὴ κολάζεσθαι τοὺς ἐξαμαρτάνοντας αἴτιον ὄν, τοῦ δὲ μηδένα ὑβρίζειν τὸ λοιπὸν τὸ δίκην τὸν ἀεὶ ληφθέντα, ἣν προσήκει, διδόναι, μόνον αἴτιον γενόμενον; ἐν δὲ τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους (τὸ δὲ αὐτὸ καὶ κατὰ Ἀνδροτίωνος) οὐ γὰρ εἴ τι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη, σὺ δὲ τοῦτο ἐμιμήσω, διὰ τοῦτο ἀποφύγοις ἂν δικαίως, ἀλλὰ τοὐναντίον, πολὺ μᾶλλον ἁλίσκεσθαι διὰ ταῦτα· ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐκείνων ἑάλω, σὺ τάδ' οὐκ ἂν ἔγραψας, οὕτως ἂν σὺ δίκην δῷς, ἄλλος οὐ γράψει. ἐν δὲ τοῖς Φιλιππικοῖς τὰ αὐτὰ πράγματα ἄνω καὶ κάτω λέγων διατετέλεκε, καὶ ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην, ὅτι μὴ δεῖ τοὺς εὖ ποιήσαντας ἀφελέσθαι τὰ δοθέντα, οὐδ' ὀλιγάκις εἴρηκεν· ἐν δὲ τῷ ὑπὲρ τοῦ στεφάνου, ὅτι οὐκ ἐπὶ τῷ τέλει τῶν πεπραγμένων κατηγορεῖν δίκαιον ἦν, ἀλλὰ καθ' ἕκαστον τῶν πολιτευμάτων ἐλέγχειν, παρ' ὅλον τὸν λόγον παρέσπαρται· τὰ δὲ περὶ τῆς λύσεως τῶν αἰχμαλώτων, τίς οὐκ οἶδεν ἐν τῷ περὶ τῆς παραπρεσβείας διατεθρυλημένα; καὶ μὴν
157 καὶ τὸ τῆς ἐξεργασίας εἶδος, πολλαχοῦ τε ἄλλοθεν ὠφέλιμον, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς δευτερολογίαις· ἡ δὲ ἀντίρρησις ἐν ταῖς ἀντιγραφαῖς.

Τὴν δὲ τάξιν τῶν γυμνασμάτων αὐτῶν οὕτω ποιησόμεθα· πρῶτον μὲν ἀπὸ τῆς χρείας· βραχύ τε γὰρ τοῦτο καὶ εὐμνημόνευτον, ἔπειτα δὲ τοῦ μύθου καὶ τῆς διηγήσεως, πλὴν τῆς τούτων ἀνασκευῆς τε καὶ κατασκευῆς·

ταῦτα γὰρ τῶν ἄλλων ὕστερα ἔοικέ πως εἶναι· ὡμολόγηται γὰρ παρὰ πᾶσιν, ὅτι τοῦ ῥήτορος ἔργον ἐστὶ τό τε ἀποδεῖξαι τὰ ἀμφισβητούμενα καὶ τὸ αὐξῆσαι τὰ ἀποδεδειγμένα· προτερεῖ μὲν οὖν τῇ φύσει καὶ τῇ χρήσει ὁ ἀποδεικτικὸς λόγος, ἕπεται δὲ ὁ αὐξητικός· πρότερον γὰρ δεῖ τινα ὡς προδότην ἐλέγξαι, εἶτα ὡς ἐπὶ μεγάλῳ ἀδικήματι τῇ προδοσίᾳ τοὺς ἀκούοντας παροξῦναι. οὐ μὴν ὥσπερ τῇ φύσει προτερεῖν τὴν ἀπόδειξιν ἔφαμεν τῆς αὐξήσεως, οὕτω καὶ τὴν γυμνασίαν ἔχειν συμβέβηκεν, ἀλλὰ καὶ πᾶν τοὐναντίον· πρότερα γὰρ τὰ ῥᾷστα τῶν δυσχερεστέρων· ῥᾷον δὲ αὐξῆσαι τὸ φανερὸν ἢ τὸ ἀφανὲς ἀποδεῖξαι, διόπερ αὐτοὶ ἀρχόμενοι ἐξ ἰδίας δυνάμεως ἐγχειρεῖν καὶ ἀνασκευάζειν ἢ κατασκευάζειν ἀρ- 158
ξόμεθα ἀπὸ τοῦ τόπου, εἶτα τῆς ἐκφράσεως, ἑξῆς δὲ τῆς προσωποποιΐας, εἶτα ἐν τοῖς ἐγκωμίοις γυμνασόμεθα, εἶτα ἐν ταῖς συγκρίσεσι· ταῦτα γάρ ἐστι τὰ ὁμολογούμενα καὶ μηδεμίαν ἀντιλογίαν ἔχοντα· μετὰ δὲ ταῦτα καὶ πρὸς τοῖς ἀμφισβητουμένοις γυμνάσμασι τὴν ἄσκησιν ποιησόμεθα. ἔστι δὲ πρῶτον αὐτῶν ἡ τῶν χρειῶν ἀνασκευή, εἶτα τῶν Αἰσωπείων λόγων καὶ τῶν ἱστορικῶν καὶ μυθικῶν διηγήσεων, εἶτα ἡ τῶν θέσεων, καὶ ἑξῆς ἡ τῶν νόμων· τῇ δὲ ἀναγνώσει καὶ τῇ ἀκροάσει καὶ τῇ παραφράσει χρησόμεθα ἀπ' ἀρχῆς, τῇ δὲ ἐξεργασίᾳ καὶ πολλῷ μᾶλλον τῇ ἀντιῤῥήσει, ὅταν ἕξιν τινὰ περιποιησώμεθα.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΑΓΩΓΗΣ,

ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς παρὰ τοῖς παλαιοῖς χρήσεως τῶν προγυμνασμάτων.

Πρῶτον μὲν ἁπάντων χρὴ τὸν διδάσκαλον ἑκάστου 2
γυμνάσματος εὖ ἔχοντα παραδείγματα ἐκ τῶν παλαιῶν

συγγραμμάτων ἀναλεγόμενον προστάττειν τοῖς νέοις ἐκ-
μανθάνειν, οἷον χρείας μὲν ὁποία ἐστὶν ἡ παρὰ Πλά-
τωνι ἐν τῷ πρώτῳ τῆς πολιτείας, Σοφοκλεῖ ποτε
τῷ ποιητῇ προσελθών τις, πῶς ἔφη, Σοφό-
159 κλεις, ἔχεις πρὸς τὰ ἀφροδίσια; ἔτι οἷός τε
εἶ γυναιξὶ συγγίνεσθαι; καὶ ὅς, εὐφήμει,
ἔφη, ὦ ἄνθρωπε· ἀσμενέστατα μέντοι αὐτὰ
ἀπέφυγον, ὥσπερ λυττῶντά τινα καὶ ἄγριον
δεσπότην ἀποδράς. μύθου δὲ ὁποῖός ἐστι παρὰ
Ἡροδότῳ τοῦ αὐλητοῦ, καὶ παρὰ Φιλίστῳ τοῦ ἵππου
καὶ τῶν ἐν ἑκατέρῳ ἐν τῇ πρώτῃ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ,
καὶ ἐν τῇ εἰκοστῇ Θεοπόμπου τῶν Φιλιππικῶν ὁ τοῦ
πολέμου καὶ τῆς ὕβρεως, ὃν ὁ Φίλιππος διεξέρχεται
πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας τῶν Χαλκιδέων, καὶ Ξενοφῶν-
τος ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἀπομνημονευμάτων ὁ τοῦ κυ-
νὸς καὶ τῶν προβάτων. διηγήσεως δὲ παραδείγματα
ἂν εἴη κάλλιστα τῶν μὲν μυθικῶν ἡ Πλάτωνος ἐν τῷ
δευτέρῳ τῆς πολιτείας περὶ τοῦ δακτυλίου τοῦ Γύ-
γου, καὶ ἐν τῷ συμποσίῳ περὶ τῆς γενέσεως τοῦ ἔρωτος,
περὶ δὲ τῶν ἐν Ἅιδου ἐν τῷ Φαίδωνι καὶ τῷ δεκάτῳ
τῆς πολιτείας, καὶ παρὰ Θεοπόμπῳ ἐν τῇ ὀγδόῃ τῶν
160 Φιλιππικῶν ἡ τοῦ Σειληνοῦ· τῶν δὲ πραγματικῶν ἡ
περὶ Κύλωνος παρ' Ἡροδότῳ καὶ Θουκυδίδῃ, καὶ περὶ
Ἀμφιλόχου τοῦ Ἀμφιάρεω ἐν τῇ τρίτῃ Θουκυδίδου, καὶ
τὰ περὶ Κλέοβιν καὶ Βίτωνα ἐκ τῆς πρώτης Ἡροδότου·
ἔχουσι δὲ καὶ περὶ Δαιδάλου τῆς ἀφίξεως πρὸς Κώκαλον
τὸν Σικανῶν βασιλέα Ἔφορος μὲν ἐν τῇ ἑβδόμῃ, Φί-
λιστος δὲ ἐν τῇ πρώτῃ. εὕροις δ' ἂν καὶ ἐν τῷ περὶ τῆς
παραπρεσβείας Δημοσθένους ἰσχνὸν καὶ γλαφυρὸν διή-
γημα περὶ τῶν ἀγομένων Ὀλυμπίων ὑπὸ Φιλίππου μετὰ
τὴν Ὀλύνθου ἅλωσιν. ἔχομεν δὲ καὶ ἀνασκευὰς καὶ κα-
τασκευὰς παρὰ τοῖς παλαιοῖς χρειῶν καὶ γνωμῶν καὶ

ἀποφάσεων καὶ τοιούτων. καὶ δὴ ἁρμόττοι ἂν εἰς τοῦτο τὸ εἶδος, ὅσα λέγεται ὑπὸ τοῦ Ἐφόρου ἐν τῇ ἑνδεκάτῃ 161 τῶν ἱστοριῶν πρὸς τὰς ὑπὸ τῶν παλαιοτέρων περὶ τοῦ Νείλου καταβεβλημένας ἀποφάσεις· διηγημάτων μὲν μυθικῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ Ἡροδότου τούτων πέρι, ὧν Ἕλληνες μυθεύουσιν, ὡς Αἰγύπτιοι μὲν Ἡρακλέα ἐπιδημήσαντα θύειν ἐπεχείρουν τῷ Διΐ, ὁ δὲ πολλὰς μυριάδας αὐτῶν κατεφόνευσε· καὶ παρὰ Ἐφόρῳ ἐν τῇ πρώτῃ τὸ περὶ τῶν πεντήκοντα Θεσπίου θυγατέρων, αἷς ἁπάσαις παρθένοις οὔσαις φασὶν ἅμα μιγῆναι τὸν Ἡρακλέα· καὶ περὶ τοῦ Ἀριστοδήμου, ὡς ἐτελεύτησε κεραυνόβλητος γενόμενος· τῶν δὲ πραγματικῶν διηγήσεων ἔστι μέν τινα καὶ παρὰ Ἡροδότου λαβεῖν, ὡς τὰ ἐκ τῆς τετάρτης περὶ τοῦ διαιρεῖσθαι τὴν ὅλην γῆν εἰς τρία μέρη, καὶ καλεῖσθαι τὸ μὲν Εὐρώπην, τὸ δὲ Λιβύην, τὸ δὲ Ἀσίαν· καὶ παρὰ Θουκυδίδου ἐκ τῆς πρώτης τὰ περὶ τῆς ἀναιρέσεως Ἱππάρχου ὑπὸ τῶν περὶ Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα· πλείω δὲ ἔχομεν καὶ παρ' ἄλλων ἱστορικῶν λαβεῖν, παρὰ μὲν Ἐφόρου ἐκ τῆς πρώτης τὰ περὶ τὴν διαίρεσιν τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὴν τῶν Ἡρακλειδῶν κάθοδον, παρὰ δὲ Θεοπόμπου ἐκ τῆς πέμ- 162 πτης καὶ εἰκοστῆς τῶν Φιλιππικῶν, ὅτι Ἑλληνικὸς ὅρκος καταψεύδεται, ὃν Ἀθηναῖοί φασιν ὀμόσαι τοὺς Ἕλληνας πρὸ τῆς μάχης τῆς ἐν Πλαταιαῖς πρὸς τοὺς βαρβάρους, καὶ αἱ πρὸς βασιλέα [Δαρεῖον] Ἀθηναίων [πρὸς Ἕλληνας] συνθῆκαι· ἔτι δὲ καὶ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην οὐχ ἅμα πάντες ὑμνοῦσι γεγενημένην, καὶ ὅσα ἄλλα, φησίν, ἡ Ἀθηναίων πόλις ἀλαζονεύεται καὶ παρακρούεται τοὺς Ἕλληνας. ὁμοίως καὶ τὸν καλούμενον τόπον παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἔστιν εὑρεῖν, καθάπερ τὸ Δημοσθενικὸν ἐν τῷ ὑπὲρ τοῦ στεφάνου· παρὰ γὰρ τοῖς Ἕλλησιν, οὐ τισὶν ἀλλὰ πᾶ-

σιν ὁμοίως, φορὰν προδοτῶν καὶ δωροδόκων καὶ θεοῖς ἐχθρῶν ἀνθρώπων συνέβη γενέσθαι τοσαύτην, καὶ τὰ ἑξῆς· ἔτι δὲ καὶ Λυκούργου κατὰ μοιχοῦ ἐν τῷ κατὰ Λυκόφρονος, καὶ Ὑπερίδου
163 κατὰ τῶν ἑταιρῶν ἐν τῷ κατὰ Ἀρισταγόρας· ὁμοίως καὶ τοὺς ἄλλους ἐν τῷ περὶ τόπων ἐκθησόμεθα. πολλὰ δὲ καὶ ἐκπέφρασται παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ὥσπερ καὶ παρὰ Θουκυδίδῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ ὁ λοιμός, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ ὁ περιτειχισμὸς τῶν Πλαταιῶν, καὶ ἄλλοθι ναυμαχία καὶ ἱππομαχία· καὶ παρὰ Πλάτωνι ἐν τῷ Τιμαίῳ [ὡς] τὰ περὶ τὴν Σάϊν· καὶ παρὰ Ἡροδότῳ ἐν τῇ δευτέρᾳ τὰ ἑπτὰ τείχη τὰ ἐν Ἐκβατάνοις· ἔχομεν δὲ καὶ ἐν τῇ ἐνάτῃ τῶν Φιλιππικῶν Θεοπόμπου τὰ ἐν Θετταλίᾳ Τέμπη, ἅ ἐστι μὲν μεταξὺ δύο ὀρῶν μεγάλων τῆς τε Ὄσσης καὶ
164 τοῦ Ὀλύμπου, ῥεῖ δὲ δι᾽ αὐτῶν μέσος ὁ Πηνειός, εἰς ὃν ἅπαντες οἱ κατὰ τὴν Θετταλίαν ποταμοὶ συῤῥέουσι· καὶ παρὰ Φιλίστῳ ἐν μὲν τῇ ὀγδόῃ τὰ περὶ τὴν παρασκευὴν τὴν ἐπὶ Καρχηδονίους Διονυσίου τοῦ τυράννου καὶ τῶν ὅπλων καὶ τῶν νεῶν καὶ τῶν ὀργάνων τὴν ποίησιν, ἐν δὲ τῇ ιά τὰ περὶ τὴν ἐκφορὰν αὐτοῦ καὶ τῆς πυρᾶς τὴν ποικιλίαν. προσωποποιΐας δὲ τί ἂν εἴη παράδειγμα κάλλιον τῆς Ὁμήρου ποιήσεως καὶ τῶν Πλάτωνος καὶ τῶν ἄλλων τῶν Σωκρατικῶν διαλόγων καὶ τῶν Μενάνδρου δραμάτων; ἔχομεν δὲ καὶ Ἰσοκράτους μὲν τὰ ἐγκώμια, Πλάτωνος δὲ καὶ Θουκυδίδου καὶ Ὑπερίδου καὶ Λυσίου τοὺς ἐπιταφίους, καὶ Θεοπόμπου τοῦ Φιλίππου ἐγκώμιον καὶ Ἀλεξάνδρου, καὶ Ξενοφῶντος τὸν Ἀγησίλαον. εἰσὶ δὲ καὶ συγκρίσεις παρὰ τοῖς παλαιοῖς παρά τε Δημοσθένει ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην, ὁπότε βούλεται προκρίνειν Κόνωνα Θεμιστοκλέους, εὕρος δ᾽
165 ἂν καὶ παρὰ Ξενοφῶντι ἐν τῷ συμποσίῳ Σωκράτη Καλλίᾳ μαρτυροῦντα, ὡς πολὺ κρείττων ἐστὶν ὁ τῆς ψυχῆς

ἢ τοῦ σώματος ἔρως. παραδείγματα δὲ τῆς τῶν θέσεων γυμνασίας λαβεῖν ἐστι παρά τε Ἀριστοτέλους καὶ Θεοφράστου· πολλὰ γάρ ἐστιν αὐτῶν βιβλία θέσεων ἐπιγραφόμενα. ἤδη δέ τινα καὶ παρὰ ῥήτορσιν εἴρηται θετικὰ κεφάλαια, καὶ δὴ καὶ ὅλοι λόγοι νομίζοιντ' ἂν σχεδὸν εἶναι θέσεως, ὥς ὅ τε περὶ τῶν ἀνακαλυπτηρίων ἐπιγραφόμενος Λυσίου καὶ ὁ περὶ τῆς ἀμβλώσεως· ἐν μὲν γὰρ θατέρῳ ζητεῖται, εἰ τὰ δοθέντα ἀνακαλυπτήρια γυναικὶ γαμουμένῃ βεβαίως ἔχειν αὐτὴν δεῖ, ἐν θατέρῳ δὲ εἰ τὸ ἔτι ἐγκυούμενον ἄνθρωπός ἐστι, καὶ εἰ ἀνεύ- 166
θυνα τὰ τῶν ἀμβλώσεων ταῖς γυναιξί. Λυσίου μὲν οὔ φασιν εἶναι τούτους τοὺς λόγους, ὅμως δὲ οὐκ ἀχάριστον τοῖς νέοις γυμνασίας ἕνεκα καὶ τούτοις ἐντυγχάνειν. ἔστι δὲ καὶ ἐν ἑκάστῳ λόγῳ εὑρεῖν θετικὸν κεφάλαιον, οἷον ἐν τῷ Δημοσθένους κατὰ Ὀνήτορος ἐξούλης, εἰ ἀληθεῖς αἱ βάσανοι, καὶ ἐν τῷ παρὰ Αἰσχίνῃ κατὰ Τιμάρχου, εἰ ἀληθεῖς αἱ φῆμαι, καὶ ἄλλα ἄλλοθεν. εὐπορήσομεν δὲ καὶ νόμων ἀνασκευῆς πολλαχοῦ μὲν παρὰ πλείστοις τῶν ῥητόρων, ἐντελέστατα δὲ παρὰ Δημοσθένει ἔν τε τῷ κατὰ Τιμοκράτους καὶ Ἀριστοκράτους καὶ πρὸς Λεπτίνην, κατασκευῶν δὲ παρά τε ἄλλοις καὶ παρὰ Λυσίᾳ ἐν τῷ πρὸς Διοκλέα ὑπὲρ τοῦ κατὰ τῶν ῥητόρων νόμου. καὶ γὰρ εἰ μὴ πάσαις κέχρηνται οἱ παλαιοὶ ταῖς ὑφ' ἡμῶν παραδεδομέναις ἀφορμαῖς τῷ μὴ πρὸς γυμνασίαν ἀλλὰ πρὸς ἀγῶνας τοὺς λόγους πεποιῆσθαι, ἀλλ' ὅμως τήν γε ὅλην διάθεσιν ἐμφαίνουσι τῶν τοιούτων λόγων. ὅτι δὲ οὐδὲ τῆς παραφράσεως ἠμέλουν οἱ παλαιοί, δῆλον ἐκ τῶν μικρὸν ἔμπροσθεν εἰρημένων. πολλὰ δέ ἐστι καὶ ἐξειργασμένα μᾶλλον παρὰ ἑτέροις αὐτῶν· τὸ γοῦν Κυλώνειον ἄγος μᾶλλον [δὲ] Ἡροδότου καὶ Εὔφρονος ἐξείργασται Θουκυδίδῃ, καὶ Δημοσθένης 167
δὲ μᾶλλον Ὑπερίδου τὴν γεγενημένην Ἀθηναίοις ταρα-

χήν, ὅτε ἧκεν ἑσπέρας ἀγγέλλων τις ὡς τοὺς πρυτάνεις, ὡς ἡ Ἐλάτεια κατείληπται. ἔστι δὲ καὶ ἱστορίας καὶ ὅλους λόγους ἀλλήλοις ἀντιπαραβάλλειν σκοποῦντα τὸ ἄμεινον ἐξειργασμένον, οἷον Δημοσθένους μὲν πρὸς τοὺς Ὑπερίδου, Θεοπόμπου δὲ τὰς Ἑλληνικὰς ἱστορίας πρὸς τὰς Ξενοφῶντος. τὴν δὲ ἀντίῤῥησίν ἐστιν εὑρεῖν μάλιστα ἐν τοῖς λόγοις, ἐν οἷς ὁ μὲν κατηγορεῖ, ὁ δὲ ἀπολογεῖται περὶ τῶν κατηγορουμένων, οἷον ἐν τῷ Αἰσχίνου κατὰ Κτησιφῶντος, καὶ Δημοσθένους ὑπὲρ τοῦ στεφάνου, καὶ ἔτι ἐν τῷ ἑκατέρου περὶ τῆς παραπρεσβείας. εὕροις δ' ἂν καὶ ἐν ἱστορίαις παρὰ Θουκυδίδῃ, ἐν μὲν τῇ πρώτῃ Κορινθίων ἐστὶν ἀντιλογία πρὸς Κερκυραίους, ἐν δὲ τῇ τρίτῃ Διοδότου καὶ Κλέωνος· παρὰ δὲ Πλάτωνι καὶ τὴν ἐξεργασίαν καὶ τὴν ἀντίῤῥησιν ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐστὶν ἰδεῖν· ἐν μέν γε τῷ Φαίδρῳ εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν τῷ Λυσίᾳ εἰπὼν ἑξῆς ἀμφοτέροις τοῖς λόγοις ἀντιλέγει, τῷ τε αὑτοῦ καὶ τῷ Λυσίου, ἐν δὲ τῇ πολιτείᾳ καταρχὰς διὰ τῶν περὶ τὸν Γλαύκωνα καὶ Ἀδείμαντον συναγορεύσας τῷ Θρασυμάχῳ περὶ τῆς δικαιοσύνης, μετὰ ταῦτα εὐθὺς ἀπολογεῖται πρὸς πᾶσαν τὴν κατηγορίαν. ταῦτα μὲν οὖν παρεθέμην, οὐ νομίζων μὲν ἅπαντα εἶναι πᾶσιν ἀρχομένοις ἐπιτήδεια, ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς εἰδῶμεν, ὅτι πάνυ
168 ἐστὶν ἀναγκαῖον ἡ τῶν γυμνασμάτων ἄσκησις οὐ μόνον τοῖς μέλλουσι ῥητορεύειν, ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἢ ποιητῶν ἢ λογοποιῶν ἢ ἄλλων τινῶν λόγων δύναμιν ἐθέλει μεταχειρίζεσθαι. ἔστι γὰρ ταῦτα οἱονεὶ θεμέλια πάσης τῆς τῶν λόγων ἰδέας, καὶ ὡς ἂν αὐτά τις ὑπάγηται τῇ τῶν νέων ψυχῇ, ἀνάγκη τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ μετὰ ταῦτα συμβαίνειν· διόπερ χρὴ πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ αὐτὸν τὸν διδάσκαλον ἀνασκευάς τινας καὶ κατασκευὰς [μάλιστα] κάλλιστα ποιησάμενον προστάξαι τοῖς νέοις ἀπαγ-

γεῖλαι, ὅπως τυπωθέντες κατὰ τὴν ἐκείνων ἀγωγὴν
μιμήσασθαι δυνηθῶσιν· ἐπειδὰν δὲ γράφειν καὶ αὐτοὶ
ἱκανοὶ γένωνται, ὑπαγορευτέον μὲν αὐτοῖς τὴν τάξιν
τῶν κεφαλαίων καὶ τῶν ἐπιχειρημάτων, σημαντέον δὲ
καὶ τὸν καιρὸν τῆς παρεκβάσεως καὶ τῆς αὐξήσεως καὶ
τῶν ἄλλων ἁπάντων, δῆλον δὲ ποιητέον καὶ τὸ ἦθος τοῦ
προβλήματος· ἐπιμελητέον δὲ καὶ τῆς συνθέσεως τῶν
ὀνομάτων, πάντα διδάσκοντα ἐξ ὧν διαφεύξονται τὸ
κακῶς συντιθέναι, καὶ μάλιστα δὲ τὴν ἔμμετρον καὶ 169
ἔνρυθμον λέξιν, ὡς τὰ πολλὰ τῶν Ἡγησίου τοῦ ῥήτο-
ρος, καὶ τῶν Ἀσιανῶν καλουμένων ῥητόρων, καί τινα
τῶν Ἐπικούρου, οἷά που καὶ πρὸς Ἰδομενέα γράφει·
ὦ πάντα τἀμὰ κινήματα τερπνὰ νομίσας ἐκ
νέου· καὶ τῶν περιφερομένων δ' ὡς ἐκείνου (ἡμεῖς δ'
οὐδέπω καὶ νῦν αὐτὰ εὑρίσκομεν ἐν τοῖς συγγράμμασιν
αὐτοῦ·) λέγε δή μοι Πολύαινε συναπέριμεν με-
γάλη χαρὰ γένηται. τὰ οὖν τοιαῦτα καὶ τελέως ἐστὶν 170
ἐπίμεμπτα καὶ πρόδηλον ἔχει τὴν κακίαν τῆς συνθέσεως,
συγγνώμης δ' ἄξιον, ὅταν εἰς ἐκεῖνά τις ἐμπέσῃ ποτὲ τὰ
μέτρα, ἅπερ ἔχει ὁμοιότητα πρὸς τὸ πεζόν, οἷόν ἐστι
τὸ ἰαμβικόν· διὸ καὶ πάντες οἱ συγγραφεῖς ἄκοντες ἐμ-
πίπτουσιν εἰς τὸ γένος τοῦτο. ὁ γοῦν Ἔφορος ἐν τῷ περὶ
λέξεως δι' αὐτοῦ τοῦ ἀπαγορεύοντος λόγου, μὴ τῇ εὐ-
ρύθμῳ χρῆσθαι διαλέκτῳ, εὐθὺς ἐν ἀρχῇ στίχον εἴρηκεν
εἰπών· πάλιν δὲ περὶ τῆς ἐνρύθμου διέξειμι.
περιέχεσθαι δεῖ οὐδὲν ἧττον καὶ τῆς εὐπρεπείας, ὥστε
μὴ ἐκ τοῦ εὐθέος γυμνῶσαι τὰ αἰσχρά, περιεσταλμένως
δὲ ἀπαγγέλλειν, ὡς Αἰσχίνης εἰς ἀῤῥητοποιΐαν τὸν Δη-
μοσθένην διαβάλλων φησὶν αὐτὸν μὴ καθαρεύειν τὸ
σῶμα, μηδ' ὅθεν τὴν φωνὴν προΐεται. πρὸς δὲ τούτοις
χρὴ τὴν ἑρμηνείαν καὶ σαφῆ καὶ ἐναργῆ εἶναι· οὐ γὰρ
ἀπαγγεῖλαι μόνον δεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸν λόγον ἐνοικειῶσαι

τῇ διανοίᾳ τῶν ἀκουόντων, ὥστε γενέσθαι τὸ ὑπὸ Ὁμήρου λεγόμενον,

171 ῥηΐδιόν τι ἔπος ἐρέω καὶ ἐνὶ φρεσὶ θήσω.

ἡ δὲ διόρθωσίς ἐστιν οὐκ ἀπ' ἀρχῆς πάντα τὰ ἁμαρτήματα περιαιροῦσα, ἀλλ' ὀλίγα καὶ μάλιστα τὰ πρόδηλα, ὅπως μὴ ἀθύμως ὁ νέος διατεθεὶς δυσέλπιστος εἰς τὰ μετὰ ταῦτα γένηται· ἅμα δὲ ὁ διορθῶν ὑποδεικνύτω, παρὰ τί γέγονε τὸ ἁμάρτημα, καὶ πῶς ἐνδέχεται βέλτιον ποιῆσαι. πολὺ δ' ὠφελιμώτερον καὶ τὸ προστάττειν τοῖς νέοις γράφειν εἴς τινα προβλήματα τῶν ἤδη τοῖς παλαιοῖς ἐξειργασμένων, οἷον τόπον ἢ διήγησιν ἢ ἔκφρασιν ἢ ἐγκώμιον ἢ θέσιν ἤ τι ἄλλο τῶν τοιούτων, μετὰ δὲ ταῦτα ποιῆσαι τοῖς ἐκείνων αὐτοὺς ἐντυγχάνειν, ἵν' εἰ μὲν ὁμοίως εἶεν γεγραφότες, πεισθῶσιν· εἰ δὲ μή, ἀλλὰ διορθωτὰς ἔχοιεν αὐτοὺς τοὺς παλαιούς. ἐπεὶ δὲ οὐ πάντες πρὸς πάντα πεφύκαμεν, ἀλλ' οἱ μὲν τῶν παθῶν ἀπολείπονται, περὶ δὲ τὰ ἤθη μᾶλλον κατορθοῦσιν, οἱ δ' ἀνάπαλιν, οἱ δ' ἀμφοῖν ὑστεροῦσι, τὰ δὲ ἐνθυμήματα ἄμεινον ἐργάζονται, πειρατέον τὰ μὲν φυσικὰ πλεονεκτήματα αὔξειν, τὰ δὲ ἐλλείποντα ταῖς αὐξήσεσιν ἀναπληροῦν, ἵνα δυνηθῶμεν μὴ μόνον τὰ μεγάλα προβλήματα καλῶς λέγειν ὡς Αἰσχίνης, μηδὲ τὰ
172 μικρὰ ὡς Λυσίας, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀμφότερα παρασκευὴν ἔχωμεν, ὡς Δημοσθένης. ἐπὶ πᾶσι δὲ καὶ τὴν προσήκουσαν ὑπόκρισιν ἑκάστῃ τῶν λόγων ἰδέᾳ πειρατέον ἐκμανθάνειν.

ΠΕΡΙ ΜΥΘΟΥ.

3 Μῦθός ἐστι λόγος ψευδὴς εἰκονίζων ἀλήθειαν, εἰδέναι δὲ χρή, ὅτι μὴ περὶ παντὸς μύθου τὰ νῦν ἡ σκέψις ἐστίν, ἀλλ' οἷς μετὰ τὴν ἔκθεσιν ἐπιλέγομεν τὸν λόγον, ὅτου εἰκών ἐστιν· ἔσθ' ὅτε μέντοι τὸν λόγον εἰπόντες

ἐπεισφέρομεν τοὺς μύθους. καλοῦνται δὲ Αἰσώπειοι καὶ
Λιβυστικοὶ ἢ Συβαριτικοί τε καὶ Φρύγιοι καὶ Κιλίκιοι
καὶ Καρικοὶ Αἰγύπτιοι καὶ Κύπριοι· τούτων δὲ πάντων
μία ἐστὶ πρὸς ἀλλήλους διαφορά, τὸ προσκείμενον αὐ-
τῶν ἑκάστου ἴδιον γένος, οἷον Αἴσωπος εἶπεν, ἢ Λίβυς
ἀνήρ, ἢ Συβαρίτης, ἢ Κυπρία γυνή, καὶ τὸν αὐτὸν τρό-
πον ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἐὰν δὲ μηδεμία ὑπάρχῃ προσθήκη 173
σημαίνουσα τὸ γένος, κοινοτέρως τὸν τοιοῦτον Αἰσώ-
πειον καλοῦμεν. οἱ δὲ λέγοντες τοὺς μὲν ἐπὶ τοῖς ἀλόγοις
ζώοις συγκειμένους τοιούσδε εἶναι, τοὺς δὲ ἐπ' ἀνθρώ-
ποις τοιούσδε, τοὺς μὲν ἀδυνάτους τοιούσδε, τοὺς δὲ δυ-
νατῶν ἐχομένους τοιούσδε, εὐήθως μοι ὑπολαμβάνειν
δοκοῦσιν· ἐν πᾶσι γὰρ τοῖς προειρημένοις εἰσὶν ἅπασαι
αἱ ἰδέαι. Αἰσώπειοι δὲ ὀνομάζονται ὡς ἐπίπαν, οὐχ ὅτι
Αἴσωπος πρῶτος εὑρετὴς τῶν μύθων ἐγένετο, (Ὅμηρος
γὰρ καὶ Ἡσίοδος καὶ Ἀρχίλοχος καὶ ἄλλοι τινὲς πρεσβύ-
τεροι γεγονότες αὐτοῦ φαίνονται ἐπιστάμενοι, καὶ δὴ καὶ
Κόννις ὁ Κίλιξ, καὶ Θοῦρος ὁ Συβαρίτης, καὶ Κυβισσὸς
ἐκ Λιβύης, μνημονεύονται ὑπό τινων ὡς μυθοποιοί) ἀλλ'
ὅτι Αἴσωπος αὐτοῖς μᾶλλον κατακόρως καὶ δεξιῶς ἐχρή- 174
σατο· ὥσπερ Ἀριστοφάνειόν τι μέτρον καὶ Σαπφικὸν
καὶ Ἀλκαϊκὸν καὶ ἄλλο ἀπ' ἄλλου λέγεται, οὐχ ὡς τούτων
τῶν ποιητῶν μόνων ἢ πρώτων ἐξευρηκότων τὰ μέτρα,
ἀλλ' ὅτι αὐτοῖς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐχρήσαντο. προσαγορεύ-
ουσι δὲ αὐτοὺς τῶν μὲν παλαιῶν οἱ ποιηταὶ μᾶλλον αἴ-
νους, οἱ δὲ μύθους· πλεονάζουσι δὲ μάλιστα οἱ καταλο-
γάδην συγγεγραφότες τὸ λόγους ἀλλὰ μὴ μύθους καλεῖν,
ὅθεν λέγουσι καὶ τὸν Αἴσωπον λογοποιόν. Πλάτων δὲ
ἐν διαλόγῳ τῷ περὶ ψυχῆς πῇ μὲν μῦθον, πῇ δὲ λόγον
ὀνομάζει· εἴρηται δὲ μῦθος οἷον λόγος τις ὤν, ἐπεὶ καὶ
μυθεῖσθαι τὸ λέγειν ἐκάλουν οἱ παλαιοί· αἶνος δὲ ὅτι 175
καὶ παραίνεσίν τινα περιέχει· ἀναφέρεται γὰρ ὅλον τὸ

πρᾶγμα εἰς χρησίμην ὑποθήκην· νῦν μέντοι καὶ τὰ αἰνίγματα αἴνους τινὲς καλοῦσι. καὶ τοῦτο τὸ γύμνασμα· καὶ γὰρ ἀπαγγέλλομεν τὸν μῦθον καὶ κλίνομεν καὶ συμπλέκομεν αὐτὸν διηγήματι, καὶ ἐπεκτείνομεν καὶ συστέλλομεν, ἔστι δὲ καὶ ἐπιλέγειν αὐτῷ τινὰ λόγον, καὶ αὖ λόγου τινὸς προτεθέντος, μῦθον ἐοικότα αὐτῷ συμπλάσασθαι· ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἀνασκευάζομεν καὶ κατασκευάζομεν. τὴν μὲν ἀπαγγελίαν ἥτις ἐστί, καὶ ἐν τῷ περὶ τῆς χρείας δεδηλώκαμεν, ἐν δὲ τοῖς μύθοις ἁπλουστέραν τὴν ἑρμηνείαν εἶναι δεῖ καὶ προσφυῆ, καὶ ὡς δυνατόν, ἀκατάσκευόν τε καὶ σαφῆ· διὸ καὶ προεκμανθάνειν δεῖ, ὅσους καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐστιν εὑρεῖν οὕτως ἀπηγγελμένους· χρήσιμον δὲ καὶ τὸ ὁλοκλήρου τινὸς εἰρημένου μύθου ἐθισθῆναι τὸν μανθάνοντα χαριέντως ἐκ τῶν μύθων ἄρξασθαι, ὥσπερ Ἡσίοδος·

176 ὧδ' ἴρηξ προσέειπεν ἀηδόνα ποικιλόδειρον·

ἐκ μὲν γὰρ τῶν ἐπενεχθέντων,

ἄφρων δ' ὅς κ' ἐθέλῃ πρὸς κρείσσονας ἀντιφερίζειν,

δηλοῦται, ὅτι ἄρα ἤριζεν ἀηδὼν πρὸς ἱέρακα· κἄπειτα ἀγανακτήσας ὁ ἱέραξ καὶ συναρπάσας αὐτὴν οὕτω τάδε εἶπε. κλιτέον δὲ τοὺς μύθους καὶ τὴν χρείαν εἴς τε τοὺς ἀριθμοὺς καὶ τὰς πλαγίας πτώσεις, μάλιστα δὲ ἐμμελετητέον ταῖς αἰτιατικαῖς, ὅτι καὶ οἱ παλαιοὶ τοὺς πλείστους τῶν μύθων οὕτως ἀπήγγειλαν, καὶ μάλα ὀρθῶς, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ αὐτῶν προσώπου λέγουσιν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον ἀναφέρουσιν, ἵνα παραμυθήσωνται τὸ δοκεῖν ἀδύνατα λέγειν. οὐκ ἀεὶ δὲ χρὴ καθάπερ ἠναγκασμένῳ τινὶ ἕπεσθαι νόμῳ τῇ τῆς προκειμένης πτώσεως ἀκολουθίᾳ, ἀλλ' ἔνια προσακτέον, καὶ μικτῷ τρόπῳ χρῆσθαι, ὡς προκεῖσθαι μὲν ἄλλην τινὰ
177 πτῶσιν, μεταβεβληκέναι δὲ ἐν τοῖς ἑξῆς εἰς ἑτέραν· ἐπιτερπέστερον γὰρ τοῦτον τὸ καὶ ποικίλον· ὁποῖός ἐστι

καὶ παρὰ τῷ Σωκρατικῷ Φαίδωνι μῦθος ἐν τῷ Ζωπύρῳ· τὴν μὲν γὰρ ἀρχὴν ἀπὸ τῆς αἰτιατικῆς ἔχει. φασὶ τοίνυν, ὦ Σώκρατες, τὸν νεώτατον βασιλέως υἱὸν χαρίσασθαί τινι λέοντος σκύμνον· μικρὸν δὲ ὑποβὰς μετέβαλεν εἰς τὴν εὐθεῖαν οὕτω· καί μοι δοκεῖ ὁ λέων σύντροφος ὢν τῷ παιδὶ νεανίσκῳ ἤδη ὄντι ἀκολουθεῖν ὅπου βαδίζοι, ὥστε οἵ γε Πέρσαι ἐρᾶν ἔφασαν τοῦ παιδὸς αὐτόν, καὶ τὰ ἑξῆς. συμπλέκομεν δὲ ὧδε· ἐκθέμενοι τὸν μῦθον ἐπιφέρομεν διήγημα, ὡς ἔοικεν, ἢ ἀνάπαλιν τὸ μὲν διήγημα πρότερον, ὕστερον δὲ τὸν μῦθον, οἷον πεπλασμένον, ὅτι κάμηλος ἐπιθυμήσασα κεράτων καὶ τῶν ὤτων ἐστερήθη· τοῦτο προειπόντες ἐποίσομεν τὸ διήγημα τοῦτον τὸν τρόπον· παραπλήσιόν μοι δοκεῖ τι παθεῖν τῇ καμήλῳ ταύτῃ καὶ Κροῖσος ὁ Λυδός, καὶ ὅλον ἐφεξῆς τὸ διήγημα τὸ περὶ αὐτόν. ἐπεκτείνομεν δὲ τὰς ἐν τῷ μύθῳ προσωποποιΐας μηκύνοντες, καὶ ποταμὸν ἤ τι τῶν τοιούτων ἐκφράζοντες· τὸ ἐναντίον δὲ ποιοῦντες συστέλλομεν. ἐπιλέγομεν δὲ ὧδε, ὅταν μύθου ῥηθέντος ἐοικότα τινὰ γνωμικὸν αὐτῷ λόγον ἐπιχειρῶμεν κομίζειν, οἷον κύων παρὰ ποταμόν τινα φέρων κρέας, καὶ κατὰ τοῦ ὕδατος τὴν αὐτοῦ σκιὰν θεασάμενος, οἰηθεὶς ἕτερον εἶ- 178
ναι κύνα μεῖζον κρέας ἔχοντα, ὃ μὲν εἶχεν ἀπέβαλεν, ἁλόμενος δὲ εἰς τὸν ποταμὸν ὡς ἁρπάσων, ὑποβρύχιος ἐγένετο. τὸν λόγον δὲ οὕτως ἐποίσομεν· ὅτι ἄρα πολλάκις οἱ τῶν μειζόνων ὀρεγόμενοι καὶ ἑαυτοὺς πρὸς αὐτοῖς τοῖς ὑπάρχουσιν ἀπολλύουσιν. γένοιντο δ' ἂν καὶ ἑνὸς μύθου πλείονες ἐπίλογοι, ἐξ ἑκάστου τῶν ἐν τῷ μύθῳ πραγμάτων τὰς ἀφορμὰς ἡμῶν λαμβανόντων, καὶ ἀνάπαλιν ἑνὸς ἐπιλόγου πάμπολλοι μῦθοι ἀπεικασμένοι αὐτῷ. τὴν γὰρ τοῦ ἐπιλόγου δύναμιν ἁπλῆν προτείναντες προστάξομεν τοῖς νέοις μῦθόν τινα πλάσαι τῷ προτε-

θέντι πράγματι οἰκεῖον· προχείρως δὲ τοῦτο ποιεῖν δυνήσονται πολλῶν ἐμπλησθέντες μύθων, τοὺς μὲν ἐκ τῶν παλαιῶν συγγραμμάτων ἀνειληφότες, τοὺς δὲ καὶ αὐτοὶ μόνον ἀκούσαντες, τοὺς δὲ καὶ παρ' ἑαυτῶν ἀναπλάσαντες. ἀνασκευάσομεν δὲ καὶ κατασκευάσομεν τοῦτον τὸν
179 τρόπον· ἐπεὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ μυθοποιὸς ὁμολογεῖ καὶ ψευδῆ καὶ ἀδύνατα συγγράφειν, πιθανὰ δὲ καὶ ὠφέλιμα, ἀνασκευαστέον μὲν δεικνύντας, ὅτι ἀπίθανα καὶ ἀσύμφορα λέγει· κατασκευαστέον δὲ ἐκ τῶν ἐναντίων· ταῦτα γάρ ἐστι τὰ ἀνωτάτω κεφάλαια, εἰς ἃ τὰ κατὰ μέρος ἐμπίπτει. τὸ μὲν οὖν προοίμιον πρόσφορον εἶναι δεῖ τῷ μύθῳ· μετὰ δὲ τὸ προοίμιον ἐκθέσθαι δεῖ τὸν μῦθον, ἐνίοτε δὲ καὶ παρατίθεσθαι, ὅπερ ἐν ὑποθέσει οὐκ ἀναγκαῖον ἀεὶ διηγεῖσθαι· ἔπειτα δὲ μεταβαίνειν ἐπὶ τὴν ἐπιχείρησιν καὶ ἀνασκευάζειν τῶν εἰρημένων ἕκαστον ἐν μέρει, ἀπὸ τῶν πρώτων ἀρξαμένους, καὶ πρὸς ἕκαστον μέρος τοῦ μύθου ἐφ' ἑκάστου τόπου λόγων εὐπορεῖν πειρωμένους· ληπτέον δὲ τὰ ἐπιχειρήματα ἐκ τόπων τῶνδε, ἐκ τοῦ ἀσαφοῦς, ἐκ τοῦ ἀπιθάνου, ἐκ τοῦ ἀπρεποῦς, ἐκ τοῦ ἐλλιποῦς, ἐκ τοῦ πλεονάζοντος, ἐκ τοῦ ἀσυνήθους, ἐκ τοῦ μαχομένου, ἐκ τῆς τάξεως, ἐκ τοῦ ἀσυμφόρου, ἐκ τοῦ ἀνομοίου, ἐκ τοῦ ψευδοῦς. ἀσάφεια μὲν οὖν γίνεται ἤτοι δι' ἓν ὄνομα ἢ καὶ πλείονα· δι' ἓν μὲν ὅταν τις ὀνόμασι χρήσηται ἢ παρὰ τὰ εἰωθότα ἢ ὁμωνύμως, διὰ πλείω δὲ ὅταν δυνατὸν ᾖ μηδενὸς μήτε προστιθεμένου μήτε ἀφαιροῦντος πολλαχῶς ἐκδέχεσθαι τὸ εἰρημένον, οἷον

ἐγώ σ' ἔθηκα δοῦλον ὄντ' ἐλεύθερον.

180 οὐ γὰρ σαφές, πότερον ἐλεύθερον ἔθηκεν ἀντὶ δούλου, ἢ δοῦλον ἀντ' ἐλευθέρου. ἀκριβέστερον δὲ μικρὸν ὕστερον περὶ τῆς σαφηνείας ἐν τῷ περὶ διηγήματος ῥηθήσεται. τὸ δὲ ἀπίθανόν ἐστι τὸ δυνατὸν μὲν γενέσθαι ἢ λε-

λέχθαι, ἀπιστούμενον δὲ εἰ γέγονεν ἢ εἴρηται ἤτοι διὰ πρόσωπον, ἐφ᾽ ὃ ἡ πρᾶξις ἢ ὁ λόγος ἀναφέρεται, ἢ διὰ τὸν τόπον, ἐν ᾧ λέγεται γενέσθαι τι ἢ εἰρῆσθαι, ἢ διὰ τὸν χρόνον, καθ᾽ ὃν λέγεταί τι γενέσθαι ἢ λελέχθαι, ἢ διὰ τὸν τρόπον τῆς πράξεως ἢ τοῦ λόγου, ἢ διὰ τὴν αἰτίαν τῶν αὐτῶν τούτων λεγόντων ἡμῶν ὅτι οὐκ εἰκός ἐστι τῷ τοιούτῳ τόδε τι πρᾶξαι ἢ τόδε τι εἰπεῖν, ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ, ἢ κατὰ τοῦτον τὸν [τόπον ἢ] χρόνον, ἢ τοῦτον τὸν τρόπον, ἢ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν. ὁ αὐτὸς δὲ λόγος ἐστὶ καὶ περὶ τοῦ ἀπρεποῦς. τὸ δ᾽ ἐλλιπὲς τὸ πλεονάζον ἐστίν, ὅταν τι τῶν ῥηθήσεσθαι δυναμένων παραλίπῃ, ἢ εἴπῃ τι μηδὲν ὄν, οἷον ἢ πρόσωπον ἢ πρᾶγμα ἢ χρόνον ἢ τρόπον ἢ τόπον ἢ αἰτίαν ἤ τι τῶν τοιούτων. τὸ δὲ ἀσυνηθές ἐστι τὸ παρὰ τὴν πεπιστευμένην ἱστορίαν, ἢ τὸ παρὰ τὰς κοινὰς ὑπολήψεις λεγόμενον, οἷον εἴ τις τοὺς ἀνθρώπους μὴ πεπλάσθαι εἴποι ὑπὸ τοῦ Προμηθέως, ἀλλ᾽ ὑπ᾽ ἄλλου τινὸς τῶν θεῶν, ἢ τὸν ὄνον φρόνιμον εἴποι, ἢ ἀνόητον τὴν ἀλώπεκα. ὁ δὲ ἐκ τοῦ μαχομένου τόπος τοιοῦτός ἐστιν, ὅταν δείξωμεν αὐτὸν ἑαυτῷ μαχόμενον τὸν μυθογράφον· τούτῳ δὲ χρηστέον οὐκ ἐν ἀρχῇ, ἀλλ᾽ ὅταν τι τῶν μέσων ἢ τελευταίων ἀνασκευάζωμεν, ἔπειτα καὶ ἐναντίον αὐτὸ δεικνύωμεν τοῖς προειρημένοις. ἀπό γε μὴν τῆς τάξεως ἐπιχειρήσομεν ἐλέγ- 181
χοντες, ἃ μὲν ἔδει πρῶτον ἐν τῷ μύθῳ ῥηθῆναι, οὐκ ἐν πρώτοις ἀπηγγελμένα· ἃ δὲ ἐπὶ τελευτῆς, ἀλλαχοῦ προκείμενα· καὶ ὅλως ἕκαστον ὡς ἂν δυναίμεθα, οὐ κατὰ τὴν προσήκουσαν τάξιν εἰρημένον. καὶ μὴν καὶ ὁ ἐκ τοῦ ἀσυμφόρου τόπος σαφής ἐστιν, ᾧ καὶ μᾶλλον χρησόμεθα εἰς ἀνασκευὴν τοῦ ἐπιλόγου. οἱ δὲ ἐκ τοῦ ἀνομοίου καὶ τοῦ ψευδοῦς μόνον εἰσὶ τοῦ ἐπιλόγου ἀνασκευαστικοί· ἐκ μὲν οὖν τοῦ ἀνομοίου, ἐπειδὰν τὰ ἐν τῷ μύθῳ κατὰ μηδὲν ἢ μὴ πάντη τῷ ἐπιλόγῳ προσεοικότα ὑπάρχῃ· ἐκ δὲ

τοῦ ψευδοῦς, ὅταν μὴ κατὰ πᾶν συμβαίνῃ, ὥς φησιν ὁ μυθογράφος, ὅτι οἱ τῶν πλειόνων ὀρεγόμενοι καὶ τῶν ὄντων στερίσκονται· οὐ γὰρ ἀεὶ τοῦτο ἀληθές ἐστιν. ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων τόπων κατασκευάσομεν. ἀνακεφαλαιοῦσθαι δὲ χρή, ὅταν πολλαὶ καὶ ἰσχυραὶ ὦσιν ἀνασκευαὶ καὶ κατασκευαί, ἐπεὶ ὅταν ὀλίγαι καὶ ἀσθενεῖς, οὐ παραληπτέον τὴν ἀνακεφαλαίωσιν. χρησόμεθα δὲ ἐνταῦθα καὶ τῷ διασύρειν, καὶ αὐξήσεσιν ἢ μειώσεσιν, καὶ παρεκβάσεσι, καὶ ἤθεσι καὶ ἁπλῶς πάσαις ταῖς τῶν λόγων ἰδέαις· καθάπερ γὰρ εἴπομεν, σμικρὸν διαλλάττει τὸ γύμνασμα τοῦτο δικανικῆς ὑποθέσεως. οἱ δ᾽ αὐτοὶ τόποι χρήσιμοι καὶ πρὸς τὴν τῶν διηγημάτων ἀνασκευήν τε καὶ κατασκευήν.

---

182 *ΠΕΡΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ.*

4 *Διήγημά ἐστι λόγος ἐκθετικὸς πραγμάτων γεγονό-*
16 *των ἢ ὡς γεγονότων. στοιχεῖα δὲ τῆς διηγήσεώς εἰσιν ἕξ,*
τό τε πρόσωπον, εἴτε ἓν εἴη εἴτε πλείω, καὶ τὸ πρᾶγμα
τὸ πραχθὲν ὑπὸ τοῦ προσώπου, καὶ ὁ τόπος ἐν ᾧ ἡ πρᾶ-
ξις, καὶ ὁ χρόνος καθ᾽ ὃν ἡ πρᾶξις, καὶ ὁ τρόπος τῆς
20 *πράξεως, καὶ ἕκτον ἡ τούτων αἰτία. τούτων δὲ ὄντων*
τῶν ἀνωτάτω στοιχείων, ἐξ ὧν συμπληροῦται ἡ τελεία
διήγησις, ἐξ ἁπάντων αὐτῶν καὶ τῶν συνεδρευόντων
αὐτοῖς συνέστηκεν, ἐλλιπὴς δέ ἐστιν ἥ τινος τούτων ἐπι-
δέουσα. παρακολουθεῖ δὲ τῷ μὲν προσώπῳ γένος, φύ-
25 *σις, ἀγωγή, διάθεσις, ἡλικία, τύχη, προαίρεσις, πρᾶξις,*
λόγος, θάνατος, τὰ μετὰ θάνατον. τῷ δὲ πράγματι μέγα
ἢ σμικρόν, κινδυνῶδες ἢ ἀκίνδυνον, δυνατὸν ἢ ἀδύνα-
τον, ῥᾴδιον ἢ δυσχερές, ἀναγκαῖον ἢ οὐκ ἀναγκαῖον,
συμφέρον ἢ ἀσύμφορον, δίκαιον ἢ ἄδικον, ἔνδοξον ἢ
30 *ἄδοξον. τῷ δὲ χρόνῳ παρέπεται τὸ παρεληλυθός, τὸ ἐνε-*
στός, τὸ μέλλον, τί πρῶτον ἢ δεύτερον καὶ τὰ ἑξῆς, ἢ τί

τῷ καθ᾽ ἡμᾶς βίῳ πρέπει, τί τῷ παλαιῷ, ἐπὶ πᾶσιν αἱ προθεσμίαι, ἃς κατὰ κοινὸν ἢ κατ᾽ ἰδίαν ἄνθρωποι συντίθενται· ἔπειτα χειμῶνος ὄντος ἢ ἔαρος, θέρους ἢ μετοπώρου, νυκτὸς οὔσης ἢ μεθ᾽ ἡμέραν, ἐκκλησίας οὔσης ἐγένετο τὸ πρᾶγμα ἢ πομπῆς ἢ ἑορτῆς· καὶ πότερον γάμων ὄντων, ἢ φίλων ὑποδοχῆς, ἢ πένθους, ἢ τοιαύτης βιωτικῆς περιστάσεως. τῷ δὲ τόπῳ παρακολουθεῖ μέγεθος, διάστημα, γειτνιῶσα πόλις ἢ χώρα, ἱερὸς ἦν ὁ τόπος 183
ἢ βέβηλος, ἴδιος ἢ ἀλλότριος, ἔρημος ἢ οἰκούμενος, ὀχυρὸς ἢ ἐπισφαλής, πεδινὸς ἢ ὀρεινός, ἄνυδρος ἢ κάθυγρος, ψιλὸς ἢ δενδρώδης, καὶ πάντα τὰ παραπλήσια. τῷ δὲ τρόπῳ ἀκουσίως ἢ ἑκουσίως· ἑκάτερον δὲ εἰς τρία διαιρεῖται, τὸ μὲν ἀκούσιον εἰς ἄγνοιαν καὶ τύχην καὶ ἀνάγκην, τὸ δὲ ἑκούσιον, πότερον βίᾳ γέγονεν ἢ λάθρα ἢ ἀπάτῃ. τῇ δὲ αἰτίᾳ τῶν πράξεων παρέπεται, πότερον ἕνεκεν ἀγαθῶν κτήσεως γέγονεν ἢ χάριν κακοῦ ἀπαλλαγῆς, ἢ διὰ φιλίαν, ἢ διὰ γυναῖκα, ἢ τέκνων χάριν, ἢ διὰ τὰ πάθη θυμόν, ἔρωτα, μῖσος, φθόνον, ἔλεον, μέθην, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια.

Ἀρεταὶ δὲ διηγήσεως τρεῖς, σαφήνεια, συντομία, πιθανότης. διὸ μάλιστα μέν, εἰ δυνατόν ἐστιν, ἁπάσας τὰς ἀρετὰς ἔχειν δεῖ τὴν διήγησιν· ἐὰν δὲ τοῦτο ἀμήχανον εἴη, τὸ μὴ ἐναντίαν εἶναί πως τὴν συντομίαν τῇ τε σαφηνείᾳ καὶ τῇ πιθανότητι, τοῦ κατεπείγοντος μᾶλλον στοχαστέον, οἷον, εἰ μὲν εἴη τὸ πρᾶγμα φύσει περισκελές, ἐπὶ τὴν σαφήνειαν ἰτέον καὶ πιθανότητα· εἰ δὲ ἁπλοῦν καὶ μὴ πολύπλοκον, ἐπὶ τὴν συντομίαν καὶ τὴν πιθανότητα. δεῖ γὰρ ἔχεσθαι ἀεὶ τοῦ πιθανοῦ ἐν τῇ διηγήσει· τοῦτο γὰρ αὐτῆς μάλιστα ἴδιον ὑπάρχει· καὶ τούτου μὴ προσόντος αὐτῇ, ὅσῳ ἂν σαφὴς καὶ σύντομος ᾖ, τοσούτῳ μᾶλλον ἀπιστοτέρα τοῖς ἀκούουσι καταφαίνεται. ἐὰν δὲ 184
τὸ πρᾶγμα φύσει πιθανὸν ᾖ, χρηστέον πῇ μὲν τῇ συντο-

μίᾳ, τὸ δὲ πλεῖστον τοῖς κατασκευάζουσι καὶ εἰς πιθανότητα ἄγουσι τὸ προκείμενον· ἔτι δὲ τὰ μὲν λυπήσοντα τοὺς ἀκουσομένους συντομώτατα διηγητέον, ὡς Ὅμηρος, κεῖται Πάτροκλος. τοῖς δὲ εὐφραίνουσιν ἐνδιατριπτέον, ὥσπερ ὁ αὐτὸς ποιητὴς τοῖς Φαίαξιν οὖσιν φιλομύθοις πεποίηκε τὸν Ὀδυσσέα μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ σχολῆς τὰ καθ᾽ ἑαυτὸν διηγούμενον.

Σαφὴς δὲ ἡ διήγησις γίνεται διχόθεν, ἐξ αὐτῶν τῶν ἀπαγγελλομένων πραγμάτων, καὶ ἐκ τῆς λέξεως τῆς ἀπαγγελίας, ἧς τὰ πράγματα. ἐκ μὲν οὖν τῶν πραγμάτων, ὅταν λεγόμενα τὰ πράγματα μὴ τὴν κοινὴν ἐκφεύγῃ διάνοιαν, οἷα τὰ ἐν τῇ διαλεκτικῇ καὶ τὰ ἐν γεωμετρίᾳ, ἢ ὅταν μὴ πολλὰ ὁμοῦ διηγῆταί τις, ἀλλὰ καθ᾽ ἕκαστον εἰς τέλος προάγῃ, ὅπερ ἐγκαλοῦσί τινες τῷ Θουκυδίδῃ· διελὼν γὰρ ἱστορίας κατὰ θέρη καὶ χειμῶνας πολλάκις ἀναγκάζεται, πρὶν τελεσθῇ τὸ ὅλον πρᾶγμα, μεταβαίνειν
185 ἐφ᾽ ἕτερόν τι γεγονὸς ὑπὸ τὸν αὐτὸν καιρόν· εἶτα τὸ ὑπόλοιπον τοῦ πράγματος ἐφ᾽ ἑτέρου χειμῶνος ἢ θέρους πραχθὲν διηγεῖται· ἐνίοτε δὲ καὶ τρίτου καὶ τετάρτου [καιροῦ] ἐδεήθη, μέχρις ἂν εἰς τέλος προέλθῃ τοῦ πράγματος, οὗπερ ἐξ ἀρχῆς διηγεῖτο, ἀεὶ τὰ καθ᾽ ἕκαστον καιρὸν γινόμενα συναναλαμβάνων τῇ πρώτῃ διηγήσει, ὥστε ἅμα μὲν ἀσαφῆ, ἅμα δὲ δυσμνημόνευτα γενέσθαι τὰ πράγματα. φυλακτέον δὲ καὶ τὸ μὴ συγχεῖν τοὺς χρόνους καὶ τὴν τάξιν τῶν πραγμάτων, ἔτι τε καὶ τὸ δὶς τὰ αὐτὰ λέγειν· οὐδὲν γὰρ ἧττον τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο συγχεῖ τὴν διάνοιαν. παραιτητέον δὲ καὶ τὸ παρεκβάσεις ἐπεμβάλλεσθαι μεταξὺ διηγήσεως μακράς. οὐ γὰρ ἁπλῶς χρὴ πᾶσαν παραιτεῖσθαι, καθάπερ ὁ Φίλιστος· ἀναπαύει γὰρ τὴν διάνοιαν τῶν ἀκροατῶν, ἀλλὰ τὴν τηλικαύτην τὸ μῆκος, ἥτις ἀπαλλοτριοῖ τὴν διάνοιαν τῶν ἀκροωμένων, ὥστε δεῖσθαι πάλιν ὑπομνήσεως τῶν προειρη-

μένων, ὡς Θεόπομπος ἐν ταῖς Φιλιππικαῖς. δύο γάρ που καὶ τρεῖς καὶ πλείους ἱστορίας ὅλας κατὰ παρέκβασιν εὑρίσκομεν, ἐν αἷς οὐχ ὅπως Φιλίππου, ἀλλ' οὐδὲ Μακεδόνος τινὸς ὄνομά ἐστιν. ἀσαφὴς δὲ γίνεται διήγησις παρὰ τὴν ἔλλειψιν ὧν ἐχρῆν ἀναγκαίως μνήμην ποιήσασθαι, καὶ παρὰ τὴν τῶν ἀποκεκρυμμένων ἱστοριῶν ἀλληγορίαν.

Κατὰ δὲ τὴν λέξιν φυλακτέον τῷ σαφηνίζοντι τὸ ποιητικὰ ὀνόματα λέγειν καὶ πεποιημένα καὶ τροπικὰ καὶ ἀρχαῖα καὶ ξένα καὶ ὁμώνυμα. ποιητικὰ μὲν οὖν ἐστιν, ὅσα τινὸς ἐξηγήσεως δεῖται, οἷον κρήγυον, ἀντιφερίζειν, μάρνασθαι καὶ τὰ τοιαῦτα. πεποιημένα δὲ 186
οἷον κέλαδος, κόναβος, κελαρύζειν καὶ τὰ τοιαῦτα. τροπικὰ δὲ οἷον,

τεῖχος τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεύς.

διὰ γὰρ τῆς τροπῆς ταύτης ἐσήμανεν ὁ Πύθιος τοῖς Ἀθηναίοις, ἐκλιπόντας τὴν πόλιν εἰς τὰς ναῦς ἐμβῆναι, καὶ ταύταις οἷον τείχει χρήσασθαι. ἀρχαῖα δὲ τὰ πάλαι μὲν συνήθη, νῦν δὲ ἐκλελοιπότα, ὡς λέγει Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους περὶ τοῦ Δράκοντος νόμου τὸ δὲ μηδ' ἀποινᾶν μὴ χρήματα πράττεσθαι· τὰ γὰρ χρήματα ἄποινα ὠνόμαζον οἱ παλαιοί. ξένα δὲ τὰ ἑτέροις μὲν ἐπιχώρια, τοῖς δὲ ἄλλοις οὐ συνήθη, ὡς εἴ τις ἀγορὰν ὀνομάζει τὸν λιμένα, καθάπερ Θετταλοί, ἢ κλεινὸν ἀντὶ τοῦ ἐρωμένου, ὡς Κρῆτες. ὁμώνυμα δέ ἐστιν, ὧν φωνὴ μὲν καὶ ὄνομα τὸ αὐτό, ἕτερον 187
δὲ τὸ σημαινόμενον ὑπὸ τῆς φωνῆς, οἷον παῖς· σημαίνει γὰρ καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸν καθ' ἡλικίαν παῖδα καὶ τὸν δοῦλον.

Ἀσαφῆ δὲ τὴν ἑρμηνείαν ποιεῖ καὶ ἡ λεγομένη ἀμφιβολία πρὸς τῶν διαλεκτικῶν, παρὰ τὴν κοινὴν τοῦ ἀδιαιρέτου τε καὶ διῃρημένου, ὡς ἐν τῷ ΑΥΛΗΤΡΙΣ πεσοῦ-

σα δημοσία ἔστω· ἓν μὲν γάρ τί ἐστι τὸ ὑφ' ἓν καὶ ἀδιαίρετον, αὐλητρὶς ἔστω πεσοῦσα δημοσία, ἕτερον δὲ τὸ διῃρημένον, αὐλὴ τρὶς πεσοῦσα ἔστω δημοσία. ἔτι δὲ καὶ ὅταν τι μόριον ἄδηλον ᾖ, μετὰ τίνος συντέτακται, οἷον ΟΥΚΕΝΤΑΥΡΟΙΣ ὁ Ἡρακλῆς μάχεται· σημαίνει γὰρ δύο, οὐχὶ κενταύροις ὁ Ἡρακλῆς μάχεται, καὶ οὐχὶ ἐν ταύροις ὁ Ἡρακλῆς μάχεται. ὁμοίως δὲ ἀσαφὴς γίνεται φράσις καὶ ὅταν τι σημαῖνον μόριον ἄδηλον ᾖ, μετὰ τίνος συντέτακται, οἷον

οἱ δὲ καὶ ἀχνύμενοί περ ἐπ' αὐτῷ ἡδὺ γέλασσαν.

ἀμφίβολον γὰρ πότερον ἐπὶ τῷ Θερσίτῃ ἀχνύμενοι, ὅπερ ἐστὶ ψεῦδος, ἢ ἐπὶ τῇ καθολκῇ τῶν νεῶν· καὶ πάλιν,

δῆμον Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὅν ποτ' Ἀθήνη
θρέψε Διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ ζείδωρος ἄρουρα.

πότερον τὸν δῆμον ἢ τὸν Ἐρεχθέα φησὶν ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς τραφῆναι καὶ τεκεῖν τὴν γῆν. παρὰ ταύτην δὲ τὴν ἀμφιβολίαν τὰ Ἡρακλείτου τοῦ φιλοσόφου βιβλία σκο-
188 τεινὰ γέγονε κατακόρως αὐτῇ χρησαμένου ἤτοι ἐξεπίτηδες, ἢ καὶ δι' ἄγνοιαν. παρατηρητέον δὲ καὶ τὸ μὴ ὑπερβατοῖς χρῆσθαι, οἷά ἐστι τὰ πολλὰ τῶν Θουκυδίδου· οὐ γὰρ καθόλου τὸ τῶν ὑπερβατῶν γένος ἀποδοκιμάζομεν· ποικίλη γὰρ διὰ τούτου καὶ οὐκ ἰδιωτικὴ γίνεται ἡ φράσις· μηδὲ μεταξυλογίαις, καὶ ταύταις διὰ μακροῦ· τὰ γὰρ ἐγγὺς λαμβάνοντα τὴν ἀπόδοσιν οὐ λυπεῖ τοὺς ἀκροατάς. καὶ μέντοι καὶ τὸ ἐλλείπειν τινὰ ὀνόματα πρὸς τὴν σαφήνειαν ἐναντίον ἐστί. παραφυλακτέον δὲ καὶ τὸ παραλλήλους τιθέναι τὰς πτώσεις ἐπὶ διαφόρων προσώπων· ἀμφίβολον γὰρ γίνεται τὸ ἐπὶ τίνα φέρεσθαι, οἷον ἐπὶ μὲν τῆς αἰτιατικῆς, ἐφ' ἧσπερ καὶ μόνης τῶν πτώσεων πολλοὶ γίνεσθαι τὴν ἀμφιβολίαν νομίζουσιν, ὡς παρὰ Δημοσθένει κατὰ Μειδίου, ἴσασιν Εὐαίωνα
189 πολλοὶ τὸν Λεωδάμαντος ἀδελφὸν ἀποκτεί-

ναντα Βοιωτὸν ἐν δείπνῳ· ἄδηλον γὰρ πότερον Εὐαίων ἀπέκτεινε Βοιωτὸν ἢ Βοιωτὸς Εὐαίωνα, ὅπερ ἐστὶ ψεῦδος· ἀλλὰ καὶ ὁ Λεωδάμαντος ἀδελφὸς πότερον Εὐαίων ἐστὶν ἢ Βοιωτός; ἐπὶ δὲ τῆς εὐθείας, ὡς παρ' Ἡροδότῳ ἐν τῇ πρώτῃ· εἰσὶ δὲ καὶ Αἰγύπτιοι Κολχοί· ἄδηλον γὰρ πότερον οἱ Αἰγύπτιοι Κολχοί εἰσιν ἢ τοὐναντίον οἱ Κολχοὶ Αἰγύπτιοι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς γενικῆς καὶ δοτικῆς, Κολχῶν δὲ ὄντων Αἰγυπτίων· καί, Κολχοῖς δὲ οὖσιν Αἰγυπτίοις· ἐπὶ μὲν οὖν τῆς αἰτιατικῆς ἀναμφισβήτητόν ἐστιν, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων πτώσεων φανερόν, ὅτι προσθέσει ἄρθρων οὐκέτι ἀμφίβολος γίνεται ἡ λέξις· εἰσὶ δὲ Αἰγύπτιοι οἱ Κολχοί· δῆλον γὰρ γέγονεν, ὅτι περὶ Κολχῶν λέγει, ὥς εἰσιν Αἰγύπτιοι.

Ὁμοίως δὲ ἔσται καὶ σύντομος ἡ διήγησις ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς λέξεως. ἔστι γὰρ ἡ συντομία λόγος τὰ καιριώτατα τῶν πραγμάτων σημαίνων, μήτε προστιθεὶς τὸ μὴ ἀναγκαῖον μήτε ἀφαιρῶν τὸ ἀναγκαῖον κατὰ τὰ πράγματα καὶ τὴν λέξιν. ἐκ μὲν οὖν τῶν πραγμάτων, ὅταν μήτε συλλαμβάνωμεν ἅμα [τὰ] πολλὰ πράγματα, μήθ' ἑτέροις ἐπεμβάλλωμεν, παραλείπωμέν τε ὅσα συνυπακούεσθαι δοκεῖ, μήτε πόρρωθεν ἀρχώμεθα, μήτε εἰς τὰ παρέλκοντα τὸν λόγον καταναλίσκωμεν, ὡς οἱ μετὰ τὰ πράγματα εἰωθότες διηγεῖσθαι. ταῦτα γὰρ ἂν ἴσως ἱστορίᾳ πρέποι, τό τε μηκύνειν καὶ τὸ πόρρωθεν ἄρχεσθαι 190 καὶ ἐπεξεργάζεσθαί τινα τῶν παρέργων εἶναι δοκούντων. διήγησιν δὲ λέγων τις πρὸς τὸ κεφάλαιον τοῦ ὅλου πράγματος, ὃ προὔθετο, ἀποβλέπειν ὀφείλει τὰ εἰς τοῦτο συντελοῦντα μόνα ἐν τῇ διηγήσει παραλαμβάνων, οἷον ἐπὶ τοῦ Κύλωνος, εἰ μέν τις ἱστορίαν περὶ αὐτοῦ συγγράφει, προσήκει καὶ τίνων προγόνων ἦν καὶ τίνος πατρός τε καὶ μητρὸς καὶ ἄλλα πάμπολλα λέγειν, τό τε ἀγώνισμα, ὃ ἠγωνίζετο ἐν Ὀλυμπίᾳ, καὶ ὅσας νίκας ἀνείλετο,

καὶ τὰς Ὀλυμπιάδας ὀνομάζειν ἐφ' ὧν ἐνίκα· διήγημα δέ τις περὶ αὐτοῦ λέγων οὐδὲν τῶν τοιούτων ἀκριβολογεῖσθαι δίκαιός ἐστι, καθάπερ ἐποίησεν Ἡρόδοτός τε καὶ Θουκυδίδης, ἑκάτερος τὸ Κυλώνειον ἄγος εἰπεῖν προθέμενος. ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὴν λέξιν παρατηρητέον καὶ τὸ μήτε συνωνύμοις χρῆσθαι· τὰ γὰρ τὴν αὐτὴν ἔχοντα δύναμιν ὀνόματα μακρότερον ποιεῖ τὸν λόγον οὐδὲν δέον, ὡς παρὰ Δημοσθένει ἐν τῶν Ὀλυνθιακῶν δευτέρῳ· δαιμονίᾳ τινὶ καὶ θείᾳ παντάπασιν ἔοικεν εὐεργεσίᾳ· μήτε λόγον ἀντὶ ὀνόματος ποιεῖν, οἷον ἀντὶ τοῦ ἀπέθανεν ἐξέλιπε τὸν βίον, καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια. ἔτι δὲ καὶ τὰ συνυπακουόμενα πάντως συμπεριαιρετέον τῷ συντόμως ἀπαγγέλλειν βουλομένῳ, χρηστέον δὲ καὶ τοῖς ἁπλοῖς ὀνόμασι μᾶλλον ἢ τοῖς συνθέτοις, καὶ τοῖς βραχυτέροις μᾶλλον ἢ τοῖς μακροτέροις, ὅταν τὸ αὐτὸ σημαίνωσιν· εὐλαβητέον δὲ ὅμως μὴ λάθῃ τις ἐπιθυμίᾳ συντομίας εἰς ἰδιωτισμὸν ἢ ἀσάφειαν ἐκπεσών.

Ὑπέρ γε μὴν τοῦ πιθανὴν εἶναι τὴν διήγησιν παρα-
19 ληπτέον λέξεις μὲν προσφυεῖς τοῖς τε προσώποις καὶ
191 τοῖς πράγμασι καὶ τοῖς τόποις καὶ τοῖς καιροῖς· πράγ-
ματα δὲ ὅσα εἰκότα ἐστὶ καὶ ἀλλήλοις ἀκόλουθα. δεῖ δὲ καὶ τὰς αἰτίας βραχέως προστιθέναι τῇ διηγήσει, καὶ τὸ ἀπιστούμενον πιστῶς λέγειν, καὶ ἁπλῶς στοχάζεσθαι προσήκει τοῦ πρέποντος τῷ τε προσώπῳ καὶ τοῖς ἄλλοις στοιχείοις τῆς διηγήσεως κατά τε τὰ πράγματα καὶ κατὰ τὴν λέξιν. παράδειγμα δὲ ἡμῖν ἔσται τὸ ἐν ἀρχῇ τῆς δευτέρας τοῦ Θουκυδίδου περὶ Πλαταιέων καὶ Θηβαίων διήγημα· εἰκὸς γὰρ ἦν τοὺς Θηβαίους ἀεὶ διαφόρους ὄντας τοῖς Πλαταιεῦσι μαθόντας, ὅτι ἔσοιτο πόλεμος, ἐθελῆσαι προκαταλαβεῖν τὴν Πλάταιαν ἔτι ἐν εἰρήνῃ· ταῦτα δὲ βουλευσαμένους ἐκ μὲν τοῦ φανεροῦ μὴ ἐπιχειρεῖν, νυκτὶ δὲ ἀσελήνῳ ἐπιχειρῆσαι, καὶ πρὸς τού-

τοις ἔχειν τινὰς Πλαταιέων, οἳ καὶ ἀνοίξουσιν αὐτοῖς τὰς πύλας μηδεμιᾶς φυλακῆς προκαθεστηκυίας διὰ τὰς σπονδάς, τούς τε προδιδόντας ἰδίου ἕνεκα ἐχθροῦ πρός τινας τῶν πολιτῶν, οὓς ᾤοντο διαφθεῖραι τούτων γινομένων, ἀλλὰ μὴ [τὸ] τοὺς Θηβαίους προδεδωκέναι. πιθανὸν δὲ τὸ μὲν αἰσθανομένους τοὺς Πλαταιέας προκατειλημμένην τὴν πόλιν ἐξαπιναίως ὑπὸ τῶν πολεμίων, νομίσαι τε διὰ τὴν νύκτα πολλῷ πλείους εἰσεληλυθέναι, πρὸς ξύμβασίν τε χωρῆσαι, ὕστερον δὲ κατανοήσαντας οὐ πολλοὺς ὄντας ἐπιθέσθαι αὐτοῖς. καὶ θόρυβος δὲ πάνυ πιθανώτατος τῶν μὲν Πλαταιέων προσβαλλόντων τοῖς Θηβαίοις καὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν οἰκετῶν ἅμα ἀπὸ τῶν οἰκιῶν κραυγῇ τε καὶ ὀλολυγῇ χρωμένων λίθοις τε καὶ κεράμοις βαλλόντων τοὺς Θηβαίους, καὶ ὑε- 14
τοῦ πολλοῦ ἐπιγενομένου νυκτός, πολλοὺς τῶν Θηβαίων 192
διά τε πηλοῦ καὶ σκότους διωκομένων, ἀπειρίᾳ δὲ τῶν ὁδῶν οὐ δυναμένων ἐκφυγεῖν. πιθανὸν δὲ τὸ καὶ κλεῖσαί τινα τὰς πύλας στυρακίῳ ἀκοντίου ἀντὶ βαλάνου χρησάμενον εἰς τὸν μοχλόν, πολὺ δὲ πιθανώτερον τὸ τῆς δούσης γυναικὸς πέλεκυν· εἰκὸς γὰρ ἦν γυναῖκα πρὸς ἐρήμοις πύλαις οἰκοῦσαν, θεασαμένην τοὺς πολεμίους ἀποκεκλεισμένους φοβηθῆναι, μὴ ἀπελπίσαντας τὴν σωτηρίαν καὶ εἰς ἀπόνοιαν περιστάντας τραπέσθαι ἐπὶ τὸ κακῶς ποιεῖν, μάλιστα μὲν οὖν οὓς ἂν δύνωνται, πολὺ δὲ πρότερον τὰς πλησίον οἰκίας· ἐῶ γὰρ ὅτι κατὰ γυναῖκα ἦν ἐλεῆσαι καὶ πολεμίους νενικημένους· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ἵνα μὴ μακρολογῶμεν.

Οὐ μονοειδὴς δὲ τοῦ διηγήματος ἡ γυμνασία, ἀλλὰ καθάπερ ὁ μῦθος, καὶ ἀπαγγέλλεται καὶ κλίνεται καὶ συμπλέκεται [μύθῳ], συστέλλεταί τε καὶ ἐπεκτείνεται, ἔτι δὲ κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν ἐναλλάττομεν τῶν κεφαλαίων τὴν τάξιν, καὶ πρὸς τούτοις ἐστὶ καὶ τὴν αὐτὴν τάξιν φυ-

λάττουσι κατὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους τρόπους ποιεῖσθαι τὴν φράσιν· ἔτι δὲ καὶ ἐπιφωνεῖν διηγούμενον καὶ 193 συμπλέκειν ἀλλήλαις δύο ἢ καὶ τρεῖς διηγήσεις κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν· ἐφ' ἅπασι δὲ τό τε ἀνασκευάζειν καὶ κατασκευάζειν. περὶ μὲν οὖν ἀπαγγελίας καὶ κλίσεως καὶ συμπλοκῆς, ἔτι δὲ συστολῆς τε καὶ ἐπεκτάσεως ἐν τῷ περὶ μύθων εἴρηται, τὴν δὲ ἀναστροφὴν τῆς τάξεως πολλαχῶς ποιησόμεθα· καὶ γὰρ ἀπὸ τῶν μέσων ἐστὶν ἀρξάμενον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἀναδραμεῖν, εἶτα ἐπὶ τὰ τελευταῖα καταντῆσαι, ὅπερ ἐν Ὀδυσσείᾳ Ὅμηρος πεποίηκεν· ἤρξατο μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν χρόνων, καθ' οὓς Ὀδυσσεὺς ἦν παρὰ Καλυψοῖ, εἶτα ἀνέδραμεν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν μετά τινος οἰκονομίας γλαφυρᾶς· ἐποίει γὰρ τὸν Ὀδυσσέα τοῖς Φαίαξι τὰ καθ' ἑαυτὸν διηγούμενον, εἶτα συνάψας τὴν λοιπὴν διήγησιν ἔληξεν εἰς τὰ τελευταῖα, μέχρι τοὺς μνηστῆρας ἀπέκτεινεν Ὀδυσσεύς, καὶ πρὸς τοὺς γονέας αὐτῶν φιλίαν ἐποιήσατο. καὶ Θουκυδίδης δὲ ἀπὸ τῶν περὶ Ἐπίδαμνον ἀρξάμενος ἀνέδραμεν ἐπὶ τὴν πεντηκονταετίαν, ἔπειτα κατῆλθεν ἐπὶ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. ἔξεστι δὲ καὶ ἀπὸ τῶν τελευταίων ἀρξάμενον ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ μέσα, καὶ οὕτως ἐπὶ τὴν ἀρχὴν καταντῆσαι, ὅπερ Ἡρόδοτος διὰ τῆς τρίτης ἡμᾶς διδάσκει λέγων οὕτω· πέμψας Καμβύσης εἰς Αἴγυπτον κήρυκα αἴτεε Ἄμασιν θυγατέρα, αἴτεε δὲ ἐκ συμβουλῆς ἀνδρὸς Αἰγυπτίου, ὃς μεμφόμενος Ἄμασιν ἔπρηξε ταῦτα, ὅτι μιν ἀποσπάσας γυναικός τε καὶ τέκνων ἔκδοτον ἐποίησεν εἰς Πέρσας· εἶτα καὶ τὰ αἴτια διηγεῖται, ὅτι ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς ᾐτήκει παρὰ τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέως ἰατρὸν ὀφθαλμῶν, ὃς εἴη ἄριστος· ἡ γὰρ κατὰ φύσιν ἦν τάξις τῆς διηγήσεως πρῶτον μὲν τὴν ὀφθαλμίαν εἰπεῖν τοῦ Περσῶν βασιλέως, καὶ ὡς πέμψας εἰς

Αἴγυπτον ᾔτησε παρὰ τοῦ βασιλεύοντος ἐκεῖ ἰατρὸν ὀφθαλμῶν, ὁ δὲ τοῦτον ἀναπέμπει, ἔπειτα ὅτι χαλεπῶς φέ- 194
ρων ὁ ἰατρὸς γυναικός τε καὶ παίδων ἀπολειφθεὶς ἠμύνατο τὸν ἐκδόντα, συμβουλεύσας τῷ Περσῶν βασιλεῖ αἰτῆσαι θυγατέρα παρὰ τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέως, ἵνα ἢ δοὺς ἀνιῷτο, ἢ μὴ δοὺς ἀπέχθοιτο. ἔτι δὲ καὶ ἀπὸ τῶν μέσων ἀρξάμενον ἐπὶ τὴν τελευτὴν ἐλθεῖν, εἶτα ἐν τούτοις λῆξαι. καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν τελευταίων ἀρξάμενον ἀναδραμεῖν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν καὶ λῆξαι εἰς τὰ μέσα, καὶ ἔτι ἀπὸ τῶν πρώτων ἀρξάμενον μεταβαίνειν ἐπὶ τὰ τελευταῖα, καὶ ἐν τοῖς μέσοις παύσασθαι.

Κατὰ μὲν οὖν τὴν ἀναστροφὴν τῆς τάξεως οὕτως· ἐπεὶ δὲ εἰώθαμεν ἐκφέρειν τὰ πράγματα ἐνίοτε μὲν ὡς ἀποφαινόμενοι, ἐνίοτε δὲ ὡς πλέον τι τοῦ ἀποφαίνεσθαι ποιοῦντες, καὶ ἐνίοτε μὲν ὡς ἐρωτῶντες, ἄλλοτε δὲ ὡς πυνθανόμενοι, ἔσθ' ὅτε δὲ ὡς ἐπαποροῦντες, καί ἄλλοτε μὲν ὡς προστάττοντες, ἄλλοτε δὲ ὡς εὐχόμενοι, καί ποτε μὲν ὡς ὀμνύοντες, ποτὲ δὲ ὡς προσαγορεύοντες, ἄλλοτε δὲ ὑποτιθέμενοι, ποτὲ δὲ προσδιαλεγόμενοι· ἐνδέχεται γὰρ κατὰ πάντας τούτους τοὺς τρόπους ἐκφέρειν ποικίλλοντας τὰς διηγήσεις· Θουκυδίδης μὲν οὖν ἐν ἀρχῇ τῆς δευτέρας τῶν ἱστοριῶν κατὰ τὸν τοῦ ἀποφαινομένου τρόπον ἐξήνεγκεν τὴν διήγησιν ταύτην· Θηβαίων ἄνδρες ὀλίγῳ πλείους τριακοσίων εἰσῆλθον περὶ πρῶτον ὕπνον σὺν ὅπλοις εἰς Πλάταιαν τῆς Βοιωτίας, οὖσαν Ἀθηναίων συμμαχίδα. ἡμεῖς δὲ εἰ βουλοίμεθα πλέον τι τοῦ ἀποφαίνεσθαι ποι- 196
εῖν, οὕτως ἐροῦμεν· μεγάλων ὡς ἔοικε πραγμάτων αἰτία γέγονεν Ἀθηναίοις καὶ Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς ἐξ ἑκάστων συμμάχοις Θηβαίων εἰς Πλάταιαν ἄφιξις· Θηβαίων γὰρ ἄνδρές ὀλίγῳ πλείους τριακοσίων εἰσῆλθον περὶ πρῶτον ὕπνον σὺν ὅπλοις εἰς Πλάταιαν τῆς Βοιωτίας

καὶ οὕτω τὰ λοιπὰ τῆς διηγήσεως συνάψομεν. εἰ δὲ ἐρωτᾶν βουλοίμεθα, οὕτως ἐροῦμεν· ἆρά γε ἀληθές ἐστιν, ὅτι Θηβαίων ἄνδρες ὀλίγῳ πλείους τριακοσίων εἰσῆλθον περὶ πρῶτον ὕπνον σὺν ὅπλοις εἰς Πλάταιαν τῆς Βοιωτίας; καὶ οὕτως ἐρωτηματικῶς τὰ μετὰ ταῦτα διελευσόμεθα. οὕτω δ' ἂν πυθοίμεθα, τίνες ἦσαν οἱ Θηβαίων ἄνδρες, οἱ ὀλίγῳ πλείους [ἦσαν] τριακοσίων εἰσῆλθον περὶ πρῶτον ὕπνον σὺν ὅπλοις εἰς Πλάταιαν τῆς Βοιωτίας; καὶ τὰ λοιπὰ πυνθανόμενοι ἐποίσομεν. τὸ δὲ ἐπαπορεῖν καὶ τὸ ἐρωτᾶν κατὰ μὲν τὴν προφορὰν οὐδὲν ἀλλήλων διήνεγκε, διόπερ τῷ ἑτέρῳ αὐτῶν ἀρκεσθησόμεθα· ἐάν τε γὰρ ἐρωτῶμεν, ἐάν τε ἐπαπορῶμεν, οὕτως ἐξοίσομεν·

ἆρ' ἔστι πάντων ἀγρυπνία λαλίστατον;

διαφέρειν δὲ δοκεῖ, ὅτι ὁ μὲν ἐρωτῶν ἀπόκρισιν ἐπιζητεῖ,
197 ὁ δὲ ἐπαπορῶν οὐ πάντως, ἀλλὰ μόνον πρὸς ἑαυτὸν ἀπορεῖ. εἰ δὲ προστάττειν βουλοίμεθα, οὕτω ποιήσομεν· ὑποθησόμεθα γὰρ ἐν τοῖς τελευταίοις τῆς διηγήσεως, μετὰ τὴν τῶν εἰσελθόντων εἰς Πλαταιὰς ἀναίρεσιν, ἕνα τινὰ παραινοῦντα ἢ τοῖς Θηβαίοις ἢ τοῖς Πλαταιεῦσιν οὕτως· ἄγετε, ὦ Πλαταιεῖς, ὅπως ἄξιοι τῆς πόλεως ἔσεσθε, καὶ τῶν προγόνων πρὸς Πέρσας τε καὶ Μαρδόνιον ἠγωνισμένων, καὶ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ ὑμετέρᾳ κειμένων, δείξατε τοῖς Θηβαίοις, ὅτι μὴ δίκαια ποιοῦσιν ἀξιοῦντες μὲν ὑμᾶς σφίσιν ὑπακούειν καὶ δουλεύειν, οὐκ ἐθέλοντας δὲ πολέμῳ βιαζόμενοι παρὰ τοὺς ὅρκους καὶ τὰς συνθήκας, ὀλίγῳ πλείους τριακοσίων, [εἶτα] εἰσῆλθον περὶ πρῶτον ὕπνον σὺν ὅπλοις εἰς τὴν πόλιν τὴν ὑμετέραν, οὖσαν Ἀθηναίων συμμαχίδα· καὶ ὡσαύτως τὰ ἑξῆς ὡς πρὸς Πλαταιεῖς διηγησόμεθα. εἰ δὲ ὑποθοίμεθα τὴν παρακέλευσιν γίνεσθαι πρὸς τοὺς Θηβαίους, οὕτως ἐροῦμεν· ἄγετε, ὦ Θηβαῖοι, ὅπως φανήσεσθε αὐτῶν τε καὶ

τῶν πατέρων ἄξιοι καὶ τῆς ἀρχῆς, ἣν ἔχετε, συμπάσης
τῆς Βοιωτίας, καὶ δείξατε τοῖς Πλαταιεῦσιν, ὅτι δοῦλοι
ὄντες ὑμέτεροι οὐ μόνον ἀποδεδράκασι πρὸς Ἀθηναίους,
ἀλλὰ καὶ ἄνδρας ὑμετέρους ὀλίγῳ πλείους τριακοσίων,
ἐλθόντας περὶ πρῶτον ὕπνον σὺν ὅπλοις εἰς τὴν Πλά-
ταιαν τὴν ἑαυτῶν, διέφθειραν. καὶ τοῦτον τὸν τρόπον
καὶ τὰ λοιπὰ διηγησόμεθα. ἔστι δὲ καὶ οὕτω πρόσταξιν
ποιήσασθαι, εἰ ὑποθοίμεθά τινα τοῖς Θηβαίοις, πρὶν
γενέσθαι τὴν εἰς Πλάταιαν εἴσοδον, προστάττοντα, ἃ δὴ
καὶ ἔπραξαν· ἄγετε, ὦ Θηβαῖοι, ὅπως ἄνδρες ἐξ ὑμῶν
ὀλίγῳ πλείους τριακοσίων εἰσέλθωσι περὶ πρῶτον ὕπνον
σὺν ὅπλοις εἰς Πλάταιαν τὴν ὑμετέραν, νῦν δ' οὖσαν
Ἀθηναίων συμμαχίδα· καὶ τὰ ἑξῆς, ὡς ἂν ἐνδέχηται, κα-
τὰ τοῦτον τὸν τρόπον διεξελευσόμεθα. εἰ δὲ εὐχοίμεθα,
οὕτως ἐροῦμεν· εἴθε μηδέποτε Θηβαίων ἄνδρες ὀλίγῳ 198
πλείους τριακοσίων εἰσῆλθον περὶ πρῶτον ὕπνον σὺν
ὅπλοις εἰς Πλάταιαν τῆς Βοιωτίας, οὖσαν Ἀθηναίων
συμμαχίδα· καὶ μέχρι τέλους κατὰ τὸν τοῦ εὐχομένου
τρόπον διηγησόμεθα. οὐκ ἄδηλος δὲ ὁ τρόπος, πῶς
κατὰ τὴν ὁμοτικὴν προφορὰν ἡ διήγησις ἐξενεχθήσεται·
τὴν δὲ προσαγορευτικὴν παραιτούμεθα, ὅτι καὶ πρότε-
ρον ἐπὶ τῶν κατὰ τὰς πτώσεις ἐγκλίσεων ἤδη παραδεδώ-
καμεν ἐπὶ τῆς κλητικῆς. ὑποτιθέμενοι δὲ οὕτως ἐροῦ-
μεν· ὑποθώμεθα γάρ, Θηβαίων ἄνδρας, ὀλίγῳ πλείους
τριακοσίων, εἰσελθεῖν περὶ πρῶτον ὕπνον σὺν ὅπλοις
εἰς Πλάταιαν τῆς Βοιωτίας, οὖσαν Ἀθηναίων συμμαχί-
δα· ἀνοῖξαι δ' αὐτοῖς τὰς πύλας Ναυκλείδην τε καὶ τοὺς 195
μετ' αὐτοῦ μηδεμιᾶς φυλακῆς προκαθεστηκυίας διὰ τὰς
σπονδάς, καὶ οὕτω τὰ μετὰ ταῦτα. εἰ δὲ διαλογικῶς ἀπαγ-
γέλλειν βουλοίμεθα, ὑποθησόμεθά τέ τινας ἀλλήλοις δια-
λεγομένους περὶ τῶν πεπραγμένων, καὶ τὸν μὲν διδά-
σκοντα τὸν δὲ μανθάνοντα τὰ γεγενημένα, οἷον πολλά-

κις μέν σε καὶ πρότερον ἐπῆλθεν ἔρεσθαί μοι περὶ τῶν ἐν Πλαταιαῖς συμβεβηκότων Θηβαίοις τε καὶ Πλαταιεῦσιν, ἀτὰρ καὶ νῦν ἡδέως ἂν ἀκούσαιμι, εἴ σοι ἐν καιρῷ ἐστι διηγήσασθαι. ἀλλὰ νὴ Δία καιρός ἐστι, καὶ δὴ καὶ ἤδη σοι λέγω, εἴπερ, ὥς φῃς, ἐπιθυμίαν ἔχεις ἀκοῦσαι περὶ τούτων· Θηβαῖοι γὰρ ἀεὶ διάφοροι ὄντες τοῖς Πλαταιεῦσιν ἐβούλοντο τὴν Πλάταιαν ἐν εἰρήνῃ προκαταλαβεῖν. ἄνδρες οὖν ἐξ αὐτῶν ὀλίγῳ πλείους τριακοσίων εἰσῆλθον περὶ πρῶτον ὕπνον σὺν ὅπλοις εἰς τὴν πόλιν, οὖσαν Ἀθηναίων συμμαχίδα. πῶς οὖν νυκτὸς οὔσης καὶ τῶν πυλῶν κεκλεισμένων, ἔτι δὲ καὶ φυλακῆς καθεστηκυίας ῥᾳδίως ἔλαθον εἰσελθόντες; μικρὸν μὲν ἔφθης, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἔμελλον εἰπεῖν, ὅτι τὰς πύλας ἀνέῳξαν αὐτοῖς ἄνδρες, Ναυκλείδης τε καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ, φυλακῆς οὐδεμιᾶς προκαθεστηκυίας διὰ τὴν εἰρήνην, καὶ τὰ ἑξῆς. τὸν αὐτὸν τρόπον διεξελευσόμεθα ἐρωτῶντές τε καὶ ἀποκρινόμενοι κατὰ τὸν διαλεκτικὸν νόμον, ἔτι δὲ ἀποφαινόμενοι τὰ πράγματα ποτὲ μὲν καταφάσκομεν, οἷον Θέων διαλέγεται· ἔστι δὲ μὴ μόνον καταφάσκοντας ἀλλὰ καὶ ἀποφάσκοντας ἐκφέρειν τὰς διηγήσεις, καταφάσκοντας μέν, ὡς ἔφαμεν τὸν Θουκυδίδην τὴν διήγησιν ἐξενηνοχέναι· ἀποφάσκοντας δέ, οἷον οὔτε Θηβαίων ἄνδρες ὀλίγῳ πλείους τριακοσίων εἰσῆλθον περὶ πρῶτον ὕπνον σὺν ὅπλοις εἰς Πλάταιαν τῆς Βοιωτίας, οὖσαν Ἀθηναίων ξυμμαχίδα, οὔτε τὰς πύλας ἀνέῳξαν Ναυκλείδης τε καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ οὕτω μέχρι τέλους. ἔστι δὲ καὶ ἄλλος
196 τρόπος ἀσύνδετος καλούμενος, ὅταν τοὺς συνδέοντας τὴν φράσιν συνδέσμους παραλείπωμεν, οἷον Θηβαίων ἄνδρες ὀλίγῳ πλείους τριακοσίων εἰσῆλθον περὶ πρῶτον ὕπνον σὺν ὅπλοις εἰς Πλάταιαν τῆς Βοιωτίας, οὖσαν
198 Ἀθηναίων συμμαχίδα· ἀνέῳξαν αὐτοῖς τὰς πύλας Ναυκλείδης τε καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ, ἔθεντο εἰς τὴν ἀγορὰν τὰ

ὅπλα. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ παρὰ Δημοσθένει Ἀμφίπολιν, Πύδναν, Ποτίδαιαν, Ἁλόννησον, οὐδενὸς τούτων μέμνημαι. ἔτι καὶ πάλιν· ἀλλ' ἐφ' Ἑλλήσποντον οἴχεται, πρότερον ἧκεν ἐπ' Ἀμβρακίαν, Ἦλιν ἔχει, τηλικαύτην πόλιν ἐν Πελοποννήσῳ· Μεγάροις ἐπεβούλευσε πρῴην. ἔστι δὲ καὶ τούτους ἀλλήλοις ἐπιπλέκειν τοὺς τρόπους καὶ μικτὸν ἐκ δυοῖν ἢ πλειόνων ποιεῖν, ὡς τοῦ διηγήματος τὰ μὲν ἀπαγγεῖλαι κατὰ τὸν τοῦ ἀποφαινομένου τρόπον, τὰ δὲ ἀσυνδέτως, τὰ δὲ ὅπως ἄν τις βούλοιτο ποικίλλων τὴν φράσιν. 199

Ἐπιφωνεῖν δὲ διηγήσει ἐστὶ τὸ καθ' ἕκαστον μέρος τῆς διηγήσεως γνώμην ἐπιλέγειν, τὸ δὲ τοιοῦτον οὔθ' ἱστορίᾳ πρέπον ἐστὶν οὔτε πολιτικῷ λόγῳ, θεάτρῳ δὲ καὶ σκηνῇ μᾶλλον ἐπιτήδειον. διὸ καὶ παρὰ τοῖς τοιούτοις ποιηταῖς ἐπιπλεῖστόν ἐστιν, ὡς παρὰ Μενάνδρῳ πολλαχοῦ μὲν ἀλλαχόθι, καὶ ἐν ἀρχῇ δὲ τοῦ τε Δαρδάνου καὶ τοῦ ξενολόγου,

ἀνδρὸς πένητος υἱός, ἐκτεθραμμένος
οὐκ ἐξ ὑπαρχόντων, ὁρῶν ᾐσχύνετο
τὸν πατέρα μίκρ' ἔχοντα· παιδευθεὶς γὰρ εὖ
τὸν καρπὸν εὐθὺς ἀπεδίδου καλόν.

ὁ γὰρ τελευταῖος στίχος ἐκ περιττοῦ πρόσκειται θηρώμενος μόνον τὸν παρὰ τῶν θεατῶν ἔπαινον. ὅταν μέντοι συνεχῶς ἐγκαταμιγνύῃ τις, καὶ λανθάνῃ ταῦτα τὰ γνωμικά, ἐπιχαρίς πως ἡ διήγησις γίνεται, ὡς παρὰ Ἡροδότῳ ἐν τῇ πρώτῃ· λέγων γὰρ περὶ τοῦ ἀνθρωπείου βίου, ὡς οὐκ ἔστι σταθερὸς ἀλλὰ πολλὰς ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὰς μεταβολάς, ἔπειτα ἐξαριθμησάμενος ὅσων ἡμερῶν ἐστιν ἀνθρωπίνη ζωή, ὡς ἑβδομήκοντα ἔτη, ἐπιφέρει· τούτων τῶν ἁπασέων ἡμερέων ἡ ἑτέρη αὐτέων τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν οὐδὲν ὅμοιον εἰσάγει πρῆγμα, εἶτα ἐπιφωνεῖ τοῦτον τὸν τρόπον·

200 οὕτως, ὦ Κροῖσε, πᾶς ἐστιν ἄνθρωπος συμφορή. ὡς καὶ ὁ Γύγης πρὸς τὸν Κανδαύλην λέγει· δέσποτα, τίνα λόγον ἔχεις οὐχ ὑγιέα, κελεύων δέσποιναν τὴν ἐμὴν θεήσασθαι γυμνήν; ἅμα δὲ χιτῶνι ἐκδυομένῳ συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. καὶ μὴν καὶ παρὰ τοῖς ῥήτορσιν εὕροιμεν ἄν, οὐχ᾽ ἥκιστα καὶ παρὰ τῷ πολιτικωτάτῳ Δημοσθένει καὶ ἐν τοῖς πολιτικωτάτοις αὐτοῦ λόγοις· ἐν γὰρ τῷ δευτέρῳ τῶν Ὀλυνθιακῶν διηγούμενος περὶ τοῦ Φιλίππου, ὅτι περὶ αὐτὸν ἔχει μίμους γελοίων καὶ ποιητὰς αἰσχρῶν ᾀσμάτων, καὶ οὕς γε ἡ πόλις Ἀθηναίων ἐξέβαλεν ὡς ἀσελγεστάτους ὄντας, καὶ ὅτι τοιοῦτος ὢν Φίλιππος εἰκότως λανθάνει πάντας ἀνθρώπους τῷ κατορθοῦν ἐν τοῖς πολέμοις, μετὰ ταῦτα ἐπιφωνεῖ· αἱ γὰρ εὐπραξίαι δειναὶ συγκρύψαι καὶ συσκιάσαι τὰ τοιαῦτα ὀνείδη. ἔστι δὲ καὶ ἀνάπαλιν προθέντα γνωμικὸν λόγον διηγήσασθαι, καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ μύθου παρεσημειωσάμεθα, οἷον καὶ παρὰ Μενάνδρῳ ἐν τῇ χρηστῇ ἐπικλήρῳ,

ἆρ᾽ ἐστὶ πάντων ἀγρυπνία λαλίστατον;

εἶτα ἑξῆς τὸ διήγημα.

201 ἐμὲ γοῦν ἀναστήσασα δευρὶ προάγεται
λαλεῖν ἀπ᾽ ἀρχῆς πάντα τὸν ἐμαυτοῦ βίον.

Διήγησιν δὲ διηγήσει συμπλέκειν ἐστίν, ὅταν δύο διηγήσεις ἢ καὶ πλείους ἅμα διηγεῖσθαι ἐπιχειρῶμεν, τοῦτο δὲ μάλα ἐπετήδευσαν οἱ ἀπὸ Ἰσοκράτους καὶ αὐτὸς ὁ Ἰσοκράτης ἐν τῷ πανηγυρικῷ οὕτως· ἦλθον οἵ θ᾽ Ἡρακλέους παῖδες, καὶ μικρὸν πρὸ τούτων Ἄδραστος ὁ Ταλαοῦ, βασιλεὺς ὢν Ἄργους, οὗτος μὲν ἐκ τῆς στρατείας τῆς ἐπὶ Θήβας δεδυστυχηκώς καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ πάλιν· ἔτι γὰρ ταπεινῆς οὔσης τῆς Ἑλλάδος ἦλθον εἰς τὴν

χώραν ἡμῶν Θρᾷκες μὲν μετὰ Εὐμόλπου τοῦ
Ποσειδῶνος, Σκύθαι δὲ μετὰ Ἀμαζόνων,
τῶν Ἄρεως θυγατέρων, οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν
χρόνον καὶ τὰ ἑξῆς. 4

Περὶ δὲ ἀνασκευῆς καὶ κατασκευῆς εἴπομεν ὅτι οἱ 6
αὐτοὶ τόποι χρήσιμοι, οἵπερ καὶ πρὸς τοὺς μύθους, ἐν
δὲ τοῖς διηγήμασι καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ ψευδοῦς καὶ ἀδυνάτου 217
τόποι ἁρμόττουσιν, ὅπερ ποιεῖ Θουκυδίδης μὲν ἀνα-
σκευάζων τὸ μὴ τύραννον ὄντα Ἵππαρχον ὑπὸ τῶν περὶ
τὸν Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα ἀναιρεθῆναι, Ἡρόδο-
τος δὲ ἐναντιούμενος τοῖς ἀποφαινομένοις Αἰγύπτιον
εἶναι μητρόθεν τὸν Καμβύσην. οὐκ ἀεὶ μὲν οὖν οἷόν τε
ἐκ πάντων τῶν τόπων ἐν τοῖς διηγήμασιν ἐπιχειρεῖν,
ἐὰν δέ ποτε ἐγγένηται, ταύτῃ τῇ τάξει χρησόμεθα, πρῶ-
τον μὲν ἀπὸ τοῦ ἀσαφοῦς, καθ' ὅσους τρόπους περὶ σα-
φηνείας εἴπομεν, δεύτερον δὲ ἀπὸ τοῦ ἀδυνάτου ἐπι-
χειρήσομεν, δεικνύντες ὅτι ἀδύνατον τὸ πρᾶγμα οὕτω
γενέσθαι, ὥς φησιν ὁ συγγραφεὺς ἤτοι διὰ τὸ μηδ' ὅλως
πεφυκέναι γίνεσθαι, ἢ διὰ τὸ μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον
εἶναι τὰ ἱστορούμενα, οἷον πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι Ἡ-
ρακλῆς ἀπέκτεινε Βούσιριν· κατὰ γὰρ Ἡσίοδον πρεσβύ-
τερος Ἡρακλέους ἐστὶν ὁ Βούσιρις ἕνδεκα γενεαῖς.
καὶ ὅλως πρὸς τὰ πολλὰ τῶν τοιούτων ἀφορμὰς ἕξομεν
λόγων ἐκ τῶν Ἀρίωνος ἐλέγχων. ἔπειτα δὲ καὶ εἰ δυ-
νατὸν ὑποθοίμεθα τὸ πρᾶγμα, λεκτέον ὅτι ἀπίθανόν
ἐστιν· εἰ δὲ καὶ πιθανόν ἐστι, σκεψόμεθα εἰ ψευδές
ἐστιν· εἰ δὲ ἀληθὲς φανείη, ἑξῆς ζητήσομεν, εἰ ἐλλείπει 218
τι ἢ πλεονάζει· ἔπειτα δὲ ὅτι μάχεται κατὰ τὴν διήγησιν
αὐτὸς ἑαυτῷ ὁ συγγραφεύς· πρὸς δὲ τούτοις μεμψόμεθα
καὶ τὴν τάξιν τῶν κεφαλαίων, εἰ μὴ προσηκόντως εἴη
γεγενημένη. εἰ δὲ ταῦτα πάντα κατὰ τρόπον εἴη διατε-
θειμένα, ἀλλ' ὡς ἀπρεπές τε καὶ ἀσύμφορον δεικτέον·

ἔστι γὰρ τῶν πραγμάτων ἃ πραχθῆναι μὲν οὐκ ἐχρῆν, φθάσαντα δὲ πραχθῆναι σιωπᾶσθαι συμφέρει, οἷον εἴ τις τὸν Λοκρὸν Αἴαντα τοιαῦτα εἰπὼν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν ἀσεβῆσαι οἷα λέγεται, ἔπειτα ὑπόθοιτο μήτε ἐν τῇ θαλάττῃ μήτε οἴκοι κακόν τι αὐτὸν πεπονθότα, ἐν γήρᾳ μετ᾽ εὐδαιμονίας τετελευτηκέναι. ῥᾳδίως δὲ καὶ πλειόνων εὐπορήσομεν ἐπιχειρημάτων, ἐὰν καθ᾽ ἕκαστον τῶν παραδεδομένων τόπων ἐπιχειροῦντες χρώμεθα καὶ τοῖς καλουμένοις στοιχείοις, ἐξ ὧν ἅπασα πρᾶξις ὑφίσταται· ἔστι δὲ ταῦτα ἐξ ὧν προείπομεν, πρόσωπον, πρᾶγμα, τόπος, χρόνος, τρόπος, αἰτία.

Παραδείγματος δὲ ἕνεκα ὁ λόγος ἡμῖν ἔστω ἐφ᾽ ἑνὸς τόπου τοῦ ἀπιθάνου. ἐὰν τοίνυν ἀνασκευάζωμεν τὴν διήγησιν ἐκ τοῦ ἀπιθάνου, οὕτως ἐπεξελευσόμεθα, δεικνύντες ὅτι καὶ τὸ πρόσωπον ἀπίθανόν ἐστι καὶ τὸ πραχθὲν καὶ ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἡ πρᾶξις, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ χρόνος καὶ ὁ τρόπος καὶ ἡ αἰτία τῆς πράξεως, οἷον ἐπὶ τῆς Μηδείας ἐκ μὲν τοῦ προσώπου, ὅτι ἀπίθανόν ἐστι μητέρα κακῶς ποιῆσαι τέκνα, ἐκ δὲ τῆς πράξεως, ὅτι οὐκ εἰκός ἐστιν ἀποσφάξαι· ἐκ δὲ τοῦ τόπου, ὅτι οὐκ ἂν ἀπέκτει-
219 *νεν ἐν Κορίνθῳ, ὅπου διέτριβεν Ἰάσων ὁ τῶν παίδων πατήρ· ἐκ δὲ τοῦ χρόνου, ὅτι ἀπίθανόν ἐστιν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐν ᾧ αὐτὴ μὲν ἐτεταπείνωτο τοῦ ἀνδρὸς ἐκπεσοῦσα ξένη γυνή, ὁ δὲ Ἰάσων μείζω δύναμιν προσειλήφει γήμας Γλαύκην τὴν Κρέοντος τοῦ βασιλέως τῶν τόπων θυγατέρα· ἐκ δὲ τοῦ τρόπου, ὅτι ἐπειράθη ἂν λαθεῖν καὶ οὐκ ἂν ξίφει διεχρήσατο, ἀλλὰ φαρμάκῳ ἄλλως τε καὶ φαρμακὶς οὖσα· ἐκ δὲ τῆς αἰτίας, ὅτι ἀπίθανόν ἐστι δι᾽ ὀργὴν τὴν πρὸς τὸν ἄνδρα ἀπεκτονέναι τὰ τέκνα· οὐ γὰρ ἴδιον τοῦ Ἰάσονος, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς κοινὸν ἐγένετο τὸ ἀτύχημα, καὶ μᾶλλον αὐτῆς, ὅσῳ μαλακώτεραί πως αἱ γυναῖκες πρὸς τὰ πάθη. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων*

τόπων ἐφοδεύσομεν κατὰ τὰ ἑξῆς στοιχεῖα ἐπιχειροῦντες ἐξ ὧν ἂν δυνατὸν ᾖ, ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων τόπων κατασκευάσομεν. οἱ δ' αὐτοὶ οὗτοι ἁρμόττουσι καὶ πρὸς τὰς μυθικὰς διηγήσεις τάς τε ὑπὸ τῶν ποιητῶν καὶ τὰς ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν λεγομένας περί τε θεῶν καὶ ἡρώων, ἔτι τε καὶ τῶν ἐξηλλαγμένων κατὰ φύσιν, οἷά τινες ἱστοροῦσι περὶ Πηγάσου καὶ Ἐριχθονίου καὶ Χιμαίρας καὶ Ἱπποκενταύρων καὶ τῶν παραπλησίων. τὸ δὲ μὴ μόνον ἀνασκευάζειν τὰς τοιαύτας μυθολογίας, ἀλλὰ καὶ ὅθεν παρερρύηκεν ὁ τοιοῦτος λόγος ἀποφαίνειν τελεωτέρας ἐστὶν ἕξεως ἢ κατὰ τοὺς πολλούς, ὅπερ πεποίηκεν Ἡρόδοτος μὲν ἐν τῇ δευτέρᾳ περὶ τῶν πελειάδων διηγούμενος, ὡς 220 ἐξέπτησαν ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ἡ μὲν εἰς Δωδώνην, ἡ δὲ εἰς Ἄμμωνος ἀφίκετο, ἐξηγούμενός τε τὸ μυθολόγημά φησιν, ὅτι παρθένοι τινὲς ἐκ Θηβῶν τῶν Αἰγυπτίων ἦσαν ἱέρειαι, ὧν ἡ μὲν εἰς Δωδώνην ἐπράθη, ἡ δὲ εἰς Ἄμμωνος, καὶ ἐπειδὴ βαρβαριστὶ ἐφθέγγοντο καὶ ἀξυνέτως τοῖς ἐπιχωρίοις, λόγος κατέσχεν ὡς ὄρνιθες ἦσαν. Πλάτων δὲ ἐν τῷ Φαίδρῳ τὸ περὶ τῆς Ὠρειθυίας καὶ τοῦ Βορέου διήγημα οὐκ ἀποδεχόμενός φησι τὴν Ὠρείθυιαν πνεῦμα βορέου κατὰ τῶν πλησίον πετρῶν σὺν Φαρμακείᾳ παίζουσαν ὦσαι, καὶ οὕτω δὴ λεχθῆναι ὑπὸ τοῦ βορέου ἀνάρπαστον γεγονέναι. καὶ μέντοι καὶ Ἔφορος ἐν τῇ τετάρτῃ χρῆται τούτῳ τῷ τρόπῳ, ὅτι ἄρα Τιτυὸς μὲν ἦν Πανοπέως δυνάστης, ἀνὴρ παράνομος καὶ βίαιος, 221 Πύθων δὲ θηριώδης τὴν φύσιν, δράκων ἐπικαλούμενος, οἱ δὲ περὶ τὴν πάλαι μὲν Φλέγραν, νῦν δὲ Παλλήνην ὀνομαζομένην κατοικοῦντες ἦσαν ἄνθρωποι ὠμοὶ καὶ ἱερόσυλοι καὶ ἀνθρωποφάγοι, οἱ καλούμενοι Γίγαντες, οὓς Ἡρακλῆς λέγεται χειρώσασθαι τὴν Τροίαν ἑλών, καὶ διὰ τὸ κρατῆσαι τοὺς περὶ τὸν Ἡρακλέα ὀλίγους ὄντας τῶν Γιγάντων πολλῶν ὄντων καὶ ἀσεβῶν θεῶν

ἔργον ἅπασιν ἐδόκει γεγονέναι τὸ περὶ τὴν μάχην, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα ἐπιλύεται περὶ τοῦ Λυκούργου καὶ Μίνωος καὶ Ῥαδαμάνθυος καὶ Διὸς καὶ κουρήτων καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν τῇ Κρήτῃ μυθολογουμένων· καὶ Παλαιφάτῳ τῷ Περιπατητικῷ ἐστιν ὅλον βιβλίον περὶ
222 τῶν ἀπίστων ἐπιγραφόμενον, ἐν ᾧ τὰ τοιαῦτα ἐπιλύεται, οἷον ὅτι Κένταυροι μὲν ὑπελήφθησαν οἱ πρῶτοι ἐπὶ ἵπποις ὀχούμενοι ὀφθέντες, Διομήδης δὲ Θρᾷξ ἐς ἱπποτροφίαν ἐξαναλωθεὶς ἐλέχθη ὑπὸ τῶν αὐτοῦ ἵππων ἀπολωλέναι, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ Ἀκταίων ὑπὸ τῶν κυνῶν, ἡ δὲ Μήδεια βάπτουσα τὰς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν ἀνθρώπων πολιὰς καὶ μελαίνας ποιοῦσα ἐφημίσθη τοὺς γέροντας εἰς λέβητα κατακόπτουσα νέους ποιεῖν, καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις.

Καὶ περὶ μὲν τῶν τρόπων τῆς γυμνασίας τοσαῦτα, καὶ ὅτι κατ᾽ αὐτοὺς δυνατόν ἐστι γυμνάσασθαι κἂν τοῖς μύθοις.

ΠΕΡΙ ΧΡΕΙΑΣ.

Χρεία ἐστὶ σύντομος ἀπόφασις ἢ πρᾶξις μετ᾽ εὐστοχίας ἀναφερομένη εἴς τι ὡρισμένον πρόσωπον ἢ ἀναλογοῦν προσώπῳ, παράκειται δὲ αὐτῇ γνώμη καὶ ἀπομνημόνευμα· πᾶσα γὰρ γνώμη σύντομος εἰς πρόσω-
202 πον ἀναφερομένη χρείαν ποιεῖ. καὶ τὸ ἀπομνημόνευμα δὲ πρᾶξίς ἐστιν ἢ λόγος βιωφελής. διαφέρει δὲ ἡ μὲν γνώμη τῆς χρείας τέτρασι τοῖσδε, τῷ τὴν μὲν χρείαν πάντως ἀναφέρεσθαι εἰς πρόσωπον, τὴν δὲ γνώμην οὐ πάντως, καὶ τῷ ποτὲ μὲν τὸ καθόλου, ποτὲ δὲ τὸ ἐπὶ μέρους ἀποφαίνεσθαι τὴν χρείαν, τὴν δὲ γνώμην καθόλου μόνον· ἔτι δὲ τῷ χαριεντίζεσθαι τὴν χρείαν ἐνίοτε μηδὲν ἔχουσαν βιωφελές, τὴν δὲ γνώμην ἀεὶ περὶ τῶν ἐν

τῷ βίῳ χρησίμων εἶναι· τέταρτον ὅτι ἡ μὲν χρεία πρᾶξις ἢ λόγος ὑπάρχει, ἡ δὲ γνώμη λόγος ἐστὶ μόνον. τὸ δὲ ἀπομνημόνευμα δυσὶ τοῖσδε κεχώρισται τῆς χρείας· ἡ μὲν γὰρ σύντομος, τὸ δὲ ἀπομνημόνευμα ἔσθ' ὅτε ἐπεκτείνεται, καὶ ἡ μὲν ἀναφέρεται εἴς τινα πρόσωπα, τὸ δὲ ἀπομνημόνευμα καὶ καθ' ἑαυτὸ μνημονεύεται. εἴρηται δὲ χρεία κατ' ἐξοχήν, ὅτι μᾶλλον τῶν ἄλλων πρὸς πολλὰ χρειώδης ἐστὶ τῷ βίῳ, καθάπερ καὶ Ὅμηρον πολλῶν ὄντων ποιητῶν κατ' ἐξοχὴν τοῦτον μόνον καλεῖν εἰώθαμεν ποιητήν.

Τῆς δὲ χρείας τὰ ἀνωτάτω γένη τρία· αἱ μὲν γάρ εἰσι λογικαί, αἱ δὲ πρακτικαί, αἱ δὲ μικταί. λογικαὶ μέν εἰσιν αἱ χωρὶς πράξεως διὰ λόγων ἔχουσαι τὸ κῦρος, οἷον Διογένης ὁ φιλόσοφος ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, πῶς ἂν ἔνδοξος 203
γένοιτο, ἀπεκρίνατο, ὅτι ἥκιστα δόξης φροντίζων· τῶν δὲ λογικῶν εἴδη δύο, ἀποφαντικὸν καὶ ἀποκριτικόν· του δὲ ἀποφαντικοῦ αἱ μέν εἰσι καθ' ἑκούσιον ἀπόφασιν, οἷον Ἰσοκράτης ὁ σοφιστὴς τοὺς εὐφυεῖς τῶν μαθητῶν θεῶν παῖδας ἔλεγεν εἶναι· αἱ δὲ κατὰ περίστασιν, οἷον Διογένης ὁ Κυνικὸς φιλόσοφος ἰδὼν μειράκιον πλούσιον ἀπαίδευτον εἶπεν, οὗτός ἐστι ῥύπος περιηργυρωμένος· οὐ γὰρ ὁ Διογένης ἁπλῶς ἀπεφήνατο, ἀλλ' ἐξ ὧν εἶδεν. ἔτι καὶ τοῦ ἀποκριτικοῦ εἰσιν εἴδη τέσσαρα, τό τε κατ ἐρώτησιν, καὶ τὸ κατὰ πύσμα, καὶ τὸ κατ' ἐρώτησιν αἰτιῶδες, καὶ τὸ ὁμωνύμως τῷ γένει λεγόμενον ἀποκριτικόν. διαφέρει δὲ τοῦ πύσματος ἡ ἐρώτησις, ὅτι πρὸς μὲν τὴν ἐρώτησιν συγκαταθέσθαι δεῖ μόνον ἢ ἀρνήσασθαι, οἷον ἀνανεῦσαι ἢ κατανεῦσαι, ἢ διά γε τοῦ ναὶ ἢ οὒ ἀποκρίνασθαι, τὸ δὲ πύσμα μακροτέραν ἀπαιτεῖ τὴν ἀπόκρισιν· κατ' ἐρώτησιν μὲν οὖν ἐστιν, οἷον Πιττακὸς ὁ Μιτυληναῖος ἐρωτηθείς, εἰ λανθάνει τις τοὺς θεοὺς φαῦλόν τι ποιῶν, εἶπεν, οὐ οὐδὲ διανοούμενος.

204 μετὰ γὰρ τὴν ἀπόφασιν τὸ προστιθέμενον περισσόν ἐστιν, ἐπεὶ καὶ ἀφαιρεθέντος αὐτοῦ ἀπήρκει ἡ ἀπόφασις. ἡ δὲ πυσματικὴ τοιαύτη ἐστίν, οἷον Θεανὼ ἡ Πυθαγορικὴ φιλόσοφος ἐρωτηθεῖσα ὑπό τινος, ποσταία γυνὴ ἀπ' ἀνδρὸς καθαρὰ εἰς τὸ θεσμοφορεῖον κάτεισιν, εἶπεν. ἀπὸ μὲν τοῦ ἰδίου παραχρῆμα, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀλλοτρίου οὐδέποτε. αἱ δὲ κατ' ἐρώτησιν αἰτιώδεις εἰσίν, ὅσαι χωρὶς τῆς πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἀποκρίσεως καὶ αἰτίαν τινὰ ἔχουσιν ἢ συμβουλὴν ἤ τι τοιοῦτον, οἷον Σωκράτης ἐρωτηθείς, εἰ εὐδαίμων αὐτῷ δοκεῖ ὁ τῶν Περσῶν βασιλεύς, οὐκ ἔχω λέγειν, εἶπε, μηδὲ γὰρ εἰδέναι πῶς 205 ἔχει παιδείας. ἀποκριτικαὶ δέ εἰσιν αἱ μήτε κατ' ἐρώτησιν, μήτε κατὰ πύσμα, λόγον δέ τινα ἔχουσαι, πρὸς ὅν ἐστιν ἡ ἀπόκρισις, οἷον Πλάτων ποτὲ Διογένους ἀριστῶντος ἐν ἀγορᾷ καὶ καλοῦντος αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἄριστον, ὦ Διόγενες, εἶπεν, ὡς χάριεν ἂν ἦν σου τὸ ἄπλαστον, εἰ μὴ πλαστὸν ἦν· οὔτε γὰρ Διογένης περί τινος ἠρώτα τὸν Πλάτωνα, οὔτε ὁ Πλάτων πυνθάνεται αὐτοῦ, ἀλλ' ἁπλῶς πρὸς τὸ ἄριστον καλεῖ αὐτόν, ὅπερ ἐστὶ τῶν οὐδετέρων. ἔστι δὲ παρὰ ταῦτα καὶ ἄλλο εἶδος ἐμπῖπτον εἰς τὰς λογικὰς καλούμενον διπλοῦν, διπλῆ δέ ἐστι χρεία ἡ δύο προσώπων ἀποφάσεις ἔχουσα, ὧν καὶ ἡ ἑτέρα μεθ' ἑνὸς προσώπου χρείαν ποιεῖ, οἷον Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς ἐπιστὰς Διογένει κοιμωμένῳ εἶπεν,

οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.

καὶ ὁ Διογένης ἀπεκρίνατο,

ᾧ λαοί τ' ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέμηλεν.

ἦν γὰρ καὶ οὕτω χρεία μὴ προστιθεμένης τῆς ἀποκρίσεως. πρακτικαὶ δέ εἰσιν αἱ χωρὶς λόγου ἐμφαίνουσαί τινα νοῦν, τῶν δὲ πρακτικῶν αἱ μέν εἰσιν ἐνεργητικαί, αἱ δὲ παθητικαί, ἐνεργητικαὶ μὲν ὅσαι δηλοῦσί τινα ἐνέργειαν, οἷον Διογένης ὁ Κυνικὸς φιλόσοφος ἰδὼν

ὀψοφάγον παῖδα τὸν παιδαγωγὸν τῇ βακτηρίᾳ ἔπαισε. παθητικαὶ δὲ αἵ πάθος τι σημαίνουσαι, οἷον Δίδυμος ὁ αὐλητὴς ἁλοὺς ἐπὶ μοιχείᾳ ἐκ τοῦ ὀνόματος ἐκρεμάσθη. μικταὶ δέ εἰσιν ὅσαι τοῦ μὲν λογικοῦ καὶ 206 τοῦ πρακτικοῦ κοινωνοῦσιν, ἐν δὲ τῷ πρακτικῷ τὸ κῦρος ἔχουσιν, οἷον Πυθαγόρας ὁ φιλόσοφος ἐρωτηθεὶς πόσος ἐστὶν ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, ἀναβὰς ἐπὶ τὸ δωμάτιον παρέκυψεν ὀλίγον, δηλῶν διὰ τούτου τὴν βραχύτητα. καὶ ἔτι Λάκων ἐρομένου τινὸς αὐτὸν ποῦ τοὺς ὅρους τῆς γῆς ἔχουσι Λακεδαιμόνιοι, ἔδειξε τὸ δόρυ.

Τὰ μὲν οὖν εἴδη τῶν χρειῶν ταῦτά ἐστι· προφέρονται δὲ αἱ μὲν γνωμολογικῶς, αἱ δὲ ἀποδεικτικῶς, αἱ δὲ κατὰ χαριεντισμόν, αἱ δὲ κατὰ συλλογισμόν, αἱ δὲ κατὰ ἐνθύμημα, αἱ δὲ κατὰ παράδειγμα, αἱ δὲ κατ' εὐχήν, αἱ δὲ συμβολικῶς, αἱ δὲ τροπικῶς, αἱ δὲ κατὰ ἀμφιβολίαν, αἱ δὲ κατὰ μετάληψιν, αἱ δὲ συνεζευγμένως ἐξ οἵων δήποτε τῶν προειρημένων τρόπων συγκείμεναι. γνωμολογικῶς μὲν οἷον Βίων ὁ σοφιστὴς τὴν φιλαργυρίαν 207 μητρόπολιν ἔλεγε πάσης κακίας εἶναι. ἀποδεικτικῶς δὲ οἷον Ἰσοκράτης ὁ ῥήτωρ παρῄνει τοῖς γνωρίμοις προτιμᾶν τῶν γονέων τοὺς διδασκάλους, ὅτι οἱ μὲν τοῦ ζῆν μόνον, οἱ δὲ διδάσκαλοι καὶ τοῦ καλῶς ζῆν αἴτιοι γεγόνασιν· τὴν γὰρ ἀπόφασιν αὐτοῦ Ἰσοκράτης μετὰ ἀποδείξεως ἐξενήνοχε. κατὰ χαριεντισμὸν δὲ οἷον Ὀλυμπιὰς πυθομένη τὸν υἱὸν Ἀλέξανδρον Διὸς αὐτὸν ἀποφαίνειν, οὐ παύσεται οὗτος, ἔφη, διαβάλλων με πρὸς τὴν Ἥραν; 208 συλλογιστικῶς δὲ οἷον Διογένης ὁ φιλόσοφος ἰδὼν μειράκιον περισσῶς καλλωπιζόμενον εἶπεν· εἰ μὲν πρὸς ἄνδρας, ἀτυχεῖς, εἰ δὲ πρὸς γυναῖκας, ἀδικεῖς. ἐνθυμηματικῶς δὲ οἷον Σωκράτης ὁ φιλόσοφος Ἀπολλοδώρου τινὸς γνωρίμου λέγοντος αὐτῷ ἀδίκως σου θάνατον κατέγνωσαν Ἀθηναῖοι, γελάσας ἔφη, σὺ δὲ ἐβούλου δικαί-

ως; προσενθυμεῖσθαι γὰρ ἡμᾶς δεῖ, ὅτι ἄρα βέλτιον ἀδίκως ἢ δικαίως κατεγνῶσθαι, ὅπερ ἐν τῇ χρείᾳ δοκεῖ παραλελεῖφθαι δυνάμει δηλούμενον. κατὰ παράδειγμα δὲ οἷον Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς παρακαλούμενος ὑπὸ τῶν φίλων συναγαγεῖν χρήματα, εἶπεν, ἀλλὰ ταῦτα οὐκ ὤνησεν οὐδὲ Κροῖσον. εὐκτικῶς δὲ οἷον Δάμων ὁ παιδοτρίβης χωλοὺς ἔχων τοὺς πόδας κλαπέντων αὐτοῦ τῶν ὑποδημάτων, ἔφη, εἴθε ἐναρμόσειε τῷ κλέπτῃ. συμβολικῶς δὲ οἷον Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, ποῦ ἔχει τοὺς θησαυρούς, ἐν τούτοις, ἔφη, δείξας τοὺς φίλους. τροπικῶς δὲ οἷον Πλάτων ὁ φιλόσοφος τοὺς τῆς ἀρετῆς κλῶνας ἔφη ἱδρῶτι καὶ πόνοις φύεσθαι. κατὰ ἀμφιβο-
209 λίαν δέ, οἷον Ἰσοκράτης ὁ ῥήτωρ συνισταμένου αὐτῷ παιδίου καὶ ἐρωτῶντος τοῦ συνιστάντος, τίνος αὐτῷ δεῖ, εἶπε, πινακιδίου ΚΑΙΝΟΥ, καὶ γραφιδίου ΚΑΙΝΟΥ· ἀμφιβαλλόμενον γάρ, πότερον νοῦ καὶ πινακιδίου λέγει ἢ πινακίδος καινῆς καὶ καινοῦ γραφιδίου. κατὰ μετάληψιν δέ ἐστιν, ὅταν τὸ λεγόμενον καὶ τὸ ἐρωτώμενον ἐπ᾽ ἄλλο τις ἀποκρινόμενος μεταλαμβάνῃ, οἷον Πύρρος ὁ τῶν Ἠπειρωτῶν βασιλεὺς ζητούντων τινῶν παρὰ πότον, πότερος κρείττων αὐλητὴς Ἀντιγεννίδας ἢ Σάτυρος, ἐμοὶ μέν, εἶπε, στρατηγὸς Πολυσπέρχων. ὁ δὲ συνεζευγμένος τρόπος οὐκ ἄδηλός ἐστιν, ὅτι πολλαχῶς γίνεται· ἢ γὰρ γνωμικῷ χαριεντισμῷ συμπλακήσεται, ἢ παραδείγματι συμβολικῷ ἢ ἀμφιβολίᾳ καὶ μεταλήψει ἢ ἁπλῶς καθ᾽ ὅσους καὶ ἄλλους τρόπους δύναται συγγενέσθαι συζυγία, ἤτοι δυοῖν ἢ καὶ πλειόνων τρόπων εἰς μίαν χρείαν παραλαμβανομένων, οἷον Διογένης ὁ Κυνικὸς φιλόσοφος ἰδὼν μειράκιον ἐκ μοιχοῦ λίθους
210 βάλλον εἰς ἀγοράν, παῦσαι, ἔφη, παιδίον, μὴ ἀγνοοῦν

παίσῃς τὸν πατέρα. ἔχει γὰρ ἅμα καὶ συμβολικῶς καὶ χαριέντως ἡ ἀπόφασις.

Γυμνάζονται δὲ κατὰ τὰς χρείας τῇ ἀπαγγελίᾳ τῇ κλίσει τῇ ἐπιφωνήσει τῇ ἀντιλογίᾳ, ἐπεκτείνομέν τε καὶ συστέλλομεν τὴν χρείαν, πρὸς δὲ τούτοις ἀνασκευάζομεν καὶ κατασκευάζομεν. καὶ ἡ μὲν ἀπαγγελία φανερά ἐστι· ῥηθεῖσαν γὰρ χρείαν πειρώμεθα κατὰ τὸ δυνατὸν αὐτοῖς ὀνόμασιν ἢ καὶ ἑτέροις σαφέστατα ἑρμηνεῦσαι. ἡ δὲ κλίσις ἐστὶ ποικίλη· τὰ γὰρ ἐν τῇ χρείᾳ πρόσωπα εἰς τοὺς τρεῖς ἀριθμοὺς ἐναλλάττομεν, καὶ τοῦτο οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' οἷον ἑνὸς πρὸς ἕνα καὶ [δύο] πρὸς δύο καὶ [πλείους] πρὸς πλείους, καὶ πάλιν δυοῖν πρὸς ἕνα καὶ πρὸς δύο, καὶ πρὸς πλείους, ἔτι δὲ πλειόνων πρὸς ἕνα καὶ πρὸς δύο καὶ πρὸς πλείους. προκειμένης γὰρ χρείας, ὅτι Ἰσοκράτης ὁ ῥήτωρ τοὺς εὐφυέας τῶν θεῶν παῖδας ἔλεγεν εἶναι, οὕτω κλίνομεν ἑνὸς μὲν πρὸς ἕνα, οἷον Ἰσοκράτης ὁ ῥήτωρ τὸν εὐφυέα τῶν μαθητῶν θεῶν παῖδα ἔλεγεν εἶναι· δυοῖν δὲ πρὸς δύο, Ἰσοκράτεε τὼ ῥήτορε τὼ εὐφυέε τῶν μαθητῶν θεῶν παῖδε ἐλεγέτην εἶναι· πλειόνων δὲ πρὸς πλείους, Ἰσοκράτεις οἱ ῥήτορες τοὺς εὐφυεῖς τῶν μαθητῶν θεῶν παῖδας ἔλεγον εἶναι. φανερὸν δὲ ἐκ τούτων, πῶς καὶ τοὺς ἄλλους τρόπους κλινοῦμεν· μεταλαμβάνονται γὰρ καὶ εἰς τὰς πέντε πτώσεις. ἀλλ' ἐπεὶ τῶν χρειῶν αἱ μέν εἰσι λογικαί, αἱ δὲ πρακτικαί, αἱ δὲ ἐξ ἀμφοῖν τούτοιν μικταί, καὶ τούτων αὖ ἕτερά ἐστιν εἴδη, καθ' ἕκαστον αὐτῶν πειρασό- 211 μεθα διδάσκειν τὴν κλίσιν ἐπὶ παραδείγματος. ἡ μὲν οὖν ὀρθὴ οὐδεμίαν ἔχει δυσκολίαν· κατὰ γὰρ αὐτὴν ἑκάστη τῶν χρειῶν εἴωθε προφέρεσθαι. τὴν δὲ γενικὴν πτῶσιν οὕτω κλινοῦμεν· ἐὰν μὲν λογικὴ ᾖ χρεία, προσθήσομεν αὐτῇ, τὸ ῥηθὲν μνήμης ἔτυχεν, ἢ λόγος ἀπομνημονεύεται εἰπόντος. τὸ μὲν οὖν πρότερον μετὰ τὴν ἀπαγγελίαν

ὅλης τῆς χρείας εὐπρεπές ἐστιν ἐπενεγκεῖν, οἷον Ἰσοκράτους τοῦ ῥήτορος τοὺς εὐφυεῖς τῶν μαθητῶν θεῶν παῖδας λέγοντος εἶναι τὸ ῥηθὲν μνήμης ἔτυχε, τὸ δὲ δεύτερον μεσούσης αὐτῆς καὶ τῆς ἀποφάσεως ἀρχομένης, οἷον Πιττακοῦ τοῦ Μιτυληναίου ἐρωτηθέντος εἰ λανθάνει τις τοὺς θεοὺς φαῦλόν τι ποιῶν, λόγος ἀπομνημονεύεται εἰπόντος, οὐδὲ διανοούμενος. ἁρμόττει δὲ μᾶλλον τὸ μέν, λόγος ἀπομνημονεύεται, πάσαις ταῖς λογικαῖς χρείαις, πλὴν τῆς καθ' ἑκούσιον ἀπόφασιν· ταύτῃ γὰρ τὸ ῥηθὲν μνήμης ἔτυχεν. ἐὰν δὲ πρακτικὴ ᾖ χρεία, εἰ μὲν παθητικὴ εἴη, προσθετέον, τὸ συμβὰν μνήμης ἔτυχεν. εἰ δὲ ἐνεργητική, τὸ πραχθὲν μνήμης ἔτυχεν, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ μικτοῦ. ἐπὶ τέλει μέντοι τῶν χρειῶν καὶ τούτων ἕκαστον προσθετέον, οἷον Διδύμου τοῦ αὐλητοῦ ἁλόντος ἐπὶ μοιχείᾳ καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος κρεμασθέντος τὸ συμβὰν μνήμης ἔτυχε, καὶ Διογένους τοῦ Κυνικοῦ φιλοσόφου ἰδόντος ὀψοφάγον παῖδα καὶ τὸν παιδαγωγὸν τῇ βακτηρίᾳ παίσαντος τὸ πραχθὲν μνήμης ἔτυχε. τῇ δὲ δοτικῇ ἐπὶ πάσης χρείας πλὴν τῆς παθητικῆς προσθήσομεν τὸ ἔδοξεν ἢ τὸ ἐφάνη ἢ τὸ ἐπῆλθεν ἢ καὶ τὸ παρέστη ἤ τι τῶν τοιούτων, οἷον Διογένει τῷ Κυνικῷ φιλοσόφῳ ἰδόν-
212 τι μειράκιον πλούσιον ἀπαίδευτον ἔδοξεν εἰπεῖν, οὗτός ἐστι ῥύπος περιηργυρωμένος. ἐπὶ μὲν τῆς παθητικῆς προσθήσομεν τὸ συνέβη, οἷον Διδύμῳ τῷ αὐλητῇ ἁλόντι ἐπὶ μοιχείᾳ συνέβη ἐκ τοῦ ὀνόματος κρεμασθῆναι. ἐπὶ δὲ τῆς αἰτιατικῆς προσθήσομεν καθόλου ἐπὶ πάσης χρείας τὸ φασί, τὸ λέγεται, οἷον Διογένην τὸν Κυνικὸν φιλόσοφον ἰδόντα μειράκιον πλούσιον ἀπαίδευτόν φασιν εἰπεῖν, ἢ λέγεται, οὗτός ἐστι ῥύπος περιηργυρωμένος. ἡ δὲ κλητικὴ σαφής ἐστι· ποιησόμεθα γὰρ τὸν λόγον πρὸς παρὸν ἡμῖν πρόσωπον, ἐφ' ὃ ἡ χρεία ἀναφέρεται, οἷον Διόγενες Κυνικὲ φιλόσοφε, ἰδὼν μειράκιον

πλούσιον ἀπαίδευτον, εἶπας, οὗτός ἐστι ῥύπος περιηργυρωμένος. ἐπιφωνεῖν δέ ἐστιν ἀποδεχομένους οἰκείως καὶ συντόμως τὸ εἰρημένον διὰ τῆς χρείας, ἢ ὡς ἀληθές ἐστιν, ἢ ὡς καλόν, ἢ ὡς συμφέρον, ἢ ὡς καὶ ἄλλοις τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔδοξεν ἀνδράσι δεδοκιμασμένοις, οἷον Εὐριπίδης ὁ ποιητὴς τὸν νοῦν ἡμῶν ἑκάστου ἔφησεν εἶναι θεόν. ἐπιφωνήσομεν δὲ ἐκ μὲν τοῦ ἀληθοῦς οὕτως· θεὸς γὰρ ὄντως ἑκάστῳ ὁ νοῦς, ἐφ᾽ ἃ μὲν συμφέρει προτρέπων ἡμᾶς, ἀπείργων δὲ τῶν ζημιούντων. ἐκ δὲ τοῦ καλοῦ οὕτω· καλὸν γὰρ ἕκαστον μὴ ἐν χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ νομίζειν εἶναι τὸν θεόν, ἀλλ᾽ ἐν ἑαυτῷ. ἐκ δὲ τοῦ συμφέροντος οὕτως· ἵνα μὴ διὰ μακροῦ κεῖσθαι τὸ τιμωροῦν οἰόμενοι πολλὴν τοῦ ἀδικεῖν ἔχοιμεν εὐχέρειαν. ἐκ δὲ τῆς τῶν εὐδοκίμων μαρτυρίας, ὅταν ἢ σοφὸν ἢ νομοθέτην ἢ ποιητὴν ἢ ἄλλον τινὰ τῶν διωνομασμένων λέγωμεν ὁμογνωμονεῖν τῷ ῥηθέντι, οἷον ἐπὶ τῆς προκειμένης χρείας φήσομεν·

τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων, 213
οἷον ἐπ᾽ ἦμαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

ἀντιλέγομεν δὲ ταῖς χρείαις ἐκ τῶν ἐναντίων, ὡς πρὸς τὸν Ἰσοκράτην, εἰπόντα ὅτι τοὺς διδασκάλους προτιμητέον τῶν πατέρων· οἱ μὲν γὰρ τὸ ζῆν ἡμῖν, οἱ δὲ διδάσκαλοι τὸ καλῶς ζῆν παρέσχοντο. φαμὲν γὰρ ἀντιλέγοντες, ὅτι οὐκ ἐνῆν καλῶς ζῆν, εἰ μὴ τὸ ζῆν οἱ πατέρες παρέσχοντο. εἰδέναι δὲ δεῖ, ὅτι οὐ δυνατὸν ἀντιλέγειν πάσῃ χρείᾳ πολλῶν καλῶς καὶ ἀμέμπτως εἰρημένων, ὥσπερ οὐδὲ πάσας ἐστὶν ἐπαινεῖν διὰ τό τινων εὐθὺς προσπίπτειν τὴν ἀτοπίαν. ἐπεκτείνομεν δὲ τὴν χρείαν, ἐπειδὰν τὰς ἐν αὐτῇ ἐρωτήσεις τε καὶ ἀποκρίσεις, καὶ εἰ πρᾶξίς τις ἢ πάθος ἐνυπάρχῃ, μηκύνοιμεν. συστέλλομεν δὲ τὸ ἐναντίον ποιοῦντες, οἷον σύντομος μὲν χρεία· Ἐπαμεινώνδας, ἄτεκνος ἀποθνήσκων, ἔλεγε τοῖς φίλοις,

δύο θυγατέρας ἀπέλιπον, τήν τε περὶ Λεῦκτρα νίκην, καὶ τὴν περὶ Μαντίνειαν· ἐκτείνομεν δὲ οὕτως· Ἐπαμεινώνδας, ὁ τῶν Θηβαίων στρατηγός, ἦν μὲν ἄρα καὶ παρὰ τὴν εἰρήνην ἀνὴρ ἀγαθός, συστάντος δὲ τῇ πατρίδι πολέμου πρὸς Λακεδαιμονίους, πολλὰ καὶ λαμπρὰ ἔργα τῆς μεγαλοψυχίας ἐπεδείξατο· βοιωταρχῶν μὲν περὶ Λεῦκτρα ἐνίκα τοὺς πολεμίους, στρατευόμενος δὲ καὶ ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀπέθανεν ἐν Μαντινείᾳ. ἐπεὶ δὲ τρωθεὶς ἐτελεύτα τὸν βίον, ὀλοφυρομένων τῶν φίλων τά τε ἄλλα, καὶ διότι ἄτεκνος ἀποθνήσκοι, μειδιάσας, παύσασθε, ἔφη, ὦ φίλοι, κλαίοντες, ἐγὼ γὰρ ὑμῖν ἀθανά-
214 *τους δύο καταλέλοιπα θυγατέρας, δύο νίκας τῆς πατρίδος κατὰ Λακεδαιμονίων, τὴν μὲν ἐν Λεύκτροις, τὴν πρεσβυτέραν, νεωτέραν δὲ τὴν ἄρτι μοι γενομένην ἐν Μαντινείᾳ. ἀνασκευαστέον δὲ ἔτι τὰς χρείας ἐκ τοῦ ἀσαφοῦς, ἐκ τοῦ πλεονάζοντος, ἐκ τοῦ ἐλλείποντος, ἐκ τοῦ ἀδυνάτου, ἐκ τοῦ ἀπιθάνου, ἐκ τοῦ ψευδοῦς, ἐκ τοῦ ἀσυμφόρου, ἐκ τοῦ ἀχρήστου, ἐκ τοῦ αἰσχροῦ. ἐκ μὲν τοῦ ἀσαφοῦς, ὡς εἰ λέγομεν τὸν Ἰσοκράτην μὴ σαφῶς διωρικέναι, ὧν δεῖται πρὸς ῥητορείαν τὸ συνιστάμενον αὐτῷ παιδίον· ὁμοίως δὲ ἔχει καὶ ἡ Διδύμου τοῦ αὐλητοῦ· οὐ γὰρ ἅπασι σαφές ἐστι τὸ ἐκ τοῦ ὀνόματος ἐκρεμάσθη. ἐκ δὲ τοῦ πλεονάζοντος, ἐπειδὰν λέγηταί τι, οὗ ἀφαιρεθέντος οὐδὲν ἧττον διαμένει ἡ χρεία, οἷον Σωκράτης ὁ φιλόσοφος ἐρωτηθείς, εἰ εὐδαίμων αὐτῷ δοκεῖ ὁ Περσῶν βασιλεύς, οὐκ ἔχω λέγειν, ἔφη, μὴ γὰρ εἰδέναι πῶς ἔχει παιδείας· ἐπλεόνασε γὰρ οὐ μόνον πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἀποκρινόμενος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀποκρίσεως αἰτίαν εἰπών, οὐκ ἀναμείνας, εἴπερ ἄρα ἐπανερωτήσει, ὅπερ οὐκ ἦν κατὰ Σωκράτην ἄνδρα διαλεκτικὸν ὄντα. ἐκ δὲ τοῦ ἐλλείποντος, ὅταν δεικνύωμεν μὴ καλῶς φάμενον τὸν Δημοσθένην, ὑπόκρισιν εἶναι τὴν ῥητορικήν· πολλῶν γὰρ*

καὶ ἄλλων εἰς αὐτὴν δεόμεθα. ἐκ δὲ τοῦ ἀδυνάτου, ὡς 215
ἂν φῶμεν πρὸς τὸν Ἰσοκράτην, μὴ δυνατὸν ἐκ θεῶν ἀν-
θρώπους γενέσθαι, μηδ' ἂν εὐφυεῖς ὦσιν. ἐκ δὲ τοῦ ἀπι-
θάνου, ὅτι μὴ εἰκός ἐστιν, Ἀντισθένην Ἀττικόν γε ὄντα
παραγενόμενον Ἀθήνηθεν εἰς Λακεδαίμονα ἐκ τῆς γυ-
ναικωνίτιδος λέγειν εἰς τὴν ἀνδρωνῖτιν ἐπιέναι. ἐκ δὲ
τοῦ ψευδοῦς, ὅτι μὴ ἀληθῶς ὁ Βίων ἔλεγε τὴν φιλαρ-
γυρίαν μητρόπολιν εἶναι τῆς κακίας· μᾶλλον γὰρ ἀφρο-
σύνη ἐστίν. ἐκ δὲ τοῦ ἀσυμφόρου, ὅτι βλαβερῶς παραι-
νεῖ Σιμωνίδης παίζειν ἐν τῷ βίῳ καὶ περὶ μηδὲν ἁπλῶς
σπουδάζειν. ἐκ δὲ τοῦ ἀχρήστου, οἷον εἰ φαίνοιτο πρὸς
οὐδὲν ὠφέλιμον τὸ ῥηθὲν τῷ βίῳ. ἐκ δὲ τοῦ αἰσχροῦ,
ὁπόταν αἰσχρὰν καὶ ἐπονείδιστον ἀποφαίνωμεν τὴν χρεί-
αν, οἷον ἀνὴρ Συβαρίτης ἰδὼν Λακεδαιμονίους ἐπιπό-
νως ζῶντας οὐ θαυμάζειν ἔφησεν, ὅτι ἐν τοῖς πολέμοις
οὐκ ὀκνοῦσιν ἀποθνήσκειν, ἄμεινον γὰρ εἶναι τὸν θάνα-
τον τοῦ τοιούτου βίου· πάνυ γὰρ μαλακῶς καὶ οὐκ ἀν- 216
δρείου τρόπου τὴν ἀπόφασιν ἐποιήσατο. ἐκ μὲν οὖν τού-
των ἀνασκευαστέον, πρὸς ἕκαστον δὲ μέρος τῆς χρείας
ἀρξάμενον ἀπὸ τῶν πρώτων ἐπιχειρεῖν δεῖ, ἐξ ὅσων τό-
πων ἂν δυνατὸν ᾖ· μὴ λανθανέτω γὰρ ἡμᾶς ὅτι οὐχ
οἷόν τέ ἐστιν ἐν πάσαις ἐκ πάντων ἐπιχειρεῖν.

Τὴν μέντοι τάξιν τῶν ἐπιχειρημάτων ποιησόμεθα, καθὰ καὶ τῶν τόπων ἐκτιθέμεθα, οἱ αὐτοὶ δ' ἂν εἶεν καὶ πρὸς τὴν τῶν γνωμῶν ἀνασκευήν τε καὶ κατασκευήν. τοῖς δὲ ἤδη τελειοτέροις προσήκει τὰς ἀφορμὰς λαμβάνειν καὶ ἐκ τῶν πρὸς τὰς θέσεις ἡμῖν παραθησομένων. χρὴ δὲ τὸ προοίμιον μὴ τοιοῦτον εἶναι, ὥστε ἐφαρμόττειν ἑτέραις χρείαις, ἀλλ' ἴδιον τῆς ὑποκειμένης. τοῦτο δ' ἂν καλῶς γένοιτο ἐπί τε χρείας καὶ μύθου καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅταν ἐξ ἑνὸς ἢ δύο τῶν ἀνωτάτω μερῶν τὰς ἀφορμὰς τῶν προοιμίων λαμβάνωμεν. μετὰ δὲ τὸ προ-

οίμιον αὐτήν τε τὴν χρείαν ἐκθετέον, εἶτα ἑξῆς τὰς ἐπιχειρήσεις. χρηστέον δὲ ἐνταῦθα καὶ αὐξήσεσι καὶ παρεκβάσεσι καὶ ἤθεσιν, οἷς δυνατόν ἐστιν.

---

4 *ΠΕΡΙ ΤΟΠΟΥ.*

7 *Τόπος ἐστὶ λόγος αὐξητικὸς ὁμολογουμένου πράγμα-*
222 *τος ἤτοι ἁμαρτήματος ἢ ἀνδραγαθήματος· ἔστι γὰρ διττὸς ὁ τόπος, ὁ μέν τις κατὰ τῶν πεπονηρευμένων, οἷον κατὰ τυράννου, προδότου, ἀνδροφόνου, ἀσώτου, ὁ δέ τις ὑπὲρ τῶν χρηστόν τι διαπεπραγμένων, οἷον ὑπὲρ τυραννοκτόνου, ἀριστέως, νομοθέτου. τῶν δὲ τόπων οἱ μέν εἰσιν ἁπλοῖ, οἱ δὲ οὐχ ἁπλοῖ, ἁπλοῖ μὲν οἱ προειρημένοι, οὐχ ἁπλοῖ δὲ οἱ κατὰ στρατηγοῦ προδότου, κατὰ ἱερέως ἱεροσύλου, κατὰ τοῦ ὑβρίσαντος ἐν ἑορτῇ ἢ ἱερῷ, ἢ ὑπὲρ γυναικὸς τυραννοκτόνου. τόπος δὲ εἴρηται, ὅτι ἀπ' αὐτοῦ ὁρμώμενοι οἷον ἐκ τόπου ῥᾳδίως ἐπιχειροῦμεν κατὰ τῶν ὁμολογούντων ἀδικεῖν, διόπερ τινὲς καὶ ἀφορμὴν ἐπιχειρημάτων αὐτὸν ὡρίσαντο· ἡ μὲν γὰρ τοῦ*
223 *ὑβριστοῦ κατηγορία κοινὴ καὶ ἀναμφισβήτητος [καὶ] τόπος καλεῖται, ἐξ αὐτῆς δὲ ὁρμώμενοι οἷον ἐκ τόπου ῥᾳδίως καὶ κατὰ Κόνωνος καὶ κατὰ Μειδίου λόγων εὐποροῦμεν.*

Διαφέρει δὲ τῶν ἐγκωμίων καὶ τῶν ψόγων, ὅτι ἐκεῖνα μὲν περὶ ὡρισμένων προσώπων καὶ μετὰ ἀποδείξεως λέγεται, οἷον Ἰσοκράτους τὸ Ἑλένης ἐγκώμιον, καὶ εἴ πού τις Εὐρυβάτου ψόγος, οἱ δὲ τόποι περὶ μόνων ἁπλῶς εἰσι τῶν πραγμάτων καὶ χωρὶς ἀποδείξεως, καὶ ὅτι ἐν μὲν τοῖς ἐγκωμίοις καὶ ψόγοις φροντιστέον καὶ προοιμίων, ἐπὶ δὲ τοῦ τόπου ἐπίνοια τοιαύτη τις εἶναι βούλεται, ὥστε ἀποκοπὴν εἶναι δοκεῖν καὶ μέρος λόγου ἑτέρου προειρημένου, καὶ οἷον ἐπίλογόν τινα μετ' ὄγκου τῶν ἤδη

προαποδεδειγμένων· διόπερ καὶ οὕτως ἀρκτέον αὐτοῦ, καθάπερ ἤδη προειρημένων ἑτέρων, ὡς παρ' Αἰσχίνῃ· 224 μὴ γὰρ οἴεσθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰς τῶν ἀτυχημάτων ἀρχὰς ἀπὸ θεῶν, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπων ἀσελγείας γίνεσθαι, καὶ παρὰ Δημοσθένει, ἄνθρωποι μιαροὶ καὶ κόλακες καὶ ἀλάστορες, ἠκρωτηριασμένοι τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι πατρίδας, τὴν ἐλευθερίαν προπεπωκότες πρότερον μὲν Φιλίππῳ, νῦν δὲ Ἀλεξάνδρῳ, τῇ γαστρὶ μετροῦντες καὶ τοῖς αἰσχίστοις τὴν εὐδαιμονίαν· καὶ ἔτι· νόσημα γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δεινὸν ἐμπέπτωκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ χαλεπὸν καὶ πολλῆς εὐτυχίας τινὸς καὶ τῆς παρ' ὑμῶν ἐπιμελείας δεόμενον. ἤδη δὲ καὶ προοιμίων πολλοὶ φροντίζουσι, καὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἐκτίθενται ὡσανεὶ διηγούμενοι, ἐπὶ πᾶσι δὲ τὰς αὐξήσεις ἐπιφέρουσιν, οἱ δὲ τοιοῦτοι τάχα ἂν καὶ οὕτως ὠφελοῖντο, διαφθείρουσι μέντοι τὴν ἰδιότητα τοῦ γυμνάσματος. ἐπιχειρεῖν δὲ δεῖ ἐκ τῆς προαιρέσεως τῶν δεδρακότων καὶ τοῦ μεγέθους τῶν ἔργων ὧν διαπράττονται, ἔκ τε ὧν ἕτεροι πάσχουσι δι' αὐτούς, καὶ ἔτι ἐξ ὧν αὐτοὶ μεταλαμβάνουσιν· ἐὰν δὲ ὥσπερ ἐν δίκῃ ἐθέλωμεν καὶ προοιμίῳ καὶ διηγήματι χρῆσθαι, μετὰ τὸ προοίμιον καὶ τὴν τοῦ ἀδικήματος ἀπαγγελίαν ληψόμεθα τὰς ἐπιχειρήσεις, πρῶτον μὲν ἀπὸ τῆς διανοίας τοῦ δεδρακότος, ὅτι πονηρά, δεύτερον δὲ ἀπὸ τοῦ πράγματος περὶ οὗ τὸ ἀδίκημα, ὅτι τῶν ἀναγκαιοτάτων ἐστίν, οἷον, ὅτι κλέπτης περὶ τὰ χρήματα ἐπιβουλεύει, ἅπερ εἰσὶν ἀναγκαιότατα πᾶσι, καὶ τούτων ἕνεκα καὶ γεωργοῦμεν καὶ πλέομεν καὶ πάνθ' ἁπλῶς κατὰ τὸν βίον πράττομεν, ἵν' ἔχωμεν χρήματα, ἐξ ὧν ζῆν δυνησόμεθα. μετὰ δὲ ταῦτα ἀπὸ τῆς περιοχῆς, ὅτι τῷ μὲν ὀνόματι ἓν τὸ ἀδίκημά ἐστι, τῇ δὲ ἀληθείᾳ

πολλὰ περιέχει· ἐν αὐτῷ ἀδικήματα, οἷον ἡ μοιχεία καὶ
225 βίαν καὶ κλοπὴν καὶ νοθείαν καὶ μυρία ἄλλα περιέχει. ἔπειτα δὲ ἀπὸ τῆς συγκρίσεως, αὕτη δὲ τριπλῆ· τὸ γὰρ κατηγορούμενον ὑφ' ἡμῶν ἢ μείζονι ἑαυτοῦ συγκρίνομεν ἢ ἐλάττονι ἢ ἴσῳ· ὅταν μὲν οὖν μείζονι συγκρίνωμεν, αὔξοντες τὸ ἔλαττον ἴσον ἐκείνῳ ἀποφανοῦμεν, οἷον ὅτι κλέπτης τῷ ἱεροσύλῳ τὰ ἴσα ἀδικεῖ· μιᾷ γὰρ ἀμφότεροι χρῶνται τῇ περὶ τὸ κλέπτειν ἐπιθυμίᾳ, καὶ οὔθ' ὁ κλέπτης εἰ καιροῦ λάβοιτο, ὀκνήσειεν ἱεροσυλεῖν, οὔθ' ὁ ἱερόσυλος κλέπτειν. ὅταν δὲ ἐλάττονι συγκρίνωμεν, οὕτως ἐροῦμεν· εἰ ὁ κλέπτης ἀνθρώπων χρήματα ἀφαιρούμενος κολάζεται, πόσῳ μᾶλλον οὗτος κολασθήσεται ὁ τὰ τῶν θεῶν συλῶν; ὅταν δὲ ἴσον ἴσῳ παραβάλλωμεν, φήσομεν, ὅτι εἰ τὸν τὰ ἴσα ἡμαρτηκότα ἀθῷον οὐκ ἐῶμεν, οὐδὲ τοῦτον ἄξιον περιορᾶν. εἶτα ἀπὸ τῶν ἐναντίων· εἰ γὰρ ἀριστεὺς τιμῶν ἄξιος, κολάσεως ὁ προδότης. ἑξῆς δὲ ἀπὸ τῶν πρὸ τοῦ πράγματος, οἷον τὸ κατὰ τοῦ ἱεροσύλου, ὅτι πρὸ τῶν εἰς τοὺς θεοὺς ἀσεβημάτων εἰκός ἐστι τὸν ἱερόσυλον πολλὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τετολμηκέναι, πολλὰ δὲ εἰς τοὺς κατοιχομένους, ἐκλελοιπέναι τε τὰ πολλὰ τῶν νενομισμένων ἐπὶ τιμῇ θεῶν, οἷον ἑορτὰς θυσίας εὐχάς, ἔτι τε ἐπιωρκηκέναι πολλάκις, καὶ τὰ παραπλήσια. εἶτα ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως καὶ τῶν μετὰ τὸ πρᾶγμα, οἷον ἱεροσυλίας γενομένης τὰ μὲν ἱερὰ ἀκόσμητα διαμένει, ὁ δὲ ἱερόσυλος εἰς τὰς ἡδονὰς καταναλίσκει τὰ συληθέντα, καὶ ὅτι διὰ τὰς τοιαύτας ἁμαρτίας ἐπιγίνεται ταῖς πόλεσι καὶ θεῶν μηνίματα, λιμοὶ καὶ λοιμοί, στρατοπέδων ὄλεθροι, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα. ἑξῆς δὲ ἀπὸ τοῦ ἀνηκέστου, οἷον ἀνεπανόρθωτόν ἐστι τὸ πραχθέν. εἶτα ἐκ τῆς κρίσεως ἤτοι νομοθετῶν ἢ ποιητῶν ἢ σοφῶν ἀνδρῶν γνώμας λέγοντες, οἷον ὅτι καὶ τούτοις πονηρὸν εἶναι δοκεῖ τὸ πραχθὲν καὶ κολάσεως ἄξιον. ἐφ' ἅπασι δὲ τὴν δια-

τύπωσιν ποιησόμεθα, ὅταν ἐνεργούμενον τὸ ἀδίκημα 226
ἀπαγγέλλωμεν καὶ τὸ πάθος τοῦ ἠδικημένου, οἷον κατὰ
ἀνδροφόνου· διαγράψομεν γὰρ οἷος μὲν ἦν ὁ ἐργαζόμε-
νος τὸν φόνον, ὡς ὠμῶς καὶ ἀνηλεῶς αὐτόχειρ γενόμενος
ἀνθρώπου ἄνθρωπος ὤν, καὶ τὸ ξίφος σπώμενος, καὶ
τὴν πληγὴν καταφέρων, καὶ μὴ καιρίας εἰ τύχοι τῆς πλη-
γῆς γενομένης, ἄλλας ἐπ᾽ ἄλλαις ποιούμενος, καὶ μιαινό-
μενος αἵματι τοῦ φονευομένου, οἵας δὲ κἀκεῖνος φωνὰς
ἠφίει, τοῦτο μὲν τοῦ φονέως δεόμενος, τοῦτο δὲ βοηθοὺς
ἐπικαλούμενος, νῦν μὲν ἀνθρώπους, νῦν δὲ τοὺς θεούς,
καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. ἐν δὲ τοῖς οὐχ ἁπλοῖς τόποις ἔστι
μὲν καὶ ἀπὸ τῶν προειρημένων ἐπιχειρεῖν, πλειόνων δὲ
λόγων εὐπορήσομεν διὰ τὸ προσκείμενον τοῖς ἁπλοῖς· ὁ
γὰρ προδότης καὶ καθ᾽ αὑτὸν μὲν ὀργῆς ἄξιος, πολὺ δὲ
πλέον, ὅταν στρατηγὸς ᾖ· τὸ δὲ παρ᾽ ἐλπίδας πραχθὲν
πολλὰς ἀφορμὰς λόγων παραδίδωσιν.

Ἡ μὲν τῶν ἁμαρτημάτων αὔξησις ἐκ τούτων ἂν γέ-
νοιτο, τῶν δὲ ἐπαινετῶν ἐκ τῶν ἐναντίων.

ΠΕΡΙ ΕΓΚΩΜΙΟΥ ΚΑΙ ΨΟΓΟΥ.

Ἐγκώμιόν ἐστι λόγος ἐμφανίζων μέγεθος τῶν κατ᾽ 8
ἀρετὴν πράξεων καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν περί τι ὡρι-
σμένον πρόσωπον, τοῦτο δὲ τὸ μὲν εἰς τοὺς ζῶντας ἰδίως
νῦν ἐγκώμιον καλεῖται· τὸ δὲ εἰς τοὺς τεθνεῶτας ἐπι-
τάφιος λέγεται, τὸ δὲ εἰς τοὺς θεοὺς ὕμνος· ἀλλ᾽ εἴτε 227
ζῶντας, εἴτε τελευτήσαντας, ἢ καὶ ἥρωας καὶ θεούς τις
ἐγκωμιάζοι, μία καὶ ἡ αὐτή ἐστι τῶν λόγων ἔφοδος. ἐγ-
κώμιον δὲ λέγεται τῷ τοὺς παλαιοὺς ἐν κώμῳ τινὶ καὶ
παιδιᾷ τὰς εἰς θεοὺς εὐλογίας ποιεῖν. ἐπεὶ δὲ τὰ ἀγαθὰ
μάλιστα ἐπαινεῖται, τῶν δὲ ἀγαθῶν τὰ μὲν περὶ ψυχήν
τε καὶ ἦθος, τὰ δὲ περὶ σῶμα, τὰ δὲ ἔξωθεν ἡμῖν ὑπάρ-

χει, δῆλον ὅτι τὰ τρία ἂν εἴη ταῦτα, ἐξ ὧν εὐπορήσομεν
ἐγκωμιάζειν. ἔστι δὲ τῶν ἔξωθεν πρῶτον μὲν εὐγένεια
ἀγαθόν, διττὴ δὲ ἡ μὲν πόλεως καὶ ἔθνους καὶ πολιτείας
ἀγαθῆς, ἡ δὲ γονέων καὶ τῶν ἄλλων οἰκείων. ἔπειτα δὲ
παιδεία, φιλία, δόξα, ἀρχή, πλοῦτος, εὐτεκνία, εὐθανα-
σία. τοῦ δὲ σώματός ἐστιν ὑγεία, ἰσχύς, κάλλος, εὐαι-
σθησία. ψυχικὰ δὲ ἀγαθὰ τὰ σπουδαῖα ἠθικὰ καὶ τούτοις
ἀκολουθοῦσαι πράξεις, οἷον ὅτι φρόνιμος, ὅτι σώφρων,
ὅτι ἀνδρεῖος, ὅτι δίκαιος, ὅτι ὅσιος, ὅτι ἐλευθέριος, καὶ
228 ὅτι μεγαλόφρων, καὶ ὅσα τοιαῦτα. καλαὶ δέ εἰσι πράξεις
καὶ αἱ μετὰ θάνατον ἐπαινούμεναι· τοὺς γὰρ ζῶντας
εἰώθασι κολακεύειν, καὶ ἀνάπαλιν αἱ ζώντων ἔτι ἡμῶν
ἐγκωμιαζόμεναι καὶ τὸν τῶν πολλῶν φθόνον ὑπερβαλ-
λόμεναι· φθόνος γὰρ τοῖς ζῶσι κατὰ Θουκυδίδην πρὸς
τὸ ἀντίπαλον· καὶ ἃς ἄλλων ἕνεκα καὶ μὴ ἑαυτῶν πράτ-
τομεν· καὶ τοῦ καλοῦ χάριν, ἀλλὰ μὴ διὰ τὸ συμφέρον
ἢ τὸ ἡδύ· καὶ ἐφ' ὧν ὁ μὲν πόνος ἴδιος, ἡ δὲ ὠφέλεια
κοινή· καὶ δι' ἃς οἱ πολλοὶ καὶ μεγάλα πάσχουσιν εὖ καὶ
ἃς χάριν εὐεργετῶν καὶ μᾶλλον τετελευτηκότων· διόπερ
ἐπαινοῦνται καὶ αἱ πρὸ τῶν φίλων τιμωρίαι καὶ κίνδυνοι.
ἐπαινεταὶ δέ εἰσιν αἱ πράξεις καὶ αἱ διὰ τὸν καιρόν, καὶ εἰ
μόνος ἔπραξέ τις ἢ πρῶτος, ἢ ὅτε οὐδείς, ἢ μᾶλλον τῶν
ἄλλων, ἢ μετ' ὀλίγων, ἢ ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν, ἢ παρὰ τὴν
ἐλπίδα, ἢ μετὰ πόνων, ἢ ὅσα ῥᾷστα ἢ τάχιστα ἐπράχθη-
σαν. δεῖ δὲ λαμβάνειν καὶ τὰς κρίσεις τῶν ἐνδόξων, κα-
θάπερ οἱ ἐπαινοῦντες Ἑλένην, ὅτι Θησεὺς προέκρινε.
χρήσιμον δὲ καὶ τὸ εἰκάζειν ἐκ τῶν παρεληλυθότων τὰ
μέλλοντα, ὡς [τε] εἴ τις λέγοι περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μα-
κεδόνος, τί δ' ἂν ἔπραξε τηλικαῦτα καὶ τοσαῦτα ἔθνη κα-
229 ταστρεψάμενος, εἰ μικρὸν ἔτι ἐπεβίω χρόνον; καὶ ὡς
Θεόπομπος ἐν τῷ Φιλίππου ἐγκωμίῳ, ὅτι εἰ βουληθείη
Φίλιππος τοῖς αὐτοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἐμμεῖναι, καὶ τῆς

Εὐρώπης πάσης βασιλεύσει. οὐκ ἄχρηστον δὲ καὶ τὸ μνημονεύειν τῶν ἤδη δεδοξασμένων ἀντιπαραβάλλοντα ἐκείνων τὰ ἔργα πρὸς τὰ τῶν ἐγκωμιαζομένων. χάριεν δέ ἐστιν ἐνίοτε ἀπὸ τῶν ὀνομάτων καὶ τῆς ὁμωνυμίας ἢ τῶν ἐπωνυμιῶν ἐγκωμιάζειν, ἐὰν μὴ πάνυ φορτικὸν καὶ καταγέλαστον ᾖ, καὶ ἀπὸ μὲν τῶν ὀνομάτων, οἷον Δημοσθένης ὅτι ἦν τὸ τοῦ δήμου σθένος· ἀπὸ δὲ τῆς ὁμωνυμίας, ὅταν τις τύχῃ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἔχων ἀνδρὶ δεδοξασμένῳ· ἐκ δὲ τῶν ἐπωνυμιῶν, οἷον Περικλῆς Ὀλύμπιος ἀπὸ τῆς ἐν τοῖς κατορθώμασι μεγαλειότητος ἐπικεκλημένος. οἱ μὲν οὖν τόποι ἐξ ὧν ἐπιχειρήσομεν, οἵδε εἰσί· χρησόμεθα δὲ αὐτοῖς τοῦτον τὸν τρόπον. μετὰ τὸ προοίμιον εὐθὺς περὶ εὐγενείας ἐροῦμεν, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τε ἐκτὸς καὶ περὶ σῶμα ἀγαθῶν, οὐχ ἁπλῶς οὐδ' ὡς ἔτυχε τὸν λόγον διατιθέμενοι, ἀλλ' ἐφ' ἑκάστου δεικνύντες, ὅτι μὴ ἀνοήτως, ἀλλὰ φρονίμως καὶ ὡς ἔδει αὐτοῖς ἐχρήσατο (ἥκιστα γὰρ ἐπαινοῦσι μὴ κατὰ προαίρεσιν ἀλλ' ἐκ τύχης ἃ ἔχουσιν ἀγαθά) οἷον ὅτι εὐτυχῶν ἦν μέτριος καὶ φιλάνθρωπος, καὶ πρὸς τοὺς φίλους ὁ αὐτὸς 230
καὶ δίκαιος, καὶ τοῖς τοῦ σώματος πλεονεκτήμασι σωφρόνως προσηνέχθη. εἰ δὲ μηδὲν τῶν προειρημένων ἀγαθῶν ἔχοι, λεκτέον, ὅτι ἀτυχῶν ταπεινὸς οὐκ ἦν, οὐδὲ πενόμενος ἄδικος, οὐδὲ δεόμενος ἀνδραποδώδης, καὶ ὅτι ἐκ πόλεως ὢν μικρᾶς λαμπρὸς ἐγένετο, καθάπερ Ὀδυσσεύς τε καὶ Δημόκριτος, καὶ ἐν πολιτείᾳ φαύλῃ τεθραμμένος οὐ διεστράφη, ἀλλὰ τῶν καθ' αὑτὸν ἄριστος ἐγένετο, ὥσπερ Πλάτων ἐν ὀλιγαρχίᾳ. ἐπαινετός τε καὶ εἴ τις ἐκ ταπεινῆς οἰκίας ὢν μέγας ἐγένετο, ὥσπερ Σωκράτης ὁ Φαιναρέτης τῆς μαίας υἱὸς καὶ Σωφρονίσκου τοῦ ἑρμογλύφου. ἄξιον δὲ ἄγασθαι καὶ τὸν ἐκ βαναύσου τέχνης ἢ πονηρᾶς τύχης ἀγαθόν δυνηθέντα τι ἐργάσασθαι, ὁποῖον λέγουσιν Ἥρωνα μὲν τὸν σκυτοτόμον,

Λεόντιον δὲ τὴν ἑταίραν φιλοσοφῆσαι· μάλιστα γὰρ 231 *ἐν τοῖς ἀτυχήμασιν ἐκλάμπει ἡ ἀρετή. μετὰ δὲ ταῦτα τὰς πράξεις καὶ τὰ κατορθώματα παραληψόμεθα οὐκ ἐφεξῆς διηγούμενοι· λέγοντες γὰρ ἄλλα προστίθεμεν κατὰ μίαν ἑκάστην ἀρετήν, ἔπειτα τὰ ἔργα διεξιόντες, οἷον ὅτι ἦν σώφρων, προλέγειν καὶ ἐπιφέρειν εὐθύς, τί αὐτῷ σωφρονητικὸν ἔργον πέπρακται, ὁμοίως ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν. τὰς δὲ διαβολὰς ἢ οὐ δεῖ λέγειν· ἀνάμνησις γὰρ γίνεται τῶν ἁμαρτημάτων· ἢ ὡς οἷόν τε λάθρα καὶ ἀποκεκρυμμένως, μὴ λάθωμεν ἀπολογίαν ἀντ' ἐγκωμίου ποιήσαντες· ἀπολογεῖσθαι μὲν γὰρ προσήκει περὶ τῶν ἀδικεῖν αἰτίαν ἐχόντων, ἐπαινεῖν δὲ τοὺς ἐπὶ ἀγαθῷ τινι διαφέροντας. τὰ δὲ τῶν ἀψύχων ἐγκώμια, οἷον μέλιτος, ὑγείας, ἀρετῆς, καὶ τῶν παραπλησίων, ἀναλόγως ποιησόμεθα ἀπὸ τῶν προειρημένων τόπων ἐπιχειροῦντες, ἐξ ὧν ἂν δυνατὸν ᾖ.*

Ἐκ μὲν τούτων ἐπαινεσόμεθα, ψέξομεν δὲ ἐκ τῶν ἐναντίων.

ΠΕΡΙ ΣΥΓΚΡΙΣΕΩΣ.

9 *Σύγκρισίς ἐστι λόγος τὸ βέλτιον ἢ τὸ χεῖρον παριστάς. γίνονται δὲ συγκρίσεις προσώπων τε καὶ πραγμάτων, καὶ προσώπων μὲν οἷον Αἴαντος Ὀδυσσέως, πραγμάτων δὲ οἷον σοφίας τε καὶ ἀνδρείας. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τῶν προσώπων θάτερον προκρίνομεν εἰς τὰς πράξεις ἀποβλέποντες, καὶ εἴ τι ἄλλο περὶ αὐτῶν ἐστιν ἀγαθόν, μία μέθοδος ἂν εἴη περὶ ἀμφοῖν. πρῶτον δὲ διω-* 232 *ρίσθω, ὅτι αἱ συγκρίσεις γίνονται οὐ τῶν μεγάλην πρὸς ἄλληλα διαφορὰν ἐχόντων· γελοῖος γὰρ ὁ ἀπορῶν, πότερον ἀνδρειότερος Ἀχιλλεὺς ἢ Θερσίτης, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ὁμοίων, καὶ περὶ ὧν ἀμφισβητοῦμεν, πότερον δεῖ*

προθέσθαι, διὰ τὸ μηδεμίαν ὁρᾶν τοῦ ἑτέρου πρὸς τὸ ἕτερον ὑπεροχήν. ὅταν μὲν οὖν πρόσωπα συγκρίνωμεν, πρῶτον μὲν ἀντιπαραβαλοῦμεν τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν παιδείαν καὶ τὴν εὐτεκνίαν καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν τοῦ σώματος διάθεσιν, καὶ εἴ τι ἄλλο περί τε τὸ σῶμα καὶ ἔξωθεν ἀγαθὸν ἐν τοῖς περὶ ἐγκωμίων προείπομεν. μετὰ δὲ ταῦτα τὰς πράξεις συγκρινοῦμεν προκρίνοντες τὰς καλλίους καὶ τὰς ἀγαθῶν πλειόνων καὶ μειζόνων αἰτίας, καὶ βεβαιοτέρας καὶ τὰς πολυχρονιωτέρας, καὶ τὰς ἐν καιρῷ μᾶλλον πεπραγμένας, καὶ ὧν μὴ πραχθεισῶν μεγάλη βλάβη συμβαίνει, καὶ τὰς ἐκ προαιρέσεως μᾶλλον τῶν δι' ἀνάγκην ἢ τύχην, καὶ ἃς ὀλίγοι ἔπραξαν μᾶλλον ἢ ἃς πολλοί· τὰ γὰρ κοινὰ καὶ δημώδη οὐ πάνυ ἐπαινετά· καὶ ἃς μετὰ πόνου ἐπράξαμεν μᾶλλον ἢ ῥᾳδίως, καὶ ἃς εἰργασάμεθα μετὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν δύναμιν μᾶλλον ἢ τὰς ὅτε δυνατόν ἐστι. τὰς δὲ διαβολάς, ὡς ἔφαμεν ἐν τῷ περὶ ἐγκωμίων, ἢ οὐ δεῖ λέγειν ἢ ὡς οἷόν τε τάχιστα, τὰς δὲ τοῦ ἐναντίου προσώπου διασύρειν μᾶλλον καὶ χλευάζειν προσήκει· τούτῳ γὰρ διοίσει σύγκρισις τῆς ὑποθέσεως. ἐν μὲν γὰρ τῇ ὑποθέσει πρὸς τῷ τὰ οἰκεῖα λέγειν κατορθώματα καὶ εἴ τι πέπρακται τοῖς ἀντιδίκοις ἁμάρτημα, ἐπάξομεν, ἡ δὲ 233 σύγκρισις μόνην ἁπλῶς τῶν κατορθωμάτων τὴν ὑπεροχὴν ζητεῖν ἐπαγγέλλεται. ὅταν δὲ πράγματα συγκρίνωμεν, γελοῖον μὲν ἴσως ἐνταῦθα δόξει συγγένειαν ἤ τι τοιοῦτον ζητεῖν, οὐδὲν δὲ κωλύει κατὰ ἀναλογίαν τοῖς τοιούτοις ἐπισκοπεῖν, οἷον ἢ τοὺς εὑρετὰς αὐτῶν ἢ τὴν φύσιν ἢ τὴν χώραν, ἐν αἷς πέφυκεν εἶναι, καθὰ εἴ τις φαίη τὴν ὑγείαν Ἀπόλλωνος εἶναι θυγατέρα, ἐπειδὴ ἰατρὸς ὁ θεός, ἢ τὸ μέλι ἐξ οὐρανοῦ, διότι δοκεῖ τοῖς πολλοῖς ἐκ δρόσου τὴν ὑπόστασιν ἔχειν, ἢ ναὶ μὰ Δί' ἀλλ' ἐκ τῆς ἀρίστης πόλεως, ἐπειδὴ πέφυκε τὸ κάλλιστον μέλι ἐν τῇ Ἀττικῇ

γίνεσθαι, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἑξῆς δὲ λεκτέον καὶ τὰς δι᾽ ἑκατέρων τῶν παραβαλλομένων συμβαινούσας ὠφελείας. τὰς μὲν οὖν τῶν βελτιόνων συγκρίσεις ἐκ ταύτης ποιησόμεθα· ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων, ἐπειδὰν ζητῶμεν δυοῖν ὄντων φευκτῶν τὸ χεῖρον ἀνευρεῖν, οἷον ἀφροσύνης καὶ ἀλγηδόνος. αἱ μὲν οὖν ἑνὸς πρὸς ἕν τι συγκρίσεις οὕτως ἂν μεθοδεύοιντο, τὰς δὲ πλειόνων τινῶν πρὸς πλείω κατὰ δύο τρόπους εἰώθαμεν συγκρίνειν. εἷς μὲν γάρ ἐστι τρόπος, ὅταν τῶν συγκρινομένων λαβόντες τὰ ἀκρότατα πρὸς ἄλληλα παραβάλλωμεν, κατὰ δὲ τὴν τούτων σύγκρισιν καὶ τὸ σύμπαν γένος πρὸς πᾶν γένος ἀξιῶμεν ἔχειν, οἷον εἰ βουλοίμεθα τὸ τῶν ἀρρένων γένος πρὸς τὸ τῶν θηλειῶν συγκρῖναι, ὁπότερον αὐτῶν ἐστιν ἀνδρειότερον, [ἀξιοῖμεν] τὸν ἀνδρειότατον ἄνδρα πρὸς τὴν ἀν-
234 δρειοτάτην γυναῖκα συγκρίνοντες, ὁπότερον ἂν εὑρίσκωμεν κρείττονα, οὕτω καὶ τὸ ὅλον αὐτοῦ γένος τοῦ ἑτέρου κρεῖττον ἀποφαίνειν. εἰ μὲν δὴ βουλοίμεθα προκρίνειν τὸ τῶν ἀρρένων γένος τοῦ θήλεος, οὕτω ποιήσομεν· ὑποθησόμεθα γὰρ Θεμιστοκλέα κρείττονα εἶναι τοῦ τῶν ἀρρένων γένους κατὰ ἀνδρείαν, Ἀρτεμισίαν δὲ τοῦ θήλεος, οὐκοῦν εἰ ἀνδρειότερος Θεμιστοκλῆς Ἀρτεμισίας, καὶ τὸ τῶν ἀρρένων γένος τοῦ τῶν θηλειῶν ἀνδρειότερον. εἰ δὲ τὸ θῆλυ γένος τοῦ ἄρρενος προκρίνειν ἐθέλοιμεν, ὑποθησόμεθα Τόμυριν μὲν εἶναι ἀνδρειοτάτην γυναικῶν, Κῦρον δὲ τῶν ἀνδρῶν, οὐκοῦν εἰ Τόμυρις ἀνδρειοτέρα Κύρου, καὶ τὸ τῶν θηλειῶν γένος ἀνδρειότερον τοῦ τῶν ἀρρένων. δεύτερος δὲ τρόπος ἐστίν, ὅταν μὴ μίαν ἢ δύο τῶν ἐξοχωτάτων τοῖς ἐξοχωτάτοις παραβάλλωμεν, ἀλλ᾽ ἐκεῖνο τὸ γένος προκρίνωμεν, ἐν ᾧ πλείους εἰσὶν οἱ εὐδόκιμοι, οἷον εἰ πλείους εἰσὶν ἄρρενες ἀνδρεῖοι ἤπερ αἱ γυναῖκες, καὶ τὸ γένος τῶν ἀρρένων τοῦ τῶν γυναικῶν ἀνδρειότερον. οὐ γὰρ εἰ Τόμυρις ἡ

Μασσαγέτις, ἢ Σπαρέθρα ἡ Ἀμόργου τοῦ Σακῶν βασιλέως γυνὴ κρείττων ἐστὶ Κύρου, ἢ καὶ ναὶ μὰ Δία Σεμίραμις 235 Ζωροάστρου τοῦ Βακτρίου, ἤδη συγχωρητέον καὶ τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρενος εἶναι ἀνδρειότερον, μιᾶς μὲν ἢ δύο γυναικῶν ἀνδρειοτάτων οὐσῶν, ἀρρένων δὲ παμπόλλων. ἔστι δὲ ὁ τρόπος τῶν λόγων διττός· ἢ γὰρ ὑπὲρ ἑκάστου τῶν συγκρινομένων ἰδίᾳ τινὰ λόγον διεξελευσόμεθα, ἢ ἕνα παρ' ἀμφοῖν θατέρου προκρίνοντες, καθάπερ καὶ Ξενοφῶν ἐν τῷ συμποσίῳ τὸν τῆς ψυχῆς ἔρωτα τῷ τοῦ σώματος ἀντιπαραβάλλων προκρίνει.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΩΠΟΠΟΙΙΑΣ.

Προσωποποιΐα ἐστὶ προσώπου παρεισαγωγὴ διατιθεμένου λόγους οἰκείους ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασιν ἀναμφισβητήτως, οἷον τίνας ἂν εἴποι λόγους ἀνὴρ πρὸς τὴν γυναῖκα μέλλων ἀποδημεῖν, ἢ στρατηγὸς τοῖς στρατιώταις ἐπὶ τοὺς κινδύνους. καὶ ἐπὶ ὡρισμένων δὲ προσώπων, οἷον τίνας ἂν εἴποι λόγους Κῦρος ἐλαύνων ἐπὶ Μασσαγέτας, ἢ τίνας Δάτις μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ἐντυγχάνων τῷ βασιλεῖ. ὑπὸ δὲ τοῦτο τὸ γένος τῆς γυμνασίας πίπτει καὶ τὸ τῶν πανηγυρικῶν λόγων εἶδος, καὶ τὸ τῶν προτρεπτικῶν, καὶ τὸ τῶν ἐπιστολικῶν. πρῶτον μὲν τοίνυν ἁπάντων 236 ἐνθυμηθῆναι δεῖ τό τε τοῦ λέγοντος πρόσωπον ὁποῖόν ἐστι, καὶ τὸ πρὸς ὃν ὁ λόγος, τήν τε παροῦσαν ἡλικίαν, καὶ τὸν καιρόν, καὶ τὸν τόπον, καὶ τὴν τύχην, καὶ τὴν ὑποκειμένην ὕλην, περὶ ἧς οἱ μέλλοντες λόγοι ῥηθήσονται· ἔπειτα δὲ ἤδη πειρᾶσθαι λόγους ἁρμόττοντας εἰπεῖν· πρέπουσι γὰρ δι' ἡλικίαν ἄλλοι ἄλλοις, πρεσβυτέρῳ καὶ νεωτέρῳ οὐχ οἱ αὐτοί, ἀλλ' ὁ μὲν τοῦ νεωτέρου λόγος ἡμῖν ἁπλότητι καὶ σωφροσύνῃ μεμιγμένος

ἔσται, ὁ δὲ τοῦ πρεσβυτέρου συνέσει καὶ ἐμπειρίᾳ· καὶ διὰ φύσιν γυναικὶ καὶ ἀνδρὶ ἕτεροι λόγοι ἁρμόττοιεν ἄν, καὶ διὰ τύχην δούλῳ καὶ ἐλευθέρῳ, καὶ δι' ἐπιτήδευμα στρατιώτῃ καὶ γεωργῷ, κατὰ δὲ διάθεσιν ἐρῶντι καὶ σωφρονοῦντι, καὶ διὰ γένος ἕτεροι μὲν λόγοι τοῦ Λάκωνος παῦροι καὶ λιγέες, ἕτεροι δὲ τοῦ Ἀττικοῦ ἀνδρὸς στωμύλοι. καὶ βαρβαρικῶς φαμὲν εἰπεῖν πολλάκις τὸν Ἡρόδοτον καίπερ ἑλληνιστὶ γράφοντα, ὅτι τοὺς ἐκεί- 237 *νων λόγους μεμίμηται. πρέπουσι δὲ λόγοι καὶ τόποις καὶ καιροῖς· οὐ γὰρ ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου οἱ αὐτοὶ καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ, οὐδὲ ἐν εἰρήνῃ καὶ πολέμῳ, οὐδὲ νικῶσι καὶ ἡττημένοις, καὶ ὅσα ἄλλα παρακολουθεῖ τοῖς προσώποις. καὶ μὴν καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα ἕκαστα ἔχει πρέπουσαν ἑρμηνείαν.*

Ταύτης δ' ἂν ἐγκρατεῖς γενοίμεθα, ἐὰν μήτε περὶ μεγάλων πραγμάτων ταπεινῶς λέγωμεν, μήτε περὶ μικρῶν ὑψηλῶς, μήτε περὶ εὐτελῶν σεμνῶς, μήτε περὶ δεινῶν ἐκλελυμένως, μήτε περὶ αἰσχρῶν θρασέως, μήτε περὶ ἐλεεινῶν περιττῶς, ἀλλὰ τὸ πρέπον ἑκάστῳ τῶν πραγμάτων ἀποδιδῶμεν στοχαζόμενοι ἅμα καὶ τοῦ ἁρμόττοντος τῷ τε προσώπῳ καὶ τῷ τρόπῳ καὶ τῷ χρόνῳ καὶ τῇ τύχῃ καὶ ἑκάστῳ τῶν προειρημένων. ἐπεὶ οὖν ποικίλη ἐστὶν ἡ τῶν προσώπων διαφορὰ καὶ τῶν πραγμάτων· ἢ γὰρ αἰτούμεθά τι, ἢ προτρέπομεν, ἢ ἀποτρέπομεν, ἢ παρηγοροῦμεν, ἢ συγγνώμην αἰτοῦμεν ἐφ' οἷς ἐπράξαμεν, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ καθ' ἕκαστον τούτων ἀφορμὰς οἰκείας εἰπεῖν. προτρέποντες τοίνυν ἐροῦμεν, ὅτι ἐφ' ὃ προτρέπομεν, καὶ δυνατὸν γενέσθαι καὶ ῥᾴδιον καὶ καλὸν καὶ πρέπον ἐστίν· ὅτι συμφέρον, ὅτι δίκαιον, ὅτι ὅσιον (διττὸν δὲ καὶ τοῦτο, ἢ πρὸς θεοὺς ἢ πρὸς τετελευτηκότας), ὅτι ἡδύ, ὅτι μὴ μόνοι πράττομεν μηδὲ πρῶτοι, ὅτι εἰ καὶ

πρῶτοι, πολὺ κρεῖττον ἄρξασθαι καλῶν ἔργων, καὶ ὅτι μὴ μετάνοιαν φέρει πραχθέν. ὑπομνηστέον δὲ καὶ εἴ τι προϋπῆρκται ὑπὸ τοῦ προτρέποντος εἰς τὸν προτρεπόμενον, καὶ εἰ ἄλλοτε πεισθεὶς ὠφελήθη. ὁ δ' αὐτὸς 4 τρόπος ἔσται τῆς ἐπιχειρήσεως, κἂν αἰτώμεθά τι, ἀπο- 238 τρέποντες δὲ ἀπὸ τῶν ἐναντίων ἐπιχειρήσομεν. ** οὕτω χρησόμεθα δὲ τοῖς λόγοις, ὅτι ἀναγκαῖον καὶ πάντων κοινὸν τὸ γεγενημένον καὶ ἀκούσιον· ἥκιστα γὰρ οἱ νοῦν ἔχοντες ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις λυποῦνται. ἐὰν δὲ ἑκούσιον ᾖ, ῥητέον ὅτι αὐτὸς αὑτῷ αἴτιος· ὑπὸ γὰρ τῆς φιλαυτίας ἧττον λυποῦνται δι' ἑαυτοὺς δυστυχήσαντες. λεκτέον δὲ ὅτι καὶ τούτου μεῖζον κακὸν ὑπάρχει, ὃ παθόντες ἕτεροι πολλοὶ ἤνεγκαν εὐκόλως· πρὸς δὲ τούτοις ὅτι εἰ κατὰ βραχὺ ἀνιαρόν ἐστιν, ἀλλ' οὖν καὶ καλὸν καὶ ἔνδοξόν ἐστιν· ἔπειθ' ὅτι ὠφέλιμον καὶ ὅτι μηδὲν ὄφελος τῆς ἐπὶ τοῖς ἤδη γεγενημένοις λύπης. καὶ ὁ οἶκτος δὲ μεγάλην ἰσχὺν ἔχει πρὸς παραμυθίαν, μάλιστα ὅταν τις ἐπὶ κηδείᾳ τοὺς λόγους ποιήσηται· οἱ γὰρ ἀνιώμενοι πρὸς μὲν τούτους τοὺς οἰομένους μηδέν τι δεινὸν αὐτοὺς πεπονθέναι πεφύκασιν ἀντιτείνειν καὶ πρὸς τῇ λύπῃ οἷον ὀργίζεσθαι τοῖς παραμυθουμένοις, παρὰ δὲ τῶν συνολοφυρομένων εὐμενέστερόν πως προσιέναι, ὡς παρ' οἰκείων, τὰς παρηγορίας, διόπερ μετὰ τοὺς θρήνους ἐποιστέον τῶν λόγων τοὺς νουθετικούς. ὅταν δὲ συγγνώμην αἰτῶμεν, τὰς ἀφορμὰς ἐντεῦθεν ἕξομεν, πρῶτον μὲν ὅτι ἀκούσιον τὸ πραχθέν, τοῦτο δὲ δι' ἄγνοιαν ἢ τύχην ἢ ἀνάγκην· ἐὰν δὲ ἑκούσιον ᾖ, λεκτέον ὅτι ὅσιον, ὅτι σύνηθες, ὅτι ὠφέλιμον. ἐπιχειρεῖν δὲ δεῖ, ἐξ ὧν ἐνδέχεται τόπων· οὐ γὰρ πάντες ἁρμόττουσι πρὸς πά- 239 σας τὰς ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος οὔσας προσωποποιΐας. τοῦτο δὲ τὸ γύμνασμα μάλιστα ἠθῶν καὶ παθῶν ἐπιδεκτικόν ἐστιν. ἁπλῶς μὲν οὖν ὡς ἐν εἰσαγωγῇ ἀπόχρη, κἂν

ἐκ τοσούτων τόπων τὰ μειράκια γυμνάζηται, τοῖς δὲ ἀκριβέστερον καὶ τελεώτερον βουλομένοις τὰς προσωποποιΐας μεταχειρίζεσθαι, πάρεστι χρῆσθαι καὶ ταῖς μικρὸν ὕστερον ῥηθησομέναις ἡμῖν ἀφορμαῖς τῶν ἐπιχειρημάτων πρὸς τὰς θέσεις.

ΠΕΡΙ ΕΚΦΡΑΣΕΩΣ.

11 Ἔκφρασις ἐστὶ λόγος περιηγηματικὸς ἐναργῶς ὑπ' ὄψιν ἄγων τὸ δηλούμενον. γίνεται δὲ ἔκφρασις προσώπων τε καὶ πραγμάτων καὶ τόπων καὶ χρόνων. προσώπων μὲν οὖν, οἷον τὸ Ὁμηρικόν,

γυρὸς ἔην ὤμοις, μελανόχροος, οὐλοκάρηνος.

καὶ τὰ περὶ τοὺ Θερσίτου,

φολκὸς ἔην, χωλὸς δ' ἕτερον πόδα, τὼ δέ οἱ ὤμω
κυρτὼ ἐπὶ στῆθος·

καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ παρ' Ἡροδότῳ τὸ εἶδος τῆς ἴβιδος καὶ τῶν ἵππων τῶν ποταμίων καὶ τῶν κροκοδείλων τῶν
240 Αἰγυπτίων. πραγμάτων δὲ οἷον [φράσις] πολέμου, εἰρήνης, χειμῶνος, λιμοῦ, λοιμοῦ, σεισμοῦ. τόπων δὲ οἷον λειμῶνος, αἰγιαλῶν, πόλεων, νήσων, ἐρημίας, καὶ τῶν ὁμοίων. χρόνων δὲ οἷον ἔαρος, θέρους, ἑορτῆς, καὶ τῶν τοιούτων. αἱ δὲ καὶ τρόπων εἰσὶν ἐκφράσεις, ὁποῖαι τῶν σκευῶν καὶ τῶν ὅπλων καὶ τῶν μηχανημάτων, ὃν τρόπον ἕκαστον παρεσκευάσθη, ὡς παρὰ μὲν Ὁμήρῳ ἡ ὁπλοποιΐα, παρὰ Θουκυδίδῃ δὲ ὁ περιτειχισμὸς τῶν Πλαταιέων καὶ ἡ τοῦ μηχανήματος κατασκευή, κεραίαν μεγάλην δίχα πρίσαντες ἐκοίλαναν ἅπασαν. ἐν δὲ τῇ ἐνάτῃ Κτησίας, οἷον τὰ εἴδωλα τῶν Περσῶν ἐπὶ τοῖς μακροῖς ξύλοις ὁρῶντες ὑπὸ τὸν ὄρθρον πρὸς τὰς ἀκροπόλεις πόρρωθεν οἱ Λυδοὶ εἰς φυγὴν ἐτράποντο, νο-

μίσαντες τὴν ἀκρόπολιν πλήρη εἶναι Περ-
σῶν, καὶ ἤδη ἑαλωκέναι. γένοιτο δ' ἄν τις καὶ
μικτὴ ἔκφρασις, ὡς παρὰ Θουκυδίδῃ καὶ Φιλίστῳ νυκτο-
μαχία. ἡ μὲν γὰρ νὺξ καιρός ἐστιν, ἡ δὲ μάχη πρᾶ-
ξις. συγγένειαν δὲ ἔχει τὸ γύμνασμα τοῦτο τῶν προει- 241
ρημένων· ᾗ μὲν γὰρ περὶ οὐδενὸς ὡρισμένου ἐστὶν
ἀμφότερα, ἀλλὰ κοινὰ καὶ καθόλου, ταύτῃ ὅμοια· δια-
φέρει δὲ ἀλλήλων πρῶτον μέν, ὅτι ὁ μὲν τόπος περὶ
τῶν ἐκ προαιρέσεώς ἐστιν, ἡ δὲ ἔκφρασις τὰ πολλὰ περὶ
τῶν ἀψύχων καὶ ἀπροαιρέτων γίνεται, δεύτερον δὲ
ὅτι ἐν μὲν τῷ τόπῳ τὰ πράγματα ἀπαγγέλλοντες προσ-
τίθεμεν καὶ τὴν ἡμετέραν γνώμην ἢ χρηστὰ ἢ φαῦλα
λέγοντες εἶναι, ἐν δὲ τῇ ἐκφράσει ψιλὴ τῶν πραγμά-
των ἐστὶν ἡ ἀπαγγελία. ἐπιχειρήσομεν δὲ τὰ μὲν πράγ-
ματα ἐκφράζοντες ἔκ τε τῶν προγιγνομένων, καὶ ἐκ
τῶν συμβαινόντων τούτοις, οἷον ἐπὶ πολέμου διεξελευ-
σόμεθα πρῶτον μὲν τὰ πρὸ τοῦ πολέμου, τὰς στρατο-
λογίας, τὰ ἀναλώματα, τοὺς φόβους, τὴν χώραν δῃου-
μένην, τὰς πολιορκίας, ἔπειτα δὲ τὰ τραύματα καὶ τοὺς
θανάτους καὶ τὰ πένθη, ἐφ' ἅπασι δὲ τῶν μὲν τὴν ἅλω-
σιν καὶ τὴν δουλείαν, τῶν δὲ τὴν νίκην καὶ τὰ τρόπαια.
ἐὰν δὲ τόπους ἢ χρόνους ἢ τρόπους ἢ πρόσωπα ἐκφρά-
ζωμεν, μετὰ τῆς παρ' ἑαυτῶν διηγήσεως ἀφορμὰς ἕξομεν
λόγων καὶ ἐκ τοῦ καλοῦ καὶ ἐκ τοῦ χρησίμου καὶ ἐκ τοῦ 242
ἡδέος, οἷον Ὅμηρος ἐπὶ τῶν Ἀχιλλέως ὅπλων ἐποίησεν,
εἰπὼν ὅτι καὶ καλὰ ἦν καὶ ἰσχυρὰ καὶ ἰδεῖν τοῖς μὲν συμ-
μάχοις ἐκπληκτικά, τοῖς δὲ πολεμίοις φοβερά. ἀρεταὶ δὲ
ἐκφράσεως αἵδε, σαφήνεια μὲν μάλιστα καὶ ἐνάργεια τοῦ
σχεδὸν ὁρᾶσθαι τὰ ἀπαγγελλόμενα, ἔπειτα τὸ μὴ τελέως
ἀπομηκύνειν περὶ τὰ ἄχρηστα, τὸ δὲ ὅλον συνεξομοιοῦ-
σθαι χρὴ τοῖς ὑποκειμένοις τὴν ἀπαγγελίαν, ὥστε εἰ μὲν
εὐανθές τι εἴη τὸ δηλούμενον, εὐανθῆ καὶ τὴν φράσιν

εἶναι· εἰ δὲ αὐχμηρὸν ἢ φοβερὸν ἢ ὁποῖον δή ποτε, μηδὲ τὰ τῆς ἑρμηνείας ἀπᾴδειν τῆς φύσεως αὐτῶν. ἔνιοι μέντοι γε ἀξιοῦσι γυμνάζεσθαι καὶ τὴν ἔκφρασιν ἀνασκευάζοντας καὶ κατασκευάζοντας τὰς ὑπό τινων εἰρημένας ἐκφράσεις, οἷον ὅτι Ἡρόδοτος διέψευσται περὶ τοῦ εἴδους τῆς ἴβεως λέγων ὅτι λευκόπτεροί εἰσι πλὴν κεφαλῆς τε καὶ αὐχένος καὶ τοῦ πυγαίου ἄκρου· τὸ γὰρ πυγαῖον ὅλον λευκόν ἐστιν. ἡμῖν δὲ οὐδὲν καινὸν δοκοῦσι λέγειν παρὰ τὰ προειρημένα, διὰ τὸ τοιοῦτον εἶδος ὑποπίπτειν νομίζειν [ἐν] ταῖς τῶν διηγημάτων ἀνασκευαῖς τε καὶ κατασκευαῖς.

ΠΕΡΙ ΘΕΣΕΩΣ.

12 *Θέσις ἐστὶν ἐπίσκεψις λογικὴ ἀμφισβήτησιν ἐπιδεχομένη ἄνευ προσώπων ὡρισμένων καὶ πάσης περιστάσεως, οἷον εἰ γαμητέον, εἰ παιδοποιητέον, εἰ θεοί εἰσι. διαφέρει δὲ τοῦ τόπου, ὅτι ὁ μέν ἐστιν ὁμολογουμένου πράγματος αὔξησις, ἡ δὲ θέσις ἀμφισβητουμένου· διὸ*
243 *καὶ Ἑρμαγόρας μὲν αὐτὴν κρινόμενον προσηγόρευκε, Θεόδωρος δὲ ὁ Γαδαρεὺς κεφάλαιον ἐν ὑποθέσει. διαφέρει δὲ καὶ τῇ ἐκβάσει, ὅτι ἐν μὲν τῇ θέσει τέλος ἐστὶ τὸ πεῖσαι, ἐν δὲ τῷ τόπῳ τὸ τιμωρίαν λαβεῖν, καὶ ὅτι λέγεται ὁ μὲν τόπος ἐν δικαστηρίῳ, ἡ δὲ ἐν ἐκκλησίᾳ καὶ ἀκροάσει, ἔτι τοῦ μὲν τόπου ἀκροῶνται δικασταί, τῆς δὲ θέσεως ἁπλῶς πολῖται, καὶ κατὰ ἄλλα πολλά. τῆς δὲ προσωποποιΐας, ὅτι ἡ μὲν θέσις πρόσωπον οὐκ ἐμφαίνει, ἡ δὲ προσωποποιΐα, ὅτι πλεῖστον ἀναφέρεται ἐν τῇ τῶν οἰκείων λόγων εὑρέσει τοῖς εἰσαγομένοις προσώποις· οὐ γὰρ τῷ αὐτῷ τρόπῳ τις τοὺς λόγους διαθήσεται ἁπλῶς σκοπῶν, εἰ παιδοποιητέον, καὶ παρεισάγων πατέρα συμβουλεύοντα τῷ υἱῷ παιδοποιήσασθαι.*

Ληψόμεθα δὲ τὰ προοίμια τῶν θέσεων ἤτοι ἀπὸ γνώ-

μης κατασκευαζούσης τὴν θέσιν, ἢ ἀπὸ παροιμίας ἢ χρείας ἢ ἀποφθέγματος χρησίμου ἢ ἱστορίας, ἢ ἀπὸ ἐγκωμίου ἢ ψόγου τοῦ πράγματος, ὑπὲρ οὗ τὸ ζήτημα. διήγησιν δὲ οὐκ ἔχομεν ἐν ταῖς θέσεσιν· ὑπόκειται γὰρ τὸ πρᾶγμα ἀπερίστατον, ἀλλὰ μετὰ τὸ προοίμιον τάξομεν τὰ κεφάλαια. ἐπεὶ δὲ τῶν θέσεων αἱ μέν εἰσι θεωρητικαί, 244
ὅσα θεωρίας ἕνεκα καὶ γνώσεως μόνον ζητοῦνται, οἷον εἰ θεοὶ προνοοῦνται τοῦ κόσμου, αἱ δὲ πρακτικαὶ εἴς τινα πρᾶξιν τὴν ἀναφορὰν ἔχουσαι, οἷον εἰ γαμητέον, φανερὸν ὅτι αἱ μὲν πρακτικαὶ καὶ πολιτικώτεραί εἰσι καὶ κατὰ τὸν ῥητορικὸν χαρακτῆρα, αἱ δὲ θεωρητικαὶ μᾶλλον τοῖς φιλοσόφοις ἁρμόττουσιν, αἷς οὐδὲν ἧττον ἐγχειρεῖν καὶ τοῖς ῥητορικοῖς δυνατόν ἐστιν ἀπὸ τῶν πρὸς τὰς πρακτικὰς θέσεις τόπων ὁρμωμένοις. οὐδὲν μέντοι διαφέρει, ἐάν τε οὕτω λέγῃ τις, εἰ γαμητέον ἢ οὔ, καὶ πάλιν, εἰ αἱρετέος ὁ γάμος ἢ φευκτέος· ἓν γὰρ καὶ ταὐτόν ἐστι διὰ πάντων τούτων τὸ δηλούμενον.

Τῶν μὲν οὖν πρακτικῶν θέσεων τὰ ἀνωτάτω κεφάλαια καταλαμβάνεται κατασκευάζοντι μὲν ἐκ τοῦ ἀναγκαίου καὶ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος καὶ τοῦ ἡδέος, ἀνασκευάζοντι δὲ ἐκ τῶν ἐναντίων· εἰς ἑκάστην δὲ ἐπιχειρήσομεν, ἐξ ὧν τόπων δυνατόν ἐστιν· ὡς γὰρ ἐπισημαινόμεθα, οὐχ οἷόν τέ ἐστιν ἐκ πάσης ἀφορμῆς πρὸς πᾶν πρόβλημα ἐπιχειρεῖν· εἰσὶ δὲ καὶ οἱ τόποι οἵδε, πρῶτον μὲν ὅτι δυνατὸν γενέσθαι τὸ ἀξιούμενον διὰ τῆς θέσεως, δεύτερον δὲ ὅτι κατὰ φύσιν καὶ κατὰ τὰ κοινὰ πάντων ἀνθρώπων ἔθη τε καὶ νόμιμα· οὐ γὰρ ἀπόχρη πρὸς τὸ πρᾶξαί τι τὸ δυνατὸν αὐτὸ εἶναι, ἐὰν μὴ κατὰ φύσιν καὶ κατὰ νόμον ὑπάρχῃ, τρίτον ὅτι ῥᾴδιον γενέσθαι, εἰ δὲ μὴ ῥᾴδιον εἴη, δυνατὸν δὲ πραχθῆναι, ὅτι πολὺ πλέον οὕτως ἐπαινετόν ἐστιν εἰ μὴ ῥᾴδιον ἦν. ἔπειθ' ὅτι μὴ μό- 245
νοι πράττομεν, ἀλλὰ καὶ ἕτεροι πολλοί. ἑξῆς ὅτι μὴ πρῶ-

τοι, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πρὸ ἡμῶν, εἰ δὲ καὶ μόνοι ἢ πρῶτοι, ἀλλ' ὅτι ποτὲ κρεῖττον ἄρξασθαι ἔργων καλῶν, ἐπαινετώτερον δὲ καὶ τὸ μόνον, ἀλλὰ μὴ μεθ' ἑτέρου. εἶθ' ὅτι ἁρμόττει. εἶθ' ὅτι ὅσιον (διττὸν δὲ τοῦτο· ἢ γὰρ θεοῖς κεχαρισμένον ἢ τετελευτηκόσιν). ἐφεξῆς δὲ ὅτι ἀναγκαῖον. εἶθ' ὅτι ἔνδοξον, καὶ ὅτι λυσιτελές, καὶ ὅτι πρὸς ἀσφάλειαν ἐπιτήδειον, καὶ ὅτι προκαταρκτικόν ἐστι κρειττόνων πραγμάτων, ὅτι ἡδύ, καὶ ὅτι εἰ μὴ πραχθῇ, μετάνοιαν φέρει καὶ δυσεπανόρθωτόν ἐστιν. ἐκ δὲ τοῦ ἐναντίου· εἰ γὰρ τὸ ἐναντίον οὐ πρακτέον, τοῦτο πρακτέον· καὶ εἰ τὸ ἐναντίον αἰσχρόν, τοῦτο καλόν· καὶ εἰ ἐκεῖνο ἀσύμφορον, τοῦτο συμφέρον· καὶ εἰ τὸ ἐναντίον ἀηδές, τοῦτο ἡδύ. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐκ τοῦ
246 ὁμοίου· εἰ γὰρ τὸ ὅμοιον αἱρετόν, καὶ τοῦτο αἱρετόν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἐλάττονος καὶ ἐκ τοῦ μείζονος καὶ ἐκ τοῦ μέρους καὶ ἐκ τοῦ τέλους, οὗ χάριν καὶ τὸ πρᾶγμα αἱρούμεθα· εἰ γὰρ τὸ τέλος αἱρετόν, καὶ τὸ ποιητικὸν τοῦ τέλους αἱρετόν. μετὰ δὲ ταῦτα ἐκ τῆς περιοχῆς, ὅτι πολλὰ ἐν αὐτῷ περιέχει πράγματα καλὰ ἢ συμφέροντα ἢ ἡδέα. εἶτα ἐκ τῶν πρὸ τοῦ πράγματος ἐπιχειρήσομεν, καὶ ἐκ τῶν παρ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, καὶ τρίτον ἐκ τῶν μετὰ τὸ πρᾶγμα. ἐὰν μέντοι τις καὶ τῶν τελεωτέρων εἴη, ληπτέον καθ' ἕκαστον τῶν προειρημένων τόπων καὶ τὰς τῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν ποιητῶν τε καὶ πολιτικῶν καὶ φιλοσόφων μαρτυρίας. ἔτι δὲ καὶ εἴ πού τινες ἱστορίαι συνᾴδουσι τοῖς λεγομένοις, καὶ τούτων μνημονευτέον μὴ χύδην μηδ' ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ κατὰ αὔξησιν ποιουμένους τὰ παραδείγματα, πρῶτον ἀπὸ τῶν ἑνὶ ἀνδρὶ καὶ ἰδιώτῃ πεπραγμένων, ἔπειτα ἀπὸ τῶν ἄρχοντι ἢ βασιλεῖ, ἑξῆς δὲ ἀπὸ τῶν πόλει, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἀπὸ τῶν χώραις τισὶν ἢ ἔθνεσι γεγενημένων, μὴ μέντοι

ὥστε ἀνάπλεων ἱστοριῶν καὶ ποιημάτων τὸν λόγον γενέσθαι. ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων ἀνασκευαστέον.

Τὴν δὲ τάξιν ποιησόμεθα τῶν ἐπιχειρημάτων, καθὰ καὶ τὴν τῶν τόπων ἐποιησάμεθα, ἄνωθεν ἀπὸ τῶν πρώτων ἀρχόμενοι καὶ προϊόντες μέχρι τῶν τελευταίων.

Παραδείγματος δὲ ἕνεκα ἔστω τις θέσις πρώτη ἀπὸ τῶν πρακτικῶν, οἷον εἰ πολιτεύεται σοφός. τῷ μὲν οὖν κατασκευάζοντι ὡς χρὴ πολιτεύεσθαι, λεκτέον πρῶτον μὲν ὅτι δυνατόν ἐστι τῷ σοφῷ πολιτεύεσθαι, δεύτερον δὲ ὡς κατὰ φύσιν ἐστίν, οἷον ὅτι καὶ ἐν θηρίοις ὑπάρχει πολιτεία καὶ ἑκάστης ἀγέλης ἐστί τις ἡγεμών, καὶ ὅτι παρὰ βαρβάροις καὶ παρ' Ἕλλησι καὶ παρ' αὐτοῖς (ὡς λόγος) τοῖς θεοῖς ἀεὶ ἄρχουσιν οἱ σπουδαιότατοι. ἑξῆς δὲ ὅτι καὶ ῥᾴδιον τῷ σοφῷ πολιτεύεσθαι· ἐγγεγυμνασμένος 247
γὰρ ταῖς περὶ ἠθῶν ἀνθρωπίνων πραγματείαις οὐκ ἀρρύθμως ἀνθρώπων προστήσεται. ἔπειτα ὅτι εἰ καὶ μὴ ῥᾴδιον ἦν, ἀλλὰ προὐργιαίτερόν γε χρὴ τίθεσθαι τῶν πόνων τὴν τῆς πόλεως εὐδαιμονίαν. ἑξῆς δὲ ὅτι καὶ συναγωνιστὰς ἔχει πολλοὺς τοὺς συμπολιτευομένους, καὶ ὅτι μὴ πρῶτος, ἀλλὰ πολλοὶ ἐπολιτεύσαντο σοφοί, Πιττακὸς Σόλων Λυκοῦργος Ζάλευκος, ἄλλοι μυρίοι. ἔπειθ' ὅτι καὶ εἰ μηδεὶς ἦν καὶ πάλαι πεπολιτευμένος καὶ νῦν, ἀλλ' ἐπαινετώτερός γε ἀρχόμενος καλῶν ἔργων. μετὰ δὲ ταῦτα ὅτι ἁρμόττει τῷ σοφῷ πολιτεύεσθαι· τίς γὰρ ἄμεινον αὐτοῦ κρινεῖ τὰ δίκαια, καὶ συμβουλεύσεται τὸ συμφέρον, καὶ νόμους καὶ ψηφίσματα εἰσηγήσεται, καὶ ἀδωροδόκητα ταῦτα διαπράξεται; ἐν τίνι δὲ ἔργῳ μᾶλλον ἐπιδείξεται τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν πρὸς τὸν θεὸν ὁμοιότητα; πρὸς δὲ τούτοις ὅτι δίκαιον ἀποδοῦναι τῇ πατρίδι καὶ τοῖς πολίταις καὶ τοῖς πατρῴοις θεοῖς τὰς ἀμοιβὰς τῆς παρ' αὐτοῖς τροφῆς καὶ παιδείας. ἔπειθ' ὅτι ὅσιον καὶ κεχαρισμένον ἐστὶ τοῖς θεοῖς, τοὺς ἀνθρώπους καλῶς

πολιτεύεσθαι, ἑξῆς δὲ ὅτι καὶ τοῖς κατοιχομένοις ἡδύ ἐστι σώζεσθαι τοὺς συγγενεῖς. εἶθ' ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστι τῇ πόλει ἔχειν τινὰ τὸν προνοούμενον αὐτῆς καὶ μάλιστα σπουδαῖον· ἄνευ γὰρ τούτου πόλις οὐκ ἂν δύναιτο συστῆναι. μετὰ δὲ ταῦτα ὅτι καὶ αὐτὸς ἑαυτοῦ τις ἐνδοξότερος γίνεται πολιτευόμενος, κἂν τέως ἀφανὴς ἦν. ἔπειθ' ὅτι λυσιτελέστατα ἂν τὸν καθ' ἡμέραν βίον διάγοι 248 εἰς χρημάτων λόγον, καὶ ὅτι ἀσφαλέστατα τοῦ παρὰ τῶν συκοφαντούντων καὶ ἐπιβουλευόντων φθόνου ἀπηλλαγμένος. ἑξῆς δὲ ὅτι ἄρχει καὶ προηγεῖται τὸ πολιτεύεσθαι τὸν σοφὸν μειζόνων τε καὶ καλλιόνων πραγμάτων οὐ μόνον ἰδίᾳ, ἀλλὰ καὶ κοινῇ, καὶ ὅτι καὶ ἥδιστος ὁ βίος τῶν πολιτευομένων, τοῦτο δὲ σχεδὸν παρακολουθεῖν πέφυκε καὶ τοῖς πλείστοις τῶν προειρημένων τόπων. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι ἀμεληθεῖσα πολιτεία καὶ μεταβολὴν ἐπὶ τὸ κακὸν λαβοῦσα δυσεπανόρθωτός ἐστι, καὶ τῷ πρὶν γενέσθαι πονηρὸν ἠμεληκότι μετάνοια γίνεται, ὅτε μηδὲν ὄφελος. ἑξῆς δὲ ἐκ τῶν ἐναντίων· εἰ γὰρ τὸ ἀντιπράττειν τῇ πατρίδι αἰσχρόν, τὸ πολιτεύεσθαι καλόν· εἰ ἐκεῖνο ἀσύμφορον, τοῦτο συμφέρον· καὶ εἰ ἐκεῖνο ἀηδές, τοῦτο ἡδύ. καὶ εἰ τὸ ὅμοιον τῷ πολιτεύεσθαι, ἔστω δὲ τὸ ἐπιμελεῖσθαι τῶν νέων, εἰ καλόν ἐστι καὶ συμφέρον καὶ ἡδύ, καὶ αὐτὸ τὸ πολιτεύεσθαι καλόν ἐστι καὶ συμφέρον καὶ ἡδύ. ἐκ δὲ τοῦ ἐλάττονος ἐπιχειρήσομεν οὕτως· εἰ μιᾶς οἰκίας τῷ σπουδαίῳ φροντιστέον, καὶ πόλεως μιᾶς ἐπιμελητέον. ἐκ δὲ τοῦ μέρους, ὅτι εἰ ἕνα νόμον συμφέροντα, ἐπεὶ καὶ μίαν συμβουλὴν εἰσηγητέον τῷ σπουδαίῳ, καὶ ὅλην τὴν πολιτείαν. ἀνάπαλιν δὲ ἐκ τοῦ ὅλου, εἰ καθολικὴν πολιτείαν εἰσηγεῖται τοῖς ἀνθρώποις ὁ σοφός, ὥσπερ καὶ Πλάτων ἐν τῇ πολιτείᾳ, δίκαιός ἐστι καὶ ἐν τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι πολιτεύσασθαι. μετὰ δὲ ταῦτα διελευσόμεθα τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πόλεως ἐν εἰρήνῃ τε καὶ παρὰ τὸν πό–

λεμον, καὶ ἁπλῶς παρ᾽ ὀντιναοῦν χρόνον, ἅπερ τελευτὴ τοῦ καλῶς πολιτεύσασθαί ἐστιν. εἶτα ἐκ τῆς περιοχῆς, ὅτι λόγῳ μὲν καὶ τῷ δοκεῖν ἕν τι μέλλει τῇ πόλει χαρίζεσθαι τὸ πολιτεύσασθαι, ἔργῳ δὲ πολλά ἐστι. κατὰ 249
γὰρ τοὺς περὶ τὸν Ἀριστοτέλην ἀνάγκη τὸν πολιτευόμενον περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης συμβουλεῦσαι, καὶ περὶ χρημάτων, καὶ περὶ φυλακῆς τῆς χώρας, καὶ περὶ τῶν εἰσαγωγίμων καὶ ἐξαγωγίμων, καὶ περὶ νομοθεσίας τε καὶ τῶν ἄλλων τοιούτων. τῶν δὲ πρὸ τοῦ πράγματος τόπων καὶ τῶν παρ᾽ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καὶ μετὰ τὸ πρᾶγμα δυνατὸν μὲν καὶ ἐπὶ τῆς προκειμένης θέσεως παραδείγματα ἐκθέσθαι, σαφέστερα δὲ ἔσται ἐφ᾽ ἑτέρας, οἷον εἰ παιδοποιητέον. λαβόντες γὰρ τὸν γάμον καὶ πάντα ἁπλῶς, ὅσα ἀνάγκη τῆς παιδοποιΐας προϋπάρξαι, ἐπαινεσόμεθα δεικνύντες καλὰ καὶ συμφέροντα καὶ ἡδέα, [καὶ] εἶθ᾽ ἑξῆς παρομαρτοῦντα τῇ παιδοποιΐᾳ, μετὰ δὲ ταῦτα τὰ ἐπιγιγνόμενα, οἷον τὰς γηρωκομίας καὶ γηροβοσκίας, καὶ τὰς τῶν τέκνων εὐπραγίας καὶ ἡδονάς, καὶ τὰ παραπλήσια. ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων εὐπορήσομεν εἰς ἀνασκευήν.

Περὶ μὲν οὖν τῆς πρακτικῆς θέσεως τοσαῦτα, φέρε δὲ πειραθῶμεν καὶ τῶν θεωρητικῶν τινα διελεῖν ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων ὁρμώμενοι, οὐ μέντοι τὴν αὐτὴν τάξιν κἀνταῦθα φυλάξομεν, ἥνπερ ἐπὶ τῶν πρακτικῶν, ἀλλ᾽ ὡς ἂν φανείη τῷ προτεθέντι προβλήματι ἁρμόττειν, οὕτω καὶ ποιησόμεθα· ἴσως δ᾽ ἄμεινον τὸ αὐτὸ ποιεῖν καὶ ἐπὶ τῶν πρακτικῶν. ἁρμόττουσα δὲ τάξις ἑκάστῳ προβλήματί ἐστιν, ὅταν τὸ καταρχὰς τὰ ἁπλούστερα καὶ κουφότερα τῶν ἐπιχειρημάτων λέγοντες ἢ καὶ μᾶλλον προϊόντες τὰ πληκτικώτερα καὶ βαρύτερα λαμβάνωμεν, καὶ ὅταν τὰ κατασκευαστικά τινων πρὸ ἐκείνων τάττωμεν, ὧν ἐστι κατασκευαστικά, καὶ ὅταν

250 τὰ ἀσθενῆ μεταξὺ τῶν ἰσχυροτέρων παρεμβάλλωμεν, καὶ
ὅσα ἄλλα λέγεται ἐν τοῖς περὶ τάξεως· ἔστω δ' οὖν ἡμᾶς
ζητεῖν, εἰ προνοοῦσι θεοὶ τοῦ κόσμου. οὐκοῦν πάλιν
ἐροῦμεν, ὅτι δυνατόν ἐστι τοῖς θεοῖς προνοεῖν ἡμῶν,
καὶ μηδὲν αὐτοὺς ἐλαττοῦσθαι ἐκ τῆς περὶ τὸν κόσμον
φροντίδος. ἔπειθ' ὅτι ῥᾴδιόν ἐστι τῷ θεῷ καὶ ἄνευ
πάσης πραγματείας. ἑξῆς ὅτι καὶ δαίμονας καὶ ἥρω-
ας καὶ ἄλλους θεοὺς συναγωνιστὰς ἔχει ταύτης τῆς φρον-
251 τίδος. εἶθ' ὅτι πάντες ἄνθρωποι Ἕλληνές τε καὶ βάρ-
βαροι ἔννοιαν περὶ τῶν θεῶν ἔχουσιν ὡς προνοοῦσιν
ἡμῶν. σημεῖον δέ· οὐ γὰρ ἂν βωμοὶ καὶ ναοὶ καὶ χρηστή-
ρια θεοῖς ἀνετίθετο, ἐφ' οἷς ἕκαστοι εὖ πεπόνθασιν ἐν
λιμῷ ἢ λοιμῷ ἢ πολέμῳ ἤ τινι τῶν τοιούτων, ὡς ἀπαλλα-
γέντες, οὐδ' ἂν πάντῃ ἂν προσεῖχον τὸν νοῦν, καὶ μάλι-
στα ὁπότε περὶ τῶν μεγίστων κινδυνεύοιεν. ἑξῆς δὲ ὅτι
καὶ τοῖς σοφοῖς δοκεῖ, οἷον Πλάτωνι Ἀριστοτέλει Ζήνωνι,
εἶθ' ὅτι τοῖς νομοθέταις· οὐ γὰρ ἂν ἀσεβείας ἦσαν γρα-
φαί. εἶθ' ὅτι ἔνδοξοί εἰσι μάλιστα οἱ ἡγούμενοι προνοεῖν
ἡμῶν τοὺς θεούς. εἶθ' ὅτι ἀσφαλέστατα ἂν οὗτοι καὶ
προσεχόντως τὸν βίον διάγοιεν νομίζοντες ἔχειν ἐπισκό-
πους ἀεὶ πασῶν τῶν κατὰ τὸν βίον πράξεων, καὶ ὅτι
μάλιστα ἡδέως ζῶσιν οἱ ἡγούμενοι ἐπιμελητὰς ἔχειν τοὺς
θεούς. μετὰ δὲ ταῦτα ὅτι δίκαιος ὢν ὁ θεὸς οὐκ ἂν
ἀπρονοήτους περιεώρα τοὺς σεβομένους αὐτόν. ἔπειθ'
ὅτι ἡ φύσις τῶν ὅλων μαρτυρεῖ κατὰ πρόνοιαν πάντα
γεγενῆσθαι τῆς σωτηρίας ἕνεκα τῶν ἐν κόσμῳ· αἵ τε γὰρ
τοῦ ἔτους ὧραι κατὰ καιρὸν τὰς μεταβολὰς λαμβάνουσαι,
οἵ τε ὄμβροι καὶ καρποὶ καθ' ὥραν γινόμενοι, καὶ τὰ
μέρη δὲ τῶν ὡρῶν ὡς εὖ δεδημιούργηται ὑπὸ τῆς
φύσεως πρὸς διαμονὴν καὶ σωτηρίαν αὐτῶν, καθάπερ
252 καὶ Ξενοφῶν ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασι δηλοῖ. εἶθ' ὅτι
τοῦτο πάντων μάλιστα ἁρμόττει τῷ θεῷ τὸ προνοεῖν

τοῦ κόσμου· οὐ γὰρ δὴ ὅσιον ἀργὸν καὶ ἄπρακτον τὸν θεὸν εἰπεῖν, ἢ νὴ Δία τοιαύτας ἔχειν ἀσχολίας, οἵας ἡμεῖς τῷ θνητοὶ εἶναι καὶ ἀσθενεῖς ἀναγκαίως ἀσχολούμεθα. εἶθ' ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ πρόνοιαν εἶναι· εἰ γάρ τις τὸ προνοεῖν περιέλοι τοῦ θεοῦ, ἀνῄρηκε καὶ ἣν ἔχομεν περὶ αὐτοῦ ἔννοιαν, δι' ἣν καὶ τὸ εἶναι αὐτὸν ὑπολαμβάνομεν· ἐκ γὰρ τῆς περὶ ἡμᾶς αὐτοῦ φροντίδος τοῦ θεοῦ καὶ ὅτι ὑπάρχει πεπιστεύκαμεν. ἔπειθ' ὅτι οὐδὲ τὴν ἀρχὴν συνέστη ὁ κόσμος, εἰ μή τις ἦν πρόνοια. ὥσπερ γὰρ οὐδὲ οἰκία ἄνευ τοῦ οἰκοδόμου δύναται γενέσθαι ἐξ αὐτομάτου συνδραμόντων τῶν πλίνθων, οὐδὲ πλοῖον ἄνευ τοῦ ναυπηγοῦ, οὐδὲ ὅλως τι τῶν εὐτελεστάτων ἢ τιμιωτάτων ἄνευ τοῦ περὶ ἕκαστον δημιουργοῦ, οὕτω γελοῖόν ἐστι φάναι τὸ κάλλιστον καὶ τιμιώτατον ἁπάντων τῶν ὄντων τὸν κόσμον μὴ ὑπὸ καλλίστου τινὸς καὶ θειοτάτου δημιουργοῦ γεγονέναι, ἀλλ' ἐκ ταὐτομάτου. μετὰ δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὅτι εὔηθές ἐστι τὴν τοιαύτην εὐταξίαν τῶν κατὰ τὸν οὐρανὸν φερομένων μὴ ὑπό τινος προνοίας γενέσθαι νομίζειν, ἀλλ' εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν. ἔπειτα ἐκ τοῦ ὁμοίου, ὅτι εἰ μὴ δύναται καλῶς συστῆναι μήτε οἰκία ἄνευ οἰκονόμου, μήτε ναῦς ἄνευ κυβερνήτου, μήτε στρατόπεδον ἄνευ στρατηγοῦ, μήτε πόλις ἄνευ πολιτευτοῦ, οὐδ' ἂν ὁ κόσμος δύναιτο συστῆναι ἄνευ τοῦ προνοοῦντος θεοῦ. πρὸς δὲ τούτοις ἐκ τοῦ μέρους, ὅτι εἰ ὁμολογουμένως φαίνονται ἡμῶν κατὰ πόλεις προνοοῦντες ἥρωές τε καὶ δαίμονες καὶ θεοί, ἀκόλουθόν ἐστιν ὅλου τοῦ κόσμου προνοεῖν 253 θεούς. εἶτα ἐκ τῆς περιοχῆς, ὅτι λόγῳ μὲν ἓν ἀναιρεῖται δόγμα, τὸ δ' ἀληθὲς πολλά· εἰ γὰρ οὐκ ἔστι θεῶν πρόνοια, οὐδὲ δικαιοσύνη δύναται συνίστασθαι οὔτε εὐσέβεια οὔτε εὐορκία οὔτε ἀνδρεία οὔτε σωφροσύνη οὔτε φιλία οὔτε χάρις οὔθ' ἁπλῶς τῶν κατ' ἀρετὴν οὐ-

δέν, ἅπερ οὐκ ἔστι κατ' ἄνδρας νοῦν ἔχοντας ἀναιρεῖν. ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων τόπων εἰς τὸ ἕτερον μέρος ἐπιχειρήσομεν. ἐπεὶ δὲ τῶν θέσεων αἱ μέν εἰσιν ἁπλαῖ, αἱ δὲ συνεζευγμέναι, ἁπλαῖ μὲν εἰ γαμητέον, συνεζευγμέναι δὲ εἰ βασιλεῖ γαμητέον, διαιρετέον τὰς συνεζευγμένας εἰς ἑκάστην τῶν συνεζευγμένων, ἵνα τοὺς οἰκείους λόγους ἑκάστῳ τῶν μερῶν ἀποδῶμεν. καὶ αὐξήσεις καὶ παρεκβάσεις, καθ' ἃ ἐνδέχεται μέρη τῆς θέσεως, ποιησόμεθα. ὁμοίως δὲ καὶ πάθεσι καὶ ἤθεσι καὶ προτροπαῖς χρησόμεθα καὶ σχεδὸν πάσαις τῶν λόγων ἰδέαις· πολλὰς γὰρ εἰσάξομεν βίων περιστάσεις, καὶ περὶ ἑκάστης τοὺς ἁρμόζοντας λόγους ἐροῦμεν, οἷον φέρε ζητεῖν, εἰ γαμητέον. μετὰ τὸ κοινοὺς καὶ καθολικοὺς περὶ πάντων ἀνθρώπων λόγους ὑποθέσθαι, ἐξ ὧν ἢ συστήσομεν τὸ γαμεῖν ἢ ἀνασκευάσομεν, καὶ καθ' ἕκαστον βίον ὑπερεξελευσόμεθα, οἷον γεωργοῦ ἐμπόρου στρατιώτου πλουσίου πένητος βασιλέως, καὶ οὕτω πολλὴν περιουσίαν λόγων ἕξομεν, ὡς τὴν μίαν θέσιν πάμπολλα ποιῆσαι. ταῖς δ' αὐταῖς ἀφορμαῖς τῶν ἐπιχειρημάτων χρησόμεθα καὶ πρὸς τὴν τῶν γνωμῶν ἀνασκευήν, καθάπερ εἶπον καὶ πρότερον.

---

251 ΠΕΡΙ ΝΟΜΟΥ.

13 Νόμος ἐστὶ δόγμα πλήθους ἢ ἀνδρὸς ἐνδόξου πολιτικόν, καθ' ὃ πᾶσι προσήκει ζῆν τοῖς ἐν τῇ πόλει, οὐκ εἴς τινα χρόνον ἀφωρισμένον. τῶν δὲ νόμων ἐξέτασις διχῶς· ἢ γὰρ εἰσφερομένων αὐτῶν καὶ τιθεμένων ἢ κειμένων ἤδη. τιθεμένων οὖν γίνεται δοκιμασία, εἰ χρὴ κυροῦν ἢ μή. περὶ δὲ τῶν ἤδη κειμένων αἱ ἀμφισβητήσεις γίνονται τοῖς δικαζομένοις οὐ παντελῶς ἀναιροῦσαι τοὺς νόμους, ἀλλ' ἑκάτερον πρὸς τὸ λυσιτελέστερον ἐξ-

ηγούμεναι, καὶ αὔξονται μὲν ὅσα ὑπὲρ αὐτοῦ γεγράφθαι δοκεῖ, συγκρύπτονται δὲ τὰ ἐναντία.

Ἐπεὶ δὲ νῦν ἡμῖν ὁ λόγος περὶ ἀνασκευῆς καὶ κατασκευῆς νόμου, ταῦτα δὲ μάλιστα ἐν ταῖς εἰσηγήσεσι, λεκτέον περὶ τούτου. εἰσφερομένων τοίνυν τῶν νόμων ἢ κατηγοροῦμεν καὶ ἀνασκευάζομεν, ἢ συνηγοροῦμεν καὶ κατασκευάζομεν. μετὰ δὲ τὸ προοίμιον ἀνασκευάζομεν ἐκ τόπων τῶνδε, ἐκ τοῦ ἀσαφοῦς, ἐκ τοῦ ἀδυνάτου, ἐκ τοῦ οὐκ ἀναγκαίου, ἐκ τοῦ ὑπεναντίου, ἐκ τοῦ ἀδίκου, ἐκ τῆς ἀξίας, ἐκ τοῦ ἀσυμφόρου, ἐκ τοῦ αἰσχροῦ.

Γίνεται δὲ ἀσάφεια ἡ μὲν περὶ τὴν προφοράν, ἣν τινες περὶ τὴν προσῳδίαν καλοῦσιν, ἡ δὲ περὶ τὸ ὄνομα, ἡ δὲ περὶ τὴν ὁμωνυμίαν, ἡ δὲ περὶ τὴν πολυωνυμίαν, ἣν συνωνυμίαν ἕτεροι προσαγορεύουσιν, ἡ δὲ περὶ τὴν σύνταξιν, ἡ δὲ περὶ τὴν σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν, ἡ δὲ περὶ 255
πλεονασμόν, ἡ δὲ περὶ ἔλλειψιν, ἡ δὲ περὶ τὴν μάχην. περὶ μὲν οὖν τὴν προφοράν ἐστιν, ὅταν ἐν τῇ αὐτῇ τάξει κειμένων τινῶν λέξεων ὁμοίων, δυνατὸν ᾖ προφέρεσθαι διττῶς τὸ γεγραμμένον, οἷον θεράπαινα χρυσία μὴ φορείτω, εἰ δὲ μή, *ΔΗΜΟΣΙΑ* ἔστω. ἀμφισβητοῦμεν γάρ, πότερον ἡ θεράπαινα δημοσία ἔστω, ἢ τὰ χρυσία· δύναται γὰρ συστέλλεσθαι καὶ ἐκτείνεσθαι τὸ ᾱ. περὶ δὲ τὸ ὄνομα, ὅταν καινὸν ἢ σφόδρα παλαιὸν ἢ ξένον ᾖ τὸ γεγραμμένον, οἷον ἡ ποδοκάκκη καὶ ἡ ἡμεδαπή, καὶ εἴ τις λέγοι τὸν κέραμον ἀντὶ δεσμωτηρίου, καθάπερ Κύπριοι· διὸ καὶ τὸ παρ' Ὁμήρῳ τινὲς οὕτως ἐξηγοῦνται,

χαλκέῳ δ' ἐν κεράμῳ δέδετο τρισκαίδεκα μῆνας.

περὶ δὲ τὴν ὁμωνυμίαν, ὅταν ἓν ὄνομα δύο ἢ τρία σημαίνῃ ἢ καὶ πλείω, οἷον εἴ τις γράφει, ἐκ παιδὸς μὴ εἶναι μαρτυρίαν. ζητήσομεν γὰρ ἐνταῦθα, πότερον ἄνηβον λέγει μὴ μαρτυρεῖν ἢ υἱὸν ὑπὲρ πατρὸς ἢ δοῦλον ὑπὲρ δεσπότου. οὗτοι γὰρ ἑνὶ ὀνόματι προσαγορεύ-

ονται παῖδες. περὶ δὲ τὴν πολυωνυμίαν ἀνάπαλιν, ὅταν τὸ σημαινόμενον ἕν, τὰ δὲ ὀνόματα πολλά, οἷον ἄορ, ξίφος, φάσγανον, μάχαιρα. ἀσάφεια γὰρ καὶ οὕτω γίνεται, ὅταν οἴηταί τις ἴσα τοῖς ὀνόμασιν εἶναι τὰ σημαινόμενα. περὶ δὲ τὴν σύνταξιν, οἷον ἐπειδὰν φήσῃ
256 Πιττακὸς νέμεσθαι πατέρα καὶ μητέρα τὴν ἴσην· ἀμφιβάλλει γὰρ καὶ ἥδε ἡ λέξις, ἄρα γὰρ τοὺς παῖδας λέγει νέμεσθαι τὰ τῶν γονέων, ἢ τοὺς γονεῖς τὰ τῶν παίδων; καὶ ἔτι ὅταν ἐν μέσῳ τι κείμενον ὄνομα δύνηται συνταττόμενον ἢ τοῖς πρὸ αὐτοῦ ἢ τοῖς μετ' αὐτὸ διάφορον διάνοιαν ἀποτελεῖν, οἷον ὁ νικήσας ἐν πολέμῳ στρατηγὸς ἀνατιθέτω τοῦ Ἄρεως ἄγαλμα χρυσοῦν ἔχον δόρυ· ἔστι γὰρ τὸ λεγόμενον ἤτοι ἄγαλμα χρυσοῦν ἢ δόρυ. περὶ δὲ τὴν σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν, ἥν τινες περὶ τὴν κοινὴν τοῦ διῃρημένου καὶ τοῦ ἀδιαιρέτου φασίν, οἷον ἐπὶ τὸν κλῆρον ἔρχεσθαι νόμου κελεύοντος ἀδελφοὺς παῖδας. ἔστι μὲν γὰρ διαιροῦντας φάναι, πρῶτον μὲν καλεῖσθαι τὸν ἀδελφόν, εἰ δὲ μὴ οὗτος εἴη, τότε τοὺς παῖδας παρεῖναι, ἔστι δὲ καὶ συντιθέναι λέγοντας ἅμα καλεῖσθαι αὐτούς. καὶ πάλιν, ὁ ψευδομαρτυρῶν ἁλοὺς τρὶς χιλίας διδότω· ἤτοι γὰρ λέγει, ὁ τρὶς ἁλοὺς ψευδομαρτυρῶν χιλίας διδότω, ἢ τρὶς χιλίας διδότω ἅπαξ ἁλούς. περὶ πλεονασμὸν δὲ γίνεται ἀσάφεια, ὅταν δυνατὸν ᾖ πλέον τι τοῦ γεγραμμένου συλλογίζεσθαι, ὡς καὶ αὐτὸ δυνάμει δηλούμενον, οἷον εἴ τις νομοθετήσειε κληρονομεῖν καὶ τοὺς πρὸς μητρός· ἀμφισβητήσειε γὰρ ἂν καὶ ἡ μήτηρ, ὡς εἰ τοὺς πρὸς μητρὸς νόμος κληρονομεῖν καλεῖ, πολὺ πρότερον αὐτὴν τὴν μητέρα καλοίη. ἡ δὲ
257 παρ' ἔλλειψιν ἀσάφεια γίνεται πολλαχῶς, οἷον ὁ πατροτύπτης χειροκοπείσθω· ἐλλείπει γὰρ πότερον καὶ τὸν δι' ἄνοιαν, ἢ καὶ τὸν ἐπ' εὐνοίᾳ καὶ πάντας ἁπαξαπλῶς. ἡ δὲ κατὰ πρόσωπον ἔλλειψις πολυειδής ἐστι· διαφέρει γὰρ δήπου τὰ πρόσωπα καὶ φύσει καὶ ἡλικίᾳ καὶ ταῖς ἐγγυτέρω συγγενείαις καὶ τύχῃ, οἷον τῷ προδότῃ συναναιρεῖσθαι τοὺς παῖδας· οὐ γὰρ διώρισεν, εἰ καὶ τὸν θετὸν καὶ τὴν θήλειαν. * * *

XIIII.

ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ

ΤΕΧΝΗ ΡΗΤΟΡΙΚΗ.

ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ
ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΤΑΣΕΩΝ.

Tom. III. pag. 1. Walz.

Πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων, ἃ τὴν ῥητορικὴν συνί- 1
στησι καὶ τέχνην ποιεῖ, καταληφθέντα τε ἐξ ἀρχῆς δη-
λαδὴ καὶ συγγυμνασθέντα τῷ χρόνῳ, σαφῆ τε τὴν ὠφέ-
λειαν παρεχόμενα τῷ βίῳ κἂν ταῖς βουλαῖς κἂν τοῖς δι-
καστηρίοις καὶ πανταχοῦ, μέγιστον εἶναί μοι δοκεῖ τὸ
περὶ διαιρέσεως αὐτῶν καὶ ἀποδείξεως, λέγω δὲ οὐ τῆς
ἀπὸ τῶν γενῶν εἰς εἴδη, καὶ ἀπὸ τῶν ὅλων εἰς μέρη, μι-
κρὸν μὲν γὰρ οὐδὲ τοῦτο μέρος ῥητορικῆς, ἀλλ' οὐ
περὶ τούτων νυνί, περὶ δὲ τῆς τῶν πολιτικῶν ζητημάτων
διαιρέσεως εἰς τὰ λεγόμενα κεφάλαια ὁ λόγος γινέσθω·
ἔστι δὲ ὁ αὐτὸς σχεδὸν τῷ περὶ εὑρέσεως, πλὴν ὅσον οὐ 2
πάντα ἔχει τὰ περὶ εὑρέσεως. καὶ πρῶτόν γε, ὅ τι ἔστι
πολιτικὸν ζήτημα, ῥητέον. ἔστι τοίνυν ἀμφισβήτησις λο-
γικὴ ἐπὶ μέρους ἐκ τῶν παρ' ἑκάστοις κειμένων νόμων
ἢ ἐθῶν περὶ τοῦ νομισθέντος δικαίου ἢ τοῦ καλοῦ ἢ
τοῦ συμφέροντος ἢ καὶ πάντων ἅμα ἤ τινων· τὸ γὰρ ὡς
ἀληθῶς τε καὶ καθόλου καλὸν ἢ συμφέρον ἢ τὰ τοι-
αῦτα ζητεῖν οὐ ῥητορικῆς. τὴν δὲ ἀμφισβήτησιν ταύτην
ἀνάγκη περί τε πρόσωπα γίνεσθαι καὶ πράγματα, ὧν
πλείστη δήπου διαφορά, ἣν τοῖς ἐπιγνοῦσι ῥᾴδιον ἤδη
τὰς διαιρέσεις συνιδεῖν τὰς εἰς τὰ κεφάλαια τῶν ζητημά-
των, καὶ ὅσα ὅλως διαιρεῖσθαι δύναται.

Τῶν οὖν προσώπων τὰ μέν ἐστιν οἷα καὶ δύνασθαι
ἐξετάζεσθαι, τὰ δὲ οὔ, τόπον δὲ ἄλλως ἐπέχει προσώπου.
τῶν δ' αὖ ἐξεταζομένων ἰσχυροτάτην μὲν ἔχει δύναμιν

τὰ ὡρισμένα καὶ κύρια, οἷον ὁ Περικλῆς, ὁ Δημοσθένης καὶ τὰ τοιαῦτα· δευτέραν δὲ τὰ πρός τι, οἷον πατήρ, υἱός,
3 δοῦλος, δεσπότης· τρίτην τὰ διαβεβλημένα, οἷον ἄσωτοι, μοιχοί, κόλακες· τετάρτην τὰ ἠθικά, οἷον γεωργοί, λίχνοι, καὶ τὰ ὅμοια· πέμπτην τὰ κατὰ συμπλοκὴν δύο προσηγοριῶν, οἷον νέος πλούσιος· τούτων γὰρ ἑκάτερον ἰδίᾳ μὲν σμικρὸν ἢ οὐδὲν ἰσχύει, συμπλακέντα δὲ εἰς ἓν ἄμφω δύναται κρίσιν ἀναδέξασθαι· ἕκτην τὰ κατὰ συμπλοκὴν προσώπου καὶ πράγματος, οἷον μειράκιον καλλωπιζόμενον φεύγει πορνείας· ἑβδόμην τὰ ἁπλᾶ προσηγορικά, οἷον στρατηγός, ῥήτωρ. ταυτὶ δὲ δῆλον μὲν ὡς καὶ καθ' ἓν ἐμπίπτει τοῖς ζητήμασι καὶ κατὰ πλείονα, αὐτίκα ὁ Δημοσθένης καὶ πατὴρ ἦν δήπου καὶ ῥήτωρ καὶ πρεσβευτής, ἤδη δὲ καὶ στρατιώτης. ὅθεν καὶ μείζονα ἔχει δύναμιν τὰ ὡρισμένα καὶ κύρια· ἀλλὰ δεῖ περὶ ἑκάστου τῆς δυνάμεως ἰδίᾳ γνόντα χρῆσθαι αὐτοῖς, ὡς ἂν ὁ καιρὸς διδῷ. τὰ μὲν οὖν ἐξεταζόμενα τῶν προσώπων ταῦτα, καὶ δεῖ τοῖς ἐγκωμιαστικοῖς ἀκολουθοῦντα τόποις χρῆσθαι τοῖς ἐμπίπτουσιν, οὐκ ἐπιδέχεται δὲ ἐξέτασιν τά τε ἀόριστα, οἷον τὸ τίς, καὶ τὰ ἰσάζοντα δι' ὅλου· οἷον δύο νέοι πλούσιοι εἰ ἐπί τῳ κρίνοιεν ἀλλήλους· ὃ γὰρ ἄν τις εἴπῃ κατὰ τοῦ ἑτέρου, ἔσται τοῦτο καὶ κατὰ τοῦ ἑτέρου.

4 Ὥσπερ δὲ τῶν προσώπων, οὕτω καὶ τῶν πραγμάτων ἔστι διαφορά, καὶ ἰσχυροτάτην μὲν ἐξέτασιν ἐπιδέχεται ταῦτα, ἐφ' οἷς τις αὐτὸς ὡς ποιήσας κρίνεται, ὡς ὁ θάπτων τὸ νεοσφαγὲς σῶμα ἐπ' ἐρημίας καὶ φωραθεὶς καὶ φόνου φεύγων, δευτέραν δέ, ὅταν ἑτέρου πράξαντος ἄντικρυς εἰς αὐτὸν ἀναφέρηται τὸ κρινόμενον, οἷον τρισαριστέως εἰκόνα ἔστησαν οἱ πολέμιοι, καὶ προδοσίας κρίνεται. τρίτην, ἃ μεταξὺ τούτων ἐστίν, οἷον ἔγραψεν ὁ Περικλῆς εἰς δέον ἀνηλωκέναι πεντήκοντα τάλαντα,

καὶ Ἀρχίδαμος δώρων φεύγει· τὸ γὰρ τῶν πεντήκοντα ταλάντων ἀναφέρεται μὲν ἄντικρυς εἰς αὐτὸν οὐδαμῶς, διὰ δὲ τὰ ἄλλα καὶ τοῦτο ἐνδέχεται ἐξετασθῆναι, ὡς ἀναφερόμενον. ἀπέοικε δὲ οὐδὲν τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ὁ ἄσωτος ὁ ἐπὶ τῷ πατρὶ ἀφανεῖ γενομένῳ φόνου φεύγων· καὶ οὐκ ἀγνοῶ γε, ὡς ᾠήθησάν τινες μὴ εἶναι τὸ πρᾶγμα ἐνταυθοῖ τὸ κρινόμενον, θαυμάζω δὲ εἰ μὴ κρινομένου πράγματος αἰτίαν τις ἀποδώσει καὶ τὸ λεγόμενον 5
χρῶμα, ἀπολογήσεται δέ, οἶμαι, ὁ ἄσωτος καὶ ἐρεῖ τι. πρᾶγμα δὲ οὐ κρίνεται κατά γε ἐμὲ τὸ ἐξισάζον μόνον, οἷον πένης καὶ πλούσιος ἑκάτεροι ὡραίας ἔχοντες γυναῖκας κατὰ ταὐτὸν ἄμφω πεφωράκασιν ἀλλήλους ἐξιόντας ἀπὸ τῶν ἀλλήλων οἰκιῶν, καὶ μοιχείας ἀλλήλοις ἀντεγκαλοῦσιν. ἐνταῦθα γὰρ αὖ πάλιν τὰ μὲν πρόσωπα διαλλάττοντα ἐπιδέχεται ἐξέτασιν, τὰ πράγματα δὲ οὐ διὰ τὸ ἐξισάζειν.

Μετὰ ταῦτα τοίνυν ἔστιν ἐξ αὐτῶν ἐπιγνῶναι τά τε συνεστῶτα καὶ διαιρεῖσθαι δυνάμενα τῶν ζητημάτων, καὶ ὅσα μὴ συνέστηκε· τὰ μὲν γὰρ ἤτοι ἄμφω καὶ πρόσωπον ἔχοντα καὶ πρᾶγμα κρινόμενον, ἢ τὸ ἕτερόν γε πάντως καὶ τοὺς ἐξ ἑκατέρου μέρους λόγους σὺν τῷ πιθανῷ διαφόρους τε καὶ ταῖς πίστεσιν ἰσχυρούς, ἔτι τε ὅπερ ἐστὶ παρὰ τοῖς δικασταῖς τὸ τῆς κρίσεως ἀφανὲς καὶ μὴ προειλημμένον τῇ κρίσει, δυνάμενόν τε πέρας λαβεῖν συνέστηκε, τὰ δ' οὑτινοσοῦν τούτων ἐνδεᾶ ταῦτα ἀσύστατά εἰσιν· εἰρήσεται δὲ καὶ κατ' εἶδος. καὶ πρῶτόν γε 6
ἀσυστάτων εἶδος τὸ μονομερές, ᾧ τὰ τῶν λόγων μὴ ἑκατέρωθεν ἰσχυρά, οἷον πορνοβοσκὸς δέκα νέους κωμάζοντας ἐπὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ὄρυγμα ποιήσας, ὑποδεξάμενος ἀπέκτεινε καὶ φεύγει φόνου. δεύτερον τὸ ἰσάζον διόλου, οἷον δύο νέοι πλούσιοι ὡραίας ἔχοντες γυναῖκας κατὰ ταὐτὸν ἄμφω πεφωράκασιν ἀλλήλους ἐξιόντας ἐκ τῶν

ἀλλήλων οἰκιῶν καὶ μοιχείας ἀλλήλοις ἀντεγκαλοῦσι. τρίτον κατὰ τὸ ἀντιστρέφον, οἷον ἀπῄτει τις δάνειον καὶ τόκους, ὁ δὲ παρακαταθήκην φάσκων ἔχειν οὐκ ὀφείλειν ἔλεγε τόκους. μεταξὺ πεποίηται χρεῶν ἀποκοπὰς ὁ δῆμος, καὶ ὁ μὲν ὡς παρακαταθήκην ἀπῄτει, ὁ δὲ ὡς χρέος οὐκ ὀφείλειν ἔλεγεν. ἐνταῦθα γὰρ οὔτε διάφορα οὔτε ἰσχυρὰ τὰ τῶν πίστεων αὐτοῖς· περιπετεῖς γὰρ ἄμφω τοῖς ἑαυτῶν γίνονται λόγοις. τέταρτον κατὰ τὸ ἄπορον, οὗ μὴ ἔστι λύσιν λαβεῖν μηδὲ πέρας, οἷον Ἀλέξανδρος ὄναρ εἶδεν ὀνείροις μὴ πιστεύειν, καὶ βουλεύε-
7 ται. ὅ τι γὰρ ἂν συμβουλεύῃ τις ἐνταῦθα, τὸ ἐναντίον [αὐτῷ] περανεῖ. πέμπτον κατὰ τὸ ἀπίθανον, οἷον εἰ Σωκράτην τις πλάττοι πορνοβοσκοῦντα ἢ Ἀριστείδην ἀδικοῦντα. ἕκτον κατὰ τὸ ἀδύνατον, οἷον εἰ Σιφνίους ἢ Μαρωνείτας λέγοι τις περὶ ἀρχῆς τῶν Ἑλλήνων βουλεύεσθαι, ἢ τὸν Πύθιον ψεύδεσθαι. ἕβδομον κατὰ τὸ ἄδοξον, οἷον ἐκμισθώσας τις τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, τὸν μισθὸν οὐκ ἀπολαμβάνων δικάζεται τῷ μισθωσαμένῳ. ὄγδοον κατὰ τὸ ἀπερίστατον, οἷον ἀποκηρύσσει τις τὸν υἱὸν ἐπ' οὐδεμιᾷ αἰτίᾳ. ταῦτα γὰρ οὐκ ἂν εἴη ζητήματα.

Παρὰ δὲ ταῦτα εἴδη ἐστὶν ἕτερα ἐγγὺς μὲν ἀσυστάτων, μελετώμενα δὲ ὅμως. πρῶτον μὲν τὸ ἑτερορρεπές, οἷον καταφυγόντος Κριτίου ἐπὶ τὰς Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος εἰκόνας βουλεύονται Ἀθηναῖοι, εἰ χρὴ αὐτὸν ἀποσπᾶν. τουτὶ γὰρ μονομερὲς μὲν οὐκ ἔστιν,
8 ἑτερορρεπὲς δέ. εἶτα τὸ κακόπλαστον, οἷον μετὰ τὴν Νικίου ἐπιστολὴν γράφει τις πέμπειν Κλέωνα στρατηγεῖν, ἢ πάλιν, πρόκειται Μαρδονίῳ ἀναχωρήσαντι μετὰ τὴν ἧτταν ἀπολογία παρὰ βασιλεῖ· ἡ πλάσις γὰρ ἡμάρτηται παραπλησίως ἐπ' ἀμφοῖν, ἐπεὶ τεθνᾶσί γε δήπου Κλέων τε καὶ Μαρδόνιος, ὁ μὲν πρὸ τῶν Σικελικῶν, καὶ Μαρδόνιος πρὶν ἢ ἐπανελθεῖν τοὺς διαφυγόντας τῶν Περ-

σῶν. ἔστιν ἐν τούτοις καὶ τὸ προειλημμένον τῇ κρίσει,
οἷον μηδενὸς ἐπιγνῶναι δυναμένου τὴν ἄνοδον τὴν ἐπὶ
τὸν τύραννον ἔδειξε γυνή τις τῷ ἑαυτῆς ἀνδρί· ὁ δὲ
ἀνελθὼν ἀπέκτεινεν ἐκεῖνον, καὶ μοιχείας αὐτῇ ἐγκαλεῖ·
θαυμάζω γὰρ εἴ τις καταψηφιεῖται ταύτης, κἂν ἐλεγ-
χθῇ μεμοιχευμένη, δι' ἣν ὁ τύραννος ἀνῄρηται. τάχα δ'
ἂν καὶ παρὰ ταῦτα εἴδη τινὰ εὑρεθείη ἄλλα τοιαῦτα.
[καὶ περὶ μὲν τῶν ἀσυστάτων τοσαῦτα.]

Ἀλλὰ περί γε τῆς τῶν συνεστώτων διαιρέσεως ἤδη
λεκτέον· εἴδους γὰρ ἕνεκα προβλημάτων καὶ τρόπου
περίεργον ἂν εἴη λέγειν ἐν τῷ παρόντι· τὰ μὲν γὰρ εἴδη
καὶ τοὺς τρόπους διὰ τοῦτο μανθάνομεν δήπου, ἵνα ταῖς
οἰκείαις ἰδέαις τῶν λόγων χρώμενοι τὰ προβλήματα μελε- 9
τῶμεν, οἷον δικανικῶς τὸ δικανικόν, καὶ συμβουλευτι-
κῶς τὸ συμβουλευτικόν, καὶ ἐπιδεικτικῶς τὸ ἐπιδεικτι-
κόν, καὶ ἕκαστον ὡς προσήκει προσφόρως τοῖς ὑποκει-
μένοις· τοὺς δὲ μήπω περὶ ψιλῆς τῆς εἰς τὰ κεφάλαια
διαιρέσεως τῶν ζητημάτων ἐπεσκεμμένους, μηδ' αὐτὸ δὴ
τοῦτο τὰς λεγομένας στάσεις τῶν προβλημάτων εἰδότας
ἀμήχανον δήπου τῶν προειρημένων τι καλῶς γινώσκειν.
διδάσκειν οὖν πρό γε ἐκείνων τὸν περὶ ἰδεῶν λόγον
πάντη ἀνόητον, ἄλλως τε κἂν ἐπιχειρήσωμέν τι λέγειν
περὶ αὐτῶν νυνί, πλείων ἂν ἡμῖν ὁ τοῦ παρέργου λόγος
ἢ ὁ τοῦ ἔργου γένοιτ' ἄν· πραγματείας γὰρ ἰδίας καὶ οὐ
σμικρᾶς, εἰ μὴ καὶ τῆς μεγίστης καὶ τελεωτάτης ἐστὶν ὁ
περί τε τῶν ἰδεῶν τοῦ λόγου καὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν
ἑκάστης λόγος. νῦν οὖν περὶ ἐκείνης τῆς διαιρέσεως
λεκτέον τῆς εἰς τὰ κεφάλαια· διαιρήσει τοίνυν ὀρθῶς ὁ
τήν τε διαφορὰν καὶ τὴν δύναμιν τῶν τε προσώπων καὶ 10
τῶν πραγμάτων καὶ ἔτι τὴν λεγομένην στάσιν ἐπιγνοὺς
τοῦ ζητήματος· ὅθεν μὲν γὰρ εἴρηται στάσις, εἴτε ἀπὸ
τοῦ στασιάζειν τοὺς ἀγωνιζομένους, εἴτε ὁθενοῦν, ἑτέ-

ροις ἐξετάζειν παρίημι, ὄνομα δὲ ἀφεὶς εἶναι τοῦτο κοινὸν ἢ καὶ συμβεβηκὸς τῶν ζητημάτων ἁπάντων, ὅπως τούτων ἐπιγνωσόμεθα τὴν μέθοδον ἐνταυθοῖ προθείς, ποιήσομαι τὴν ἀρχὴν τῆς διαιρέσεως τῶν κεφαλαίων ἀπὸ τοῦ στοχασμοῦ ἀναγκαίως, ὡς αὐτὸ δηλώσει, ἐφεξῆς δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων λελέξεται. ἡ δ' οὖν μέθοδός ἐστιν ἥδε.

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΩΝ ΣΤΑΣΕΩΝ.

2 Παντὸς οὑτινοσοῦν προτεθέντος ζητήματος, εἰ συνεστήκοι ἐπισκοπεῖν δεῖ τὸ κρινόμενον, εἰ ἀφανές ἐστιν ἢ
11 φανερόν, κἂν μὲν ἀφανὲς ᾖ, στοχασμὸς ἔσται. ἔστι γὰρ στοχασμὸς ἀδήλου πράγματος ἔλεγχος οὐσιώδης ἀπό τινος φανεροῦ σημείου ἢ ἀπὸ τῆς περὶ τὸ πρόσωπον ὑποψίας, οἷον πεφώραταί τις θάπτων νεοσφαγὲς σῶμα ἐπ' ἐρημίας, καὶ φόνου φεύγει. ἀπὸ γὰρ τοῦ θάπτειν φανεροῦ ὄντος ἀφανές τι πρᾶγμα ζητοῦμεν οὐσιωδῶς τὸ τίς ὁ φονεύσας.

Ἐὰν δὲ ᾖ φανερὸν τὸ κρινόμενον, πάλιν ἐπισκεπτέον, εἰ τέλειόν ἐστιν ἢ ἀτελές, λέγω δὲ ἀτελές, ᾧ προστεθέντος τινὸς ὡς λείποντος ὄνομά τε εὐθὺς γίνεται, καὶ μετὰ ταῦτα οὐκέτι ἔχει ζήτησιν οὐδεμίαν τὸ πρᾶγμα· ἂν γὰρ ᾖ τοιοῦτον, ὁρικὴν ποιεῖ τὴν στάσιν. ἔστι γὰρ στάσις ὁρικὴ ὀνόματος ζήτησις περὶ πράγματος, οὗ τὸ μὲν πέπρακται, τὸ δὲ λείπει πρὸς αὐτοτέλειαν τοῦ ὀνόματος, οἷον ἐξ ἱεροῦ ἰδιωτικά τις ὑφείλετο χρήματα· νόμου κελεύοντος τὸν μὲν ἱερόσυλον τεθνάναι, τὸν δὲ κλέπτην διπλᾶ διδόναι, ὡς ἱερόσυλος ὑπάγεται, ὁ δὲ κλέπτης εἶναι λέγει. ἐὰν γὰρ προστεθῇ τὸ καὶ ἱερὰ εἶναι τὰ χρήματα, σαφής γε οὗτος ἱερόσυλος, καὶ οὐκέτι ἔχει τὸ πρᾶγμα ζήτησιν.

Ἂν μέντοι φανερὸν ᾖ καὶ τέλειον τὸ κρινόμενον, ἡ ζήτησις περὶ τὴν ποιότητα τοῦ πράγματος ἵσταται, οἷον εἰ δίκαιον, εἰ συμφέρον, εἰ ἔννομον ἤ τι τῶν τούτοις ἐναντίων, καὶ ὄνομα μὲν γενικὸν τούτῳ ποιότης, ἤτοι δὲ περί τι πρᾶγμα ἔχει τὴν ζήτησιν ἢ περὶ ῥητόν, κἂν μὲν περὶ ῥητόν, νομικὴν ποιεῖ τὴν στάσιν, περὶ ὧν 12
ὕστερον ἐροῦμεν· ἐὰν δὲ περὶ πρᾶγμα, λογικήν. διαιρήσεις δὲ καὶ τοῦτο δίχα· ἢ γὰρ περὶ μέλλοντος πράγματος ἔχει τὴν ζήτησιν ἢ περί τινος ἤδη γεγονότος, κἂν μὲν περὶ μέλλοντος, ἔσται πραγματική. πραγματικὴ γάρ ἐστιν ἀμφισβήτησις περὶ πράγματος μέλλοντος, εἰ δεῖ γενέσθαι τόδε τι ἢ μὴ γενέσθαι, δοῦναι ἢ μὴ δοῦναι, οἷον βουλεύονται Ἀθηναῖοι, εἰ δεῖ θάπτειν τοὺς ἐν Μαραθῶνι πεσόντας τῶν βαρβάρων. ἂν μέντοι πεπραγμένον ᾖ περὶ οὗ ἡ κρίσις ἤδη, κοινὸν μὲν ὄνομα τούτῳ δικαιολογία, ὥσπερ ἐκείνῳ ποιότης, πάλιν δ' αὖ καὶ τοῦτο διαιρήσεις δίχα· ἢ γὰρ ἐρεῖ τι πεποιηκέναι ὡς ἀδίκημα ὁ φεύγων καὶ κατά τι κεκωλυμένον, ἢ οὐχί· κἂν μὲν μηδαμῶς φάσκῃ κεκωλῦσθαι τὸ πεπραγμένον, ἀντίληψιν ποιεῖ. ἔστι γὰρ ἀντίληψις ἀνευθύνου πράγματος εἶναι δοκοῦντος ὡς ὑπευθύνου κατηγορία, οἷον γεωργὸς φιλοσοφοῦντα τὸν υἱὸν ἀποκηρύσσει. ἐὰν δὲ ὁμολογῇ τι πεποιηκέναι ὡς ἀδίκημα, ὄνομα μὲν πάλιν γενικὸν τούτῳ ἀντίθεσις, διαιρήσομεν δὲ οὕτω καὶ τοῦτο· ἤτοι γὰρ εἰς ἑαυτὸν ἀναδέχεται πᾶν ὁ φεύγων τὸ γεγονός, ἢ εἴς τι τῶν ἔξωθεν αὐτὸ μεθίστησι, κἂν μὲν εἰς ἑαυτὸν ἀναδέχηται, ποιεῖ ἀντίστασιν. γίνεται γὰρ ἀντίστασις, ὅταν ὁμολογῶν ὁ φεύγων πεποιηκέναι τι ὡς ἀδίκημα ἀνθιστᾷ ἕτερόν τι εὐεργέτημα μεῖζον δι' αὐτοῦ 13
τοῦ ἀδικήματος πεπραγμένον. ἂν δὲ εἴς τι τῶν ἔξωθεν, ἤτοι εἰς αὐτὸν τὸν παθόντα ἢ εἰς ἄλλο τι, κἂν μὲν εἰς τὸν παθόντα, ποιεῖ ἀντέγκλημα. γίνεται γὰρ ἀντέγκλημα,

ὅταν ὁμολογῶν ὁ φεύγων πεποιηκέναι τι ὡς ἀδίκημα ἀντεγκαλῇ τῷ πεπονθότι ὡς ἀξίῳ παθεῖν ἃ πέπονθεν. ἂν δὲ εἰς ἕτερόν τι μεθιστᾷ, πάλιν διαιρετέον· ἢ γὰρ εἰς ὑπεύθυνόν τι δυνάμενον γενέσθαι πρᾶγμα ἢ πρόσωπον μεθίστησι τὸ ἔγκλημα, ὁμολογῶν τι πεποιηκέναι ὡς ἀδίκημα, καὶ ποιεῖ μετάστασιν, ἢ εἰς οὐ δυνάμενον ὑπεύθυνον γενέσθαι, ἀνεύθυνον δὲ πάντη, καὶ πεποίηκε συγγνώμην. μεταστάσεως μὲν παράδειγμα ὁ πρεσβευτής, ὃν εἴσω τριάκοντα ἡμερῶν δέον ἐξιέναι λαβόντα παρὰ τοῦ ταμίου χιλίας δραχμὰς εἰς ἐφόδιον, μὴ λαβὼν καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἐξελθών, εἶτα κρινόμενος, συγγνώμης δὲ παράδειγμα οἱ δέκα στρατηγοὶ οἱ διὰ τὸν χειμῶνα μὴ ἀνελόμενοι τὰ σώματα, καὶ κρινόμενοι. εἰ δέ τις ἡμῖν περὶ τούτων ἀμφισβητεῖ, συγγνώμης λέγω καὶ μεταστάσεως, ἀκριβέστερον ἐν τῷ περὶ ἀντιθέσεως λελέξεται.

Τὰς μὲν οὖν λογικὰς τῶν στάσεων ἐκ τούτων ἐπιγνωσόμεθα, τὰς δ' αὖ νομικὰς οὕτω. πρῶτον μὲν περὶ ῥητὰ ἀνάγκη τὴν ζήτησιν ἐνταῦθα γίνεσθαι, ῥητὰ δὲ
14 λέγω, οἷον νόμους, διαθήκας, ψηφίσματα, ἐπιστολάς, κηρύγματα ὡρισμένα, πάντα ἁπλῶς τὰ ἐν ῥητοῖς. ταύτην δὲ τὴν ζήτησιν ἤτοι περὶ ἓν ἢ καὶ πλείονα γίνεσθαι συμβαίνει ῥητά, λέγω δὲ πλείονα, κἂν ἕν τι ῥητὸν εἰς δύο μέρη διαιρῆται, καὶ μέρει μὲν ὁ ἕτερος, μέρει δὲ ὁ ἕτερος τῶν δικαζομένων χρώμενοι φαίνωνται. ἂν μὲν οὖν ᾖ περὶ ἓν ῥητὸν ἡ ζήτησις, ἤτοι περὶ τὰς τούτου διανοίας μόνας ἢ καθ' αὑτὸ θάτερον τῶν μερῶν, ῥητὸν καὶ διάνοια γίνεται. γίνεται γὰρ ῥητὸν καὶ διάνοια, ὅταν τοῦ ἑτέρου τὸ ῥητὸν προβαλλομένου καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστόν γε τοῦ διώκοντος, θάτερον μέρος χρῆται ταῖς διανοίαις, οἷον ξένος ἐπὶ τὸ τεῖχος εἰ ἀνέλθοι, τεθνάτω· πολιορκίας οὔσης ἀνελθών τις ἠρίστευσε, καὶ ὑπάγεται τῷ νόμῳ. ἢ τοῦτο μὲν οὐχί, τῷ ῥητῷ δὲ παρατίθησί τι πρᾶγ-

μα, εἰς ταὐτὸν ἄγων τὸ ἄγραφον τῷ ἐγγράφῳ, καὶ ποιεῖ
σ υ λ λ ο γ ι σ μ ό ν. ἔστι γὰρ συλλογισμὸς ἀγράφου πράγ-
ματος πρὸς ἔγγραφον παράθεσις εἰς ταὐτὸν συνάγον-
τός τινος τὸ ἄγραφον τῷ ἐγγράφῳ, οἷον τὸν ἐξ ἑταίρας 4
μὴ λέγειν, ἐκ πόρνου τινὰ γεγονότα λέγειν κωλύει τις. 15

Εἰ μέντοι περὶ δύο ῥητὰ ἢ καὶ πλείονα ἢ καὶ ἓν εἰς δύο διαιρούμενον ἡ ζήτησις εἴη, ἀ ν τ ι ν ο μ ί α γίνεται. ἔστι γὰρ ἀντινομία δύο ἢ καὶ πλειόνων ῥητῶν ἢ καὶ ἑνὸς διαιρουμένου μὴ φύσει ἐναντίων, κατὰ περίστασιν δὲ μάχη, καὶ ὅλως διπλῆ τίς ἐστι ζήτησις ῥητοῦ καὶ διανοίας, οἷον ὁ ἀποκήρυκτος μὴ μετεχέτω τῶν πατρῴων, καὶ ὁ ἐπιμείνας χειμαζομένῃ νηῒ δεσπότης ἔστω τῆς νεώς. ἀποκήρυκτος ἐπέμεινε χειμαζομένῃ νηῒ, καὶ εἴργεται αὐτῆς ὡς πατρῴας. τοῦ δὲ κατὰ διαίρεσιν ῥητοῦ ποιοῦντος ἀντινομίαν παράδειγμα τόδε· ἡ βιασθεῖσα ἢ γάμον ἢ θάνατον αἱρείσθω τοῦ βιασαμένου· δύο τις κατὰ ταὐτὸν ἐβιάσατο κόρας, καὶ ἡ μὲν θάνατον αὐτοῦ, ἡ δὲ γάμον αἱρεῖται.

Ἡ μέντοι ἀ μ φ ι β ο λ ί α καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματός
ἐστι φανερά, ἔστι γὰρ ἀμφιβολία ἀμφισβήτησις περὶ ῥη-
τὸν ἐκ προσῳδίας ἢ διαστάσεως συλλαβῶν γινομένη, ἐκ
μὲν προσῳδίας, οἷον ἑταίρα χρυσία εἰ φοροίη, ΔΗΜΟ-
ΣΙΑ ἔστω. πεφώραταί τις φοροῦσα, καὶ ἡ μὲν τὰ χρυσία
φησὶν εἶναι δημόσια, προπαροξυτόνως ἀναγινώσκουσα
τὸν νόμον, οἱ δὲ οὐ τὰ χρυσία, ἀλλ᾽ αὐτὴν δημοσίαν εἶναι,
παροξυτόνως ἀναγινώσκοντες. περὶ δὲ διάστασιν συλ-
λαβῶν, οἷον δύο ἦσάν τῳ παῖδες Λέων καὶ Πανταλέων.
τελευτῶν ὁ πατὴρ διέθετο οὕτως, ἐχέτω τὰ ἐμὰ ΠΑΝΤΑ
ΛΕΩΝ, καὶ ἑκάτερος ἀντιποιεῖται πάντων, ὁ μὲν ὑφ᾽ ἓν 16
ἀναγινώσκων Πανταλέων, ὁ δὲ διϊστὰς πάντα, εἶτα Λέων.

Ταύτας μὲν οὖν οὕτως ἐπιγνωσόμεθα, τὴν δὲ μ ε τ ά λ η ψ ι ν οὐκέθ᾽ ὁμοίως, ἀλλ᾽ ὅταν ἡ ζήτησις ᾖ περὶ τοῦ εἰ

δεῖ τὸν ἀγῶνα εἰσελθεῖν· ἐν γὰρ τῇ μεταλήψει οὔτε εἰ ἔστι τι προηγουμένως ζητήσεις, καθάπερ ἐν στοχασμῷ, οὔτε τί ἐστι, καθάπερ ἐν ὅρῳ, οὔτε ὁποῖόν τί ἐστιν, ὡς ἐν τοῖς λοιποῖς, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, εἰ δεῖ ζητῆσαί τι τούτων· παραγραφὴ γάρ ἐστι, δύο δὲ αὐτῆς εἴδη· ἡ μὲν γάρ ἐστιν ἔγγραφος ἀπὸ ῥητοῦ τινος λαμβάνουσα τὴν ζήτησιν, ἡ δὲ ἄγραφος, καὶ ἡ μὲν ἔγγραφός ἐστιν ἀπαγωγὴ τῆς εὐθυδικίας κατὰ παραγραφὴν ἀπὸ ῥητοῦ τινος, περὶ οὗ ἡ ζήτησις, οἷον δὶς περὶ τῶν αὐτῶν δίκας μὴ εἶναι· φόνου κρινόμενός τις ἀπέφυγεν, ὕστερον δὲ αὐτῷ χρωμένῳ ἀνεῖλεν ὁ θεός, ἀνδροφόνοις οὐ χρῶ, καὶ πάλιν φεύγει. κατὰ ῥητὸν καὶ διάνοιαν ἡ πρώτη ἐξέτασις, εἶθ' ἕπεται τὸ στοχαστικόν, εἰ ἐφόνευσέ που. ἡ δὲ ἄγραφος ἐστιν ἀπαγωγὴ μὲν εὐθυδικίας καὶ αὐτὴ κατὰ παραγραφὴν ἀπὸ ῥητοῦ, τὴν δὲ ζήτησιν οὐ περὶ ῥητὸν ἔχει, ἀλλὰ περί τι τῶν περὶ τὸ πρᾶγμα, τόπον ἢ χρόνον ἢ πρόσωπον ἢ αἰτίαν ἢ τρόπον, ὅταν τὸ μὲν πρᾶγμα συγχωρῶμεν, ἕν δέ τι τούτων αἰτιώμεθα μεταλαμβάνοντες, οἷον ἐξῆν ἀποκτιννύναι καὶ τὸν μοιχὸν καὶ τὴν μοιχευομένην· τὸν μοιχὸν ἀποκτείνας τις μόνον χρόνῳ ὕστερον ἐπὶ τῷ τάφῳ τοῦ μοιχοῦ δακρύουσαν εὑρὼν ἀπέκτεινε τὴν γυναῖκα, καὶ φόνου φεύγει· τὸν γὰρ τόπον ἐνταῦθα καὶ τὸν χρόνον αἰτιώμεθα δήπουθεν. τὰς μὲν οὖν λεγομένας στάσεις οὕτως ἐπιγνωσόμεθα, περὶ δὲ ἑκάστης διαιρέσεως ἤδη λεκτέον, εἰδέναι μέντοι χρή, ὡς τὰ περὶ στοχασμοῦ λεχθησόμενα, περὶ οὗ δὴ πρῶτον ἀναγκαίως λελέξεται, σχεδὸν εἰς ἅπαντα συντελεῖ τὰ μετὰ ταῦτα, διὸ καὶ εἰκότως μακρότερα ἔσται.

ΠΕΡΙ ΣΤΟΧΑΣΜΟΥ.

Ὁ στοχασμὸς τοίνυν διαιρεῖται, ὅτε καὶ πρόσωπα ἔχει καὶ πράγματα κρινόμενα, παραγραφικῷ ἔστιν ὅτε, ἐλέγχων ἀπαιτήσει, βουλήσει, δυνάμει, τοῖς ἀπ' ἀρχῆς 18 ἄχρι τέλους, ἀντιλήψει, μεταλήψει, μεταθέσει αἰτίας, πιθανῇ ἀπολογίᾳ, ποιότητι κοινῇ.

Τὸ παραγραφικὸν γίνεται κατὰ τρόπους τέσσαρας, ἤτοι ἀπὸ τοῦ λείποντος, οἷον ἀσώτου πατὴρ ἀφανὴς γέγονε, καὶ φόνου φεύγει· ἀξιώσει γὰρ δεικνύναι πρῶτον, εἰ ἀνῄρηται. ἢ ἀπὸ τοῦ ὑπερβάλλοντος, οἷον δέκα νέοι συνώμοσαν μὴ γῆμαι, καὶ φεύγουσι κακοῦ βίου· ἕκαστος γὰρ αὐτῶν ἀξιώσει κρίνεσθαι ἰδίᾳ. ἢ ὅτι ἀφ' ὧν ἕτεροι πεποιήκασιν, οὐ δεῖ κρίνεσθαι, ὡς ὁ τρισαριστεὺς οὗ εἰκόνα ἔστησαν οἱ πολέμιοι, καὶ προδοσίας φεύγων. ἢ κατὰ χρόνον, οἷον δειλοῦ παῖς ἠρίστευσε, καὶ μοιχείας κρίνει τὴν γυναῖκα· τοσούτοις γάρ φησιν ὕστερον χρόνοις μὴ δεῖν κρίνεσθαι. τοῦτο δὲ ἀπὸ μὲν ῥητοῦ τινος εἰ γίνοιτο, ἰσχυρότερόν ἐστι καὶ τελεία γίνεται παραγραφή, ἄλλως δὲ ἀσθενὲς μέν ἐστι, συλλαμβάνει δ' οὖν τι σμικρὸν τῷ χρωμένῳ. τοῦ δὲ ἀπὸ ῥητοῦ παράδειγμα, ὃ δή φαμεν τελείαν εἶναι μετάληψιν καὶ παραγραφήν, οἷον κριθείς τις φόνου ἀπέφυγεν, ὕστερον χρωμένῳ αὐτῷ ὁ θεὸς ἀνεῖλεν, ἀνδροφόνοις οὐ χρῶ, καὶ πάλιν φεύγει· δὶς γὰρ περὶ τῶν αὐτῶν κωλύουσιν οἱ νόμοι κρίνεσθαι. παραγράφεται οὖν καὶ γίνεται τὸ πρῶτον ζήτημα νομικὸν ἐκ παραγραφῆς.

Ἡ τῶν ἐλέγχων ἀπαίτησις διπλῆ ἐστιν· ἢ γάρ εἰσιν οἱ μάρτυρες ἢ οὔ, οἷον μνωμένῳ τινὶ κόρην ἡ μήτηρ ἔφη 19 τῆς κόρης θᾶττον τεθνήξεσθαι αὐτὴν ἢ ἐκείνῳ δοθήσεσθαι. ἀπέθανεν ἐπὶ σημείοις φαρμάκων ἡ παῖς, εἶτα βασανίζων ὁ πατὴρ τὰς θεραπαινίδας περὶ μὲν τῆς φαρμακείας ἀκήκοε πλέον οὐδέν, μοιχείαν δὲ τῆς γυναι-

κὸς πρὸς τὸν μνηστῆρα, καὶ φαρμακείας κρίνει τὴν γυναῖκα. ἐνταῦθα γάρ εἰσιν οἱ μάρτυρες, αἱ θεραπαινίδες δηλονότι, οὔκουν ἀπαιτήσει τοὺς μάρτυρας, ἀλλὰ διαβαλεῖ, ὅτι μὴ δεῖ πιστεύειν· φύσει γὰρ ἐχθρὸν τὸ δοῦλον τοῖς δεσπόταις, καὶ ὅτι οὐδὲ τοὺς ἐλευθέρους πάντας ἀξιοπίστους ὑπολαμβάνοντες σχολῇ γ' ἂν τοῖς δούλοις πιστεύσαιμεν, καὶ πλείονα δ' ἂν εὕροις. δεῖ δὲ καὶ ἀντιτιθέναι τοῖς μάρτυσι τοὺς μάρτυρας, πότεροι μᾶλλον ἀξιοπιστότεροι, καὶ ἀντεξετάζειν, ὡς ἐν τῷ κατὰ Κόνωνος ὁ Δημοσθένης· τουτὶ γάρ σοι καθόλου περὶ μαρτύρων ἔστω τεχνικὸν θεώρημα, ἢ διαβάλλειν αὐτούς, ὅτι πρὸς χάριν ἢ δι' ἔχθραν ἢ διά τινα οἰκειότητα αὐτοῖς μαρτυροῦσιν ἢ διὰ κέρδος τι οἰκεῖον, ἢ διὰ τὸ μὴ εἶναι δι' ἡλικίαν ἀξιοπίστους. εἰ δὲ μὴ εἶεν μάρτυρες, ὁ μὲν φεύγων χρήσεται ἀπαιτῶν αὐτοὺς τοῖσδε, προσώπῳ, οἷον τίς ὁ δούς, πράγματι, οἷον τί δούς, τόπῳ, οἷον ποῦ, τρόπῳ, οἷον πῶς, χρόνῳ, οἷον πότε, αἰτίᾳ, οἷον διὰ τί, καὶ τούτοις χρήσεται πᾶσιν ἢ τοῖς ἐμπίπτουσιν· ὁ δὲ κατηγορῶν ἀποφανεῖ τὸν διὰ τῶν πραγμάτων ἔλεγχον ἀξιοπιστότερον τοῦ διὰ τῶν μαρτύρων· οὔτε γὰρ πεπεισμένα τὰ πράγματα, οὔτε χαριζόμενά τῳ λέξει, ὥσπερ οἱ μάρτυρες πολλάκις, ἀλλ' οἷά ἐστι φύσει, τοιαῦτα καὶ ἐξεταζόμενα φαίνεται.

Ἡ βούλησις καὶ ἡ δύναμις ἀπὸ τῶν παρακολουθούντων τῷ προσώπῳ γίνεται, δηλονότι τῶν ἐγκωμιαστικῶν, καὶ ὅτε μὲν εἴη τὸ πρόσωπον ὡρισμένον, πάντα σχεδὸν ἐμπεσεῖται, εἰ δέ τι τῶν ἄλλων, κατὰ τὰ εὑρισκόμενα χρησόμεθα, οἷον νέος πλούσιος· ἔχει γὰρ ἐνταῦθα ἡλικίαν καὶ τύχην ἐξετάσαι καὶ τὰ παρακολουθοῦντα τούτοις. τὰ δὲ ἐγκωμιαστικὰ δηλονότι ἐστὶ τάδε, γένος, ἀγωγή, παίδευσις, ἡλικία, φύσις ψυχῆς καὶ σώματος, ἐπιτηδεύματα, πράξεις, ὃ καὶ ἰσχυρότατον κεφάλαιον, τύχη, οἷον πλού-

σιος ἢ πένης, καὶ τὰ τοιαῦτα· ταῦτα δὲ ἐπ' ἀμφοῖν
μὲν ἰσχύει ἀφ' ἑκατέρου μέρους ἐξεταζόμενα καὶ ἐπὶ
τῆς βουλήσεως καὶ ἐπὶ τῆς δυνάμεως, μᾶλλον δέ τινα
ἐν τῷ ἑτέρῳ· ὥσπερ γὰρ τὰ τῆς τύχης οἰκειότερά ἐστι
τῆς δυνάμεως, οὕτω καὶ τὰ τῆς ἡλικίας τῆς βουλήσεως. 21
ὁρῶντα οὖν ταῦτα δεῖ πλεονάζειν, ἔνθα ἂν μᾶλλον οἰ-
κειούμενόν τι αὐτῶν φαίνηται, βούλησιν δὲ καὶ δύναμιν
ἐξετάζειν οὐχὶ τῶν κρινομένων μόνων προσώπων δεῖ,
ἀλλ' ὅσαπερ ἂν ἔχῃ τὸ πρόβλημα, αὐτίκα τὸν τοὺς ἀπο-
κηρύκτους τρέφοντα νέον πλούσιον καὶ φεύγοντα τυραν-
νίδος ἐπιθέσεως ὁ κρίνων μάλιστα ἰσχύει τῆς ποιότητος
τῶν ἀποκηρύκτων ἐξεταζομένης· διὸ δεῖ σκοπεῖν ἐν
ἅπασι τοῖς στοχασμοῖς περὶ πάντων τῶν προσώπων, ἃ
ἐπιδέχεται κρίσιν.

Τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους ἐστὶ μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον
τοῦ κατηγόρου, γίνεται δὲ καὶ αὐξάνεται ἀφ' ὧνπερ καὶ
ἡ τῶν ἐλέγχων ἀπαίτησις, ἔστι δὲ τάδε τίς, τί, ποῦ, πῶς,
πότε, διὰ τί· κἂν μὲν ᾖ τοῦ κατηγόρου μόνου ταῦτα, τὰ
ἑξῆς ἔσται κεφάλαια πάντα πλὴν τῆς μεταλήψεως τοῦ
φεύγοντος, εἰ ἐγχωροίη πᾶσι χρῆσθαι· ἐὰν δὲ κοινὰ ᾖ
τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους, (εὑρίσκεται γάρ ποτε καὶ οὕτως
ἔχων στοχασμός) ἔσται καὶ τὰ λοιπὰ κεφάλαια κοινὰ ἀμ-
φοῖν. παράδειγμα τοῦ κοινὰ ἔχοντος τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι
τέλους· ἀπέκειτο κατά τινος γραφὴ τυραννίδος ἐπιθέ-
σεως· μετεώρου τῆς δίκης οὔσης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀρι-
στεύσας ᾔτησεν εἰς τὸ γέρας τὴν ἀναίρεσιν τῆς γραφῆς
καὶ ἔλαβεν. ἐτυράννησεν ἐκεῖνος καὶ καθελὼν αὐτὸν οὗ-
τος συνειδότος φεύγει. τῇ μὲν γὰρ ἀναιρέσει τῆς γρα-
φῆς καὶ τοῖς περὶ ταῦτα ὁ κατήγορος χρήσεται, τῷ 22
δὲ ἀπεκτονέναι καὶ τοῖς περὶ τοῦτο ὁ φεύγων, καὶ δεῖ
ἀμφοτέρους λῦσαι τὰ ἀλλήλων. μόνου δὲ τοῦ φεύγοντος
γενέσθαι τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους ἀδύνατον.

Ἡ ἀντίληψις οὐκ ἀεὶ ἐμπίπτει, ἀλλ᾽ ἐὰν μὲν ἀφ᾽ ὧν αὐτὸς πεποίηκε, κρίνηταί τις, πάντως ἐμπεσεῖται καὶ ἡ ἀντίληψις, ἐὰν δὲ ἀφ᾽ ὧν ἄλλοι, οὐκέτι. ἔστι δὲ τοιοῦτον οἷον ὅτι ἔξεστι καὶ οὐ κεκώλυται. παράδειγμα αὐτοῦ, νέος πλούσιος πάντας τοὺς ἀποκηρύκτους τρέφει καὶ τυραννίδος ἐπιθέσεως φεύγει· ἐρεῖ γὰρ ὅτι ἔξεστι τρέφειν οὓς βούλεταί τις.

Ἡ μετάληψις ἀεὶ ἐναντία ἐστὶ τῇ ἀντιλήψει, οὐκ ἐν στοχασμῷ μόνον ἀλλ᾽ ὅλως ἔνθα ἂν εὑρίσκηται, καὶ ἐὰν τὸ ἕτερον μέρος τῶν ἀντιδίκων ὁποτερῳοῦν τούτων χρήσηται, τῇ ἀντιλήψει λέγω ἢ τῇ μεταλήψει, τῷ ἑτέρῳ πάντως τὸ ἕτερον χρήσεται. γίνεται δὲ ἡ μετάληψις κατά τε ἔνστασιν καὶ ἀντιπαράστασιν, καὶ ἡ μὲν ἔνστασις βίαιόν τί ἐστι· φήσει γὰρ μηδὲ ἐξεῖναι, ἡ δὲ ἀντιπαράστασις κατασκευάζει, ὅτι εἰ καὶ ἔξεστιν, ἀλλ᾽ οὐχ οὕτως οὐδὲ ἐπὶ τούτοις, οἷον μειράκιον καλλωπιζόμενον φεύγει πορνείας. βιάσεται ὁ διώκων μὴ ἐξεῖναι καλλωπίζεσθαι ἀνδράσιν, εἶτα ὅτι εἰ καὶ ἔξεστιν, οὐχ οὕτως οὐδὲ ἐπὶ τοιούτοις. 23 ποτέρῳ δὲ πρότερον χρηστέον, τῇ ἐνστάσει ἢ τῇ ἀντιπαραστάσει, οὐ ῥᾴδιον εἰπεῖν· ἄλλοτε γὰρ ἄλλην διὰ τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων λαμβάνει τάξιν, δεῖ δὲ ὁρᾶν, μὴ σφόδρα ἀναιδὲς ἔν τισιν ᾖ τὸ ἐξ ἀρχῆς φάσκειν μὴ ἐξεῖναι. δεύτερον δὲ τιθέμενον μᾶλλον ἰσχύειν δύναται, καὶ ὡς ἂν ἡ χρεία μᾶλλον ἀπαιτῇ μεθοδεύειν.

Ἡ μετάθεσις τῆς αἰτίας πρὸς τὰ ἀπ᾽ ἀρχῆς ἄχρι τέλους γίνεται, ἐκεῖνα δὲ ἤτοι ἐν λόγοις ἐστὶν ἢ ἐν ἔργοις ἢ ἐν πάθεσι· κἂν μὲν ἐν λόγοις ᾖ, κατὰ ῥητὸν καὶ διάνοιαν ἡ μετάθεσις τῆς αἰτίας εἰσάγεται, οἷον νέος πλούσιος νύκτωρ κωμάσας εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐβόησε, θαρρεῖτε ὦ δεσμῶται, οὐκ εἰς μακρὰν λυθήσεσθε, καὶ φεύγει τυραννίδος ἐπιθέσεως. ἐνταῦθα γὰρ ὁμολογῶν εἰρηκέναι, τίνι διανοίᾳ εἶπε σκοπεῖν ἀξιοῖ. ἐὰν

δὲ ἐν ἔργοις ᾖ τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους, ἡ μετάθεσις τῆς αἰτίας θετικῶς ἐξετάζεται, οἷον πεφώραταί τις ἐπ' ἐρημίας θάπτων νεοσφαγὲς σῶμα καὶ φεύγει φόνου. θέσιν γὰρ περανεῖ· ἐρεῖ γάρ, ὅτι καλὸν τὸ τοὺς ἀτάφους θάπτειν. ἐὰν δὲ ἐν πάθεσι, συγγνωμονικῶς ἡ μετάθεσις τῆς αἰτίας γίνεται, οἷον συνεχῶς εἰς τὴν ἀκρόπολιν νέος πλούσιος ἀφορῶν δακρύει καὶ φεύγει τυραννίδος ἐπιθέσεως. ἐλεήσας γὰρ φήσει τοὺς τυραννουμένους οὕτω διετέθην. εἰδέναι δὲ δεῖ ὅτι ταῦτα μὲν πάντα ἐν πᾶσι 24 στοχασμοῖς εὑρίσκεται, πλεονάζει δὲ ἕκαστον ἐν τῷ οἰκείῳ. ἔτι ἡ μετάθεσις τῆς αἰτίας, ἂν μὲν ἀφ' ὧν ἕτεροι πεποιήκασιν ἡ κρίσις γίνηται, ἔσται καὶ πεπλανημένη καὶ ἐναντία πως ἑαυτῇ, οἷον τρισαριστέως εἰκόνα ἔστησαν οἱ πολέμιοι, καὶ φεύγει προδοσίας. ἐρεῖ γὰρ θαυμάζοντας αὐτὸν ἐκείνους στῆσαι, ἢ προτρέποντας τοὺς παρ' αὐτοῖς, ἢ ἐξιλεουμένους αὐτόν, ἢ ἄλλως φθόνον κινῆσαι βουλομένους· ταῦτα γὰρ πάντα εἶναι ἀληθῆ οὐ δύναται· διό φαμεν καὶ πεπλανημένα χρώματα ἐν τῷ τοιούτῳ στοχασμῷ εὑρίσκεσθαι. ἐὰν δὲ ἀφ' ὧν αὐτὸς πεποίηκε κρίνηταί τις, ἢ ἕν τι ἐρεῖ ἢ καὶ πλείονα, ἀλλ' ἀκόλουθά γε ἀλλήλοις, οἷον νύκτωρ τις μεταιτῶν λῃστείας φεύγει. ἐρεῖ γὰρ διὰ τοῦτο νύκτωρ ὅτι αἰσχύνεται, καὶ ὅτι οὐ βούλεται δυσοιώνιστος εἶναι μεθ' ἡμέραν προσαιτῶν τοῖς ἐντυγχάνουσι, καὶ ὅτι μᾶλλον τηνικαῦτα διδόασιν οἱ ἄνθρωποι ἀνειμένοι ἤδη τῇ γνώμῃ, καὶ εἴ τι τοιοῦτον· ταῦτα γὰρ πολλὰ ὄντα οὐκ ἐναντιοῦνται ἀλλήλοις.

Ἡ πιθανὴ ἀπολογία ἀναστρέφουσά ἐστι πρὸς τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους· οἷς γὰρ ὁ ἕτερος χρήσεται ὡς σημείοις τοῦ εἶναί τι, τούτοις ὁ ἕτερος ὡς σημείοις χρήσεται τοῦ μὴ εἶναί τι, οἷον ὅπου ἀφορᾷς καὶ δακρύεις, τυραννήσεις. καὶ μὴν εἰ ἔμελλον τυραννεῖν, οὐκ ἂν

ἀφεώρων, ὥστε εἶναι καταφανής. τὸ δὲ κεφάλαιον τοῦτο
25 ἔστιν ὅτε ἐκλείπει, καὶ ἐκλείπει γε, ὅταν τὰ σημεῖα ἀφ' ὧν ἡ κρίσις, ἀναγκαίως ἑπόμενα ᾖ τῷ πράγματι, ἐφ' ᾧ ἡ κρίσις, οἷον τῷ ἐπιτιθεμένῳ τυραννίδι ἀναγκαῖον ὅπλα παρασκευάσασθαι. σκέψαι τοίνυν. σκηπτοῦ κατενεχθέντος εἰς τὴν Περικλέους οἰκίαν εὕρηνται χίλιαι πανοπλίαι, καὶ φεύγει τυραννίδος ἐπιθέσεως. οὐ δύναται γὰρ εἰπεῖν ἐνταῦθα τὸ εἰ ἔμελλον τυραννεῖν, οὐκ ἂν ὅπλα παρεσκευασάμην. ἐν τοῖς τοιούτοις τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους ὁ κατήγορος καὶ ὁριστικῶς ἐξετάσει ἔστιν ὅτε, ὡς ἐπὶ τοῦ καλλωπιζομένου μειρακίου καὶ πορνείας φεύγοντος· αὐτὸ γὰρ τὸ καλλωπίζεσθαι καθ' ἑαυτὸ πορνείαν ἐρεῖ ὁ κατήγορος βιαίως. ἡ μέντοι πιθανὴ ἀπολογία κἀνταῦθα ἐκλέλοιπεν, ἀντεισακτέον δὲ εἰς τὸ καθ' ἑαυτὴν κεφάλαιον τὸ μὴ ἀντιστρέφειν τὸ πρᾶγμα· τούτῳ γάρ ἐστι καὶ μόνῳ ἰσχυρίζεσθαι ἐνταῦθα, οἷον οἱ μὲν μέλλοντες τυραννεῖν ὅπλα παρασκευάζονται, οὐ μὴν οἵ γε παρασκευαζόμενοι καὶ τυραννίδι ἐπιτίθενται· ἔστι γὰρ καὶ ἄλλου τινὸς ἕνεκα παρασκευάσασθαι ὅπλα. καὶ πάλιν, οἱ μὲν πορνεύοντες καλλωπίζονται, οὐ μὴν οἵ γε καλλωπιζόμενοι πάντως καὶ πορνεύουσιν· ἔστι γὰρ καὶ δι' ἄλλο τι καλλωπίζεσθαι, καὶ ἐρεῖ δηλαδὴ ὅσα κἂν τῇ μεταθέσει τῆς αἰτίας.

26 Ἡ κοινὴ ποιότης οἱ ἐπίλογοί εἰσι καὶ αἱ δευτερολογίαι. γίνονται δὲ ἐν παντὶ ζητήματι, οὐκ ἐν στοχασμῷ μόνον ὑπὸ μὲν τῶν κατηγόρων τοπικῶς μετὰ τὰς ἀποδείξεις κατατρεχόντων τοῦ ἐγκλήματος, οἷον κατὰ τυράννου ἢ πόρνου, ἢ ὅ τι ἂν ᾖ τὸ ἔγκλημα, καὶ ἐπανακεφαλαιουμένων γε ἕκαστα τῶν ἐπικαίρων, ὡς ὁ Δημοσθένης, οἷον συλλογίσασθαι δὴ βούλομαι τὰ κατηγορημένα, ἀπέδειξα μηδὲν ἀληθὲς ἀπηγγελκότα, καὶ τὰ ἑξῆς. ὑπὸ δὲ τῶν φευγόντων ἀνακεφαλαιουμένων καὶ

αὐτῶν μὲν ὁμοίως τοῖς ἄλλοις, οὐχ ὁμοίως δὲ χρωμένων, ἀλλ᾽ ἐλεεινολογουμένων τε καὶ πάθη κινούντων. ἐνταῦθα καὶ παραγωγαὶ χρήσιμοι τῶν παίδων καὶ γυναικῶν καὶ φίλων καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἃ ὁ κατήγορος ἀναιρήσει δηλαδὴ τῷ συμφέροντι. κοινὰ δὲ ἀμφοῖν τὰ τελικὰ λεγόμενα κεφάλαια ἐνταῦθα, τὸ νόμιμον, τὸ δίκαιον, τὸ συμφέρον, τὸ δυνατόν, τὸ ἔνδοξον. ὅλως τε οἱ ἐπίλογοι λαμβάνονται μὲν ἀφ᾽ ὧνπερ καὶ τὰ προοίμια, καὶ ἰσχύουσί γε τὰ αὐτά· πάθους γὰρ ψυχῆς ἕνεκα εἰσάγεται ἄμφω, οἷον φόβου ἢ ὀργῆς ἢ ἐλέου ἢ φθόνου ἤ τινος τοιούτου, διαφέρει δὲ ἀλλήλων τῷ τὰ μὲν προοίμια παρασκευάζειν πρὸς τὸ δέξασθαι ἢ ἀποθέσθαι τόδε τι πάθος τῆς ψυχῆς, τοὺς δὲ ἐπιλόγους ἢ αὔξειν ἢ μειοῦν διὰ τῶν κεφαλαίων τότε ἢ δὴ τέλεον ἐξαίρειν. καὶ ὅλως ἐν τούτοις διαφέ- 27 *ρουσιν οἱ ἐπίλογοι καὶ τὰ προοίμια, τῷ τοὺς ἐπιλόγους λελύσθαι τε ἤδη κατὰ τὸν ῥυθμόν, καὶ ἐπὶ πλεῖον ἕκαστον προάγεσθαι τῶν εὑρισκομένων, ἀλλὰ μὴ διὰ βραχέων, ὥσπερ ἐν τοῖς προοιμίοις. ἀκριβέστερον δὲ ἐν τῷ περὶ προοιμίου λελέξεται ταῦτα.*

Ἡ μὲν δὴ τοῦ τελείου τε καὶ ἁπλοῦ στοχασμοῦ διαίρεσις αὕτη, εἰσὶ δέ τινες καὶ ἀτελεῖς τῶν στοχασμῶν, καὶ αὖ διπλοῖ τέλειοί τε καὶ ἀτελεῖς, ἐν οἷς διπλῇ καὶ τῇ διαιρέσει χρώμεθα, περὶ ὧν λεκτέον. ἀτελὴς ἐκ μόνων πραγμάτων συνεστὼς ἐστιν, ὅταν τὸ πρόσωπον μὴ ᾖ κρινόμενον ἑνὸς ὄντος τοῦ πράγματος, οἷον θάπτων τις νεοσφαγὲς σῶμα ἐπ᾽ ἐρημίας πεφώραται, καὶ φόνου φεύγει. οὗτος βούλησιν μὲν καὶ δύναμιν οὐκ ἔχει, τοῖς δὲ ἄλλοις διαιρεῖται πᾶσιν ὁμοίως τῷ τελείῳ. ᾿τελὴς δὲ ἐκ μόνων προςώπων ἁπλοῦς οὐ γίνεται κατά γε ἐμὲ στοχασμός, καὶ τοῖς γε ἐπεσκεμμένοις τὰ εἰρημένα ὀλίγῳ πρότερον περὶ τῶν κρινομένων πραγμάτων σαφέστατον εἶναι τοῦτο νομίζω. τεθείκασι δ᾽ οὖν τινες ὡς ἀτελοῦς ἁπλοῦ παρά-

*δειγμα, λέγοντες μόνον τὸ πρόσωπον κρίνεσθαι ἐνταῦ-
θα, οἷον ἀσώτου πατὴρ ἀφανὴς γέγονε, καὶ φόνου φεύ-
γει. πρῶτον οὖν ἐρήσομαι αὐτούς, εἰ οὐκ ἔστιν ἐν-
28 ταῦθα τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους. καὶ μήν ἐστι τὸ ἐκ-
ποδὼν εἶναι τὸν πατέρα. τοῦτο δὲ οὐ τοῦ προσώπου ἀλ-
λὰ τοῦ πράγματός ἐστιν. ἀλλὰ μετάθεσιν αὐτὸν τῆς
αἰτίας οὐκ ἀπαιτήσομεν; ἀλλὰ καὶ τοῦτο. εἰ δὲ μή, τίς
ἔσται ἡ ἀπολογία; πῶς οὖν ἀγωνιεῖται μὴ ἔχων πρᾶγμα;
τί δαί, τῇ πιθανῇ ἀπολογίᾳ οὐ χρήσεται; οἶμαι καὶ τοῦτο.
πῶς οὖν ἀτελὴς ὁ τοιοῦτος; ἀλλ' ἧττον ἰσχύει τὰ πράγ-
ματα ἐνταῦθα ἢ ἐν τῷ θάπτοντι τὸ νεοσφαγὲς σῶμα· καὶ
γὰρ ἐν πᾶσι στοχασμοῖς ἧττον ἰσχύει τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι
τέλους, ὅταν ἀφ' ὧν ἄλλοι πεποιήκασι, κρίνηταί τις, ἄλ-
λως τε καὶ ὅταν μὴ εἰς αὐτὸν ἄντικρυς ἀναφέρηται, ὡς
ἐπὶ τοῦ Ἀρχιδάμου τοῦ κρινομένου δώρων, ἐπειδὴ ἔγρα-
ψεν ὁ Περικλῆς ἐν τοῖς λογισμοῖς εἰς δέον ἀνηλωκέναι
πεντήκοντα τάλαντα.*

*Ἁπλοῦς μὲν οὖν στοχασμὸς ἐκ μόνων προσώπων
οὐκ ἔστι κατά γε ἐμέ, διπλοῦς δέ ἐστι. πρῶτον δὲ περὶ
τοῦ τελείου διπλοῦ λεκτέον. διπλοῦς τέλειος γίνεται,
ὅταν δύο πρόσωπα καὶ δύο πράγματα κρινόμενα ἔχῃ,
οἷον Αἰσχίνης καὶ Δημοσθένης ἀπὸ τῆς παρὰ Φίλιππον
ἥκοντες πρεσβείας ἀντεγκαλοῦσι δώρων ἀλλήλοις, ἐπει-
24 δὴ ὁ μὲν χρυσίον εὕρηται κατορύττων ὁ Δημοσθένης, ὁ δὲ
29 ἀπολογίαν παραπρεσβείας γεγραφὼς ὁ Αἰσχίνης. ἐνταῦ-
θα ἡ μὲν τῶν ἐλέγχων ἀπαίτησις, ἐπειδὴ ἰσάζει, ἐκλέλοι-
πε, τοῖς δὲ λοιποῖς κεφαλαίοις ἐπ' ἀμφοτέρων χρηστέον
διττῶς, οἷον ἐγὼ μὲν οὐκ ἂν ἠβουλήθην παραπρεσβεῦ-
σαι διὰ τόδε, σὺ μέντοι ἠβουλήθης ἂν διὰ τόδε, καὶ ἐπὶ
τῶν ἄλλων ὁμοίως ἓν πρὸς ἓν ἀντιτιθέντες ἐξετάσομεν·
τὸ γὰρ διελεῖν καὶ χωρὶς μὲν ἀπολογήσασθαι δι' ὅλων
τῶν κεφαλαίων, χωρὶς δὲ κατηγορῆσαι πάλιν τοῖς αὐτοῖς*

κεφαλαίοις, οὐκ ἀγωνιστικὸν ἀλλὰ σφόδρα ὕπτιον, συμπλέκειν οὖν δεῖ.

Διπλοῦς δὲ ἀτελὴς ἐκ μὲν τῶν πραγμάτων, ὅταν μόνα τὰ πράγματα κρίνηται, οἷον δύο ῥήτορες πρεσβεύσαντες παρὰ τύραννον καὶ ἐπανήκοντες ἀλλήλοις ἀντεγκαλοῦσι δώρων, ἐπειδὴ ὁ μὲν χρυσίον εὕρηται κατορύττων, ὁ δὲ ἀπολογίαν παραπρεσβείας συγγεγραφώς. ἐνταῦθα γὰρ τὰ μὲν πρόσωπα ἰσάζοντα οὐκ ἐπιδέχεται ἐξέτασιν, τὰ δὲ πράγματα διαφέροντα ἐξετασθήσεται. πάλιν οὖν ἡ μὲν βούλησις καὶ ἡ δύναμις ἐκλέλοιπε, τοῖς δὲ ἄλλοις ὁμοίως διαιρεθήσεται κεφαλαίοις, οἷσπερ καὶ ὁ τέλειος διπλοῦς κατὰ ἀντεξέτασιν.

Ἐκ δ' αὖ μόνων προσώπων διπλοῦς γίνεται στοχασμός, ὅταν μόνα τὰ πρόσωπα κρίνηται, οἷον ἐπὶ σημείοις φαρμάκων ἀριστεὺς ἐτελεύτα μητρυιὰν ἔχων καὶ αἰχμάλωτον παλλακίδα, καὶ ἀντεγκαλοῦσιν ἀλλήλαις. ἐνταῦθα μόνη ἡ βούλησις καὶ ἡ δύναμις ἐξετάζεται, ἃ δὴ καὶ φύσει τοῦ προσώπου εἰσὶν ἴδια, τὰ δὲ ἄλλα πάντα ἰσάζει.

Ἔστι παρὰ ταῦτα ἕτερα εἴδη στοχασμῶν διπλῶν τρία, οὓς καλοῦμεν συνεξευγμένους, ὅ τε ἐμπίπτων καὶ ὁ προκατασκευαζόμενος καὶ ὁ συγκατασκευαζόμενος. καὶ ὁ μὲν ἐμπίπτων γίνεται, ὅταν ἐν τῇ μεταθέσει τῆς αἰτίας ὁλόκληρόν τι ζήτημα ἐμπέσῃ καὶ ἀναγκαῖον γένηται καὶ αὐτὸ διελεῖν τελείως, οἷον ἔδει τὸν ἁλόντα προδοσίας δεδέσθαι παρὰ τῷ στρατηγῷ, μέχρις ἂν εἴπῃ τοὺς συνειδότας. ἁλούς τις προδοσίας στρατηγὸς ἐδέδετο παρὰ τῷ συστρατήγῳ, ὁ δὲ ἀπέκτεινεν αὐτὸν ὡς ἐπὶ τῇ γυναικὶ εὑρών, καὶ συνειδότος φεύγει. ἐνταῦθα γὰρ μετὰ τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους χρωμένου μεταθέσει τῆς αἰτίας τῇ λεγούσῃ, ὅτι μοιχὸν ἀπέκτεινα τοῦ φεύγοντος, εὕρηται ζήτημα ἕτερον τὸ εἰ ἐκεῖνον εἰκὸς δεσμώτην ὄντα μοιχεῦ-

σαι, καὶ εἰ τὴν γυναῖκα εἰκὸς τῷ τοιούτῳ ἑαυτὴν ἐπιδοῦναι, καὶ μετὰ τὴν τούτου διαίρεσιν πάλιν ἐπὶ τὴν τοῦ προτέρου στοχασμοῦ πιθανὴν ἀπολογίαν ὁ φεύγων ἥξει. προκατασκευαζόμενος δὲ γίνεται, ὅταν πρὸ τοῦ ζητήματος ἕτερον ἀναγκαῖον ᾖ ζητῆσαι στοχαστικῶς ὡς ὂν ἢ οὐκ ὄν, οἷον πλούσιος στρατηγὸς πένητος ἐχθροῦ παῖδας τρεῖς ὡς προδιδόντας συνέλαβε, καὶ τοὺς μὲν δύο
31 μηδὲν ὁμολογήσαντας ἐν ταῖς βασάνοις αὐταῖς ἀπέκτεινε, τὸν δὲ τρίτον πρὸ τῶν βασάνων ὁμολογήσαντα προδιδόναι, καὶ μὴ ἐπεξιόντα τὸν πατέρα κρίνει συνειδότος. ἐφ' ἑκατέρου γὰρ δεῖ πρότερον συσταθῆναι τοῦ μὲν πλουσίου τὸ εἶναι ἐκείνους προδότας, τοῦ δὲ πένητος τὸ μὴ εἶναι, μεθ' ὃ κατὰ συγχώρησιν δοὺς τὸ καὶ προδεδωκέναι ἐκείνους ὁ πένης τὸ καθ' αὑτὸν ἀπολογήσεται. συγκατασκευαζόμενος δὲ γίνεται, ὅταν τὰ σημεῖα τοῦ πράγματος δι' ἀλλήλων κατασκευάζηται, οἷον ἔδει τοὺς δεσμώτας λελύσθαι τοῖς θεσμοφορίοις. μοιχείαν ὑπονοήσας τις πρὸς τὸν οἰκέτην τῆς γυναικὸς δήσας ἐκεῖνον ἀπεδήμησεν, ἔλυσε τοῖς θεσμοφορίοις ἀποδημοῦντος τοῦ ἀνδρὸς ἡ γυνή, ἀπέδρα ὁ οἰκέτης, ἐπανιὼν ὁ ἀνὴρ εὕρηται πεφονευμένος, καὶ μετὰ ταῦτα ἡ γυνὴ συνειδότος φεύγει. τό τε γὰρ ὑπὸ τοῦ οἰκέτου αὐτὸν ἀνῃρῆσθαι διὰ τῆς μοιχείας κατασκευάζεται, καὶ τὸ εἶναι τὴν μοιχείαν διὰ τοῦ ὑπ' ἐκείνου αὐτὸν ἀνῃρῆσθαι, καὶ ὅλως δι' ἀλλήλων. δῆλον δὲ ὅτι καὶ μετὰ τῶν ἄλλων, τῆς τε ὑπονοίας τοῦ ἀνδρὸς καὶ τοῦ λῦσαι αὐτὸν τὴν γυναῖκα, καὶ εἴ τι εἴη ἕτερον. διαφέρει δὲ τοῦ προκατασκευαζομένου, ὅτι ἐκεῖ μὲν κεχώρισται ἀλλήλων τὰ ζητήματα, ἐν-
32 ταῦθα δὲ δι' ἀλλήλων κατασκευάζεται πάντα.

Ὁ ἀπὸ γνώμης παρὰ τούτους ἔστι στοχασμός, ὃς ψιλῇ τῇ γνώμῃ ἐξετάζεται, φανεροῦ ὄντος καὶ τοῦ πράγματος καὶ τοῦ πράξαντος, οἷον ἐν δόξῃ μανίας μητρυιὰ τὸν μὲν

υἱὸν ἔτρωσε, τὸν δὲ πρόγονον ἀπέκτεινε, καὶ ἀνενεγκοῦσα φόνου φεύγει. διαφέρει δὲ συγγνώμης οὗτος ὁ στοχασμός, ὅτι ἐκεῖ μὲν ἐφ' ὃ μεθίστησιν, ὡμολόγηται, οἷον ἔλεος ἢ βάσανοι καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐνταῦθα δὲ εἰ μέμηνε ζητεῖται δήπου. τάχα δ' ἂν παρὰ ταῦτα καὶ ἄλλα εἴδη στοχασμῶν εὑρεθείη, περιττὸν δὲ εἰς ἄπειρον περιεργάζεσθαι· νομίζω γὰρ ὁποῖον ἂν γένηται ἄλλο, διὰ τούτων πως συμπλεκόμενον εὑρίσκεσθαι, καὶ δῆλον ὡς τοῖς ταῦτα ἐπεσκεμμένοις οὐ χαλεπὴ γενήσεται καὶ ἡ ἐν ἐκείνοις διαίρεσις.

ΠΕΡΙ ΟΡΟΥ.

Ὁ ὅρος διαιρεῖται προβολῇ, ὅρῳ, ἀνθορισμῷ, συλ- 4
λογισμῷ, γνώμῃ νομοθέτου, πηλικότητι, πρός τι, μιᾷ
τῶν ἀντιθετικῶν ἔστιν ὅτε, ἥτις εἰ ἐμπέσοι, εὑρεθήσε- 33
ται καὶ μετάληψις καὶ ἀντίληψις εὐθὺς ἑπόμεναι, εἶτα ποιότητι καὶ γνώμῃ.

Ἡ προβολή ἐστιν αὐτὰ τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους, οἷον τύραννον ἔπεισε φιλόσοφος ἀποθέσθαι τὴν τυραννίδα καὶ αἰτεῖ τὸ γέρας. ἡ προβολή, ἔπαυσα τὴν τυραννίδα καὶ δεῖ λαμβάνειν με τὴν δωρεάν. τοῦτο δὲ δῆλον, ὅτι αὔξων ἀπὸ τῶν παρακολουθούντων τοῖς ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους θήσει. ὁ ὅρος χωρίζει τὸ πρᾶγμα καὶ γίνεται ἐκ τῶν παρειμένων τοῖς ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους, οὐκ ἔστι τοῦτο τυραννοκτονῆσαι, ἀλλ' ὁριεῖται τοῦτο εἶναι ὃ παρεῖται, τὸ ἀποκτεῖναι αὐτόν. ὁ ἀνθορισμὸς πάλιν ἐκ τῶν πεπραγμένων, οἷον οὐχί, ἀλλὰ τὸ παῦσαι τὴν τυραννίδα. ὁ συλλογισμὸς συνάγει ἄμφω· μηδὲν γὰρ ἀλλήλων διαφέρειν ταῦτα ἀγωνιεῖται ὁ τὴν δωρεὰν δηλαδὴ αἰτῶν, καὶ καθόλου ὃν τρόπον ἔφαμεν τὴν ἀντίληψιν τῇ μεταλήψει μάχεσθαι, τὸν αὐτὸν καὶ ὁ συλλογισμὸς τῷ ὅρῳ πανταχοῦ, καὶ ἔνθα ἂν ὁποτερῳοῦν

αὐτῶν ὁπότερον μέρος χρήσηται, τῷ λοιπῷ τὸ ἕτερον χρήσεται πάντως. ἡ γνώμη τοῦ νομοθέτου ὑπ᾽ ἀμφοῖν πρὸς τὸ οἰκεῖον συμφέρον ἐξετασθήσεται. ἡ πηλικότης ὅτι μέγα τὸ γεγονὸς ἀποδείξει. τὸ δ᾽ αὖ πρός τι, ὅτι καὶ μεῖζον τὸ ἄνευ σφαγῶν καὶ θορύβου καὶ ταραχῆς παῦσαι τὴν τυραννίδα τοῦ μετὰ τούτων. ἡ δὲ ἀν-
34 *τίθεσις ἐνταῦθα μὲν οὐκ ἐμπέπτωκεν, ἐπὶ δὲ ἄλλων εὑρίσκεται ζητημάτων πολλάκις, οἷον εὐνοῦχόν τις εὑρὼν ἐπὶ τῇ γυναικὶ ὡς μοιχὸν ἀπέκτεινε, καὶ φόνου φεύγει. μετὰ γὰρ τὸ τίς ὁ μοιχὸς ζήτημα διὰ τῶν προειρημένων περανθὲν ἀντεγκαλέσει ὡς ἀξίῳ παθεῖν ἃ πέπονθε. τούτῳ δὲ ἕπεται ἀναγκαίως ἡ μετάληψις, ἤ τίς ἐστιν, ὅτι κρίνειν ἔδει καὶ κατηγορεῖν. μεταλήψεως δὲ εὑρεθείσης πάντως τις ἔσται καὶ ἀντίληψις, ὅτι ἐξῆν. ἡ ποιότης δὲ ἀπὸ τῶν παρακολουθούντων τῷ προσώπῳ λαμβάνεται, κἂν μὲν ᾖ ὡρισμένον τὸ πρόσωπον, ἀπὸ πάντων δηλαδὴ τῶν ἐγκωμιαστικῶν, εἰ δὲ ἄλλως ἀόριστον, εἰ μὲν τῶν κρινομένων εἴη, οἷον πατὴρ ἤ τι τῶν προειρημένων ἐν τοῖς περὶ προσώπων, τὰ παρακολουθοῦντα σκεψάμενοι λέξομεν. εἰ δὲ ἀόριστον πάντη, ἀπὸ τοῦ νῦν πεπραγμένου στοχαστικῶς ἐξετάσομεν, τίς ἦν τὸν παρελθόντα χρόνον, καὶ τίς ἔσται, εἰ ἀφεθείη, εἴθ᾽ ἁλοίη. ἐπ᾽ ἀμφοῖν γὰρ τὴν ποιότητα ἐξετάζει. ἡ γνώμη ὡσαύτως ὑπ᾽ ἀμφοῖν ἐξετασθήσεται· ποίᾳ γνώμῃ τόδε τι ἔπραξε, καὶ ποίᾳ γνώμῃ κατηγορεῖ ἢ ἀντιλέγει καὶ τὰ ὅμοια. ἡ μέντοι κοινὴ ποιότης συμπεπλεγμένως ἐνταῦθα τῇ ποιότητι τοῦ προσώπου καὶ τῇ γνώμῃ ἐξετασθήσεται.*

35 *Ὥσπερ δὲ στοχασμῶν εἴδη πλείονά εἰσιν, οὕτω καὶ ὅρων, καὶ ἁπλοῦς μὲν ὁ προειρημένος, οἱ δὲ ἄλλοι διπλοῖ εἰσι. καὶ πρῶτός γέ ἐστιν ὁ ἀντονομάζων καλούμενος, ὅταν ὄνομα ὀνόματι ὁ φεύγων ἀντιτιθῇ, οἷον ὑφείλετό τις ἐξ ἱεροῦ ἰδιωτικὰ χρήματα, καὶ ὡς ἱερόσυλος ὑπάγε-*

ται, ὁ δὲ κλέπτης εἶναι φάσκων διπλᾶ καταθέσθαι ἀξιοῖ. τοῦτον ὁμοίως τοῖς διπλοῖς στοχασμοῖς διαιρήσεις διπλοῖς τοῖς κεφαλαίοις ἀντιτιθεὶς κεφάλαιον κεφαλαίῳ, οἷον ἱερόσυλος εἶ ἀλλ' οὐ κλέπτης· κλέπτης μὲν γὰρ τόδε τί ἐστιν, ἱερόσυλος δὲ τόδε, καὶ τοῖς ἑξῆς ὁμοίως. καὶ ὁ φεύγων δὲ παραπλησίως ἀναστρέψας χρήσεται τῷ λόγῳ.

Δεύτερος ὁ κατὰ σύλληψιν ὀνομαζόμενος, ὅταν τοῦ φεύγοντος ἀντονομάζοντος ὁ διώκων καὶ τούτῳ κἀκείνῳ ὑπεύθυνον αὐτὸν εἶναι λέγῃ τῷ ὀνόματι. πάνυ δὲ οὗτος ἔοικε τῷ ἀντονομάζοντι, ὅπῃ δὲ διαφέρει, θέντες τὸ παράδειγμα ὡς δεῖ λέξομεν. πρεσβεύων τις παρέθετο τῷ στρατηγῷ τὴν θυγατέρα. ἐβιάσατο αὐτὴν ἐκεῖνος, καὶ δημοσίων μὲν ἀδικημάτων ὁ πατὴρ αὐτὸν ἐπανελθὼν κρίνει, ὁ δὲ τὰς μυρίας κατατίθεσθαι ἀξιοῖ· τοῦτο γὰρ ὥριστο τῷ βιαίῳ. ἐνταῦθα λέγοντος τοῦ φεύγοντος, ὅτι βίαιός εἰμι, ἀλλ' οὐ δημοσίᾳ ἠδικηκώς, ἀμφοτέροις 36 ὑπεύθυνον αὐτὸν εἶναί φησιν ὁ διώκων, καὶ τῇ βίᾳ καὶ τῷ δημοσίῳ ἀδικήματι. ἂν γὰρ φάσκῃ αὐτὸν μὴ βεβιάσθαι, δηλαδὴ ἀφίησι καὶ τοῦ δημοσίου ἀδικήματος· εἰ γὰρ μὴ εἴη βία, δηλαδὴ οὐδὲ δημόσιον ἀδίκημα. διὰ τοῦτο οὖν συμπλέκεται ἑκάτερον· ἄλλως γὰρ οὐ δύναται δημοσίων ἀδικημάτων κατηγορεῖν, ἢν τῆς βίας αὐτὸν ἀνίῃ. τοῦτο καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Μειδίου πεποίηκε· φάσκοντος γὰρ τοῦ Μειδίου ὕβριν εἶναι καὶ ἰδιωτικὸν ἀλλ' οὐ δημόσιον ἀδίκημα τὸ περὶ τὴν ἑορτήν, συνάγει ἑκάτερα καὶ τὸ τῆς ὕβρεως καὶ τὸ περὶ τὴν ἑορτὴν ἀδικεῖν, ἵνα μὴ τὸ τῆς ὕβρεως ἀφεὶς ἀπολύσῃ καὶ τοῦ περὶ τὴν ἑορτὴν ἀδικεῖν· μὴ γὰρ προϋφεστώσης τῆς ὕβρεως, οὐδὲ τὸ περὶ τὴν ἑορτὴν ἀδικεῖν συνίσταται. ἐν δὲ τῷ ἀντονομάζοντι ἀναιρεῖ τὸ ἕτερον, οἷον οὐκ εἶ κλέπτης ἀλλ' ἱερόσυλος. καὶ ἡ διαφορά, ὅτι ἐκεῖ μὲν ἀκολουθεῖ φύσει τὸ πρᾶγμα τῷ ἐγ-

κλήματι, οἷον τῷ ἱεροσύλῳ κλέπτῃ εἶναι ἀναγκαῖον· ὁ γὰρ ἱερόσυλος κλέπτης ἱερῶν ἐστι δήπου χρημάτων, τῷ μέντοι δημοσίᾳ ἠδικηκότι οὐχ ἕπεται τὸ βίαιον εἶναι· ἔστι γὰρ καὶ ἄλλως ἀδικῆσαι δημοσίᾳ. διόπερ ἐνταῦθα μὲν ὁ διώκων ἀμφότερα συλλαμβάνων ἐρεῖ, ἐκεῖ δὲ τὸ ἕτερον χωρίζει. τοῦτο οὖν πλέον ἔχει κεφάλαιον οὗτος
37 ἐν τῇ διαιρέσει τοῦ ἀντονομάζοντος, καὶ διαφέρουσα δηλαδὴ καὶ ἡ διαίρεσις γίνεται διὰ τοῦτο πρὸς τὸν ἀντονομάζοντα.

Τρίτος ὁ κατὰ πρόσωπα διπλοῦς γίνεται, ὅταν πρᾶγμα ὁλόκληρον ὑπὸ δυοῖν ᾖ πεπραγμένον ἢ ἄλλως δύο προσώποις τισὶν ὑπάρχον, οἷον τὰς ἱερωσύνας τοὺς παῖδας διαδέχεσθαι. παῖδα ἔχων ἠρίστευσέ τις καὶ ᾔτησεν ἱερωσύνην τινὸς ἀφελέσθαι καὶ αὐτοῦ παῖδα ἔχοντος, ἔλαβε. τεθνᾶσιν ἀμφότεροι, καὶ ἀμφισβητοῦσιν οἱ παῖδες τῆς ἱερωσύνης. τίς γὰρ ὁ τοῦ ἱερέως παῖς οὔσης τῆς ζητήσεως, τῷ μὲν ἡ ἀρχὴ ὑπάρχει τὸ γεγενῆσθαι ἐν τῇ ἱερωσύνῃ, τῷ δὲ τὸ τέλος τὸ ἱερέα ἔτι ὄντα τεθνάναι αὐτῷ τὸν πατέρα. καὶ τοῦτον δὲ παραπλησίως διαιρήσεις κεφάλαιον ἀντιτιθεὶς κεφαλαίῳ.

Τέταρτος ὁ ἐμπίπτων, ὅταν ὥσπερ ἐν στοχασμῷ μεταξὺ τῶν κεφαλαίων ἄλλο ἐμπέσῃ ζήτημα ὁλόκληρον, οἷον ἀμύητος ὄναρ ἰδὼν τὰ μυστήρια ἤρετό τινα [μυηθέντα], εἰπὼν ἃ εἶδεν, εἰ οὕτως ἔχει. συγκατέθετο ὁ ἐρωτηθεὶς καὶ ὡς ἐξειπὼν ὑπάγεται. τί γὰρ τὸ ἐξειπεῖν οὔσης τῆς ζητήσεως, καὶ ταύτης μέχρι τοῦ πρός τι προϊούσης, ἐμπεσεῖται καὶ τίς ὁ ἀμύητος ἄλλο ζήτημα. καὶ διαιρήσεις γε καὶ τοῦτο πᾶσι τοῖς ἑξῆς μέχρι τοῦ πρός τι, εἶτα κοινὰ ποιήσεις τὰ λοιπὰ κεφάλαια.

Πέμπτον εἶδος οἱ δύο καλούμενοι ὅροι, ὃ γίνεται, ὅταν περὶ δύο ὀνομάτων ἐφ' ἑνὸς προσώπου ἡ ζήτησις
38 ᾖ οὐκ ἀντονομαζομένων, οἷον τὸν καθαρὸν καὶ ἐκ κα-

θαροῦ ἱερᾶσθαι. πατέρα τις μοιχὸν ἀποκτείνας εἴργεται ἱερᾶσθαι. ἡ γὰρ ζήτησις τίς ὁ καθαρὸς καὶ τίς ὁ ἐκ καθαροῦ, καὶ χρὴ τὸ ἕτερον πρότερον τελείως ἐπελθόντα τοῖς κεφαλαίοις αὖθις ἐπὶ τὸ ἕτερον ἐξ ἀρχῆς ἰέναι. ταῦτα περὶ ὅρου.

ΠΕΡΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΣ.

Ἡ δὲ ἀντίληψις διαιρεῖται προβολῇ, μορίοις δικαίου, προσώπῳ, ὅρῳ, καὶ τοῖς ἑπομένοις τῷ ὅρῳ, μέχρι τοῦ πρός τι, αὐτῇ τῇ ἀντιλήψει, μεταλήψει, ἀντιθέσει, ἑτέρᾳ μεταλήψει, θέσει, ποιότητι καὶ γνώμῃ.

Ἡ προβολὴ γίνεται ὡς καὶ ἐν τῷ ὅρῳ· τὸ δὲ μόριον τοῦ δικαίου ταὐτὸν μέν ἐστι τῇ ἀντιλήψει, διαφέρει δὲ ὅτι ἐνταῦθα μὲν ἄνευ κατασκευῆς ἁπλῶς κατ' ἀρχὰς τίθεται καὶ ἐν παραγραφικοῦ μοίρᾳ, ἐκεῖ δὲ ὡς ἑτέρως, οἷον ζωγράφος ναυάγια γράψας πρὸ τῶν λιμένων ἀνέθηκε καὶ μηδενὸς καταίροντος δημοσίων ἀδικημάτων φεύγει. ἡ μὲν προβολὴ φανερά, τὸ δὲ μόριον τοῦ δικαίου, εἰ μὴ δεῖ ἐπὶ τούτοις κρίνεσθαι, ἃ μηδεὶς κεκώλυκε νόμος. τὸ πρόσωπον, εἰ καὶ δεῖ, ἀλλὰ δημοσίων γε οὐ τοὺς ἰδιώτας, τοὺς δὲ ῥήτορας ἢ τοὺς πρεσβευτὰς ἢ τοὺς στρατηγοὺς ἢ τὰ ὅμοια· οὗτοι γὰρ καὶ δύ- 39
ναιντ' ἂν ἀδικεῖν δημοσίᾳ, οἱ καὶ τὰ δημόσια πράττοντες, οἱ δὲ ἰδιῶται οὐδέν. ὁ ὅρος, ὅτι ἐπ' ἄλλοις αἱ τῶν δημοσίων ἀδικημάτων γραφαί, οἷον ναῦς προδοῦναι τείχη συμμάχους καὶ τὰ ὅμοια. ἕπεται οὖν ἀναγκαίως ὁ συλλογισμός, καὶ ταῦτα κἀκεῖνα δημόσιον ἀδίκημα καὶ οὐδὲν διαφέρει. πλειόνων γὰρ ὄντων τῶν τρόπων, καθ' οὓς ἄν τις ἀδικήσειεν, οὐκ εἰ μὴ κατὰ πάντας τις ἀδικεῖ, διὰ τοῦτο ἀθῷος ἔσται, ἀλλ' εἰ καὶ καθ' ἕνα, δώσει δίκην, καὶ ἐπιχειρήσει δηλαδή. γνώμη νομοθέτου, εἰ ἐμπίπτοι, χρήσεται ἑκάτερος πρὸς τὸ λυσιτελοῦν. ἡ πηλι-

κότης, ὅτι μέγα τὸ γεγονός. τὸ πρός τι, ὅτι μεῖζον ἢ ἃ προβάλλεται, οἷον τοῦ τὰς ναῦς ἢ τὰ τείχη προδοῦναι τὸ ἐν σπάνει πάντων καταστῆσαι τῶν ἀναγκαίων μηδενὸς καταίροντος τῶν ἐμπόρων. ἐν δὲ τούτοις, λέγω τῇ πηλικότητι καὶ τῷ πρός τι, τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους ἐμπίπτει ἀναγκαίως, πρὸς ἃ ἡ ἀντίληψις, ὡς ἐμάθομεν ἐν στοχασμῷ, ὅτι ἔξεστι καὶ οὐδεὶς κεκώλυκε νόμος. εἶθ' ἡ με-
40 τάληψις ἐνστάσει μὲν εἰ ἐγχωροίη, ὅτι οὐδὲ ἔξεστιν, ἀντιπαραστάσει δὲ ὅτι εἰ καὶ ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τούτοις, οὐδὲ τοιαῦτα. ἡ ἀντίθεσις ἐπὶ τούτου ἀντιστατικὴ γίνεται, οἷον ὑπὲρ τῶν πλεόντων πεποίηκα, ἵνα εἰδότες οἵοις αὐτοὺς εἰκὸς περιπίπτειν κακοῖς, εἰ παρὰ καιρὸν πλέοιεν, φυλάττοιντο. ἑτέρα μετάληψις, ἄλλως ἔδει συμβουλεύειν. καὶ τοίνυν εἰ ὁ διώκων χρήσεται μεταλήψει, χρήσεται καὶ ὁ φεύγων πάλιν ἀντιλήψει, οἷον ἕκαστος ὡς δύναται, συμβουλεύει καὶ οὐ κεκώλυται, ὁ ῥήτωρ τοῖς λόγοις, ὁ ζωγράφος τῇ τέχνῃ. καὶ γίνεται ἡ θέσις ἀκόλουθος· ἡ γὰρ θέσις ἔστι νῦν, ὅτι ἕκαστον δεῖ, ὡς δύναται, χρήσιμον γίνεσθαι τῇ πόλει. καὶ ὁ κατήγορος δὲ αὐτῇ χρήσεται ἔστιν ὅτε ἀναστρέψας, οἷον εἰ μὴ δεῖ ταῖς τέχναις ἁπλῶς καταχρῆσθαι ἐπὶ λύμῃ τῶν κοινῶν. ἡ ποιότης καὶ ἡ γνώμη ὡς ἐξετάζεται, ἐν ὅρῳ μεμαθήκαμεν. ταυτὶ δὲ οὐχ ὡς διαιροῦντες εἴπομεν. πολλὰ γὰρ παρεῖται, ἀλλ' ὅσον ἐνδείξασθαι τὴν φύσιν τῶν κεφαλαίων.

Ἔστι καὶ ἀντιλήψεων εἴδη πλείονα, καὶ ἁπλαῖ μὲν αὐτῶν δύο, διπλαῖ δ' αὖ προηγουμένως μὲν δύο, γίνονται δ' αὖ καὶ ἐπιπλοκαί τινες, ὡς καὶ πλείους εὑρίσκεσθαι. ἀλλὰ τὰ προειρημένα γε εἴδη μόνα μαθοῦσιν ὑπάρχει μὴ σφάλλεσθαι τῆς ὀρθῆς διαιρέσεως μηδὲ
41 ἐν ἐκείνοις. διὸ καὶ περὶ τούτων λέξομεν. τῶν οὖν ἁπλῶν ἡ μὲν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πεπραγμένου τὴν κρίσιν

ἔχει, οἷον Ἀλκιβιάδης μετὰ τὰ κατὰ Κύζικον κατελθών,
εἶτα ἔχων ἐν ἐκπώμασι τὰ περὶ Σικελίαν φεύγει δημο-
σίων ἀδικημάτων. αὕτη τοῖς προειρημένοις κεφαλαίοις
τέμνεται κατὰ τὰ ἐμπίπτοντα, ἡ δὲ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πε-
πραγμένου καί τινος ἐπισυμβεβηκότος ἑτέρου τὴν κρίσιν
ἔχει, ὡς ἐπὶ τοῦ ζωγράφου τοῦ τὰ ναυάγια γράψαντος,
καὶ ἐπειδὴ μὴ καταίρουσί τινες, κρινομένου. καὶ αὖ ἐπὶ
τοῦδε, μετὰ Χαιρώνειαν ἔπεμψε Φίλιππος διδοὺς αἵ-
ρεσιν ἢ τοὺς δισχιλίους αἰχμαλώτους λαμβάνειν ἢ τοὺς
χιλίους νεκρούς, ἔπεισε Δημοσθένης τοὺς χιλίους ἑλέ-
σθαι νεκρούς, καὶ ἀποκτείναντος Φιλίππου τοὺς αἰχμα-
λώτους δημοσίων [ἀδικημάτων] φεύγει. ἐν τοίνυν ταῖς
τοιαύταις ἀντιλήψεσιν ἴδιον κεφάλαιον παρὰ τὰ προειρη-
μένα ἐστὶ τὸ παραγραφικόν, δυνάμενον καὶ πρὸ τῶν ἄλ-
λων κεφαλαίων τίθεσθαι καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὅλως
ὃν ἂν τρόπον λυσιτελῇ. ἔστι δὲ τόδε. ἐπὶ τίσι με κρί-
νεις; εἰ μὲν ἐπὶ τοῖς ὕστερον πραχθεῖσιν, οὐ δεῖ ἐφ'
οἷς ἄλλοι ποιοῦσιν, ἕτερον εὐθύνεσθαι, οὐδ' εἰ προσή-
κοντες εἶεν γένει, μήτι γε δὴ πολέμιοι καὶ μηδὲν προσή-
κοντες. εἰ δὲ ἐφ' οἷς ἐξ ἀρχῆς συνεβούλευσα ἢ ἔπραξα,
τότε ἔδει ἀντιλέγειν ἢ εἴργειν. καὶ εἰ μὲν ἀντειπὼν ἡτ-
τήθης, τί βιάζῃ νῦν καὶ οὐκ ἐμοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν 42
ψηφισαμένων ἢ καὶ μὴ κωλυσάντων κατηγορεῖς; εἰ δὲ
οὐκ ἀντεῖπες ἢ οὐκ ἐκώλυσας, ἤτοι ἔχων τι βέλτιον εἰ-
πεῖν ἢ πρᾶξαι παρῆκας τοῦτο τότε καὶ δύσνους ὢν ἐξε-
λέγχῃ τοῖς κοινοῖς, ἢ οὐδὲν εἶχες ἀντιλέγειν, καὶ τῆς αὐ-
τῆς ἀγνοίας ὑπεύθυνος εἶ ὁμοίως ἐμοὶ τῶν ὕστερον
ἀποβεβηκότων, καὶ ἃ μηδενὸς προσδοκήσαντος γέγονε,
ἄξιος εἶ δίκην ὑπέχειν, εἰ δὴ κἀμὲ ἀξιοῖς. ἔτι ἐν ταῖς τοι-
αύταις ἀντιλήψεσι πρὸ τοῦ ἀντιθετικοῦ τοῦ ἐμπίπτον-
τος συγγνωμονικῷ πάντως χρηστέον κεφαλαίῳ, οἷον
οὐδεὶς οἶδε τὸ μέλλον. οὐκοῦν οὐδὲ ἐγὼ ἀγνοήσας ὑπεύ-

θυνός εἰμι. μεταχειριεῖται δὲ αὐτό, ὡς προσήκει, ὁ [καὶ] τῆς ὅλης τέχνης τῆς ῥητορικῆς ἐπιστήμων· οὐ γὰρ ἱκανὸν τὸ διελεῖν μόνον εἰδέναι, ὅπερ καὶ μόνον τουτὶ τὸ βιβλίον ἐπαγγέλλεται, [ἀλλὰ καὶ τὸ εἰδέναι μεταχειρίζεσθαι]. καὶ περὶ μὲν τῶν ἁπλῶν ἀντιλήψεων ταῦτα.

Τῶν δ᾽ αὖ διπλῶν ἡ μέν ἐστι κατὰ συμπλοκήν, ἡ δὲ κατὰ διαίρεσιν, καὶ κατὰ συμπλοκὴν μέν, ὅταν δυοῖν ὄντοιν τοῖν ἐγκλημάτοιν μὴ δύνηται χωρὶς ἑκάτερον αὐτῶν εἶναι ἔγκλημα, μετὰ δὲ τῆς τοῦ ἑτέρου συμπλοκῆς, οἷον ταῖς πάντων γνώμαις ἀντιλέγων τις αὐτὸς οὐδὲν ἀποφαίνεται, καὶ δημοσίων φεύγει. ἐνταῦθα ὅτι μὲν δύο ἀντιλήψεις, δῆλον· καὶ γὰρ λέγειν, καὶ μὴ λέγειν
43 ἔξεστι, καὶ αὖ ὅτι δύο ἀντιθέσεις, ὁμοίως, οἷον ἀντιλέγω· δεῖ γὰρ ἐφ᾽ οἷς ἁμαρτάνουσιν οἱ λέγοντες, ἀντιλέγειν. πάλιν, οὐ λέγω· οὐδὲν γὰρ δεῖ περὶ τῶν μὴ κατεπειγόντων λέγειν. ἀλλ᾽ ἴδιον τοῦ εἴδους τούτου τὸ δεῖν ἀπολογουμένους μὲν διαιρεῖν καὶ χωρὶς περὶ ἑκατέρου ποιεῖσθαι τὸν λόγον, κατηγοροῦντας δὲ συμπλέκειν. κατὰ διαίρεσιν δὲ διπλῆ ἀντίληψις γίνεται, ὅταν δύο ἐγκλήματα ᾖ δυνάμενα καὶ χωρὶς ἀλλήλων κρίσιν ἐπιδέχεσθαι, οἷον πολλάς τις ἀμείβων γυναῖκας καὶ πολλοὺς τιθέμενος παῖδας κακοῦ βίου φεύγει. ἐνταῦθα ὁμοίως μὲν ὁ κατήγορος συμπλέξει, ὁ δὲ φεύγων διαιρήσει. δῆλον μέντοι, ὡς καὶ καθ᾽ ἑαυτὸ ἑκάτερον ἐπιδεχόμενον κρίσιν αὐξήσεως μὲν ἕνεκα συμπλέκεται ὑπὸ τοῦ κατηγόρου, μειώσεως δ᾽ αὖ χάριν διαιρεῖται ὑπὸ τοῦ φεύγοντος. ἐν δὲ τῷ προτέρῳ οὐκ αὐτὸ τοῦτο τῆς αὐξήσεως ἢ τῆς μειώσεως ἕνεκα οὕτω γίνεται, ἀλλ᾽ ὅτι μηδ᾽ ἄλλως κρίσιν δύναται ἐπιδέξασθαι τὸ πρᾶγμα ἢ τοῦτον εἰσαγόμενον τὸν τρόπον, ἔφην δύνασθαι καὶ πλείονα εἴδη εἶναι ἀντιλήψεων. αὐτίκα τόδε τῶν προειρημένων διαφέρει, οἷον γραψάμενοι μοιχείας [τινὲς] ἀλλήλους, καθυ-

φέντες τὰς γραφάς, ἤμειψαν τὰς γυναῖκας καὶ φεύγουσι κακοῦ βίου. πρῶτον μὲν γὰρ δύο πρόσωπά ἐστι τὰ κρινόμενα, ἔπειτα τέσσαρες ἀντιλήψεις καὶ αὗται παρ' ἀμφοῖν, καὶ τοσαῦται παραγραφαί, οἷον γράφεσθαί τινα ἔξεστι, πάλιν ἀναιρεῖσθαι τὰς γραφάς. ἔξεστι γαμεῖν, ὅθεν βούλεταί τις, ἀποβάλλεσθαι τὴν οὖσαν γυναῖκα. 44
ταῦτα πάντα οὐ κεκώλυται, καὶ τούτων ἑκάστην γε ἀνάγκη λύειν τῷ κατηγόρῳ. φανερὰ δὲ ἡ μέθοδος· ἐπ' ἀμφοῖν ἐπί τε τοῦ κατηγόρου καὶ ἐπὶ τοῦ φεύγοντος ἀπὸ τῶν προειρημένων.

Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα εἴδη ἀντιλήψεων, ἃ περιττὸν ἂν εἴη λέγειν νῦν· πᾶσαν γὰρ ἀντίληψιν τοῖς προειρημένοις ἑπόμενος ὀρθῶς ἄν τις διαιροίη.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΝΤΙΘΕΤΙΚΩΝ.

Αἱ ἀντιθετικαὶ πᾶσαι διαιροῦνται προβολῇ, ορῳ, 6
ἔστιν ὅτε καὶ τοῖς ἑπομένοις τῷ ὅρῳ, μέχρι τοῦ πρός τι, διανοίᾳ, αὐτῇ τῇ ἀντιθέσει, ἥ ἐστιν ὁμώνυμος τῇ στάσει αὐτῇ τοῦ ζητήματος ἀντιστατικῇ ἢ ἀντεγκληματικῇ ἢ μεταστατικῇ ἢ συγγνωμονικῇ, πάλιν διανοίᾳ, μεταλήψει, πρός τι, ὅρῳ βιαίῳ, θέσει, ἑτέρᾳ μεταλήψει, ἀντιλήψει, ποιότητι καὶ γνώμῃ.

Ἡ προβολὴ φανερὰ ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων. τῷ δὲ ὁρικῷ ὅτε ἐμπίπτει ὁμοίως χρησόμεθα, καθάπερ καὶ ἐν τῇ ἀντιλήψει προείρηται, καὶ μετὰ τὴν αὔξησιν δηλαδὴ 45
τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους ἐστί, πρὸς ἃ τῇ διανοίᾳ ὁ φεύγων χρήσεται. παράδειγμα δὲ ἔστω τόδε. ἀριστεὺς πορνεύοντα τὸν υἱὸν ἀπέκτεινε, καὶ φεύγει φόνου. τὸ μὲν οὖν ὁρικὸν οὐκ ἐμπέπτωκε, μετὰ δὲ τὴν προβολὴν θήσει ὁ κατήγορος τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους, ἐπειδὴ μὴ ἐμπέπτωκε τὸ ὁρικόν. πρὸς ἃ ὁ φεύγων τῇ διανοίᾳ χρήσεται

ἀξιῶν μὴ τὸ γεγονὸς μόνον ἐξετάζειν, ἀλλὰ καὶ μεθ' ἧς γνώμης, πρῶτον μὲν ὅτι οὐ δύσνους ὢν οὐδὲ ἐπιβουλεύων τῷ παιδί, ἔπειτα ὅτι ἄκων μὲν ἀναγκαίως δέ, εἶτα ἡ ἀντίθεσις ἐνταῦθα ἀντεγκληματικὴ ἐμπέπτωκεν, ὅτι ἄξιος ἦν, καὶ τόπον ἐρεῖ κατὰ πόρνου. ἐν πάσῃ γὰρ ἀντιθέσει ἀντεγκληματικῇ ἀντίθεσις τοπικὴ γίνεται. ἐρεῖ δέ τι καὶ ἀντιστατικόν, ὡς [ὅτι τοὺς τοιούτους οὐ δεῖ ἐλεεῖν ἀλλὰ μᾶλλον ἀναιρεῖν,] καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ πεποίηκε τοῦτο τοῦ παθόντος. ὅλως τε πᾶσαι αἱ ἀντιθετικαὶ ἀλλήλαις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συμπλέκονται, καὶ οὐ μόνον ἀλλήλαις ἀλλὰ καὶ ταῖς ἄλλαις στάσεσιν. ἡ ἑτέρα διάνοια τοῦ διώκοντός ἐστιν, ὅτι οὐ διὰ τοῦτο ἀλλὰ δι' ἄλλο τι. χρὴ δὲ γινώσκειν, ὅτι εἰ καὶ μὴ ἐνταῦθα πάνυ οἰκεῖον τὸ κεφά-
46 λαιον, ἀλλ' ἐν ἑτέροις οἰκειότατόν τε ὁμοῦ καὶ χρησιμώτατον εὑρίσκεται. ἡ μετάληψις, ὅτι ἄλλως, οὐχ οὕτως ἐχρῆν. τὸ πρός τι ἀμφοῖν ἐστιν, πότερον μεῖζον ἀνταποδεικνύντων τὸ εὐεργέτημα ἢ τὸ ἀδίκημα. ὁ βίαιος ὅρος ὁμοίως ἀμφοτέρων ἐστίν, γνωριμώτερον δὲ ἔσται τὸ κεφάλαιον ἐπὶ τοῦδε τοῦ ζητήματος. ἐν λιμῷ καὶ πολιορκίᾳ συμβουλεύων ὁ στρατηγὸς ἐξιέναι καὶ μάχεσθαι οὐκ ἔπεισε. διέκοψε λαθὼν τοῦ τείχους μέρος τι, καὶ νενικήκασι μὲν ἐξελθόντες, δημοσίων δὲ ὕστερον φεύγει. ὁ οὖν βίαιος ὅρος, εἰ μηδὲ νίκη τοῦτο, ἀλλ' ἅλωσις πόλεως καὶ κατασκαφή. καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ φεύγοντος ὡς ἑτέρως, εἰ μηδὲ διακόψαι τεῖχος τοῦτό ἐστιν, ἀλλὰ στῆσαι πεπτωκός. ἡ θέσις οὖν ἕπεται ἀκολούθως, ὅτι δεῖ τὸν στρατηγὸν καθ' ὃν ἂν ἐγχωρῇ τρόπον, εὖ ποιεῖν τὴν πόλιν καὶ ἀκόντων ἐνίοτε τῶν πολιτῶν δι' ἄγνοιαν τοῦ βελτίστου, καὶ βλάπτειν μικρὰ ἀντὶ μεγάλων. κοινὸν γὰρ τοῦτο ἐν πάσῃ ἀντιθέσει. ἡ ἑτέρα μετάληψις πάλιν τοῦ διώκοντός ἐστιν, ἐχρῆν αὐτὸ τοῦτο ἀνακοινοῦν τῷ δήμῳ, τοῖς ταξιάρχαις, τοῖς λοχαγοῖς. ἡ ἀντίληψις, στρατηγὸς ἦν, καὶ

ἐξῆν δήπου, ἢ ὅτι πατρί γε ὄντι ἐξὸν ἦν μοι βουλεύσασθαι περὶ τοῦ παιδός. καὶ ὅλως τοῖς ἐμπίπτουσι χρησόμεθα, ὡς ἂν ὁ καιρὸς διδῷ. ἡ ποιότης καὶ ἡ γνώμη ὡς γίνεται, ἐν ὅρῳ μεμαθήκαμεν.

Ἐπειράθησαν δέ τινες τῶν ἐπιγραψαμένων τέχνην ῥητορικὴν τὸ περὶ διαιρέσεως μέρος αὐτῆς εἴδη τινὰ εἰ- 47
πεῖν ἀντιστάσεων, καὶ νὴ Δία γε τῶν ἄλλων ἀντιθετικῶν στάσεων, οὐχ ἵνα διάφορόν τινα οὖσαν τὴν διαίρεσιν ἐν αὐταῖς διδάξωσιν ἡμᾶς, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ἔν τε ἀντιλήψει καὶ ἐν ἄλλοις πεποιήκαμεν· ἦ γὰρ ἂν ἴσως τινὸς ἦν ἄξιον, ἀλλ' ὅτι φασὶν ἡ μὲν ἰδιωτική, ἡ δὲ δημοσία, ἡ δὲ μικτή ἐστι, καὶ τοιαῦτά τινα. τὸ δὲ αὐτὸ ἁμάρτημα κἀνταῦθα τῷ ἐν τοῖς περὶ τῶν ἰδεῶν καὶ τρόπων· τουτὶ γὰρ πάλιν τοῖς μὲν περὶ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου λόγου ἐπεσκεμμένοις χρήσιμον, θαυμάζω δὲ εἰ ἐγχωρεῖ τὸν περὶ διαιρέσεως ἔτι τοιαύτης ἀγνοοῦντα ἐκεῖνα εἰδέναι, μὴ γινώσκοντι δὲ τί ἂν ὄφελος γένοιτο τῆς διαφορᾶς τῶν ζητημάτων, ὅτι ἰδιωτικὸν ἢ ὅτι δημόσιόν ἐστιν;

Ἔτι τὴν συγγνώμην ἀπὸ τῆς μεταστάσεως οὐ τῷ ἀνευθύνῳ καὶ ὑπευθύνῳ ἐχώρισάν τινες, ἀλλ' ἁπλῶς τὰ μὲν εἴς τι τῶν ἔξωθεν μεθιστάντα τὸ ἀδίκημα πάντα μεταστατικὰ εἰρήκασιν εἶναι, ἐάν τε χειμών, ἐάν τε βάσανοι, ἐάν τε ἄλλο τι τοιουτότροπον ᾖ, τὰ δὲ εἰς ἴδιόν τι πάθος ψυχῆς μόνα συγγνώμης εἶναι ὡρίσαντο, οἷον ἔλεον ἢ οἶκτον ἤ τι τοιοῦτον, καὶ ἴσως ταῦτα οὐ κακῶς· διαφέρει δὲ οὐδὲν πλὴν τοῦ ὀνόματος τῆς συγγνώμης, ᾧ κἂν ταῖς μεταστάσεσι πολλάκις ἄν τις χρήσαιτο καλῶς, κἂν ταῖς ὁμολογουμέναις συγγνώμαις πάλιν αὖ τῇ μεταστάσει τοὐναν- 48
τίον χρήσεται. τουτὶ δὲ οὐ τοῦ διαιρετικοῦ εἴδους οἶμαι, τοῦ δὲ τοῖς καιροῖς εἰδέναι χρῆσθαι καὶ μεθοδεύειν ὀρθῶς τὰ νοήματα.

ΠΕΡΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΣ.

7 Ἡ πραγματικὴ διαιρεῖται νομίμῳ, δικαίῳ, συμφέροντι, δυνατῷ, ἐνδόξῳ, τῷ ἐκβησομένῳ. ἔστι δὲ ἡ μὲν ἔγγραφος πραγματική, ἡ δὲ ἄγραφος, ἔγγραφος μὲν ἡ ἀπὸ ῥητοῦ τὸ ζήτημα ἔχουσα, οἷον ἐν τρισὶν ἡμέραις περὶ πολέμου βουλεύεσθαι νόμος ἐκέλευεν. Ἐλάτειαν ἔχοντος Φιλίππου αὐθημερὸν γράφει Δημοσθένης ἐξιέναι. ἄγραφος δὲ ἡ μὴ ἀπὸ ῥητοῦ, οἷον ἀξιοῖ μετὰ Πύλον Κλέων Πύθιος καλεῖσθαι.

Τὸ τοίνυν νόμιμον ἐν μὲν τῇ ἐγγράφῳ μιᾷ τῶν νομικῶν ὑποπίπτει στάσεων, καὶ κατ᾽ αὐτήν γε διαιρεθήσεται, αὐτίκα δὲ περὶ τῶν νομικῶν στάσεων λέξομεν, ἐν δὲ τῇ ἀγράφῳ τὸ ἔθος ὡς νόμιμον ἐξεταστέον, οἷον ὅτι καινὰ ἀξιοῖς, καὶ οἷα καὶ ὅσα οὐδείς πω πρότερον. ταῦτα δὲ πάλιν ἐνστάσει καὶ ἀντιπαραστάσει μεθοδεύσομεν, ἀντιπαραστάσει μὲν οἷον Κλέων ἀξιοῖ μετὰ τὰ ἐν Πύλῳ Πύ-
49 θιος καλεῖσθαι. καινὰ ἀξιοῖς. καινὰ ἀξιῶ· καινὰ γὰρ καὶ τὰ πεπραγμένα. ἐνστάσει δέ, εἶτα μέντοι οὐδὲ καινά· καὶ γὰρ καὶ Περικλῆς Ὀλύμπιος ἐκλήθη. ποτέρῳ δὲ πρότερον χρηστέον τῇ ἐνστάσει ἢ τῇ ἀντιπαραστάσει, οἱ καιροὶ διδάσκουσιν, ὡς καὶ ἐν στοχασμῷ διωρισάμεθα.

Τὸ δίκαιον μιᾷ τῶν δικαιολογικῶν ὑποπίπτει, καὶ κατ᾽ ἐκείνην γε διαιρεθήσεται, ὡς ἂν ἐγχωρῇ, τοῖς κεφαλαίοις.

Τὸ συμφέρον διττόν ἐστιν, ὅτι χρήσιμον καὶ ὅτι ἀναγκαῖον, οἷον χρήσιμον προσλαβεῖν Ὀλυνθίους, μᾶλλον δ᾽ ἀναγκαῖον, ἵνα μὴ μέγας ὁ Φίλιππος ἑλὼν ἐκείνους γένηται καθ᾽ ἡμῶν. τοῦτο δὲ διχῶς ἐξετάσεις, τί ποιοῦσιν ἡμῖν τόδε τι πρᾶγμα περὶ οὗ ἡ βουλή, συμβήσεται, καὶ τί μὴ ποιοῦσιν. ἑκάτερον δὲ αὐτῶν πάλιν τετραχῶς, οἷον εἰ μὲν ἑλοίμεθα αὐτό, τὰ μὲν ὑπάρχοντα ἡμῖν ἀγαθὰ παραμενεῖ, καὶ τὰ οὐκ ὄντα προσέσται, τὰ δ᾽ αὖ ὑπάρ-

χοντα φαῦλα ἀποτρεψόμεθα, καὶ τὰ οὐκ ὄντα οὐ προςληψόμεθα. εἰ δὲ μὴ ἑλοίμεθα, τὰ μὲν ὑπάρχοντα ἀγαθὰ ἀπολεῖται, τὰ δ' οὐκ ὄντα μὲν προσγενησόμενα δ' ἂν οὐ προσέσται, καὶ πάλιν, τὰ μὲν ὑπάρχοντα φαῦλα παραμε- 50
νεῖ, τὰ δὲ οὐκ ὄντα προσέσται.

Τὸ δ' αὖ δυνατὸν ὑποδιαιρήσεις, πρῶτον μὲν ὅτι οὐ χαλεπὸν δεικνύς, ἐνστάσει χρώμενος, εἶτα ἀντιπαραστάσει, ὅτι εἰ καὶ χαλεπὸν ἀλλ' ἀναγκαῖον, καὶ ὅτι δεῖ ὑπὲρ τῶν χρηστῶν καὶ πόνους καὶ κινδύνους ὑφίστασθαι, καὶ ὅτι ὑπὲρ τοῦ μὴ χαλεπωτέροις περιπεσεῖν, εἶθ' ὅτι καὶ ῥάδιον. ἐὰν δὲ περὶ πολέμου ἤ τινος τοιούτου ᾖ, τὸ δυνατὸν ἀπὸ τῶν παρακολουθούντων τοῖς προσώποις σκόπει, ὡς ἐν Ὀλυνθιακῶν δευτέρῳ ὁ Δημοσθένης, πῶς ἔχει ψυχῆς Φίλιππος, ὅτι ἀθυμεῖ, ἢ ὡς τὰ ἔξωθεν, οἷον Θετταλοί, Ἰλλυριοί, τὰ χρήματα, οἱ περὶ αὐτὸν ξένοι καὶ πεζέταιροι, καὶ τὰ ἑξῆς. τούτῳ δὲ ἀντέκειτο μὲν ἡ περὶ τῆς Ἀθηναίων δυνάμεως ἐξέτασις, διότι δὲ παρῆκεν αὐτὴν ὁ ῥήτωρ, ὁ τὸν λόγον ἐξετάζων κατὰ θεωρίαν δείξει δηλαδή. ἀλλ' ἥ γε διαίρεσις ἀπαιτεῖ, θαυμαστὸν δὲ οὐδὲν εἰ παρεῖται, ἐπεὶ καὶ τῶν ἄλλων κεφαλαίων τινὰ ἔγκειται καὶ παραλέλειπται κατὰ φύσιν, καὶ ἡμεῖς πολλάκις παρελίπομεν οὐκ ἐν πραγματικῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ. τὴν μὲν γὰρ ὁδὸν ἡ τέχνη δείκνυσι τῆς διαιρέσεως, τῇ δὲ φύσει τοῦ πράγματος τὴν τέχνην προσακτέον κατὰ τὸ ἐγχωροῦν· τὸ μὲν γὰρ τῆς εὑρέσεώς ἐστι, τὸ δὲ τῆς κρίσεως, ἄλλως τε οὐχ ὅσα ἂν εὕρωμεν, ἐροῦμεν, ἀλλ' ὅσα
ἂν κρίνωμεν εἶναι ῥητέα. 51

Τὸ ἔνδοξον ὁμοίως τῷ συμφέροντι, οἷον τίς δόξα ὑπάρχουσα ἡμῖν παραμενεῖ, καὶ τίς οὐκ οὖσα περιέσται, εἰ ποιοῖμεν ταῦτα περὶ ὧν ἡ βουλή, καὶ τίνα ἀπωσόμεθα ἀδοξίαν οὖσαν, καὶ τίνα οὐ προσληψόμεθα μὴ οὖσαν, προσδοκωμένην δέ· καὶ πάλιν εἰ μὴ ποιοῖμεν, τίνα αἰσχύ-

νην οὖσαν οὐκ ἀπωσόμεθα, καὶ τίς οὐκ οὖσα καταλήψεται ἡμᾶς, καὶ τίς ὑπάρχουσα ἡμῖν δόξα διαφεύξεται, καὶ μὴ ὑπάρχουσα προσγενομένη δ' ἂν οὐ προσέσται.

Τὸ δὲ ἐκβησόμενον καθ' ὑπόθεσιν λαμβάνεται ἐφ' ἑκάτερα τῶν ἀποβαινόντων, οἷον ὅτι ἐάν τε κρατήσωμεν, ἐάν τε μή, λυσιτελεῖ τὸ βοηθῆσαι, ἤδη δὲ καὶ τὸ ψηφίσασθαι μόνον, ὡς ἐν Φιλιππικοῖς, οἷον οὗτοι παντελῶς, οὐδ' εἰ μὴ ποιήσετε, ὥς ἔγωγε κρίνω, εὐκαταφρόνητον ἔσται, ἵν' ἢ διὰ τὸν φόβον εἰδὼς εὐτρεπεῖς ὑμᾶς ἀπόσχηται, ἢ παριδὼν ταῦτα ἀφύλακτος ληφθῇ. καὶ πάλιν, ὅτι χωρὶς ἡμῶν ἐάν τε ἡττηθῶσιν οἱ δεόμενοι ἡμῶν σύμμαχοι, ἐάν τε κρατήσωσι, βλαβερὸν ἐφ' ἑκάτερα, ὡς ἐν τῷ ὑπὲρ Μεγαλοπολιτῶν.

---

52 ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΛΗΨΕΩΣ.

8 Ἡ μετάληψις πάλιν ἡ μὲν ἔγγραφός ἐστιν, ἡ δὲ ἄγραφος, καὶ ἡ μὲν ἔγγραφος τελεία τέ ἐστι παραγραφή, καὶ τὸ πρότερον ζήτημα περὶ μίαν εὑρίσκεται στάσιν τῶν νομικῶν, περὶ ὧν αὐτίκα λέξομεν, ὡς εἴρηται, ἔστι δὲ ὅτε ὁρικῶς τέμνεται τὸ πρότερον ζήτημα· τὸ δὲ μετὰ τὴν παραγραφὴν καθ' ἑτέραν τινὰ διαιρεθήσεται τῶν λογικῶν στάσεων, οἷον τὸν ἀντιλέγοντα νόμῳ εἴσω τῶν τριάκοντα τοῦ κυρωθῆναι ἀντιλέγειν, μετὰ ταῦτα δὲ μὴ ἐξέστω. πρεσβεύοντος τοῦ πένητος ὁ πλούσιος ἐχθρὸς ὢν εἰσήνεγκε νόμον τὸν εἴσω πέντε ταλάντων οὐσίαν κεκτημένον μὴ πολιτεύεσθαι μηδὲ λέγειν· ἐπανῆκε μετὰ τὰς τριάκοντα ὁ πένης καὶ ἀντιλέγειν βούλεται τῷ νόμῳ. ἡ προτέρα ζήτησις κατὰ ῥητὸν καὶ διάνοιαν γίνεται, πότε καὶ τίσιν εἴσω τῶν τριάκοντα προστάττει ἀντιλέγειν ὁ νόμος, καὶ ὅτι οὐ τοῖς ἀποῦσι [οὐδὲ τοῖς] πρεσβεύουσιν,

καὶ ὅσα ἄλλα, ἡ δευτέρα δὲ κατὰ τὴν πραγματικήν, εἰ νόμιμον τὸ εἰσενεχθὲν γράμμα, εἰ δίκαιον καὶ τὰ ἑξῆς. 53
ἐμπέπτωκε δὲ ἐνταῦθα καὶ δεύτερόν τι ὡς παραγραφικόν, οἷον οὐκ ἔχων τὰ πέντε τάλαντα οὐ δύνασαι λέγειν. δῆλον δὲ ὡς καὶ πρὸς τοῦτο ἀπαντήσεται τῇ φύσει τοῦ πράγματος· ἔτι γὰρ τῆς ζητήσεως οὔσης περὶ τοῦ εἰ χρὴ δοκιμασθῆναι αὐτόν, οὐχ οἷόν τε ἤδη ὡς κυρίῳ χρῆσθαι.

Ἡ δὲ ἄγραφος διαιρεῖται προβολῇ, παραγραφικῷ τῷ ἀπὸ τοῦ ῥητοῦ, μεταλήψει, συλλογισμῷ, ὅρῳ, ἀντιθέσει, ἑτέρᾳ μεταλήψει, ἀντιλήψει, θέσει, ποιότητι καὶ γνώμῃ. οἷον ἀριστεύσας τις ᾔτησε πολίτου φόνον καὶ ἔλαβεν, εὕρηται προαπεκτονὼς αὐτὸν καὶ φεύγει φόνου. ἡ προβολή, ἀνδροφόνος εἶ. τὸ παραγραφικόν, οὐ δώσω λόγον ὑπὲρ τοῦ παραδοθέντος μοι πρὸς ἀναίρεσιν ὑπὸ τοῦ δήμου. ἡ μετάληψις, οὐκ ἦν ὅτε ἀνῃρεῖτο οὔπω παραδεδομένος· τὸ γὰρ κατὰ τὸν χρόνον δηλαδὴ μεταλαμβάνει. καὶ τὸ μὲν πρᾶγμα συγχωρεῖ, τὸ δὲ περὶ τὸ πρᾶγμα κρίνει, ἐν ᾧ ὅτι οὐδ' ἂν ἔδωκεν ὁ δῆμος, εἰ παρῆν καὶ ἀντέλεγεν. ὁ συλλογισμός, ὅτι οὐδὲν διαφέρει ἢ νῦν ἢ τότε. λέγομεν δὲ οὐχ ὡς διαιροῦντες, ἀλλ' ὡς πρὸς ἔνδειξιν τῆς φύσεως τῶν κεφαλαίων, ἐπεὶ πολλά ἐστι τοῖς διαιροῦσιν ἐνταῦθα εἰπεῖν. ὁ ὅρος, ὅτι πάμπολυ διαφέρει. ἡ ἀντίθεσις, εἰ ὅπου καὶ ὁ δῆμος αὐτοῦ κατεψηφίσατο, ἄξιος ἦν. ἑτέρα μετάληψις, ὅτι ἐχρῆν αὐτὸ τοῦτο εἰπόντα 54
σε ὡς ἀπέκτεινας, καὶ ὅτι ἄξιος ἦν ἀποσφαγῆναι, καὶ αἰτεῖν ἄφεσιν. οἷς ἀκόλουθος ἡ ἀντίληψις, ὅτι ἐξῆν ὅπερ ἐβουλόμην αἰτεῖν, καὶ οὐχ ὑμᾶς ὁριστὰς ἔδει μοι εἶναι τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐχρῆν αἰτεῖν. ἡ θέσις, εἰ δεῖ ταῦτα ἐπιτρέπειν, ἢ οὐ δεῖ τοὺς ἀριστέας ἐπὶ τοῖς συκοφάνταις ποιεῖν. ἡ ποιότης καὶ ἡ γνώμη, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν.

ΠΕΡΙ ΡΗΤΟΥ ΚΑΙ ΔΙΑΝΟΙΑΣ.

9 Ἡ κατὰ ῥητὸν καὶ διάνοιαν ζήτησις διαιρεῖται προβολῇ ῥητοῦ, τῇ διανοίᾳ, τῷ μὴ προσδιωρίσθαι· πάλιν διανοίᾳ τοῦ νομοθέτου, συλλογισμῷ, ὅρῳ, ἀντιθέσει, μεταλήψει, πρός τι, ὅρῳ βιαίῳ, θέσει, ἑτέρᾳ μεταλήψει, ἀντιλήψει, ποιότητι καὶ γνώμῃ.

Ἡ προβολή ἐστιν αὐτὸ τὸ παρὰ τὸ ἔγγραφον γεγονός, οἷον ξένος εἰ ἀνέλθοι ἐπὶ τὸ τεῖχος, τεθνάτω. πολέμου ὄντος ἀνελθών τις ἠρίστευσε καὶ ὑπάγεται τῷ νόμῳ. ἡ τοίνυν προβολή, ὅτι ἀνῆλθες. ἡ διάνοια διττῶς ἐξετάζεται τοῦ τε νομοθέτου καὶ τοῦ ὑπευθύνου, τοῦ μὲν νο-
55 μοθέτου, οἷον πότε λέγει τοὺς ἀνελθόντας καὶ ἐπὶ τίνι καὶ διὰ τί, τοῦ δὲ ὑποκειμένου προσώπου τῷ ῥητῷ, οἷον οὐκ εἰ ἀνῆλθον δεῖ σκοπεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ μεθ' ἧς γνώμης, καὶ ὅτι μὴ δυσνοίᾳ. τὸ μὴ προσδιωρίσθαι τοῦ χρωμένου τῷ ῥητῷ ἐστιν, οἷον οὐδὲν τούτων προσδιώρισεν ὁ νομοθέτης, ἀλλ' ἁπλῶς εἶπε τὸν ξένον μὴ ἀνιέναι. ἡ δὲ ἑτέρα διάνοια κοινή ἐστιν ἀμφοῖν· ὁ μὲν γὰρ φεύγων πρὸς τὸ μὴ προσδιωρίσθαι ἀπαντῶν χρήσεται αὐτῇ, οἷον οὐδὲν ᾤετο δεῖν περὶ τῶν φανερῶν ὁ νομοθέτης διορίζειν, κελεύων τοὺς ἐπ' εὐνοίᾳ μὴ κωλύεσθαι. ὁ δ' αὖ διώκων ἐρεῖ, ὅτι ἄτοπον ἡγήσατο ἁπλῶς ἐπιτρέπειν ἀνιέναι τοὺς ξένους. ὁ συλλογισμός, εἰ μηδὲν διαφέρει τὸ προσδιωρίσθαι ἢ μὴ τῷ ἐγγράφῳ, ὃ καὶ ἄνευ ἐκείνου ἐστὶ φανερόν. ὁ ὅρος, ὅτι πλεῖστον διαφέρει καὶ πάντῃ. ἡ ἀντίθεσις αὐτό ἐστι τὸ γεγονός, καὶ πλέον ἕξει γε ὁ φεύγων ἐν αὐτῇ. ἡ μετάληψις, ἑτέρως ἔδει, καὶ ὡς ἐξῆν σοι ποιεῖν εὖ τὴν πόλιν, εἰ προῃροῦ, καὶ μὴ παρανομεῖν. τὸ πρός τι, ὡς ἐν ταῖς ἀντιθετικαῖς, πότερον μεῖζον τὸ εὐ-
56 εργέτημα ἢ τὸ ἀδίκημα, καὶ ἔστι κοινὸν ἀμφοῖν. καὶ τὰ
31 λοιπὰ δὲ κεφάλαια οὕτως ὡς ἐν ταῖς ἀντιθετικαῖς ἐξετασθήσεται.

ΠΕΡΙ ΑΝΤΙΝΟΜΙΑΣ.

Ἡ ἀντινομία ἔστι μὲν οἷον διπλοῦν τι ῥητὸν καὶ διάνοια, ὡς κἀν τῇ μεθόδῳ καθ' ἣν ἐπέγνωμεν τὰς στάσεις, ὡρισάμεθα, καὶ τοῖς γε πλείστοις κεφαλαίοις κοινωνεῖ τῇ στάσει ταύτῃ διπλοῖς δηλαδὴ γινομένοις, ἔχει δέ τι καὶ ἴδιον, ὡς φανεῖται. οὑτωσὶ δὲ διαιρήσεις, προβολῇ ῥητοῦ, διανοίᾳ, ἑτέρᾳ προβολῇ ῥητοῦ, καὶ πάλιν ἑτέρᾳ διανοίᾳ. τῶν δὲ ἐφεξῆς κεφαλαίων τινὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκλείπει διὰ τὸ ἰσάζον, οἷον ἕπεται μὲν τούτοις, ὥσπερ ἐν τῷ ῥητῷ καὶ τῇ διανοίᾳ, τὸ μὴ προσδιωρίσθαι, καὶ ἡ ἑτέρα διάνοια τοῦ νομοθέτου, καὶ ὁ συλλογισμός, καὶ ὁ πρὸς αὐτὸν ὅρος. ἰσάζειν δέ πως δοκεῖ ταῦτα ἐπ' ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν παραπλησίως λέγεσθαι δυνάμενα, καὶ χαλεπὸν αὐτοῖς χρῆσθαι δυνηθῆναι. τὰ μέντοι μετὰ ταῦτα κεφάλαια δῆλά ἐστιν, οἷον ἀντίθεσις, μετάληψις, πρός τι, ὅρος βίαιος, θέσις, ἑτέρα μετάληψις, ἀντίληψις, εἶτα ποιότης καὶ γνώμη. ἴδιον δὲ ἀντινομίας κεφάλαιον παρὰ 37
τὴν ἐν τῷ ῥητῷ καὶ τῇ διανοίᾳ διαίρεσιν ἡ περὶ τοῦ πότερον περιέχει καὶ πότερον περιέχεται τῶν ῥητῶν ζήτησις, οἷον ποτέρου γενομένου μηδέτερον ἀναιρεθήσεται τῶν ῥητῶν, ὅπερ κεφάλαιον μετὰ τὸ πρός τι τεθήσεται. ἀπὸ δὲ τοῦ παραδείγματος ἔσται φανερὰ πάντα, οἷον ἀποκήρυκτος μὴ μετεχέτω τῶν πατρῴων, καὶ ὁ ἐπιμείνας χειμαζομένῃ νηῒ δεσπότης ἔστω τῆς νεώς. ἀποκήρυκτος ἐπιμείνας πατρῴᾳ νηῒ χειμαζομένῃ κωλύεται δεσπόζειν αὐτῆς. ἡ προβολὴ τοῦ ῥητοῦ, ἀποκηρύκτῳ ὄντι σοι οὐ μέτεστι τῶν πατρῴων. ἡ διάνοια, τοῦτο λέγει δήπουθεν, ὅταν ὡς κληρονομήσων, ὅταν ὡς διαδεξόμενός τι τῶν τοῦ πατρὸς κατὰ τοὺς περὶ τῶν παίδων νόμους ἀντιποιῆταί τις, οὐχ ὅταν ὡς ἀλλότριος καὶ μηδὲν προσήκων. εἶτα ἕπεται ἡ ἑτέρα προβολὴ τοῦ νόμου, οἷον ἄλλως τέ καὶ ὅταν νόμος τοῦτο σαφῶς διδῷ, τὸ κύριον εἶναι τὸν

ἐπιμείναντα τῆς νεώς. πρὸς ἣν ἡ ἑτέρα διάνοια, ἀλλὰ τηνικαῦτα δίδωσιν, ὅταν μὴ πατρῷον ᾖ τὸ κτῆμα, ὅταν ἀλλότριον, ὅταν μὴ ἀποκήρυκτός τις ᾖ, ὅταν μὴ νόμῳ εἰργόμενος.

Εἶτά ἐστι τὸ μὴ προσδιωρίσθαι, οἷς ὁ ἕτερος ἂν χρή-
58 σηται, καὶ τῷ ἑτέρῳ ἔστι χρήσασθαι καὶ ἰσάζει. τάχα δ' ἄν τις αὐτὸ καὶ μεθοδεύσειε διαιρῶν. νῦν δὲ ἡμεῖς οὐ διαιροῦμεν, ἀλλὰ τὰ κεφάλαια δείκνυμεν, καὶ ἔστι φανερά. ἀκολούθως δὲ τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ καὶ ὁ ὅρος καὶ ὁ συλλογισμὸς ἰσάζει. ἡ μέντοι ἑτέρα διάνοια, ἥ ἐστι γνώμη τοῦ νομοθέτου, διαφόρως ὑφ' ἑκατέρου μέρους ἐξετάζεται ἐπ' ἀμφοῖν τοῖν νόμοιν, οἷον διὰ τί τὸν ἀποκήρυκτον εἴργει ὁ νομοθέτης τῶν πατρῴων; ὁ μὲν διώκων ἐρεῖ, ὅτι νομίσας οὐκ ἄξιον εἶναι τὸν ἀπηχθημένον τῷ πατρὶ τῶν ἐκείνου τινὸς μετέχειν, ὁ δὲ φεύγων, οὐχί, ἀλλ' ἵνα καὶ καθ' ἑαυτοὺς πονοῦντες καὶ παραβαλλόμενοι τοῖς κινδύνοις κτᾶσθαι ἀναγκάζωνται, καὶ τὴν βλακείαν δι' ἣν ἀπεκηρύχθησαν καὶ τὴν τρυφὴν ἀπόθωνται. ὃ νῦν ἐγὼ πεποίηκα ἐπιμείνας τῇ νηΐ. πάλιν δέ, διὰ τί δίδωσι τῷ ἐπιμείναντι τὴν ναῦν; ἵνα δὴ καρτεροῖεν τοῖς κινδύνοις οἱ ἐμπλέοντες, ἢ ὅ τι ἂν εὑρίσκωσιν ἀμφότεροι. πολλάκις δὲ διεμαρτυράμην, ὡς οὐ διαιρῶν λέγω νῦν, ὅσον δὲ πρὸς ἔνδειξιν τῶν κεφαλαίων ταῦτα ἐκτίθεμαι.

Ἡ δὲ ἀντίθεσις διπλῆ παρ' ἀμφοῖν, οἷον ἀλλὰ ἀποκήρυκτος εἶ, καὶ καταδρομὴ ἐνταῦθα τοπική. ὁ δέ, ἀλλ' ἐπέμεινα τῇ νηΐ, καὶ ἔστιν οἷον ἀντιστατικόν τι ἐνταῦθα καὶ ἔκφρασις τῶν περὶ τὸν χειμῶνα. ἡ μετάληψις πάλιν
59 διπλῆ· ὁ μὲν γὰρ ἀποκήρυκτος ἐρεῖ, ὅτι [οὐ] δικαίως ἂν εἰργοίμην τῆς νεώς, εἰ καὶ τοιοῦτος εἴην· οὐ γὰρ νῦν καιρὸς ταῦτα κατηγορεῖν. ὁ δέ, ἐφ' ἑτέροις ἔδει ἀνδρίζεσθαι καὶ μὴ ἐπὶ τούτοις. τὸ πρός τι, πότερον φυλάξαι

βέλτιον τῶν νόμων, εἰ ἐγχωροίη λέγειν ὅτι ὁ μὲν παλαιός, ὁ δὲ νέος, καὶ ὁ μὲν ὑπὸ Σόλωνος τεθείς, ἂν οὕτω τύχῃ, ὁ δὲ ὑπὸ τοῦδε, καὶ ὁ μὲν κοινός, ὁ δὲ ἴδιος, καὶ ὁ μὲν περὶ τὰ μέγιστα ἔχων, ὁ δὲ περὶ τὰ μικρά, καὶ ὅτι τούτου μὲν λυθέντος μεγάλα ἡ πόλις βλαβήσεται, ἅτερος δ' εἰ λυθείη, βραχέα ἢ οὐδέν. ἐπὶ τούτοις ἐστὶ καὶ τὸ ἴδιον μᾶλλον ἀντινομίας κεφάλαιον, οἷον πότερον τὸ περιέχον καὶ πότερον τὸ περιεχόμενον, οἷον ποτέρου γενομένου οὐδέτερος ἀναιρεθήσεται τῶν νόμων. κἀνταῦθα μὲν χαλεπῶς φανεῖται ἡ φύσις τοῦ κεφαλαίου, ἐπὶ δὲ τοῦ ζητήματος τοῦδε σαφέστερον ἔσται. δύο τις κατὰ ταὐτὸν ἐβιάσατο κόρας, καὶ ἡ μὲν γάμον, ἡ δὲ θάνατον αἱρεῖται τοῦ βιασαμένου. ἡ γὰρ ἀξιοῦσα τεθνάναι αὐτὸν ἐρεῖ, ὅτι 60
ἀμφοτέραις δώσει δίκην εἰ τεθναίη. εἰ δὲ δὴ γήμῃ τὴν ἑτέραν, θάτερον μέρος ἔσται ἄκυρον τοῦ νόμου. ὁ βίαιος ὅρος εἰ μηδὲ τοῦ πατρός ἐστιν ἡ ναῦς, τοῦ κλύδωνος δέ. εἰ μὴ τοῦ πατρός ἐστιν, ἀλλ' οὐχ ἑτέρου τινός. ἡ θέσις δὲ καὶ τὰ ἑξῆς, εἰ ἐμπίπτει, ἐξετασθήσεται, ὡς ἐν ταῖς ἀντιθετικαῖς.

ΠΕΡΙ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΥ.

11 Ὁ συλλογισμὸς διαιρεῖται προβολῇ πράγματος, τῷ ῥητῷ, τῷ συλλογισμῷ, ὅρῳ, γνώμῃ νομοθέτου, πηλικότητι, εἶτα ὅρῳ βιαίῳ, τῷ πρός τι, ἀντιθέσει ἔστιν ὅτε, ἥτις εἰ ἐμπέσοι, εὑρεθήσεται καὶ μετάληψις, ᾗ ἕπεται πάντως καὶ ἀντίληψις, εἶτα ποιότητι καὶ γνώμῃ, καὶ ὅλως πλὴν τῆς ἐναλλαγῆς τῶν πρώτων κεφαλαίων ὁ συλλογισμὸς κατὰ τὸν ὅρον διαιρεῖται. ἐπὶ δὲ τοῦ παραδείγματος ἔσται φανερώτερον, οἷον ὀνομαστὶ κωμῳδεῖν ὁ νόμος ἐκώλυσεν. αὐτοπροσώπως εἰσάγων τις τοὺς κωμῳδουμένους ὑπάγεται τῷ νόμῳ, ὡς ὀνομαστὶ

κωμῳδῶν. ἡ προβολὴ τοῦ πράγματος, παρὰ τὸν νόμον κωμῳδεῖς τοὺς πολίτας. τὸ ῥητόν, καὶ μὴν οὐκ ὠνό-
61 μασα οὐδένα· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ κωλυόμενον. ὁ συλλογισμός, εἰ μηδὲν διαφέρει τοῦτο ἐκείνου. ὁ ὅρος, ὅτι πλεῖστον διαφέρει. ἡ γνώμη τοῦ νομοθέτου κοινή, τί βουλόμενος τοῦτο ἐκώλυσεν ὁ νομοθέτης. ὁ μὲν διώκων ἐρεῖ, ὅτι ἀνελεῖν βουλόμενος τὸ ἁπλῶς καὶ ἀνευθύνως διαβάλλειν ὁντιναοῦν τῶν πολιτῶν, ἐφ' ὅτῳ ἂν αὐτοὶ ἐθέλωσιν ἐγκλήματι, ὁ δ' αὖ φεύγων οὐ διὰ τοῦτο ἐρεῖ, ἀλλ' ἐπιστρέφεσθαι μὲν αὐτοὺς διὰ τῆς κωμῳδίας ἐβούλετο, οὔκουν ἀνεῖλε παντάπασι τὴν κωμῳδίαν, ὑπομνήματα δὲ τοῖς μετὰ ταῦτα γενησομένοις ἢ τοῖς τότε οὖσιν ἀνθρώποις λοιδορίαν ἔχοντα τῶν πολιτῶν τινος οὐκ ἐβούλετο εἶναι. μὴ ὄντων δὲ τῶν ὀνομάτων ἡ μὲν ἐπιστροφὴ γίνεται διὰ τῶν προσώπων, ἡ δὲ εἰς τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον μνήμη περιῄρηται, καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους διαβολή. ἡ πηλικότης, ὡς ἐν τῷ ὅρῳ, ὅτι μέγα τὸ γιγνόμενον. ὁ δὲ βίαιος ὅρος, εἰ καὶ ὀνομαστὶ κωμῳδεῖν τοῦτό ἐστι. τὸ πρός τι καὶ τὰ ἑξῆς πάντα, καθάπερ καὶ ἐν τῷ ὅρῳ ἐξετασθήσεται.

Πλείονα δὲ εἴδη ἐστὶ συλλογισμῶν, ἃ δὴ πάντα ὁμοίως διαιρήσεις. ὅμως μέντοι ἐκκείσθω αὐτῶν παραδείγματα· γίνονται γὰρ ἤτοι ἀπὸ τοῦ ἴσου, ὡς ὁ προειρημένος, ἢ ἀπὸ τοῦ μείζονος, οἷον ἐξῆν ἀποκτιννύναι τοὺς κατιόντας φυγάδας. μαστίξας τινὰ κατιόντα τις φεύγει παρανόμου τιμωρίας. ὁ γὰρ τὸ μεῖζόν φησι δοὺς καὶ τὸ ἔλαττον ἔδωκεν. ἢ ἀπὸ τοῦ ἐναντίου, οἷον τῷ
62 ἀριστεῖ γέρας εἶναι. τινὰ λιπόντα τὴν τάξιν ἀπέκτεινεν ὁ στρατηγὸς καὶ φεύγει φόνου. οὐ γὰρ ἁπλῶς τῷ ἀντεγκλήματι, ἀλλὰ μετὰ τῶν προειρημένων χρήσεται. ἢ ἀπὸ τοῦ ἐλάττονος κατὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀποβαῖνον, οἷον ἔξεστι στίζειν τοὺς μοιχούς. στίζων τις ἀπέκτεινε, καὶ φόνου

φεύγει. ὁ γὰρ τὸ πρότερόν φησι δοὺς καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀποβαῖνον ἔδωκε.

ΠΕΡΙ ΑΜΦΙΒΟΛΙΑΣ.

Ἡ ἀμφιβολία διαιρεῖται προβολῇ ῥητοῦ, ἑτέρᾳ τοῦ 12
αὐτοῦ ῥητοῦ προβολῇ κατὰ τὸ ἀμφίβολον, διανοίᾳ τοῦ νομοθέτου, τῷ περιέχοντι καὶ τῷ περιεχομένῳ, ἀντιθέσει, μεταλήψει, θέσει, ποιότητι καὶ γνώμῃ. εἰδέναι δὲ χρή, ὅτι εἰ μὲν περὶ αὐτοτελὲς ζήτημα ἡ ἀμφιβολία εἴη, γλίσχρον αὐτὸ ἀνάγκη εἶναι καὶ κατὰ τὴν διαίρεσιν ὡσαύτως ὑπόψυχρον. μέρος δὲ εἰ γένοιτο ζητήματος, χρήσιμον τὸ περὶ τὴν διαίρεσιν αὐτῆς γίνεται, ἐν δὲ τοῖς ἀπὸ χρησμῶν καὶ λογίων πλαττομένοις ζητήμασι πᾶσιν τοῦθ' ὅπερ ἐστὶν εὑρίσκεται. πρὸς οὖν ἐπίσκεψιν τῶν κεφαλαίων ἔστω ζήτημα τόδε. ἑταίρα χρυσία εἰ φοροίη, 63
ΔΗΜΟΣΙΑ ἔστω. πεφώραται φοροῦσά τις ἑταίρα χρυσία, καὶ δημοσίαν τίς φησιν αὐτὴν εἶναι. ἡ δὲ οὐκ αὐτὴν δημοσίαν εἶναί φησι, τὰ χρυσία δὲ δημόσια· γέγονε γὰρ παρὰ τὸν τόνον ἡ ἀμφιβολία. ἡ προβολὴ τοῦ ῥητοῦ, δημοσίαν σε εἶναι κελεύει ὁ νόμος. ἡ ἑτέρα προβολὴ κατὰ τὸ ἀμφίβολον, οὐκ ἐμὲ ἀλλὰ τὰ χρυσία. ἡ γνώμη τοῦ νομοθέτου ὑπ' ἀμφοῖν πρὸς τὸ λυσιτελοῦν ἐξετάζεται, οἷον τιμωρίας ἄξιον τοῦτο ὑπέλαβεν ὁ νομοθέτης, καὶ ὁ μὲν ἐρεῖ ὅτι τῆς μεγίστης, ἡ δὲ ὅτι τιμωρίας μὲν ἀλλὰ μετρίας, ὥσπερ καὶ κατὰ λόγον ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀδικημάτων τὰς τιμωρίας ἔταξε. τὸ περιέχον καὶ περιεχόμενον, ὅτι τῆς μὲν ἑταίρας δημοσίας γενομένης καὶ τὰ χρυσία ἔσται δημόσια· τῶν δὲ χρυσίων μόνων γενομένων δημοσίων ἡ ἑταίρα ἀφεῖται. ἡ ἀντίθεσις ἀντεγκληματικὴ εὐθὺς ἕπεται κατὰ ἑταίρας λόγον περαίνοντος τοπικῶς τοῦ κατηγόρου, ἢ πάλιν ἕπεται ἡ μετάληψις, οἷον εἰ καὶ ἑταίρα,

64 ἀλλ' ἰδίαν ἔχουσά γε τῆς προαιρέσεως ταύτης ἐπιτιμίαν, μὴ ὁμοίαν εἶναι ταῖς ἐλευθέραις μηδὲ τῶν αὐτῶν ἀξιοῦσθαι, καὶ ἅμα ἐλεεινολογήσεται δηλαδὴ πενίαν προβαλλόμενος ἤ τι τοιοῦτον ὁ λέγων ὑπὲρ αὐτῆς. ἡ ποιότης καὶ ἡ γνώμη ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. συμβέβηκε καὶ ἐν τούτῳ τῷ ζητήματι καὶ πλείονά γε τὴν ἐξέτασιν τῆς γνώμης εἶναι, εἰ καταφρονήσασα, ἢ ἄλλως ἀγνοήσασα τὸν νόμον ἐφόρησε τὰ χρυσία.

XIV.

ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ
ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ
ΠΕΡΙ ΕΥΡΕΣΕΩΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ 65
ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ.
ΠΕΡΙ ΕΥΡΕΣΕΩΣ
ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΞ ΥΠΟΛΗΨΕΩΣ ΠΡΟΟΙΜΙΩΝ.

*Ἡ πρώτη καὶ καλλίστη τῶν προοιμίων εὕρεσις καλ- 1
λίστης καὶ πραγματικωτάτης εὑρέσεως τετύχηκε τῆς ἐκ τῶν ὑπολήψεων καλουμένης τῶν τε προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων, ὅπως δὲ ταῦτα ἔχει, διελὼν ἐκθήσομαι καθ' ἕκαστον ἐν μέρει. τεθείσης γάρ τοι πάσης ὑποθέσεως ἀνασκοπεῖν ἄξιον πρῶτον τὸ πρᾶγμα [τὸ γεγενημένον] ὁποῖόν ἐστι, [καὶ] περὶ οὗ ἡ κρίσις ἢ τὸ βουλευτήριον συνέστηκεν (ἐν προβλήμασι γὰρ ἢ κρίνομεν ἢ βουλευόμεθα), δεῖ τοίνυν σκοπεῖν τὸ πρᾶγμα εἴτε καλόν ἐστιν εἴτε φαῦλον, εἶτα ἑξῆς τὰς περὶ τὸ πρόσωπον ὑπολήψεις ἑκάστου τῶν δικαζόντων, τῶν κατηγορούντων, τῶν ἀπολογουμένων, τῶν ἐχόντων αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ τὰ ἐγκλήματα, τῶν ἔξωθεν ἐμφαινομένων· ἐμφαίνεται δὲ πολλάκις μὲν ἕν, πολλάκις δὲ πλείονα. τούτων ἕκαστον ὁποίας ὑπολήψεις ἔχει, καὶ ὅπως 66
εἰς τὰ προοίμια παραληφθήσεται, τρανῶς διηγήσομαι. 21*

Πρῶτον μὲν οὖν σκοπητέον τὸ πρᾶγμα ποταπόν ἐστι καὶ ποταπὸν ὑπείληπται, χρηστὸν ἢ φαῦλον, καὶ τίνα γνώμην ἔχουσιν οἱ δικασταὶ περὶ αὐτοῦ, καὶ ὅπως διετέθησαν ἐπὶ τῷ πεπραγμένῳ. εἰ μὲν οὖν χρηστὸν εἴη, χαίρειν αὐτοὺς εἰκὸς καὶ γεγηθέναι, καὶ τὸ προοίμιον ἔσται, τοῦτον τὸν τρόπον· ὁρῶ μὲν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες δικασταί,

χαίροντας ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις καὶ χάριν γινώσκοντας τῷ θεῷ, ὡς ἐπ' ἐκείνου τοῦ προβλήματος. ἐβοήθησάν ποτε φυγάδες πολεμουμένῃ τῇ πατρίδι, καὶ νίκην εἰργάσαντο, καὶ γράφει τις αὐτοὺς κατάγειν· τῷ μὲν θεῷ, ὦ ἄνδρες πολῖται, χάρις πολλή, τῷ τὴν νίκην ἡμῖν κατὰ τῶν πολεμίων παρεσκευακότι, καὶ τῆς παρούσης ἡδονῆς τὰς ἀφορμὰς ἐνδόντι. ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ πολῖται μετά γε θεὸν γεγόνασιν ἡμῖν τῆς παρούσης θυμηδίας αἴτιοι, συμβουλεύσων παρελήλυθα κατάγειν αὐτούς, καὶ ἀποδιδόναι τῇ πόλει, ἣν ἔσωσαν αὐτοί. τῆς δὲ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ἁπλότητος μὴ φροντίσῃς· διδασκαλικώτερον γὰρ ἐσπούδασα τὰς τέχνας ἀφηγήσασθαι, περιελὼν τὴν ἰσχὺν τοῦ λόγου καὶ γυμνὰ τιθεὶς τὰ νοήματα, ὡς εἶναι κατάδηλα μᾶλλον. εἰ δὲ φαῦλον εἴη τὸ πρᾶγμα τὸ γεγενημένον, ἀνάγκη τοὺς δικάζοντας ἢ χαλεπαίνειν ἢ οἰκτείρειν ἢ ἑκάτερα πάσχειν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς καὶ ὀργὴν καὶ λύπην. λέξομεν οὖν τὸ προοίμιον οὕτω λαμβάνοντες. ἐπειδὴ καὶ ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες δικασταί, τῶν τετολμημένων ἕνεκεν ὁρῶ καὶ ἀχθομένους καὶ λελυπημένους, διὰ τοῦτο τὴν
67 γραφὴν ἐνεστησάμην, οἷον ἐνώπιόν τις τῆς μητρὸς ἀπέκτεινε τὸν υἱὸν κατὰ τὸν τῶν ἀκρίτων νόμον. ἐξέθανεν ἡ μήτηρ, καὶ κρίνεται αἰτίας θανάτου. ἄχθεσθαι μὲν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες δικασταί, καὶ δυσχεραίνειν ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις οὐδὲν ἀπεικός ἐστι, καὶ τούτῳ χαλεπαίνοντας ὑπὲρ ὧν ἐτόλμησε, καὶ ἐκείνους οἰκτείροντας ὑπὲρ ὧν ἔπαθον. αἱ δὲ ἀποδόσεις παντὸς προοιμίου εἰσὶν αἱ ἀξιώσεις. ἀπὸ δὲ τῶν εὑρέσεων αἱ προτάσεις γίνονται, καὶ προοιμίου δριμύτης πρότασις.

Ἑξῆς τρεπτέον ἐπὶ τοὺς κατηγόρους καὶ τίνα τρόπον ἀπὸ τούτων εὑρίσκεται τὰ προοίμια· οἱ γὰρ κατηγοροῦντές τινος ὑπολήψεις ἔχουσι πολλάκις ἢ ἔχθρας ἢ φθόνου. τὸν μὲν οὖν φθόνον εἴ τις ἐμφαίνοιτο τῷ προβλήματι,

διακρουσόμεθα· δεινὸν γὰρ βασκανίαν ὁμολογεῖν καὶ
ἐπίφθονον ἀεί. ἐμφαίνεται δὲ πολλάκις, ὅταν ἢ δόξῃ
βασκαίνωμεν ἢ πλούτῳ, οἷον πρεσβεύων Αἰσχίνης παρὰ
τὸν Φίλιππον ἐτραγῴδησε, νενίκηκεν, ἐστεφάνωται, καὶ
κρίνεται παραπρεσβείας ὑπὸ Δημοσθένους. ὀρθῶς ἐρεῖ
τὸ προοίμιον, μηδεὶς ὑμῶν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νομίσῃ
βασκαίνοντά με τοῦ στεφάνου καὶ τῆς νίκης Αἰσχίνῃ τὴν
κατηγορίαν ἐνστήσασθαι κατ' αὐτοῦ. ἢ πλούτῳ, οἷον
ἀποκήρυκτος ᾔτησε τὸν πατέρα τροφάς, ὁ δὲ αὐτῷ ξί- 68
φος ἔδωκεν. ἐμισθοφόρησεν, ἐπανῆκε πλούσιος. ὁ πα-
τὴρ δεόμενος τροφῶν προσῆλθε τῷ παιδί, ὁ δὲ αὐτῷ τὸ
αὐτὸ ξίφος ἔδωκεν. ἀπέκτεινεν ἑαυτὸν ὁ πατήρ, καὶ κρί-
νεται ὁ παῖς αἰτίας θανάτου. ὕπεστι πλούτου τις πρό-
φασις. καλὸν οὖν διακρούσασθαι καὶ λέγειν, ὅτι οὐ τῆς
περιουσίας αὐτῷ βασκαίνων τὸν ἀγῶνα ἐνεστησάμην.
τὰς δὲ ἔχθρας ποτὲ μὲν ὁμολογήσομεν, ποτὲ δὲ ἀρνη-
σόμεθα τοῦτο ποιοῦντες, οὐχ ὅταν βουλώμεθα, ἀλλ'
ὅτε δεῖ ὁμόσε χωρεῖν ταῖς ἀρνήσεσι καὶ ταῖς ὁμολογίαις.
ἔσται δὲ οὕτως, ἂν ἔχωμεν πρὸς ἔνδοξον πρόσωπον καὶ
ὑπερέχον καὶ ἐπαινούμενον, οἷον, στρατηγόν, [ἢ Περι-
κλέα,] ἢ νομοθέτην, τότε ἀρνησόμεθα. ἢ πρὸς κοινὸν
εὐεργέτην, ἢ πρός τινα δι' ἐξουσίαν ὠμὸν καὶ ἀπάν-
θρωπον. πρὸς νομοθέτην μὲν λέξομεν, ὅτι αἰσχρὸν
ἀπεχθάνεσθαι κοινῷ εὐεργέτῃ ὡς ὁ Δημοσθένης· μη-
δεὶς ὑμῶν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νομίσῃ μήτε
ἰδίας ἔχθρας ἐμὲ μηδεμιᾶς ἕνεκα ἄλλης ἥκειν
Ἀριστοκράτους κατηγορήσοντα τουτουΐ.
πρὸς δὲ ὑπερέχον πρόσωπον, ὅτι δέος τοῖς εὐδοκιμοῦσι
προσκρούειν, οἷον ἠνέχθη σκηπτὸς ἐπὶ τὴν Περικλέους
εἰκόνα, καὶ συμβουλεύει τις αὐτὸν μηκέτι Ὀλύμπιον
καλεῖν, οἷον οὐκ ἔχθρας ἕνεκα, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, 69
τῆς πρὸς Περικλέα τὴν συμβουλὴν ταύτην ἐνεστησάμην,

ἀλλ' εὐνοίας πλέον, δεδοικώς, μή τι παρὰ τῶν θεῶν ἄνθρωπος ὢν πάθῃ. ἐξ ἀπονοίας δὲ ὠμὸν δι' ἐξουσίαν, οἷον πένης καὶ πλούσιος ἐχθροί· ὑπέσχετο ὁ πλούσιος θρέψειν τοὺς πολίτας, εἰ λάβοι τὸν πένητα πρὸς ἀναίρεσιν. ἔδωκεν ὁ δῆμος, οὐκ ἔθρεψεν ὁ πλούσιος τοὺς τοῦ πένητος υἱεῖς· ἀπέθανον λιμῷ, καὶ κρίνεται φόνου. οὐκ ἀπεχθανόμενος ἰδίᾳ τῷ πλουσίῳ τὴν ὑπὲρ τῶν πολιτῶν ἐνεστησάμην γραφήν, ἀλλὰ ἀγανακτῶν ἐπὶ τοῖς νόμοις καὶ τῇ πόλει. καὶ μυρίους τις ἂν εὕροι ἀριστεῖς ἢ πλουσίους ἢ στρατηγοὺς ἢ δημαγωγούς, οἷς ἀντιλέγοντας ἢ κατηγοροῦντας ἀναγκαῖόν ἐστι τὰς ἔχθρας τὰς ἰδίας παραιτεῖσθαι, καταφεύγειν δὲ ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ τοὺς νόμους, καὶ τοῦ κοινῇ τῇ πόλει συμφέροντος ἕνεκεν λέγειν ἐνίστασθαι τὸν ἀγῶνα. ὁμολογεῖν δὲ δεῖ τὰς ἔχθρας, ἐὰν προαδικηθέντες ἀμυνώμεθα· ἀνεπίφθονον γὰρ τιμωρίαν κατὰ τῶν ἠδικηκότων λαμβάνειν, ὡς καὶ ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ κατ' Ἀνδροτίωνος ἐποίησε λόγῳ, ὅπερ Εὐκτήμων, ὦ ἄνδρες δικασταί, παθὼν ὑπ' Ἀνδροτίωνος κακῶς ἅμα τῇ τε πόλει βοηθεῖν ᾤετο δεῖν, καὶ δίκην ὑπὲρ αὐτοῦ λαβεῖν, τοῦτο κἀγὼ πειράσομαι ποιεῖν, ἐὰν ἄρα οἷός τε ὦ· καὶ ἐν τῷ κατὰ Νεαίρας πάλιν ὁμοίως.

Καὶ περὶ τοὺς ἀπολογουμένους ὑπέρ τινος ὑπόληψις εὑρίσκεται πολλάκις εὐνοίας ἢ κέρδους. τοῦ μὲν οὖν
70 κέρδους ἀεὶ παραιτητέον ἐνστήσασθαι τὸν ἀγῶνα, πλὴν εἰ μὴ πιθανῶς λέγοιμεν μισθὸν ἔχειν παρὰ τῶν βοηθουμένων τὴν σωτηρίαν, οἷον ἐὰν ὑπὲρ ἀριστέων λέγωμεν ἢ ὑπὲρ τυραννοκτόνων ἢ καθάπαξ δημοσίᾳ τὴν πόλιν εὐεργετησάντων, οἷον ἐπὶ τῶν τριάκοντα τυράννων ἐξετίθεσαν Ἀθηναῖοι τὰ γένη. Μεγαρεῖς ἀναιρούμενοι ἔτρεφον. παυσαμένης τῆς τυραννίδος ἥκουσιν ἀποδι-

δόντες τὰ γένη, καὶ γράφει τις τὸ κατὰ Μεγαρέων ἀνηρῆσθαι πινάκιον. ἄριστον γὰρ ἐνταῦθα διομολογήσασθαι μισθὸν ἔχειν τὴν τῶν φιλτάτων σωτηρίαν λέγοντα οὕτως, μισθὸν μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παρὰ Μεγαρέων αὐτός τε ὁμολογῶ μέγιστον εἰληφέναι τῶν παρόντων λόγων, καὶ ὑμεῖς δ᾽ ἂν ὁμολογήσαιτε, τὴν σωτηρίαν τῶν φιλτάτων. τὴν δὲ εὔνοιαν φανερῶς ἔστιν ὁμολογεῖν ἄνευ κέρδους, ὅταν ὑπὲρ τῶν δημοσίᾳ τὴν πόλιν εὐεργετησάντων λέγωμεν, οἷον μελλόντων μονομαχεῖν ἀδελφῶν δύο κατὰ τὸν νόμον τὸν περὶ τῶν ἀριστέων περὶ τοῦ γέρως, ἐξέλιπεν ὁ ἥλιος, καὶ γράφει τις λελύσθαι τὸν νόμον, οἷον φιλεῖν μὲν τοὺς ἀδελφοὺς οὐκ ἂν ἀρνηθείην ἔγωγε κοινοὺς σωτῆρας τῆς πόλεως γεγενημένους. ἢ ἂν ὑπὲρ συγγενῶν ποιώμεθα τοὺς λόγους· ἀνεπίφθονος γὰρ ὁ ὑπὲρ τῶν προσηκόντων λόγος, ὡς καὶ ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην εἶπεν, ἄνδρες δικασταί, μάλιστα μὲν ἕνεκα τοῦ νομίζειν συμφέρειν λελύσθαι τὸν νόμον, εἶτα 71 καὶ τοῦ παιδὸς ἕνεκα τοῦ Χαβρίου ὡμολόγησα τούτοις ὡς ἂν οἷός τε ὦ συνερεῖν. οὕτω περὶ τῶν κατηγορούντων καὶ τῶν ἀπολογουμένων.

Περὶ δὲ τοὺς τὰ ἐγκλήματα ἔχοντας ἢ χρησταὶ ὑπολήψεις συνίστανται ἢ πονηραί. ἐὰν μὲν οὖν κατηγορῶμεν, τὰς φύσει προσούσας φαύλας βεβαιώσομεν, οἷον τὴν μὲν ἀσέλγειαν, ὦ ἄνδρες δικασταί, καὶ τὴν ὕβριν, ᾗ πρὸς ἅπαντας ἀεὶ χρῆται Μειδίας, οὐδένα οὔθ᾽ ὑμῶν οὔτε τῶν ἄλλων πολιτῶν ἀγνοεῖν οἴομαι. τὰς δὲ χρηστὰς προσούσας ὑπολήψεις διαλύσομεν, οἷον οὐκ ἀγνοῶ μέν, ὦ ἄνδρες δικασταί, ὅτι τὸν Χαρίδημόν τινες εὐεργέτην οἴονται. ἐγὼ δὲ ἐάν περ ἃ βούλομαί τε καὶ οἶδα τούτῳ πεπραγμένα δυνηθῶ πρὸς

ὑμᾶς εἰπεῖν, οἴομαι δείξειν οὐ μόνον οὐκ εὐεργέτην, ἀλλὰ καὶ κακονούστατον καὶ πολὺ τἀναντία ἢ προσῆκεν ὑπειλημμένον. ἐὰν δὲ ἀπολογώμεθα, τοὐναντίον ποιήσομεν, τὰς μὲν χρηστὰς βεβαιοῦντες ὑπολήψεις, τὰς δὲ φαύλας διαλύοντες, οἷον δέκα νέοι τὴν τάξιν λιπόντες ἔφυγον. τῷ ἑνὶ ἀπαντήσασα ἡ μήτηρ ἀπέκτεινεν αὐτόν. οἱ ἐννέα στραφέντες ἠρίστευσαν, καὶ κρίνεται ἡ γυνὴ φόνου. ἐνταῦθα γὰρ
72 μία μὲν ὑπόληψις περὶ τὴν γυναῖκα χρηστή, ὅτι τῆς νίκης αἰτία, ἣν χρὴ βεβαιῶσαι κατὰ τὰ προοίμια λέγοντα οὕτως. ὅτι μὲν οὐκ ἄλλος τις ἡμῖν τῆς νίκης αἴτιος μᾶλλον τῆς γυναικὸς ἐγένετο, πάντας ὑμᾶς ἐλπίζομεν ἐγνωκέναι. μία δὲ φαύλη, ἡ τοῦ δοκεῖν παιδοκτόνον αὐτὴν εἶναι, ἣν χρὴ θεραπεῦσαι λέγοντα οὕτως· εἰ μὲν οὖν τοῖς κατηγόροις πειθόμενοι τὴν γυναῖκα ταύτην παιδοκτόνον ὑπολήψαισθε, οὐκ ὀρθῶς ποιήσετε. εἰ δὲ τὰ πεπραγμένα σκοπήσαιτε, καὶ τὰ τοῦ τετελευτηκότος δίκαια ἐγκλήματα, φανεῖται ἡ γυνὴ οὐκ ἀγαθὸν υἱόν, ἀλλὰ προδότην πονηρὸν ἀποκτείνασα.

Ἐμφαίνεται δὲ καὶ ἔξωθεν πρόσωπα, ὡς ἔφαμεν, πολεμίων μάλιστα πολλάκις, ἀφ' ὧν οὕτω ληψόμεθα τὰ προοίμια ζητοῦντες ἐπὶ τῇ παρούσῃ κρίσει, τί ἂν βούλοιντο τέλος οἱ πολέμιοι γενέσθαι, λέγοντες οὕτως, ὡς ἐν ἐκείνῳ τῷ προβλήματι. φυγάδες πολεμουμένῃ τῇ πατρίδι ἐβοήθησαν, καὶ νίκην εἰργάσαντο, καὶ γράφει τις αὐτοὺς κατάγειν. τοῖς μὲν οὖν πολεμίοις δι' εὐχῆς ἐστι μὴ καταδέξασθαι τοὺς πολίτας ἡμᾶς ἐνθάδε, ἵνα ὦμεν αὐτοῖς ληφθῆναι ῥᾴδιοι, ἡμᾶς δὲ οὐκ ἄξιον ποιεῖν ἃ δοκεῖ τοῖς πολεμίοις.

Ταῦτά σοι περὶ τῶν ἐξ ὑπολήψεως προοιμίων πεπλήρωται, τοῦτον εὑρισκόμενα τὸν τρόπον ἁπανταχῆ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΞ ΥΠΟΔΙΑΙΡΕΣΕΩΣ ΠΡΟΟΙΜΙΩΝ. 73

Ἑξῆς λεκτέον περὶ τῶν ἐξ ὑποδιαιρέσεως προοιμίων πάνυ παγκάλην καὶ ποικίλην ἐχόντων τὴν τέχνην, εὑρίσκεται δὲ καὶ ταῦτα ἀπὸ τῶν ἑξῆς μαθημάτων, οὐκ ἐν πᾶσι δὲ προβλήμασιν οὐδὲ πάντα ἐν πᾶσιν· εὔθικτα μὲν γάρ ἐστιν εὑρεθέντα καὶ δριμέα, πλεονάκις δὲ φαίνεται τῶν ἐξ ὑπολήψεως ἡ ἀρετή, διότι πανταχῆ φαίνεται. ἔστι δὲ τῶν ἐξ ὑποδιαιρέσεως εἴδη τρία, ὧν καὶ τὰ παραδείγματα θήσομεν. ἤτοι γὰρ δύο πεπραγμένων ἀδικημάτων, ὧν καὶ τὸ ἕτερον ἀναδέξασθαι δύναται κρίσιν, ὑποδιαιροῦντες ποιήσομεν προοίμιον οὕτως, οἷον κατέσκαψάν τινες πόλιν ἐν πολέμῳ, καὶ ἐγεώργησαν αὐτήν. οὐκ ἀνῆκεν ἡ γῆ καρπούς, καὶ κρίνονται ἀσεβείας. ἐνταῦθα δύο ὄντων ἀδικημάτων ἰσοστασίων, τοῦ τε κατασκάψαι τὴν πόλιν καὶ τοῦ γεωργῆσαι, ποιήσομεν ἐξ ὑποδιαιρέσεως προοίμιον οὕτως· εἰ μὲν οὖν καὶ διὰ τὸ κατασκάψαι τὴν πόλιν ἔδοσαν αὐτοὶ δίκας, ὀρθῶς ἂν ἐγένετο· νῦν δὲ πολλῷ πλέον, ὅτε καὶ γεωργῆσαι διέγνωσαν ἣν κατέσκαψαν πόλιν. οὐ μέντοι ἡ ἑνὸς πράγματος εἰς λεπτὸν τομὴ προοίμιόν ἐστιν ἐξ ὑποδιαιρέσεως, ἀλλὰ τῶν ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους ἐξ ὑποδιαιρέσεως κατασκευή, οἷον ἔπεισεν ἐν λιμῷ καὶ πολιορκίᾳ ῥήτωρ 74
τὴν ἄχρηστον ἡλικίαν ἀποκτεῖναι. γέρων λαθὼν ἠρίστευσε. αἰτεῖ εἰς τὸ γέρας τὸν ῥήτορα. ἐνταῦθα τὸ ἀδίκημα ἓν τὸ τὰ γένη διαφθαρῆναι, ἐξ ὑποδιαιρέσεως δὲ εἰ λέγοι, εἰ γὰρ μόνους τοὺς πατέρας ἔπεισεν ἀποκτεῖναι ἢ μόνας τὰς γυναῖκας, ἄξιος ἦν θανάτου, οὐ προοίμιον λέγει, ἀλλὰ κατασκευάζει τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους.

Δεύτερον ἐξ ὑποδιαιρέσεως μάθημα οὕτως εὑρίσκεται, ᾧ ποιοῦμεν προοίμιον. ἐνίοτε τοῖς προσώποις καὶ πρὸ τῶν πραγμάτων ἴδιαι παρακολουθοῦσιν ὑπολήψεις, οἷον Αἰσχίνῃ, Δημοσθένει· δεύτεραι δὲ αἱ ἐπισυμβαί-

νουσαι ἀπὸ τῶν πραγμάτων· ὅταν οὖν εὕρωμεν ἐν προβλήματι τὰς ὑπολήψεις ἑκατέρας περὶ τὸ ἓν πρόσωπον, τήν τε φύσει προσοῦσαν καὶ τὴν ἐπιγενομένην, ὑποδιαιροῦντες λέγομεν, ὡς ἐν ἐκείνῳ τῷ προβλήματι. Δημάδης πρεσβεύσας παρὰ Φίλιππον, [καὶ] ἐρομένου ποταπαί εἰσιν αἱ Ἀθῆναι τοῦ Μακεδόνος, ἐπὶ τῆς τραπέζης αὐτὰς κατέγραψε, καὶ ἐπανελθὼν ὕβρεως κρίνεται. οἷον καὶ διὰ τὸν ἄλλον μὲν βίον, ὦ Ἀθηναῖοι, τὸν προσόντα Δημάδει καὶ τὴν προδοσίαν ἄξιον ἦν κολάσαι τοῦτον, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ διὰ τὰ νῦν αὐτῷ γεγενημένα, ἐξ ὧν αἰσχύνην ὁμοῦ καὶ ζημίαν περιῆψε τῇ πόλει. γίνεται δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἰδιωτικῶν τοῦτο πολλάκις, ἂν ἔχωμεν ἢ μάγον ἢ τελώνην ἢ πορνοβοσκούς, οἷον πορνοβοσκὸς 75 τὰ τῶν Μουσῶν ὀνόματα ταῖς ἑταίραις τίθεται καὶ κρίνεται ἀσεβείας. λέγομεν γὰρ οὕτως. ἄξιον μὲν ἦν τὸν πορνοβοσκὸν καὶ διὰ τὸν ἄλλον μισεῖσθαι βίον πονηρὸν ὄντα καὶ δὴ καὶ τιμωρίας ἄξιον, οὐχ ἥκιστα δὲ νῦν, ὅτε καὶ ἠσέβησεν εἰς τὰς θεάς.

Τρίτον ἐξ ὑποδιαιρέσεως μάθημα εἰς προοιμίων εὕρεσιν, ὃ καλεῖται τὸ τοῦ ἀθρόου πρὸς τὸ μέλλον [ὑποδιαίρεσις], γίνεται δὲ ὅταν κακοῦ τινος τολμηθέντος λέγῃς, δεῖ τὸν εἰργασμένον δοῦναι τὴν τιμωρίαν καὶ διὰ τὸ τετολμημένον, καὶ ἵνα μὴ πάλιν τολμηθῇ. δεῖ δὲ τὸ τοῦ ἀθρόου πρὸς τὸ μέλλον ποιεῖν τότε, ὅταν ἢ τὸ μηδεπώποτε γεγονὸς τοῦτο συμβὰν μὴ παθεῖν πάλιν φυλαττώμεθα, ἢ ὅταν τὸ αὐτὸ πράττηται πολλάκις. τὰ δὲ παραδείγματα σαφεστέραν ποιεῖ τὴν τέχνην. πολλοὶ τυραννοῦσιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους, καὶ γράφει τις ἐλαύνειν τὸ γένος. ἐνταῦθα καλλίστην χώραν ἔχει τὸ προοίμιον, ἐὰν λέγωμεν οὕτω· καὶ τῶν γεγενημένων εἵνεκα τυραννίδων καλῶς ἂν ἔχοι μισοῦντας τὸ γένος τῆς πόλεως ἐκβάλλειν τιμωροῦντας αὐτοὺς ὑπὲρ ὧν ἐπάθομεν,

οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ τοῦ μέλλοντος πρόνοιαν ποιουμένους, ἵνα μὴ τοῖς ὁμοίοις περιπίπτωμεν ἀεί. καὶ πάλιν, ἐμίχθη τις ταριχευομένῳ σώματι, καὶ γράφει τις λελύσθαι τὸν τῆς ταριχείας νόμον· καὶ γὰρ ἐκεῖ δυνάμεθα λέγειν, ἵνα μὴ πάλιν γένηται.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΚ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΠΡΟΟΙΜΙΩΝ. 76

Τὰ ἐκ περιουσίας καλούμενα προοίμια ἰδίαν εὕρεσιν 3
ἔχει ἐν ταῖς κατηγορίαις καὶ ἐν ταῖς ἀπολογίαις, σαφῆ δὲ αὐτὰ ἐν ἑκατέροις ποιήσω. ἐὰν γὰρ κατηγοροῦντές τινος φόνου δυνώμεθα λέγειν, ὅτι ἠδυνάμην αὐτὸν καὶ δημοσίων ἀδικημάτων κρίνειν, ἐκ περιουσίας ποιοῦμεν τὸ προοίμιον, κἂν δημοσίων ἀδικημάτων κρίνοντες δυνώμεθα λέγειν, ὅτι ἠδυνάμην αὐτὸν καὶ ἀσεβείας κρίνειν, ἐκ περιουσίας προοιμιαζόμεθα. οἷον ἀριστεὺς ἄχειρ προσῆλθε στρατηγῷ δεόμενος τροφῶν, ὁ δὲ εἶπεν, ἀχρήστους ἡ πόλις οὐ τρέφει. κατὰ κρημνοῦ ὦσεν ἑαυτὸν ὁ ἀριστεύς, καὶ κρίνεται ὁ στρατηγὸς αἰτίας θανάτου. λέγομεν γὰρ ἐκ περιουσίας, ὅτι ἠδυνάμην αὐτὸν καὶ δημοσίων ἀδικημάτων εἰσαγαγεῖν γραψάμενος ὅτι κοινὸν εὐεργέτην τῆς πόλεως ἀπώλεσεν. ἢ ἐκεῖνο τὸ πρόβλημα· ἡ Φύη μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Πεισιστράτου κρίνεται δημοσίων ἀδικημάτων· λέγομεν γάρ, ἠδυνάμην μὲν οὖν καὶ ἀσεβείας δίκην αὐτὴν γραψάμενος εἰς ὑμᾶς ἀγαγεῖν, ὅτι τὸ σχῆμα τῆς Ἀθηνᾶς ἀσεβῶς ὑπεκρίνατο. ἰστέον δὲ ὅτι μικροτέρου κρίνοντας δεῖ λέγειν, ὅτι μείζονος ἠδυνάμην, μὴ μέντοι μείζονος κρί- 77
νοντας λέγειν, ὅτι καὶ τοῦ μικροτέρου ἠδυνάμην· ἄτεχνον γὰρ τὸ τοιοῦτον.

Ἐν δὲ ταῖς ἀπολογίαις εὐκαταληπτότερον τὸ ἐκ περιουσίας μάθημα· πᾶς γὰρ ὁστισοῦν μετὰ τὴν εὐεργεσίαν

κρινόμενος ἄριστα ποιήσει προοίμιον ἐκ περιουσίας λέγων· ἐγὼ μὲν καὶ γέρας ὑπελάμβανον ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις λήψεσθαι, μή τι γε δὴ καὶ κρίσεις ὑπομένειν, οἷον ὁ στρατηγὸς ὁ τὰς τριήρεις νικώμενος καταφλέξας καὶ νικήσας καὶ κρινόμενος δημοσίων ἀδικημάτων. ἢ ὁ ῥίψας ἀπὸ τοῦ τείχους τὴν ἀσπίδα καὶ ἀποκτείνας τὸν πολέμιον, καὶ καθάπαξ ῥᾳδίου τοῦ μαθήματος ὄντος, χρειώδους δὲ ἀνθεκτέον.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠΟ ΚΑΙΡΟΥ ΠΡΟΟΙΜΙΩΝ.

4 Τὸ δὲ ἀπὸ καιροῦ καλούμενον προοίμιον ἄφατόν τινα τὴν ὑπερβολὴν τῆς δυνάμεως ἔχει, ἐὰν εὑρεθῇ· ἔστι δὲ τοιοῦτον τῇ δυνάμει, ἐὰν δυνώμεθα τὴν ἀξίωσιν ἣν εἰσφέρομεν τρόπον τινὰ ἤδη δεῖξαι καὶ γεγενημένην. ἔστι δὲ αὐτοῦ τὸ τῆς ἰσχύος τοιοῦτον, οἷον ἐφυγαδεύθησάν τινες καὶ ἔκτισαν ἐπὶ τοῖς ὁρίοις τῆς πατρίδος ἑτέραν πόλιν, ἐν ᾗ ᾤκουν. πολέμου ἐνστάντος ἐκείνοις ὅθεν ἐξεβλήθησαν, ἐπανελθόντες ἐβοήθησαν αὐτοῖς, καὶ γράφει τις αὐτοὺς καταδέχεσθαι. λέγομεν γάρ, τὸ μὲν δοκεῖν ἐγὼ γράφω τὸ ψήφισμα τήμερον τοὺς πολίτας καταδέχεσθαι, τὸ δὲ ἀληθὲς ἤδη τούτους δεδέγμεθα, ὅτε συμμάχους ὄντας αὐτοὺς κατελθεῖν εἰάσαμεν. ἀλλὰ
78 καὶ Μεγαρεῖς ἐπὶ τῶν τριάκοντα τυράννων ἐκτιθέντων Ἀθηναίων τὰ γένη ἀναιρούμενοι ἔτρεφον αὐτά. καταλυθείσης τῆς τυραννίδος ἥκουσιν ἀποδιδόντες τὰ γένη, καὶ ἀξιοῖ τις καθαιρεῖν τὸ περὶ τῶν Μεγαρέων πινάκιον. καὶ ἔτι ἐν τοῖς τὴν πόλιν κατασκάψασι καὶ σπείρασιν αὐτήν· θέλοντες γὰρ ἀσεβεῖς αὐτοὺς ἀποδεῖξαι, φαμὲν ὑπὸ τῶν θεῶν ἐληλέγχθαι καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων λόγων, ὅτι εἰσὶν ἀσεβεῖς, ἐξ ὧν ὡς ἐναγεστάτοις οὐδὲ τοὺς καρποὺς ἀνῆκεν ἡ γῆ. καλεῖται δὲ τοῦτο καὶ

ἀγχίστροφον ἐπιχείρημα, τὸ δὲ ἐπὶ τῶν ἐπιπεπλεγμένων προβλημάτων οὐκ ἀναγκαῖον ἐνόμισα προσθεῖναι μάθημα· ἢ γὰρ καλόν ἐστι καὶ τῶν ἐξ ὑπολήψεως ὂν φαίνεται, ἢ προκατάστασις ὂν διηγηματικόν, οὐ προοίμιον εὑρίσκεται.

ΠΕΡΙ ΠΑΝΤΟΣ ΠΡΟΟΙΜΙΟΥ, ΚΑΙ ΕΚ ΠΟΣΩΝ ΜΕΡΩΝ ΣΥΝΕΣΤΗΚΕ.

Σύγκειται δὲ πᾶν προοίμιον πρῶτον ἐκ προτάσεως, ἥτις ἐστὶν ἐκ τῶν μαθημάτων εὑρισκομένη τῶν προκειμένων, ἐξ ὧν δή τοι καὶ γίνεται, δεύτερον ἐκ κατασκευῆς, τρίτον ἐξ ἀποδόσεως, ἥτις ἐστὶν ἀξίωσις, τέταρτον ἐκ βάσεως, ἢ συνάγει τὴν πρότασιν καὶ τὴν ἀπόδοσιν. ἐὰν μὲν οὖν ἐθελήσωμεν πολιτικώτερον στῆσαι τὸ προοίμιον, εἰς τὴν ἀξίωσιν ψιλὴν αὐτὸ στήσομεν. ἐὰν δὲ προστιθῶμεν καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀξιώσεως ἁπτόμενοι τοῦ πράγματος αὐτοῦ, πανηγυρικωτέρα γίνεται 79
ἡ βάσις, καὶ μάλιστα ἂν μὴ τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους ἁπλῶς εἴπωμεν, ἀλλ' ἐπιφωνηματικῶς. ποιεῖ δὲ πολλάκις πανηγυρικὴν τὴν βάσιν ἡ εὐρυθμία, ἵνα τὸ πανηγυρικὸν ᾖ διπλοῦν, ἢ ἐν τῷ λόγῳ διὰ τὴν εὐρυθμίαν, ἢ ἐν τῷ νῷ διὰ τὴν εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους φιλοτιμίαν. δεῖ δὲ τὸ προοίμιον ἐν μὲν τοῖς πολιτικοῖς ἡρμηνεῦσθαι μακροτέροις τοῖς κώλοις καὶ σχοινοτενέσιν, ἐν δὲ τοῖς παθητικοῖς συνεστραμμένοις καὶ εὐκόλοις μᾶλλον. περιβολὴ δὲ αὐτάρκης προοιμίων διπλασιάσαι ὄνομα καὶ διπλασιάσαι κῶλον καὶ προτάσεως ἀπ' αἰτίας κατασκευή, καὶ ὀνόματος μέν, ἂν λέγωμεν, πρῶτον μέν, ὦ πολῖται, τοῖς θεοῖς εὔχομαι πᾶσι καὶ πάσαις, τῇ τε πόλει καὶ πᾶσιν ὑμῖν, καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας καὶ δόξης.

κώλου δὲ ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους, ὑπὲρ τοῦ Χερρόνησον ἔχειν ὑμᾶς ἀσφαλῶς καὶ μὴ παρακρουσθέντας ἀποστερηθῆναι πάλιν αὐτῆς. προτάσεως δὲ ἐξ αἰτίας κατασκευή, ἂν λέγωμεν, πολλαχῇ δὲ δυνάμεθα εἰπεῖν· τὰ μὲν τούτῳ τετολμημένα λέληθεν ὑμῶν οὐδένα· τοῦτο ἡ πρότασις. ἡ δὲ κατα- 80 σκευὴ ἐξ αἰτίας, ἐπεὶ μηδὲ οὕτως ἐστὶ μικρὰ τὰ τετολμημένα, ὡς δύνασθαι λαθεῖν. λεκτέον δὲ καὶ ἐπὶ παραδείγματος. πωλοῦσι τὰ τέκνα οἱ νησιῶται, καὶ γράφει τις παρὰ Ἀθηναίοις ἐπανεῖναι τὸν φόρον. οἷα μὲν οὖν, ὦ Ἀθηναῖοι, πάσχουσιν οἱ νησιῶται κακὰ προφάσει φόρων, λέληθεν οὔτε ὑμᾶς, οὔτε τῶν ἄλλων Ἑλλήνων οὐδένα· τοῦτο ἡ πρότασις. καὶ γὰρ οὐδὲ οὕτως ἐστὶ μέτριον, ὃ τολμῶσι περὶ τὰ φίλτατα, ὥστε λαθεῖν ἐνεῖναι δύνασθαι· τοῦτο ἡ κατασκευὴ τῆς προτάσεως. εἶτα ἡ ἀπόδοσις, ὑμᾶς δὲ προσήκει πρόνοιαν ποιουμένους τῆς ὑμετέρας εὐδοξίας ἐπανεῖναι τοῖς ἀθλίοις τὸν φόρον καὶ μηκέθ' οὕτως ὀχληροὺς καθίστασθαι. καὶ ἐὰν μὲν πολιτικῶς ἐθελήσῃς στῆσαι, οὕτω στήσεις τὴν ἀξίωσιν, εἰ δὲ βούλει, πρόσθες καὶ τὴν τῆς ἀξιώσεως αἰτίαν, τουτέστιν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, αὐτὸ λέγω τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους γυμνόν· καὶ ἐὰν θελήσωμεν εἰπεῖν τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους, τολμῶντες ἐπιφωνηματικώτερον, ἔσται πανηγυρικὴ καὶ οὕτως ἡ βάσις· δι' οὓς ἀναγκαζόμεναι δυστυχοῦσιν ἀπαιδίαν αἱ νῆσοι.

ΠΕΡΙ ΕΥΡΕΣΕΩΣ 81
ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ.

*Διήγησίς ἐστι παντὸς μὲν προβλήματος αὐτὸ τὸ 1
πρᾶγμα, ἐξ οὗ συνέστηκεν ἡ ὑπόθεσις, καὶ διὰ τοῦτο διήγησιν εὑρεῖν οὐ δύσκολον· φαίνεται γὰρ τοῦ πράγματος πλατυνομένου τοῖς τρόποις οἷς ἐκθήσομαι, τὴν δὲ προκατάστασιν τῆς διηγήσεως, τὴν καὶ προδιήγησιν καλουμένην, ἄξιον ἐξετάσαι, πόθεν ληφθήσεται καὶ ἀπὸ τρόπων ὁπόσων, καὶ εἰ ὁμοίως ἐν πᾶσι προβλήμασιν ἡ αὐτή, ἢ καθ' ἕκαστον εἶδος ζητήματος ἰδία τις εὕρεσις προκαταστάσεως γίνεται. ὡς ἐν κεφαλαίῳ μὲν οὖν εἰπεῖν, πάσης διηγήσεως ἐν παντὶ προβλήματι ζητητέον τὰ πρεσβύτερα μέν, χρήσιμα δὲ τῇ ὑποκειμένῃ ἀξιώσει ἢ κρίσει, κἀκεῖθεν λαμβάνειν ἄξιον, καὶ προκαταστήσαντας, ὡς προσήκει, τὴν προδιήγησιν οὕτως εἰς αὐτὴν χωρῆσαι τὴν ἐμφαινομένην ἐν αὐτῷ τῷ προβλήματι διήγησιν· ἄτεχνον γὰρ καὶ ἰδιωτικὸν τὸ τῆς διηγήσεως αὐτόθεν ἄρχεσθαι, ὅθεν καὶ τὸ πρόβλημα λέγει. ἀλλ' 82
ἐπεὶ τῶν προβλημάτων εἴδη ποικίλα καὶ τῶν πραγμάτων αἱ ζητήσεις διάφοροι, ποικίλας καὶ τὰς εὑρέσεις παραδώσομεν, ὥστε τεθείσης ὑποθέσεως αὐτίκα εἰδέναι, ἐφ' ὃ τρεπτέον ἐστὶν εἰς εὕρεσιν τῆς προκαταστάσεως τεχνικήν.*

ΠΕΡΙ ΜΕΤΟΙΚΙΩΝ ΚΑΙ ΜΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΝ ΤΟΥΤΟΙΣ ΕΥΡΕΣΕΩΣ.

*Οἱ περὶ μετοικίας βουλευόμενοι δυοῖν τούτοιν ἕνεκα 2
θατέρου τὴν βουλὴν ἔχουσιν· ἢ γὰρ προσόντος ἀγαθοῦ*

καὶ ἀφανισθέντος λύπῃ τῶν ἀπολωλότων βουλεύονται μετοικεῖν· οἷον Λυδοὶ μὴ ῥέοντος τοῦ Πακτωλοῦ τὸν χρυσόν, ἢ Αἰγύπτιοι μὴ ὑπερβαίνοντος τοῦ Νείλου καὶ ἄρδοντος τὴν γῆν· ἢ προσεπιγενομένου κακοῦ ἀπροσδοκήτου, οἷον σείεται Σικελία συνεχῶς καὶ βουλεύονται μετοικεῖν, ἢ πάλιν, ῥεῖ ἀπὸ τῆς Αἴτνης ἐπὶ τὴν Κατάνην τὸ πῦρ, καὶ βουλεύονται μετοικεῖν. εἰ μὲν οὖν ἀγαθοῦ τινος ἐπιλείποντος βουλευόμεθα μετοικεῖν, τὴν προκατάστασιν λέξομεν λαβόντες ἐντεῦθεν. οἱ πρόγονοι τὰς πόλεις ἔκτισαν ἢ τὴν πόλιν ἐνταῦθα οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἐπαρθέντες ἢ τούτῳ τῷ ἀγαθῷ. μέχρι μὲν οὖν πάγιον ἦν καὶ βέβαιον, εἰκότως ἐμένομεν· καὶ γὰρ ἀπελαύομεν τῶν ἀγαθῶν, ἐπεὶ δὲ οἴχεται, μετοικισθῆναι δίκαιον. εἰ δὲ κακὸν ἐπιγίνεταί τι, λέξομεν τὴν προ- 83 *κατάστασιν, ὡς οἱ πρόγονοι μηδεμιᾶς ἐλπίδος ἐμφαινομένης τοιούτου κακοῦ ἔκτισαν ἐνταυθοῖ τὴν πόλιν· εἰ γὰρ ᾔδεσαν, οὐκ ἂν ἔκτισαν. ὁ δὲ ἀξιῶν μένειν ὁμοίως καὶ αὐτὸς ἀναβήσεται ἐπὶ τὰς κτίσεις τῶν προγόνων, ὧν πρεσβύτερον οὐδέν, λέξει δὲ ἀγαθοῦ μέν τινος λείποντος, ὡς οὐ διὰ τοῦτο ἔκτισαν ἐνταυθοῖ τὴν πόλιν οἱ πρόγονοι, οὐδὲ τούτῳ μόνῳ ἐπαρθέντες, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις πολλοῖς, ὧν προσόντων οὐ δεῖ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἑνὸς ὀδύρεσθαι· ἐὰν δὲ κακοῦ ἐπιγενομένου, λέξει, ὅτι οὐχ ὡς ἀπαθῆ καὶ ἀθάνατον ἔκτισαν οἱ πρόγονοι τὴν πόλιν, ἀλλ' ὡς ὑποκειμένην καὶ αὐτὴν πάθεσιν ἀνθρωπίνοις. θῶμεν δὲ καὶ ἐπὶ παραδείγματος· βουλεύονται Αἰγύπτιοι μετοικεῖν τοῦ Νείλου μὴ ἐπαναβαίνοντος ἔτι. ἐρεῖς οὕτως· δοκῶ τοι καὶ τοὺς προγόνους οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἐπαρθέντας τὴν Αἴγυπτον οἰκῆσαι, ἐπεὶ μήτε ὀρῶν ἀσφάλεια, μήτε ποταμῶν ἄλλων κάλλος ἐν Αἰγύπτῳ φαίνεται, μήτε πρὸς φυτείαν ἐπιτήδειος· οὔτε γάρ εἰσιν ἐλαῖαι παρ' ἡμῖν οὔτε ἄμπελοι, τῇ δὲ τοῦ*

ποταμοῦ χαίροντες φορᾷ καὶ τῇ παραδόξῳ γεωργίᾳ. ὁ δὲ ἀξιῶν μένειν ἐρεῖ· ὡς οὐ διὰ τὸν ποταμὸν μόνον οἱ πρόγονοι τὸν οἰκισμὸν ἐποιήσαντο τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ πολλὰ αὐτῆς καὶ ἄλλα θαυμάσαντες, τὴν κρᾶσιν τὴν τῶν ἀέρων, τὸ τῶν πεδίων εὐήλατον, τὸ εἰς τὰ ἄλλα τῆς γῆς εὔφορον, τὴν τῆς θαλάττης γειτνίασιν, καὶ τὴν τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὰ ἄλλα χρείαν, καὶ οὐ διὰ τὴν ἀρδείαν μόνον, ἣν καὶ αὐτὴν ἔχειν ἐστὶν ἀνθρώποις γε οὖσι καὶ παρὰ τοῦ θεοῦ· οὐ γὰρ ἔξω που τῶν ὅρων οὐρανοῦ τὰς πόλεις ὑπετίθεσαν. καὶ πάλιν, ῥεῖ τὸ πῦρ ἐπὶ τὴν Κατάνην ἀπὸ τῆς Αἴτνης, καὶ βουλεύονται μετοι- 84
κεῖν. ὁ μὲν ἀξιῶν μετοικεῖν ἐρεῖ τὸν τρόπον τοῦτον. οὐδὲ γὰρ τοὺς προγόνους μοι δοκῶ κτῖσαι τὴν Κατάνην ὑπὸ τὴν Αἴτνην φέροντας, εἰ τοιαύτας ἔσεσθαι συμφορὰς προσεδόκησαν, ἀλλὰ νομίζοντας ἐν ὁρίοις στήσεσθαι τὸ πῦρ. μέχρι μὲν οὖν ἐφύλαττε τοὺς ὅρους, καὶ ἡμεῖς ἐμένομεν· ἐπεὶ δὲ ὑπερβαίνει καὶ κατατρέχει τὴν πόλιν, μετοικιζώμεθα. ὁ δὲ ἀξιῶν μένειν οὕτως· οὐδὲ γὰρ τοὺς προγόνους τοὺς κτίσαντας τὴν Κατάνην ἐνταῦθα ἔλαθε πλησίον οὖσα ἡ Αἴτνη, καὶ ὡς πυρὸς ἔχει ῥύακας, καὶ ὡς φύσις αὕτη πυρὸς ὑπερβαίνειν τε τοὺς ὅρους ἐν οἷς ἂν ἑστήκῃ, καὶ ῥεῖν, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς ἀθάνατον οὐδ᾽ ὡς ἀπαθῆ κακῶν ἐσομένην καὶ ἀπείρατον πυρὸς ἔκτιζον τὴν Κατάνην· πολλοῖς γάρ τοι καὶ μὴ Κατάνην οἰκοῦσιν ἠνώχλησε πῦρ τοῖς μὲν αὐτόματον, τοῖς δὲ ἐξ ἐπιβουλῆς, τοῖς δὲ καὶ ἐξ οὐρανοῦ.

ΠΕΡΙ ΝΟΜΩΝ ΕΙΣΦΟΡΑΣ.

Αἱ δὲ τῶν νόμων εἰσφοραὶ μετὰ περιστάσεως καὶ αἱ 3
λύσεις τῶν νόμων μετὰ περιστάσεως, προδιηγήσεις ἕξουσι τοιαύτας καὶ λαμβανομένας οὕτως. ἐὰν μὲν λύω-

μεν τὸν νόμον, λέγοντες ὅτι τοῦτον ἐχρῆν μηδὲ γεγρά-
85 φθαι τὸν νόμον τὴν ἀρχήν. οὐδὲ γάρ ἐστι τούτου τι πρεσβύτερον, οὐδὲ τῇ ἀξιώσει μᾶλλον ἁρμόδιον τοῦ φάσκειν λελύσθαι τὸν νόμον τοῦ μηδὲ τὴν ἀρχὴν αὐτὸν γεγράφθαι. κατασκευασθήσεται δὲ προχωρῶν ὁ λόγος ἐκ τῶν συμβάντων· οὐ γὰρ ἂν τοσῶνδε καὶ τοιῶνδε ἐπειράθημεν κακῶν, ἐπεὶ δὲ ἐτέθη καὶ ἐπάθομεν τὰ καὶ τά, λῦσαι δίκαιον. δῆλον γὰρ ὡς λύσει τις νόμον ἐν προβλήματι κακοῦ τινος ἀπαντήσαντος ἐξ αὐτοῦ τοῦ νόμου, καὶ ὡς ἂν μηκέτι τοῦτο γίνοιτο σκοπούντων τινῶν, οἷον Λακεδαιμόνιοι μετὰ τὰ ἐν Μαραθῶνι βουλεύονται λύειν τὸν τῆς πανσελήνου νόμον, οἷον ἔδει μηδὲ κεῖσθαι τοῦτον τὴν ἀρχὴν ἐν Λακεδαίμονι τὸν νόμον· οὐ γὰρ ἂν δόξης ἀπεστερήμεθα τοιαύτης καὶ τροπαίων καὶ κατορθωμάτων καὶ τῶν συμβεβηκότων. δεῖ γάρ, ὡς ἔφην, περίστασιν ἔχειν τὰς λύσεις τῶν νόμων ἢ τὰς εἰσφοράς· αἱ γὰρ ἄνευ αἰτίας καὶ περιστάσεως εἰσφοραὶ νόμων ἢ λύσεις γυμνάσματά ἐστι μόνα, ὅθεν οὐδὲ διηγήσεις ἔχει. ἐὰν δὲ γράφωμεν νόμον καὶ εἰσφέρωμεν, ἡ προκατάστασις γενήσεται τῆς διηγήσεως ἡ αὐτή· τοῦτον ἐχρῆν πάλαι κεῖσθαι τὸν νόμον ἐξ ἀρχῆς· οὐ γὰρ ἂν τούτου κειμένου ταῦτα ἡμᾶς συνέβη παθεῖν, ἃ πεπόνθαμεν μὴ κειμένου τοῦ νόμου, οἷον Ἀλκιβιάδης μετὰ τὰ κατὰ Κύζικον εἰσφέρει νόμον μηδένα στρατηγὸν ἀπὸ στρατοπέδου ἀνακαλεῖσθαι· φήσει γὰρ τὸν νόμον τοῦτον ἐχρῆν πάλαι γεγράφθαι καὶ γεγενῆσθαι κύριον· οὐ γὰρ ἂν ἔβλαψε μὴ ἀνακαλουμένους ὑμᾶς Ἀλκιβιάδην
86 ἐκ Σικελίας. ἢ ὡς ἐκεῖνο τὸ πρόβλημα, τοὺς μοιχοὺς χρήματα ἐκτιννύναι· πολλοὶ μοιχεύουσι καὶ καταβάλλουσι χρήματα, καὶ γράφει τις κτείνειν τοὺς μοιχούς. ἐνταῦθα γὰρ καὶ εἰσφορὰ νόμου καὶ λύσις ἐστί, καὶ προκατάστασις γενήσεται τῆς διηγήσεως, ὅτι μήτε ἐκεῖνον

ἐχρῆν γράφεσθαι τὸν νόμον περὶ τῶν χρημάτων, καὶ ὅτι τοῦτον ἐχρῆν γεγράφθαι τὸν νόμον ἀρχῆθεν τὸν ἀξιοῦντα κτείνειν τοὺς μοιχούς.

ΠΕΡΙ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΣ.

Ὁμοίως κἂν πολεμεῖν γράφωμέν τισιν ἢ καταλύειν πόλεμον, χρησόμεθα ταῖς προκαταστάσεσιν οὕτως· ἂν μὲν γράφωμεν πολεμεῖν τισιν, ἀνατρέχοντες εἰς τὰ πρεσβύτερα τῶν ἐγκλημάτων καὶ λέγοντες ὅτι τούτοις πάλαι ἐχρῆν πολεμεῖν· ἐχθροὶ γὰρ καὶ πρὸ τούτων τῶν ἀδικημάτων ἄλλα εἰς ἡμᾶς εἰργασμένοι, εἶτα καταβαίνοντες εἰς τὰ νῦν γεγενημένα. τὰ μὲν γὰρ πρεσβύτερα τῶν ἀδικημάτων προκατάστασίς ἐστι τῆς διηγήσεως. ἃ δὲ νῦν διὰ τὸν πόλεμον γράφεις, ἡ διήγησις, οἷον ἔχρησεν ὁ θεὸς τῷ Κροίσῳ τοὺς ἀρίστους τῶν Ἑλλήνων ἑλέσθαι ξυμμάχους. εἵλετο Λακεδαιμονίους, καὶ συμβουλεύει τις Ἀθηναίοις Κύρῳ συμμαχεῖν. ἔδει Κροίσῳ καὶ πάλαι πολεμεῖν· ἐξ οὗ γὰρ τὴν ἀρχὴν διεδέξατο παρὰ Ἀλυάττου τοῦ πατρός, καὶ τοῖς Ἕλλησιν ἐπεβούλευε καὶ τοῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ Δωριεῦσι καὶ Ἴωσι καὶ Αἰολεῦσι· 87
πρὸ γὰρ τῆς Κροίσου ἀρχῆς πάντες ἦσαν Ἕλληνες ἐλεύθεροι. καὶ τοῦτο πλατυνόμενον προκατάστασις ἔσται καὶ προδιήγησις. εἶτα ἡ διήγησις· ἐπεὶ δὲ καὶ νῦν χρήσαντος αὐτῷ τοῦ θεοῦ τοὺς ἀρίστους τῶν Ἑλλήνων ἑλέσθαι συμμάχους, εἵλετο Λακεδαιμονίους καὶ τὴν πόλιν ἡμῶν ὕβρισε, πολεμῶμεν αὐτῷ συμμαχοῦντες Κύρῳ. καὶ πάλιν, ἅρματι νικήσας Ἀλκιβιάδης Ὀλύμπια ἐρομένων Ἠλείων ὅθεν εἴη, τῆς ἀρίστης ἔφη τῶν πόλεων· ἐμαστίγωσαν αὐτόν· ἐπανελθὼν γράφει στρατεύεσθαι ἐπὶ τοὺς Ἠλείους. ἡ προκατάστασις τῆς διηγήσεως, ἐχρῆν Ἠλείοις πάλαι πολεμεῖν· ἐχθροὶ γάρ εἰσιν ἡμῶν

καὶ βοηθοῦντες ἀεὶ Λακεδαιμονίοις καὶ Κορινθίοις, καὶ ναῦς διδόντες καὶ χρήματα εἰς τὸν καθ' ἡμῶν πόλεμον, οὕτω καὶ Θουκυδίδης εἴρηκεν Ἠλείους δὲ ναῦς ᾔτησαν κενὰς καὶ χρήματα. εἶτα ἡ διήγησις· ἐπεὶ δὲ καὶ νῦν ἐνίκησα τὸν ἀγῶνα καὶ ἠρώτησαν ὅθεν εἴην, ἐγὼ δὲ τὰ βέλτιστα ἀπεκρινάμην, οἱ δ' ἐμαστίγωσάν με τὴν πόλιν ὑβρίζοντες, στρατεύειν ἐπ' αὐτοὺς ἄξιον.

Ἐὰν δὲ καταλύωμεν πόλεμον, ἡ προκατάστασις γενήσεται τῆς διηγήσεως, ὅτι μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐχρῆν κεκινῆσθαι τοῦτον τὸν πόλεμον, καὶ προσχρησόμεθα ταῖς ἀπὸ τῆς ἱστορίας αἰτίαις, ἐὰν ἔχωμεν, οἷον σείεται ἐν τῷ πολέμῳ τῷ Πελοποννησιακῷ Δῆλος, καὶ γράφει τις καταλύειν τὸν πόλεμον ἐν τοῖς Ἕλλησι, λέγων ὅτι μηδὲ
88 *τὴν ἀρχὴν ἐχρῆν κεκινῆσθαι τοῦτον τὸν πόλεμον ἐν ἡμῖν συμμάχοις γε οὖσι καὶ φίλοις καὶ τοῖς βαρβάροις ἀεὶ μαχομένοις πρότερον, ἀφ' οὗ καὶ ἔνδοξοι διατελοῦμεν ὄντες. τοῦτο ἡ προκατάστασις, εἶτα ἡ διήγησις· ἐπεὶ δὲ καὶ νῦν Δῆλος σείεται χαλεπαίνοντος τοῦ θεοῦ ἐπὶ ταῖς ἡμετέραις διαφοραῖς, καταλύσωμεν τὸν πόλεμον. ἐὰν δὲ μὴ βοηθώμεθα ἀπὸ τῆς ἱστορίας, ἡ προκατάστασις διαβολὴν ἕξει τοῦ πολέμου, ὅτι οὐκ ἐχρῆν οὐδὲ τὴν ἀρχὴν τὸν πόλεμον τοῦτον ἄρασθαι, καταλιπόντας εἰρήνην· χαλεπὸν μὲν γὰρ πρᾶγμα πόλεμος καὶ δύσκολον, καὶ ὅσα ἔχει ἐν ἑαυτῷ κακά, ἡ δὲ εἰρήνη καλόν, καὶ ὅσα ἔχει ἐν αὑτῇ καλά, οἷον πολεμούντων τινῶν ἐξέλιπεν ὁ ἥλιος, καὶ γράφει τις λελύσθαι τὸν πόλεμον. ἐνταῦθα γὰρ ὃν ὑπεθέμην τρόπον διηγούμενοι κακίσομεν τὸν πόλεμον, καὶ τὴν εἰρήνην ἐπαινεσόμεθα, εἶτα χωρήσομεν εἰς τὴν διήγησιν, τὴν ἔκλειψιν διηγούμενοι τοῦ ἡλίου, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο προσήκει καταλῦσαι τὸν πόλεμον.*

ΠΕΡΙ ΑΣΕΒΕΙΑΣ [Η ΦΟΝΟΥ.]

Ἐὰν δὲ ἀσεβείας κατηγορῶμεν τινός, πρὸ τοῦ κατηγορουμένου ἐγκλήματος τὰ πρεσβύτερα ζητοῦντες ἀδικήματα [89] προδιηγησόμεθα, καὶ εἴ τι ἀσεβὲς φθάνουσιν ἄλλο προειργασμένοι. κἂν μὲν ἱστορίαν ἔχωμεν, ἀπ' ἐκείνης ζητήσομεν, ἂν δὲ ἰδιωτικὸν ᾖ τὸ πρόβλημα, κατὰ παράλειψιν διασύροντες φήσομεν. ἐγὼ τὸν μὲν ἄλλον βίον παραλιμπάνω λέγειν ὡς ἀσεβὴς καὶ ἐναγὴς καὶ κατὰ πάντα ἀποτρόπαιος, ὡς ἂν μὴ δοκοίην ἐνοχλεῖν ὑμᾶς μάτην, περὶ ὧν νῦν οὐ δικάζετε, περὶ τούτων ἀκούοντας, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον αὐτῷ τολμηθὲν ἀσέβημα διέξειμι πρὸς ὑμᾶς. οἷον μυούμενός τις ἐμάνη, καὶ ἀσεβείας κρίνεται. ἡ αὐτὴ γὰρ προδιήγησις ἁρμόσει τῷ προβλήματι, εἶτα καταβησόμεθα εἰς τὴν διήγησιν. ἐπειδὴ γὰρ ὁ καιρὸς ἐνέστη τῶν μυστηρίων, καὶ ἔδει μυεῖσθαι καθαροὺς εἰσιόντας εἰς τὸ ἀνάκτορον, τηνικάδε καὶ οὗτος οὔτε καθηράμενος ἀπὸ τῶν ἀσεβημάτων οὔτε ἁγνεύσας, καὶ τὰ ἑξῆς. ἐν δὲ τοῖς ἀπὸ ἱστορίας οὕτως. κρίνονται Ἀθηναῖοι ἀσεβείας ἐπὶ Ποτιδαίᾳ. ὅτι Ἀθηναῖοι ἀρχῆθεν ἀσεβεῖς, καὶ ὅτι Λακεδαιμόνιοι διὰ τοῦτο πρὸς αὐτοὺς τὸν πόλεμον ἐξενηνόχασι, καὶ ὅτι πρῶτον μὲν τὸ Κυλώνειον ἄγος οὐκ ἠθέλησαν ἐλάσαι, εἶθ' ὅτι τὰς τριακοντούτεις σπονδὰς ἔλυσαν, εἶθ' ὅτι πόλεις ἀσεβῶς Ἑλληνίδας τὰς μὲν ἀνέστησαν τὰς δὲ ἐξώρισαν. εἶτα καταβησόμεθα εἰς τὴν διήγησιν, καὶ νῦν Ποτίδαιαν ἄποικον Κορινθίων οὖσαν, καὶ τὰ ἑξῆς. ἐὰν δὲ ἀπολογώμεθα, [90] ἀνάπαλιν ποιήσομεν, εἴ τι πρεσβύτερον ἔχομεν τῆς κρίσεως βοηθοῦν ἡμῖν ἀπὸ ἱστορίας εὐσεβῶς πεπραγμένον, λέγοντες. εἰ δὲ ἰδιωτικὸν εἴη, κατὰ παράλειψιν εἰσάγοντες, ὥσπερ ἐν ταῖς κατηγορίαις ἔφαμεν. ὁμοίως κἂν φόνου κατηγορῶμεν ἢ βίας ἢ τοιούτων ἀδικημάτων, τὸν αὐτὸν τρόπον τὰ πρεσβύτερα βίαια ζητήσομεν, εἰ

ἔχοιμεν ἀπὸ ἱστορίας· εἰ δὲ μή, κατὰ παράλειψιν θέντες, καὶ ἐν ταῖς ἀπολογίαις ὁμοίως τὰς ἐπιεικείας ἢ ἀπὸ ἱστορίας βοηθουμένας τιθέντες, ἢ κατὰ παράλειψιν εἰσάγοντες. ποιοῦσι δὲ τὰς τοιαύτας προδιηγήσεις ἐπὶ μὲν τῶν πόλεων αἱ πράξεις, ἐπὶ δὲ τῶν ἀνδρῶν οἱ βίοι, προχωροῦντες εἰς τὰς τῆς διηγήσεως χρείας.

ΠΕΡΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΑΔΙΚΗΜΑΤΩΝ.

6 *Κἂν δημοσίων ἀδικημάτων κατηγορῶμεν, ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων ληψόμεθα, οἷον τριακόσιοι νύκτωρ τὰ δεσμὰ ῥήξαντες αἰχμάλωτοι ἀπὸ τῶν πολεμίων φυγόντες ἦλθον εἰς τὴν πατρίδα. νόμου κελεύοντος νύκτωρ μὴ ἀνοίγεσθαι τὰς πύλας οὐκ ἀνέῳξεν αὐτοῖς ὁ στρατηγός, καὶ κρίνεται δημοσίων ἀδικημάτων. ἐνταῦθα γὰρ καὶ ὁ κατήγορος ἀπὸ πρεσβυτέρων ἀδικημάτων ἄρξεται, λέγων ὅτι ἡμεῖς μὲν αὐτὸν ἐχειροτονήσαμεν στρατηγεῖν πάντων προτιμήσαντες, ὁ δὲ δύσνους ὢν ἀρχῆθεν περὶ τὴν πόλιν ἐπέδειξε τοῦτο καὶ ἐν τῇ στρατηγίᾳ. οὕτω*
91 *γοῦν φαύλως ἐστρατήγησεν, ὥστε καὶ ἡττήθημεν καὶ ἧτταν βαρεῖαν, ἐν ᾗ τριακοσίους πολίτας αἰχμαλώτους συνέβη γενέσθαι μετὰ τὸν τῶν ἄλλων φόνον. εἶτα ἐπὶ τὴν διήγησιν χωρήσομεν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ τύχη παρέσχε τοῖς πολίταις τόλμαν ῥῆξαι τὰ δεσμὰ δυνηθῆναι καὶ λαθεῖν, καὶ τὰ ἑξῆς. ἐὰν δὲ ἀπολογώμεθα, οὕτως· ἐγὼ περὶ τὴν πόλιν οὕτως εὔνους ἀρχῆθεν ἐγενόμην, ὥστε καὶ τοῦ πολέμου καταλαβόντος ὑμᾶς τῆς ἐμῆς εὐνοίας ἔχοντες δείγματα πάντας παραλιπόντες τοὺς ἄλλους ἐμὲ στρατηγὸν ἐχειροτονήσατε. τυραννοκτόνοι δὲ πάντες καὶ ἀριστεῖς ὁμοίως προδιηγήσεις ἕξουσι τοὺς βίους, ἀφ' ὧν χωροῦμεν ἐπὶ τὰς διηγήσεις τῶν πραγμάτων, ἐφ' οἷς αἱ κρίσεις.*

ΠΕΡΙ ΔΙΗΓΗΣΕΩΣ.

Ταυτὶ μὲν οὖν περὶ τῶν προκαταστάσεων τῶν ἐν 7
ταῖς διηγήσεσιν, καὶ ὅθεν δεῖ ἀρχομένους μὴ ἀκεφάλως
ἐμβάλλειν τοῖς πράγμασι. ῥητέον δὲ ἑξῆς, τίσι πλατύ-
νεται ἡ διήγησις τρόποις. ἡμεῖς μὲν οὖν φαμεν, ὅτι
πρῶτον χρὴ τῶν λεγομένων ἕκαστον καὶ τρισὶ καὶ τέτρα-
σι κώλοις πλατύνεσθαι ἢ καὶ πλείοσιν ἐκφέρεσθαι πολ- 92
λάκις· οὐ γὰρ ἐστενοχώρηται τῆς διηγήσεως ἡ δύναμις ῥητῷ μέτρῳ, καθάπερ καὶ τὸ προοίμιον, ἀλλ᾽ ἐξουσίαν ἔχει καὶ μέτρον τὴν βούλησιν ἢ τὴν δύναμιν τοῦ λέγοντος, οἷον ἐγὼ περὶ τὴν πόλιν εὔνους οὐ τήμερον οὐδὲ νῦν ἠρξάμην ἀγαπᾶν τὰ κοινά, ἀλλὰ τῆς πρὸς ὑμᾶς εὐνοίας πάλαι καὶ πρόπαλαι πολλὰ ἐξενήνοχα δείγματα, καὶ ὅτι τὰ πρὸς ὠφέλειαν ὑμῖν ἀνασκοπῶν μυριάκις δηλῶσαί μοι δοκῶ. τὸ γὰρ αὐτὸ πρᾶγμα πολλάκις ἑρμηνευθὲν κόσμον ἐνεδείξατο τοῦ λόγου. τρέφει δὲ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ῥήτορος μάλιστα ἐν ταῖς περιγραφαῖς τοῦτο ἀσκούμενον. ἀνάγκη γὰρ ποικίλων ὀνομάτων καὶ διαφόρων εὐπορήσομεν ζητούντων ἡμῶν ποικίλοις καὶ πολυτρόποις ὀνόμασι μεταποιεῖν τὰ κῶλα. πρῶτον μὲν οὕτω μηκύνεται ἐξ ἑρμηνείας. ἔπειτα δὲ καὶ τὸ παραλειφθὲν ζητήσαντες λέξομεν κἀκεῖνο ἐν κώλοις ὅσοις ἂν δυνώμεθα, οἷον τόδε μὲν οὐκ ἐποίησα, οὐδὲ εἰργασάμην, ἐκεῖνο δὲ οὐδὲ διεπραξάμην. ἔπειτα μέντοι καὶ τοῦ πεπραγμένου τὴν αἰτίαν ζητήσομεν, καὶ ὅταν εὕρωμεν, ὅσοις ἂν δυνώμεθα κώλοις ἕκαστα ἀφηγησόμεθα· οὐδεὶς γὰρ οὕτω νοῦς καλὸς εἰς κατασκευὴν διηγήσεως, ὡς αἰτία.

Πλατύνουσι δὲ διήγησιν καὶ οἱ λογισμοί, εἰ πρὸ τῶν
πράξεων λέγοιμεν βεβουλεῦσθαι, ὡς εἰ μὲν τόδε ποιή-
σαιμι, τόδε ἀπαντήσεται, καὶ προστιθέναι τὰς αἰτίας·
εἰ δὲ τόδε ἐργασαίμην, τόδε ἀπαντήσεται. καὶ παρα- 93

δείγματος ἕνεκεν καὶ σαφηνείας τῶν θεωρημάτων καὶ ἐπὶ προβλήματος λέξομεν, ἔστω δὲ ὁ στρατηγὸς ὁ μὴ ἀνοίξας τὰς πύλας. ἀπὸ τοῦ παραλειφθέντος πρῶτον. ἡμεῖς γὰρ ἐνστάντος τοῦ πολέμου καὶ καταρραγείσης μάχης καὶ κινηθείσης ἡμῖν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς φιλονεικίας ἄλλον μὲν οὐδένα τῶν πάντων στρατηγὸν ἐχειροτονήσαμεν, οὐδὲ ἐπεστήσαμεν τοῖς πράγμασιν, οὐδὲ τὸ στρατόπεδον ἐπιστεύσαμεν. εἶτα τὸ πραχθέν, τοῦτον δὲ στρατηγεῖν ἠξιώσαμεν, καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς πόλεως ἐπιστεύσαμεν, καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν ἔχειν καὶ τάττειν ὅπως ἐθελήσειεν, ἐπετάξαμεν. εἶθ' ἡ αἰτία τοῦ πραχθέντος, οὐχ ὡς μὰ τὴν Ἀθηνᾶν προδώσοντος αὐτοῦ τὴν πόλιν, καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀγαπήσοντος, ἀλλ' ὡς εὐνοϊκῶς προστησομένου τῶν ἡμετέρων πραγμάτων. πάλιν ἐκ τῶν παραλειφθέντων, ὁ δὲ ταῦτα πιστευθεὶς οὔτε ἐστρατήγει καλῶς, οὔτε ἐξηγεῖτο τῶν πραγμάτων ὀρθῶς. εἶθ' ἡ αἰτία τοῦ παραλειφθέντος· δύσνους γὰρ ἦν περὶ τὴν πόλιν καὶ ἄδικος πάνυ, ἀλλὰ καὶ αἴτιος ἡμῖν ἥττης ἐγένετο. ἐπεὶ δὲ ὁ θεὸς καλῶς ποιῶν καὶ κηδόμενος τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων καὶ ἐπανορθούμενος τὰ τῆς πόλεως πταίσματα κατὰ νοῦν ἐποίησε τοῖς πολίταις ῥῆξαι τὰ δεσμὰ καὶ φυγεῖν δυνηθῆναι καὶ σωθῆναι πρὸς ἡμᾶς. εἶτα ἀπὸ τῶν λογισμῶν· ἐνταῦθα ὁ στρατηγὸς ἐλογίσατο, ὡς εἰ μὲν ἀνοίξει τὰς πύλας, σωθῆναί τε παρασκευάσει
94 τοὺς τριακοσίους, καὶ οὐδὲν ὄφελος αὐτῷ τῆς προδοσίας ἔσται καὶ τῆς ἥττης ἡμῖν ἀπαντήσει παραμυθία. εἰ δὲ μὴ ἀνοίξειεν, ὡς πληρώσει τε τὴν ἐπιθυμίαν καὶ πάντες τεθνήξονται, καὶ εἰς στενὸν καταστήσεται τὰ ἡμέτερα, τοῦτο καὶ πράττειν προείλετο. καὶ παρατηρητέον, ὅτι καὶ τὰ πραττόμενα καὶ τὰς αἰτίας τῶν πραττομένων καὶ τὰ παραλειπόμενα καὶ τὰς αἰτίας τῶν παραλειπομένων

καὶ τοὺς λογισμοὺς καὶ πάντα ἐν πολλοῖς κώλοις καὶ ποικίλοις λέγειν δυνάμεθα.

Εἰ δὲ τρόπος ἐν διηγήσει τῶν πεπραγμένων πλατύνοιτο, διασκευάζεται τὸ πρόβλημα καὶ οὐχ ἁπλῶς διηγεῖται· αἰτία μὲν γὰρ διήγησιν ἐγκατάσκευον σκευάζει, τρόπος δὲ διήγησιν ἐνδιάσκευον. τρόποι δὲ διηγήσεως τρεῖς, ἁπλοῦς, ἐγκατάσκευος, ἐνδιάσκευος. ὅταν μὲν οὖν ᾖ τὰ πράγματα πολλὰ καὶ ποικίλα καὶ ἱκανὰ καὶ βαρῆ τοὺς ἀντιδίκους, ἡμῖν δὲ βοηθῇ, ἁπλῇ χρησόμεθα τῇ διηγήσει· οὐ δεῖται γὰρ ἰσχυρῶν λόγων τὸ αὐτομάτως ἰσχῦον πρᾶγμα. ἐὰν δὲ σύντομος ᾖ καὶ πολιτικὴ ἡ διήγησις, τῷ ἐγκατασκεύῳ χρησόμεθα τρόπῳ, ταῖς αἰτίαις κατασκευάζοντες αὐτήν, ἵνα γένηται ῥητορικωτέρα τῇ προσθήκῃ τῶν αἰτιῶν εἰς τὴν κατασκευὴν βοηθουμένη. ἐὰν δὲ ᾖ σύντομος καὶ φαιδροτέρα, τῷ ἐνδιασκεύῳ χρησόμεθα τρόπῳ μὴ φειδόμενοι μηδὲ τῶν ἀπὸ τοῦ τρόπου κατασκευῶν· ἐνδιάσκευος γάρ τοι διὰ τοῦτο κέκληται, ὅτι τοῖς ἀπὸ τῆς διασκευῆς μέρεσι βοηθεῖται. ἔφαμεν ἤδη φθάσαντες, ὅτι αἰτία μὲν κατασκευάζει διήγησιν, τρόπος δὲ διασκευάζει.

Ἁπλῆ μὲν οὖν διήγησις παρὰ Δημοσθένει ἐν τῷ κατὰ 95
Κόνωνος αἰκίας. ἐξήλθομεν εἰς Πάνακτον ἔτος τουτὶ τρίτον. καὶ μεθ' ἡμῶν ἐσκήνωσαν οἱ Κόνωνος υἱεῖς, καὶ προσούρουν τε ἡμῖν, καὶ τὰς ἀμίδας κατερρήγνυον· οὐ γὰρ εἶχε μᾶλλον δεινῶσαι τῷ λόγῳ ἢ τὰ πράγματα λέγων αὐτὰ ὁ ῥήτωρ ψιλά, ἃ ἔπραττον ἐκεῖνοι· γυμνὰ γάρ τοι λεγόμενα πλείονα ἰσχὺν ἔλαβεν ἢ εἴ τις αὐτὰ ἐκόσμει λόγοις.

Ἐγκατάσκευος δέ ἐστιν ἡ κατὰ Ἀριστοκράτους. φάσκων γὰρ Χερρόνησον κινδυνεύειν τῇ πόλει, τὰς αἰτίας λέγει δι' ἃς ἐσώζετο, καὶ τὰς αἰτίας δι' ἃς ἀπολεῖται. ἔστι γὰρ τοιοῦτο· τελευτήσαντος Κότυος Βηρι-

96 σάδην καὶ Ἀμάδοκον καὶ Κερσοβλέπτην τρεῖς ἀνθ' ἑνὸς γενέσθαι Θρᾴκης βασιλέας· συμβέβηκε γὰρ ἐκ τούτου αὐτοῖς μὲν ἀντιπάλους εἶναι τούτους, ὑμᾶς δ' ὑπέρχεσθαι καὶ θεραπεύειν. καὶ καθάπαξ ἡ διήγησις πᾶσα διὰ τῆς θεωρίας πεπλήρωται ταύτης.

Ἐνδιάσκευον δὲ ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς διηγήσεως ἐν τῷ τῆς παραπρεσβείας παρὰ τῷ Δημοσθένει. θέαμα δεινόν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἐλεεινόν· ὅτε γὰρ νῦν ἐπορευόμεθα εἰς Δελφούς, ἐξ ἀνάγκης ἦν ὁρᾶν ταῦτα πάντα, οἰκίας κατεσκαμμένας, τείχη περιῃρημένα, χώραν ἔρημον τῶν ἐν ἡλικίᾳ, γύναια δὲ καὶ παιδάρια ὀλίγα, καὶ πρεσβύτας ἀνθρώπους οἰκτρούς.

Τὸ δὲ ἄριστον καὶ ἀναγκαιότατον εἰδέναι, ὅτι τῶν διηγήσεων αἱ μὲν πλεῖσται πᾶσιν ὑποπίπτουσι τοῖς τρόποις, ὥστε τινὰ μὲν μέρη αὐτῶν ἁπλᾶ εἶναι, τινὰ δὲ ἐγκατάσκευα, τινὰ δὲ ἐνδιάσκευα, ὡς φαίνεται ἡ διήγησις αὕτη παρὰ τῷ Δημοσθένει, μᾶλλον δὲ αἱ πλείους. τὸ μὲν γὰρ λέγειν, ὑμεῖς τοῦτον ἐχειροτονήσατε πρεσβευτὴν οὐχ ὡς τῶν ἀποδωσομένων τὰ ὑμέτερα, ἀλλ' ὡς τῶν φυλαξόντων τοὺς ἄλλους, τῆς ἐγκατασκεύου μέρος ἐστί, τὸ δὲ λέγειν, ὁ δὲ τῇ πρώτῃ τῶν ἐκκλησιῶν πάντα εἰπὼν κατὰ Φιλοκράτους, τῇ δὲ ὑστεραίᾳ μεταβαλλόμενος, δῆλός ἐστι προδιδόναι, ἁπλῶς λέγει, καὶ ἁπλῶς διηγεῖται, ἐπὶ τέλει δὲ ἐδείξαμεν, ὅτι ἐνδιασκεύως τὰ περὶ Φωκέας διηγεῖται.

Ἀκμὴ δὲ διηγήσεως τριχῶς γίνεται, ἤτοι τοῦ πράγ-
97 ματος αὐτοῦ ἢ τῆς ἀξιώσεως ἢ τῆς αἰτίας τῆς ἀξιώσεως συνεχῶς διαφόροις κώλοις καὶ ποικίλοις λεγομένης, ἢ καὶ τῶν δύο ἢ καὶ τῶν τριῶν πολλάκις ὁμοίως παραλαμβανομένων. οὕτω γὰρ ἡ ἀκμὴ μείζων γίνεται καὶ ποικίλη

μᾶλλον, ἐὰν τὸ πρᾶγμα τρισὶ κώλοις εἴπωμεν ἢ τέτρασιν, ἐπὶ τέλει δὲ καὶ τὴν ἀξίωσιν καὶ τῆς ἀξιώσεως τὴν αἰτίαν, οἷον ἐνώπιόν τις τῆς μητρὸς ἀπέκτεινε τὸν υἱὸν κατὰ τὸν τῶν ἀκρίτων νόμον. ἐξέθανεν ἡ μήτηρ, καὶ κρίνεται ὁ πατὴρ αἰτίας θανάτου. καὶ συλλαβὼν τὸν υἱὸν ἔπαιεν ἐτίτρωσκεν ἐφόνευεν ὁμοῦ τῇ γυναικί, ὡς ἀλλοτρίους, ὡς ἐχθρούς, ὡς ἔκ τινος τῶν πολεμίων γεγονότας. τὸ πρᾶγμα τοῦτο. εἶτα ἡ ἀξίωσις, τίς οὐκ ἀγανακτεῖ; τίς οὐκ ὀργίζεται; τίς οὐ χαλεπαίνει τοῖς γεγενημένοις; τίς οὐκ ἀπαιτεῖ τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν; εἶτα ἡ αἰτία τῆς ἀξιώσεως· δι' ὃν πεπλήρωται μιασμάτων ἡ οἰκία, δι' ὃν ἄθεσμοι φόνοι, δι' ὃν ἀσεβεῖς σφαγαί, δι' ὃν γένος ὅλον ἔρριπται πεφονευμένον, παρ' οὗ ἥκιστά τις ἂν προσεδόκησεν.

ΠΕΡΙ ΕΥΡΕΣΕΩΣ 98
ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

Τὸ τρίτον μοι σύνταγμα τουτὶ γέγονεν, ὦ κράτιστε 1
Ἰούλιε Μάρκε, περὶ ὧν ἤδη σοὶ φθάνω καὶ δι' ἐμαυτοῦ πολλάκις τεχνολογήσας, τοῦ κορυφαίου τῆς ῥητορικῆς μέρους, ἔστι δὲ ἥ τε τῶν κεφαλαίων εἰσαγωγὴ καὶ οἱ τρόποι τούτων καὶ δι' ὅσων γίνονται, εἶτα περὶ τῶν λύσεων καὶ ἐξ ὅσων συνίστανται, εἶτα ἐπιχειρημάτων καὶ τῶν τόπων, ἐξ ὧν λαμβάνονται, εἶτα ἐργασιῶν, αἳ καθ' ἕκαστον τῶν ἐπιχειρημάτων ἐκλαμβάνουσαι ἐργάζονται. καὶ μὴν καὶ τῶν ἐπὶ τούτοις ἐνθυμημάτων ἐμοὶ παρευρεθέντων, ἀφ' ὧν τὸ ἀκρότατον τῆς δριμύτητος καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις εὑρίσκεται, περαιτέρω δὲ τούτων προβαίνουσαν τὴν ῥητορικὴν οὐχ εὑρήκαμεν, ἀνακυκλουμένην δέ. πρὸ δὲ τούτων βραχέα μοι περὶ προκατασκευῆς εἰπεῖν ἔδοξεν.

---

99 ## ΠΕΡΙ ΠΡΟΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ.

Ἡ προκατασκευὴ πρεσβύτερόν ἐστι μέρος λόγου τῆς κατασκευῆς, ὡς δηλοῖ καὶ τοὔνομα. ἔργον δὲ αὐτῆς τὸ προεκτίθεσθαι τὰ κεφάλαια καὶ τὰ ζητήματα, οἷς περιπλακεὶς ὁ λόγος συμπληρώσει τὴν ὑπόθεσιν, οἷόν ἐστιν ἐκεῖνο παρὰ τῷ Δημοσθένει· δίκαιον δ' ἐστὶν ἴσως ἐμὲ τρία ὑμῖν ὑπεσχημένον, ἓν μὲν ὡς παρὰ τοὺς νόμους τὸ ψήφισμα εἴρηται, δεύτερον δὲ ὡς ἀσύμφορόν ἐστι τοῦτο τῇ πόλει, τρίτον δὲ ὡς ἀνάξιός ἐστι τούτων τυχεῖν, ἁπάντων ὑμῖν τούτων αἵρεσιν δοῦναι, τί πρῶτον ἢ τί δεύτερον ἢ τί τελευταῖον βουλομένοις ὑμῖν ἐστιν ἀκοῦσαι. ταῦτα γάρ τοι προειπὼν πᾶσαν ἡμῖν ἐπὶ κεφαλαίου τὴν τομὴν ἐσήμανε τοῦ λόγου, εἶτα τὰ καθ' ἕκαστον αὐτῶν λαβὼν διεπεράνατο ταῖς κατασκευαῖς τὰς ἁρμοττούσας ἑκάστῳ τῶν ἐπιχειρήσεων προςαγαγὼν δυνάμεις. καὶ μὴν καὶ ἐν τῷ τῆς παραπρεσβείας λόγῳ προκατασκευῆς ἔχει χώραν καὶ δύναμιν τὸ λέγειν αὐτόν· σκέψασθε παρ' ὑμῖν αὐτοῖς τίνων προσήκει τῇ πόλει λόγον παρὰ πρεσβευτοῦ λα-
100 βεῖν. πρῶτον μὲν τοίνυν ὧν ἀπήγγειλε, δεύτερον δὲ ὧν ἔπεισε, τρίτον δὲ ὧν προσετάξατε αὐτῷ, μετὰ ταῦτα τῶν χρόνων. ἐφ' ἅπασι δὲ τούτοις, εἰ ἀδωροδοκήτως ἢ μὴ ταῦτα πάντα πέπρακται. καὶ γὰρ ἐνταῦθα ἐπὶ κεφαλαίων τὰ ἐγκλήματα προὔθηκεν, ὧν καθ' ἕκαστον ἐξελέγξει καὶ ἀποδείξει. εἰ δὲ ζητοίης, εἰ τούτοις τέτμηκε τοῖς κεφαλαίοις τὸν λόγον, ἢ εἰ τούτοις μόνοις, ἢ εἰ τῇ τάξει ἐχρήσατο τῆς ἐπαγγελίας, ἐν τῇ κατασκευῇ λόγον ἴδιον ζητεῖς θεωρίας καὶ τέχνην τοῦ τῆς παραπρεσβείας καὶ οἰκονομίαν. οὐκ ἂν ἐρεῖς τὸ μὴ οὐ προεκτίθεσθαι τὰ κεφάλαια τὸν ῥήτορα, ὃ τῆς προκατασκευῆς ἐστιν ἴδιον. πολὺ δὲ δή-

πουθεν διενήνοχε τεχνολογῆσαι διδασκαλικὴν θεωρίαν, ἢ θεωρῆσαι δικανικὴν ἀνάγκην λόγου πρὸς τὸ χρήσιμον τῶν ζητουμένων διοικονομουμένου, ἐπεὶ κἀκεῖνό σοι ἀστεῖον καὶ χάριεν προσειρῆσθαι, ὡς τετηρήκαμεν τὴν προκατασκευὴν ταύτην οὐ μιᾷ χώρᾳ συνεζευγμένην ἀλλὰ διπλῇ· ποτὲ μὲν γὰρ μετὰ τὰ προοίμια τάττει τὴν προκατασκευήν, ὡς ἐν τῷ τῆς παραπρεσβείας λόγῳ, ποτὲ δὲ μετὰ τὴν διήγησιν, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους λόγῳ.

Καὶ τοῦτο μὲν ἐξήρκεσεν ἂν εἰπεῖν ἄλλῳ, ὅτι διττὴν
ἔχει χώραν, σοὶ δὲ οὐκ ἀποκρύψομαι παραστῆσαι, τί
ποτε τῷ ῥήτορι ἐνενόησα. καὶ γὰρ οὖν καὶ αὐτῷ διαπο-
ρῆσαί μοι παρέστη γενομένῳ τοῦ πράγματος ἐν ἐπιστάσει
καὶ εὗρον τὸν ῥήτορα, εἰ μὲν ἀπατήσειν μὴ μέλλοι τοὺς
δικαστάς, ἀλλὰ πληρώσειν τὴν ἐπαγγελίαν καθαρῶς,
μετὰ τὴν διήγησιν τιθέντα τὴν προκατασκευὴν καὶ ἅμα
συνάπτοντα καὶ ἐπάγοντα τὴν κατασκευήν, ὥστε ἔτι
ἐναύλου τῆς μνήμης οὔσης τῆς κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν μη- 101
δὲν ψεύδεσθαι δοκεῖν, ἀλλ᾽ ὡς ἐπηγγείλατο τιθέντα τὴν
κατασκευὴν οὕτως· ὅταν δὲ μέλλῃ δικαίως μὲν δοκεῖν
ἐπαγγέλλεσθαι, τὴν ἐπαγγελίαν δὲ παρ᾽ οὐδὲν τίθεσθαι,
τηνικαῦτα μετὰ τὰ προοίμια προκατασκευάζοντα καὶ με-
ταξὺ τὴν διήγησιν τάττοντα, εἶθ᾽ οὕτω τῆς μνήμης διὰ
τῆς διηγήσεως ἐξελόντα τὴν ἐπαγγελίαν, κατασκευά-
ζοντα ὕστερον ὡς βούλεται, καθάπερ οὖν ἐν τῷ περὶ τῆς
παραπρεσβείας ἑάλωκε λόγῳ. καὶ γὰρ ἐνταῦθα φήσας
δεῖν πρῶτον εὐθύνας ἀπαιτεῖν ὧν ἀπήγγειλε, τὸ ὑπεύ-
θυνος ἐπὶ λόγοις μετὰ πολλὰ τέθεικε κεφάλαια, καὶ ὅλως
τὴν τάξιν τῆς ἐπαγγελίας συγχέας οὐχ ὡς ἐπηγγείλατο,
κατεσκεύασεν. εἰ δὲ εἰς τὸν λόγον αὐτὸν δέοι λέγειν,
καθ᾽ ἕκαστον τῶν μερῶν ἰδίας τέχνας ἔχει καὶ ἀπορρή-
τους, οὐ μέντοι τὰ τῆς οἰκονομίας ἐκείνης ἴδια κοινὰ
διδασκαλίας τεχνῶν τοιούτων δύναται γενέσθαι.

Εὗρον καὶ ἄλλο προκατασκευῆς εἶδος παρευρεθὲν τοῖς ἀρχαίοις, ὃ κεφαλαίων μὲν ἐπαγγελίαν οὐκ ἔχει, ἀπόδειξιν δὲ παρίστησι τοῦ κατὰ τοὺς νόμους δοκεῖν εἰςέρχεσθαι τὴν κρίσιν, προκατασκευὴ δ' ἂν καὶ τοῦτο καλοῖτο εἰκότως, ὅτι λόγος ἐστὶ πρὸ τῶν κεφαλαίων λεγόμενος εἰκόσι λογισμοῖς πᾶσαν τὴν κατασκευὴν προκαλούμενος. καὶ τούτῳ κέχρηνται πολλοὶ τῶν ἀρχαίων,
102 ἀλλὰ καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Μειδίου. τῆς γὰρ στάσεως ὁρικῆς οὔσης, καὶ τεμνομένων τῶν ὅρων οἷς ἴσμεν κεφαλαίοις, κέχρηται νοήμασι τοῖς διδοῦσιν ἐξουσίαν κατὰ τῶν οὕτως ἀδικησάντων περὶ τὴν ἑορτὴν εἶναι προβολῆς τοῖς κατηγορεῖν ἐσπουδακόσιν, εἰ παρὰ τὰ διωρισμένα τις ἐκ τῶν νόμων ἐν τοῖς Διονυσίοις ποιεῖ, καὶ τοῦτο ἀποδείξας καὶ ἀναγνοὺς ἐκ νόμων οὕτως ἐχώρησεν εἰς τὴν μελέτην τοῦ ὅρου. καίτοι τό γε τὴν κατηγορίαν ἐκ νόμων εἰσιέναι ταύτην οὐδὲν ἔμελλε συνοίσειν οὔτε τῇ κατασκευῇ τοῦ ὅρου οὔτε τῇ νίκῃ τοῦ τὸ πραχθὲν ἀσέβειαν εἶναι δοκεῖν, οὐχ ὕβριν. καὶ μέντοι καὶ Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου λόγῳ τῷ αὐτῷ τρόπῳ τῆς προκατασκευῆς ἐχρήσατο. καὶ γὰρ ἐκεῖνος πορνείας γραφὴν ἐνστησάμενος καὶ τοῦ τὰ πατρῷα κατεδηδοκέναι τὸν Τίμαρχον προκατασκευῇ κέχρηται τῇ διδούσῃ κατὰ τῶν ἀσελγῶς ζησάντων ἐξουσίαν εἶναι κατηγορίας καὶ γραφῆς. καίτοι τοῦτο οὔτε τοῦ στοχασμοῦ τῶν κεφαλαίων ἅπτεται, οὔτε πρὸς τὴν νίκην αὐτῷ τοῦ τὸν κρινόμενον αἱρήσειν συναγωνίζεται. καὶ γὰρ εἰ τὰ μάλιστα διδόασιν οἱ νόμοι τὴν ἐξουσίαν τοῖς βουλομένοις κατηγορεῖν κατὰ τῶν οὕτω ζησάντων, οὐδέν τι παρὰ τοῦτο μᾶλλον ὁ Τίμαρχος ἐλήλεγκται τοιοῦτος ὢν ἐκ τούτων τῶν νοημάτων, οἷον αὐτὸν ἐν τοῖς κεφαλαίοις ἀποδείξει, ἀλλ' ἔστιν ἀπηλλοτριωμένη τῶν ζητημάτων ἡ τοιάδε προκατασκευή. εἰ δέ μοι λέγοι τις, ὡς ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ

κατὰ Τιμοκράτους λόγῳ μεταξὺ τῶν δύο νομίμων, τοῦ 103
τε παρανόμως εἰσενηνοχέναι τὸν νόμον Τιμοκράτην δεικνύντος, καὶ τὸν εἰσενηνεγμένον εἶναι παράνομον τὸν ὑπὸ Τιμοκράτους γραφέντα μέσῳ κέχρηται τούτῳ τῷ νοήματι ἐν τοῖς κεφαλαίοις, ὅτι κατὰ τῶν μὴ ποιησάντων ἃ προστάττουσιν οἱ νόμοι, διδόασιν ἐξουσίαν κατηγορίας τοῖς βουλομένοις, ἐρῶ τὰς αἰτίας, καθ' ἃς ἐκεῖ μὲν κεφαλαίων μέρος ἐγένετο, προκατασκευῆς δὲ ἐνταῦθα. ὅταν μὲν γὰρ ἄλλης στάσεως ὁ λόγος ᾗ κεφαλαίοις ἄλλοις διαιρουμένης, τῷ νομίμῳ δὲ οὐ κατασκευασθησομένης, τότε προκατασκευὴ τὸ νόμιμον γίνεται, ὡς ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου στοχασμοῦ τῆς στάσεως οὔσης προκατασκευὴ τὸ νόμιμον ἐγένετο, καὶ ἐν τῷ κατὰ Μειδίου ὅρου οὔσης τῆς στάσεως ἀπὸ τῆς προκατασκευῆς τὸ νόμιμον ἐγένετο· οὔτε γὰρ ὅρος οὔτε στοχασμὸς τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ τέμνονται. ὁ δὲ κατὰ Τιμοκράτους λόγος πραγματικῆς ὢν τῆς κατὰ νόμου εἰσφορᾶς ὀφείλων τῷ νομίμῳ κατασκευασθῆναι, τὸ ἐκ τοῦ νόμου βοηθοῦν μέρος αὐτῷ τετήρηκε τῷ νομίμῳ. ἄξιον δὲ κἀκεῖνο τηρῆσαι τῶν ῥητόρων ἐν τούτοις, ὅτι καινοὺς ἀγῶνας εἰσιόντες ὁ μὲν πορνείας, ὁ δὲ τῆς περὶ τὰ Διονύσια προβολῆς, οἷς οὐκ ἦσαν Ἀθηναῖοι συνειθισμένοι, τῷ μηδένα τοιοῦτον πρότερον εἰσελθεῖν ἀναγκαίως ἐχρήσαντο 104
ταύτῃ τῇ προκατασκευῇ, ὡς ἂν μὴ προσκρούοιεν τοῖς δικασταῖς ἐκ τοῦ τὰ πρὸς μηδενὸς ἄλλου γενόμενα τολμᾶν εἰσάγειν, ἀλλὰ προσεκτικὸς καὶ διδασκαλικὸς τῆς κατηγορίας ὁ λόγος γένοιτο τοῖς δικασταῖς μαθοῦσιν ὅτι περὶ ὧν πρᾶγμα δικάζουσιν, ἐκ νόμων ὥρμηνται καὶ ἀπὸ τῆς τῶν νόμων βουλήσεως.

ΠΕΡΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ. 103

Περὶ μὲν τῆς τῶν κεφαλαίων εὑρέσεως κατὰ τὴν διαι- 4

ρετικὴν ἐξεθέμην τέχνην, καὶ ὅσα ἑκάστης τῶν στάσεων ἴδια κεφάλαια καὶ ὅσα κοινὰ καὶ τὰ τούτων διάφορα, νυνὶ δὲ πρόκειται δεῖξαι, πῶς τῆς διαιρετικῆς τέχνης ὑποβαλλομένης τῶν κεφαλαίων ἕκαστον ἡμεῖς ἐκλαβόντες αὐτὸ κατασκευάσομεν· τὸ γὰρ πᾶν τῆς ῥητορικῆς ἰσχυρὸν ἐν τούτοις ἵσταται, καὶ τὸ τῆς νίκης κράτος ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν κεφαλαίων διαφαίνεται. κεφάλαιον τοίνυν ἤτοι παρ᾽ ἡμῶν αὐτῶν εἰσάγεται, ὃ δεῖται κατασκευῆς, ἢ παρὰ τῶν ἐχθρῶν τίθεται, ὃ δεῖται λύσεως, οἷον ἐὰν μὲν ἀπολογώμεθα ἐν τοῖς στοχασμοῖς, τὴν τῶν ἐλέγχων ἀπαίτησιν ἡμεῖς εἰσάγομεν λέγοντες, ἐλέγχους πάρασχε, εἶτα κατασκευάζομεν ἐκ τῶν ἐπιχειρημάτων συνιστάντες, ὅτι δεῖ παντὸς πράγματος ἐλέγχους παρέχεσθαι καὶ παντὸς ἐγκλήματος. ἐὰν δὲ κατηγορῶμεν, 107 ἀνάγκη τοῦ ἐχθροῦ τὸ κεφάλαιον τιθέντος καὶ λέγοντος, ἐλέγχους πάρασχε, ἡμᾶς λύειν λέγοντας, οὐ δεῖ ἐλέγχους παρέχεσθαι παντὸς πράγματος. καὶ τῆς τούτου κατασκευῆς εὐπορήσομεν ἀπὸ τῶν ἐπιχειρημάτων, ἵνα δείξωμεν, ὅτι μὴ δεῖ τοὺς ἐλέγχους ἀπαιτεῖν· καὶ ἐν ταῖς πραγματικαῖς, εἰ τύχοι, ἢ τιθέμεθα κεφάλαιον λέγοντες, οὐ δεῖ καινοτομεῖν, ἢ οὐ δεῖ παρὰ τὰ δόξαντα λέγειν, ἢ οὐ δεῖ ἔθος καταλύειν, καὶ ὅ τι ἂν τούτων εἰσάγωμεν, ἐκ τῶν ἐπιχειρημάτων εἰς τὰς κατασκευὰς βοηθούμεθα δεικνύντες, ὅτι μηδὲν τούτων δεῖ ποιεῖν ἢ καινοτομεῖν ἢ τὰ δόξαντα λύειν ἢ τὸ ἔθος παραβαίνειν, ἢ τεθὲν παρὰ τῶν ἀντιδίκων λεγόντων, ὡς οὐ δεῖ ταῦτα ποιεῖν, ἡμεῖς αὖθις δεόμεθα λύσεως, ἵνα δείξωμεν, ὅτι δεῖ καινοτομεῖν καὶ τὰ δόξαντα λύειν καὶ τὸ ἔθος παραβαίνειν, καὶ εἰς τὴν τούτων κατασκευὴν βοηθούμεθα τοῖς ἐπιχειρήμασι.

Πολλῶν δὲ πολλὰ ἐκθεμένων περὶ ἐπιχειρημάτων καὶ πολὺν ἀναλωσάντων λόγον καὶ μηδενὸς δυνηθέντος σα-

φῶς παραστῆσαι, πειράσομαι ὅτι μάλιστα σαφέστατα διακρῖναι, τίς εὕρεσις ἐπιχειρήματος, ὃ κατασκευάζει τὸ κεφάλαιον ἢ τὴν λύσιν, καὶ τίς εὕρεσις ἐργασίας, ἣ κατασκευάζει τὸ ἐπιχείρημα, καὶ τίς εὕρεσις ἐνθυμήματος, ὃ κατασκευάζει τὴν ἐργασίαν. ἐὰν οὖν ἡμεῖς εἰσάγωμεν κεφάλαιον, ἁπλῆς δεήσει τῆς θέσεως, καὶ τῆς εἰς τοῦτο κατασκευῆς εὐπορήσομεν ἀπὸ τῶν ἐπιχειρημάτων μετὰ 108
προτάσεως. τὸ δὲ ἐντελέστερον ἐὰν τιθῆται ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ εἰσάγηται παρ' ἡμῶν, τότε δεῖ κοσμῆσαι τὸ κεφάλαιον προτάσει, ὑποφορᾷ, ἀντιπροτάσει, λύσει, τῇ καὶ ἀνθυποφορᾷ καλουμένῃ. ὃ δὲ τούτων ἕκαστόν ἐστι, σαφῶς παραστήσω. πρότασις μὲν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία τῆς ὑποφορᾶς, ὑποφορὰ δὲ ὁ τοῦ ἐχθροῦ λόγος, ἀντιπρότασις δὲ ἡ τῆς λύσεως ἐπαγγελία, εἶτα ἡ λύσις ἣν ποιούμεθα ἐκ τῆς τῶν ἐπιχειρημάτων κατασκευῆς, οἷον εἰ τύχοι, κατατρέχει Χερρόνησον Φίλιππος. γράφει Δημοσθένης διορύξαι τὸν Ἰσθμόν. τάχα τοίνυν καὶ τοιοῦτος ἥξει λόγος παρὰ τῶν ἀντιδίκων· τοῦτο ἡ πρότασις. ὡς χαλεπὸν διορύξαι Χερρόνησον. τοῦτο ἡ ὑποφορά. ἔστι δὲ τοῦτον αὐτὸν οὐ χαλεπὸν διαλῦσαι τὸν λόγον· τοῦτο ἡ ἀντιπρότασις. τὸ γὰρ διορύσσειν πρᾶγμα ῥᾴδιον· τοῦτό ἐστιν ἡ λύσις, ἥτις δεῖται ἐπιχειρημάτων. τὸ μὲν οὖν πλῆρες κεφάλαιον οὕτω.

Λείπει δὲ πολλάκις ἡ πρότασις οὐδὲν βλάπτουσα τὴν ὑποφοράν· κόσμος γάρ ἐστι τοῦ λόγου καὶ πλέον οὐδὲν πολλάκις. ἔσθ' ὅτε γὰρ καὶ θεωρίας ἐνδείγματα καλλίστης ἐμφανίζουσιν ἥ τε πρότασις καὶ ἡ ἀντιπρότασις, εἰ τῆς ἑρμηνείας τοῖς ὀνόμασι προσέχοιμεν, ἐξ ὧν τὸ εἶδος τῆς ὑποφορᾶς ὅπως διασύρεται καὶ δείκνυται θεωροῦμεν, οἷον ἀγανακτήσει τοίνυν αὐτίκα δὴ μάλα, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, εἰ μόνος τῶν ἐνταυθοῖ πολιτευομένων λόγων εὐθύνας ὑφέξει. εἰ μὲν

γὰρ ἔλεγε, πυνθάνομαι τοίνυν αὐτὸν περιάγοντα κατὰ
109 τὴν ἀγορὰν λέγειν, ἃ καὶ νῦν ἴσως πρὸς ὑμᾶς ἐρεῖ ἀγανακτῶν, εἰ μόνος τῶν ἐνταυθοῖ πολιτευομένων λόγων εὐθύνας ὑφέξει, μετὰ προτάσεως ἔκειτο. ἐν οἷς γὰρ ἐλπίζεται ἡ ὑποφορά, τοῦτό ἐστιν ἡ πρότασις. τὸ δὲ λέγειν, ὅτι ἀγανακτήσει τοίνυν, εἰ μόνος τῶν ἐνταυθοῖ πολιτευομένων λόγων εὐθύνας ὑφέξει, τοῦτό ἐστιν ἡ ὑποφορά.

Ποτὲ δὲ ἡ ἀντιπρότασις λείπει, τουτέστιν ἡ τῆς λύσεως ἐπαγγελία, οἷον ἔστι δὲ οὐκ ἄδηλον, ὦ Ἀθηναῖοι, τοῦθ' ὅτι Λεπτίνης, κἄν τις ἄλλος ὑπὲρ τοῦ νόμου λέγῃ, δίκαιον μὲν οὐδὲν ἐρεῖ περὶ αὐτοῦ. μέχρι τούτου ἡ πρότασις. φήσει δ' ἀναξίους τινὰς ἀνθρώπους εὑραμένους ἀτέλειαν ἐκδεδυκέναι τὰς λειτουργίας· τοῦτο ἡ ὑποφορά. ἐγὼ δὲ ὅτι μέν τινων κατηγοροῦντα πάντας ἀφαιρεῖσθαι τὴν δωρεὰν τῶν ἀδίκων ἐστίν, ἐάσω· τοῦτο εὐθέως ἡ λύσις. λείπει δὲ ἡ ἀντιπρότασις. ἦν δ' ἂν πλῆρες εἰ ἔλεγε, χρὴ δὲ ὑμᾶς, ὦ Ἀθηναῖοι, μηδαμῶς ἀποδέχεσθαι τοῦτον τὸν λόγον· τὸ γὰρ τινων κατηγοροῦντα πάντας ἀφαιρεῖσθαι τὴν δωρεὰν ἄδικον. καὶ ἡ ἀντιπρότασις μέντοι λείπουσα οὐδὲν τῷ νοήματι λυμαίνεται, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν τῇ προτάσει, ἥ τις μόνον κόσμος ἐστὶ τῷ λόγῳ, ἐπεὶ πολλάκις καὶ χωρὶς προτάσεως καὶ ἀντιπροτάσεως εὑρίσκομεν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, οἷον ἀλλ' ἀδίκως, φησίν, ἦρξας.
110 ἡ ὑποφορὰ χωρὶς προτάσεως. εἶτα παρών, ὅτε με εἰσῆγον οἱ λογισταί, διὰ τί οὐ κατηγόρεις; ἡ λύσις χωρὶς ἀντιπροτάσεως. τὸ δὲ πλῆρες ἀπὸ τῶν ἀρχαίων οὕτω. Φίλιππος γὰρ ἄρχεται μὲν περὶ Ἁλοννήσου λέγων, ὡς ὑμῖν δίδωσιν ἑαυτοῦ οὖσαν, ὑμᾶς δὲ οὔ φησι δικαίως αὐτὸν ἀπαι-

τεῖν. οὐ γὰρ ἡμετέραν οὖσαν οὔτε λαβεῖν οὔτε νῦν ἔχειν. ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς ἡμᾶς τοιούτους λόγους, ὅτε πρὸς αὐτὸν ἐπρεσβεύομεν· τοῦτο ὅλον πρότασις. εἶτα ἡ ὑποφορά, ὡς λῃστὰς ἀφελόμενος ταύτην τὴν νῆσον κτήσαιτο, καὶ προσήκειν αὐτὴν ἑαυτοῦ εἶναι. τοῦτο ἡ ὑποφορά. τοῦτον δὲ τὸν λόγον, ὡς οὐκ ἔστι δίκαιος, οὐ χαλεπόν ἐστιν αὐτοῦ ἀφελέσθαι..τοῦτο ἡ ἀντιπρότασις. ἅπαντες γὰρ οἱ λῃσταὶ τοὺς ἀλλοτρίους τόπους καταλαμβάνοντες καὶ τούτους ὀχυροὺς ποιούμενοι ἐντεῦθεν τοὺς ἄλλους κακῶς ποιοῦσιν, ὁ δὴ τοὺς λῃστὰς τιμωρησάμενος καὶ κρατήσας οὐκ ἂν δήπου εἰκότα λέγοι, εἰ φαίη, ἃ ἐκεῖνοι ἀδίκως καὶ ἀλλότρια εἶχον, ταῦτα ἐᾶν ἑαυτοῦ γίνεσθαι. τοῦτο ἡ λύσις. καὶ ἡ τοῦ κεφαλαίου εἰσαγωγὴ ἐκ τῶν τεττάρων πεπλήρω- 111 ται προτάσεως ὑποφορᾶς ἀντιπροτάσεως λύσεως.

ΠΕΡΙ ΕΝΣΤΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΣ. 120

Ἰστέον, ὅτι τὴν ἔνστασιν καὶ ἀντιπαράστασιν ἐναν- 6 τία κεφάλαια τῆς ἀντιλήψεως ἡ διαιρετικὴ παρέδωκε τέχνη, οἷον ἐξῆν μοι κτεῖναι τὸν υἱόν, ἀντιληπτικὸν τὸ κεφάλαιον. εἶτα ἡ ἔνστασις, οὐκ ἐξῆν. εἰ δὲ καὶ ἐξῆν, ἀλλ᾽ οὐκ ἐνώπιον τῆς μητρός, ἡ ἀντιπαράστασις. καὶ πάλιν, ἀνεύθυνος ἐπὶ λόγοις, τὸ κεφάλαιον. ἀλλ᾽ οὐκ ἀνεύθυνος, ἡ ἔνστασις. εἰ δὲ καὶ ἀνεύθυνος, οὐχ ἵνα ὑβρίζῃς τὴν πόλιν, ἡ ἀντιπαράστασις. χρὴ δὲ ἡμᾶς καθ᾽ ἕκαστον τῶν κεφαλαίων ἐν πάσῃ στάσει πειρᾶσθαι τὰς μάχας καὶ τὰς κατασκευὰς κατ᾽ εἰκόνα τῆς ἐνστάσεως καὶ ἀντιπαραστάσεως εἰσάγειν. πάντως γὰρ δυοῖν θάτερον, ἢ τὸ τῆς ἐνστάσεως, ἢ τὸ τῆς ἀντιπαραστάσεως

βιαιότατον τὸν ῥήτορα ἀποδείξει, οἷον ἐὰν λέγωμεν, δεῖ καινοτομεῖν, κεφάλαιον, εἶτα λέγωμεν, ὅτι καινοτομεῖν προσήκει ἐπὶ τῷ συμφέροντι· τοῦτο γὰρ ἀντιπαραστατικῶς εἰσάξομεν. εἶτα ὅτι μὴ δεῖ καινοτομεῖν, τοῦτο ἐνστατικῶς. καὶ πάλιν, ὅτι δύσκολον τόδε ποιῆσαι, κεφάλαιον. ἀλλ' οὐ δύσκολον, ἐνστατικῶς. εἰ δὲ καὶ δύσκολον, ποιητέον, ἀντιπαραστατικῶς. ἅμα γάρ τοι καὶ ἡ εὐπορία τῶν νοημάτων καὶ τῶν ἐπιχειρημάτων ἀμύθητος καὶ πολλὴ γίνεται ζητούντων ἡμῶν, εἴτε τὴν ἔνστασιν πρώτην θείημεν, εἴτε τὴν ἀντιπαράστασιν, καὶ
121 εἰς ἐκείνην πρῶτον τὴν προκειμένην ἀπὸ τῆς περιστάσεως ζητούντων τὰ ἐπιχειρήματα, εἶτα εἰσαγαγόντων τὴν ἑτέραν καὶ πάλιν εἰς ἐκείνην ἀπὸ τῆς αὐτῆς περιστάσεως ζητούντων τὰ ἐπιχειρήματα, καὶ εἰς ἄπειρον οὕτως ὁ λογισμὸς τὰ νοήματα ἐξάγει. εἰ γὰρ ἡ ἔνστασις εὕροι δύο ἐπιχειρημάτων πίστεις, καὶ ἡ ἀντιπαράστασις δύο, καὶ εἰς ἕκαστον ἐπιχείρημα ἐργασίαν δῶμεν, καὶ καθ' ἑκάστην ἐργασίαν αὖθις ἐνθύμημα, τῷ ὄντι εἰς ἄπειρον ὁ τοιοῦτος λογισμὸς τὰ νοήματα ἐξάγει. τοῦτο δὲ ὀλιγάκις ἀπορήσασα ἡ τέχνη πάσχει. ἤδη δὲ ἠρκέσθησαν οἱ παλαιοὶ πολλάκις καὶ δίχα τῶν ἐπιχειρημάτων ἐν ταῖς λύσεσιν αὐτῷ τῷ ἐνστατικῷ καὶ ἀντιπαραστατικῷ κεχρῆσθαι μόνοις, ὡς μυριάκις ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἐπιδείξομεν. τάξιν δὲ οὐκ ἀεὶ τὴν αὐτὴν ἔχει, τί πρῶτον θετέον, ἔνστασιν ἢ ἀντιπαράστασιν, ἀλλὰ τὸ παραδοξότερον αὐτῶν καὶ βιαιότερον δεύτερον τάττεται, πάσχει δὲ τοῦτο ποτὲ μὲν ἔνστασις, ποτὲ δὲ ἡ ἀντιπαράστασις.

ΠΕΡΙ ΒΙΑΙΟΥ.

3 Ἔστι καὶ τρίτον εἶδος λύσεως, τὸ παραδοξότατον
31 καὶ ἰσχυρότατον καὶ νικητικώτατον, ὃ καὶ βίαιον κέκλη-

ται, γίνεται δὲ ὅταν εἰς τὸ ἐναντίον περιιστάναι δυνώμεθα τὸν λόγον ἐξ αὐτῶν αἱροῦντες τὸν ἀντίδικον, οἷς θαρρῶν εἰσέρχεται, ὡς ὁ Δημοσθένης· ἀλλὰ ἀγανακτήσει Φίλιππος, ἐὰν τῶν πρεσβευσάντων τὴν εἰρήνην καταψηφίσησθε. δι' ἃ γὰρ ἐκεῖνος οἴεται σωθήσεσθαι, διὰ ταῦτα δείκνυσιν αὐτὸν ἀπολωλέναι δίκαιον. ὁ μὲν γὰρ φήσει δεῖν φυλάττεσθαι τοὺς Ἀθηναίους, μὴ εἰς ὀργὴν προκαλέσωνται τὸν Φίλιππον, ὁ δὲ δείκνυσιν αὐτὸν τιμωρίας ἄξιον ἐξ αὐτοῦ τούτου μάλιστα, διότι τοῖς Ἀθηναίοις τοιαῦτα ψηφίσασθαι παρακελεύεται, δι' ἃ μὴ χαλεπαίνει Φίλιππος. ἐπιφέρει γὰρ οὕτως· ἐγὼ δὲ εἰ τοῦτό ἐστιν ἀλη- 105
θές, οὐκ ἔχω σκοπούμενος εὑρεῖν ὅ τι μεῖζον τούτου κατηγορήσω. εἰ γὰρ ὁ τῆς εἰρήνης χρήματα ἀναλώσας ὥστε τυχεῖν αὐτῆς, οὗτος οὕτω νῦν γέγονε φοβερὸς καὶ μέγας, ὥστε τῶν ὅρκων καὶ τῶν δικαίων ἀμελήσαντας ὑμᾶς ἤδη τί Φιλίππῳ χαριεῖσθαι σκοπεῖν, τί παθόντες ἂν οἱ τούτων αἴτιοι τὴν προσήκουσαν δίκην δεδωκότες εἶεν; ἢ ὅταν ἐναντία δείξῃ ποιοῦντα τὸν ἀντίδικον ὧν φησιν εἰργάσθαι, ὡς ἐπ' ἐκείνης τῆς ὑποφορᾶς. ἂν τοίνυν ἀντὶ Πυλῶν καὶ Φωκέων Χερρόνησος ὡς περίεστι τῇ πόλει, λέγῃ, μὴ ἀποδέξησθε, ὦ Ἀθηναῖοι, μηδὲ πρὸς οἷς ἐκ τῆς πρεσβείας ἠδίκησθε, καὶ τῆς ἀπολογίας ὄνειδος προσκατασκευασθῆναι τῇ πόλει. καὶ γὰρ ἐκεῖ κεχρημένος τῇ ἐνστάσει φανερῶς, ὅτι μὴ διὰ Φωκέας Χερρόνησος σώζεται ἡ πρὸ τεττάρων μηνῶν σωζομένη, μέτεισιν ἐπὶ τὸ βίαιον δεικνὺς τὸ ἐναντίον, οὗ φησιν ὁ ἀντίδικος, ὅτι οὐ μόνον αὐτὴν οὐκ ἔσωζε διὰ Φωκέας, ἀλλ' ὅτι καὶ κινδυνεύειν αὐτὴν ἐποίησε διὰ Φωκέας ἀπολωλότας, εἶτα καὶ νῦν ἐν μείζονι

κινδύνῳ τὴν Χερρόνησον εὑρήσετε ἢ τότε· πρότερον γὰρ εὐπορώτερον ἂν δίκην ἔδωκε Φίλιππος ἐξαμαρτὼν εἰς αὐτὴν καὶ τὰ ἑξῆς. πλὴν ὅτι τῆς ἐνστάσεως πολὺ διαφέ-
106 *ρει τὸ βίαιον· ἡ μὲν γὰρ ἔνστασις ἀναιρεῖ τὸ λεγόμενον ὡς οὐκ ὄν, τὸ βίαιον δὲ παρίστησι τοῦ λεγομένου τὸ ἐναντίον. ἐναργῶς δὲ ἐνταῦθα ἐμήνυσεν ἑκάτερα, τῷ μὲν εἰπεῖν οὐ διὰ Φωκέας Χερρόνησος σώζεται τὴν ἔνστασιν πληρώσας, τῷ δὲ εἰπεῖν ὅτι κινδυνεύει διὰ Φωκέας Χερρόνησος, τὸ βίαιον παραστήσας.*

---

111 ΠΕΡΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ.

5 *Εἴτε οὖν εἰσάγοιμεν ἡμεῖς κεφάλαιον εἴτε τεθὲν λύοιμεν, δεῖ ζητεῖν τὰ ἐπιχειρήματα ὅθεν εὑρεθήσεται καὶ ἀπὸ τρόπων ὁπόσων. εἴτε γὰρ κατασκευάζοιμεν εἴτε λύοιμεν, ἀπὸ τῶν αὐτῶν αἱ γενέσεις τῶν νοημάτων τοῖς ἐπιχειρήμασι, καὶ παρὰ ταῦτα οὐδεὶς ἂν εὑρεῖν ἕτερον δύναιτο. εὑρίσκεται τοίνυν πᾶν ἐπιχείρημα γινόμενον ἀπὸ τῆς περιστάσεως, περίστασις δέ ἐστι τὸ πᾶν ἐν ἡμῖν καὶ λόγοις καὶ πράγμασι καὶ δίκαις καὶ ὑποθέσεσι καὶ βίῳ, τόπος, χρόνος, τρόπος, πρόσωπον, αἰτία, πρᾶγμα, προστιθέασι δὲ οἱ φιλόσοφοι καὶ ἕβδομόν τι, τὴν ὕλην, ἣν ὁ ῥήτωρ οὐκ ἰδίᾳ χωρίσας ἔχει, πιθανῶς δὲ ἐπιμερίζει τῶν ἄλλων ἑκάστῳ, ὅτῳ ἂν καὶ δύνηται. εἴτε οὖν ἀξιοῖμεν γενέσθαι τι, φήσομεν ἐπιχειροῦντες δεῖν αὐτὸ γενέσθαι· καλὸν γὰρ εἶναι ἢ διὰ τὸν τόπον ἢ διὰ τὸν χρόνον ἢ διὰ τὸν τρόπον ἢ διὰ τὸ πρόσωπον ἢ διὰ τὴν αἰτίαν ἢ διὰ τὸ πρᾶγμα. εἴτε ἀντιλέγοιμεν ἀξιοῦντες μὴ δεῖν γενέσθαι, φήσομεν μὴ δεῖν αὐτὸ πραχθῆναι· φαῦλον γὰρ εἶναι ἢ διὰ τὸν τόπον ἢ διὰ τὸν χρόνον ἢ διὰ*
112 *τὸν τρόπον ἢ διὰ τὸ πρόσωπον ἢ διὰ τὴν αἰτίαν ἢ διὰ τὸ πρᾶγμα. εἴτε ἐπὶ τοῦ παρελθόντος, εἴτε ἐπὶ τοῦ*

μέλλοντος· πραχθήσεται τόδε διὰ τὸν τόπον ἢ διὰ χρόνον καὶ τὰ ἑξῆς, ἢ οὐ πραχθήσεται διὰ τὸν τόπον ἢ χρόνον καὶ τὰ ἑξῆς. καταμάθωμεν δὲ καὶ ἐπὶ παραδειγμάτων ἀφ᾽ ὧν πάντα σαφῆ γίνεται, οἷον ἐπὶ τοῦ στοχασμοῦ πρῶτον ἐμπίπτει τὸ παραγραφικόν, εἶτα ἡ τῶν ἐλέγχων ἀπαίτησις, εἰ μή τι πρὸ αὐτοῦ παραδόξως ἕτερον εὑρεθείη, καθὰ συμβαίνει πολλάκις. ἔστω δὲ πρόβλημα ὁ Περικλῆς ὁ κρινόμενος προδοσίας, ὅτι μὴ ἐδῄωσεν αὐτοῦ τοὺς καρποὺς Ἀρχίδαμος. εἴτε γὰρ ἀπαιτοίη τοὺς μάρτυρας ὁ Περικλῆς, ἐπιχειρήσει λέγων τῇ τῶν ἐλέγχων ἀπαιτήσει πρῶτον μὲν ἀπὸ τοῦ πράγματος, ὅτι δεῖ ἐλέγχους παρέχεσθαι προδοσίας, τὸ κεφάλαιον ὁρίσας, εἶτα ἐπιφέρων ἐπιχείρημα· παντὸς γὰρ πράγματος κρινομένου δεῖ τοὺς ἐλέγχους παρέχεσθαι· δίκαιον γὰρ τοῦτό γε. εἶτα ἀπὸ τοῦ προσώπου, ὅτι δεῖ Περικλέα μὴ ἄνευ μαρτύρων κρίνεσθαι προδοσίας. εἶτα ἀπὸ τοῦ τόπου, ὅτι καὶ μὴ δεῖ ἐν δημοκρατίᾳ ἄνευ μαρτύρων τὰς κρίσεις γίνεσθαι. εἶτα ἀπὸ τῆς αἰτίας, ὅτι καὶ διὰ τοῦτο δεῖ μάρτυρας παρέχεσθαι τῆς προδοσίας τῆς Περικλέους καὶ ἀπαιτεῖν, ἵνα τοῦτο προεγνωκότες οἱ κατήγοροι μὴ συκοφαντῶσι προπετῶς, γινώσκοντες ὅτι συκοφαντίας 113
ἁλώσονται προπετῶς κατηγοροῦντες, ἐὰν μὴ παρέχωσι μάρτυρας. εἰ δὲ ἀντιλέγοιμεν μὴ δεῖν μάρτυρας παρέχεσθαι, καὶ τότε ὁμοίως ἐπὶ τὴν περίστασιν βαδιούμεθα, πρῶτον μὲν τὸ κεφάλαιον ὁρίζοντες, οὐ δεῖ μάρτυρας παρέχεσθαι τῆς προδοσίας τῆς Περικλέους, εἶτα ἐπιχείρημα ἀπὸ τοῦ πράγματος· πᾶν γὰρ πρᾶγμα ᾧ πρόσεστιν ἀδίκημα, κρύφα πράττεται πρὸς τῶν πονηρῶν, ἵνα μὴ κατάφωροι γινόμενοι διδῶσι τιμωρίας. εἶτα ἀπὸ τοῦ προσώπου, ὅτι καὶ μαρτυρεῖν οὐδεὶς ἐθελήσει κατὰ Περικλέους φοβούμενος τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνδρός. εἶτα ἀπὸ τῆς αἰτίας, ὅτι καὶ μὴ δεῖ μάρτυρας ζητεῖν πάντων ἀδι-

κημάτων, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν εἰκότων κρίνειν· εἰ δὲ μή, πειράσονται πάντες ἄνευ μαρτύρων ἐπιτίθεσθαι τοῖς ἀδικήμασιν ὡς ἐξ οὐδενὸς ἄλλου ἁλωσόμενοι πλὴν τούτου. εἶτα ἀπὸ τοῦ τόπου, ὅτι καὶ ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων πλέον ἰσχύει τῶν μαρτύρων, ὡς ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου φησὶν Αἰσχίνης, ὅτι καὶ τοὺς ξένους οὐκ ἀπὸ τῶν μαρτύρων ἐν τοῖς δήμοις, ἀλλ' ἀπὸ
114 τῆς ἀληθείας εὑρίσκετε. καὶ ἐπὶ τῆς βουλήσεως ὁμοίως τὸ κεφάλαιον ὁρίσαντες, ὅτι οὐκ εἰκὸς ἐθελῆσαι προδοῦναι Περικλέα, τρεψόμεθα πάλιν ἐπὶ τὸ ἐπιχείρημα ἀπὸ τοῦ πράγματος, ὅτι οὐκ εἰκὸς ἐθελῆσαι προδοῦναι Περικλέα· φαῦλον γὰρ πρᾶγμα ἡ προδοσία, καὶ ὃ μηδεὶς ἂν ἡδέως ὑποσταίη νοῦν ἔχων, καὶ ὅτι ἀντὶ πολλῶν καὶ μεγάλων ἀγαθῶν οὐκ ἂν πονηρὸν πρᾶγμα εἱλόμην. εἶτα ἀπὸ προσώπου, οὐκ ἂν ἠθέλησα προδοῦναι Περικλῆς ὢν φιλόπολις ἀεὶ καὶ φιλαθήναιος καὶ κρείττων χρημάτων. εἶτα ἀπὸ τῆς αἰτίας, οὐκ ἂν ὑμᾶς προὔδωκα· οὐ γὰρ ἐδεόμην χρημάτων πλούσιος ὤν, οὐδὲ ἐμισούμην παρ' ὑμῶν, ἀλλ' ἐθαυμαζόμην. εἶτα ἀπὸ τοῦ χρόνου, ὅτι μηδὲ προδοῦναι ἂν ἠθέλησα νῦν ἔχων τηλικαύτην δόξαν καὶ τοσαύτην δύναμιν. καὶ ἡ δύναμις, ὅτι οὐκ ἂν ἠδυνήθην προδοῦναι, πρῶτον μὲν τὸ πρᾶγμα, ὅτι προδοσία πρᾶγμα δύσκολον καὶ οὐ ῥᾳδίως πραχθῆναι δυνάμενον. εἶτα ἀπὸ τοῦ προσώπου, ὅτι καὶ Περικλεῖ δύσκολον, ὃς ἐν προσχήματι τιμῆς ἀεὶ πρὸς Ἀθηναίους ὢν φυλάττεται κρύφα μηδὲν πρᾶξαι δυνάμενος. εἶτα ἀπὸ τοῦ χρόνου, ὅτι καὶ τότε δύσκολον, ὅτε ἡ πόλις ἐφυλάττετο, μήτε εἰσιόντος τινὸς μήτε ἐξιόντος. καὶ ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ παραπρεσβείας, ἀνεύθυνος, φησίν, ἐπὶ λόγοις, εἶτα οὐκ
115 ἀνεύθυνος, καὶ πρῶτον ἔλαβεν ἀπὸ πράγματος· οὐδὲν γὰρ πρᾶγμα τέως ἀνεύθυνον, ᾧ πρόσεστιν ἀδίκημα. εἶτα ἀπὸ τοῦ προσώπου, ὅτι καὶ ῥήτωρ ἀνεύθυνος ἐν

λόγοις οὐκ ἂν εἴη· ἕκαστος γὰρ ὧν ἐστι κύριος, τούτων τὰς εὐθύνας δίδωσιν. εἶτα ἀπὸ τοῦ τόπου, ὅτι καὶ ἐν δημοκρατίᾳ οὐδεὶς ἀνεύθυνος ἐν λόγοις. οἷς γάρ ἐστιν ἐν λόγοις ἡ πολιτεία, πῶς ἂν οὗτοι μὴ ὦσιν ἀληθεῖς, ἀσφαλῶς ἐστι πολιτεύεσθαι; καὶ καθάπαξ, ὡς ἔφαμεν, πάντα οὕτω τὰ κεφάλαια καὶ ἀνασκευασθήσεται καὶ κατασκευασθήσεται. οἷον, συνεχῶς κατατρέχει Χερρόνησον Φίλιππος, καὶ γράφει Δημοσθένης διορύξαι τὸν Ἰσθμόν. τὸ κεφάλαιον, καινὰ γράφεις, καινοτομεῖν δὲ οὐ δεῖ. πρῶτον ἀπὸ τοῦ πράγματος, πονηρὸν γὰρ ἡ καινοτομία. εἶτα ἀπὸ τοῦ προσώπου, ὅτι καὶ μὴ δεῖ καινοτομεῖν Ἀθηναίους τοὺς συνετοὺς καὶ τοὺς ἀρχαίοις ἀεὶ καὶ νόμοις καὶ ἤθεσι χρωμένους. εἶτα ἀπὸ τοῦ καιροῦ, ὅτι καὶ μὴ δεῖ ἐν πολέμῳ καινοτομεῖν· ἀγαπητὸν γάρ, εἰ τὰ συνήθη φυλάττων τις ἐν ἐκείνοις σωθήσεται. καὶ πάλιν, ὅτι δεῖ καινοτομεῖν, ἡ λύσις. εἶτα ἐπιχείρημα ἀπὸ τοῦ πράγματος· 116
καλὸν γὰρ τὸ καινοτομεῖν, καὶ ὁ βίος ἀεὶ καινοτομεῖται τοῖς πράγμασι, καὶ διὰ τοῦτο βελτίων γίνεται. εἶτα καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου, ὅτι δεῖ καινοτομεῖν Ἀθηναίους, ὡς νεωτεροποιοὶ γὰρ καὶ παρὰ τοῖς ἐχθροῖς ἐπαινούμεθα. εἶτα ἀπὸ τοῦ καιροῦ, ὅτι καὶ δεῖ ἐν πολέμῳ καινοτομεῖν· καινοτόμον γὰρ πρᾶγμα ὁ πόλεμος, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ τεχνᾶται τὰ πολλά. καὶ κεφάλαιον ἕτερον ἐμπίπτει πάλιν, ὅτι δύσκολον διορύξαι Χερρόνησον, εἶτα ἀπὸ τοῦ πράγματος, αὐτὸ γὰρ τὸ διορύσσειν δύσκολον. εἶτα ἀπὸ τοῦ προσώπου, ὅτι καὶ Ἀθηναίοις δύσκολον τοῖς ἀήθεσιν. εἶτα ἀπὸ τοῦ τόπου, ὅτι καὶ μακρὰν ἀπὸ τῆς πατρίδος δύσκολον. εἶτα ἀπὸ τοῦ καιροῦ, ὅτι καὶ ἐν πολέμῳ δύσκολον ταῦτα ποιεῖν. ἡ λύσις, οὐ δύσκολον· τό τε γὰρ πρᾶγμα ῥᾴδιον καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ, εἶτα,

ὅτι καὶ Ἀθηναίοις πάντα ῥᾴδιον ποιεῖν. αἱ μὲν οὖν γενέσεις τῶν ἐπιχειρημάτων αὗται.

Πολλάκις δὲ ἀπὸ μιᾶς γενέσεως καὶ δύο καὶ τρία ἐπιχειρήματα εὑρίσκεται, οἷον ἀπὸ προσώπου, ὅτι μὴ ὁ δεῖνα τόδε ἐποίησεν· ἔστι γὰρ τὸ πρόσωπον τοῦ ποιοῦντος. εἶτα, ὅτι μηδὲ κατὰ τῶνδε ἐποίησεν· ἔστι γὰρ ἀπὸ προσώπου, καθ' ὧν δοκεῖ πεποιηκέναι. εἶτα, ὅτι μηδὲ ὑπὲρ τῶνδε ἐποίησεν· ἔστι γὰρ ἀπὸ προσώπου [τῶν] δι' οὓς κρίνεταί τις. οἷον ἐπὶ παραδειγμάτων,
117 ὅτι οὐκ εἰκὸς ἐθελῆσαι προδοῦναι Περικλέα [τὸν συνετόν,] τὸν οὕτω λαμπρὸν καὶ μέγαν καὶ ἔνδοξον στρατηγόν· ἀπὸ τοῦ Περικλέους τοῦτο. ὅτι μηδὲ εἰκὸς ἐθελῆσαι προδοῦναι Ἀθηναίους τοὺς τιμῶντας αὐτόν· ἄλλο πρόσωπον. ὅτι μηδὲ εἰκὸς ἐθελῆσαι προδοῦναι Λακεδαιμονίοις τοῖς ἐχθροῖς, τοῖς ἐπιβουλεύσασιν αὐτῷ· καὶ τοῦτο ἄλλο πρόσωπον. καὶ πάλιν, δεῖ καινοτομεῖν Ἀθηναίους, ἀπὸ τοῦ προσώπου, ἀεὶ γὰρ Ἀθηναῖοι καινοτόμοι. καὶ δεῖ καινοτομεῖν κατὰ Φιλίππου τι ποιοῦντας· καινοτόμος γὰρ καὶ Φίλιππος, δεῖ δὲ μιμεῖσθαι τὰς τῶν πολεμίων ἐπιτηδεύσεις ἐν τῷ πολέμῳ· καὶ ταῦτα ἄλλα πρόσωπα. καὶ πάλιν, ὅτι χαλεπὸν διορύσσειν Χερρόνησον. καὶ λήψῃ ἀπὸ τοῦ τόπου ἐπιχείρημα· μακρὰν γὰρ Ἀθηναίων Χερρόνησος. καὶ πάλιν, χαλεπὸν διορύξαι Χερρόνησον· μέγας γὰρ ὁ τόπος, ὃν ἀξιοῦσι διορύξαι πέντε καὶ τετταράκοντα σταδίων. εὑρίσκεται δὲ πολλάκις οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς αἰτίας. οἷον συμβουλεύει ὁ Θεμιστοκλῆς ἐν τῇ θαλάττῃ μυεῖν, ἀλλὰ δέος μὴ ἐπιστήσεται βασιλεὺς μυοῦσιν ἡμῖν. ἀλλ' οὐκ ἐπιστήσεται, ἀπὸ τῆς αἰτίας, ἵνα μὴ δόξῃ περὶ τοὺς θεοὺς ἀσεβὴς εἶναι, κωλύων γενέσθαι μυστήρια. καὶ πάλιν· οὐκ ἐπιστήσεται, ἵνα μὴ ἀσεβήσας ἡττηθῇ. ἔστι γὰρ ἴδιον μὲν τὸ ἵνα μὴ
118 δόξῃ ἀσεβὴς εἶναι, ἴδιον δὲ ἵνα μὴ ἀσεβήσας ἡττηθῇ.

ἐπεὶ καὶ ἐν εἰρήνῃ φυλάξεταί τις ἀσεβὴς εἶναι δοκεῖν, κἂν μηδὲν διὰ τοῦτο φανερὸν ἤδη φοβῆται κακόν. καὶ ὅλως εὑρίσκεται ἐπὶ πάντων, πλὴν οὐκ ἀεί, σπανιάκις δέ γε.

Ὥσπερ τοίνυν τοῦτο ἴσμεν, ὅτι πολλάκις ἡ μία γένεσις τοῦ ἐπιχειρήματος δύο καὶ τρία παρατυχὸν εὑρίσκει ἐπιχειρήματα, οὕτως ἰστέον ὅτι καὶ πολλάκις ἓν ἐπιχείρημα εὑρίσκεται κοινὸν καὶ δύο καὶ τριῶν γενέσεων, ὡς δύνασθαι τὸ αὐτὸ δοκεῖν εἶναι καὶ καιροῦ καὶ τόπου, ἢ αἰτίας καὶ πράγματος, ἢ προσώπου καὶ τόπου, οἷον ὅτι καὶ δεῖ τῶν κρίσεων ἐλέγχους παρέχεσθαι παρ᾽ ὑμῖν τοῖς δημοκρατουμένοις· τοῦτο γάρ ἐστι κοινὸν καὶ τοῦ προσώπου τῶν δημοκρατουμένων καὶ τοῦ τόπου, ἔνθα ἐστὶν ἡ δημοκρατία. καὶ πάλιν, δεῖ λόγων εὐθύνας εἶναι παρ᾽ ἡμῖν τοῖς δημοκρατουμένοις. κοινὸν γάρ ἐστιν, ὡς ἔφην, ἀμφοῖν.

Ταῦτα δὲ πάντα ἐξεθέμην, ὅπως εἰδείημεν καὶ τὰς εὐπορίας μὴ περιττὰς εἶναι δοκεῖν, ἃς ὑποβάλλει τὰ ἐπιχειρήματα, ὅταν ἐξῇ πολλὰ λαβεῖν, καὶ τὰς ἀπορίας, καὶ ὅτι μὴ παρ᾽ ἡμᾶς ἀπαντᾶν τὰ νοήματα προσήκει νομίζειν, καὶ μάλιστα ὅταν ἓν νόημα καὶ ἓν ἐπιχείρημα κοινὸν ἐπικρατῇ πολλῶν γενέσεων. τὸ πρᾶγμά γάρ ἐστι τὸ πάσχον τὴν ἀπορίαν ἢ ἀναδεχόμενον τὴν εὐπο- 119
ρίαν, ὁ μέντοι τεχνίτης εἰς τὴν θεωρίαν ἀποβλέπων εἴσεται, περὶ τί συμβαίνει ἡ ἀνάγκη, ὥστε εἰδέναι τοῦτο καὶ μὴ λυπεῖσθαι αὐτὸν καθάπερ ἀνόητον, εἰ μὴ δυναμένης ὑποβαλεῖν τῆς τέχνης τῷ πράγματι ἐπιχειρήματα αὐτός ἐστιν ἐν στενῷ κομιδῇ τῆς ἀπορίας τῶν νοημάτων. ἔστι δὲ τῷ τρόπῳ τῆς μεταποιήσεως καὶ τὰ πλήθη συστεῖλαι τῶν νοημάτων καὶ τὰ ἄπορα ἐκτεῖναι καὶ πολλὰ ποιῆσαι ταῖς κατὰ τὴν ἑρμηνείαν θεωρίαις, ἐπεὶ μηδὲ Δημοσθένης ᾐδέσθη πολλάκις ἑνὶ χρησάμενος ἐπιχειρήματι καὶ ποτὲ μὲν αὐτὸ τρέψας καὶ μεταποιήσας,

ὡς ἐν τῷ τῆς παραπρεσβείας τὸ πρῶτον τὸ μεταστατικόν, ποτὲ δὲ μηδὲ ἐργασάμενος, ὡς ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου, ἀλλ' ἀδίκως, φησίν, ἦρξας. εἶτα παρὼν ὅτε με εἰσήγαγον οἱ λογισταί, διὰ τί οὐ κατηγόρεις; ἠρκέσθη γὰρ τῷ ἀπὸ τοῦ χρόνου ἐπιχειρήματι νικῆσαι τὴν ὑποφοράν· νῦν οὖν κατηγορεῖς, δέον ὅτε ἐκρινόμην καὶ τὰς εὐθύνας ἐδίδουν.

---

122 ## ΠΕΡΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ.

7 Ὥσπερ τοίνυν τῆς λύσεως εὑρεθείσης καθ' ἕκαστον κεφάλαιον ἤτοι ἐκ τῆς ἐνστάσεως ἢ ἀντιπαραστάσεως δεόμεθα τῶν ἐπιχειρημάτων εἰς κατασκευὴν τῆς λύσεως, οὕτω δεησόμεθα πάλιν ἐργασίας εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐπιχειρήματος. ἐργάζεται δὲ πᾶν ἐπιχείρημα ἀπὸ τούτων, ἃ δοκοῦσιν εἶναί τινες ἐπιχειρήματα, οἷον ἀπὸ παραβολῆς, ἀπὸ παραδείγματος, ἀπὸ μικροτέρου, ἀπὸ μείζονος, ἀπὸ ἴσου, ἀπ' ἐναντίου. καὶ ἡ μὲν γένεσις τῶν ἐπιχειρημάτων ἀπὸ περιστάσεως, ταῦτα δὲ οὐ καθ' ἕκαστον κεφάλαιον ζητηθήσεται, ἀλλὰ καθ' ἕκαστον ἐπιχείρημα. ὥσπερ δὲ κεφαλαίου τεθέντος εἰς τὴν λύσιν ἢ κατασκευὴν πολλάκις μὲν πολλῶν εὐποροῦμεν ἐπιχειρημάτων, πολλάκις δὲ ὀλίγων, οὕτω καὶ ἐπιχειρήματος εὑρεθέντος πολλάκις μὲν ἀπὸ τῆς ἐργασίας εἰς κατασκευὴν εὑρέθη τοῦ ἐπιχειρήματος πλείονα, πολλάκις δὲ ἐλάττονα, οἷον τὸ ἐπιχείρημα ἔστω εἰ τύχοι ἀπὸ προσώπου. πολλάκις μὲν εἰς κατασκευὴν τοῦ ἐπιχειρήματος τοῦ ἀπὸ τοῦ προσώπου εὕρηται ἐργασία ἐκ παραδείγματος μόνον, πολλάκις δὲ καὶ ἐκ παραδείγματος καὶ ἐκ παραβολῆς, πολλάκις δὲ καὶ ἐκ τούτων καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, πολλάκις δὲ καὶ ἐκ πλειόνων. θῶμεν δὲ καὶ ἐπὶ παραδείγματος. οὐ δεῖ καινοτομεῖν, κεφά-

ν. ἡ λύσις, ὅτι δεῖ καινοτομεῖν, ἐὰν συμφέρῃ ἐπι-
ημα ἀπὸ τοῦ προσώπου, ὅτι καὶ δεῖ καινοτομεῖν 123
ναίους ὄντας· καινοτόμοι γάρ ἐσμεν. εἶτα ἐργασία λη-
ῖσα ἐκ παραδείγματος εἰς κατασκευὴν τοῦ ἐπιχειρή-
.ος τούτου, ὅτι Ἀθηναῖοι καινοτόμοι· καὶ οἱ πατέρες
μῶν ἐκαινοτόμησαν τόδε καὶ τόδε. καὶ πολλάκις οὐχ
ν εὑρίσκεται παράδειγμα, ἀλλὰ πλείονα, καὶ τοῖς μὲν ἀπείροις ἔδοξε πολλὰ εἶναι τὰ ἐπιχειρήματα, ἡμῖν δὲ οὐκ ἐπιχειρήματα, ἀλλ' ἐργασία, καὶ ἐργασία ἀπὸ παραδείγματος μία, κἂν ᾖ τὰ παραδείγματα πολλά. καὶ ὁ Δημοσθένης εἶπέ που λέγων· οὐ δὴ θαυμαστόν, εἰ στρατευόμενος ἐκεῖνος καὶ παρὼν ἐφ' ἅπασιν ἡμῶν μελλόντων καὶ ῥαθυμούντων περιγίγνεται· τοῦτό ἐστιν ἐπιχείρημα ἀπὸ τοῦ πράγματος. εἶτα ἐργασίᾳ κέχρηται ἀπὸ τοῦ ἐναντίου· τοὐναντίον γὰρ ἦν θαυμαστόν, εἰ μηδὲν ὧν δεῖ ποιοῦντες ἡμεῖς τοῦ πάντα ἃ προσήκει ποιοῦντος περιῆμεν. ἂν δὲ λέγῃς, καλὸν τὸ τιμᾶν γονέας, ἐπιχείρημα ἀπὸ τοῦ πράγματος, ἐπιφέρῃς δέ, καὶ γὰρ τὰ θηρία τοῦτο ποιεῖ, ἐκ παραβολῆς ἐργασίαν τῷ ἐπιχειρήματι δίδως. κἂν λέγῃς ἐπιχείρημα πάλιν, ἔξεστι πόλει παρ' αὐτῇ ποιεῖν ὃ βούλεται, εἶτα ἐπιφέρῃς, καὶ 124 γὰρ ἐν ταῖς οἰκίαις ἔξεστιν ἑκάστῳ δεσπότῃ ποιεῖν ὃ βούλεται, ἐργασίαν ἀπὸ τοῦ μικροτέρου λέγεις.

ΠΕΡΙ ΕΝΘΥΜΗΜΑΤΟΣ.

Τὸ δὲ ἐνθύμημα δόξαν δριμύτητος ἀποφέρεται μείζονα 8 γνωσθέν, ὅ τί τέ ἐστι καὶ ὅπως εὑρίσκεται καὶ ὅπου. καὶ γὰρ ἡ τάξις αὐτὴ τὴν τῆς δριμύτητος δόξαν ἐξ ἀνάγκης αὐτῷ προστίθησι. δεῖ γὰρ τεθέντος κεφαλαίου λῦσαι πρῶτον ἀπὸ τῆς ἐνστάσεως ἢ ἀντιπαραστάσεως, εἶτα προσλαβεῖν τὸ ἐπιχείρημα εἰς κατασκευὴν τῆς λύσεως

ἀπὸ τῆς περιστάσεως, εἶτα ἐργάσασθαι ἀφ᾽ ὧν τὴν ἐργασίαν ἔφαμεν γίνεσθαι τοῦ ἐπιχειρήματος, εἶτα τὸ ἐνθύμημα ἐπενεγκεῖν τῇ ἐργασίᾳ, οἷον κεφάλαιον ὑποκείσθω, χαλεπὸν διορύξαι Χερρόνησον. εἶτα ἡ λύσις ἀπὸ τῆς ἐνστάσεως, ὅτι οὐ χαλεπὸν τὸ διορύξαι. εἶτα ἐπιχείρημα ἀπὸ τοῦ πράγματος, γῆν γὰρ ὀρύξομεν, παιδιὰ δὲ τὸ ὀρύσσειν. εἶτα ἐργασία ἐκ παραδείγματος, ὅτι καὶ βασιλεὺς Περσῶν δεηθείς ποτε διώρυξε τὸν Ἄθω. εἶτα ἐνθύμημα εἰς τοῦτο· καίτοι ἐκεῖνος μὲν διώ-
125 *ρυσσεν ὄρος, ἡμεῖς δὲ γῆν ὀρύξομεν. ὥσπερ γὰρ ἡ ἐργασία κατασκευάζει τὸ ἐπιχείρημα, οὕτω καὶ τὸ ἐνθύμημα κατασκευάζει τὴν ἐργασίαν, καὶ πάλιν, ὥσπερ καθ᾽ ἕκαστον ἐπιχείρημα ζητοῦμεν ἐργασίαν, οὕτω καὶ καθ᾽ ἑκάστην ἐργασίαν ζητοῦμεν ἐνθύμημα, ὥστε εἰς ἄπειρον προχωρεῖν δύνασθαι τὴν δριμύτητα, εἰ ἡ λύσις μὲν εὐπορήσειεν ἐνστάσεως καὶ ἀντιπαραστάσεως, τούτων δὲ ἑκάστη πάλιν ἐπιχειρημάτων δύο ἢ τριῶν, τῶν δὲ ἐπιχειρημάτων ἕκαστον ἐργασιῶν ὁμοίως δύο ἢ τριῶν, τῆς δὲ ἐργασίας ἑκάστης ἴδιον ἐνθύμημα εὑρούσης πάλιν.*

Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ πολλάκις ἐργασία μία πολλὰ εὑρίσκει ἐνθυμήματα, εἰ ζητοίη τις οὕτω καθ᾽ ἑκάστην ἐργασίαν τὸ ἐνθύμημα, καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν αὐτῶν περιστάσεων ζητήσει, ἀφ᾽ ὧν ἐξήτησεν ἂν τὸ ἐπιχείρημα τοῦ τεθέντος κεφαλαίου. ἔτι ὃ λέγω σαφέστερον ἐκθήσομαι, ὅτι καθ᾽ ἑκάστην ἐργασίαν τὰ ἐνθυμήματα εὑρίσκεται σχῆμα μὲν ἔχοντα συγκριτικόν, εὕρεσιν δ᾽ ἐν τῇ συγκρίσει ἀπὸ τοῦ τόπου ἢ χρόνου ἢ τρόπου ἢ προσώπου ἢ αἰτίας ἢ πράγματος. συμβήσεται γὰρ οὕτως ἐν ἐργα-
126 *σίᾳ μιᾷ καὶ δύο καὶ πλείονα εὑρεθῆναι ἐνθυμήματα, ἅπερ εὑρεθέντα δόξαν ἐπενθυμήματος παρέχει.*

Ἐπενθύμημα γάρ ἐστι κυρίως ἐπὶ φθάνοντι ἐνθυ- 9
μήματι ἕτερον ἐπινοούμενον ἐνθύμημα, οἷον τὸ παράδειγμα· καὶ γὰρ ὁ βασιλεὺς διώρυξε τὸν Ἄθω. εἶτα τὸ ἐνθύμημα, ὃ ῥητέον ὅτι συγκριτικῶς πᾶν εὑρίσκεται συγκρινόμενον ἀπὸ τῆς ἐργασίας πρὸς αὐτὸ τεῖνον, οἷον καίτοι ἐκεῖνος μὲν ὄρος διῄρει δυσκολώτερον πρᾶγμα, ἡμεῖς δὲ γῆν διασκάψομεν πρᾶγμα οὐ δυσχερές. εἶτα ἀπὸ τῆς αἰτίας, καίτοι ἐκεῖνος μὲν ἵνα πλεονεκτήσῃ, ἡμεῖς δὲ ἵνα μὴ πάσχωμεν κακῶς πλεονεκτούμενοι· τοῦτο ἐνθύμημα μέν ἐστιν ἀπὸ τῆς αἰτίας εὑρεθέν, ἐπιφερόμενον δὲ τῷ πρώτῳ ἐνθυμήματι τῷ, ὅτι ἐκεῖνο μὲν δυσχερέστερον, τοῦτο δὲ ῥάδιον, δόξαν ἐπενθυμήματος ἤνεγκε.

Καὶ μήν ἐστι καὶ ἄλλο ἐνθύμημα εὑρεῖν εἰς τὴν αὐτὴν ἐργασίαν ἀπὸ τοῦ καιροῦ, καὶ ὁ μὲν ταῦτο ἐποίει
ἐπείγοντος αὐτὸν τοῦ πολέμου παρέργῳ τῷ πράγματι 127
χρώμενος, ἡμεῖς δὲ ἐν ἔργῳ τοῦτο θέσθαι δυνάμεθα. οὐκ ἀγνοητέον δὲ ὡς ἡ τοῦ λόγου μεταχείρισις τὸ ἐνθύμημα τὸ δεύτερον εὑρεθὲν ποιεῖ δοκεῖν ἐπενθύμημα εἶναι, εἴ τις τὸ πρῶτον εἰπὼν ἐνθύμημα καὶ παυσάμενος, εἶτα αὐτὸ ἐπαναλαβὼν πάλιν συνάψειε, καὶ δεύτερον προστιθεὶς τῷ πρώτῳ καθάπερ αὐτῷ λεῖπόν τι προσεξευρών, οὐκ ἄλλο εὑρών, οἷον καὶ ὁ μὲν Περσῶν βασιλεὺς ἵνα πλεονεκτήσῃ διώρυξεν, ἡμεῖς δὲ ἵνα μὴ πλεονεκτώμεθα, [εἶτα] ἐπαναλαβόντες πάλιν φαμὲν ὥσπερ ἐπενθυμούμενοι, καὶ ὁ μὲν ἐπειγόντων αὐτὸν μειζόνων ὅμως τοῦ πλεονεκτεῖν ἕνεκεν ἐποίει τὰ χαλεπώτερα, ἡμεῖς δὲ οὐδενὸς ἄλλου καλοῦντος ἡμᾶς ἢ ἵνα μὴ ζημιωθῶμεν, τὸ πρᾶγμα οὐχ ὑποστησόμεθα;

Πολλάκις δὲ φύσις τῶν πραγμάτων ἐπενθυμήματος ἰδίαν εὕρεσιν κατασκευάζει τοῦ ἐνθυμήματος καθ' αὑτὸ μὲν οὐκ ἀπαρτίσαντος, προσθήκης δέ τινος ἄλλης πε-

ριττοτέραν δριμύτητα χαριζομένης αὐτῷ τῷ ἐνθυμήματι, οἷον εἰ λέγοι τις δεινὸν τὸ ἀδικεῖν πατρίδα, εἶτα ἐργάσαιτο ἐκ τοῦ ἐναντίου, χρὴ γὰρ ἀδικεῖν πολεμίους, εἶτα ἐνθύμημα θείη, ὅτι χαλεπώτερόν ἐστιν ὁ πολίτης ἀδικῶν τοῦ πολεμίου, ὅτι ὁ μὲν διὰ τὸ γένος συγγνώμην ἔχει, ὁ δὲ ἐπιτείνει διὰ τὸ πολίτης εἶναι τὸ μισεῖσθαι. τούτῳ εἰ προσγένοιτο τῷ ἐνθυμήματι τό, καὶ μάλιστα ἂν ὁ πολίτης ἀριστεύῃ τούτους ἀδικῶν, οὓς ἐδόκει πρό-
128 τερον εὖ πεποιηκέναι, [καὶ λοιπὸν] τοῦτό ἐστι τὸ ἐκ τῆς φύσεως τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἀληθινὸν ἐπενθύμημα μετὰ προσθήκης τινὸς περιττοτέραν δριμύτητα χαριζόμενον αὐτῷ τῷ ἐνθυμήματι, καὶ λοιπὸν οὕτω γίνεται καὶ καλεῖται ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ προβλήματι διπλῆ συγκριτικὴ ἐπίτασις περιττοτέραν δριμύτητα χαριζομένη αὐτῷ τῷ ἐνθυμήματι.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠ' ΑΡΧΗΣ ΑΧΡΙ ΤΕΛΟΥΣ.

10 Τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους ἐστὶ μὲν τὸ συνεκτικώτατον πάντων τῶν κεφαλαίων· ἔνθεν γὰρ καὶ τὰ ἄλλα γίνεται κεφάλαια, ἔχει δὲ οὐ τὴν αὐτὴν κατασκευὴν τῶν ἐπιχειρημάτων, οἵαν καὶ τὰ λοιπά. οὐ γὰρ ἡ περίστασις κατασκευάζει τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους, ἀλλ' ὥσπερ ἴδιος ἐπιχειρημάτων τόπος ἐστὶ τοῖς ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους ἡ ὑποδιαίρεσις καλουμένη. ἔστι δὲ ἡ ὑποδιαίρεσις ἡ τοῦ ἀθρόου πράγματος εἰς λεπτὸν τομὴ εὑρισκομένη πολλή, καὶ γίνεται οὕτως, εἴ τις τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους ὁρίσας ἑαυτῷ ὁλοσχερῶς καὶ ἀπαραλείπτως καθ' ἕκαστον ὄνομα τῶν λεγομένων ἐν αὐτοῖς δύναιτο ὑποδιαιρεῖν, οὕτω πλάττων, [εἰ γὰρ μὴ τόδε ἐποίησας ἀλλὰ μετριώτερον, οὐκ ἔδει εὐθύνας ὑποσχεῖν; εἰ γὰρ μὴ τοσαῦτα ἐποίησας, ἀλλ' ἐλάττονα,] οἷον τρεῖς τις

ἀπέκτεινε κατὰ τὸν τῶν ἀκρίτων νόμον υἱεῖς, καὶ ἀξιοῖ 129 δημοσίᾳ τρέφεσθαι νόμου κελεύοντος τὸν ἄπαιδα δημοσίᾳ τρέφεσθαι. γενόμενος ἐν τοῖς ἀπ᾽ ἀρχῆς ἄχρι τέλους οὕτω διασκοπήσεις. ὅπου τρεῖς ἀπέκτεινεν υἱεῖς, τὸ τρεῖς ὑποδιαιρήσεις, εἰ γὰρ ἕνα ἀπέκτεινε. τὸ υἱεῖς ὑποδιαιρήσεις, εἰ γὰρ μὴ αὐτοῦ παῖδα. τὸ ἀπέκτεινεν ὑποδιαιρήσεις, εἰ γὰρ ἀπεκήρυξεν. αὐτὰ δὲ ταῦτα νοεῖται μὲν οὕτως, ἰσχὺν δὲ ἀπὸ τοῦ λόγου ἔχει, ἐπεὶ δύναται καὶ ὡς πνεῦμα ἀποταθῆναι κατὰ τὸ τοῦ ἀντιθέτου σχῆμα, δύναται δὲ καὶ μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὸ πνεῦμα ἕκαστον αὐτῶν, εἰ θέλοις, καὶ κατὰ περίοδον ἀπολαμβάνειν, [καὶ δύναται ὡς πνεῦμα ἀποταθῆναι κατὰ τὸ τοῦ ἀντιθέτου σχῆμα οὕτως,] οἷον εἰ γὰρ μηδὲν προσήκοντας ἀπέκτεινας, εἰ γὰρ ἀλλοτρίους, εἰ γὰρ ὀθνείους, εἰ γὰρ ξένους, οὐκ ἂν ἠγανάκτησα καὶ τότε; οὐκ ἂν ἐδυσχέρανα; οὐκ ἂν ἀπήτησα τιμωρίαν; νυνὶ δὲ φιλτάτους οὓς ἐγέννησας, οὓς ἔθρεψας, ὑπὲρ ὧν ἔδει μάχεσθαι, ὑπὲρ ὧν ἔδει δεδιέναι μή τις αὐτοὺς ἄλλος ἀποκτείνῃ, φθάσας τοῦτο ἐποίησας· ἆρα τὸ τοιοῦτον ἄγος καταδεξαίμην; οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. εἰ δὲ βούλει, καὶ συνάγεται ὧδε. ἄλλος μὲν οὖν τις δικαίως ἂν ὑπόσχοι τιμωρίαν, εἰ καί τινα τῶν μὴ προσηκόντων ἀπέκτεινεν, οὗτος δὲ ἰδίους υἱεῖς τρεῖς ἀποκτείνας ἀφεθήσεται; δύναται δὲ καὶ ἑκάστη ὑποδιαίρεσις ὁρισθεῖσα χώραν προσωποποιΐας ἀναδέξασθαι. ποίκιλλε δὲ τοῖς σχήμασιν, οἷον εἰ γὰρ ἕνα 130 ἀπέκτεινας, οὐκ ἂν εἶπον καὶ τότε ὅτι φόνος ἀσεβὴς σοι τετόλμηται; γίνεται δὲ ὑποδιαίρεσις ποτὲ μὲν ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῦ πράγματος εἰς λεπτὰ τεμνομένου, ποτὲ δὲ ἐκ τῶν ὁμοίων λαμβανομένου, καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ δὴ τοῦ πράγματος οὕτως, οἷον προσῆλθε μάγος πατρὶ αἰτῶν θυγατέρα πρὸς γάμον. οὐκ ἔδωκεν. ἐρᾷ εἰδώλου ἡ κόρη, καὶ κρίνεται ὁ μάγος φαρμάκων. ἐνταῦθα ὑποδιαιροῦντες τὸν

τοῦ εἰδώλου ἔρωτα λέγομεν, ἐρᾷ εἰδώλου· εἰ γὰρ ἀνδρὸς ἤρα τινός, οὐκ ἂν ἐπὶ σὲ ἤγαγον τὴν αἰτίαν, εἰ γάρ σου αὐτοῦ ἤρα, οὐκ ἂν ἐπήγαγον ἐπὶ σὲ τὴν αἰτίαν, ταῦτα ὑποδιαίρεσίς ἐστιν ἐκ τῶν μικροτέρων· τὸν γὰρ τοῦ εἰδώλου ἔρωτα ὑποδιαιροῦμεν ἀπὸ τῶν μικροτέρων εἰς ἄλλους. ἀπὸ δὲ τῶν ὁμοίων οὕτως. εἰ γὰρ μὴ ἤρα, ἀλλ᾽ ἐνόσει νόσον ἄλλην τῷ σώματι, οὐκ ἂν καὶ τότε σε ἔκρινα; καὶ καθόλου δὲ ὡς ἔφαμεν, καὶ τῶν ὁμοίων καὶ τῶν ἰδίων αἱ λεπταὶ ὑποδιαιρέσεις ἀναδέξονται τὰς προσωποποιΐας ἀναγκαίας οὔσας, ἃς εἰ θέλοις, καὶ περιόδοις καὶ παντὶ τρόπῳ ἔξεστί σοι μηκύνειν. ἔστι δὲ ὑποδιαίρεσις ἐκ τοῦ μείζονος ἐνίοτε λαμβανομένη, ἵνα μὴ ἀεὶ τοῖς λεπτοῖς προσέχωμεν, συμβαίνει δὲ τοῦτο, ὅταν ἀξιώμεθά τι παρασχεῖν ἐπὶ μισθῷ φαινομένῳ ἢ χάριτι λέγοντες, ὅτι οὐδὲ εἰ μείζονα ἐδίδου, οἷον πέπομφεν ἑκατὸν τάλαντα Φίλιππος πρίασθαι βουλόμενος τὸν Δημοσθένην. εἰς λεπτὸν ὑποτεμὼν ἐρεῖς, οὐδὲ ἄλλον τινὰ
131 *τῶν τυχόντων ἔδωκα ἄν, μήτι γε Δημοσθένην. τὰ δὲ ἑκατὸν τάλαντα ἐκ τοῦ μείζονος, οὐδὲ εἰ μυρία διδοίη τάλαντα, οὐδ᾽ ἂν πόλεις, οὐδ᾽ ἂν ἔθνη, ἀντὶ Δημοσθένους λήψομαι. ἀλλ᾽ ἵνα μὴ προσκορὲς ᾖ τὸ ἐξ ὑποδιαιρέσεως ἀεὶ τῷ αὐτῷ σχήματι εἰσαγόμενον, ἀλλαττέσθω τὰ σχήματα ποτὲ μὲν οὕτω λεγόντων, εἰ γὰρ τόδε ἐποίησας, οὐκ ἔδει σε δοῦναι τιμωρίαν; ποτὲ δὲ οὕτως, ἐγὼ μὲν γὰρ καὶ ἐπ᾽ ἐκείνῳ σε τιμωρίαν ἀπήτησα ἄν, καίτοι μικρότερον ἦν καὶ μετριώτερον, ποτὲ δὲ οὕτως, ἄλλος μὲν οὖν τις ἐμίσησεν ἂν καὶ διὰ τόδε. ἔστι δὲ τούτου καλλίων μεταχείρισις, εἰ ἀναστρέφοι τις καὶ ὅλον τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἀπὸ τοῦ πράγματος εἰς τιμωρίαν ἕλκων, ἀλλ᾽ ἀναστρέφων τὴν τιμωρίαν, οἷον εἰ καί τι τούτου μετριώτερον ἐποίησας, οὐκ ἔδει σε δοῦναι δίκην; ἵνα ποτὲ μὲν ἀπὸ τοῦ πράγματος ἀρχόμενοι εἰς τὴν ἀξίω-*

σιν καταβαίνωμεν, ποτὲ δὲ ἀπὸ τῆς ἀξιώσεως ἀρχόμενοι εἰς τὸ πρᾶγμα ἐρχώμεθα. ὅταν δὲ αἱ ὑποδιαιρέσεις ἄλογοι γίνωνται φασκόντων ἡμῶν, εἰ γὰρ τόδε ἐποίησας, οὐκ ἂν ἔκρινόν σε; διὰ τὸ ἀλόγως ἂν κρῖναι δόξαι, οὕτω σχηματίσεις, εἰ τόδε ἐποίεις, οὐκ ἂν ἔκρινον, ὡς ὁ συνθάψας τὴν χλαμύδα τῷ ἐρωμένῳ καὶ μὴ κομίσας ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐντειλαμένου ἐκείνου. ἐνταῦθα γάρ, ἐπεὶ μωρόν ἐστι τὸ λέγειν, ἔκρινα ἄν σε, εἰ καὶ ἐδάκρυες 132 συνεχῶς, ἐρεῖς ὅτι εἰ ἐδάκρυες, οὐκ ἂν ἐφρόντισα. εἰ παρεκαθέζου τῷ τάφῳ, οὐκ ἂν ἐμήνιον. καίτοι καὶ τότε εἰ δύνασαι, βίασαι ἀναιρεῖν ὃ δέδωκας, καὶ καθόλου πᾶσαν ὑποδιαίρεσιν ἂν πειραθείης συγχωρήσας ἀνελεῖν, εἶτα ἀνελὼν εἰ ὑπενέγκοις, πολλαπλασιάσοις δριμέως πολλάκις τὸν λόγον λέγων οὕτως, εἰ μὲν τόδε ἐποίησας, συγγνώμης ἄξιος, ἐπεὶ δὲ τόδε, οὐκέτι, καίτοι οὐδὲ τότε. οὕτω γὰρ καὶ αἱ προσωποποιΐαι χώραν ἕξουσι μυρίαν, ἵνα δὲ μὴ προσκορὴς εἶναι δοκῇς διὰ τῶν προσωποποιΐων πληρῶν λόγους, θαυμαστὸς φανήσῃ ῥήτωρ τὸ γνώρισμα αὐτῆς ἀφαιρῶν καὶ χρώμενος αὐτῇ· εἰ γὰρ μὴ λέγοις εἶπον ἂν ἄλλο τι φαίνεται πρότερον, ἢ προσωποποιΐα.

ΠΕΡΙ ΠΛΑΣΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΣ.

Πρόσκειται τοῖς ἀπ᾽ ἀρχῆς ἄχρι τέλους ὥσπερ ἴδιόν 11 τι ἐν τῷ τέλει καὶ τὸ πλαστὸν ἐπιχείρημα καλούμενον, τινὲς δὲ οὕτως αὐτὸ ἐκάλεσαν πλαστὸν οὐκ εἰδότες, ὅτι καὶ πᾶσα ὑποδιαίρεσις πλαστή ἐστι. τὸ γὰρ μὴ γενόμενον, πλαττόμενον δὲ ὡς καὶ γενέσθαι δυνάμενον, τῆς αὐτῆς ἂν εἴη δήπουθεν εὑρέσεως. τὸ γὰρ κυρίως πλατ- 133 τόμενον, ἐπιφερόμενον δὲ πᾶσι τοῖς ἀπ᾽ ἀρχῆς ἄχρι τέλους οὕτως εὑρίσκεται καθολικῶς, εἰ μὲν ἐπ᾽ ἀγαθῷ

τινι πραχθέντι δωρεὰν αἰτεῖς καὶ πλάττεις, οὕτως, εἰ δὲ πρὶν ποιῆσαι τὸ ἀγαθὸν ᾔτουν τὴν δωρεάν, οὐκ ἄν μοι ἔδοτε; οὐκ ἂν ἐψηφίσασθε ἐπαγγελλομένῳ ποιήσειν; καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐρεῖς, δεινὸν δὲ ἐπαγγελλομένῳ μὲν ποιήσειν ψηφίσασθαι, μὴ δοῦναι δὲ πεποιηκότι. εἰ δὲ ἐπὶ κακῷ τινι πραχθέντι τιμωρίαν ἀπαιτεῖς καὶ πλάττεις, ὁμοίως, εἰ δὲ πρὶν ἢ γενέσθαι τὸ κακὸν ἔγνωμεν ὅτι ἔσται, οὐκ ἂν ἐφιλοτιμησάμεθα κωλῦσαι; δεινὸν δὲ μέλλον μὲν γενέσθαι κωλύειν, γενόμενον δὲ μὴ τιμωρεῖσθαι. καὶ ἐφεξῆς τούτῳ τῷ σχήματι τῆς ζητήσεως χρώμενος πολυτρόπως εὑρήσεις τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους κατασκευάσαι.

Τὰ δὲ πλαστὰ χώραν ἔχει μετὰ τὴν ἀθρόαν εἰσβολὴν τῶν ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους, χώραν δὲ ἔχει καὶ ἐν ταῖς ἐργασίαις ταῖς ἀπὸ παραδείγματος, εἰ λέγοιμεν ἐπὶ τῷ παραδείγματι τῷ καλῶς πραχθέντι ἢ κακῶς πλαστὸν ἐπιφέροντες, οἷον οὐ δεῖ ἐχθρῷ ἐπιτάττοντι πείθεσθαι. τοῦτο τὸ ἐπιχείρημά ἐστιν. ἡ ἐργασία [ἐκ παραδείγματος], οὐδὲ γὰρ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐπείσθησαν τῷ Ξέρξῃ γῆν αἰτοῦντι καὶ ὕδωρ, ἀλλ' ἐξελθόντες πολλὰ καὶ καλὰ
134 ἔπραξαν. εἶτα πλαστὸν φέρε, εἰ δὲ τότε συνεβούλευέ τις δοῦναι γῆν καὶ ὕδωρ, οὐκ ἂν κατελεύσθη; ἐγὼ μὲν οἶμαι. ἢ ἐπὶ τῷ κακῶς πραχθέντι, οἷον οὐ δεῖ πιστεύειν Φιλίππῳ χαριζομένῳ, ἀπατεὼν γάρ ἐστιν. εἶτα ἐργασία ἐκ παραδείγματος, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῖς Ὀλυνθίοις συνήνεγκε πεισθεῖσιν αὐτῷ, ἀλλὰ Ποτίδαιαν λαβόντες ἅπαντα προσαπώλεσαν. εἶτα πλαστὸν φέρε, εἰ δὲ τότε ὅτε Ποτίδαιαν ἐλάμβανον, εἶπέ τις αὐτοῖς θεόθεν, ὅτι προσαπολοῦσι καὶ τὴν Ὄλυνθον, ἆρα ἂν ἐδέξαντο; οὐκ ἔστιν εἰπεῖν.

Ἔτι πειρᾶσθαι δεῖ τὰ πλαστὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἐναντίων ζητεῖν πλάττειν, καὶ τοῦτο μυριάκις εὑρίσκεται, οἷον εἰ

μὲν ἐπ' ἀγαθῷ αἰτοίης γέρας, λέγε, εἰ δὲ κακόν τι ἐπεποιήκειν, οὐκ ἂν τιμωρίαν ἔδωκα; ὡς ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην· διεξελθὼν γὰρ τὰς πράξεις τοῦ Χαβρίου λέγει ἐκ τοῦ ἐναντίου πλάττων, ἀλλ' εἰ μὲν μίαν ἀπώλεσεν ναῦν, περὶ θανάτου ἂν ἐκινδύνευεν. τοῦτο μέντοι διπλῆν ἔχει τὴν τῆς πλάσεως θεωρίαν· ἀπὸ γὰρ τοῦ ἐναντίου γενόμενον τῷ μικροτέρῳ συμπλέκεται, ἢ ἐάν τινα κελεύῃς δοῦναι τιμωρίαν ἐπ' ἀδικήματι. ἔνεστι γὰρ λέγειν, εἰ ἃ ἔβλαψεν εὐηργέτησε, δωρεὰς ἂν ἔλαβε, δράσας δὲ κακῶς οὐ κολασθήσεται; παντὸς δὲ τοῦ λεγομένου ζήτει τὸ ἐναντίον, καὶ πολλάκις εὑρήσεις τοῦτο παρ' ὅλον τὸν τοῦ πλαστοῦ λόγον μεμνημένος, ὅτι ὡς ἐπὶ πολὺ ἢ ἀθρόον τὸ πρα- 135 χθὲν ὡς οὐ γενόμενον πλάττεται, ἢ τὸ ἐναντίον αὐτοῦ, οἷον ἐπὶ τυραννοκτόνου, εἰ δὲ πρὶν ἢ ἀποκτεῖναι ἐπηγγελλόμην, τοῦτο τοῦ ἀθρόου πλάσμα ὡς μὴ γενομένου. καὶ ἄλλο ἐκ τοῦ ἐναντίου, εἰ δὲ μὴ κατώρθωσα ἀλλὰ ἐλήφθην, τί ἂν ἔπαθον; καὶ εἰ Δημοσθένην αἰτοίη Φίλιππος ἤ τι τοιοῦτον, διάπλασον ἐκ τοῦ ἐναντίου, εἰ δὲ ὑμεῖς ἐβούλεσθε λαβεῖν τι τῶν τοῦ Φιλίππου, πότε συνεχώρησεν ἂν ὑμῖν; εἰ δὲ καὶ εὐτελέστερόν τι συνεχώρει ἡ φύσις, οὐκ ἂν ὤκνησα διὰ τὸ σαφέστερον, σὺ δὲ παράπεμπε τῷ νῷ τὰς θεωρίας τῷ ῥητορικῷ σου λόγῳ κοσμῶν τὴν τέχνην. ἴσθι μέντοι, ὡς τοῖς ἀρχαίοις ἐντυγχάνοντες καὶ μάλιστα τῷ καθηγεμόνι μυρία καλὰ εὑρίσκομεν, ὅσα δὲ πρὸς τὸ κατεπεῖγον τῆς ὑπαγορεύσεως ἐπιτρέχει τῇ ψυχῇ, δίδωμι.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠ' ΑΡΧΗΣ ΑΧΡΙ ΤΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΣ.

Δυσχερῆ λύσιν ἔχει τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους τῆς 12
πραγματικῆς. εὕρηται οὖν μέθοδος καὶ πρὸς ταῦτα, 31

136 ὥστε τῷ λύοντι τὰ ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους εὐπορίαν εἶναι, καὶ τοῦτο τὸ μάθημα σαφέστατα ἐκθήσομαι. ἐὰν μὲν τὸ πρᾶγμα παρ' ἡμῶν ᾖ γεγονός, καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν εἰς τὴν ἡμετέραν βλάβην εἰσαγόμενον, οὕτως αὐτὸ λύσομεν. ζητοῦντες τῶν ἀντιθετικῶν στάσεων τὰ λυσιτελοῦντα ἡμῖν θήσομεν, ὥσπερ ποιοῦμεν καὶ ἐν τῇ ἀντιλήψει, πολλάκις δὲ θήσομεν καὶ τῶν ἄλλων στάσεων τὰ συντελοῦντα εἰς τὴν ἡμετέραν ὠφέλειαν. καὶ μεταληπτικὰ δὲ ἐὰν ἔχῃ τὸ κεφάλαιον τοῦ πλαττομένου, θήσομεν ἔσθ' ὅτε, καὶ οὕτω λύσομεν, ὅτι οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς τὸ γενόμενον, καὶ μάλιστα ἐὰν ἐκ φύσεως ᾖ τὸ γενόμενον, καὶ διὰ τοῦτο ἀξιῶμέν τι γενέσθαι, ὁ ἐνιστάμενος ἐρεῖ, ὅτι οὐ δι' ἡμᾶς γίγνεται, [ἀλλὰ διὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν.] οἷον ῥεῖ ἀπὸ τῆς Αἴτνης ἐπὶ τὴν Κατάνην συνεχῶς τὸ πῦρ, καὶ συμβουλεύει τις αὐτοὺς μετοικίζεσθαι. τοῦτο λέξει ὁ φεύγειν συμβουλεύων, ὅτι κινδυνεύομεν ἐπιόντος ἡμῖν τοῦ πυρὸς καὶ ἀπαίρωμεν ἐνθένδε. ἀπαντήσομεν οὕτως, οὐ δι' ἡμᾶς ῥεῖ τὸ πῦρ, ἀλλὰ διὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν.

ΠΕΡΙ ΤΑΞΕΩΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ.

13 Ἡ δὲ τάξις τῶν ἐπιχειρημάτων διπλῆ. εἰ γὰρ τύχοι
137 τὰ μὲν αὐτῶν ἀποδεικτικὰ εἶναι πολιτικῆς μόνης ἑρμηνείας δεόμενα, τὰ δὲ πανηγυρικά, τηρήσεις τὰ πανηγυρικὰ τελευταῖα πρὸς τὸ δοκεῖν αὔξειν προχωροῦντα τὸν λόγον ἐπὶ τὸ ἀκμαιότερον, ἵνα τὰ τῆς τέχνης κατ' οἰκείαν τάξιν προχωροῦντα δόξαν ἀκμῆς τῷ λέγοντι παράσχῃ, ὡς ὑπὸ τῆς ἐν τῷ λέγειν θερμότητος ἐπὶ τὸ ἀκμαιότερον προαγομένῳ· ἄλλως δὲ καὶ ἡδίων τοῖς ἀκούουσιν ὁ ἀπὸ τῶν ἀποδεικτικῶν ἐπὶ τὰ πανηγυρικώτερα χωρῶν, οὐχ ὁ ἀπὸ τῶν πανηγυρικῶν ἐπὶ τὰ ἀποδεικτικά.

*Αὕτη μὲν ἰδέα μία, δευτέρα δὲ ἐκείνης σοφωτέρα,
ἰδόντα τὰ ἐπιχειρήματα ὁπόσα ἐστὶ καὶ οἷα, τὸ προκλη-
τικώτερον τοῦ ἑξῆς κεφαλαίου τελευταῖον τιθέναι, ἵνα
ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ ἐπιχειρήματος ἀνισταμένου τοῦ κε-
φαλαίου, κατὰ τὸ ἐφεξῆς ὑφ' ἓν ὁ λόγος γένηται σῶμα
μὴ διασπώμενος ἐν ταῖς ὑποφοραῖς, ἀλλὰ αὐτὸς αὑτοῦ
δοκῶν ἔχεσθαι καὶ ἀνίστασθαι δι' αὑτοῦ. ὥσπερ οὖν
ἴσμεν καὶ ἐν ταῖς ἀντιλήψεσι τὸ ἀντιπαραστατικὸν μετὰ
τὴν ἔνστασιν τελευταῖον τιθέμενον, ἐπειδὴ ἐγερτικόν
ἐστι τοῦ ὅρου, οἷον ἐξῆν ἀποκτιννύναι τὸν υἱόν· οὐκ
ἐξῆν. εἰ δὲ καὶ ἐξῆν, οὐκ ἐπὶ τῷ αἴτιον γενέσθαι σὲ τῇ
μητρὶ θανάτου· ἵνα εὐθέως ὁ ὅρος ἀπαντήσῃ, τί τὸ
αἴτιόν ἐστι θανάτου γενέσθαι. εἰ γὰρ καὶ ἀντιπαράστα-
σίς ἐστιν ἡ ἀπαντήσασα οὐκ ἐπιχείρημα, ὅμως εἰς παρα-
δείγματος λόγον ἐθήκαμεν, ὅτι χρὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιχει-* 138
ρημάτων οὕτω τιθέναι τελευταῖον τὸ τοῦ μέλλοντος 16
*κεφαλαίου προκλητικόν· ἐπεὶ καὶ ἡ ἔνστασις καὶ ἡ ἀντι-
παράστασις τὸν αὐτὸν ἔχουσι λόγον, οὐκ ἀεὶ τῆς ἐν-
στάσεως ἢ ἀντιπαραστάσεως πρώτης τιθεμένης, ἀλλ'
ἐναλλὰξ τοῦτο πασχούσης ἑκάστης· ὃν τρόπον φαμὲν
δεῖν ἀνασκοπεῖν καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιχειρημάτων· καὶ γὰρ
τούτων ἑκάστη ἢ διὰ τὸ ἀκμαιότερον δευτέρα τεθήσε-
ται, ἢ διὰ τὴν τοῦ μέλλοντος κεφαλαίου προσδοκίαν.*

ΠΕΡΙ ΟΡΟΥ.

Ὅρος καὶ ἀνθορισμὸς καὶ συλλογισμὸς καὶ λύσις τοῦ 14
συλλογισμοῦ τέσσαρα μέν εἰσιν ὀνόματα, τῇ δὲ δυνάμει 26
*δύο· ὅ τε γὰρ τὸν ὅρον ἔχων καὶ τὸν συλλογισμὸν [τοῖς
αὐτοῖς ἐπιχειρήμασι κατασκευάσαι ἑκάτερα δύναται], ὅ
τε τὸν ἀνθορισμὸν καὶ τὴν λύσιν τοῦ συλλογισμοῦ τοῖς
αὐτοῖς ἐπιχειρήμασι κατασκευάζειν ἑκάτερα δύναται.* 30

τέχνη δὲ θαυμασία παρ' ἡμῖν εὕρηται πρὸς το μήτε πεφύρθαι τὸν λόγον, μήτε ἄπορον εἶναι διῃρημένης διανοίας, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐπιχειρημάτων, ἵνα ὅ τε τὸν ὅρον μελετῶν καὶ ὁ τὸν ἀνθορισμὸν ἀντιτιθεὶς τούτῳ τὰ πρὸ
139 τοῦ πράγματος εἰωθότα συμβαίνειν λέγωσι, καὶ ὁ μὲν τὸν ὅρον κατασκευάζων οὕτω ζητῇ, τόδε πρὸ τοῦ πράγματος ἔδει γενέσθαι, καὶ γέγονεν, ὁ δὲ τὸν ἀνθορισμὸν κατασκευάζων ἵνα οὕτω λέγῃ, ἔδει τόδε γενέσθαι πρὸ τοῦ πράγματος, οὐδὲ γέγονεν. ταῦτα μὲν πρὸ τοῦ πράγματος, οἷον μαινόμενος ἀπέκτεινε τύραννον, σωφρονήσας αἰτεῖ τὸ γέρας. ἐνίσταταί τις αὐτῷ, οὐ τοῦτό ἐστι τυραννοκτονία. ὁ δέ φησι τοῦτό ἐστι τυραννοκτονία, ἔδει φησὶν ἀνελθεῖν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ἀνῆλθον. ἔδει ἀποκτεῖναι, πεφόνευκα. ταῦτα πρὸ τοῦ πράγματος, ὁ δὲ τὸν ἀνθορισμὸν κατασκευάζων ἐρεῖ οὕτως, ἔδει βουλεύεσθαι πρῶτον τὸν μέλλοντα τυραννοκτονεῖν, σὺ μαινόμενος οὐκ ἐβουλεύσω· σωφρονούντων γὰρ ἔργον ἐστίν, ὥστε τῶν ὀφειλόντων τι πρὸ τοῦ πράγματος γενέσθαι παρὰ τοῦ τυραννοκτόνου λείπει. ἔδει εἰδέναι τὸν τυραννοκτόνον τί ποιεῖ, σὺ δὲ οὐκ ᾔδεις. ὁ δὲ συλλογισμὸς ἀπὸ τῶν ἐπισυμβαινόντων τῷ πράγματι ἐπικατασκευασθήσεται, οἷον οὐδὲν διαφέρει, εἴτε ἐμαινόμην εἴτε ἐσωφρόνουν· ἃ γὰρ σωφρονοῦντος ἀποκτείναντος ἐμοῦ ἐπισυνέβη [ἂν] ἀγαθά, ταῦτα καὶ νῦν γέγονεν. ἔδει τὸν τύραννον ἀνῃρῆσθαι, ἀνῄρηται. ἔδει ἐλευθερίαν γενέσθαι, γέγονεν. ἔδει μηδένα εἶναι ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, οὐδείς ἐστιν. ὁμοίως καὶ ὁ τὴν λύσιν τοῦ συλλογισμοῦ ἔχων ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα συμβαινόντων, εἴ τι
140 μὴ ἐπιγέγονε, λαμβάνων ὡς ἐπιχείρημα φήσει, ὅτι πολὺ διαφέρει· ἃ γὰρ [ἂν] ἐπισυνέβη σωφρονοῦντός σου ἀποκτείναντος, ταῦτα οὐ γέγονε νῦν μαινομένου ἀποκτείναντος, οἷον ὁ σωφρονῶν ἀποκτείνας εὐθέως τιμᾶται,

σὺ δὲ μετὰ τὸν φόνον ἐθεραπεύου ἰατροῖς ὑποκείμενος καὶ μάγοις, ὥστε τῇ μὲν δυνάμει τὰ αὐτὰ εἶναι κἀκεῖνα, οἷα τὰ ἐνθάδε, μόνῃ δὲ τῇ διαστάσει τοῦ χρόνου διαφέρειν, ἐξ οὗ συμβαίνει μὴ διαμαρτεῖν τὰς δριμύτητας πρός τε εὐπορίαν τοῦ ἐπιχειροῦντος καὶ πρὸς διάκρισιν τῶν τε ἄνω κεφαλαίων καὶ τῶν ἐφεξῆς, ὡς ἂν μὴ τοῖς αὐτοῖς περιπίπτωμεν τῷ τὰς αὐτὰς δυνάμεις ἔχειν ἑκάτερα.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΣΚΕΥΗΣ.

Διασκευὴ δέ ἐστιν ἐν προβλήματι ἡ διατύπωσις τοῦ πράγματος, ὥσπερ ἐν ποιητικῇ καθ' ἕκαστον τῶν γενο- 11 μένων ἀφήγησίς τις καὶ διατύπωσις, διὰ μὲν τῶν πεπραγμένων τοῦ διασκευάζοντος ὀφείλοντος πλατῦναι τὸ πρᾶγμα μόνον, οὐ μέντοι γε οὔτε αἰτίαις οὔτε λογισμοῖς τοσοῦτον οὔτε ἄλλῳ τινὶ ἐπιχειρήματι, ἀλλὰ μόνῳ τῷ τρόπῳ. διασκευάζεται μὲν γὰρ πάντως ἕν τι τῶν τῆς 141 περιστάσεως, καὶ ὅ τι δ' ἂν ἐκείνων ᾖ, τῷ τρόπῳ πάντως πλατύνεται, καὶ μετὰ τοῦ τρόπου καὶ προσωποποιίας καὶ οἷα εἰκὸς ἦν ἐφ' ἑκάστου τῶν πραττομένων καὶ λεχθῆναι δυναμένων ἕξει παρὰ τῶν ἐμφαινομένων προσώπων ἐν τῇ διατυπώσει. ἔξεστι δὲ τὸν διασκευάζοντα πιθανῶς τολμᾶν καὶ λέγειν, καὶ ὅσα εἰκὸς ἐπισυμβαίνειν εἴωθε τοῖς πράγμασι παράδοξα ἢ θαυμαστά, καὶ ταῦτα λαμβάνοντα ἐκ τοῦ εἰκότος. ὃ γὰρ ἂν δυνηθῇ ποτε ἐπισυμβῆναι τοιούτῳ πράγματι, λέγειν ἔξεστιν ὡς ἐπισυνέβη καὶ τότε, πᾶν δὲ τὸ παρὰ τὸ εἰκὸς ἢ λεχθὲν ἢ πραχθὲν πραχθῆναι λεγόμενον εἰς κακόζηλον ἐξάγει τὴν διασκευήν. γίνεται δὲ ἡ διατύπωσις τοῦ πράγματος ἢ ἐκ τῶν παρελθόντων ἢ ἐκ τῶν παρόντων, ἢ ἀπὸ τῶν μελλόντων, ἢ οἷα πάλαι ἐγένετο, ἢ ποῖα νυνὶ γίνεται,

ἢ ὁποῖα κατὰ τὸ μέλλον γενήσεται, ἡμῶν καὶ ταῦτα διατυπούντων. συνελόντι δὲ εἰπεῖν ἡ διασκευὴ ποιητικῆς ἔχει φιλοτιμίαν· οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἡ ποιητικὴ ἔχει πλὴν ἑκάστου τῶν γενομένων ἀφήγησίν τινα καὶ διατύπωσιν.

Χρὴ δὲ τὸν μέλλοντα μελετᾶν οἰκονομεῖν εἰδέναι. εἰ
142 μὲν γὰρ εὑρίσκοιτο ἡ διήγησις καὶ ἐκ τῶν παρελθόντων καὶ ἐκ τῶν μελλόντων, ἢ ἀπὸ τῶν παρόντων μόνον, ἢ καὶ τῶν δύο καιρῶν ἢ καὶ τῶν τριῶν, ἔξεστι τὸν παρελθόντα ἀπολαβόντα ἐν τῇ διηγήσει ἐνδιασκεύως ἀποπληρῶσαι τὸ ἄνω μέρος, οὐ μέλλοντα ἐνοχλήσειν τοῖς κάτω μέρεσι τοῖς αὐτοῖς διὰ τὴν τῶν μελλόντων διατύπωσιν. εἰ δὲ εἴη τὸ πρᾶγμα ὀφεῖλον διασκευασθῆναι καὶ ἄνω καὶ κάτω ἐν ταῖς διηγήσεσιν, αὐτοῦ μνήμην ποιησόμεθα κατασκευάζοντες ταῖς αἰτίας, αἷς ἔφαμεν τὴν διήγησιν κατασκευάζεσθαι, τοὺς δὲ τρόπους αὐτοὺς τῇ διασκευῇ φυλάξομεν. ἐὰν δὲ παντάπασιν ᾖ ἄπορον εἰς διατύπωσιν τὸ πρᾶγμα, τότε μεταχείρισίς ἐστιν οἰκονομίας ἀρίστη τὸ μηδὲ ἐν τοῖς ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους γενομένους ἀποχρήσασθαι ταῖς ὑποδιαιρέσεσιν, ἀλλ' ἀθρόως εἰπόντες ἐκεῖ τὸ πρᾶγμα καὶ πλάσαντές τινα ἢ πλεῖστα ἐπὶ ἀθρόῳ τῷ πράγματι ἐπειπόντες τὰς καθ' ἕκαστον ὑποδιαιρέσεις τοῖς ἐπιοῦσι φυλάξομεν τῇ κατασκευῇ χρώμενοι ἐνταῦθα ἀντὶ τῆς διασκευῆς, καὶ τοὺς ὑπομερισμούς, οὓς ἐμέλλομεν ἐν τοῖς ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους ποιεῖν ὡς κατασκευάζοντες, τούτους φυλάξομεν τῇ διασκευῇ ὡς διατυποῦντες, μόνῃ τῇ τῶν κώλων ἁρμονίᾳ χρώμενοι διαφερούσῃ, (ἄλλα γάρ ἐστι κατασκευαζόντων κῶλα, καὶ ἄλλα διασκευαζόντων·) προσέτι δὲ καὶ τὰς περὶ τὴν κατασκευὴν περιόδους ἀφαιροῦντες· ἀλλότριον
143 γὰρ περίοδος διασκευῆς, ὅθεν γίνεται καὶ ἡ τῶν προσωποποιϊῶν εὐπορία. εἰ γὰρ καὶ ἀποροίη τὸ πρᾶγμα διασκευῆς ἀθρόως, ὁ ὑπομερισμὸς προσωποποιΐας οὐκ

ἀπορεῖ. χρὴ δὲ εἰδέναι, ὅτι καὶ πᾶς ὑπομερισμὸς τὰ αὐτὰ λέγει τῇ διασκευῇ ἀνεμποδίστως· δεῖ γὰρ πάντως ἐκ τῆς ὑποδιαιρέσεως εἰς τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ἐπανελθεῖν, ἀλλὰ καὶ καθ᾽ ἑκάστην ὑποδιαίρεσιν τοῦτο ποιεῖν ἀνεπαχθές ἐστιν ἀεί.

Ταυτολογεῖ δὲ διασκευῇ καὶ ἡ τῶν καλουμένων χωρίων ἀγωγή, καὶ ἐκείνη ἀνεπιλήπτως. ἀνάγκη γὰρ ἀπὸ τοῦ παραδείγματος ἢ τοῦ μυθικοῦ ἢ τοῦ ἱστορικοῦ μεταβαίνοντα εἰς τὸ ἴδιον πρᾶγμα τὸ αὐτὸ λέγειν πολλάκις, οἷον ὡς ἐπὶ παραδείγματος τοῦτο ἐπιδεῖν τινα σαφέστερον, ἐπίπρασκεν Ἀλέξανδρος τοὺς Θηβαίων αἰχμαλώτους. πριάμενοι Λακεδαιμόνιοι τριακοσίους κατέσφαξαν παρὰ τὸ ἐν Λεύκτροις τρόπαιον, καὶ κρίνονται τῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀδικημάτων. ἐὰν γὰρ διασκευάζοντες λέγωμεν, τριακοσίους ἐθύσατε ὡς ἱερεῖα ὠμῶς καὶ ἀνηλεῶς τοῖς βωμοῖς, ὡς σφάγια, ταῦτα πάλιν διασκευάσομεν. καὶ ἐν ταῖς διατυπώσεσιν αὐταῖς ὡς ἔφαμεν λέγοντες, ὡς προσῆκον, δεδακρυμένους, θρηνοῦντας, ἐστεφανωμένους, καὶ οἷα ἐποίουν περιπτυσσόμενοι ἀλλήλους, καὶ οἷα ἔλεγον ἱκετεύοντες καὶ ὀδυρόμενοι. μέχρι τούτων ἡ διατύπωσις ἡ ἀπὸ τοῦ πράγματος. ἐὰν δὲ ἐπεισάγειν θέλῃς χωρίον ἀπὸ ἑνὸς ὀνόματος, λήψῃ 144
πρόφασιν ἱστοριῶν, ὡς ἐνταῦθα, τριακοσίους ἐθύσατε, διεφθείρατε τὸν ἀριθμὸν ὑμῶν τὸν ἐπαινούμενον τῶν τριακοσίων τῇ τούτων τελευτῇ· μετὰ γὰρ τὸ εἰπεῖν, ἀνηλεῶς ἀπεκτείνατε, καὶ διασκευάσαι, δύνασαι εἰπεῖν, ὅτι ἀπέθανον ἡμῶν καὶ ἐν Θυρέᾳ τριακόσιοι, ἀλλὰ πολέμου νόμῳ, ὑμεῖς δὲ ἱερείων νόμῳ τούτους κατεσφάξατε. καὶ πάλιν ἄλλο χωρίον, ἀπέκτεινεν ὑμῶν βασιλεὺς τριακοσίους ἐν Πύλαις, ἀλλ᾽ οὐκ ἔθυσεν, ὑμεῖς δὲ παρεστήσασθε τριακοσίους ἱερεῖα τοῖς βωμοῖς ὑμῶν, τοῖς θεοῖς. καὶ πάλιν πρὸς τὴν διασκευὴν χωρήσομεν, εἰ

τύχοι παράδειγμα, κἂν Κλέωνος μνημονεύσῃς τὸ περὶ Πύλον καὶ Σφακτηρίαν χωρίον ἐπεισάγων, κἀκεῖθεν ἐπαναδραμεῖν εἰς τὴν διασκευὴν δύνασαι πάλιν ἀνεμποδίστως.

---

145 ΠΕΡΙ ΕΥΡΕΣΕΩΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

ΠΕΡΙ ΛΟΓΟΥ ΣΧΗΜΑΤΩΝ.

1 Ἐπειδὴ οὖν καὶ περὶ τῶν ἐπιχειρημάτων καὶ περὶ τῶν ἐργασιῶν καὶ περὶ τῶν ἐνθυμημάτων τῆς εὑρέσεως πάντα εἰς τέλος πεπλήρωται, ἀναγκαῖον εἰπεῖν καὶ περὶ τῶν τοῦ λόγου σχημάτων, καθὰ προσήκει ἕκαστον αὐτῶν ἐκφέρεσθαι. ὅσα μὲν γὰρ τῶν ἐπιχειρημάτων ἢ τῶν ἐργασιῶν πολιτικά ἐστι τῷ νῷ καὶ ἀποδεικτικά, προσήκει ταῦτα στρογγύλως καὶ κατὰ ἀντίθετα καὶ κατὰ περιόδους ἐκφέρεσθαι, ὅσα δὲ πανηγυρικὰ τῷ νῷ ἢ παραδειγματικὰ ἢ ἐκ παραβολῆς λαμβανόμενα, ταῦτα δεῖ πνευματικῶς ἀποτείνοντας καὶ ἀκμαίως ἐκφέρειν· τὰ γὰρ ἐνθυμήματα πάντα στρογγύλως κατὰ τὴν σύγκρισιν ἐκφερόμενα δριμύτητος δόξαν πλείονα ἀποφέρεται, ἢ εἴ τις αὐτὰ ἁπλῶσαι θελήσειε τῷ λόγῳ. καίτοι καὶ τούτῳ τῷ σχήματι ὁ Δημοσθένης ἐκαλλωπίσατο πολλάκις, ὡς ἐν τοῖς βιβλίοις εὑρίσκομεν, ὡς ἐκεῖνο ἐν τῷ περὶ
146 τοῦ στεφάνου· ὑμεῖς τοίνυν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Λακεδαιμονίων γῆς καὶ θαλάττης ἀρχόντων καὶ τὰ κύκλῳ τῆς Ἀττικῆς κατεχόντων ἁρμοσταῖς καὶ φρουραῖς, Εὔβοιαν, Τάναγραν, τὴν Βοιωτίαν πᾶσαν, Μέγαρα, Αἴγιναν, Κλεω-

νάς, τὰς ἄλλας νήσους, οὐ ναῦς, οὐ τείχη τῆς πόλεως τότε κεκτημένης, ἐξήλθετε εἰς Ἁλίαρτον, καὶ πάλιν οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον εἰς Κόρινθον, τῶν τότε Ἀθηναίων πολλὰ ἂν ἐχόντων μνησικακῆσαι καὶ Κορινθίοις καὶ Θηβαίοις τῶν περὶ τὸν Δεκελεικὸν πόλεμον πραχθέντων. ἀλλ' οὐκ ἐποίουν ταῦτα, οὐδὲ ἐγγύς. καίτοι τότε ταῦτα ἀμφότερα, Αἰσχίνη, οὔθ' ὑπὲρ εὐεργετῶν ἐποίουν, οὔτ' ἀκίνδυνα ἑώρων, ἀλλ' οὐ διὰ ταῦτα προΐεντο τοὺς καταφεύγοντας ἐφ' ἑαυτούς, ἀλλ' ὑπὲρ εὐδοξίας καὶ τιμῆς ἤθελον τοῖς δεινοῖς αὐτοὺς διδόναι, ὀρθῶς καὶ καλῶς βουλευόμενοι. καὶ γὰρ ἐνταῦθα τὸ μὲν ἐπιχείρημα ἦν καλόν, τὸ μὴ μνησικακεῖν τοῖς ἀδικήσασιν, ἐὰν κινδυνεύωσιν. ἡ ἐργασία δὲ αὐτοῦ, οὐδὲ γὰρ Θηβαίοις οὐδὲ Κορινθίοις ἐμνησικακήσατε, ἀλλὰ κἀκείνοις ἐβοηθήσατε. τὸ δὲ ἐνθύμημα, καίτοι Λακεδαιμονίων γῆς καὶ θαλάττης ἀρχόντων καὶ φοβερῶν ὑμῖν ὄντων πραγμάτων. ἔλαθε δὲ ἁπλώσας [147] αὐτὸ ἀπὸ τοῦ καὶ τὴν τάξιν ὑπαλλάξαι· δεινὸς γὰρ ἀεὶ σοφίσασθαι τὰς τέχνας καὶ ἀποκρύπτειν ὁ ῥήτωρ, καὶ ἄλλοτε μὲν ἄλλως ἐποίει, τῇ τάξει δὲ ἐνταῦθα. ὅθεν καὶ τολμήσας ἁπλῶσαι τὸν λόγον τοῦ ἐνθυμήματος, εἶτα προσελθὼν τῇ ἐργασίᾳ, καὶ πάλιν ἀναγκασθεὶς ἐκ τῆς τέχνης μνησθῆναι τοῦ ἐνθυμήματος τῷ νῷ συνέστρεψεν αὐτὸ ἐν τῷ εἰπεῖν, καίτοι τότε ταῦτα ἀμφότερα οὔθ' ὑπὲρ εὐεργετῶν ἐποίουν, καὶ προσήγαγε τὴν ἐπίτασιν τῷ ἐπιχειρήματι, τὸ δὲ οὐδὲ ἀκίνδυνα ἑώρων, τὸ ἐνθύμημά ἐστιν, ὃ φθάσας ἥπλωσεν ἤδη.

ΠΕΡΙ ΑΝΤΙΘΕΤΟΥ.

Ἀντίθετόν ἐστι σχῆμα λόγος διπλασιάζων πάντα τὸν ὑποκείμενον νοῦν τοῦτον τὸν τρόπον, εἴ τις τοῦ κατὰ φύσιν ζητουμένου τὸ ἐναντίον λαμβάνων καταβαίνοι εἰς τὸ ὑποκείμενον, οἷον ἐπειδὴ ἡμέρα ἐστί, δεῖ ποιῆσαι τόδε. τοῦτο τὸ ζητούμενον, τὸ δὲ ἀντίθετον αὐτοῦ, εἰ μὲν γὰρ μὴ ἦν ἡμέρα, ἀλλὰ νύξ, ἴσως ἐχρῆν μὴ ποιεῖν. εἶτα καταβαίνει εἰς τὸ ἴδιον, ἐπεὶ δέ ἐστιν ἡμέρα, ποιῆσαι προσῆκεν, οἷον καὶ ἐν τοῖς προβλήμασι, δεῖ καινο- 148 *τομεῖν· πόλεμος γάρ ἐστι. τοῦτο τὸ κατὰ φύσιν· τὸ δὲ ἀντικείμενον αὐτοῦ, εἰ μὲν γὰρ οὐκ ἦν πόλεμος, ἀλλὰ εἰρήνη καὶ ἡσυχία, ἔδει μὴ καινοτομεῖν. ἀρετὴ δὲ τοῦ ἀντιθέτου, ὅτι καὶ ἁπλούμενον τῷ πλήθει τῶν κώλων πνεῦμα γίνεται, καὶ συστρεφόμενον τῇ ἑρμηνείᾳ περιόδου τάξιν ἐπέχει, οἷον εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐν ἡσυχίᾳ τὰ καθεστηκότα, καὶ ἀπραγμοσύνη κατεῖχεν ἡμᾶς, καὶ μήτε ἄτοπον μήτε φοβερὸν ἐφειστήκει παρὰ τῶν πολεμίων μηδέν, ἐπ᾽ ἀδείας δὲ ἦμεν ἐπειλημμένοι καὶ ἐξουσίας τοῦ πράττειν ὅσα βουλομένοις ἡμῖν ἐτύγχανεν, ἔδει φυλάττειν τὰ καθεστηκότα καὶ παρακινεῖν μηδὲ ἓν μηδὲ καινοτομεῖν, ἀλλὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐμμένειν ἔθεσί τε καὶ ψηφίσμασι καὶ νόμοις, ἐπεὶ δὲ πόλεμος κεκίνηται καὶ πλησίον οἱ πολέμιοι, καὶ ἐφέστηκε τὰ δεινὰ καὶ ταραχὴ τοσαύτη τῶν πραγμάτων, τίνος ἕνεκεν οὐ καινοτομήσομεν, αὐτοῦ τοῦ πολέμου ταύτην ἔχοντος τὴν φύσιν, ἀφ᾽ ἑαυτοῦ τεχνᾶσθαι τὰ πολλὰ καὶ τὸν τῶν ἀνθρώπων μεταποιεῖν ἐπὶ τὸ καινότερον βίον; τοῦτο ἐκταθὲν τοῖς κώλοις ἐγένετο πνεῦμα, δύναται δὲ συστραφὲν εὐρύθμως γενέσθαι καὶ περίοδος, οἷον ἃ γὰρ ἐφυλαξάμεθα ποιεῖν ἂν εἰκότως εἰρήνης ὑπαρχούσης, ταῦτα βέλτιον ἐργάσασθαι πολέμου καθεστηκότος. καὶ οὔτε ἰσχυρότερον οὔτε ἀναγκαιότερον εὑρίσκεται σχῆμα τοῦ ἀντιθέ-*

του παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ῥᾳδίως οὐδέν. καίτοι γε παντὸς τοῦ ἀντιθέτου τῆς προτάσεως περιττῆς οὔσης τῇ ἀληθείᾳ τοῖς ἀκούουσιν, ὅμως τὸ λεγόμενον οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος δοκεῖ λέγεσθαι, ποιεῖ δὲ αὐτὸ δοκεῖν εἶναι ἀναγκαῖον ἡ τοῦ κατὰ φύσιν προσδοκία. ἐν ᾧ γὰρ τὴν πρό- 149
τασιν ὁ ῥήτωρ λέγει τοῦ ἀντιθέτου, ἐν τούτῳ τὸ κατὰ φύσιν ἤδη τοῖς ἀκούουσι νοεῖται τῷ τῆς ἀποδόσεως νοήματι. τὸ δὲ σχῆμα οὕτως ἐστὶν ἀξιέραστον, ὡς μὴ περίοδον μόνον ποιεῖν καὶ πνεῦμα, ἀλλὰ καθάπαξ πάντα νοῦν κοσμεῖν. κοσμεῖ δὲ καὶ προοίμιον πολλάκις, εἴ τις τοιούτῳ σχήματι τὸ προοίμιον ἐξενέγκοι, ὡς ὁ Δημοσθένης, εἰ μὲν περὶ καινοῦ τινος πράγματος προὐτίθετο λέγειν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι. καὶ γὰρ ἐνταῦθα τὸ κατὰ φύσιν ἐστίν. ἐπειδὴ δὲ περὶ ὧν πολλάκις ἤδη πρότερον εἰρήκασιν οὗτοι, συμβαίνει καὶ νῦν σκοπεῖν, ἡγοῦμαι καὶ πρῶτος ἀναστὰς εἰκότως ἂν συγγνώμης τυγχάνειν. τὸ δὲ ἀντίθετον, εἰ μὲν περὶ καινοῦ τινος πράγματος προὐτίθετο λέγειν, ἐπισχεῖν ἔδει τοῖς πρεσβυτέροις παραχωροῦντα πρῶτον εἰπεῖν.

Ἰστέον δὲ ὅτι περὶ ῥητορικοῦ ἀντιθέτου διελέχθημεν, ἐπεὶ οἱ φιλόσοφοι ἐναντίον καὶ ἀντίθετον οὐ διαιροῦσι, παρ᾽ ἡμῖν δὲ τὸ ἀντίθετον σχῆμά ἐστι τοῦ λόγου. τὸ δὲ ἐναντίον δριμύτης νοήματος ἀπὸ τῆς ἐργασίας λαμβανομένη, οἷον οὐ δὴ θαυμαστόν ἐστιν, εἰ στρατευόμενος ἐκεῖνος καὶ παρὼν ἐφ᾽ ἅπασι καὶ μηδένα καιρὸν μηδ᾽ ὥραν παραλείπων ἡμῶν μελλόντων καὶ ψηφιζομένων καὶ πυνθανομένων περιγίγνεται. τοῦτο γὰρ εἰ μὲν ἀντίθετον 150
ἐβούλετο ποιῆσαι, οὕτως ἂν μετεχειρίσατο, εἰ μὲν γὰρ μήτε πονῶν μήτε παρὼν τοῖς πράγμασι περιεγίνετο ἡμῶν, θαυμαστὸν ἦν. τὸ γὰρ ἀντίθετον ταύτην ἔχει

τὴν δύναμιν τοῦ λόγου, εἰ μὲν γὰρ μὴ ἐγίνετο, ὃ ἐγένετο. τὸ δὲ ἐναντίον ἀναστρέφει τὸ πρᾶγμα ἀπὸ τῶν δρώντων εἰς τοὺς πάσχοντας, καὶ ἀπὸ τῶν πασχόντων εἰς τοὺς δρῶντας, ὃ πεποίηκεν ἐνταῦθα ὁ ῥήτωρ. τοὐναντίον γὰρ ἂν ἦν θαυμαστόν, εἰ μηδὲν [ὧν δεῖ] ποιοῦντες ἡμεῖς ὧν τοῖς πολεμοῦσι προσήκει, τοῦ πάντα ἃ προσῆκε ποιοῦντος περιῆμεν. πολὺ γὰρ διενήνοχε λέγειν, ὅτι θαυμαστὸν ἦν, εἰ Φίλιππος μὴ πονῶν ἡμῶν περιῆν, ὃ τοῦ ἀντιθέτου ἐστὶν ἰσχύς. ἢ λέγειν πάλιν, εἰ μηδὲν ποιοῦντες ἡμεῖς Φιλίππου περιῆμεν, ὅ ἐστιν ἐνάργεια τοῦ ἐναντίου. καὶ περὶ μὲν ἀντιθέτου τοσαῦτα εἰρήσθω.

ΠΕΡΙ ΠΕΡΙΟΔΟΥ.

3 Ἡ δὲ περίοδος οὐχ ἑνὶ ὑποπίπτει σχήματι, ὥστε αὐτὸ παραδοῦναι, ἀλλὰ πολλοῖς καὶ ποικίλοις, ἃ παρὰ τῶν ἀρχαίων λαμβάνοντες ἐν τηρήσει πεποιήκαμεν. ἔστι μὲν οὖν περίοδος κυρίως ἡ τοῦ ὅλου ἐπιχειρήματος ἀναγκαστικὴ σύνοδος καὶ κλεὶς τρόπον τινά, καὶ ἀληθινὴ περίοδος τοῦτό ἐστιν ἡ ἀπαρτίζουσα τὸ ἐπιχείρημα καὶ
151 συνάγουσα, ὥστε τὸ ἑτέρωθί πως λέγειν περιοδικῶς ἐστι λέγειν, οὐ περίοδόν ἐστι ποιεῖν, ἀλλ' ἑρμηνεύειν περιοδικῶς καὶ σχῆμα περιόδου λαμβάνειν. ἡ δὲ ἀληθινὴ περίοδος οὐ τῷ σχήματι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ νῷ συνάγει τὸ ἐπιχείρημα, ὅ τινες καὶ ἐνθύμημα καλοῦσιν, οὐ πᾶσα δὲ δύναιτο ἂν ἐνθυμηματικὴ περίοδος εἶναι, εἰ μὴ καὶ γνωμικὴ τὸ καθόλου εἰς τὸ ἴδιον κατάγουσα, καὶ τὸ ἴδιον εἰς τὸ καθόλου ἀνάγουσα. τηρήσαντες οὖν εὕρομεν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὰς μεταβολὰς τῶν πτώσεων ὀνομαστικῆς καὶ γενικῆς καὶ δοτικῆς καὶ αἰτιατικῆς ποιούσας περιόδους, οἷον ὁ γὰρ οἷς ἂν ἐγὼ ληφθείην

ταῦτα πράττων καὶ κατασκευαζόμενος, οὗτος ἐμοὶ πολεμεῖ, κἂν μήπω βάλλῃ μηδὲ τοξεύῃ. τοῦτο κατὰ τὴν ὀνομαστικήν, κατὰ δὲ τὴν γενικὴν ὧν οὖν ἐκεῖνος μὲν ὀφείλει τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ πεπολιτευμένοις χάριν, ὑμῖν δὲ δίκην προσήκει λαβεῖν, τούτων οὐχὶ νῦν ὁρῶ τὸν καιρὸν τοῦ λέγειν. κατὰ δὲ τὴν δοτικὴν οἷς γὰρ οὖσιν ἡμετέροις ἔχει χρῆσθαι, τούτοις τἄλλα πάντα ἀσφαλῶς κέκτηται. κατὰ δὲ τὴν αἰτιατικὴν εἶθ᾽ ὃν ἡ τύχη καὶ τὸ δαιμόνιον φίλον μὲν ἀλυσιτελῆ, συμφέροντα δ᾽ ἐχθρὸν ἐμφανίζει, τοῦτον ἡμεῖς φοβούμεθα; τὸ γὰρ κλητικὸν σχῆμα πνεύματός ἐστι μέρος ἀποστροφὴν ἐργαζόμενον καὶ καταφοράν, εἶτα, ὦ τί ἂν εἰπών σέ τις ὀρθῶς ἄρα 152
προσείποι; καὶ πάλιν, ἀπόκριναι γὰρ δεῦρο ἀναστάς μοι. οὐ γὰρ δὴ δι᾽ ἀπειρίαν γε οὐ φήσεις ἔχειν ὅ τι εἴπῃς. εἰσὶ δὲ καὶ ἀποδεικτικαὶ τοῖς σχήμασιν, οἷον ἐν μὲν γὰρ τῷ γράψαι μηδένα εἶναι ἀτελῆ τοὺς ἔχοντας ἀφείλετο τὴν ἀτέλειαν, ἐν δὲ τῷ προσγράψαι μηδὲ τὸ λοιπὸν ἐξεῖναι δοῦναι ὑμᾶς τὸ δοῦναι ὑμῖν ἐξεῖναι. ταύτης τὸ σχῆμα καλὸν μὲν ζηλοῦν καὶ ἀπὸ τῆς ἑρμηνείας, κρεῖττον δὲ εἰ τὸ ἐλλεῖπον ἀπὸ κοινοῦ ποιεῖ τις ἐν ταῖς μεταποιήσεσιν, ἵνα τὸ ἐν τῇ προτάσει εἰρημένον ἐν τῇ ἀποδόσει λείπῃ μὲν μὴ λεγόμενον, φαίνηται δὲ ὡς λεγόμενον, ὡς καὶ ἐνταῦθα τὸ ἀφείλετο ἐν μὲν τῇ προτάσει λέλεκται, ἐν δὲ τῇ ἀποδόσει συνυπακούεται.

Ἔστι δὲ καὶ ἐπιτιμητικὴ περίοδος τῷ σχήματι, ὅταν λέγωμεν, εἶτα ἃ Φίλιππος ἂν εὔξαιτο τοῖς θεοῖς, ταῦτα ὑμῶν τινες ἐνθάδε ποιοῦσιν; κἀκεῖ πάλιν, εἶτ᾽ οὐκ αἰσχύνεσθε, εἰ μηδ᾽ ἃ πάθοιτ᾽ ἄν, εἰ δύναιτ᾽ ἐκεῖνος, ταῦτα ποιῆσαι καιρὸν 153

ἔχοντες οὐ τολμήσετε; γίνεται δὲ καὶ ἐκ συμπλοκῆς δύο ἀδικημάτων, οἷον νῦν δὲ ἃ μὲν πλεύσασιν ἦν σῶσαι, βαδίζειν κελεύων ἀπολώλεκεν οὗτος, ἃ δ᾽ εἰποῦσι τἀληθῆ, ψευδόμενος.

Καθόλου δὲ περὶ σχήματος περιόδου λεκτέον. περίοδός ἐστι σχῆμα αὐτοτελὲς ὅλου τοῦ ἐπιχειρήματος ἐν ἑρμηνείας ῥυθμῷ· συντόμως ἀπηρτισμένον, τὰ δὲ ἐν αὐτῇ συντόμως ὑπερβατὰ καλῶς σχηματίζει τὰς περιόδους, οἷον ὁ γὰρ οἷς ἂν ἐγὼ ληφθείην. ἔστι γὰρ τὸ ἑξῆς, ὁ γὰρ ταῦτα πράττων οἷς ἂν ληφθείην ἐγώ.

Ἰστέον δὲ ὡς τὴν περίοδον ἤτοι ἰσοσκελῆ καὶ ἰσόπλευρον ἀπὸ τῶν κώλων εἶναι δεῖ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν, ἢ συντομωτέραν ἐν τῇ ἀποδόσει, ἀτονία δὲ ῥήτορος τὴν ἀπόδοσιν τῆς περιόδου μακροτέραν ποιεῖσθαι τῆς προτάσεως. καὶ καθάπαξ εἴ τις ἐκλεξάμενος τὰ παρὰ τῶν ἀρχαίων σχήματα τῶν περιόδων μιμοῖτο, ἐν ταῖς μεταποιήσεσι πλῆθος ἂν εὕροι περιόδων· καὶ γὰρ καὶ τὸ ἐκ παραβολῆς σχῆμα ἄριστον. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐκείνων προήλω, σὺ τάδε οὐκ ἂν ἔγραψας, οὕτως ἂν σὺ νῦν δίκην δῷς, ἄλλος οὐ γράψει. καὶ διαπορητικῶς ἔστι περιοδεῦσαι, ἂν ἄρξηταί τις, ὡς ὁ Δη-
134 μοσθένης ἐν τῷ κατὰ Τιμοκράτους, διὰ τί ἄρα νὴ Δία, διὰ τί τοῦτο οὐχὶ καλῶς ἔχειν τὸ ψήφισμα ἔδοξέ τισι; πότερον, ὅτι παρὰ τοὺς νόμους; καὶ μὴν μόνον ἐστὶ κατὰ τοὺς νόμους. ἀλλ᾽ ὅτι τάξεως λύσις; καὶ μὴν καὶ τοῦτο, ὡς οὐκ ἄλλο, θεμέλιος εὐταξίας. ἀλλ᾽ ὅτι τόδε; καὶ ἀποδώσεις αὐτό. γίνεται δὲ ὅταν καὶ δύο καὶ τρία νοήματα ἔχῃς, οἷον εἴ τις ἐκείνην ἐθελήσειε μεταποιῆσαι τὴν περίοδον περιοδικὴν μᾶλλον οὖσαν ἢ περίοδον νῦν δὲ ἃ μὲν πλεύσασιν ἦν σῶσαι, βαδίζειν κελεύων ἀπολώλεκεν οὗτος, ἃ δὲ εἰποῦσι τά-

ληθῆ, ψευδόμενος, [καὶ πάλιν,] διὰ τί γὰρ ἄν, νὴ Δία, διὰ τί φείσαιτό τις Αἰσχίνου; πότερον ὅτι τὴν ἔξοδον ἐπετάχυνε; καὶ μὴν πλεῖν ἔδει καὶ μὴ βαδίζειν. ἀλλ' ὅτι τἀληθῆ πρὸς ὑμᾶς ἔφησε; καὶ μὴν ψευσάμενος πάντα ἀπολώλεκεν. ἡ δὲ τῆς μεταποιήσεως ἀρετὴ τοῦ ὑποτεθέντος νοήματος πᾶν σχῆμα οὕτως ἐφαρμόσαι δύναται, ὃ μᾶλλον ἐκπλήττει γινόμενον ἐξ αὐτοσχεδίου, ἢ γραφῇ παραδιδόμενον.

Γίνεται δὲ καὶ μονόκωλος περίοδος, γίνεται δὲ καὶ δίκωλος, καὶ τρίκωλος ἡ ἐκ τριῶν κώλων συνεστηκυῖα, καὶ τετράκωλος ἡ ἐκ τεττάρων. κῶλον δέ ἐστιν ἀπηρτισμένη διάνοια. ἡ μὲν γὰρ μονόκωλος ἐκείνη, ἐπειδὴ κρέμαται ἡ διάνοια αὐτῆς μέχρι τοῦ τέλους τῷ ὑπερβατῷ, οὕτω σχηματισθεῖσα σχοινοτενῶς διείληπται, 155 εἶτα οὐκ αἰσχύνεσθε, εἰ μηδ' ἃ πάθοιτ' ἂν εἰ δύναιτ' ἐκεῖνος, ταῦτα ποιῆσαι καιρὸν ἔχοντες οὐ τολμήσετε; δίκωλος δὲ ἐκείνη ἡ προτάσεως μονοκώλου κειμένης ἀπόδοσιν ἀπαιτοῦσα μονόκωλον, τοῦτο δὲ μάλιστα πάσχουσιν αἱ γνωμικαί. ἔστι δὲ γνωμικὴ περίοδος αὕτη, τὸ γὰρ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται. τρίκωλος δὲ ἐκείνη, ὅταν δύο κώλων διαφόρων προταθέντων ἀρκῇ μονόκωλος ἑκατέροις ἀπόδοσις, οἷον ὧν οὖν ἐκεῖνος μὲν ὀφείλει τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ πεπολιτευμένοις χάριν, ὑμῖν δὲ δίκην προσήκει λαβεῖν, μέχρι τούτου ἡ πρότασις, εἶτα ἐπήρκεσεν ἑκατέροις τοῖς κώλοις ἡ ἀπόδοσις μονόκωλος τούτων οὐχὶ νῦν ὁρῶ τὸν καιρὸν τοῦ λέγειν. τετράκωλος δὲ ἡ ἐν ἑκατέρᾳ προτάσει ἀπόδοσιν ἰδίαν ἔχουσα, οἷον ἐν μὲν γὰρ τῷ γράψαι μηδένα εἶναι ἀτελῆ τοὺς ἔχοντας ἀφείλετο τὴν ἀτέλειαν, ἐν δὲ τῷ προσγράψαι μηδὲ τὸ λοιπὸν

156 ἐξεῖναι δοῦναι ὑμᾶς τὸ δοῦναι ὑμῖν ἐξεῖναι. τῆς τετρακώλου δὲ ταύτης ἡ χρεία καλλίστη ἐν ταῖς μεταποιήσεσιν, ὅτι καὶ δύναται στρέφεσθαι. τετράκις γὰρ μετασχηματιζομένη ἐκ τῶν προτάσεων καὶ τῶν ἀποδόσεων ἀλύπως δύναται λεχθῆναι τετράκις, εἰ δὲ δεῖ καὶ χιασθῆναι αὐτήν, τότε δὴ τότε δύναιτο ἄν τις αὐτὴν ἐκ τῆς τῶν νοημάτων ἀνάγκης καὶ πλεονάκις στρέφειν. οὐ πᾶσα δὲ χιασθῆναι δύναται τετράγωνος περίοδος. ἔστω δὲ πρῶτον αὕτη ἡ πολλάκις μὲν στρεφομένη μηδὲ ἅπαξ δὲ χιαζομένη, οἷον ἐν μὲν γὰρ τῷ γράψαι μηδένα εἶναι ἀτελῆ τοὺς ἔχοντας ἀφείλετο τὴν ἀτέλειαν, ἐν δὲ τῷ προσγράψαι μηδὲ τὸ λοιπὸν ἐξεῖναι δοῦναι ὑμᾶς, τὸ δοῦναι ὑμῖν ἐξεῖναι. δύναται δὲ αὕτη ἀθρόως ἀναστραφεῖσα καὶ ἄλλως γενέσθαι· ἡ γὰρ δευτέρα πρότασις καὶ ἡ ἀπόδοσις γίνονται πρῶται, οἷον ἐν μὲν γὰρ τῷ προσγράψαι μηδὲ τὸ λοιπὸν ἐξεῖναι δοῦναι ὑμᾶς τὸ δοῦναι ὑμῖν ἐξεῖναι ἀφείλετο, ἐν δὲ τῷ γράψαι μηδένα εἶναι ἀτελῆ τοὺς ἔχοντας ἀφείλετο τὴν ἀτέλειαν. ἢ τὰς δύο προτάσεις ἐκλαβὼν συντίθημι, ἐν μὲν γὰρ τῷ γράψαι μηδένα εἶναι ἀτελῆ, καὶ ἐν τῷ προσγράψαι μηδὲ τὸ λοιπὸν ἐξεῖναι δοῦναι ὑμῖν καὶ τοὺς ἔχοντας ἀφείλετο τὴν
157 ἀτέλειαν, καὶ ὑμᾶς τὸ δοῦναι [ὑμῖν] ἐξεῖναι. ἢ τὰς ἀποδόσεις ποιῶ προτάσεις, καὶ τοὺς ἔχοντας ἀφείλετο τὴν ἀτέλειαν καὶ ὑμᾶς τὸ δοῦναι ὑμῖν ἐξεῖναι ἐν τῷ γράψαι μηδένα εἶναι ἀτελῆ, καὶ ἐν τῷ προσγράψαι μηδὲ τὸ λοιπὸν ἐξεῖναι δοῦναι ὑμῖν. καὶ αὕτη ἐστὶ καὶ οὕτω γίνεται ἡ πολλάκις μὲν ἀναστρεφομένη μηδὲ ἅπαξ δὲ χιαζομένη. ἐκείνη δὲ καὶ χιασθῆναι δύναται παρὰ τῷ Δημοσθένει, ὁ μὲν γὰρ Φίλιππος ὅσῳ πλείονα ὑπὲρ τὴν ἀξίαν πεποίηκε τὴν ἑαυτοῦ, τοσούτῳ θαυμαστότερος παρὰ πᾶσι νομίζεται. ὑμεῖς δέ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅσῳ χεῖρον ἢ

προσῆκε κέχρησθε τοῖς πράγμασι, τοσούτῳ πλείονα αἰσχύνην ὠφλήκατε. καὶ μυριάκις ἐστὶ μεταποιεῖν τὴν ἀναδεχομένην τοῦτο τὸ σχῆμα. πῶς δὲ ἀναδέχεται τὸν χιασμόν; ὅταν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς προτάσεσιν ἀμφότεραι ἁρμόζωσιν αἱ ἀποδόσεις καὶ ἐναλλάξ, οἷον ὁ μὲν γὰρ Φίλιππος ὅσῳ πλείονα ὑπὲρ τὴν ἀξίαν πεποίηκε τὴν ἑαυτοῦ, τοῦτο ἡ πρότασις, ἁρμόσει δὲ αὐτῇ ἑκατέρα ἀπόδοσις, εἴτε βούλοιτό τις λέγειν, τοσούτῳ θαυμαστότερος ἐκεῖνος παρὰ πᾶσι νομίζεται, εἴτε βούλοιτο λέγειν, τοσούτῳ πλείονα ὑμεῖς αἰσχύνην ὠφλήκατε. καὶ πάλιν, ὑμεῖς δέ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅσῳ χεῖρον ἢ προσῆκε κέχρησθε τοῖς πράγμασιν. ἡ πρότασις ἡ δευτέρα πρὸς ἀμφότερα ἁρμόσει, εἴτε βούλοιτό τις 158 λέγειν, τοσούτῳ πλείονα αἰσχύνην ὠφλήκατε, εἴτε βούλοιτο λέγειν, τοσούτῳ θαυμαστότερος ἐκεῖνος παρὰ πᾶσι νομίζεται. καὶ ὅλως ἄπειρος ὁ περὶ τούτου λόγος.

ΠΕΡΙ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ.

Δεῖ τοίνυν τὸν μέλλοντα λέγειν τὰ ποῖα τῶν νοημά- 4 των κατὰ πνεῦμα ἐξενεχθήσεται, πρῶτον εἰπεῖν τί ἐστι πνεῦμα, καὶ πόσα εἴδη αὐτοῦ, καὶ πῶς γίνεται, καὶ πῶς συντίθεται. πνεῦμα μὲν οὖν ἐστι σύνθεσις λόγου διάνοιαν ἀπαρτίζον ἐν κώλοις καὶ κόμμασι μετρούμενον πρὸς τὴν διάρκειαν τοῦ πνεύματος κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ λέγοντος. ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ κώλου καὶ κόμματος ἔφαμεν, ἰστέον ἐν συντόμῳ ὅτι δεῖ καὶ κόμμα καὶ κῶλον ἀπαρτίζειν τὴν διάνοιαν. διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων τοῖς μέτροις· τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ τεττάρων καὶ πέντε συλλαβῶν καὶ μέχρι τῶν ἓξ κόμμα ἐστὶν ἐπῳδῷ μετρούμενον, τὸ δὲ ὑπὲρ τὰς ἑπτὰ καὶ ὀκτὼ καὶ δέκα καὶ ἐγγίζον ἤδη τῷ τριμέτρῳ καὶ μέχρι τοῦ ἡρωϊκοῦ προχωροῦν κῶλον γί-

νεται ὀρθὸν καὶ τεταμένον, ὁ δὲ τῶν συλλαβῶν ἀριθμὸς
περινενόηται, τὸ δὲ ὑπὲρ τὸ ἡρωϊκὸν σχοινοτενὲς κέ-
κληται χρήσιμον προοιμίοις μάλιστα καὶ ταῖς τῶν προοι-
μίων περιβολαῖς. οἱ δέ φασι καὶ τὸν ἐπῳδὸν κῶλον εἶ-
159 ναι, τὸ δὲ ὑποκάτω κόμμα. ταῦτα μὲν οὖν κῶλά ἐστιν,
ἀλλ' ὁ τὴν Εὔβοιαν ἐκεῖνος σφετεριζόμενος,
καὶ κατασκευάζων ἐπιτείχισμα ἐπὶ τὴν Ἀτ-
τικήν. εἶτα ἐπιφέρει κόμματα, καὶ καταλαμβάνων
Ὠρεόν, καὶ κατασκάπτων Πορθμόν. εἶτα δια-
δέχεται κῶλον πάλιν, καὶ καθιστὰς ἐν μὲν Ὠρεῷ
Φιλιστίδην τύραννον. εἶτα κόμμα πάλιν, ἐν δ'
Ἐρετρίᾳ Κλείταρχον, ἢ κῶλον ἐπῳδῷ ἴσον. καὶ
καθόλου τὸ πνεῦμα τούτοις συνέχεται· οὔτε γὰρ ἀριθ-
μῷ οὔτε ἕξει ὑποπίπτει τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ τὸ παρατυχὸν
λέγεται, δι' ἄλλων μέντοι οὐ γίνεται. ἰστέον δὲ ὅτι καὶ
ἀπὸ τῶν πέντε συλλαβῶν, ὡς ἔφαμεν, καὶ τεττάρων δέ
γε καὶ ἡσσόνων τὸ κόμμα συνίσταται. εἰ δὲ ἀπαρτίζοιτο
διάνοια, καὶ ἐν δύο συλλαβαῖς κόμμα ἐστί. κόμμα δέ
ἐστι σύνθεσις διανοίας μικροτέρα κώλου, ἐπεὶ τὸ πνεῦ-
μα αὐτὸ μετ' ὀλίγον καὶ εἰς τοιαῦτα καταλήξει κόμματα,
ὅταν λέγῃ, πότερον ταῦτα ποιῶν ἠδίκει καὶ
παρεσπόνδει καὶ τὴν εἰρήνην ἔλυεν ἢ οὔ; καὶ
γὰρ αἱ ἐπὶ τέλει δύο συλλαβαὶ ἢ οὒ κόμμα ἐστὶν ἐρω-
τῶντος ὁλοκλήρως ἀνθρώπου διάνοιαν.

Εἴδη δὲ πνευμάτων δύο· ἤτοι γὰρ ἓν νόημα λαβόν-
τες καὶ τοῦτο ἐργαζόμενοι τῇ ἑρμηνείᾳ πλείοσι κώλοις,
ὡς ἔφην, διαρκοῦμεν τὸ ἓν ἐπεκτείνοντες, οἷον ὅτε
160 γὰρ περιϊὼν ὁ Φίλιππος Ἰλλυριοὺς καὶ Τρι-
βαλούς, τινὰς δὲ καὶ τῶν Ἑλλήνων κατεστρέ-
φετο, καὶ δυνάμεις πολλὰς καὶ μεγάλας ἐποι-
εῖτο ὑφ' ἑαυτόν, καί τινες τῶν ἐκ τῶν πόλεων
ἐπὶ τῇ τῆς εἰρήνης ἐξουσίᾳ βαδίζοντες ἐκεῖσε

διεφθείροντο, ὧν εἷς οὗτος ἦν, τότε δὴ τότε πάντες ἐφ' οὓς ταῦτα παρεσκεύαζεν ἐκεῖνος, ἐπολεμοῦντο. εἰ δὲ μὴ ᾔσθάνοντο, ἕτερος οὗτος λόγος, οὐ πρὸς ἐμέ. τοῦτο γὰρ σύμπαν ἑνός ἐστι νοήματος ἑρμηνεία τοῦ ὅτι πάλαι Φίλιππος τοῖς Ἕλλησιν ἐπεβούλευεν. ἢ ὅταν πολλὰ πράγματα ἀθρόως ἔχοντες εἰπεῖν καθ' ἕκαστον κῶλον πρᾶγμα ἀπαρτίζωμεν, ὡς ἐν ἐκείνῳ, ἀλλ' ὁ τὴν Εὔβοιαν ἐκεῖνος σφετεριζόμενος, καὶ κατασκευάζων ἐπιτείχισμα ἐπὶ τὴν Ἀττικήν, καὶ Μεγάροις ἐπιχειρῶν, καὶ καταλαμβάνων Ὠρεόν, καὶ κατασκάπτων Πορθμόν, καὶ διόλου τοῦτο τὸ πνεῦμα συναπαρτίζει τῷ πράγματι καὶ τὸ κῶλον, καὶ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἄλλο εἶδος πνεύματος.

Ἐλέγχεται δὲ τὸ πνεῦμα καὶ γίνεται τῇ ἐπιμονῇ τοῦ σχήματος· δεῖ γὰρ ἐπιμείναντα τῷ σχήματι τῇ ὁμοιότητι δεῖξαι τὴν τέχνην. συνδεῖται δὲ τὸ πνεῦμα καὶ σὺντίθεται μάλιστα καὶ εὔτονον γίνεται τοῖς συνεχέσι συνδέσμοις τοῖς συμπλεκτικοῖς, καὶ πάσχει δέ γε κοσμούμε- 161
νον ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους. καὶ παράδειγμα οὐκ ἔθηκα· οὐδὲν γάρ ἐστιν ὅ τι μὴ οὕτως ἔχει.

Σχήματα δὲ πνευμάτων ὅσα καὶ λόγων· ἔξεστι γὰρ ὅθεν βούλει σοι τὸ πνεῦμα λαβόντι καὶ λέγοντι μόνον ἐπιμεῖναι, ὅτῳ δ' ἂν ἐπιμείνῃς, πνεῦμα ποιεῖς. μετρίως δὲ ἀπὸ τῶν παραδειγμάτων τὰς τηρήσεις ἐκθεῖναι ἀναγκαῖον. ἔστι γὰρ αὐτῶν τὸ μὲν ἀποφαντικόν, κατὰ τὴν ὀρθὴν πτῶσιν, οἷον ἀλλ' ὁ τὴν Εὔβοιαν ἐκεῖνος σφετεριζόμενος. ἀπὸ γὰρ τοῦ σφετεριζόμενος ἡ ἐπιμονὴ γενομένη τὸ σχῆμα προήγαγεν. ἔστι δὲ καὶ κατ' ἐρώτησιν, ἐὰν λέγῃς, τίς γὰρ ὁ τὴν Εὔβοιαν ἐκεῖνος σφετεριζόμενος; τίς ὁ καταλαμβάνων Ὠρεόν; τίς ὁ κατασκάπτων Πορθμόν; τίς ὁ κατασκευάζων ἐπι-

τείχισμα ἐπὶ τὴν Ἀττικήν; καὶ διόλου ἀλλάξας τὸ σχῆμα σῶον ἐποίησας τὸ πνεῦμα, κἂν αὐτὰ λέγῃς τὰ ῥήματα μόνον ἀντὶ τοῦ ō ἄρθρου τὸ τίς μόριον παραλαβὼν διὰ τὸ σχῆμα. ἔστι δὲ καὶ ἐλεγκτικόν, ἐὰν λέγῃς, οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τὴν Εὔβοιαν σφετεριζόμενος; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ κατασκευάζων ἐπιτείχισμα ἐπὶ τὴν Ἀττικήν; καὶ τὰ ἑξῆς ὁμοίως. καὶ δεικτικὸν δὲ πάλιν γίνεται τοῦ οὐχὶ ἀφαιρεθέντος, οἷον οὗτός ἐστιν ὁ τὴν Εὔβοιαν σφετε-
162 ριζόμενος, οὗτος ὁ κατασκευάζων ἐπιτείχισμα ἐπὶ τὴν Ἀττικήν. καὶ ἡ ἔνστασις μέντοι τοῦ πνεύματος ποιεῖ σχῆμα κάλλιστον, ἐὰν λέγωμεν, οὐ τὴν Εὔβοιαν ἐσφετερίζου; οὐ κατεσκεύαζες ἐπιτείχισμα ἐπὶ τὴν Ἀττικήν; καὶ καθόλου ἀποστροφὴ πᾶσα εἰς πρόσωπον ἐπιμείνασα πνεῦμα ἐγένετο, κἂν εἰς ἐμαυτὸν ἐπιστρέψω λέγων, ἐγὼ ἤμην ὁ τὴν Εὔβοιαν σφετεριζόμενος, ἐγὼ ὁ κατασκευάζων ἐπιτείχισμα ἐπὶ τὴν Ἀττικήν, ἐγὼ ὁ καταλαμβάνων Ὠρεόν. δύναται γάρ που ἐν προβλήματι καὶ Φίλιππος λέγειν ταῦτα. ἢ ἀρνητικὸν πάλιν πνεῦμα, ἐάν τις λέγῃ, οὐκ ἐγὼ τὴν Εὔβοιαν ἐσφετεριζόμην, οὐκ ἐγὼ κατεσκεύαζον ἐπιτείχισμα ἐπὶ τὴν Ἀττικήν. ἔστι καὶ ἀπαγορευτικὸν σχῆμα, ὃ ἐπιμεῖναν πνεῦμα γίνεται, ὅταν λέγῃ, μή μοι μυρίους μηδὲ δισμυρίους ξένους, μηδὲ τὰς ἐπιστολιμαίους ταύτας δυνάμεις πρόφερε.

Ἰστέον δὲ ὅτι ἐπὶ τούτων πάντων αἵ τε τῶν ἀριθμῶν ἀλλαγαὶ ἑνικῶν καὶ πληθυντικῶν ἀλλάσσουσι καὶ μετασχηματίζουσιν, αἵ τε τῶν γενῶν καὶ αἱ τῶν πτώσεων καὶ αἱ τῶν ἐγκλίσεων. ἀριθμῶν μέν, ὁπόταν λέγῃς, οὗτός ἐστιν ὁ τόδε ποιῶν, ποτὲ δὲ λέγῃς, οὗτοί εἰσιν οἱ καταλαμβάνοντες Ὠρεόν, οὗτοί εἰσιν οἱ κατασκάψαντες
163 Πορθμόν. γενῶν δὲ ἂν ποτὲ μὲν ἀρσενικὸν προθῇς, ποτὲ δὲ θηλυκόν, ποτὲ δὲ οὐδέτερον, εἶτα ἐπιμείνῃς.

γένους γὰρ ἀλλαγη σχήματός ἐστιν ἀλλαγή. πτώσεων δὲ
ἐὰν ποτὲ μὲν ὀνομαστικῶς, ποτὲ δὲ γενικῶς, ποτὲ δὲ
κατὰ δοτικήν, ποτὲ δὲ κατὰ αἰτιατικὴν ἐξενέγκῃς τὰ
σχήματα καὶ τὰς πτώσεις· καὶ ἑνικῶς μὲν ἐκφέρων ἄλλο
πνεῦμα ποιεῖς, πληθυντικῶς δὲ ἄλλο, καὶ κατα τας ἐγκλί-
σεις ὁμοίως.

Ταῦτα μὲν οὖν ἔχει φύσιν τοιαύτην καὶ πάντα, ἵνα
μὴ καθ᾽ ἕκαστον λέγωμεν. πᾶσα γαρ πτῶσις, πᾶσα
ἔγκλισις, πᾶς ἀριθμός, πᾶν γένος, πᾶσα μετοχή, πᾶσα
ἀντωνυμία μεταποιούμεναι καὶ μεταλλασσόμεναι τὰ σχή-
ματα ἀλλάσσουσιν, ἐκεῖνο δὲ ἄξιον εἰδέναι, ὅτι προχω-
ροῦν τὸ πνεῦμα ἐν τῷ σχήματι εἰς συχνὰ κῶλα ὀφείλει
καὶ μεταπεσεῖν εἰς ἄλλο σχῆμα λόγου προχωροῦν, καὶ
τῷ δευτέρῳ πάλιν εἰ τύχοι ἐπιπίπτει τὸ τρίτον. ἡ γὰρ
κοινωνία ἡ τοιαύτη καὶ ἡ διαδοχὴ ὡραῖον ποιεῖ τὸν ἐν
πνεύματι λόγον, οἷον ἐὰν ἀπὸ τῆς ἀποφάσεως εἰς τὴν
πεῦσιν καταστῇς, ὡς ὁ Δημοσθένης τὰ πρῶτα κῶλα
ἀπεφήνατο, ἀλλ᾽ ὁ τὴν Εὔβοιαν ἐκεῖνος σφετε-
ριζόμενος, εἶτα κατέβη εἰς τὴν πεῦσιν, πότερον
ταῦτα ποιῶν ἠδίκει καὶ παρεσπόνδει; ἢ τὸ ἔμ-
παλιν, ἐὰν ἐρωτήσας εἰς τὸ δεικτικὸν μεταβάλῃς ἢ εἰς
ἄλλο τι. πλὴν ἰστέον ὅτι καλὸν ἐπιμείναντα τῷ πνεύ- 164
ματι ἐν τῷ ἑνὶ σχήματι καὶ εἰς διαδοχὴν ἄλλου προχω-
ρῆσαι. πολλάκις γὰρ τοῦτο οὕτω περικαλλῆ τὸν λόγον
ἐποίησεν, ὡς καὶ εἰς τρίτον σχῆμα μεταβαίνοντας ἀνα-
στῆσαι τοὺς ἀκούοντας, ὥσπερ ἀκμαζούσης τῆς τοῦ λέ-
γοντος φορᾶς, ἣν παρίστησι τοῖς ἀκούουσιν ἡ τοῦ σχή-
ματος μεταβολή. τοὺς πολλοὺς δὲ καὶ ἠπάτησεν ἡ θεω-
ρία ὡς ἀκμὴ οὖσα, ὁ δὲ ἀκμαῖος λόγος οὐχ ὁ αὐτός ἐστιν
ἐν λόγῳ καὶ νοήματι, ἀκμὴ δὲ ἄλλο τι διανοίας ἐστὶ καὶ
ἄλλο λόγου· ἀκμὴ μὲν γάρ ἐστι λόγου τῶν κατὰ πνεῦμα
σχημάτων μεταβολή, νοημάτων δὲ ὅταν πληρώσας τις

ἓν νόημα ἐν πνεύματι εἰς ἄλλο νόημα λαθὼν μεταβῇ κἀκεῖνο ποιῇ πνεῦμα. εἶτα ἀπ' ἐκείνου εἰς ἄλλο πνεῦμα, καὶ οὕτως ἐκ τῶν ἀλλήλων εἰς ἄλληλα διαδεχομένη ἀκμὴ γίνεται. ὡς δὲ ἐπὶ παραδείγματος τὸ Δημοσθενικὸν ῥητέον, ὅπως εἰδείημεν, ὅτι ἡ τῶν πνευμάτων συνθήκη ἀκμή ἐστιν. ὅτε γὰρ περιϊὼν ὁ Φίλιππος Ἰλλυριοὺς καὶ Τριβαλούς, τινὰς δὲ καὶ τῶν Ἑλλήνων κατεστρέφετο, καὶ δυνάμεις πολλὰς καὶ μεγάλας ἐποιεῖτο ὑφ' ἑαυτόν, καί τινες τῶν ἐκ τῶν πόλεων ἐπὶ τῇ τῆς εἰρήνης ἐξουσίᾳ βαδίζοντες ἐκεῖσε διεφθείροντο, ὧν εἷς οὗτος ἦν, τότε δὴ τότε πάντες ἐφ' οὓς ταῦτα παρεσκευάζετο ἐκεῖνος, ἐπολεμοῦντο. εἰ δὲ μὴ ᾔσθάνοντο, ἕτερος οὗτος λόγος, οὐ πρὸς ἐμέ. μέχρι τούτου τὸ πνεῦμα, εἶτα τὸ οὐ πρὸς ἐμὲ θελήσας ἐργάσασθαι ἄλλο πνεῦμα ἐποίησεν, ἐγὼ μὲν
165 γὰρ προὔλεγον καὶ διεμαρτυρόμην καὶ παρ' ὑμῖν ἀεὶ καὶ ὅποι πεμφθείην, αἱ δὲ πόλεις ἐνόσουν. καὶ τοῦτο μέχρι τῶν προδοτῶν προχωροῦν ἓν πνεῦμά ἐστιν, εἶτα λέγει, καὶ τὰ ἄλλα πλὴν ἑαυτοὺς οἰομένοις πωλεῖν πρώτους ἑαυτοὺς πεπρακόσιν ᾔσθῆσθαι. ἀπὸ γὰρ τούτου καταλιπὼν πάλιν τό, οὐκ ἐγὼ αἴτιος, ἐργάζεται πνεῦμά τι ἄλλο, ὅτι οἱ προδόται πρὸ τῶν ἄλλων ἑαυτοὺς πιπράσκουσιν. ἀντὶ γὰρ φίλων καὶ ξένων, ἃ τότε ὠνομάζοντο, νῦν κόλακες καὶ θεοῖς ἐχθροὶ καὶ πάντα ἃ προσῆκεν ἀκούουσι. καὶ τὰ παραδείγματα ληφθέντα εἰς κατασκευήν ἐστι τούτου, καὶ ἔστη ἐνταῦθα πληρώσας ἐπεὶ διά γε ὑμᾶς πάλαι ἂν ἀπολώλειτε. ὥστε ἡ τῶν τριῶν πνευμάτων σύνθεσις ἀκμὴ γέγονεν ἐντελὴς ἐκ νοημάτων οὖσα.

Ἐπὶ τούτῳ προσθετέον ἐκεῖνο, ὅπερ ἐστὶ λαμπρὸν

πάνυ καὶ τὸ εἰδέναι καὶ τὸ ποιεῖν, ὅτι ἀκμῆς γενομένης ἀπὸ τῶν νοημάτων δεῖ τελευταῖον τηρεῖν τὸ πορισμώτερον. δεῖ γὰρ ἀεὶ τὸν λόγον αὔξειν, πορισμώτερον δέ 166
ἐστι τὸ ἐκ παραδειγμάτων τὴν σύστασιν λαβεῖν δυνάμενον ἢ παραβολῶν. οὕτω γὰρ τῆς τέχνης τὴν τάξιν σε διδασκούσης καὶ ἐπὶ τὸ κρεῖττον κατ᾽ ὀλίγον προαγομένης καὶ ἐναγούσης εὐδοκιμεῖν ἡ ψυχὴ δοκεῖ, τῆς τέχνης δι᾽ ὧν προσῆκεν εὐοδουμένης· καὶ γὰρ καὶ ὁ Δημοσθένης τὰ περὶ τοὺς προδότας παραδείγματα τελευταῖα ἐφύλαξε, καὶ Ὅμηρος τὸ κατὰ κῶλον πνεῦμα ἐν πράγμασι πληρώσας ἐπὶ τὴν παραβολὴν ἦλθεν,

ἀσπὶς ἄρ᾽ ἀσπίδ᾽ ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ᾽ ἀνήρ·
ψαῦον δ᾽ ἱππόκομοι κόρυθες λαμπροῖσι φάλοισι
νευόντων· ὣς πυκνοὶ ἐφέστασαν ἀλλήλοισιν.

εἶθ᾽ ἡ παραβολή,

ὡς δ᾽ ὅτε τοῖχον ἀνὴρ ἀράρῃ πυκινοῖσι λίθοισι
δώματος ὑψηλοῖο, βίας ἀνέμων ἀλεείνων·
ὣς ἄραρον κόρυθές τε καὶ ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι.

ΠΕΡΙ ΤΑΣΕΩΣ ΛΟΓΟΥ.

Τάσις ἐστὶ λόγου, ὅταν ὑπεραίρῃ τῷ μέτρῳ τὸ πνεῦμα μακρότερον γινόμενον τοῦ δύνασθαι ἐν ἰδίῳ ληφθῆναι τοῦ λέγοντος πνεύματι. τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ τάσις τὸ ἀποτετάσθαι ἐπὶ μήκιστον ἢ χρὴ τὸ πνεῦμα, καταφορὰ δέ ἐστιν ἡ ἐν κατηγορίᾳ τάσις. τίνι 167
δὲ διαλλάττει; ὅτι ἡ τάσις καὶ ἐν ἀπολογίαις εἶναι 26
δύναται, ἡ καταφορὰ δὲ οὐκ ἂν γένοιτο ἐν ἀπολογίᾳ.

ΠΕΡΙ ΔΙΛΗΜΜΑΤΟΥ.

6 Τὸ δὲ διλήμματόν ἐστι μὲν σχῆμα λόγου, δριμύτητος δὲ δόξαν ἔχον καὶ ἀλήθειαν. ἔστι δὲ τοιοῦτον, ὅταν δύο ἐρωτήσεις ἐρωτῶντες τὸν ἀντίδικον πρὸς ἑκατέραν ὦμεν εἰς λύσιν παρεσκευασμένοι. δεῖ δὲ τὰς ἐρωτήσεις ἐναντίας ἀλλήλαις εἶναι, ὡς πάντως ἢ ταύτην ἢ ἐκείνην ἀποκριθησομένου τοῦ ἐχθροῦ, καὶ εἰ μὲν ἔχοιμεν ἀμφοτέρας λῦσαι, δεῖ ἐρωτᾶν κατὰ διλήμματον, εἰ δὲ μή, μὴ προτείνειν τὸ σχῆμα. ἐὰν γὰρ ᾖ τῶν ἐρωτήσεων ἡ ἑτέρα ῥαδία μὲν τῷ ἐχθρῷ πρὸς ἀπόκρισιν, σοὶ δὲ δύσλυτος, ἥττησαι. ἐρωτᾷς γὰρ ἢ ὡς οὐκ ἀποκριθησομένου τοῦ ἐχθροῦ, ἢ ὡς εἰ καὶ ἀποκρίνοιτο, λῦσαι· εἰ δὲ ἀποκρινόμενός σε νικήσειε, σαυτῷ αἴτιος ἐγένου τῆς ἥττης.
168 οὐδὲ γὰρ ἐν ταῖς ἁπλαῖς ἐρωτήσεσι, μήτιγε κατὰ διλήμματον ἐρωτᾶν δεῖ, εἰ μὴ τότε, ὅταν ἢ μὴ ἔχῃ τί ἀποκρίνηται, ἢ μέλλῃ τοῦτο ἀποκρίνεσθαι ὃ συμφέρει. καθόλου γὰρ ὁ ἐρωτῶν ὡς εἰς νίκην τῇ ἐρωτήσει θαρρῶν ἐρωτᾷ. τὸ δὲ διλήμματόν ἐστι τοιοῦτον, οἷον *πότερον παρῆς τούτοις γινομένοις καὶ συνευφραίνου, ἢ οὐ παρῆς*; ἐάν τε γὰρ εἴπῃ, παρήμην καὶ συνευφραινόμην, παρεσκεύασται ὁ ῥήτωρ εἰπεῖν, πῶς οὖν κατηγορεῖς τούτων οἷς συνευφραίνου; ἐάν τε εἴπῃ, οὐ παρήμην, ἀπαντήσεται αὐτῷ, ὅτι δίκης ἄξιος τοῖς ἀγαθοῖς τῆς πόλεως μὴ συμπαρών. καὶ πάλιν, *ᾔδεις τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι ἢ οὐκ ᾔδεις*; ἐάν τε γὰρ εἴπῃ ᾔδειν, ἀπαντᾷ, τί οὖν οὐ προέλεγες; ἐάν τε εἴπῃ οὐκ ᾔδειν, τί οὖν ἡμῶν ὡς εἰδότων κατηγορεῖς; εἰ μὲν γὰρ ᾔδεις, προειπεῖν ὤφειλες· εἰ δὲ οὐκ ᾔδεις, τί τῶν ἄλλων ὡς εἰδότων κατηγορεῖς τῆς ἀγνοίας τῶν μελλόντων κοινῆς οὔσης πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους; γίνεται δὲ τὰ διλήμματα ἤτοι τῶν δύο ἐρωτήσεων δι' ἓν πέρας ἐρωτωμένων, οἷον εἴτε καλὴν ἔγημας εἴτε αἰσχράν, οὐκ ἔδει γῆμαι.

ἓν γὰρ πέρας συνάγεται ἐξ ἀμφοτέρων τὸ μὴ δεῖν γῆμαι, διὰ μὲν τὸ καλὴν κοινήν, διὰ δὲ τὸ αἰσχρὰν κοινήν. καὶ τὰ μὲν κοινὰ διλήμματα ταῦτά ἐστιν, ἢ ὅταν τῶν ἐρω- 169 τήσεων ἑκάστη ἰδίας ἀποδόσεως δέηται, τοῦτο δὲ τὸ διλήμματον σεσόφισται καὶ Δημοσθενικόν ἐστι σχῆμα, ὅπερ καὶ παρ' ἡμῶν ἐν τῇ διαιρετικῇ τέχνῃ ὡς παραγραφικὸν ἀντιληπτικὸν μεμελέτηται.

ΠΕΡΙ ΠΑΡΗΧΗΣΕΩΣ.

Παρήχησίς ἐστι κάλλος ὁμοίων ὀνομάτων ἐν διαφόρῳ γνώσει ταὐτὸν ἠχούντων, γίνεται δὲ ὅταν δύο ἢ τρεῖς ἢ τέσσαρας λέξεις ἢ ὀνόματα εἴπῃ τις ὅμοια μὲν ἠχοῦντα, διάφορον δὲ τὴν δήλωσιν ἔχοντα, ὡς παρὰ τῷ Ξενοφῶντι, πείθει τὸν Πειθίαν, καὶ παρ' Ὁμήρῳ,

ἀλλ' Εὐπείθει
πείθοντο. —

κἀκεῖ μάλιστα ἐναργῶς,

ἤτοι ὅ γ' ἐς πεδίον τὸ Ἀλήϊον οἶος ἀλᾶτο 170
ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων.

ἐνταῦθα γὰρ ὅμοια μὲν ἀλλήλοις ἠχεῖ τὸ Ἀλήϊον καὶ τὸ ἀλᾶτο καὶ τὸ ἀλεείνων, ἀλλὰ τὸ μέν ἐστι ὄνομα τόπου τὸ Ἀλήϊον, τὸ δὲ ἀλᾶτο πρᾶγμα, τὸ δὲ ἀλεείνων πρᾶγμα μὲν καὶ αὐτό, ἄλλο δὲ παρὰ τὸ προσεσημασμένον. καὶ ὁ Θουκυδίδης καὶ μὴν τότε Αἴγυπτος ὑπὸ βασιλεῖ ἐγένετο, πλὴν Ἀμυρταίου τοῦ ἐν τοῖς ἕλεσι βασιλέως· τοῦτον δὲ διὰ μέγεθός τε τοῦ ἕλους οὐκ ἠδύναντο ἑλεῖν. καὶ ἅμα μαχιμώτατοί εἰσι τῶν Αἰγυπτίων οἱ Ἕλειοι. Ἕλος μὲν γὰρ ὁ τόπος, ἑλεῖν δὲ τὸ πρᾶγμα, Ἕλειοι δὲ οἱ ἐνοικοῦντες.

ΠΕΡΙ ΚΥΚΛΟΥ.

8 Κύκλος ἐστὶ σχῆμα καὶ αὐτὸ ἑρμηνείας ἴδιον κάλλος ἐμπεριέχον λόγου, γίνεται δὲ ὅταν ἀφ' οὗ ἄρξηταί τις 171 ὀνόματος ἢ ῥήματος, εἰς τὸ αὐτὸ καταλήξῃ πάλιν μήτε πτῶσιν ἐναλλάξας μήτε σχῆμα μήτε χρόνον μήτε ἀριθμὸν μήτε ἄλλο τι, οἷον σοὶ μὲν γὰρ ἦν κλέπτης ὁ πατήρ, εἴπερ ἦν ὅμοιός σοι. ἀπὸ γὰρ οὗ ἤρξατο μορίου τῆς ἀντωνυμίας, εἰς αὐτὸ κατέληξεν. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ περιοδικῶς αὐτὸ λεχθῆναι δύνασθαι, καὶ μὴν καὶ διηγηματικῶς, ὡς ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην, λέγεται τοίνυν ἐκεῖνος τειχίζειν εἰπὼν οἴχεσθαι πρεσβεύων εἰς Λακεδαίμονα, καὶ διελθὼν τὰ κατὰ Θεμιστοκλέα πάλιν ὁμοίως ἐπαύσατο, καὶ πάντες ἴστε ὃν τρόπον ἐξαπατῆσαι λέγεται. τὸν γάρ τοι κύκλον οὐχ ὁ ῥυθμὸς ἐλέγχει, ἀλλὰ ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ τελευτή. εἴρηται δὲ κύκλος ἀπὸ τῶν ἐν τῇ γῇ γραφομένων κύκλων· ὥσπερ γὰρ ἐκείνων διὰ τὸ ἐξ ἴσου πανταχόθεν περιφερὲς ἡ ἀρχὴ ἄδηλος, ὅθεν ἂν ἐθελήσωμεν τεκμήρασθαι οὐ δυναμένων τὴν ἀρχὴν εὑρεῖν, οὕτω δὴ καὶ τούτων ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῶν ὀνομάτων ἀμφιβόλου τῆς ἀρχῆς καθισταμένης, ὅθεν εἶναι δύναται. διόπερ εἰ θέλοιμεν αὐτὸ τοῦτο ἀφοριζόμενοι 172 τὸ τί ἐστιν ὁ κύκλος, ποιῆσαι τὸ σχῆμα τοῦ λόγου ἐν τῷ περὶ αὐτοῦ λέγειν τοῦ κύκλου, λελέχθω οὕτω, κύκλος ἐστὶ τὸ ἀφ' ὧν ἂν ἄρξηταί τις ὀνομάτων εἰς τὰ αὐτὰ καταλήγειν δύνασθαι πάλιν· τοῦτο γάρ ἐστιν ὁ κύκλος.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΟΣ.

9 Ἐπιφώνημα λόγος ἐστὶν ἔξωθεν παρ' ἡμῶν ἐπὶ τῷ πράγματι λεγόμενος, δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ προσέχεσθαι τῷ ὑποκειμένῳ ὡς ἐκείνου μέρος ὄντα, ἵνα μὴ ἀπᾴδῃ, καὶ

ἔξωθέν τι προσειληφέναι, ἵνα καὶ ἡ τοῦ ἐπιφωνήματος φύσις ᾖ φανερά. τὸ δὲ προσλαμβανόμενον ἔξωθεν τετολμῆσθαι δεῖ ἀσφαλῶς· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐπιφώνημα λέγεται, οὐχ ὅτι αὐτὸ τὸ πεπραγμένον λέγεται, ἀλλ' ὅτι τῷ γινομένῳ ἐπιφωνεῖται. μέχρι μὲν γὰρ ἂν κατὰ κῶλον μεμετρημένως τις διατυποῦν ἐθέλῃ τὸ γινόμενον, τὸ πρᾶγμα λέγει, ἐὰν δὲ παυσάμενος ἐπενέγκῃ τι τῷ παντί, ὡς παρ' αὐτοῦ ἔξωθεν, τοῦτο ἐπιφώνημα λοιπόν ἐστιν, οἷον

σὺν δ' Εὖρός τε Νότος τ' ἔπεσε, Ζέφυρός τε δυσαής,
καὶ Βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων. 173

καὶ

σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε
γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον.

μέχρι τούτων ἡ διατύπωσις, τὸ δὲ

ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ,

ἐπιφώνημα λοιπόν ἐστιν. ἣ μὲν γὰρ ἐκ τῶν νεφῶν σκότος γίνεται, προσέχεται τῇ ἀληθείᾳ καὶ ἴδιον τοῦ πράγματος γίνεται, ᾗ δὲ ἐξ οὐρανοῦ λέγει γεγονέναι τὴν νύκτα, δὶς ἐτόλμησε καὶ νύκτα εἰπὼν τὸ ἄλλο σκότος καὶ τῷ ἐξ οὐρανοῦ γεγονέναι εἰπεῖν, ὅθεν οὐδέποτε γίνεται σκότος οὐδὲ νύξ. καὶ τὸ μὲν ἀληθινὸν ἐπιφώνημα τοῦτό ἐστιν.

Ἔστι δὲ καὶ ἄλλο ἐπιφωνήματος εἶδος τρόπον τινὰ γινόμενον, ὃ καὶ ἀκμὴν ἐκάλεσάν τινες οὐκ ὀρθῶς ὁρίζοντες ἐν ἑνὶ κώλῳ ἀκμήν, ἐπεὶ μηδὲ ὅθεν γίνεται, δύναταί τις εἰδέναι. ἔστι γὰρ τοῦτο τοιοῦτον, ὅταν πνεύματος κατὰ μέρος ἀποταθέντος ἐν κώλοις πολλοῖς ἐπὶ 174 τέλει πάλιν ἓν κῶλον τεθῇ, συλλήβδην ὡς εἰπεῖν πᾶν τὸ αὐτὸ πνεῦμα δυνάμενον ἀφορίσασθαι καὶ ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, οἷον

Αἴας δ' οὐκ ἔτ' ἔμιμνε, βιάζετο γὰρ βελέεσσι.

καὶ ὅλον τὸ παρ' Ὁμήρῳ πνεῦμα. κατὰ μέρος γὰρ εἰπὼν τὰ ἐπισυμβάντα τῷ Αἴαντι καὶ συμβαίνοντα ἐπὶ τέλει πάλιν ὥσπερ ἐν ἑνὶ κώλῳ πάντα ἐπαλιλλόγησεν εἰπών,

πάντη δὲ κακὸν κακῷ ἐστήρικτο.

ἔστι δὲ ἐπιφωνηματικὰ καὶ τὰ ἀπὸ τῶν τροπῶν ὀνόματα ἑλκόμενα λοιπὸν εἰς τὸ πρᾶγμα, τολμηρῶς ἡμῶν βιαζομένων τὰ ἐκ τοῦ ἀλλοτρίου πράγματος εἰς τὸ ἡμέτερον μεταφέρειν, ὡς τὸ ἀσφαλὲς ἐχόντων διὰ τὸ καὶ εἰς τὴν παραβολὴν αὐτὰ προειρηκέναι, οἷον ἐάν τις ναυάγιον ἐκ παραβολῆς εἰπὼν ἐν λόγῳ, εἶτα μεταβαίνων εἰς τὰ πράγματα ἐθελήσειε λέγειν κατ' ὄνομα ἕκαστον τῶν ἐκ τῆς ναυαγίας σημαίνων τὸ ὑποκείμενον, οἷον ἐν χειμῶνι καὶ νῦν ἐστι τὰ τῆς πόλεως πράγματα καὶ κλύδωνι, καὶ σαλεύεται τὰ καθεστηκότα καὶ δεῖται τοῦ κυβερνήσοντος αὐτά. καὶ πάλιν αὐτοῦ τούτου μεμνησόμεθα ἑξῆς ἐν τῷ περὶ τροπῆς λόγῳ.

---

175 ## ΠΕΡΙ ΤΡΟΠΗΣ.

Τροπή ἐστι τὸ μὴ ἐξ ὑποκειμένου πράγματος ἀλλοτρίου δὲ σημαντικὸν ὄνομα θεῖναι, κοινὸν εἶναι δυνάμενον καὶ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ἔξωθεν ἐμφαινομένου, ὃ καλεῖται καὶ μεταφορὰ παρὰ τοῖς γραμματικοῖς, οὐχ ὡς ἐκεῖνοι λέγουσι, τὸ ἀπὸ τῶν ἀψύχων ἐπὶ τὰ ἔμψυχα, καὶ τὸ ἀνάπαλιν, καθόλου γὰρ ἡ ῥητορικὴ πολυπραγμονοῦσα μηδὲν μήτε ἐμψύχων μήτε ἀψύχων οὕτω χρῆται τοῖς ἀλλοτρίοις ὀνόμασιν, οἷον προπέποται τὰ τῆς πόλεως πράγματα ἀντὶ τοῦ προδέδοται, καὶ τιθασσεύουσιν. ἐμφαίνεται γὰρ ἐκείνῳ τε τῷ ὀνόματι τὸ συμπόσιον [μὴ ὑποκείμενον] καὶ τούτῳ τὰ θηρία τιθασσευόμενα τῷ λόγῳ μὴ ὑποκείμενα. τούτου δὲ τοῦ εἴδους εἴ τις ἐφαψάμενος πληρώσειε καὶ τὸ ἐφε-

ξῆς τῆς τροπῆς ὄνομα, ὡς πᾶσαν ἐνθεῖναι τὴν παραβολήν, ἀρετὴν ἐποίησεν, εἰ δὲ ἐλλείψειε, κακοζηλότερόν ἐστιν, οἷον ἐχθρὸν ἐφ' ἡμᾶς αὐτοὺς τηλικοῦτον ἠσκήκαμεν. εἰπὼν γὰρ ὄνομα καὶ λαβὼν ἀπὸ τοῦ ἀγῶνος εὐθέως ἀπέδωκεν ἢ φρασάτω τις ἐμοί, πόθεν ἄλλοθεν ἰσχυρός, ἢ παρ' ἡμῶν αὐτῶν γέγονε Φίλιππος καὶ τὰ ἑξῆς ὁμοίως. δεῖ μέντοι εἰδέναι, ὅτι ὅσα μέν ἐστι συντελικὰ τῆς τροπῆς, εὐθέως 176 ἀποδοθήσεται, ὅσα δὲ γελοιότερα, διὰ πολλοῦ τῷ χρόνῳ λανθάνοντα καὶ τῷ τεχνίτῃ κατάδηλα ὄντα, τοῖς ἀτέχνοις δὲ μὴ φαινόμενα. τοῦτο μὲν οὖν σεμνὸν ὂν εὐθέως ἀπεδόθη, τὸ δὲ προπέποται τὰ τῆς πόλεως πράγματα εἰ μὲν εἶχεν εὐθὺς παρακειμένην τὴν ἀπόδοσιν, γελοιότερον ἂν ἦν, διὰ πολλοῦ δὲ τεθὲν λανθάνον οὐδὲ φαίνεται. ὑποβαίνων γὰρ ἐρεῖ που, μεθύει τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων Φίλιππος. ὥρμητο τοίνυν τὸ τοῦ μεθύειν ὄνομα ἀπ' ἀρχῆς τοῦ προπέποται, ἐδόκει δὲ εἶναι γελοιότερον εὐθὺς παρακείμενον τῷ προπέποται τὸ μεθύειν. τῷ μέντοι μεθύειν παρακείμενον τὸ ὀνειροπολεῖν σεμνὸν ὂν ἐκόσμησε τὸν λόγον· κοινὸν γάρ ἐστι τῶν μεθυόντων τὸ ὀνειροπολεῖν.

ΠΕΡΙ ΣΕΜΝΟΥ ΛΟΓΟΥ.

Σεμνὸν δὲ εἴ τί πού ἐστιν ἐν τοῖς οὖσι, τί ἄλλο 11 μᾶλλόν ἐστιν ἢ λόγος; καὶ τὸ μὲν σεμνὸν τοῦ νοῦ σε- 177 μνῶς οὐχ ἑρμηνεύεται ὑπὸ τῆς τοῦ ῥήτορος δυνάμεως, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀνάγκης αὐτοῦ τοῦ πράγματος, οἷον ὁ μὲν δὴ μέγας ἐν οὐρανῷ Ζεὺς πτηνὸν ἅρμα ἐλαύνων, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, ὅπου δ' ἂν ὁ νοῦς αἰσχρὸς ᾖ, ἐκεῖ χρεία τῆς σεμνότητος τοῦ λόγου, ἵνα τὸ νοούμενον αἰσχρῶς οὕτως ἐξενέγκῃ τις τῷ λόγῳ εὐ-

φυῶς, ὄνομα ὀνόματι ἀμείβων, ὡς μὴ δόξαι τισὶν αἰσχρὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα διὰ τὴν τοῦ λόγου σεμνότητα, ὡς παρὰ Μενάνδρῳ. πυθομένου γάρ τινος κόρης πῶς εἴη διεφθαρμένη, σεμνῶς ἀφηγήσατο πρᾶγμα αἰσχρὸν ὀνόμασι βελτίστοις, Διονυσίων ἦν πομπή, ὁ δέ μοι ἠκολούθησε μέχρι τοῦ πρὸς τὴν θύραν, ἔπειτα φοιτῶν καὶ κολακεύων τὴν μητέρα ἔγνω με. τὸ γὰρ διεφθάρθαι καὶ ὑβρίσθαι σεμνῶς ἔ γ ν ω μ ε εἰπὼν ἐκόσμησε πρᾶγμα αἰσχρὸν σεμνοτέρᾳ λόγου συνθέσει. γίνεται οὖν οὕτως ἢ ὀνόματι ἡμῶν ἀντ' ὀνόματος χρωμένων, ἢ πολλάκις οὐδὲ λέγεται τὸ πρᾶγμα, ἐὰν αἰσχρὸν ᾖ πάνυ, ἀλλὰ τὰ πρὸ τοῦ πράγματος εἰωθότα γίνεσθαι λέγονται καὶ τὰ ἐπισυμβαίνοντα τῷ αἰσχρῷ πράγματι, ἅπερ ἐξ ἀνάγκης ἐναργῶς καὶ σεμνῶς μηνύει καὶ αὐτὰ τὰ σιγώμενα, σε-
178 μνῶς μὲν ὅτι μὴ λέγεται, ἐναργῶς δὲ ὅτι τοῖς ἑκατέρω-
16 θεν νοεῖται, ὡς καὶ παρ' Ὁμήρῳ,

λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην, κατὰ δ' ὕπνον ἔχευεν.
ἡ δ' ὑποκυσσαμένη
τέκετο ὃν ἔφατο τεκεῖν.

ἐνταῦθα γὰρ καὶ τὴν συνουσίαν ἐδήλωσε τῷ καὶ τὰ γενόμενα πρὸ τῆς συνουσίας εἰπεῖν,

λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην,

καὶ τῷ ἐπενεγκεῖν, ἃ μετὰ τὴν συνουσίαν γίνεται,

ἡ δ' ὑποκυσσαμένη
τέκετο ὃν ἔφατο τεκεῖν.

ΠΕΡΙ ΚΑΚΟΖΗΛΟΥ.

12 Τὸ δὲ κακόζηλον γίνεται ἢ κατὰ τὸ ἀδύνατον, ἢ κατὰ τὸ ἀνακόλουθον, ὃ καὶ ἐναντίωμά ἐστιν, ἢ κατὰ τὸ αἰσχρόν, ἢ κατὰ τὸ ἀσεβές, ἢ κατὰ τὸ ἄδικον, ἢ κατὰ τὸ φύσει πολέμιον, καθ' οὓς τρόπους καὶ ἀνασκευάζο-

μεν μάλιστα τὰ διηγήματα ἐκβάλλοντες ὡς ἄπιστα. διά 179 τοι τοῦτό φαμεν καὶ τὰς διασκευὰς μέχρι τοῦ εἰκότος προχωρεῖν, ὡς εἰ παρὰ τὸ εἰκὸς εὑρεθείη τι, πάντως κακόζηλον ἐσόμενον καὶ ἐμπεσούμενον τῇ ἀνασκευῇ. καὶ γὰρ ἐκεῖ λέγομεν οὐκ εἰκὸς τόδε πραχθῆναι ἢ ὅτι ἀδύνατον ἢ ὅτι αἰσχρὸν καὶ τὰ ἑξῆς. γίνεται δὲ τὸ κακόζηλον ὅμως καὶ τροπικῇ λέξει μιᾷ χρησαμένων ἡμῶν, εἶτα τὸ πλῆρες τῆς τροπῆς ἀποδοῦναι μὴ δυναμένων. ἰστέον μέντοι ὅτι τὰ κακόζηλά ἐστι πολλάκις ἰᾶσθαι τῇ προκατασκευῇ τῇ καὶ προθεραπείᾳ καλουμένῃ. τὰ γὰρ προμαλαχθέντα τῇ ἑρμηνείᾳ νοῦν εἰσάγει, ὅθεν καὶ τὸ τόλμημα προσδοκᾶται τοῖς ἀκούουσιν, διότι καὶ πρὶν λεχθῆναι ἀσφαλὲς εἶναι δοκεῖ, γυμνὸν δ' ἂν τεθῇ πρὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ λόγου, κακόζηλον ἔδοξεν ἢ τῷ νῷ ἢ τῷ λόγῳ. καὶ σκόπει πῶς καὶ Ὅμηρος ἐποίησεν. ὡς γὰρ ἔμελλε λέγειν,

ἧκε δ' ἀπορρήξας κορυφὴν ὄρεος μεγάλοιο,

φοβούμενος τούτου τὸ ἀδύνατον, προκατασκευάζει τοιοῦτον ἄνδρα τῷ λοιπῷ διηγήματι, ὡς μηδὲ τὸν περὶ τούτου λόγον ἄπιστον καταστῆναι λεχθέντα τῷ τε τροφὰς αὐτῷ παραθεῖναι μείζονας ἢ κατὰ ἄνθρωπον, τῷ τε ῥόπαλον αὐτῷ δοῦναι βαστάζειν, οἷον οὐκ ἄνθρωπον, καὶ λίθον, καὶ τῷ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ διελθεῖν, ὡς μεγάλην καὶ φοβεράν, καὶ τῷ εἰπεῖν, 180

οὐδὲ ἐῴκει
ἀνδρί γε σιτοφάγῳ, ἀλλὰ ῥίῳ ὑλήεντι.

πάντες γὰρ οἱ περὶ τούτου προγυμνασθέντες λόγοι πιστὸν ἐποίησαν εἶναι δοκεῖν τὸ ῥηθὲν παράδοξον περὶ τοῦ Κύκλωπος, τό,

ἧκε δ' ἀπορρήξας κορυφὴν ὄρεος μεγάλοιο.

εἰ γὰρ καὶ τοιοῦτος ἦν, οἷον αὐτὸν προκατεσκεύαζεν, οὐδὲν ἦν τὸ καὶ τοιοῦτον αὐτὸν ποιῆσαι δυνηθῆναι.

γίνεται δὲ τὸ κακόζηλον καὶ κατὰ τὸ εὐτελὲς πολλάκις, ὡς ἐκεῖνο·

οἴμοι, δράκων μου γίνεται τὸ ἥμισυ.

θεραπεύεται δὲ τὰ κακόζηλα οὐ τῇ προδιορθώσει μόνῃ ἢ τῇ προκατασκευῇ, ὡς ἐδείξαμεν, ἀλλὰ καὶ τῇ ἐπιδιορθώσει καλουμένῃ, δεῖ δὲ εἰδέναι ὅτι τὰ εὐτελῶς εἰρημένα ἡ σεμνότης διορθοῦται, ὡς παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ,

οἴμοι δράκων μου γίνεται τὸ ἥμισυ.

τοῦτο γὰρ κοινῶς καὶ εὐτελῶς εἰπὼν ἐθεράπευσε τῇ ἐπιφορᾷ,

τέκνον περιπλάκηθι τῷ λοιπῷ πατρί.

καὶ τοῦτο οὐ μόνον σεμνῶς εἴρηται, ἀλλὰ καὶ ἐπιφω-
181 νηματικῶς διὰ τὸ τετολμῆσθαι, οὗ τὸ ἐναντίον ἐὰν συμβῇ τινι, μετὰ σεμνότητα εἰς αἰσχρὸν κατενεχθῆναι, κακόζηλον ἐγένετο, ὡς ἑτέρωθι ὁ αὐτός·

ἡ δὲ καὶ πίπτουσ᾽ ὅμως
πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν.

τοῦτο σεμνῶς εἰπὼν ἐπήνεγκεν εὐτελὲς καὶ κοινὸν καὶ κακόζηλον,

κρύπτουσ᾽ ἃ κρύπτειν ὄμματ᾽ ἀρσένων χρεών.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΣΧΗΜΑΤΙΣΜΕΝΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ.

13 Τῶν ἐσχηματισμένων προβλημάτων τὰ μέν ἐστι ἐναντία, τὰ δὲ πλάγια, τὰ δὲ κατὰ ἔμφασιν. ἐναντία μὲν οὖν ἐστιν, ὅταν τὰ ἐναντία κατασκευάζωμεν οὗ λέγομεν, οἷον ᾔτησαν Ἀθηναῖοι παρὰ Λακεδαιμονίων εἰρήνην, καὶ ἀντῄτησαν Περικλέα. βουλευομένων τῶν Ἀθηναίων αὐτὸς ὁ Περικλῆς ὑβριοπαθῶν ἐπὶ τῇ βουλῇ ἀξιοῖ ἀπέρχεσθαι. ὁμολογουμένως γὰρ ὁ Περικλῆς, εἰ καὶ
182 λέγει πέμψατέ με, σχήματι μόνον λόγου λέγει. ἐπεὶ καὶ

μεταχειρίσεσι χρῆται ταῖς κατασκευαζούσαις, ὅτι οὐ χρὴ πεμφθῆναι αὐτόν.

Πλάγιον δέ ἐστιν, ὅταν μετὰ τοῦ κατασκευάζειν τὸ ἐναντίον καὶ ἄλλο τι περαίνῃ ὁ λόγος, οἷον πλούσιος ἐν λιμῷ ὑπέσχετο θρέψειν τὴν πόλιν, εἰ λάβοι τὸν πένητα πρὸς σφαγήν, οὐκ ἔδωκεν ὁ δῆμος, ὁ πένης ἑαυτὸν προσαγγέλλει. ἐνταῦθα γὰρ καὶ τὸ ἐναντίον βούλεται ὁ πένης οὗπερ λέγει· ἀποθανεῖν γὰρ οὐ βούλεται, κατασκευάζει δὲ ἐκ πλαγίου καὶ τὸ μὴ εἶναι [παρὰ τῷ πλουσίῳ] τὸν σῖτον καὶ τὸ εἰ ἔστιν ἁπλῶς λαβεῖν.

Κατὰ ἔμφασιν δέ ἐστιν, ὅταν ἀντιλέγειν μὴ δυνάμενοι διὰ τὸ κεκωλῦσθαι καὶ παρρησίαν μὴ ἔχειν ἐπὶ σχήματι ἄλλης ἀξιώσεως ἐμφαίνωμέν τι κατὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ λόγου, καὶ ὃ οὐκ ἐξὸν εἰρῆσθαι ὥς εἶναί τε νοῆσαι τοῖς ἀκούουσι καὶ μὴ ἐπιλήψιμον εἶναι τῷ λέγοντι, οἷον τὸν μαινόμενον φεύγειν ὁ νόμος ἐκέλευε. φήμης οὔσης, ὅτι σύνεστιν ὁ πατὴρ τῇ τοῦ υἱοῦ γυναικί, ἀξιοῖ ὁ παῖς ὡς μαινόμενος φεύγειν. ἐνταῦθα γὰρ τῷ μὲν δοκεῖν περὶ τῆς φυγῆς διαλέγεται καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ ἐπερείδεται, διόλου δὲ ἐμφαίνει τὴν μοιχείαν τοῦ πατρὸς κατὰ τῆς γυναικός.

Τὰ μὲν οὖν πλάγια καὶ τὰ ἐναντία ἐν τούτῳ διαλλάττει μόνῳ, ὅτι τὰ μὲν ἐναντία ἓν μελετᾷ, τὰ δὲ πλάγια καὶ διπλοῦν ἐκφαίνει τὸν νοῦν πολλάκις καὶ πλείονα, ἡ μέντοι μεταχείρισις ἡ αὐτή, ἀφ' ἧς τὸ μελετᾶν εἰδέ- 183 ναι γίνεται. μελετῶνται γὰρ τῶν τοιούτων προβλημάτων αἱ ὑποφοραὶ ἀπὸ τῆς κατασκευῆς ἐκφερόμεναι, κἀκεῖθεν πάλιν τῶν ἐπιχειρημάτων ὅσα ἂν εὑρίσκηται. ὁ δὲ παρὰ τῶν ἐχθρῶν λόγος ἰσχυροποιούμενος, ἀσθενεστέρας ἀναγκάζων εἶναι τὰς λύσεις, ἐκεῖ δείκνυσι βούλεσθαι πλέον τὸν σοφιστὴν ἢ κατὰ τὸ δοκοῦν εἰσάγεσθαι, οἷον ὁ Περικλῆς ἐν τῷ αὐτὸς ἀξιοῦν ἀπελθεῖν

εἰς Λακεδαίμονα. ὁ γὰρ ὑπὲρ αὐτοῦ λέγων ταῦτα ἐκ τῆς ὑποφορᾶς κατασκευασθῆναι ποιήσει, ἅπερ ἂν αὐτὸς ὁ Περικλῆς εἶπεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ πάντως ἢ εἴ τις αὐτὸν ἄλλος διδόναι Λακεδαιμονίοις ἠξίου. φήσει τοίνυν ἴσως παρελθών, ὡς οὐ δεῖ τοῖς ἐχθροῖς ἐπιτάττουσι πείθεσθαι· δεινόν τε γὰρ εἶναι τὸ πρᾶγμα καὶ ἠλίθιον, εἴ τις χαριεῖται κελεύουσιν ἐχθροῖς· φίλοις γὰρ ἐπιτάττουσι δεῖ πείθεσθαι, καὶ οὐ πολεμίοις. καὶ ὅτι μηδὲ οἱ πατέρες ἡμῶν ὑπήκουσαν μηδενὶ μήτε Ξέρξῃ μήτε Μαρδονίῳ μήτε Δαρείῳ μήτε ἄλλῳ τινί, καὶ ὅτι μηδὲ ὑμεῖς μήτε Λακεδαιμονίοις πολλὰ ἐπιτάττουσι περὶ Ποτιδαιατῶν καὶ περὶ Αἰ-
184 γινητῶν καὶ περὶ Μεγαρέων. καὶ καθάπαξ μία μεταχείρισις ἐν τοῖς ἐσχηματισμένοις ἡ τῶν ὑποφορῶν κατασκευή. ἔστι δὲ καὶ ἄλλη μεταχείρισις, τὸ περιτιθέντα ἑτέρῳ τὸν λόγον εἰσάγειν τὰ νοήματα, οἷον ἄλλος μὲν οὖν εἶπεν ἄν τις μὴ πέμπεσθαι κελεύων αὐτὸν Λακεδαιμονίοις, ὡς οὐ χρὴ πολεμίοις ἐπιτάττουσι πείθεσθαι· δεινόν τε γὰρ εἶναι τὸ πρᾶγμα καὶ ἠλίθιον, καὶ μήτε τοὺς πατέρας μήτε ἡμᾶς ποτε τοιοῦτόν τι πεπραχέναι, καὶ τὰ αὐτὰ νοήματα, ἐγὼ δὲ οὔ φημι ταῦτα. ἔστι καὶ ἄλλῳ μεταβαλεῖν σχήματι, ἐάν τις λέγῃ, ἐγὼ δὲ εἰ μὲν ἄκοντά μέ τις ἠξίου βιαζόμενος ἀπελθεῖν πρὸς Λακεδαιμονίους, εἶπον ἂν τάδε καὶ τάδε, καὶ τὰ αὐτὰ νοήματα, ἅπερ εἰ καὶ μὴ ἐσχηματισμένως ἐμελετῶμεν, ἐλέγομεν ἄν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐσχηματισμένα καλεῖται ταῦτα τὰ προβλήματα, ἐπειδὴ τὰ μὲν αὐτὰ δεῖ λέγεσθαι νοήματα, ἅπερ εἰ καὶ μὴ ἐσχηματισμένως ἐμελετῶμεν, εἴπομεν ἄν. δεῖ δὲ μεταχειρίσεως καὶ τοιούτου σχήματος ἀσφαλοῦς εὐπορῆσαι, ἵνα μὴ λύοντες τὰς ἐμφάσεις γυμνοὺς εἰσάγωμεν τοὺς λόγους, ὡς ἄντικρυς μὴ θέλοντες. καὶ ταυτὶ μὲν περὶ πλαγίων καὶ ἐναντίων.

Τὸ δὲ κατ᾽ ἔμφασιν σχῆμα τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον καὶ προειρήκαμεν, μελετᾶται δὲ καὶ αὐτὸ ἐνίοτε μὲν σχήματος εὑρέσει τοιούτου, ἵνα τις ἄντικρυς λέγων τὸ πρᾶγμα
185 μὴ δοκῇ λέγειν, ὃ δὴ καὶ εὕρημά ἐστιν ἐμὸν ἐν μελέτῃ γενόμενον ἐμῇ καὶ ἐκδέδοται, οἷον φήμη ἦν, ὅτι σύνεστιν ὁ πατὴρ τῇ τοῦ υἱοῦ γυναικί, ἔγκυος ἐγένετο ἡ γυνή, ἔχρησεν ὁ θεὸς τὸ γεννηθησόμενον φονέα ἔσεσθαι τοῦ πατρός. οὐ βούλεται ἐκτιθέναι τὸ γεννηθὲν ὁ παῖς,

καὶ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀποκηρύττεται. ἐνταῦθα γὰρ ὁ παῖς πρὸς τὸν ἀποκήρυξιν ἀπολογούμενος ὀφείλει καὶ τὴν ἐντρέχουσαν φήμην τῆς μοιχείας κατὰ ἔμφασιν δηλοῦν ἀνεπιλήπτως, καὶ ἐλέγχειν τὸν πατέρα εὐσχημόνως, φανερῶς δὲ μὴ λέγειν, ὅτι μοιχεύει τὴν γυναῖκα τὴν ἐμήν, καὶ δηλοῦν ὅτι τοῦτο γίνεται. οὕτως οὖν εὐπορήσαμεν σχήματος τοιούτου, καὶ ἄντικρυς εἰπόντες αὐτὸ λέγειν οὐκ ἐδόξαμεν. ἔστι δὲ τόδε, σὸν εἶναι λόγισαι πάτερ τὸ παιδίον, οὐκ ἐμόν, ἐκτίθης ὃ ἐγέννησας, ῥίπτεις παιδίον, οὗ γέγονας πατήρ. δεῖ δὲ ἐν τοῖς τοιούτοις, τοῖς κατ᾽ ἔμφασιν λέγω, καὶ ὀνομάτων εὐπορῆσαι διττὰ δηλῶσαι δυναμένων, καὶ τὸ ἀνεύθυνον καὶ τὸ σεσημασμένον, οἷον φήμη ἦν ὅτι σύνεστιν τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ ὁ πατήρ. ἀπόρρητόν τι ἡ μήτηρ εἰποῦσα τῷ υἱῷ ἀπήγξατο. πυνθάνεται ὁ πατὴρ τὸ ἀπόρρητον, καὶ οὐ λέγοντα τὸν υἱὸν ἀποκηρύσσει, οἷον ἡμῖν ἐξενήνεκται καὶ περὶ τοῦδε προοίμιον δεύτερον τοῦτο καὶ πρόβλημα ἕτερον. τῆς μὲν οὖν ἀποκηρύξεως ταύτης ἔλαττον ἐμοὶ μέλει, λυποῦμαι δὲ ὑπὲρ τοῦ πατρός, εἰ μετὰ τοσαύτην εὐθηνίαν γένους μόνῃ συνέσται τῇ θυγατρὶ καὶ συζήσεται. κοινὰ μὲν γάρ ἐστι καὶ τοῦ ἄλλου βίου τοῖς ἀνθρώποις τὰ τοι- 186 αῦτα ὀνόματα. δοκεῖ δὲ μάλιστα ἴδια εἶναι τῇ ὑποκειμένῃ ἐμφάσει ὡς δηλῶσαι δυνάμενα καὶ τὸ ἀνεύθυνον καὶ τὸ σεσημασμένον, τό τε συνέσται φημὶ καὶ συζήσεται. ἀλλὰ καὶ ἡ τῆς συνθέσεως πάλιν ἀκολουθία συγκειμένη μὲν ἄλλο δηλοῖ, διαιρουμένη δὲ ἄλλο ἐμφαίνει, οἷον φήμη ἦν, ὅτι σύνεστιν ὁ πατὴρ τῇ τοῦ υἱοῦ γυναικί. μοιχὸν καταλαβὼν ἐγκεκαλυμμένον ὁ υἱὸς ἀφῆκε, καὶ ἀποκηρύσσεται ὑπὸ τοῦ πατρός. εἴρηται ὅπου καὶ τοῦ μοιχοῦ λαβόμενος ἐβόων, πάτερ. τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ πατρὸς εὐθέως τῷ μοιχῷ παρακείμενον ἐν τῇ συνθέσει ἐποίησε τὴν ἔμφασιν, καὶ τὸ ἐπενηνεγμένον δὲ ὁμοίως ἔχει, καὶ τοῦ μοιχοῦ λαβόμενος ἐβόων, πάτερ, σὺ δὲ ἧς οὐδαμοῦ. τῷ γὰρ μοιχῷ καὶ τῷ πατρὶ προστεθὲν εὐθέως τὸ σὺ δὲ ἧς ἐν τῇ συνθέσει τὴν ἔμφασιν ἐδήλωσε, τὴν ἀσφάλειαν δὲ ἔχει ἑκάτερον ἀπὸ τοῦ οὐδαμοῦ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ.

14 Τὰ δὲ συγκριτικὰ προβλήματα εἰ μὲν στοχασμῷ 187 περιπέσοι ἢ ὅρῳ, ῥᾳδίαν ἔχει τὴν διαίρεσιν· διπλοῖς γὰρ τοῖς κεφαλαίοις καθ' ἕκαστον χρώμεθα, ἐν μὲν τοῖς στοχασμοῖς ταῖς βουλήσεσι καὶ ταῖς δυνάμεσι λέγοντες, ἐμὲ μὲν οὐκ εἰκὸς βουληθῆναι τόδε ποιῆσαι διὰ τόδε, σὲ δὲ εἰκὸς βουληθῆναι τόδε ποιῆσαι διὰ τόδε, καὶ πάντα εἰσφέρειν εἰς δέον τὰ ἐπιχειρήματα. εἶτα πάλιν, ἐμὲ μὲν οὐκ εἰκὸς δυνηθῆναι τόδε ποιῆσαι διὰ τόδε· σὲ δὲ εἰκὸς δυνηθῆναι τόδε ποιῆσαι διὰ τόδε, καὶ τοῦτο κατασκευάζοντες καὶ τὸ χρῶμα τὸ μὲν ἡμέτερον τιθέντες καὶ κατασκευάζοντες, τὸ δὲ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ τεθὲν λύοντες τοῖς ἐπιχειρήμασι, καὶ τὴν πιθανὴν ἀπολογίαν τὴν ἐκείνου μὲν λύοντες, κρατύνοντες δὲ τὴν ἡμετέραν. καὶ μὴν καὶ τὰ ἐν τοῖς ὅροις ὁμοίως διπλῶς μελετῶντες λέγομεν, οἷον τοῦτό ἐστιν τὸ ἐργάσασθαί τι, ὅπερ ἐποίησα ἐγώ, καὶ εἰπεῖν ἃ εἰργάσατο. εἶτα ἐπενεγκεῖν, σὺ δὲ τούτων ἐποίησας οὐδέν, εἶτα ἀνθυπενεγκεῖν ἐκεῖθεν τὰ ἐκείνῳ πεπραγμένα καὶ λέγειν, ὡς ταῦτα οὐδέν ἐστι. χρησόμεθα δὲ καὶ τοῖς ἐπιχειρήμασι καὶ ταῖς μελετητικαῖς ἐφόδοις καὶ ἐν τοῖς ἁπλοῖς καὶ ἐν τοῖς διπλοῖς ὅροις, αἷς ἐδιδάξαμεν δεῖν χρῆσθαι ἀπό τε τῶν πρὸ τοῦ πράγματος καὶ ἀπὸ τῶν μετὰ τὸ πρᾶγμα συμβαινόντων. ἐκεῖθεν γὰρ ἡ
188 ἁπλῆ εὐπορία ἐνταῦθα διπλῆ γίνεται. εἰ δὲ πραγματικὴ ἀμφισβήτησις παρεμπέσοι, τότε δεῖ ζητεῖν τίνα ἐστὶ τὰ συγκρινόμενα, δύο ἢ καὶ πλείονα, καὶ οὕτως ἐκ τῶν παρακολουθούντων ἑκάστῳ τὰς συγκρίσεις ποιήσεις, μάλιστα δὲ εἰ πρόσωπον συγκρίνοιτο, τότε ἔχειν δεῖ τὴν ἀπὸ τῶν ἐγκωμίων καὶ ψόγων σύγκρισιν καὶ γένη καὶ ἐπιτηδεύματα καὶ πράξεις καὶ τύχας καὶ ἅπαντα τὰ συγκρινόμενα, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἐκ τῆς ἄλλης περιουσίας ὅ τι ἂν εἰς σύγκρισιν ἐμπέσοι, τὰ παρακολουθοῦντα ἑκάστοις συγκρίνομεν. παρακολουθεῖ δὲ ἄλλα μὲν τόποις, ἄλλα δὲ χρόνοις, ἄλλα δὲ ἑκάσταις τῶν ἄλλων περιστάσεων.

XV.

ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ
ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ

ΠΕΡΙ ΙΔΕΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ 189

ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ
ΠΕΡΙ ΙΔΕΩΝ
ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

Εἴπερ ἄλλο τι τῷ ῥήτορι, καὶ τὰς ἰδέας οἶμαι τοῦ 1 *λόγου τῶν ἀναγκαιοτάτων εἶναι γινώσκειν, ὅπῃ τε ἔχουσι καὶ ὅπως γίνονται. καὶ γὰρ τὸ τὰ τῶν ἄλλων εἰδέναι κρίνειν καθ' ὅ τι τε καλῶς ἂν ἔχοι καὶ ἀκριβῶς καὶ καθ' ὅ τι μή, εἴτ' οὖν τῶν ἀρχαίων εἴη τινὸς εἴτε καὶ τῶν νεωτέρων, οὐκ ἄνευ τῆς περὶ ταῦτα ἐπιστήμης γένοιτ' ἄν, εἴτε καὶ αὐτός τις γενέσθαι βούλοιτο λόγων ἐργάτης καλῶν τε καὶ γενναίων καὶ παραπλησίων τοῖς τῶν ἀρχαίων, τό γε τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἀναγκαιότατον, εἰ μέλλοι μὴ σφόδρα πόρρω τἀκριβοῦς τις ἀπενεχθήσεσθαι. ἡ γάρ τοι μίμησις καὶ ὁ ζῆλος ὁ πρὸς ἐκείνους μετὰ μὲν ἐμπειρίας ψιλῆς καί τινος ἀλόγου τριβῆς γινόμενος οὐκ ἂν οἶμαι δύναιτο τυγχάνειν τοῦ ὀρθοῦ, κἂν πάνυ τις ἔχῃ φύσεως εὖ· τοὐναντίον γὰρ ἴσως ἂν αὐτὸν καὶ σφάλλοι μᾶλλον τὰ τῆς φύσεως πλεονεκτήματα χωρὶς τέχνης τινὸς ἀλόγως ᾄττοντα πρὸς ὅ τι καὶ τύχοι. μετὰ μέντοι τῆς περὶ ταῦτα ἐπιστήμης καὶ γνώσεως ὅτε τις τοὺς ἀρχαίους ἐθέλοι ζηλοῦν, κἂν μετρίως ἔχῃ φύσεως, οὐκ ἂν ἁμάρτοι τοῦ σκοποῦ. κράτιστον μὲν γάρ,* 190 *εἰ καὶ τὰ τῆς φύσεως συλλαμβάνοιτο· πλεῖον γὰρ ἂν οὕτως ἀγαθόν τις ἐργάσαιτο, εἰ δὲ μή, ἀλλ' ὅγε μαθη-*

τόν ἐστι καὶ διδακτὸν οὐκ ἐν ἄλλοις ἐφ' ἡμῖν δὲ ὂν πειρατέον κτᾶσθαι. τάχα γὰρ ἂν οὕτω καὶ τοὺς εὖ πεφυκότας οἱ μὴ τοιοῦτοι μελέτῃ καὶ τῇ κατ' ὀρθὸν ἀσκήσει παρέλθοιεν. οὕτω δὲ ὄντος μεγάλου τε καὶ ἀναγκαίου τοῦ περὶ τῶν ἰδεῶν λόγου καὶ τοῖς ἐργάζεσθαι ταῦτα καὶ τοῖς εἰδέναι κρίνειν βουλομένοις, τοῖς δὲ ἄμφω καὶ πολὺ μᾶλλον, οὐ χρὴ θαυμάζειν, εἰ μὴ ῥᾴδιον μηδ' οἷον ἁπλῆς τινος δεῖσθαι πραγματείας ὄντα εὑρίσκοιμεν, ἐπειδὴ οὐδὲ ἄλλο τι τῶν χρηστῶν ἐκ τοῦ ῥᾴστου παραγίνεσθαι πέφυκε, λόγων δὲ καλῶν καὶ γενναίων καὶ πάσης ἁπλῶς ἰδέας αὐτῶν εἰ μέλλοι τι χρηστότερον ἀνθρώποις οὖσι καὶ ζῴοις λογικοῖς γενήσεσθαι, θαυμάζοιμ' ἄν.

Μέλλων δὲ ἐπ' αὐτὸ χωρεῖν ἤδη τὸ διδάσκειν περὶ ἑκάστου τούτων, τοσοῦτον προδιορισάμενος αὐτὸ ποιήσω, ὅτι νῦν ἐστιν ἡμῖν οὐ περὶ τῆς Πλάτωνος ἢ Δημοσθένους ἢ τοῦ δεῖνος ἰδέας ὁ λόγος· λελέξεται μὲν γὰρ ἐν ὑστέρῳ καὶ περὶ τούτων, τὸ δὲ νῦν οὐ περὶ τούτων, ἀλλ' αὐτὸ ἕκαστον καθ' αὑτὸ πρόκειται, ὁποῖόν τί ἐστι σεμνότης, δεῖξαι, καὶ ὅπως γίνεται, ὁποῖόν τί ἐστι τραχύτης ἢ ἀφέλεια καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων εἴδη. ἐπειδὴ δὲ ἐκείνων ἕνεκα δήπουθεν, λέγω τῶν κατ' ἄνδρα εὐ-
191 δοκιμούντων, καὶ ταύτης δεόμεθα τῆς πραγματείας, ἀνάγκη προχειρισαμένους ἡμᾶς τὸν μάλιστα τῶν ἄλλων ποικίλως χρησάμενον τῷ λόγῳ καὶ σχεδὸν ἐξ ἁπάσης ἰδέας συμμιγεῖ, διὰ τούτου περὶ ἁπασῶν εἰπεῖν τῶν ἰδεῶν· ἀνάγκη γὰρ τά τε μέρη καθ' ἕκαστον καὶ τὸ ὅλον εἶδος τοῦ τοιούτου δεικνύντας, ὅθεν τε καὶ ἐξ ὧν συνέστηκεν, ὁποῖόν τέ ἐστι καὶ δι' οὗ τοιοῦτον, περὶ πάσης τε λόγων ἰδέας ἀκριβῶς εἰπεῖν, καὶ τίς ἡ μῖξις αὐτῶν, καὶ πῶς μιγνυμένων τῶν αὐτῶν τοτὲ μὲν ποιητικός, τοτὲ δὲ οὐ ποιητικός, καὶ τοτὲ μὲν πανηγυρικός, τοτὲ δὲ

συμβουλευτικὸς ἢ δικανικὸς ἢ ὅλως τοιόσδε ἢ τοιόσδε ὁ λόγος γίνεται.

Ἔστιν οὖν ὁ μάλιστα παρὰ τοὺς ἄλλους τοῦτον μεταχειρισάμενος τὸν τρόπον τὰ περὶ τοὺς λόγους καὶ καταποικίλας τὸν αὑτοῦ διηνεκῶς οὐκ ἄλλος τις κατ' ἐμὴν δόξαν ἢ Δημοσθένης. διὰ τοίνυν τούτου καὶ τῶν παρὰ τούτῳ λεκτέον ἂν εἴη δήπουθεν καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἰδεῶν ἁπασῶν τοῦ λόγου, ἐπιτιμήσῃ δὲ μηδεὶς μήτε τῇ μεθόδῳ ταύτῃ μήτε τῇ κρίσει, πρὶν ἅπασιν ὁμιλῆσαι τοῖς ῥηθησομένοις. οἶμαι γὰρ θαυμάσεσθαι ἂν εἰκότως μᾶλλόν τινας ἡμᾶς διὰ ταῦτα, καὶ τὸ μέγιστον ἐπ' εὐκρινείᾳ, ἢ τινος ἐπιτιμήσεως ἕνεκα τούτων ἀξίους νομιεῖν, μόνον εἰ προσέχειν τοῖς ἐφεξῆς ἐθελήσαιεν. ὁ τοίνυν Δημοσθένης, ὅτιπερ κεφάλαιον ἦν, τὸν πολιτικὸν ἠκριβωκώς, τὸ μὲν ὡς διὰ πάντων ἥκει πανταχοῦ ταῖς 192 μίξεσι, μήθ' ὅτε συμβουλεύει πάντῃ χωρίζων τοῦ δικανικοῦ τε καὶ πανηγυρικοῦ τὸν λόγον αὐτοῦ, μήθ' ὅτε τι τῶν ἄλλων ποιεῖ, τὰ λοιπὰ ἀφιείς, τάχα ἂν οὐ τῶν σφόδρα γένοιτο χαλεπῶν εὑρεῖν τοῖς οὐχ ἁπλῶς αὐτὸν μετιοῦσιν. οἷς μέντοι καθαπερεὶ στοιχείοις τισὶ χρησάμενος εἴδεσι λόγου τοιοῦτον εἴργασται τὸν ἑαυτοῦ, ἃ δὴ καὶ τὸν πανηγυρικὸν αὐτὸν καὶ τἆλλα τῶν λόγων εἴδη ποιεῖ συνιστάμενα πρὸς ἄλληλα, τοῦτο δὴ παγχάλεπον εὑρεῖν ἔμοιγε εἶναι δοκεῖ. χαλεπὸν δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ τὸ εὑρόντα εἰπεῖν καὶ δεῖξαί τι σαφὲς περὶ αὐτῶν· οὐδὲ γάρ ἐστιν ὅστις πρὸ ἡμῶν, ὅσα ἐμὲ γινώσκειν, εἰς τήνδε τὴν ἡμέραν ἀκριβές τι περὶ τούτων πραγματευσάμενος φαίνεται, ὅσοι δὲ ἥψαντο, τεταραγμένως καὶ λίαν ἀπιστοῦντες σφίσιν αὐτοῖς περὶ ὧν εἶπον εἰρήκασιν, ὥστε αὐτοῖς συγκεχύσθαι τὰ πάντα. πρὸς γὰρ αὖ τοῖς ἄλλοις καὶ οἱ δόξαντές τι λέγειν περὶ τἀνδρὸς τὸ κατὰ μέρος θεωρήσαντες καὶ τοῦθ' ὅπως ἐδύναντο, τῶν δ' ἐν τῷ κα-

θόλου βραχέα ἢ οὐδὲν φροντίσαντες, λέγω περὶ αὐτῆς σεμνότητος, περὶ αὐτῆς ἀφελείας, τῶν ἄλλων ἰδεῶν, τάχα ἂν περὶ Δημοσθένους τι διδάσκοιεν ἡμᾶς, καὶ τούτου νὴ Δία τῶν μερῶν, ὧν τὰς θεωρίας συγγράψαι φασί, περὶ μέντοι παντὸς λόγου καὶ πάσης ἰδέας, εἴτε ἐν μέτροις, εἴτε ἐν ποιήσει, εἴτε ἐν τῷ καταλογάδην εἴδει, παντάπασιν ἡμᾶς ἀδιδάκτους εἴασαν τὸ ὅσον ἐπ
193 αὐτοῖς. χαλεπὸν μὲν οὖν, ὅπερ ἔφην, καὶ ταῦτα εὑρεῖν καὶ εὑρόντα διδάξαι σαφῶς μετ' εὐκρινείας. ἀλλὰ μὴ κατ' ἐκείνους, πειρατέον δὲ ὅμως καθ' ἣν προὐθέμεθα ὁδόν. τὰ γάρ τοι τοῦ Δημοσθενικοῦ λόγου καθαπερεὶ στοιχεῖα καὶ ἀρχὰς εἰ δυνηθείημεν ἀκριβῶς αὐτὰ ἕκαστα ἐφ' ἑαυτῶν πόσα τέ ἐστι δεῖξαι καὶ ὁποῖα, καὶ ὅπως γίνεται, τίς τε ἡ πρὸς ἄλληλα μῖξις αὐτῶν, καὶ τί δύναται τόνδε ἢ τόνδε μιγνύμενα τὸν τρόπον, τάχα ἂν περὶ ἁπάντων τῶν λόγων εἰρηκότες εἴημεν. ἡ μὲν οὖν ὑπόσχεσις, κατ' αὐτὸν φάναι τὸν ῥήτορα, οὕτω μεγάλη, τὸ δὲ πρᾶγμα ἤδη τὸν ἔλεγχον κἀνταῦθα δώσει, κριτὴς δὲ ἡμῖν ὁ βουλόμενος ἔστω.

Φημὶ τοίνυν, ὅτι τὸν Δημοσθενικὸν λόγον τὰ ποιοῦντά ἐστιν, εἰ μέλλοι τις ὡς ἓν ἅπαντα ἀκούσεσθαι, τάδε, σαφήνεια, μέγεθος, κάλλος, γοργότης, ἦθος, ἀλήθεια, δεινότης. λέγω δὲ ὡς ἓν τὰ πάντα οἱονεὶ συμπεπλεγμένα καὶ δι' ἀλλήλων ἥκοντα· τοιοῦτος γὰρ ὁ λόγος ὁ Δημοσθενικός. τούτων δὲ τῶν ἰδεῶν αἱ μὲν ἐφ' ἑαυτῶν εἰσι καὶ καθ' ἑαυτὰς συνιστάμεναι, αἱ δὲ ἔχουσιν ὑφ' ἑαυτάς τινας ἄλλας ἰδέας ὑποβεβηκυίας, δι' ὧν δὴ γίνονται, αἱ δὲ κοινωνοῦσιν ἀλλήλαις μέρει τινὶ ἢ καὶ μέρεσιν, ὅλως τε αἱ μὲν γένη εἰσὶν εἰδῶν, αἱ δὲ ὥσπερ κατὰ διαφοράν τινα κοινωνοῦσιν ἑτέραις ἰδέαις τοῖς ἄλλοις κεχωρισμέναι πᾶσιν, αἱ δέ, ὅπερ ἔφην, μένουσιν ἐφ' ἑαυτῶν οὐδενὸς ἑτέρου προσδεόμεναι. προϊ-

οὖσι δὲ ἔσται φανερώτερων ὃ λέγω, ὅτε καὶ καθ᾽ ἑκάστην αὐτῶν προχειρισόμεθα. 194

Πρῶτον δὲ ἐξ ὧν ἅπας λόγος πέφυκε γίνεσθαι καὶ ὧν οὐκ ἂν ἄνευ ποτὲ συσταίη τι λόγων εἶδος, ῥητέον, ἵνα ἐκ τούτων εὐμαθέστερον ἔχοντες μᾶλλον παρακολουθοίημεν, ὅτε καὶ τὰς ὑποβεβηκυίας τινὰς τῶν προειρημένων ἰδεῶν προτιθέντες, ἐξ ὧν πεφύκασι γίνεσθαι, λέγωμεν.

Ἅπας τοίνυν λόγος ἔννοιάν τ᾽ ἔχει πάντως τινὰ ἢ ἐννοίας καὶ μέθοδον περὶ τὴν ἔννοιαν καὶ λέξιν, ἣ τούτοις ἐφήρμοσται. τῆς δ᾽ αὖ λέξεως ἐχούσης πάντως τινὰ καὶ αὐτῆς ἰδιότητα πάλιν αὖ σχήματά τέ ἐστί τινα καὶ κῶλα, συνθέσεις τε καὶ ἀναπαύσεις, καὶ τὸ ἐξ ἀμφοῖν τούτοιν συνιστάμενον, ὁ ῥυθμός· ἡ γὰρ ποιὰ σύνθεσις τῶν τοῦ λόγου μερῶν καὶ τὸ ὡδί πως ἀναπεπαῦσθαι τὸν λόγον, ἀλλὰ μὴ ὡδὶ ποιεῖ τὸ τοιόνδε, ἀλλὰ μὴ τοιόνδε εἶναι τὸν ῥυθμόν. ἐπειδὴ δέ ἐστιν ἴσως ἔτι ἀσαφὲς τὸ προειρημένον, παραδείγματι αὐτὸ σαφηνιοῦμεν. ἔστω γὰρ βούλεσθαι ἡμᾶς ποιῆσαι γλυκύτητα. οὐκοῦν ἔννοιαι μὲν γλυκύτητος αἱ μυθικαὶ καὶ αἱ ταύταις ὅμοιαι καί τινες ἕτεραι, περὶ ὧν ὕστερον λέξομεν ἐν τῷ περὶ αὐτῆς τῆς γλυκύτητος λόγῳ. ἀλλ᾽ ἔννοιαι μὲν αὗται, μέθοδοι δὲ τὸ προηγουμένως καὶ σὺν ἀφηγήσει αὐτὰς διεξιέναι, ἀλλὰ μὴ ἐξ ὑποβολῆς ἤ πως ἑτέρως. λέξις δὲ ἡ διὰ ἐπιθέτων καὶ ὅση δριμεῖα, καὶ τῆς ποιητικῆς ἡ μὴ διῃρημένη μηδὲ πλατεῖα φύσει, αἵ τε τῆς καθαρότητος ἅπασαι. τῆς δ᾽ αὖ λέξεως σχήματα μὲν τὰ κατ᾽ ὀρθότητα, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ,καὶ τὰ χωρὶς ἐπεμβολῆς· κῶλα δὲ 195
τὰ ὀλίγῳ τῶν κομματικῶν μείζονα ἢ καὶ τὰ κομματικὰ αὐτά. συνθήκη δὲ κατὰ μὲν τὰ τοῦ λόγου μέρη μᾶλλον ἡ ἀνειμένη διὰ τὴν τοιαύτην λέξιν, οὐ μὴν ἥ γε διεστηκυῖα πάντη· δεῖ γάρ τι καὶ κατὰ τὸν ῥυθμὸν ἔχειν τὴν γλυκύτητα ἡδονῆς. κατὰ δὲ τὰς βάσεις ὅση δακτυλική

τε καὶ ἀναπαιστική. τὸν δὲ περὶ ῥυθμοῦ τι λέγοντα καὶ συνθήκης ἀνάγκη καὶ περὶ συλλαβῶν καὶ στοιχείων διαλαβεῖν. ἐκ γὰρ τούτων καὶ τῆς ἀναπαύσεως ὁ ῥυθμός, δῆλον δὲ ἔσται μᾶλλον ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα ῥηθησομένων τοῦτο· ἀλλὰ συνθήκη μὲν αὕτη γλυκύτητος, ἀνάπαυσις δὲ ἡ βεβηκυῖα μᾶλλον. ὁ δὲ ῥυθμὸς ὥσπερ εἶδός τι ἐπακολουθεῖ τῇ τε συνθήκῃ τῇ ποιᾷ καὶ τῇ ἀναπαύσει ἄλλο τι ὢν παρὰ ταῦτα, καθάπερ οἰκίας ἢ πλοίου ἢ τῶν τοιῶνδε λίθων ἢ ξύλων τόνδε πως ἢ τόνδε τὸν τρόπον συντεθέντων καὶ μέχρι τοῦδε παυσαμένων, τοιόνδε τὸ εἶδος ἢ τοιόνδε γίνεται ἄλλο τι παρὰ τὴν συνθήκην καὶ τὴν ἀνάπαυσιν ὄν.

Πάντα μὲν οὖν εἴδη λόγων ἐν τούτοις τεθεώρηται καὶ διὰ τούτων γίνεται, ἐννοίας, μεθόδου, λέξεως, σχήματος, κώλου, συνθήκης, ἀναπαύσεως, ῥυθμοῦ. ἐγὼ δ' ὅτι μὲν καὶ τούτοις ἐπὶ τοῖς προειρημένοις δεῖ σαφηνείας τινός, οὐκ ἀγνοῶ, οὐδ' ὡς οἴονταί τινες γενέσθαι ἂν ἴσως ταῦτα σαφῆ διὰ τῶν παραδειγμάτων, εἰ προτεθείη, οὐ μὴν ἀλλὰ τὸ μὲν δεῖν παραδειγμάτων αὐτοῖς
196 ὁμολογῶ, τὸ δὲ εἰ τεθεῖεν νυνὶ παραδείγματα, γενέσθαι ἂν σαφὲς περὶ οὗ ὁ λόγος, οὐκέτ' ἂν συγχωρήσαιμι, ἐπεὶ τοὐναντίον εἰ νῦν καὶ ἐνταῦθα καὶ καθ' ἕκαστον τῶν προειρημένων τεθείη παραδείγματα, μηκύνοιτό τε ἂν δι' αὐτὸ μᾶλλον ὁ λόγος, καὶ ταραχή τις ἂν πλείων εἰκότως γίνοιτο. ἔπειτα μέντοι καὶ τὸ παρὸν οὐ περὶ γλυκύτητος προὔκειτο λέγειν, (ὕστερον γὰρ ἀκριβέστερον καὶ περὶ ταύτης ἐροῦμεν) ἀλλ' ὅσον ἐμφῆναι διὰ τίνων γένοιτ' ἂν ἀκριβὲς ἓν αὐτὸ ἕκαστον λόγων εἶδος, ἵνα ἀπὸ τούτων, ὅπερ ἔφην, εὐμαθέστερον ἔχοντες ῥᾳδίως ἐποίμεθα τοῖς ἐφεξῆς. οὐκοῦν ἐκεῖσε ἐπάνειμι. ἐχόντων γὰρ τούτων ταύτῃ καὶ πάσης ἰδέας λόγων συνισταμένης διὰ τῶν προειρημένων, ἀκριβῶς μὲν διὰ

πάντων τῶν ἑνὸς εἴδους οἰκείων εἰργασμένον λόγον, οἷον ἐννοίας μεθόδου λέξεως καὶ τῶν λοιπῶν, σφόδρα χαλεπόν, μᾶλλον δὲ ἀδύνατον εὑρεῖν παρά τινι τῶν ἀρχαίων, τῷ δὲ πλεονάζειν τοῖς ἰδίοις ἑκάστης ἰδέας τὸ τοιόνδε ἢ τοιόνδε ἕκαστον αὐτῶν εἶναι συμβέβηκεν, ἐξαίρω μέντοι τοῦ λόγου τὸν ῥήτορα. οὐ γὰρ κατὰ ταὐτὰ ἐκείνοις μιᾷ τινι τῶν προειρημένων πλεονάσας ἰδέᾳ καὶ αὐτός, ἀλλὰ μέρει μέν τινι, μᾶλλον δὲ εἴδει μιᾶς πλείονι χρησάμενος τῶν λοιπῶν, λέγω τῇ περιβολῇ, (διότι δὲ τοῦτο πεποίηκεν, ἐν τῷ περὶ μεγέθους ἡμῖν καὶ τῆς περιβολῆς αὐτῆς ἀκριβῶς λελέξεται) ἀλλ' ὅπερ ἔλεγον, τούτῳ γάρ, ὃ δὴ πολλοστόν ἐστι μέρος ἢ εἶδος ἰδέας μιᾶς, πλέονι χρησάμενος τῶν λοιπῶν, τοῖς δὲ ἄλλοις ἅπασιν ἑκάστῳ τὸ πρὸς ἀξίαν νείμας, καὶ τὰ μὲν ὑψηλὰ σφόδρα καὶ λαμπρὰ τῶν νοημάτων μεθόδοις τισὶν ἢ σχήμασιν 197 ἤ τινι τῶν ἄλλων καθαιρῶν, τὰ δ' αὖ μικρὰ καὶ λεπτὰ διὰ τῶν αὐτῶν τούτων ἐγείρων καὶ ὀρθῶν ἕκαστα τῶν ἄλλων, καὶ ταῦτα μιγνὺς τοῖς οὐκ οἰκείοις οὐδὲ ἰδίοις αὐτῶν μέρεσι καὶ καταποικίλλων οὕτω τὸν λόγον αὐτοῦ πάντα πεποίηκεν ἁρμόττειν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὅλον ἓν εἶναι πασῶν αὐτῷ δι' ἀλλήλων ἡκουσῶν τῶν ἰδεῶν, ὥστ' ἐξ ἁπάντων τῶν καλῶν ἓν τοῦτο κάλλιστον εἶδος ἀπειργάσθαι λόγων, τὸ Δημοσθενικόν.

Ἀκριβῶς μὲν οὖν, ὅπερ εἶπον, οὐκ ἦν εὑρεῖν παρ' οὐδενὶ τῶν ἀρχαίων τὸ τοιοῦτον, ὅ τι καὶ φύσει δήπουθεν ἁμάρτημά ἐστι, τὸ μονοειδῆ καὶ μὴ ποικίλον ἐργάσασθαι τὸν λόγον, πλεονάζειν δὲ ἔφην ἄλλον κατ' ἄλλο τι, καὶ ταύτῃ συμβαίνει τὸ τοιόνδε ἢ τοιόνδε αὐτῶν ἑκάστῳ τὸν λόγον γίνεσθαι. τό γε μὴν πλεονάζειν λέγω οὐ τὸ τοῖς πλείοσι χρῆσθαι τῶν εὖ ποιούντων ἰδέαν ἑκάστην, οἷον μεθόδῳ, σχήματι, συνθήκῃ, ἀναπαύσει καὶ τοῖς λοιποῖς· τάχα μὲν γὰρ καὶ τοῦτο ἂν εἴη τι, ἀλλ'

ὅγε λέγω τοιοῦτόν ἐστι, τὸ τοῖς κυριωτάτοις ἰδέας ἑκά-
στης μάλιστα χρῆσθαι. τοῦτο γὰρ καὶ τὴν ἰδέαν ὡς ἐπὶ
198 τὸ πλεῖστον ποιεῖ, καὶ τὸ πλεονάζειν τοῦτ᾽ ἦν τὸ τοῖς
κρατίστοις χρῆσθαι τοῦ εἴδους. ἔστι δ᾽ ὅτε εἰ ταῦτα
παραλείποι τις, τοῖς ἄλλοις χρώμενος ἅπασιν, εἰ καὶ
πλεονάζει κατ᾽ ἐκεῖνα, ἀλλὰ γοῦν ἧττον ἂν τυγχάνοι
τοῦ εἴδους ὁ λόγος ἐκείνου οὗπερ ἦν οἰκεῖα οἷς ἐχρή-
σατο. περὶ τοίνυν τῆς δυνάμεως λεκτέον ἂν εἴη τῶν
ποιούντων, ὡς ἔφαμεν, τὰ εἴδη τοῦ λόγου.

Ἔστιν οὖν πρῶτον μὲν καὶ ἰσχυρότατον ἁπανταχοῦ
ἡ ἔννοια, μετὰ δὲ ταύτην ἡ λέξις, τὸ σχῆμα δὲ τρίτον,
λέγω τὸ τῆς λέξεως, ἐπεὶ τό γε τῆς ἐννοίας, ὅπερ ἦν
μέθοδος, τέταρτον λέγω, οὐ κατὰ δύναμιν τῶν ἐν δει-
νότητι. ἐκεῖ γὰρ κινδυνεύει τὰ πρῶτα ἀποφέρεσθαι,
ὡς ἐν τῷ περὶ δεινότητος ἔσται φανερώτερον. συνθήκη
δὲ καὶ ἀνάπαυσις ἔστω τελευταῖα. γένοιτο δ᾽ ἂν ἴσως
ποτὲ καὶ οὐ τελευταῖα, καὶ μάλιστα ἐν τῇ ποιήσει· χω-
ρὶς μὲν γὰρ θατέρου θάτερον μικρὰ ἂν ἢ οὐδὲν πρὸς
εἶδος λόγου συμβάλοιτο, μετ᾽ ἀλλήλων μέντοι καὶ τοῦ
ῥυθμοῦ πολλὰ καὶ οὐ μικρά. καὶ τάχα ἂν ἡμῖν παῖδες
μουσικῶν ἀμφισβητήσειαν, εἰ καὶ πρὸ τῆς ἐννοίας θε-
τέον αὐτά. δύνασθαι γὰρ φήσουσι τὸν ῥυθμὸν καὶ
καθ᾽ ἑαυτὸν χωρὶς ὅλως ἐνάρθρου φωνῆς, ἡλίκα οὐδε-
μία λόγων ἰδέα· καὶ γὰρ ἡδίους ποιῆσαι ψυχὰς ὑπὲρ
ἅπαντα πανηγυρικὸν λόγον εἶναί φασι τοὺς ῥυθμοὺς
199 ἐπιτηδείους, καὶ τοὐναντίον αὖ λυπηράς, ὡς οὐδεμία
ἐλεεινολογία, δύνασθαι δὲ καὶ θυμὸν κινῆσαι μειζόνως
ἢ πάντα σφοδρὸν καὶ καταφορικὸν λόγον, ὅλως δὲ περὶ
πάντων ἐφεξῆς οὕτως ἡμῖν ἴσως ἂν ἐρεσχελήσωσιν.
ἡμεῖς δὲ οὐ διοισόμεθα πρὸς αὐτούς, ἀλλ᾽ ἔστω μὲν εἰ
βούλοιτό τις πρῶτον, εἰ δὲ βούλοιτο τελευταῖον ἢ μέσον
τῇ δυνάμει τῶν προειρημένων ὁ ῥυθμός. ἐγὼ δὲ ὁποῖοί

τινές εἰσιν ἑκάστης ἰδέας οἰκεῖοι, καθ' ὅσον ἐγχωρεῖ λέξει πεζῇ χωρὶς τοῦ περιᾴδειν προσαρμόσαι τινὰ ῥυθμόν, τοῦτο δεῖξειν φημί, καὶ εἴ γε δύναιντο κἀνταῦθα οἱ ῥυθμοί, ὅσα κἀν τῇ ἄλλῃ μουσικῇ, κείσθωσαν πρῶτοι, εἰ δὲ μὴ τοσοῦτον δύναιντο, τετάξονται ἡμῖν ὅπως ἂν οἶμαι καὶ δυνάμεως ἔχωσι. φημὶ γὰρ ἔστι μὲν οὗ καὶ ὁ ῥυθμὸς πολὺ συνεισήνεγκε τῷ τοιόνδε γίνεσθαι τὸν λόγον, ἀλλὰ μὴ τοιόνδε, οὐ μὴν τοσοῦτόν γε ὁπόσον ἐκεῖνοί φασι. μικρὰ δὲ ἀναλαβόντες περὶ ἁπάντων τῶν προειρημένων, ὡς ἐν κεφαλαίῳ, ἐπ' αὐτὸν ἤδη τὸν περὶ τῶν ἰδεῶν λόγον χωρήσομεν. τίνα μὲν γάρ ἐστι τὰ τὰς ἰδέας ποιοῦντα τοῦ λόγου, καὶ τίς ἡ δύναμις τούτων, κἀκ τίνων ὁ Δημοσθενικὸς λόγος συνέστηκε, καὶ δι' ἣν αἰτίαν τοῦτον προχειρίσασθαι δεῖν τὸν ἄνδρα κρίνομεν, εἴρηται, ἐπεὶ δὲ χωρὶς μὲν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν οὐκ ἔστιν εὑρεῖν οὐδεμίαν ἐξειργασμένην ἰδέαν διαρκῶς, πλὴν εἰ μὴ τὸ ἑκάστου ἔργον ἰδέαν λέγοι τις οἷον Πλατωνικὴν ἢ Δημοσθενικήν, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὴν μὲν καθ' ἑαυτήν, ὅπερ ἔφην, σεμνότητα ἤ τι τῶν ἄλλων ἀδύνατον παρά τινι τῶν ἀρχαίων εὑρεῖν διηνεκῶς, μῖξιν δὲ οὔτε λόγου οὔτε ἄλλου τινὸς τῶν πάντων οἷόν τέ ἐστι γνῶναι καλῶς ἤ τοι ποιήσασθαι, μὴ πρότερον αὐτὰ ἕκαστα ἐξ ὧν ἡ κρᾶσις ἢ γέγονεν ἢ γένοιτο ἄν, ἐπιγνόντα, οἷον λευκοῦ καὶ μέλανος φύσιν, ἐξ ὧν τὸ φαιόν, εἰ κραθείη, γίνεσθαι πέφυκεν· ἐπεὶ οὖν τοῦθ' οὕτως ἔχει, ἀνάγκη πάντων τούτων ἀπαλλαγέντας, τῶν κατ' ἄνδρα λέγω, Πλάτωνος, Δημοσθένους, Ξενοφῶντος, τῶν ἄλλων ἁπάντων, ἐπὶ τὰ ἐξ ἀρχῆς ἰέναι οἱονεὶ στοιχεῖα λόγου, καὶ περὶ ἑκάστου χωρὶς διαλαβεῖν. ῥᾴδιον γὰρ τοῖς γε ἐντεῦθεν ὁρμωμένοις καὶ περὶ τῶν καθ' ἕνα καὶ γνῶναι καὶ εἰπεῖν, τὰς ἀκριβεστάτας μίξεις αὐτῶν καταθεωμένοις, ἐάν τέ τις τοὺς ἀρχαίους, ἐάν τε

καὶ τῶν νεωτέρων τινὰς ἐξετάζειν καὶ ζηλοῦν βούληται. οὐκοῦν ἐφ᾽ ἃ προὐθέμεθα ἐξ ἀρχῆς, ἐλθόντες λέγομεν τὰς ἰδέας, ἐξ ὧν ἔφην τὸν Δημοσθενικὸν συγκεῖσθαι λόγον. τὰς δὲ ὑποβεβηκυίας αὐταῖς ἢ καὶ συμπληρούσας αὐτὰς ἰδέας ἰδόντες εὐκρινές τι ἂν περὶ ἑκάστης λέγοιμεν, ἦσαν δὲ δήπουθεν αΐδε, σαφήνεια, μέγεθος, κάλλος, γοργότης, ἦθος, ἀλήθεια, δεινότης. περὶ τοίνυν τούτων λεκτέον, καὶ πρῶτόν γε σαφηνείας καὶ τῶν ἰδεῶν, αἳ ποιοῦσιν αὐτήν, θαυμάζειν δὲ οὐ χρή, ἐάν τινες ἰδέαι κοινωνοῦσαι κατά τι ἑτέραις εὑρίσκωνται, οἷον ἢ κατ᾽ ἔννοιαν ἢ κατὰ λέξιν ἤ τι ἕτερον, ὥσπερ ἡ καθαρότης τῇ ἀφελείᾳ κατά τε ἄλλα τινά, καὶ κατὰ τὸ τῆς ὀρθότητος σχῆμα κεκοινώνηκεν, οἷον Σαννίων ἐστὶ δήπου τις ὁ τοὺς τραγικοὺς χοροὺς δι-
201 δάσκων· καὶ γὰρ καθαρὸν τοῦτο καὶ ἀφελές. καὶ πάλιν ἡ τραχύτης καὶ ἡ ἀκμὴ κοινὰς ἔχουσι τὰς ἐννοίας· αἱ γὰρ ἐπιτιμήσεις οὖσαι τραχύτητος ἴδιαι ποιοῦσι τὴν ἀκμήν, ὅτε κώλῳ καὶ σχήματι μακρῷ ἐξαγγελθείη. οὕτω δὲ δήπουθεν καὶ λαμπρότητι ἡ ἀκμὴ κοινωνοῦσα εὑρίσκεται. ἀλλ᾽ οὐ χρὴ τοῦτο θαυμάζειν· τῷ μὲν γὰρ ὅλῳ ἑκάστη ἰδέα ἑτέρα τῶν ἄλλων εὑρίσκεται, μέρη δέ τινα οἷον διαφορὰς οὐσίας τινὰς ἔχειν ἑτέραις τὰς αὐτὰς ἰδέαν ἡντιναοῦν οὐ κεκώλυται, ὥσπερ ὁ ἄνθρωπος τῷ μὲν ὅλῳ ἕτερόν ἐστι τῶν ἄλλων ζῴων, τῷ δὲ εἶναι θνητὸν πολλοῖς κοινωνεῖ, καὶ τῇ τοῦ λογικοῦ δὲ διαφορᾷ κοινωνεῖ δήπου τῷ θεῷ. καὶ τοῦτο κατ᾽ ἀρχὰς εὐθὺς διωρίσαμεν, ὡς εἰσὶ τῶν ἰδεῶν τινες, αἳ κατά τι κεκοινωνήκασιν ἑτέραις. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἅλις, ἐπὶ δὲ τὸν περὶ σαφηνείας λόγον ἰτέον, ἣν δὴ καὶ πρώτην ἐθέμεθα, διότι καὶ παντὶ λόγῳ τούτου δεῖ μάλιστα, τῆς σαφηνείας, ἧπερ ἐναντίον ἐστὶ δήπουθεν ἡ ἀσάφεια, ἣ ὑποβέβηκε τὸ καθαρὸν καὶ εὐκρινές.

ΠΕΡΙ ΣΑΦΗΝΕΙΑΣ, Ηι ΥΠΟΒΕΒΗΚΕ ΤΟ ΚΑΘΑΡΟΝ ΚΑΙ ΕΥΚΡΙΝΕΣ. 202

Σαφήνειαν τοίνυν λόγου ποιεῖ εὐκρίνεια καὶ καθα- 2
ρότης. γίνεται δὲ καθαρὸς μὲν λόγος ἅπασι σχεδὸν τοῖς προειρημένοις ἐννοίᾳ, μεθόδῳ, λέξει καὶ τοῖς λοιποῖς, εὐκρίνεια δὲ τὸ μὲν πλεῖστον ἔχει περὶ τὴν μέθοδον, τάχα δ' ἄν τι καὶ τῶν ἄλλων εὐκρίνειαν ποιοίη. ἀλλὰ πρῶτόν γε περὶ καθαρότητος λεκτέον, ᾗ πάλιν ἐναντίον ἐστὶν ἡ περιβολὴ κατά τι, οὐ γὰρ κατὰ πάντα, περὶ ἧς ἐν τῷ περὶ μεγέθους καὶ ἀξιώματος λόγῳ λέξομεν.

ΠΕΡΙ ΚΑΘΑΡΟΤΗΤΟΣ Η ΚΑΘΑΡΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ.

Ἔννοιαι τοίνυν εἰσὶ καθαραὶ αἱ κοιναὶ πάντων καὶ 3
εἰς ἅπαντας ἀνελθοῦσαι ἢ δόξασαι ἀνελθεῖν, σαφεῖς ἀφ' ἑαυτῶν οὖσαι καὶ γνώριμοι καὶ μηδὲν ἔχουσαι βαθὺ μηδὲ περινενοημένον, ὁποία ἦν καὶ ἡ προειρημένη, οἷον Σαννίων ἐστὶ δήπου τις ὁ τοὺς τραγικοὺς χοροὺς διδάσκων, καὶ πάλιν λέγονται οἱ τριάκοντα χρήματα δανείσασθαι παρὰ Λακεδαιμονίων ἐπὶ τοὺς ἐν Πειραιεῖ, καὶ ὅσαι τοιαῦται. χρὴ δὲ αὐτὰς καθ' ἑαυτὰς ὁρᾶν τὰς ἐννοίας ταύτας, ἀλλὰ μὴ ὧν ἕνεκα παρελήφθησαν, ἐπεὶ ἄλλο τι ὑπονοήσομεν εἶναι αὐτὰς καὶ οὐ καθαράς, καίτοι ὅτι μάλιστα 203
καθαρωτάτας οὔσας, εἰ καθ' ἑαυτὰς θεωροῖντο. αὗταί γε μὴν σχεδὸν καὶ πάντη εἰσὶν ἕνεκά γε τῆς ἐπιβολῆς καθαραί, οἷον ἀδελφὰς ἔχομεν γυναῖκας ἐγώ τε καὶ Σπουδίας οὑτοσί, καὶ πάλιν κοινωνός εἰμι τοῦ δανείσματος τούτου, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι. καὶ ὅλως πολλὰ ἐν ἰδιωτικοῖς καθαρῶν ἐννοιῶν ἔστι παραδείγματα, οὐκ ὀλίγα δὲ οὐδὲ ἐν τοῖς δημοσίοις.

Μέθοδος δὲ καθαρότητος σχεδὸν μία. γίνεται γὰρ

μάλιστα καθαρὸς λόγος, ὅταν ψιλὸν τὸ πρᾶγμά τις ἀφηγῆται ἢ ἄρχηταί γε ἀπ' αὐτοῦ ψιλοῦ τοῦ πράγματος καὶ μηδὲν ἔξωθεν συνεφέλκηται, οἷον ἢ γένος εἴδει προςλαβὼν ἢ ὅλον μέρει ἢ ἀόριστον ὡρισμένῳ ἢ κρίσιν δικαστῶν ἢ ποιότητα πράγματος ἢ τὴν πρὸς ἕτερον διαφορὰν ἤ τι τοιοῦτον· περιβάλλει γὰρ ἅπαντα ταῦτα, καί εἰσιν ἔννοιαι περιβολῆς αὗται, ἥ ἐστιν ἐναντία καθαρότητι. περιβάλλει δὲ καὶ ὅσα φύσει παρακολουθεῖ τοῖς πράγμασιν, εἰ προσλαμβάνοιτο, οἷον τόπος ἢ χρόνος ἢ πρόσωπον ἢ τρόπος ἢ αἰτία ἤ τι τοιοῦτον. ἀπηλλάχθαι οὖν τούτων ἁπάντων δεῖ τὸν καθαρὸν λόγον κατὰ τὴν μέθοδον ἤ τοι παντάπασί γε ἢ οὕτως ὥστε μηδὲν τούτων πρὸ αὐτοῦ τοῦ πράγματος τετάχθαι, ἐπεὶ 204 *καὶ ταῦτά τις προσλαμβάνων ἤ τινα τούτων ὅμως δύναται ποιεῖν φαίνεσθαι καθαρὸν λόγον διὰ τῶν ἄλλων, ἃ δὴ τὴν καθαρότητα ποιεῖ, οἷον σχημάτων λέξεων καὶ τῶν λοιπῶν. καί τις τοιαύτη ἐστὶ μέθοδος καθαρότητος· δόξει μὲν γὰρ λέγειν καθαρῶς, οὐ μὴν ὡς ἀληθῶς γε ἐρεῖ, περιβάλλει δὲ οὐδὲν ἧττον, καὶ τοῦτο ἰδεῖν ἐστι παρὰ τῷ ῥήτορι μάλιστα, ἐπεὶ καὶ τὸ ὑβρισθεὶς ὦ δικασταὶ καὶ παθὼν ὑπὸ Κόνωνος τουτουῒ τοιαῦτα καὶ τὰ ἐφεξῆς, τά τε προειρημένα παραδείγματα σχεδὸν πάντα ἕνεκα μὲν τῆς ἐπιβολῆς καθαρῶς εἰσῆκται· ἀπὸ γὰρ αὐτῶν ἦρκται ψιλῶν τῶν πραγμάτων, καὶ φαντασίαν ἔχει καθαρότητος καὶ ἰδιωτισμοῦ, τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ἐφ' ἑκάστῳ ῥηθέντα περιβολὴν ἐποίησε λεληθυῖαν. δῆλον οὖν ἐκ τούτων, ὅτι καὶ φαινόμενός τις λόγος ἐστὶ καθαρός, οὐ μὴν ὡς ὄντως γε τοιοῦτος.*

Μεθόδου καθαρᾶς καὶ τὸ ἀφηγηματικῶς, ἀλλὰ μὴ ἄλλως πως εἰσάγειν τὰ πράγματα. μέθοδος γάρ τις οἶμαι καὶ ἡ ἀφήγησις, ἀλλ' οὐ σχῆμα, ὡς οἴονταί τινες, ἐπεὶ ἐν πολλοῖς σχήμασιν ἀφηγήσαιο ἄν. καὶ γὰρ ὀρθώ-

σας καὶ πλαγιάσας καὶ μερίσας καὶ συμπλέξας καὶ ὅλως πολλοῖς σχήμασιν ἀφήγησις γίνεται, οὐ μὴν ἅ γε ὄντως ἐστὶ σχήματα, σχήμασιν ἄλλοις τισὶ γίνεσθαι πέφυκεν. εἴη ἂν οὖν ἴσως μέθοδός τις καὶ ἡ ἀφήγησις, εἴτε δὲ μέθοδος εἴτε σχῆμα, εἰδέναι δεῖ ὡς χρήσιμον τοῦτο τῇ καθαρότητι. ἀλλ' ἐννοίας μὲν καὶ μεθόδους τῆς καθαρότητος ταύτας εὑρίσκομεν.

Λέξις δὲ καθαρὰ ἡ κοινὴ καὶ εἰς πάντας ἥκουσα καὶ 205
μὴ τετραμμένη μηδ' ἀφ' ἑαυτῆς οὖσα σκληρά, ὡς τὸ ἀταρπός, οἷον

προσέβη τρηχεῖαν ἀταρπόν.

καὶ τὸ κατεσθίων κατέφαγε, καὶ τὸ ἐκνενευρισμένοι, καὶ τὸ πεπρακὼς ἑαυτόν, καὶ τὸ περικόπτων καὶ λωποδυτῶν τὴν Ἑλλάδα καὶ ἁρπάζων. ταῦτα γὰρ πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐναργῆ μέν ἐστι καὶ μέγεθός ἔχοντά πως, οὐ μὴν καθαρά, διὸ τοῖς πολλοῖς αὐτῶν καὶ σαφηνισμοῦ τινος δεῖ, ὡς τῷ ἐκνενευρισμένοι ἐδέησε τοῦ περιῃρημένοι χρήματα συμμάχους εἰς σαφήνειαν. πολὺ δὲ τὸ καθαρὸν τῆς λέξεως παρ' Ἰσοκράτει.

Σχῆμα δὲ καθαρότητος ἡ ὀρθότης, οἷον ἐγὼ γάρ, ὦ Ἀθηναῖοι, προσέκρουσα ἀνθρώπῳ πονηρῷ καὶ φιλαπεχθήμονι. δεῖ δὲ ὅπερ ἔφην καὶ μικρῷ πρότερον, αὐτὰ ἕκαστα ἐφ' ἑαυτῶν ὁρᾶν περὶ ὧν ὁ λόγος, ὥσπερ κἀνταῦθα ὁρᾶν τὸ σχῆμα δεῖ μόνον εἰ καθαρόν, ἀλλὰ μὴ τὰ ἐφεξῆς εἰρημένα· οὐ γὰρ εἴασεν ἐκεῖνα μεῖναι τὸν λόγον ἐφ' ἑαυτοῦ καθαρόν. τοιαῦτα
δ' ἐστὶ καὶ τὰ προειρημένα τὸ Σαννίων ἐστί, καὶ τὸ 206
ἀδελφὰς ἔχομεν γυναῖκας καὶ τὰ λοιπά. ἡ οὖν ὀρθότης τὸ σχῆμα ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ καθαρόν, τεκμήριον δέ· εἰ γὰρ πλαγιάσαις, κἂν ἀφηγῇ, πάντως περιβαλεῖς· ἐννοίας γὰρ ἄλλας ἐφέλκονται οἱ πλαγιασμοί. ὥσπερ δὲ

ὁ πλαγιασμὸς τῇ ὀρθότητι σχῆμα ἐναντίον, οὕτως ἡ περιβολὴ τῇ καθαρότητι, εἶδος ὅλον εἴδει ὅλῳ λόγου ἐναντίον. ἐκεῖθεν δὲ ἔσται δῆλον ὃ λέγω. τὸ γὰρ ἦν Κανδαύλης, καὶ τὸ Κροῖσος ἦν, καὶ τὰ τοιαῦτα οὕτω μὲν εἰσφερόμενα κατ᾽ ὀρθότητα καὶ καθαρὸν ποιεῖ τὸν λόγον καὶ σαφῆ, εἰ δὲ πλαγιάσαις, οὐ τοιαῦτα ἔσται, οἷον Κροίσου ὄντος καὶ Κανδαύλου ὄντος, εἰ λέγοις. ταραχὴ γάρ τις εὐθὺς ἐγγίνεται διὰ τὸ δεῖν πάντως ἐπακολουθῆσαί τι ἕτερον νόημα, καὶ ἡ περιγραφὴ τῆς ὅλης ἐννοίας μακρὰ καὶ οὐ πάνυ ἔσται σαφής, οἷον Κροίσου ὄντος Λυδοῦ μὲν τὸ γένος, παιδὸς δ᾽ Ἀλυάττεω, τυράννου δὲ ἐθνῶν τῶν ἐντὸς Ἅλυος ποταμοῦ. ὁρᾷς πῶς ἔτι κρέμαται ἡ διάνοια; καὶ μᾶλλόν γε οἶμαι τοῦτο γενήσεσθαι, εἰ καὶ τὰ ἐφεξῆς τις τῷ αὐτῷ σχήματι ἐξαγγείλειεν, οὐ μὴν ἔν γε τῇ ὀρθότητι τοῦτο ἦν, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ αἱ ἔννοιαι διανεπαύοντο ἐφ᾽ ἑαυτῶν περιγραφόμεναι, οἷον Κροῖσος ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάττεω, τύραννος δὲ ἐθνέων. ὅλως οὖν πᾶν ὅπερ ἀπήλλακται περιβολῆς σχῆμα, καθαρὸν ποιεῖ τὸν λόγον, αὐτίκα τὸ ἐπειδὴ γὰρ οὐ
207 καθεστηκότος χορηγοῦ καὶ τῇ ἐννοίᾳ καὶ τῷ σχήματι περιβεβλημένον, ἐὰν θελήσῃς τοῖς σχήμασι τῆς καθαρότητος μεταβαλεῖν, τὸ μὲν κατ᾽ ἔννοιαν αὐτοῦ περιβεβλημένον οὐκ ἀφαιρήσῃ, τὸ μέντοι κατὰ τὰ ἑπόμενα καὶ πάνυ, οἷον τρίτον ἔτος τουτὶ ἡ Πανδιονὶς φυλὴ χορηγὸν οὐκ εἶχε, παρῆν δὲ ἡ ἐκκλησία, ὁ δὲ ἄρχων ἐπεκλήρου τοὺς αὐλητάς. λόγοι οὖν ἐγίγνοντο καὶ λοιδορίαι. καὶ ὅλως πάντα ὁμοίως περιγράφων εἰ λέγοι τις τὰ ἐννοήματα, σαφέστερόν τε καὶ οὐ περιβεβλημένον οὐδὲ ἔχοντά τι μέγεθος καὶ τόνον, ὅσον ἐπὶ τῇ λέξει καὶ τοῖς περὶ ταύτην, ποιήσει τὸν λόγον. θαυμάζειν δὲ οὐ χρὴ τὸν τρό-

που τῆς διδασκαλίας τοῦτον, εἰ πρὶν διδάξαι τι περὶ τῆς περιβολῆς ὡς προς εἰδότας περὶ αὐτῆς διαλέγομαι· οὐ γάρ ἐστιν ἑτέρως διδάξαι τι περὶ τούτων, οὐδὲ εἰ ἑτέρωθέν ποθεν ἠρξάμεθα, ἀλλὰ μὴ καθάπερ νῦν ἀπὸ τῆς σαφηνείας. σχεδὸν γὰρ πᾶσαι αἱ ἰδέαι τῶν λόγων δι' ἀλλήλων εὑρίσκονταί τε καὶ γίνονται καταφανεῖς ἤτοι κατὰ ἀφαίρεσιν καὶ χωρισμόν, ὥσπερ ἐνταῦθα πεποιήκαμεν, οἷον ὅτε ἐλέγομεν, ὅτι σχήματά ἐστι καθαρὰ ὅσα τῶν τῆς περιβολῆς ἐστιν ἀπηλλαγμένα, ἢ κατὰ πρόσθεσιν, ὥσπερ ὅτε ἔφαμεν σαφήνειαν ὑπ' εὐκρινείας γίνεσθαι καὶ καθαρότητος, καίτοι μηδὲν εἰρηκότες πω περὶ τούτων. λελέξεται δὲ ἡμῖν δηλαδὴ ἐν τῷ δέοντι καὶ περὶ τῆς περιβολῆς, ἀλλὰ νῦν ἐκεῖσε ἐπανιτέον. ἐναντίον γὰρ καθαρότητος καὶ τὸ ὑπερβατόν. φεύγειν 208
οὖν ἐν αὐτῇ καὶ τοῦτο δεῖ.

Μετὰ δὲ τὸν περὶ σχημάτων λόγον τῆς καθαρότητος ὁ περὶ τῶν κώλων εἴη ἄν. δῆλον δὲ ἀπὸ τῶν προειρημένων, ὁποῖα εἶναι καὶ ταῦτα δεῖ, ὅτι μικρὰ καὶ κομματικὰ καὶ καθ' ἑαυτὰ ἀπαρτίζοντα τὰς ἐννοίας· τὰ γὰρ μακρὰ τῶν κώλων καὶ αἱ περίοδοι οὐ καθαροῦ λόγου.

Συνθήκη δὲ καθαρὰ πρῶτον μὲν ἡ ἁπλῆ καὶ μηδὲν περὶ συγκρούσεως τῶν φωνηέντων μικρολογουμένη· ἐπιμελὲς γὰρ ἤδη τοῦτό γε καὶ λόγου κεκαλλωπισμένου μᾶλλον ἢ ἁπλοῦ τε καὶ καθαροῦ, ἔπειτα ἡ λογοειδεστέρα, οἷον ἰαμβική τις ἢ τροχαϊκή· ἧττον γὰρ ἡ τοιαύτη διῆρται, ὥσπερ τὸ ἐγὼ γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, προσέκρουσα ἀνθρώπῳ πονηρῷ. οὐ δεῖ δὲ τὸ ἀκριβὲς ἀπαιτεῖν ἐνταῦθα, οὐδὲ γὰρ οἷόν τε, ἀλλ' ἐξαρκεῖ τὸ τέως μάλιστα καὶ κατ' ἀρχὰς τῶν κώλων τοιούτους εἶναι τοὺς πόδας, καὶ τὸ πλείους κατὰ τὴν ὅλην συνθήκην τοῦ λόγου τοὺς τροχαίους καὶ ἰάμβους τῶν δακτύλων τε καὶ ἀναπαίστων, ἢ τῶν τοιούτων ἥττους

εὑρίσκεσθαι. καὶ γὰρ ὅλως δεῖ μεμῖχθαι τινὰς αὐτοῖς
καὶ ἑτέρους πόδας, ἵνα μὴ τελέως ἔμμετρος ὁ λόγος γέ-
209 νηται, ἀλλ' ἔχῃ μέν τι καὶ μέτρου, λέγω δὲ τοῦ φυσι-
κοῦ, μὴ μέντοι παντάπασιν μέτρον ᾖ. τὸν γάρ τοι
ῥυθμὸν τὸν ἐν τῷ λόγῳ τῷ πεζῷ, ὃν ἡ ποιὰ συνθήκη
ποιεῖ μετὰ τῆς ἀναπαύσεως, οὐδὲν ἄλλ' ἢ μέτρον τε καὶ
μὴ μέτρον εἶναι δεῖ, καὶ μέτρον δηλαδὴ τοιόνδε μὲν
κατὰ τόδε τὸ εἶδος τοῦ λόγου, τοιόνδε δὲ κατὰ τόδε,
ὥσπερ ἐνθάδε ἰαμβικὸν ἢ τροχαϊκὸν εἶναι δεῖ· τὸ γοῦν,
οὗτος ἀστρατείας ἑάλω καὶ κέχρηται συμ-
φορᾷ, βραχεῖαν μὲν ἔχει σύγχυσιν τοῦ μέτρου ἐν τῷ
ἀστρατείας τῆς ας συλλαβῆς μακρᾶς οὔσης, τοῦτο δὲ
εἴ τις παρεμυθήσατο, καθαρὸν εὑρίσκει τὸ μέτρον τρο-
χαϊκὸν τετράμετρον καταληκτικόν. ἀλλὰ περὶ μὲν συν-
θήκης ταῦτα τῆς ἐν καθαρότητι.

Ἡ ἀνάπαυσις δήλη κἀκ τῶν προειρημένων ὡς οἰκεία
τις εἶναι τῇ συνθήκῃ κατ' ἀνάγκην ὀφείλει, ἱστᾶσα τὸν
λόγον ἐν ἰαμβικῷ τινι ἢ τροχαϊκῷ μέρει λόγου, καὶ κα-
ταλήξει τινὶ ἢ τροχαϊκῇ ἢ ἰαμβικῇ, ὅσαι εἰσὶ καταλήξεις
τροχαϊκῶν τε μέτρων καὶ ἰαμβικῶν, ἵνα δὴ ὁ ῥυθμὸς
τοιοῦτος γένηται· μεταξὺ γὰρ (ὅπερ ἔφην) εἶναι δεῖ τὸν
ἐν πεζῷ λόγῳ ῥυθμὸν μέτρου τε τοῦ φύσει καὶ μὴ μέ-
τρου. ἀλλ' ἀκριβεῖ μέν, ὅπερ ἔφην, λόγῳ τοιαύτην εἶ-
ναι δεῖ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς καθαρότητος, εἰδέναι μέντοι
χρή, ὅτι πάντα ταῦτα, ἡ συνθήκη ἡ κατὰ τοὺς πόδας,
(οὐ γὰρ ἥ γε ἑτέρα) καὶ ἔτι ἡ ἀνάπαυσις, τό τε ἐξ ἀμ-
210 φοῖν τούτων ἀποτελούμενον ὁ ῥυθμός, καίπερ οὕτως
ὄντα δυσχερῆ καὶ εἰς τοσοῦτον ἀκριβολογηθέντα ἡμῖν,
ὅμως βραχέα σφόδρα συλλαμβάνει πρὸς καθαρότητα,
συλλαμβάνει γε μήν τι εἰ καὶ βραχύ. ταὐτὸν δὲ σχεδὸν
συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἰδεῶν, λέγω τῶν πλείστων,
εἰ καὶ μὴ πασῶν, ὃ καὶ κατ' ἀρχὰς εὐθύς, ὅπου καὶ

τῶν μουσικῶν ἐμνήσθην, διεμαρτυράμην, ὅτι ἔλαττον τῶν ἄλλων, ἃ δὴ ποιεῖ τὰ τῶν λόγων εἴδη, ἰσχύουσιν ἐν αὐτοῖς αἵ τε ἀναπαύσεις καὶ οἱ ῥυθμοὶ καὶ νὴ Δία γε καὶ αἱ κατὰ τοὺς πόδας συνθῆκαι. τὴν γὰρ ὅλην δύναμιν τῶν ἰδεῶν αἵ τε ἔννοιαι ἔχουσι καὶ αἱ λέξεις μέθοδοί τε καὶ κῶλα καὶ σχήματα, δύναται μέντοι τι ποιῆσαι καὶ ῥυθμὸς καὶ ἀνάπαυσις καὶ συνθήκη. ἐν δὲ ἐνίαις τῶν ἰδεῶν καὶ πολὺ δύναται ταῦτα, ὥσπερ ἀμέλει ἐν τῷ κάλλει καὶ τῷ κεκαλλωπισμένῳ λόγῳ, δῆλον δὲ ἔσται τοῦτο ἀκριβῶς, ὅτε περὶ κάλλους λέγοιμεν. ἐν μέντοι ποιήσει καὶ πάνυ πολὺ ἰσχύει ταῦτα, συνθήκη καὶ ῥυθμὸς καὶ ἀνάπαυσις, καὶ περὶ τούτου γε οὐδὲν ἡμᾶς δεῖ πλέον ζητεῖν· δῆλον γὰρ αὐτὸ νομίζω πᾶσιν εἶναι. περὶ μὲν οὖν καθαρότητος ἀρκεῖ τοσαῦτα.

ΠΕΡΙ ΕΥΚΡΙΝΕΙΑΣ.

Ἡ δὲ εὐκρίνεια ἔχει μέν τινα καὶ φύσει σαφηνείας 4
ἐργαστικά, τό γε μὴν πλεῖστον σχεδὸν ἐπίκουρός ἐστι 211
τῆς καθαρότητος πρὸς ὅπερ ἐκείνη ποιεῖν βούλεται. ἣ μὲν γὰρ βούλεται σαφῆ ποιεῖν τὸν λόγον ἡ καθαρότης, ἡ δὲ εἴ τι πάσχοι ὑπεναντίον αὐτῇ κατ᾽ ἀνάγκην τινά, αἳ δὴ πολλαὶ περὶ λόγους εἰσὶ διαμαρτίαι, διορθοῦται ἡ εὐκρίνεια. καὶ τὸ πλεῖστόν γε ὅπερ ἔφην ἔχει περὶ τὴν μέθοδον· τό [τε] γὰρ τάξαι τί πρῶτον καὶ τί δεύτερον ἀπαιτεῖν χρὴ τοὺς δικάζοντας εὐκρινείας ὃν μέθοδος οἶμαί τίς ἐστιν. οὐ γὰρ εἰ καὶ δεινῶς τι ποιεῖ, ὅταν λέγῃ, τίνων προσήκει τῇ πόλει λόγον παρὰ πρεσβευτοῦ λαβεῖν, καὶ ὅτι πρῶτον μὲν ὧν ἀπήγγειλεν, εἶτα ὧν ἔπεισε καὶ τῶν ἑξῆς, οὐ τοῦτο νῦν σκεπτέον, ἀλλ᾽ ὅτι διὰ δεινότητα μέλλων συγχεῖν τὰ πράγματα καὶ ἀναστρέφειν τὴν τάξιν τὴν ἐν αὐτοῖς

ὅμως τῷ γε ὡς αὐτὸς εἰπεῖν ἐβούλετο, προσήγαγε σαφήνειαν διὰ τῆς μεθόδου. τὸ δὲ μὴ τόδε τοῦδε πρῶτον εἰπεῖν, εἰ καὶ τῇ τάξει πρῶτον ἦν, ἀλλὰ τόδε, πολλάκις καὶ σαφέστερον ὁμοῦ καὶ δεινότερον τὸν λόγον ἐποίη-
212 σεν, ὥσπερ τὸ δεῖ δὲ ὑμᾶς πρῶτον ἁπάντων ἀκοῦσαι καὶ μαθεῖν, τί πότ' ἐστι τὸ Χερρόνησον ὑμᾶς ἀσφαλῶς ἔχειν πεποιηκός, καὶ ὅτι ἡ πρὸς ἀλλήλους τῶν Θρακῶν διαφορά. ἦ γὰρ ἂν ἀσαφὲς αὐτῷ τὸ κατασκευαζόμενον ἔμεινεν, εἰ Χαρίδημον πρῶτον διέβαλλεν, ὅτι κατασκευάζει Κερσοβλέπτῃ τὴν ἀρχήν· εἶθ' οὕτως ἐπήγαγε τὸ τί πότ' ἐστι τὸ Χερρόνησον ὑμᾶς ἀσφαλῶς ἔχειν πεποιηκός. νῦν δὲ τοῦτο ἐκείνου προθεὶς εὐθὺς καὶ ἐν προοιμίοις, ὅτι ἐστὶν ἡ σπουδὴ αὐτῷ ὑπὲρ τοῦ Χερρόνησον ἔχειν αὐτοὺς ἀσφαλῶς καὶ μὴ παρακρουσθέντας ἀποστερηθῆναι πάλιν αὐτῆς, καὶ μετὰ ταῦτα εὐθὺς κατ' ἀρχὰς τοῦτο σαφηνίσας διὰ τοῦ κατασκευάσαι τὴν ἀσφάλειαν εἶναι τῆς κτήσεως ἐν τῇ τῶν Θρακῶν διαφορᾷ εὐκρινῆ τε καὶ σαφῆ πεποίηκε τὸν λόγον. εἰ δ' ὅτι καὶ δεινόν, ἑτέρου λόγου. ὅπερ μὲν οὖν ἔφην, εὐκρίνεια τὸ πλεῖστον ἐν τούτοις ἐστίν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἄλλων γίνεται λόγος εὐκρινής, καὶ εἰσὶν ἔννοιαι μὲν εὐκρινεῖς αἱ καταστατικαὶ πᾶσαι καὶ εἰς ἀρχὴν ἀνάγουσαι τὸν λόγον, οἷον ἔστι δ' ἀναγκαῖον, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ προσῆκον ἴσως ὡς κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους εἶχε τὰ πράγματα ὑμᾶς ὑπομνῆσαι, ἵνα πρὸς τὸν ὑπάρχοντα καιρὸν ἕκαστα θεωρῆτε. καὶ γὰρ διατυποῦσι τὰ μέλλοντα ῥηθήσεσθαι καὶ τὴν ἐν
213 αὐτοῖς τάξιν, οἷον δίκαιον δέ ἐστιν ἴσως ἐμὲ ὑπεσχημένον τρία ὑμῖν ἐπιδείξειν, ἓν μὲν ὡς παρὰ τοὺς νόμους τὸ ψήφισμα εἴρηται, δεύτερον δὲ ὡς ἀσύμφορόν ἐστι τῇ πόλει, τρίτον

δὲ ὡς ἀνάξιός ἐστι Χαρίδημος τούτου τυχεῖν, ὅ τι βούλεσθε, τοῦτο πρῶτον διδάσκειν ὑμᾶς. εἶτ' ἐπήγαγεν ὅτι περὶ τοῦ παρανόμου βούλεσθε πρῶτον; τοῦτο τοίνυν ἐροῦμεν. πολλάκις δὲ διεμαρτυράμην τοῦτο, ὡς οὐδὲν δεῖ κατηγορεῖν τῶν λεγομένων, εἰ καὶ ἄλλο τί ἐστιν ἅμα τῇ εὐκρινείᾳ· καὶ γὰρ ἐνταῦθα πολὺ τὸ τῆς δεινότητος, ἀλλ' οὐ περὶ ταύτης νῦν. καὶ μὴν καὶ αἱ συμπληρώσεις κατά τε τὰς ἐννοίας κατά τε τὰς μεθόδους εὐκρινῆ ποιοῦσι τὸν λόγον, τὰ μὲν ἀναπαύουσαι τὰ παρελθόντα, τῶν δὲ ῥηθησομένων πάντως ἔχουσαι κατασκευάς τινας, ἀφ' ὧν εἰς ἀρχὴν ὁ λόγος ἀνάγεται, οἷον ἓν μὲν τοίνυν πολίτευμα τοῦτο τοιοῦτο τοῦ νεανίου τούτου, ἕτερον δὲ ἀναμιμνήσκεσθε, εἶτα ἀρχὴν ἔλαβεν ὁ λόγος, οἷον ὅτε γὰρ Πύθωνα Φίλιππος ἔπεμψε τὸν Βυζάντιον καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ πάλιν οὐ τοίνυν μόνον μὴ Λεύκων ἀδικηθῇ δεῖ σκοπεῖν, ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἄλλος εὖ μὲν ἐποίησεν ὑμᾶς καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ πολλὰ τούτου παραδείγματα. ἔννοιαι μὲν οὖν εὐκρινείας αὗται.

Μέθοδοι δ' αἵ τε προειρημέναι καὶ ἔτι τὸ κατὰ τὴν 214
φύσιν τῶν πραγμάτων χρῆσθαι τῷ λόγῳ τὰ πρῶτα τιθέντας πρῶτα καὶ τὰ δεύτερα δεύτερα καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως, ὅπερ ἐστὶ πολὺ παρὰ τῷ Ἰσοκράτει, οὐ μὴν δεινοῦ γε τύπου ταῦτα οὐδὲ Δημοσθενικοῦ. διόπερ ὡς ἑτέρως ὁ ῥήτωρ ποιῶν τά γε εὐκρινοῦντα τὴν σύγχυσιν αὐτῶν παραλαμβάνει, καθάπερ ὀλίγῳ πρότερον ἐδιδάξαμεν. συμβαίη δ' ἂν ἴσως ποτὲ καὶ τὸ τὴν οὖσαν τάξιν τοῖς πράγμασι φυλάττειν δεινότητος εἶναι, φανερὸν δὲ ποιήσομεν ἀκριβῶς τοῦτο ἐν τῷ περὶ μεθόδου δεινότητος.

Ἔτι κατὰ φύσιν τὴν τῶν πραγμάτων ἐστὶν εὐκρινὲς

τὸ τὰς ἀντιθέσεις πρώτας τῶν λύσεων τιθέναι, καὶ τοῦτο ὁ μὲν Ἰσοκράτης σχεδὸν ἀεὶ ποιεῖ, οὐ μὴν ὅ γε ῥήτωρ ἀεί, ἀλλ' ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῇ τάξει τίθησιν, ὅπως ἂν αὐτῷ λυσιτελῇ, πρῶτον ἢ τελευταῖον ἢ μέσον, οὕτω καὶ τὰς ἀντιθέσεις λύει τοτὲ μὲν προτιθεὶς τὰς λύσεις αὐτῶν, τοτὲ δὲ ἐπάγων, ἔστι δ' ὅτε μέσας τῶν λύσεων ἐκείνας τιθείς. ὁ δὲ περὶ ἀντιθέσεων εἰσαγωγῆς λόγος ἐν τῷ περὶ μεθόδου δεινότητος ἡμῖν ἀκριβῶς ῥηθήσεται. ἀλλὰ μέθοδοι μὲν εὐκρινείας αὗται. λέξις δὲ εὐκρινὴς ἥπερ καὶ καθαρά.

Σχήματα μὴν εὐκρινείας τὸ κατ' ἄθροισιν ὡρισμένον, οἷον ἐνταῦθα δύο εἴρηκε, τόδε καὶ τόδε. οὔτε γὰρ ἀπήτησεν ὁ ἀκούων πλείονα τῶν δύο, καὶ τὸ δεύτερον πρόοιδε ῥηθησόμενον, ὥστε ἀφ' οὗπερ κατ' ἄθροισιν ἔλεγε, προδιηυκρίνει. τοιαῦτα δὲ σχήματα
215 καὶ ὁ μερισμὸς καὶ ἡ ἀπαρίθμησις. τὸ μὲν γὰρ ἐφέλκεσθαι ἄλλα νοήματα περιβάλλει τὸν λόγον, τὸ δ' εὐθὺς ἀρχομένου τοῦ λέγοντος ἐμφαίνεσθαι τοῖς ἀκούουσιν, ὅτι ἕπεται καὶ ἄλλο τι νόημα, προδιηυκρίνηται τὸ πᾶν· ἄν τε γὰρ εἴπῃ ὅτι πρῶτον μὲν τόδε, ὅτι καὶ δεύτερόν τι ἐρεῖ, προεπίστανται· ἐάν τε τὸ ἔδει μέν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς λέγοντας καὶ τὰ ἑξῆς, ἀναμενοῦσιν ὁμοίως, ἕως ἂν ἀνταποδῷ τὸν δὲ σύνδεσμον. εὐκρινείας οὖν καὶ ταῦτα.

Ἔτι καὶ κατὰ σχῆμα εὐκρινὴς γίνεται ὁ λόγος, ὅταν ὁ λέγων οἷον ἑαυτὸν ἐρωτῶν εἶτα ἀποκρίνηται κατὰ διάστασίν τινα, ὥσπερ ἐν τοῖς τοιοῖσδε τίνος οὖν ἕνεκα ταῦτα λέγω; καὶ πάλιν πῶς οὖν; καὶ πάλιν διὰ τί δέ; καὶ τὰ τοιαῦτα. πολλοῖς τοιούτοις ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους τὸ παράνομον ἐξετάζων κέχρηται ἀναγκαίως· σαφηνείας γὰρ μάλιστα κατ' ἐκεῖνο τὸ χωρίον δεῖ τῷ λόγῳ. καὶ μὴν καὶ αἱ ἐπαναλήψεις μάλα χρήσι-

μοι πρὸς εὐκρίνειαν καὶ σαφήνειαν. ἐπειδὰν γάρ τι προσθῇς σχῆμα τῶν ἐφελκομένων ἕτερον νόημα, εἶτ' ἀναγκασθῇς ἐπεμβαλεῖν ἄλλα τινὰ νοήματα πρὶν ἀποδοῦναι τὸ ἀκόλουθον, ἀνάγκη ἐπαναλαβεῖν καὶ διευκρινῆσαι, ἵνα μή σοι ἀσαφὴς καὶ συγκεχυμένος ὁ λόγος γένηται, ὥσπερ εἴωθε ποιεῖν καὶ ὁ Δημοσθένης, οἷον τὸ μὲν οὖν τὴν Φιλίππου ῥώμην διεξιέναι, 216
καὶ διὰ τούτων τῶν λόγων προτρέπειν τὰ δέοντα ποιεῖν ὑμᾶς, οὐχὶ καλῶς ἔχειν ἡγοῦμαι. διὰ τί; φησίν, ὅτι τὸ καὶ τό, καὶ πολλὰ εἰπὼν κατασκευαστικὰ τῆς προτάσεως οὐκ ἐπήγαγεν εὐθὺς τὸ ἑξῆς νόημα τὸ ἃ δὲ καὶ χωρὶς τούτων ἔνι, ἀσαφὴς γὰρ ἂν οὕτως ὁ λόγος τῆς ἀκολουθίας μὴ φαινομένης ἐγένετο. ἐπαναλαβὼν οὖν καὶ πρῶτον εἰπὼν τὸ ταῦτα μὲν οὖν παραλείψω, εἶθ' οὕτως ἐπαγαγὼν τὸ ἃ δὲ καὶ χωρὶς τούτων ἔνι, εὐκρινῆ καὶ σαφῆ πεποίηκε τὸν λόγον. πάλιν ἐν τῷ κατ' Αἰσχίνου, τίνος οὖν, φησίν, ἕνεκα ταῦτα λέγω; ἑνὸς μέν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μάλιστα καὶ πρώτου, ἵνα μηδεὶς ὑμῶν, ἐπειδάν τι λέγοντος ἀκούῃ μου, θαυμάζῃ. εἶτα πολλὰ ἐπεμβαλὼν καὶ μεστώσας τὸν λόγον ἀναγκαίως τῇ ἐπαναλήψει κέχρηται, ἵνα διευκρινήσῃ. πρώτου μὲν οὖν τούτου, καὶ μάλιστα οὗπερ εἶπον ἕνεκα, ταῦτα διεξῆλθον, δευτέρου δὲ τίνος καὶ οὐδὲν ἐλάττονος ἢ τούτου. πολλὰ τούτου παραδείγματα ἔχεις παρὰ τἀνδρί. ταῦτα καὶ περὶ σχημάτων εὐκρινείας.

Κῶλα μέντοι καὶ συνθῆκαι ἀναπαύσεις τε καὶ ῥυθ- 217
μοὶ εὐκρινείας οἱ αὐτοί εἰσι καθαρότητι. καὶ περὶ μὲν σαφηνείας τοσαῦτα, καὶ γινώσκειν γε χρή, (διϊσχυρισαίμην γὰρ ἂν) ὅτι λόγος σαφὴς μὴ ταῦτα ἢ τούτων τι ἔχων οὐκ ἂν γένοιτο, λέγω τῶν ἤτοι τὴν καθαρότητα

ποιούντων ἢ τὴν εὐκρίνειαν. ἐναντίον δὲ εὐκρινείας σύγχυσις, ἣ δὴ γίνεται, ὅταν χωρὶς τῶν ποιούντων εὐκρίνειαν περιβάλλῃ τις καὶ μεστὸν ποιῇ τὸν λόγον, ἥπερ καὶ κακία ἐστὶ λόγου. οὐ γὰρ ἥ γε ἁπλῶς ἀσάφεια κακία ἂν εἴη λόγου, ἐπεὶ αἵ γε ἐμφάσεις, οἷον οἱ δὲ συνειπόντες ὅτου δή ποτε ἕνεκα (ἐῶ γὰρ τοῦτό γε) καὶ τὰ ἐσχηματισμένα τῶν ζητημάτων, οὐ σαφῶς λέγει τὰ πράγματα, καὶ οὐ κατὰ κακίαν φήσομεν προάγεσθαι δήπου, οὐδὲ εἶναι τοῦ λόγου κακίαν. λεκτέον δ' ἂν εἴη μετὰ ταύτην περὶ μεγέθους λόγου· δεῖ γὰρ τῷ σαφεῖ μεγέθους τινὸς καὶ ὄγκου· παράκειται γὰρ τῷ σφόδρα σαφεῖ τὸ εὐτελὲς καὶ τὸ ταπεινόν, ὃ δὴ ἐναντίον ἐστὶ τῷ μεγέθει.

ΠΕΡΙ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΚΑΙ ΑΞΙΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ.

5 *Μετὰ τὸν περὶ σαφηνείας λόγον ἀκόλουθον ἂν εἴη περὶ μεγέθους εἰπεῖν λόγου, διότι καὶ ἀναγκαῖόν ἐστι τῷ σαφεῖ μέγεθός τε προσεῖναι πάντως καὶ ὄγκον τινὰ*
218 *καὶ ἀξίωμα· παράκειται γὰρ τῷ σφόδρα σαφεῖ τὸ εὐτελές, ὃ δὴ καὶ ἐναντίον ἐστὶ τῷ μεγέθει. ὅπερ οἶμαι καὶ ὁ ῥήτωρ ἐπιγνοὺς διὰ μὲν τὸ πάντως δεῖν σαφῆ τὸν πολιτικὸν εἶναι λόγον διόλου κέχρηται τοῖς ποιοῦσι τὴν σαφήνειαν, διὰ δὲ τὸ κινδυνεύειν ἕνεκα ταύτης ἐκπίπτειν αὐτῷ τὸν λόγον εἰς τὸ εὐζωνότερον κατέμιξεν αὐτῇ τῇ σαφηνείᾳ τὰ ποιοῦντα τὸ μέγεθος, καὶ διαφερόντως πεπλεόνακε τῇ περιβολῇ. ἀλλὰ διότι μὲν ταύτῃ πεπλεόνακεν, αὐτίκα ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ αὐτῆς εἰρήσεται, νυνὶ δὲ ἀναγκαῖόν ἐστι δήπουθεν πρῶτον περί τε αὐτοῦ τοῦ μεγέθους καὶ τῶν ποιουσῶν ἰδεῶν τὸ μέγεθος εἰπεῖν, ὧν δὴ μία ἐστὶ καὶ ἡ περιβολή, ἵνα μὴ συγχέηται ἡμῖν ὁ λόγος. μέγεθος τοίνυν καὶ ὄγκον λόγου καὶ ἀξί-*

ωμα ποιοῦσιν ἰδέαι αἵδε, σεμνότης καὶ περιβολή, τραχύτης, λαμπρότης, ἀκμή, καὶ ἔτι ἡ σφοδρότης βραχεῖ τῳ διαλλάττουσα τῆς τραχύτητος, ὡς ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ αὐτῆς ἔσται φανερόν. τούτων δὲ ἡ μὲν σεμνότης ἐφ' ἑαυτῆς ἐστι καὶ ἡ περιβολή, αἱ δὲ ἄλλαι πᾶσαι συμπλέκονταί τε καὶ πάλιν οὐ συμπλέκονται κατά τι πρὸς ἀλλήλας, μέρεσί τισι κοινωνοῦσαι, καὶ πάλιν ἑτέροις κεχωρισμέναι, διὸ περὶ μὲν τῆς σεμνότητος ἤδη λελέξεται, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν μετὰ τὰ περὶ ταύτης. ἡ δὲ περιβολὴ ἐφ' ἑαυτῆς μέν ἐστιν, ὥσπερ ἔφην, ἐν ὑστέρῳ δὲ ὁ περὶ αὐτῆς εἰρήσεται λόγος διὰ τὸ πλεονάζειν μὲν ἐν αὐτῇ τὸν ῥήτορα, τὴν δὲ αἰτίαν ἡμᾶς, δι' ἣν ταύτῃ πλείονι χρῆται κατὰ τὸν ὄγκον, ἄλλως μὴ δύνασθαι γνῶναι, πρὶν περὶ τραχύτητός τι μαθεῖν καὶ σφοδρότητος λαμπρότητος ἀκμῆς τε. ἀλλὰ πρῶτόν γε περὶ σεμνότητος, ᾗ τάχ' ἂν ἐναντίον εἴη ἀφέλεια, περὶ ἧς ἐν τῷ περὶ ἤθους λέξομεν.

ΠΕΡΙ ΣΕΜΝΟΤΗΤΟΣ. 219

Ἔννοιαι τοίνυν εἰσὶ σεμναὶ μάλιστα μὲν αἱ περὶ θεῶν, 6
ὡς περὶ θεῶν λεγόμεναι, ἐπεὶ τὸ

ἦ ῥα, καὶ ἀγκὰς ἔμαρπτε Κρόνου παῖς ἣν παράκοιτιν

καὶ ὅσα τοιαῦτα, οὐχ ὡς περὶ θεῶν εἴρηται, διὸ πόρρω μοι δοκεῖ σεμνότητος εἶναι καὶ κατὰ τὴν ἔννοιαν, πλέον δὲ μετέχειν ἡδονῆς καὶ γλυκύτητος. ἀνθρωποπαθῶς γὰρ καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν ποιητικῶς λέλεκται, τὸ πλεῖστον δὲ ἡδονῆς ἡ ποίησις οἶμαι στοχάζεται. περὶ θεῶν δὲ ὡς περὶ θεῶν τὰ τοιαῦτα λέγεσθαι φημί, οἷον ἀγαθὸς ἦν, ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς ἐγγίνεται φθόνος, καὶ πάλιν βουληθεὶς γὰρ ὁ θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα, φλαῦρον δὲ μηδὲν εἶναι κατὰ δύ-

ναμιν, καὶ πάλιν παραλαβὼν γὰρ ὁ θεὸς πᾶν ὅσον ἦν ὁρατόν, οὐχ ἡσυχίαν ἄγον, ἀλλὰ κινούμενον πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως. καὶ ὅλως πολλὰς ἂν εὕροις τοιαύτας ἐννοίας παρὰ τῷ Πλάτωνι· καὶ γὰρ αὗταί εἰσιν ἐκ τοῦ Τιμαίου. παρὰ μέντοι τοῖς ῥήτορσιν ἥκιστα, ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν Δηλιακῷ τοῦ Ὑπερίδου ποιητικῶς μᾶλλον καὶ μυθικῶς εἴρηται, τὸ δὲ αἴτιον οὐχὶ νῦν ἀνάγκη λέγειν.

Τὰς μέντοι μετά γε τὰς τοιαύτας οἷον δευτέραν ἢ τρίτην σεμνότητος ἐχούσας τάξιν ἐννοίας καὶ μάλα ἂν
220 εὕροις παρὰ τῷ Δημοσθένει καί τινας αὐτῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις, ἀλλὰ πρῶται μέν, ὅπερ ἔφην, καὶ μάλιστά εἰσιν ἔννοιαι σεμναὶ αἱ περὶ θεῶν ὡς περὶ θεῶν λεγόμεναι, καθάπερ εἴρηται, δεύτεραι δὲ μετ᾽ ἐκείνας σεμναὶ αἱ περὶ τῶν θείων ὡς ὄντως πραγμάτων, οἷον ὡρῶν φύσεις εἰ ἐξετάζοι τις, ὅπως τε καὶ καθ᾽ ἃς αἰτίας γίνονται, καὶ τὴν τοῦ παντὸς περιφορὰν καὶ φύσιν ἢ κινήσεις γῆς ἢ θαλάττης εἰ ζητοίη τις ὅπως γίνονται, ἢ σκηπτῶν φορὰς ἢ ὅλως τὰ τοιαῦτα. ταῦτα δὲ εἰ μὲν οὕτως ἐξετάζοιτο κατὰ τὰς αἰτίας, σεμνὸν μόνον, οὐ μὴν καὶ πολιτικὸν δύναται ποιεῖν τὸν λόγον· ποῦ γὰρ ἂν εἴη πολιτικὸν τὸ ὁ ἥλιος ἀπελαυνόμενος τὴν χειμερινὴν ὥραν, καὶ τὰ ἑξῆς εἰρημένα παρὰ τῷ Ἡροδότῳ; ἢ πάλιν τὸ παρὰ τῷ Πλάτωνι τόδε, οἷον ἥ γε τοῦ παντὸς περίοδος κυκλοτερὴς οὖσα καὶ τὰ γένη πάντα συμπεριειληφυῖα σφίγγει πάντη καὶ κενὴν χώραν οὐδεμίαν ἐᾷ λείπεσθαι. διὸ δὴ πῦρ μὲν εἰς πᾶν διελήλυθεν, ἀὴρ δὲ δεύτερον, ὡς λεπτότητι δεύτερος ἔφυ, καὶ τἄλλα ταύτῃ, καὶ τὰ ἑξῆς. ποῦ δ᾽ αὖ λόγου πολιτικοῦ τὸ ζητεῖν ὅπως κινεῖται γῆ, καὶ ὅτι ἐπικλύσει ἢ ὑπονοστήσει ὕδατος, ἢ πάλιν περὶ σκηπτῶν φο-

ρᾶς, ἢ τὰ τοιαῦτα. ταῦτ᾽ οὖν, ὅπερ ἔφην, εἰ μὲν
οὕτως ἐξετάζοιτο, σεμνὸν μόνον, οὐ μὴν καὶ πολιτικὸν 221
ποιεῖ τὸν λόγον. διὸ καὶ μετὰ τὰς πρώτας σεμνότητος
ἐννοίας εὐθύς εἰσιν αὗται δεύτεραι. εἰ μέντοι κατὰ
ἔκφρασιν αὐτῶν τῶν λεγομένων λέγοι τις αὐτά, ἀλλὰ
μὴ τὰς αἰτίας ζητῶν, καθ᾽ ἃς γίνεται, πολιτικὸν ὁμοῦ
καὶ σεμνὸν ποιεῖ τὸν λόγον, ὡς ὁ Ἀριστείδης ἀντιλέγων
ἐν τῷ Καλλιξένῳ συμβουλεύοντι μὴ θάπτειν τοὺς δέκα
στρατηγούς, ἐπειδὴ ἀνηρέθησαν τῇ μιᾷ ψήφῳ. χειμῶνος
γὰρ ἔκφρασιν πεποίηται εἰς ἀπολογίαν τὴν ὑπὲρ αὐτῶν,
οἷον σκηπτὸς ἦν, ὦ Καλλίξενε, σκηπτὸς ὁ ταῦ-
τα κωλύσας οὔτε λόγῳ ῥητὸς οὔτε ἔργῳ φορη-
τός. ἄρτι μὲν γὰρ συνιούσης τῆς ναυμαχίας
ὤδινεν ἡ θάλασσα καὶ κατέβαινεν Ἑλλησπον-
τίας λαμπρός, καὶ τὰ ἑξῆς.

Τρίτη σεμνότητος ἐννοιῶν τάξις, εἰ περὶ πραγμάτων,
ἃ δὴ φύσει μέν ἐστι θεῖα, τὸ πλεῖστον δὲ ἐν ἀνθρώποις
θεωρεῖται, λέγοι τις, οἷον εἰ περὶ ψυχῆς, ὅτι ἀθάνατος,
ἢ περὶ δικαιοσύνης ἢ σωφροσύνης ἢ τῶν τοιούτων διεξ-
ίοιμεν, ἢ περὶ τοῦ βίου παντός, ἢ τί νόμος, ἢ τί φύσις,
ἢ τὰ τοιαῦτα, οἷον ὅτι νόμος ἐστὶν εὕρημα μὲν 222
καὶ δῶρον θεῶν, καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ πάλιν ὅτι ἐστὶν
ὁ μὲν νόμος κοινὸν καὶ τεταγμένον καὶ ταὐ-
τὸν πᾶσιν, ἡ φύσις δὲ ἄτακτον καὶ κατ᾽ ἄνδρα
ἴδιον τοῦ ἔχοντος. καὶ πέρας μὲν γὰρ ἅπασιν
ἀνθρώποις ἐστὶ τοῦ βίου θάνατος. καὶ πᾶς ὁ
τῶν ἀνθρώπων βίος φύσει καὶ νόμοις διοι-
κεῖται. ἁπλῶς δὲ εἰπεῖν πάντα ὅσα ἐν τῷ καθόλου καὶ
γενικῶς λέγεται, σεμνὰς ἔχει πως τὰς ἐννοίας, καὶ
μάλιστα εἰ μένων ἐπὶ τοῦ καθόλου τις διὰ παντὸς αὐτὰ
ἐργάζοιτο. εἰ γὰρ προσλάβοι τὸ κατ᾽ εἶδος, ἄλλο τι
ποιεῖ, οἷον πονηρόν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πο-

νηρὸν ὁ συκοφάντης ἀεὶ καὶ πανταχόθεν βάσκανον καὶ φιλαίτιόν ἐστι, τοῦτο δὲ καὶ φύσει κίναδος τἀνθρώπιόν ἐστιν. ἕτερον γάρ τι πεποίηκε προσλαβὼν τὸ κατ᾽ εἶδος· ἐκ γὰρ τῶν καθόλου καὶ τοῦ ἐπὶ μέρους συντεθέντων ὅ τε πολιτικὸς καὶ ὁ περιβεβλημένος λόγος, οὐ μὴν αὐτὸ τοῦτο εἰπεῖν ὁ σεμνὸς γίνεται.

Τετάρτην γε μὴν σεμνότητος ἔχουσιν ἔννοιαι δύναμιν, αἳ περὶ ἀνθρωπίνων μὲν κατὰ μόνας πραγμάτων, 223 μεγάλων δὲ καὶ ἐνδόξων, οἷον τὸ περὶ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης ἢ τῆς ἐν Πλαταιᾶσιν ἢ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας εἴ τις λέγοι καὶ τοῦ Ἄθω καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τῶν τοιούτων. εἰ δέ τι ταύταις καὶ μυθικόν, ὡς παρὰ τῷ Ἡροδότῳ, σεμνὸν ἅμα ἡδονῇ ἕποιτο, οἷον ὁ Ἴακχος, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἑτέρου λόγου. ἀλλ᾽ ἔννοιαι μὲν αὗται σεμνότητος.

Μέθοδοι δὲ σεμναὶ αἱ κατὰ ἀπόφανσιν καὶ χωρὶς ἐνδοιασμοῦ ἐξ ἀφηγήσεως λεγόμεναι. ὡς γὰρ εἰδότας ἀκριβῶς δεῖ λέγειν καὶ μετ᾽ ἀξιώματος, ἀλλ᾽ οὐκ ἐνδοιάζοντας, ὅτε τούτου φροντίζοιμεν, λέγω τῆς διαρκοῦς σεμνότητος, ἀλλὰ μὴ ἄλλου τινός. τὸ γὰρ εἴτε ἥρωες ἦσαν εἴτε θεοὶ σεμνὸν ὂν πλέον ἔχει τοῦ πολιτικοῦ τε καὶ πιθανοῦ κατὰ τὴν ἐνδοίασιν. καὶ μὴν καὶ αἱ ἀλληγορικαὶ μέθοδοι, ὅτε διαρκοῖεν, σεμνὸν ποιοῦσι τὸν λόγον, ὡς ἐν τῷ ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς πτηνὸν ἅρμα ἐλαύνων φέρεται καὶ τὰ ἑξῆς. λέγω δὲ τοῦτο, εἰ μὴ ἑκών τις διὰ τῶν εὐζώνων καὶ εὐτελῶν τινος ἀλληγοροίη. τότε γὰρ οὐκέτι σεμνόν, ἄλλης δέ τινος ἐννοίας ποιεῖ τὸν λόγον καὶ σχεδὸν τῆς εὐτελοῦς. καὶ μὴν καὶ τὸ δι᾽ ἐμφάσεων μυστικῶς τι καὶ τελεστικῶς ἐν ταῖς σεμναῖς τῶν ἐννοιῶν ὑποσημαίνειν, μεθόδου σεμνῆς· ὡς γὰρ αὐτοὶ μὲν εἰδότες, οὐκ ὄντες

δὲ οἷοί τε λέγειν εἰς τοὐμφανὲς αὐτὰ ἐνδεικνύμεθα διὰ τῆς μεθόδου ταύτης μέγεθός τι καὶ σεμνότητα ἐννοίας, ὥσπερ ὁ Πλάτων ὅταν λέγῃ τὸ ὄντως ὂν καὶ ἀγαθὸς ἦν, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἤδη δέ που καὶ ἀνέπτυξε τὴν 224 μέθοδον ταύτην εἰπών, ὅτι τόδε τι εὑρεῖν τε χαλεπόν, καὶ εὑρόντα εἰς πάντας λέγειν ἀδύνατον. ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν φύσει σεμνῶν ἐννοιῶν χρήσιμοι πρὸς αὔξησιν σεμνότητος καὶ αἱ τοιαῦται μέθοδοι, ἐν δὲ ταῖς πολιτικωτέραις οὐκέτι αἱ ἐμφάσεις σεμνότητος, ἑτέρου δέ τινος ἐργαστικαί. μέθοδοι μὲν οὖν αὗται σεμνότητος καὶ ἔννοιαι.

Λέξις δὲ σεμνὴ πᾶσα μὲν ἡ πλατεῖα καὶ διογκοῦσα τὸ στόμα κατὰ τὴν προφοράν, ὥστε οἷον στομφάζειν καὶ ὅπερ ἐπιτηδεύουσί τινες, τοῦτο ἀναγκάζεσθαι ποιεῖν τῇ φύσει τῶν λέξεων αὐτῶν. τοιαῦται δὲ καὶ ἄλλαι μέν τινες, ἐξαιρέτως δὲ αἵ τε τῷ ᾱ καὶ τῷ ω̄ πλείστῳ χρώμεναι, ὥς που καὶ ὁ Πλάτων τὴν οἰωνιστικὴν ᾠωνιστικήν φησιν ὀνομάσαι τινὰς ἀποσεμνύνοντας τὸ ω̄. καὶ περὶ τοῦ ᾱ λέγοιτ' ἄν τι τοιοῦτον· ὁ γὰρ Θεόκριτος ἀχθόμενόν τινα πεποίηκε δωριαζούσαις γυναιξὶ διὰ τὸ πλατύνειν τὴν φωνὴν τῷ ᾱ τὰ πλεῖστα χρωμέναις. μάλιστα δὲ τὰ στοιχεῖα ταῦτα τὸ ω̄ καὶ τὸ ᾱ διαίρει τε καὶ διογκοῖ τὸν λόγον, εἰ κατὰ τὰς τελευταίας συλλαβὰς εἴη 225 τῶν λέξεων, οἷον ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς πτηνὸν ἅρμα.

Δεύτεραι δὲ σεμνότητος λέξεις αἱ διὰ τοῦ ο̄ στοιχείου κατὰ μόνας εἴς τι μακρὸν καταλήγουσαι, οἷον Ὀρόντης, καὶ αἱ ταῖς μακραῖς τε καὶ διφθόγγοις πλεονάζουσαι, καὶ αἱ τὰ τελευταῖα ἐν ταύταις ἔχουσαι, πλὴν τῆς ει̅ διφθόγγου. καὶ εἰ καθ' αὑτὸ δὲ τὸ ῑ τιθοῖτο, ἥκιστα σεμνὴν ποιεῖ τὴν λέξιν πλεονάσαν. συστέλλει γὰρ μᾶλλον καὶ σεσηρέναι ποιεῖ, διογκοῖ δὲ οὐδαμῶς τὸ

στόμα. καὶ μὴν καὶ αἱ τροπικαὶ λέξεις σεμναὶ καὶ διωγκωμέναι. κίνδυνος δὲ ἐν ταύταις οὐ μικρὸς περὶ τὴν χρῆσιν. αἱ μὲν γὰρ μετρίως ἔχουσαι ποιοῦσι τὸν λόγον σεμνόν, οἷον τὴν ἀγαθὴν προβαλλομένους ἐλπίδα ἀντὶ τοῦ τὰ ἀγαθὰ ἐλπίζοντας, ὁρᾷς ὅτι διὰ τὸ σφόδρα ἔχειν μετρίως τὸ προβαλλομένους οὐδὲ ἐμφαίνεται ἡ τροπή; αἱ μετρίως μὲν οὖν ἔχουσαι τοιαῦταί εἰσιν. εἰ δὲ ὑπερβαῖέν τι τοῦ μετρίου, τραχύνουσι τὸν λόγον, οἷον αἱ δὲ πόλεις ἐνόσουν. διὸ καὶ ἐξηγήσεως αὐτῷ ἐδέησε· τὸ γὰρ τῶν μὲν ἐν τῷ πολιτεύεσθαι καὶ πράττειν δωροδοκούντων καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ ἐνόσουν ἐστὶν ἐξηγητικά. εἰ δὲ ἐπὶ πλέον
226 ὑπερβαῖεν αἱ τροπαί, σκληρότερον ποιοῦσι τὸν λόγον, ὥσπερ τὸ ἐκνενευρισμένοι καὶ τὸ πεπρακὼς ἑαυτὸν καὶ τὸ λωποδυτῶν τὴν Ἑλλάδα. περαιτέρω δὲ τούτων εἰ προέλθοιεν, καὶ παχύτερον καὶ σχεδὸν αὐτὸν εὐτελέστερον ποιοῦσι. παράδειγμα τούτου Δημοσθενικὸν μὲν οὐκ ἂν λάβοις· οὐ γάρ ἐστι, παρὰ δὲ τοῖς ὑποξύλοις τούτοις σοφισταῖς πάμπολλα εὕροις ἄν· τάφους τε γὰρ ἐμψύχους τοὺς γύπας λέγουσιν, ὧνπερ εἰσὶ μάλιστα ἄξιοι, καὶ ἄλλα τινὰ ψυχρεύονται πάμπολλα. ἐκτραχηλίζουσι δ' αὐτοὺς αἵ τε τραγῳδίαι πολλὰ τούτου ἔχουσαι παραδείγματα, καὶ ὅσοι τῶν ποιητῶν τραγικώτερόν πως προαιροῦνται, ὥσπερ ὁ Πίνδαρος. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων οὕτω χρωμένων τῷ λόγῳ, τῶν τραγῳδοποιῶν δὲ λέγω καὶ τοῦ Πινδάρου, τάχ' ἂν ἔχοιμέν τι λέγειν, οὐ τοῦ παρόντος δὲ ὂν καιροῦ εἰς τὸ δέον ἀναβεβλήσθω, ὑπὲρ μέντοι τῶν ἐν πολιτικῷ λόγῳ τοιαύταις χρωμένων παχύτησιν οὐδεμίαν ἀπολογίαν εὑρίσκω.

Ἔτι δὲ σεμνὴ λέξις ἥ τε ὀνομαστικὴ καὶ αὐτὰ τὰ
227 ὀνόματα. ὀνομαστικὴν δὲ λέγω τήν τε ἀπὸ τῶν ῥημάτων

εἰς ὀνόματα πεποιημένην, καὶ τὴν διὰ μετοχῶν τε καὶ ἀντωνυμιῶν καὶ τῶν τοιούτων. ὡς ἐλάχιστα γὰρ ἐν σεμνότητι δεῖ χρῆσθαι τοῖς ῥήμασιν, ὥσπερ ὁ Θουκυδίδης. σχεδὸν μὲν διόλου βούλεται ποιεῖν τοῦτο, καταφανῶς δὲ αὐτὸ ἐν τῇ τῆς στάσεως ἐκφράσει τῶν Κερκυραίων πεποίηκε. πλὴν γὰρ τοῦ ἐνομίσθη τἄλλα πάντα σχεδόν ἐστιν ὀνόματά τε καὶ ὀνομαστικά, οἷον τόλμα μὲν γὰρ ἀλόγιστος ἀνδρεία φιλέταιρος ἐνομίσθη, μέλλησις δὲ προμηθὴς δειλία εὐπρεπής, τὸ δὲ σῶφρον τοῦ ἀνάνδρου πρόσχημα καὶ τὰ ἑξῆς. εἰ δέ τι ἐν τούτοις καὶ σκληρότητος ἢ τραχύτητος ὕπεστιν, ἑτέρου λόγου. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ παρὰ τῷ Δημοσθένει ῥηθέν τε ὁμοῦ καὶ θεωρηθὲν ὑπ' αὐτοῦ, λέγω τὸ οὐ γὰρ τὰ ῥήματα τὰς οἰκειότητας ἔφη βεβαιοῦν, εἶτα ἡ θεωρία, μάλα σεμνῶς ὀνομάζων. λέξεις μὲν οὖν αὗται σεμναί.

Σχήματα δὲ σεμνὰ ἅπερ καὶ καθαρά, ἡ ὀρθότης λέγω καὶ εἴ τι τοιουτότροπον. καὶ μὴν καὶ αἱ ἐπικρίσεις, εἴτε ἔννοιαί τινες εἴτε σχήματα εἶεν, σεμναί, οἷον λόγῳ δὲ δὴ τὸν λειπόμενον κόσμον ὅ τε νόμος προστάττει ἀποδοῦναι καὶ χρή, καὶ ὁ ῥήτωρ ὀρθῶς καὶ καλῶς βουλευόμενοι. πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ἀξιωματικὰ καὶ σεμνά. αἱ δὲ μετ' ἐνδοιάσεως ἐπικρίσεις ἠθικαί, ἀλλ' οὐ σεμναί, οἷον δεῖ δέ με, ὡς ἔοικε, καίπερ οὐ φιλολοίδορον ὄντα. καὶ ὅλως πᾶσα 228
ἐνδοίασις ἠθικώτερον ποιεῖ τὸν λόγον· δεῖ γὰρ ἀποφαίνεσθαι τὸν μέλλοντα ἀξίωμά τι τῷ λόγῳ προστιθέναι καὶ σεμνότητα, οἷον οὐκ ἦν τοῦ πρὸς ἡμᾶς πολέμου πέρας οὐδ' ἀπαλλαγὴ Φιλίππῳ. ἐὰν γὰρ εἴπῃς, οὐκ ἦν οἶμαι πέρας καὶ τὰ ἑξῆς, ἦθος ποιεῖς. καὶ μὴν καὶ τὸ εἰς τὴν αὐτοῦ γνώμην ἀναφέρειν τι τῶν ῥηθησομένων ἀξιωματικὸν καὶ σεμνόν, οἷον βούλομαι

τόδε εἰπεῖν, καὶ ὁ Θουκυδίδης Ἀγαμέμνων τέ μοι δοκεῖ τῶν τότε δυνάμει προὔχων. ἥκιστα δὲ αἱ ἀποστροφαί τε καὶ ὑποστροφαὶ λόγου σεμνοῦ ἢ καθαροῦ· τοὐναντίον γὰρ καὶ καθαιροῦσιν αὐτοῦ καὶ διαφθείρουσι τὸ σεμνὸν αὗται, καὶ πάλιν αὖ τὸ καθαρὸν διακόπτουσί τε ὡσαύτως κατὰ τὰς ἐπεμβολὰς καὶ ἀναχαιτίζουσι τὸ ἄφετον αὐτοῦ καὶ ἐλεύθερον καὶ πρὸς τὸ κοινότερον καὶ πολιτικώτερον ἄγουσι, καθάπερ τὸ κἂν μεγάλην πόλιν οἰκῶσι κἂν μικρὰν μεταξὺ τοῦ ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται πεποίηκε τεθέν. οὐ γὰρ ὅμοιον ἦν οὕτως εἰπεῖν, ὡς προείρηται, ἢ κατὰ τὴν ὑποστροφὴν διακόψαντα, οἷον ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, κἂν μεγάλην πόλιν οἰκῶσι κἂν μικράν, φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται. ἀλλὰ τοῦτο μὲν γοργὸν ἅμα τῷ πολιτικῷ καὶ σεμνόν ἐστιν, ἐκεῖνο δὲ καθαρῶς σεμνὸν ἂν ἦν καὶ ἀμιγές. δεῖ οὖν, εἰ μὲν διόλου μέλλει σεμνὸς 229 ἡμῖν ὁ λόγος μένειν, ἐκείνως ἀλλὰ μὴ οὕτως αὐτὸν ἐργάζεσθαι, εἰ δὲ τοὐναντίον, ὡς ἑτέρως δηλαδή.

Κῶλα δὲ σεμνά, ἅπερ καὶ καθαρά, λέγω τὰ βραχύτερα. ὥσπερ γὰρ ἀφορισμοὺς αὐτὰ εἶναι δεῖ, οἷον ψυχὴ πᾶσα ἀθάνατος· τὸ γὰρ ἀεικίνητον ἀθάνατον, καὶ νόμος ἐστὶν εὕρημα μὲν καὶ δῶρον θεῶν, δόγμα δὲ ἀνθρώπων φρονίμων καὶ τὰ ἑξῆς. γένοιτο δ᾽ ἂν που καὶ μακρότερον ἐν σεμνότητι κῶλον κατ᾽ ἀνάγκην τινά.

Συνθῆκαί γε μὴν σεμναὶ αἱ τῆς μὲν συγκρούσεως ἕνεκα τῶν φωνηέντων μὴ μικρολογούμεναι, τῷ δὲ ὅλῳ δακτυλικαί τε οὖσαι καὶ ἀναπαιστικαί, παιωνικαί τε καὶ ἔστιν ὅτε ἰαμβικαὶ σπονδειακαί τε καὶ μᾶλλον. διὸ καὶ αἱ ἐξ ἐπιτρίτων ἁρμόττουσι τῷ σεμνῷ. τροχαϊκαὶ μέντοι

καὶ ἰωνικαὶ ἐναντίαι σεμνότητι. τεκμήριον δὲ τούτου πεποίηκεν ἐναργὲς ὁ διαφθείρας τόδε το ἔπος,

σείων Πηλιάδα μελίην κατὰ δεξιὸν ὦμον.

καὶ δια τῆς ἐναλλαγῆς τῶν λέξεων ἀπο τοῦ δακτυλικοῦ 230 ἐπὶ τὸ ἰωνικόν τε καὶ τὸ συγγενὲς τῷ ἰωνικῷ τροχαϊκον αὐτο μεθαρμόσας οὕτω

σείων μελίην Πηλιάδα δεξιὸν κατ᾽ ὦμον.

δύο γάρ εἰσιν ἐνταῦθα ἰωνικαὶ συζυγίαι, καὶ μετὰ ταῦτα τὸ ἰθυφαλλικὸν καλούμενον μέτρον ἐκ τριῶν συγκειμένον τροχαίων, δι᾽ ὧν ἐκλάσθη πᾶς ὁ ῥυθμὸς βιασθεὶς πρὸς τὸ ἐναντίον ἐλθεῖν δακτυλικοῦ καὶ σεμνότητος. καὶ ἐπ᾽ ἄλλων. δ᾽ ἂν ἴδοις οὐκ ὀλίγων ὁμοίως ταὐτὸν γινόμενον μόνων τῶν λέξεων καὶ τοῦ ῥυθμοῦ μεταγόντων αὐτὰ εἰς πολὺ τοὐναντίον, οἷον

ὣς ὁ πρόσθ᾽ ἵππων καὶ δίφρου κεῖτο τανυσθείς,
βεβρυχώς, κόνιος δεδραγμένος αἱματοέσσης.

εἰ γὰρ μεταθείης τὰς λέξεις, ποιήσεις αὐτὸ τροχαϊκὸν ἐπίμικτον κατὰ ταῦτα,

ὣς ὁ πρόσθ᾽ ἵππων καὶ δίφρου κεῖτο τανυσθείς,
αἱματοέσσης κόνιος δεδραγμένος βεβρυχώς.

ὅμοιον γὰρ τοῦτο ἐκείνῳ

ἔνθ᾽ οἱ μὲν ἐπ᾽ ἄκραισι πυραῖς νέκυες ἔκειντο.
γῆς ἐπὶ ξένης ὀρφανὰ τείχεα προλιπόντες,
[Ἑλλάδος ἱερῆς, καὶ μυχὸν ἑστίης πατρῴης,] 231
Ἥβην τ᾽ ἐρατεινήν, καὶ καλὸν ἡλίου πρόσωπον.

καὶ πάλιν,

ἀλλ᾽ ἔχον ὥστε τάλαντα γυνὴ χερνῆτις ἀληθής,
ἥτε σταθμὸν ἔχουσα καὶ εἰρίον ἀμφὶς ἀνέλκει,
ἰσάζουσ᾽, ἵνα παισὶν ἀεικέα μισθὸν ἄροιτο.

εἰ γὰρ μεταμειφθεῖεν κἀνταῦθα αἱ λέξεις, ἔσται τετράμετρον.

Περὶ δὲ ἀναπαύσεως σεμνῆς ὁ αὐτὸς λόγος, ὅσπερ

ἣν ἡμῖν καὶ περὶ καθαρότητος. δεῖ γὰρ ἵστασθαι τὸν λόγον ἐπί τινος τῶν οἰκείων ποδῶν τῇ σεμνότητι, χωρὶς μέντοι καταλήξεως, ἵνα μὴ εἰς τροχαῖον ἐμπέσῃ ἡ βάσις, μηδ᾽ ἁρπασθῇ ὁ ῥυθμός, ἀλλὰ βεβηκὼς ᾖ. μάλιστα δ᾽ ἂν βεβήκοι, εἰ πρῶτον μὲν εἰς ὄνομα καταλήγοι ἢ εἰς ὀνομαστικόν τι μὴ ἔλαττον ὂν τριῶν συλλαβῶν, οἷον εἰς τουτονὶ τὸν ἀγῶνα. ἔπειτα δ᾽ εἰ πλείους εἶεν κατὰ τὴν ἀνάπαυσιν αἱ μακραὶ τῶν συλλαβῶν, ἵνα δισπόνδειος ἤ τις τῶν ἐπιτρίτων πλὴν τοῦ τετάρτου τὴν βάσιν ποιῇ, οἷον ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται. διαφερόντως δὲ σεμνὴν ἔχει τὴν βάσιν ὁ ῥυθμός, εἰ ἡ ἀνάπαυσις καταλήγοι ἢ παραλήγοι τότε στοιχείῳ τινὶ πλατεῖ καὶ διογ-
232 κοῦντι κατὰ τὴν προφορὰν τὸ στόμα, καθάπερ ἔφην ὀλίγῳ πρότερον ἐν τῷ περὶ λέξεως σεμνῆς.

Ἐκ δὲ τῶν προειρημένων δῆλος ἂν εἴη καὶ ὁ ῥυθμὸς ὁποῖος.

Εἰδέναι μέντοι χρή, ὅτι καὶ εἰ δι᾽ ὅλων ἐξ ἐπιτρίτων ἢ δακτυλικῶν ἢ τινῶν τοιούτων ὁ λόγος συντεθείη, αἱ δὲ ἀναπαύσεις μὴ καταλήγοιεν οὕτως, ὥστε καὶ τὰ ἐφεξῆς ἔχειν τοὺς οἰκείους πόδας τῇ σεμνότητι, οἱ ῥυθμοὶ οὐκέτι γίνονται σεμνοί. ταὐτὸν δὲ τοῦτό φημι καὶ περὶ πάσης ἰδέας. εἰ γὰρ καὶ συντεθείη τις λόγος δι᾽ ὡντινωνοῦν ποδῶν, οἳ δὴ ποιοῦσιν εἶδος ὁτιοῦν λόγου, αἱ δὲ ἀναπαύσεις μὴ δι᾽ αὐτῶν πληρουμένων γίνοιντο, λέγω τῶν ποδῶν ἁρμοττόντων τῇ ἰδέᾳ, ἀλλὰ μεταξὺ διακόπτοιντο οἱ πόδες, μεθίστανται οἱ ῥυθμοὶ καὶ μᾶλλον ἑτέρου τινὸς εἴδους οἰκεῖοι εὑρίσκονται, ἢ οὗπερ οἱ πόδες ἦσαν, δι᾽ ὧν ὁ πᾶς λόγος συνέκειτο.

ΠΕΡΙ ΤΡΑΧΥΤΗΤΟΣ.

Τῶν ποιούντων μέγεθος λόγου καὶ ὄγκον ἔφην μετὰ 7 τὴν σεμνότητα ποιεῖν τὴν τραχύτητα. μετ' οὖν τὸν περὶ σεμνότητος λόγον ἕποιτ' ἂν λέγειν περὶ τραχύτητος. ἡ τραχύτης τοίνυν καὶ νὴ Δία ἥ γε λαμπρότης θεωροῦνται μὲν καθ' ἑαυτὰς ἑκατέρα, ὥσπερ καὶ ἡ σεμνότης, εἰσὶ δὲ καὶ τῆς ἀκμῆς ἐργαστικαί, ὥσπερ ὑποβεβηκυῖαι αὐτῇ. οὐ μὴν ἐν ἅπασί γε αὐτῇ δι' ὧν γίνονται ὑπο- 233 βεβήκασιν, οἷον ἐννοίᾳ, μεθόδῳ, λέξει, τοῖς λοιποῖς. ἀλλά τινα μὲν αὐτῶν ἐστιν ἴδια, τινὰ δὲ καὶ τῆς ἀκμῆς ἐργαστικά, οἷον ἔννοιαι μὲν καὶ λέξεις τραχεῖαι γένοιντ' ἂν καὶ ἀκμαῖαι, κῶλα δὲ τραχέα οὐκέτι ἀκμαῖα. πάλιν σχήματα μὲν καὶ κῶλα λαμπρὰ ποιεῖ ἀκμήν, οὐ μὴν ἔννοιαί γε λαμπραὶ ποιοῦσιν ἀκμήν. διὰ τοῦτο τοίνυν οὐχὶ προτάξαντες τὴν ἀκμήν, εἶτα ὡς διὰ τῆς λαμπρότητος καὶ τραχύτητος γινομένην δείκνυμεν, καθάπερ τὴν σαφήνειαν ἐδείκνυμεν, ὅτι εὐκρίνειά τε ποιεῖ καὶ καθαρότης, ἀλλ' ἰδίᾳ περὶ ἑκάστης λέγομεν αὐτῶν τά τε ἄλλα, καὶ ὅτι οὐ μόνον διὰ τούτων ἡ ἀκμή, ἀλλὰ καὶ διά τινων σφοδρότητος ἰδίων γίνεται, ὡς ἐν τῷ περὶ αὐτῆς λόγῳ φανεῖται, ὥστε ἀναγκαῖον χωρὶς περὶ ἑκάστης εἰπεῖν, καὶ πρῶτόν γε περὶ τῆς τραχύτητος, ᾗ δὴ ἐναντίον ἐστὶ γλυκύτης· ὁ γὰρ τραχὺς λόγος πικρός τε καὶ ἄγαν ἐπιτιμητικός ἐστιν. ἀλλὰ περὶ μὲν γλυκύτητος καὶ ἡδονῆς ἐν τῷ περὶ ἀφελείας ἡμῖν λελέξεται, νυνὶ δὲ λέγοιμεν ἂν περὶ τραχύτητος.

Ἔννοιαι τοίνυν εἰσὶ τραχεῖαι πᾶσαι αἱ τῶν μειζόνων προσώπων ἐπιτίμησιν ἔχουσαι ἀπὸ τινος τῶν ἐλαττόνων προσώπων ἀπαρακαλύπτως, ὡς τὸ εἴπερ τὸν ἐγκέφαλον ἐν τοῖς κροτάφοις καὶ μὴ ἐν ταῖς πτέρναις καταπεπατημένον φορεῖτε, καὶ τὸ ἀλλὰ μανδραγόραν πεπωκόσιν ἤ τι φάρμακον ἄλλο 234

τοιοῦτον ἐοίκαμεν ἀνθρώποις, καὶ πάλιν ἐν
ταῖς ἐπιστολαῖς εἰ δὲ τὸ περιφανὲς ἀξίωμα τῆς
βουλῆς ἢ τὸν Ἄρειον πάγον προσβλέπετε, τῆς
Ἀριστογείτονος κρίσεως ἀναμνησθέντες ἐγ-
καλύψασθε. καὶ ὑμεῖς δὲ ἐκνενευρισμένοι καὶ
περιῃρημένοι χρήματα συμμάχους ἐν ὑπηρέ-
του καὶ προσθήκης μέρει γεγένησθε ἀγαπῶν-
τες, φησίν, εἰ θεωρικὰ ἢ βοΐδια πέμψουσιν
ὑμῖν εἰς τὰς ἑορτάς. καὶ πάλιν παντάπασι γὰρ
ἐκλελύσθαι μοι δοκεῖτε καὶ παθεῖν ἀναμέ-
νειν τὰ δεινά, ἑτέρους δὲ πάσχοντας ὁρῶντες
οὐ φυλάττεσθε. καὶ τὸ οὔτοι σωφρόνων οὐδὲ
γενναίων ἐστὶν ἀνθρώπων, ἐλλείποντάς τι
δι' ἔνδειαν χρημάτων τῶν τοῦ πολέμου εὐχε-
ρῶς τὰ τοιαῦτα ὀνείδη φέρειν. τουτὶ δὲ ἤδη τῇ
μεθόδῳ καὶ λειότερον γέγονεν. ἐν γὰρ τῷ καθόλου
εἴρηται, καὶ οὐχ ἁπλῶς ἐπετίμησε, πλὴν ἥ γε ἔννοια
τραχεῖα. τοῖς δὲ κώλοις ἄμφω ταυτὶ τὰ τελευταῖα παρα-
δείγματα καὶ ἀκμῆς οὐ πόρρω, ὡς ἐν τῷ περὶ ἀκμῆς
ἔσται φανερόν· οὐ μὴν τά γε πρῶτα τοιαῦτα ἦν παρα-
δείγματα, ἀλλὰ καθαρῶς τραχέα. δυσχερὲς δὲ παρὰ τῷ
Δημοσθένει καθαρὰν εὑρεῖν τραχύτητα, διὸ καὶ ἐφιλο-
235 τιμήθημεν τῶν φανεισῶν μηδεμίαν παραλιπεῖν. δυσχε-
ρὲς δὲ εὑρεῖν, διότι πανταχοῦ αὐτὰς ὁ ἀνὴρ τῷ συμ-
πλέκειν τισὶ καὶ ταῖς μεθόδοις λειοῖ, ἐπεὶ καὶ τοῦτο, ὃ
καὶ αὐτό ἐστιν ἐν ἐπιστολαῖς, τὸ γὰρ τοιούτῳ τοῦ-
τον κεχρῆσθαι τὸν τρόπον ἐμοὶ μὲν ἂν εὖ οἶδ'
ὅτι συμφορὰ φανείη, κακία δὲ οὐδεμία, ὑμε-
τέρα δὲ ἀγνωμοσύνη, τραχὺ μέν ἐστι τῇ ἐννοίᾳ,
μεθοδευθὲν δὲ οὕτω καὶ συμπλακὲν τῷ πρὸ αὐτοῦ τε
καὶ μετ' αὐτὸ λειότερόν πως γέγονε. καίτοι καὶ τὸ ἐπα-
γόμενον ἔχει τι τραχύτητος, ἔστι δὲ τὸ ἦν τῷ μετα-

γνῶναι λύσατε. καὶ μὴν καὶ τό, ὦ (τί ἂν εἰπὼν μήτε ἁμαρτάνειν δοκοίην, μήτε ψευσαίμην;) λίαν ὀλίγωροι, οὔτε τοὺς ἄλλους οὔτε ὑμᾶς αὐτοὺς αἰσχύνεσθε, ἐφ' οἷς Ἀριστογείτονα ἀφήκατε, ἐπὶ τούτοις Δημοσθένην ἐκβεβληκότες; τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον ἔχειν τινά τε διόρθωσιν καὶ μετρίαν λειότητα κατὰ τὴν διαπόρησιν· ὅλως τε τοιούτων παραδειγμάτων οὐκ ἀπορήσεις, λέγω τῶν ἐχόντων τινὰ διόρθωσιν· πολλὰ γάρ ἐστι τοιαῦτα καὶ παρὰ τῷ ῥήτορι καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις. καθαρὰν δὲ τραχύτητα παρά γε τούτῳ δυσχερὲς εὑρεῖν· πάνυ γὰρ τῷ τοιούτῳ σπανίως χρῆται, πλὴν εἴ τις οἴοιτο ταὐτὸν εἶναι σφοδρότητά τε καὶ τραχύτητα, ἀλλ' ὅπῃ μὲν ἀλλήλων ταῦτα διαφέρει, μικρὸν ὕστερον φανεῖται. παραδείγματα δὲ τῆς ἀπαραμυθήτου τραχύτητος παρὰ μὲν 236
τῷ ῥήτορι καὶ πάνυ ἐστὶν ὅπερ ἔφην σπάνια, ὁ δὲ Ἀριστογείτων σοι ἄφθονα παρέξεται νὴ Δία, εἰ βούλοιο καὶ παρ' ἐκείνου λαβεῖν τὰ παραδείγματα, πολλὰ δὲ τοιαῦτα καὶ παρὰ τῷ Δεινάρχῳ. ἀλλὰ περὶ μὲν ἐννοιῶν τῶν ποιουσῶν τὸν τοιοῦτον λόγον τοσαῦτα.

Μέθοδος δὲ τραχύτητος μία τὸ ἀπαρακαλύπτως καὶ ψιλῶς κατ' ἐπιτίμησιν, ἀλλὰ μὴ ἄλλως πως μηδὲ συμπλέκοντα τοῖς λειαίνουσι τὴν τραχύτητα εἰσάγειν τὰς τοιαύτας τῶν ἐννοιῶν. παραδείγματα δὲ αὐτῆς αἱ μικρῷ πρότερον ῥηθεῖσαι καθαρῶς εἶναι τραχύτητες· τραχεῖαι γὰρ ἔννοιαι τραχέως ἐκεῖ καὶ μεθωδεύθησαν.

Λέξις δὲ τραχεῖα ἡ τετραμμένη καὶ ἀφ' ἑαυτῆς σκληρά, οἷόν ἐστι καὶ τὸ καταπεπατημένον φορεῖτε, καὶ τὸ ἐκλέλυσθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἀναπεπτωκότες κάθησθε, καὶ τὸ ἐκνενευρισμένοι, καὶ τὸ κατεσθίων κατέφαγε, καὶ τὸ διορωρυγμένοι κατὰ πόλεις, καὶ τὸ περικόπτων

καὶ λωποδυτῶν τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅσα τοιαῦτα. αὗται μὲν οὖν διὰ τὸ τετράφθαι εἰσὶ τραχεῖαι, ἀφ' ἑαυτῶν δὲ σκληραὶ αἱ τοιαῦται, οἷον ἀταρπός, ἔμαρπτεν,
237 ἔγναμψε, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἔχει δέ τι τοιοῦτον καὶ τὸ περικόπτων καὶ τὸ ἐκνενευρισμένοι, εἰ καὶ μὴ τοσοῦτον, ὅσον αἱ προειρημέναι. ἀλλὰ λέξεις μὲν αὗται τραχεῖαι.

Σχήματα δὲ τραχέα μάλιστα μὲν τὰ προστακτικά, οἷον τῆς Ἀριστογείτονος κρίσεως ἀναμνησθέντες ἐγκαλύψασθε. ἔπειτα τὰ κατ' ἐρώτησιν ἐλεγκτικά, οἷον εἶτα Ὀλύνθιοι μὲν ἴσασι τὸ μέλλον προορᾶν, ὑμεῖς δ' ὄντες Ἀθηναῖοι ταὐτὸ τοῦτο οὐχὶ φυλάξεσθε; καὶ πάλιν οὐχ ὁρᾶτε, ὡς ἐναργὲς καὶ σαφὲς τούτων παράδειγμα οἱ ταλαίπωροι γεγόνασιν Ὀλύνθιοι; καὶ πάλιν βουλεύεσθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Θηβαίους ἔχοντες ἐν νήσῳ; καὶ τὰ ἑξῆς. εἰ γὰρ ἀφέλοι τις τῆς ἐννοίας ταύτης τὴν μέθοδον καὶ τὸ παράδειγμα εἶναι, προηγουμένως δὲ λέγειν αὐτό τις θείη τὸν Δημοσθένην ἤ τινα ἕτερον καὶ καθ' ὑποκειμένου, ἀλλὰ μὴ ὡς εἰπόντος τινὸς ἀναμιμνήσκοντα, σφόδρα ἔσται τραχεῖα καὶ διαφερόντως γε κατὰ τὰ σχήματα. δέχεται μέντοι ἡ τραχύτης κατὰ δεύτερον καὶ τρίτον λόγον σχεδὸν ἅπαντα τὰ σχήματα, ὥσπερ οἶμαι καὶ ἄλλαι ἰδέαι. ἀλλὰ τά γε οἰκεῖα αὐτῆς ταῦτα.

238 Κῶλα δὲ τραχέα τὰ βραχύτερα καὶ ἃ μηδὲ κῶλα, κόμματα δὲ καλεῖν ἄμεινον, οἷον οὐκ ἐμβησόμεθα; οὐκ ἔξιμεν; οὐκ ἐπὶ τὴν ἐκείνου πλευσούμεθα; καὶ πάλιν πότε οὖν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πότε ἃ χρὴ πράξομεν ἐπειδὰν τί γένηται; ἐπειδὰν νὴ Δία ἀνάγκη τις ᾖ; νῦν δὲ τί χρὴ τὰ γινόμενα ἡγεῖσθαι;

Συνθήκη δὲ τραχεῖα ἡ συγκρούσεις τε φωνηέντων ἔχουσα καὶ ἐξ ἀνοικείων ἑαυτοῖς καὶ ἀνακολούθων ποδῶν συγκειμένη, ὡς μηδαμῇ προσβάλλειν τινὰ ἦχον μέτρου μηδ᾽ ἔχειν τινὰ ἡδονὴν κατ᾽ αὐτὴν τὴν συνθήκην, μηδ᾽ ὅλως εὐρυθμίας ἔμφασιν, ἀλλ᾽ εἶναι μᾶλλον οἷον ἄρρυθμόν τινα καὶ δύσηχον, τραχύνουσαν τὴν ἀκοήν. ποιεῖ δὲ τοῦτο μάλιστα ἡ ἀνάπαυσις ἡ ποιά, ὥσπερ κἀν ταῖς ἄλλαις ἰδέαις ἔφαμεν, ὅτι ἡ ἀνάπαυσις ἡ ποιὰ μετὰ τῆς συνθήκης τῆς ποιᾶς τὸν ῥυθμὸν ἀπεργάζεται.

Ἡ οὖν ἀνάπαυσις ἡ ἐν τῇ τραχύτητι κατὰ τοὺς πόδας, ὥσπερ καὶ ἡ συνθήκη, ἀνακόλουθος ἔστω, νῦν 239
μὲν ἐπὶ τοῦδε, νῦν δὲ ἐπὶ τοῦδε τοῦ ποδὸς ἀναπαυομένου τοῦ κώλου.

Καὶ γίνεται οὕτω τραχὺς καὶ ὁ ῥυθμὸς καὶ δύσηχός τις ὁ λόγος, καὶ οἷον μηδὲ ῥυθμός τις ὤν. ταῦτα δὲ ποιεῖ καὶ τὸν ἐν σφοδρότητι ῥυθμόν, ἀλλ᾽ ἤδη γε περὶ πάσης σφοδρότητος λεκτέον, ἵνα καὶ ὅπῃ γε διαφέρει τῆς τραχύτητος ἐπιγνῶμεν. ἀντίκειται δὲ ταύτῃ πάντως μὲν καὶ ἡ γλυκύτης, καθάπερ καὶ τῇ τραχύτητι, ἰδίως δὲ σφοδρότητι ἐναντίον ἡ ἐπιείκεια, περὶ ἧς καὶ αὐτῆς ἐν τῷ περὶ ἤθους λελέξεται.

ΠΕΡΙ ΣΦΟΔΡΟΤΗΤΟΣ.

Ἡ δὲ σφοδρότης ἐννοίας ἔχει καὶ αὐτὴ τὰς ἐπιτιμη- 8
τικὰς καὶ ἐλεγκτικάς, καθάπερ ἡ τραχύτης, ἀλλ᾽ ἡ μὲν τραχύτης κατὰ μειζόνων προσώπων, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν δικαστῶν ἢ ἐκκλησιαστῶν γίνεται, ὡς ἐδείξαμεν, ἡ δὲ σφοδρότης κατὰ ἐλαττόνων προσώπων, οἷον κατὰ τῶν ἀντιδίκων ἢ καθ᾽ ὧν ἂν καὶ οἱ ἀκούοντες δέξαιντο ἡδέως, οἷον κατὰ Φιλίππου εἰ λέγοι ὁ Δημοσθένης, ὅτι

240 βάρβαρος, ὄλεθρος Μακεδών, καὶ τῶν τοιούτων. καὶ ταύτῃ γε πρῶτον διαφέρει τραχύτητος ἡ σφοδρότης κατ' ἔννοιαν. διὸ καὶ φανερωτέρας ἔχει τὰς κατηγορίας αὐτὴ σχεδὸν λοιδορίας οὔσας, ὥσπερ ἐν τῷ λεγομένῳ κοινῷ τόπῳ. ἐπιδέχεται γὰρ τὰ πρόσωπα ταῦτα τὸ τοιοῦτον εἶδος, ἐκεῖνα δὲ οὐκέτι, λέγω τὰ τῆς τραχύτητος. παράδειγμα δὲ σφοδρότητος σχεδὸν μὲν ἅπας ὁ κατὰ Ἀριστογείτονος τοῦ Δημοσθένους λόγος, ἐπιφανέστερον δ' αὐτοῦ τοῦτο, οὗτος οὖν αὐτὸν ἐξαιτήσεται ὁ φαρμακός, ὁ λοιμός, ὃν οἰωνίσαιτ' ἄν τις μᾶλλον ἰδὼν ἢ προσειπεῖν βούλοιτο, πολλὰ δ' ἄν τις καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων αὐτοῦ λόγων λάβοι τοιαῦτα, οἷον ἔπειτα ὦ κατάρατε καὶ γραμματοκύφων, καὶ πάλιν ἀλλὰ μὴ σπερμολόγος περίτριμμα ἀγορᾶς ὄλεθρος γραμματεύς, καὶ πάλιν τί οὖν, ὦ ταλαίπωρε, συκοφαντεῖς; τί λόγους πλάττεις; τί σαυτὸν οὐκ ἐλλεβορίζεις; καὶ σοὶ μὲν γὰρ ἦν κλέπτης ὁ πατήρ, εἴπερ ἦν ὅμοιός σοι. καὶ ὅλως, ὅπερ ἔφην, μυρία τούτου καὶ ἐν δικανικοῖς καὶ ἐν συμβουλευτικοῖς ἐστι παραδείγματα. ἀλλ' ἔννοιαι μὲν αὗται σφοδρότητος. εἰ δέ τις αὐτὰς καὶ τραχείας ὀνομάζειν βούλοιτο ἢ πάλιν τὰς τραχείας σφοδράς, οὐδὲν ἐμοί γε διοίσει, πλὴν ὅτι γε διαφέρουσιν ἀλλήλων, καὶ ὅτι πλέον ἔχει τι ἡ σφοδρότης τῆς τραχύτητος, καὶ 241 ὡς οὐκ ἂν δύναιο σφοδρότητι χρῆσθαι ἐπὶ τοῦ μείζονος ἢ κατὰ σὲ προσώπου, πλὴν εἰ οἱ ἀκούοντες ἡδέως δέχοιντο, δῆλον ἐκ τούτων καὶ ὅτῳ μικρὸν αἰσθήσεως τῆς περὶ λόγους μέτεστι.

Μέθοδος δὲ σφοδρότητος σχεδὸν ἡ αὐτή, ἥπερ καὶ τραχύτητος. τὸ γὰρ ἀπαρακαλύπτως καὶ φανερῶς, ἔτι τε ψιλῶς, ἀλλὰ μὴ συμπλέκοντά τισι τῶν ἀνειμένων ἐννοιῶν λέγειν τὰς τοιαύτας ἐννοίας μηδ' ἄλλως πως,

σφοδροῦ λόγου. παραδείγματα δὲ αὐτοῦ τὰ προειρημένα πάντα.

Καὶ μὴν καὶ λέξις σφοδρά, ἥπερ ἦν καὶ τραχεῖα. ἐνταῦθα δὲ καὶ ποιεῖν ὀνόματα ἴσως ἐγχωρεῖ τραχέα, ὥσπερ ὁ ῥήτωρ ἐποίησε τὸ ἰαμβειοφάγος, καὶ τὸ γραμματοκύφων, καὶ εἴ τι τοιοῦτον, ἐν τραχύτητι δὲ οὐχ εὗρον ὄνομα οὕτω πεποιημένον. καὶ ταύτῃ ἂν οὖν ἴσως διαφέροι ἡ σφοδρότης τραχύτητος.

Σχῆμα δὲ σφοδρὸν τὸ κατὰ ἀποστροφήν, οἷον παρά σοι κατέλυον, Αἰσχίνη, καὶ σὺ προὐξένεις αὐτῶν. καὶ ἡ ἐρώτησις δὲ ἡ τοῦ ὑποκειμένου προσώπου ἀποστροφή ἐστι, καὶ ἔχει πρὸς τῇ σφοδρότητι καὶ ἐλεγκτικόν τι, διὸ καὶ τὰ τοιαῦτα σχήματα ἐπὶ τῶν οὐκ ἐπιδεχομένων ἀντίρρησιν παραλαμβάνεται, οἷον ἀλλὰ 242 τί ἐχρῆν, Αἰσχίνη, ποιεῖν τὴν πόλιν, ἀρχὴν καὶ τυραννίδα τῶν Ἑλλήνων ὁρῶσαν αὐτῷ κατασκευαζόμενον Φίλιππον; πότερον αὐτὴν ἐχρῆν, Αἰσχίνη, τὸ φρόνημα ἀφεῖσαν καὶ τὴν ἀξίαν τὴν ἑαυτῆς ἐν τῇ Θετταλῶν καὶ Δολόπων τάξει καὶ τὰ ἑξῆς. σφοδρὸν σχῆμα καὶ τὸ δεικτικόν, οἷον ὁ βάσκανος οὗτος ἰαμβειοφάγος. καὶ πάλιν ὁ γὰρ τὰ ψευδῆ δεῦρ' ἀπαγγείλας, καὶ τάδε, φησί, καὶ τάδε ποιήσας, εἶτ' ἐπήγαγε τὴν δεῖξιν, οὗτός ἐστιν ὁ τὰ Θηβαίων νῦν ὀδυρόμενος πάθη. φανερὸν δὲ ἐκ τούτων, ὅτι καὶ κατὰ τὰ σχήματα ἡ σφοδρότης διαφέρει τῆς τραχύτητος, καὶ οὐ μόνον κατὰ τὰς ἐννοίας καὶ τὰς λέξεις, ὡς προείρηται.

Καὶ μὴν ἴσως καὶ κατὰ τὰ κῶλα διαφέρει· σφοδρὰ μὲν γὰρ καὶ τὰ μηδὲ κῶλα, κόμματα δέ, ἃ καὶ ἡ τραχύτης ἔχει, πλέον γε μὴν γίνεται τὸ σφοδρὸν ἐν ἐκείνοις, ἃ μηδὲ κόμματά ἐστιν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ κατ' ὄνομα ἀναπαύει τὸν λόγον, οἷον ὁ φαρμακός, ὁ λοι-

243 *μός, καὶ πάλιν ἀλλὰ μὴ σπερμολόγος, περίτριμμα ἀγορᾶς, ὄλεθρος γραμματεύς, καὶ ὅσα τοιαῦτα.*

Περὶ δὲ συνθήκης σφοδρᾶς ἢ ἀναπαύσεως ἢ ῥυθμοῦ οὐδὲν δεῖ πάλιν διεξιέναι· δῆλα γὰρ τὰ τοιαῦτα πάντως μέν που καὶ ἀπὸ τῶν προειρημένων, οὐ μὴν ἀλλὰ κἂν τῷ περὶ τραχύτητος ἱκανῶς εἴρηται. τὰ αὐτὰ γὰρ περὶ τούτων κἀνταῦθα κἀκεῖ.

Ἕπεται τῷ περὶ τραχύτητος καὶ σφοδρότητος ὁ περὶ λαμπρότητος λόγος, ᾗ πάλιν ἀντίκειται τρόπον μέν τινα καὶ πᾶς ὁ κατὰ γοργότητα προϊὼν λόγος, ἰδίως δὲ εἰπεῖν λαμπρότητι ἐναντίον ἐστὶ τὸ κομματικὸν καὶ διαλεκτικὸν καὶ ὅλως τὸ ἀγωνιστικὸν εἶδος τῶν λόγων. ἀλλά γε περὶ τῆς λαμπρότητος ἤδη λεκτέον.

ΠΕΡΙ ΛΑΜΠΡΟΤΗΤΟΣ.

9 *Μετὰ τὸν περὶ σεμνότητός τε καὶ τραχύτητος λόγον, ἔτι τε σφοδρότητος, ἀναγκαῖον εἰπεῖν περὶ λαμπρότητος· τῶν γὰρ ποιουσῶν τὸ μέγεθός τε καὶ τὸ ἀξίωμα τῷ λόγῳ ἰδεῶν ἐν τοῖς μάλιστά ἐστιν ἡ λαμπρότης. τά τε ἄλλα γὰρ ἀναγκαία ἰδέα τῷ ἀξιωματικῷ λόγῳ, καὶ ὅτι δεῖ τῷ σεμνῷ τε καὶ τραχεῖ καὶ σφοδρῷ προσεῖναί τι πάντως καὶ φαιδρότητος, ἵνα μὴ πάντως αὐστηρὸς ᾖ,*
244 *φαιδρότητος δὲ οὐ τῆς ἐν ὡραϊσμῷ, ἢ γλυκύτητός τε καὶ ἀφελείας ἐστίν, οὐδὲ τῆς κατ' ἐπιμέλειαν συνθήκης κάλλος ἐχούσης τι. καίπερ γὰρ ὂν κομμωτικὸν τὸ τοιοῦτον καὶ πλεονάζον παρὰ τῷ ῥήτορι, ὅμως λεπτόν ἐστι καὶ οὐκ ἔχει διάρμα οὐδὲ μέγεθος. οὔκουν ταύτης δεῖ τῆς φαιδρότητος τῷ μεγέθει, ὡς καθ' αὑτό, ἀλλὰ τῆς ἀξιωματικῆς, ταύτην δὲ ποιεῖ ἡ λαμπρότης, περὶ ἧς ῥητέον. περὶ γὰρ τοῦ ἐναντίου εἴδους τῇ λαμπρότητι κἂν τῷ*

περὶ σφοδρότητος εἰρήκαμεν, ὅτι ἐστὶ τὸ κομματικὸν καὶ διαλεκτικὸν καὶ ὄντως ἀγωνιστικὸν εἶδος τοῦ λόγου, καὶ ὅλως τὸ γοργόν.

Γίνεται τοίνυν λόγος λαμπρὸς κατὰ ἔννοιαν μέν, ὅταν πεποίθησιν ἔχῃ τινὰ ὁ λέγων ἐφ' οἷς ἂν λέγῃ, διὰ τὸ ἔνδοξα εἶναι ἢ διὰ τὸ καλῶς πεπρᾶχθαι αὐτῷ ἢ διὰ τὸ χαίρειν τοῖς λεγομένοις τοὺς ἀκούοντας ἢ καὶ διὰ πάντα ταῦτα, ὅλως τε ἐπὶ τοῖς διαπρεπέσι τῶν ἔργων, καὶ ἐφ' οἷς ἐστι λαμπρύνεσθαι ὡς ἀληθῶς, ὅπερ φησὶν Ἡρόδοτος ἐλλάμψασθαι, ἐπὶ τούτοις ἐστὶν ἡ λαμπρότης, οἷον οὐ λίθοις ἐτείχισα τὴν πόλιν οὐδὲ πλίνθοις ἐγώ, οὐδ' ἐπὶ τούτοις μέγιστον τῶν ἐμαυτοῦ φρονῶ, ἀλλ' ἐὰν βούλῃ τὸν ἐμὸν τειχισμὸν καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ πάλιν αὕτη τῶν περὶ Θήβας ἐγένετο πραγμάτων ἀρχὴ καὶ κατάστασις πρώτη, τὰ πρὸ τούτων εἰς ἔχθραν καὶ μῖσος καὶ ἀπιστίαν τῶν πόλεων ὑπηγμένων ὑπὸ τούτων. τοῦτο τὸ ψήφισμα τὸν τότ' ἐπιστάντα τῇ πόλει κίνδυνον παρελθεῖν ἐποίησεν ὥσπερ νέ- 245
φος, καὶ πάλιν ταῦτα ἐποίουν οἱ ὑμέτεροι πρόγονοι, ταῦθ' ὑμῶν οἱ πρεσβύτεροι, οἳ Λακεδαιμονίους καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ πάλιν ὑμεῖς τοίνυν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Λακεδαιμονίων γῆς καὶ θαλάττης ἀρχόντων, καὶ τὰ κύκλῳ τῆς Ἀττικῆς κατεχόντων ἁρμοσταῖς καὶ φρουραῖς, Εὔβοιαν, Τάναγραν, τὴν Βοιωτίαν ἅπασαν καὶ τὰ ἑξῆς μέχρι τοῦ ἐξήλθετε εἰς Ἁλίαρτον. πολλὰ δὲ τοῦ τοιούτου λόγου παραδείγματα ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου διὰ τὸ φύσει ἀξιωματικὸν τοῦ λόγου καὶ λαμπρόν. ἀλλ' ἔννοιαι μὲν αὗται καὶ αἱ τοιαῦται λαμπραί.

Μεθοδεύσεις δὲ λαμπρῶς, ὅταν προηγουμένως εἰςάγῃς τὰς ἐννοίας, ὅταν ὡς θαρρῶν μετὰ ἀξιώματος ἀλλὰ

μὴ ἐνδοιάζων, ὅταν ἀφηγούμενος καὶ μὴ διακόπτων τὰς ἀφηγήσεις, εἴ σοι τούτου μέλει, τῆς διαρκοῦς λέγω λαμπρότητος, ἐπεὶ τὸ αὕτη τῶν περὶ Θήβας ἐγένετο πραγμάτων ἀρχὴ καὶ κατάστασις πρώτη. τοῦτο τὸ ψήφισμα τὸν τότε τῇ πόλει περιστάντα κίνδυνον παρελθεῖν ἐποίησεν ὥσπερ νέφος τοῦτο λαμπρὸν ὂν ἅπαν, εἶτα διακοπὲν καὶ μεταξὺ 246 τῶν δύο κώλων προσλαβὸν τὰ πρὸ τούτων εἰς ἔχθραν καὶ μῖσος καὶ ἀπιστίαν τῶν πόλεων ὑπηγμένων ὑπὸ τούτων, ἐνεποδίσθη κατὰ τὴν μέθοδον πρὸς τὸ ἄγαν εἶναι λαμπρόν· οὐ γὰρ ὅμοιον δήπουθεν ἦν ἀπολελυμένως εἰπεῖν, ὥσπερ καὶ τὸ παράδειγμα ἐθήκαμεν, ἢ διακόψαντα ἐκείνως, οἷον αὕτη τῶν περὶ Θήβας ἐγένετο πραγμάτων ἀρχὴ καὶ κατάστασις πρώτη, τὰ πρὸ τούτων εἰς ἔχθραν καὶ ἀπιστίαν καὶ μῖσος τῶν πόλεων ὑπηγμένων ὑπὸ τούτων, τοῦτο τὸ ψήφισμα καὶ τὰ ἑξῆς. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ πλεονέκτημα, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μέγα ὑπῆρξε Φιλίππῳ· παρὰ γὰρ τοῖς Ἕλλησιν οὐ τισίν, ἀλλὰ πᾶσι. διέκοψε γὰρ τὸν λόγον καὶ οὐκ εἴασε φανῆναι τούτου τὸ ἄγαν λαμπρὸν τῇ διακοπῇ καὶ ὑποστροφῇ.

Ἔτι μεθόδου λαμπρᾶς καὶ τὸ τὰ ἔνδοξα ἐνδοξοτέρως λέγειν, ὥσπερ ἐκεῖνο εἴρηται τὸ οὐ μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας τῶν προγόνων καὶ τὰ ἑξῆς. τοῦτο γὰρ παράδειγμα μὲν ἦν ἔνδοξον, οἷον ὀρθῶς συνεβούλευσα ὑπὲρ ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων κινδυνεύειν, οὕτω γὰρ ἐποίουν καὶ οἱ ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντες· ὁ δὲ εἰς ὅρκον αὐτὸ ἀναγαγὼν 247 ἐνδοξότερον ἐποίησε καὶ λαμπρόν· οὐχ ἥμαρτον ταῦτα συμβουλεύσας, οὐ μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας καὶ τὰ ἑξῆς.

Λέξεις δὲ λαμπραί, αἵπερ ἐλέγοντο εἶναι καὶ σεμναί.

Σχήματα δὲ λαμπρὰ ὅσα καὶ εὐειδῆ, οἷον αἱ ἀναιρέσεις, ὡς τὸ οὐ λίθοις ἐτείχισα τὴν πόλιν οὐδὲ πλίνθοις ἐγώ, οὐδ' ἐπὶ τούτοις καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ πάλιν αἱ ἀποστάσεις, οἷον αὕτη τῶν περὶ Θήβας ἐγένετο πραγμάτων ἀρχὴ καὶ τὰ ἑξῆς. ὅλως δὲ τὰ ἀσυνδέτως εἰσαγόμενα, εἰ μακρὰ εἴη τὰ κῶλα, ποιεῖ λαμπρὸν τὸν λόγον, ταῖς ἐννοίαις κἂν ἀκμαῖος ᾖ· καὶ γὰρ ἡ ἀκμή, περὶ ἧς αὐτίκα λέξομεν, τοῖς τῆς λαμπρότητος σχήμασί τε καὶ κώλοις γίνεται μεθ' ὅσων ἄλλων πέφυκε γίνεσθαι. εἰδέναι μέντοι χρή, ὅτι ἐὰν μετὰ καταστάσεως εἰς ἀρχὴν ἀναγάγῃς τὸν λόγον ὀρθώσας, κἂν ἀποστήσῃς, ἧττον γίνεται λαμπρός, εἰ μὴ πλαγιάσεις εὐθὺς ἤ τι ἕτερον σχῆμα περιβλητικὸν ἐπαγαγὼν κατ' ἀνάγκην τινὰ μακρὰν ἀποτείνῃς ῥῆσιν, οὐκ ἐχούσης ἀνάπαυσιν τῆς ἐννοίας καὶ κατὰ τοῦτο γινομένου πως τοῦ λόγου λαμπροῦ, οἷον ὑμεῖς τοίνυν, Λακεδαιμονίων γῆς καὶ θαλάττης ἀρχόντων καὶ τὰ ἑξῆς. εἰ γὰρ μὴ ἐπλαγίασεν εὐθὺς ἐν τῷ Λακεδαιμονίων γῆς καὶ θαλάττης ἀρχόντων, καὶ κατ' ἀνάγκην περιέβαλεν ἀπὸ τοῦ πλαγιασμοῦ, ἐπέμεινε δὲ τῇ ὀρθώσει, καθαρὸς ἂν μᾶλλον ἐγένετο ὁ λόγος καὶ οὐ λαμπρός. τεκμήριον δὲ τούτου τὸ λέγονται χρή- 248
ματα οἱ τριάκοντα δανείσασθαι παρὰ Λακεδαιμονίων ἐπὶ τοὺς ἐν Πειραιεῖ καὶ τὰ ἑξῆς· καίπερ γὰρ ἀσυνδέτως εἰσαχθὲν ὅμως διὰ τὸ ἐπιμεῖναι τῇ ὀρθότητι καθαρὸν μὲν καὶ ἁπλοῦν ἔμεινε, λαμπρὸν δὲ οὐδαμῶς. ἔτι καὶ ταύτῃ διαφέρει τὰ τοιαῦτα τῶν λαμπρῶν, ὅτι αἱ μὲν λαμπρότητες οὐ μᾶλλον πραγμάτων εἰσὶν ἀφηγήσεις ἢ ποιότητές τε πραγμάτων καὶ αὐξήσεις, ὁ δὲ καθαρὸς λόγος σχεδὸν ἐναντίος ὢν τῷ λαμπρῷ ὅμως ταῖς μὲν ἀποστάσεσι καθάπερ ἐκεῖνος εἰς-

ἄγεται, μετὰ μέντοι ὀρθότητος διαρκοῦς, καὶ πραγμάτων τινῶν ἀφήγησιν ἔχει, ἀλλ' οὐκ αὔξησίν τινα τούτων οὐδὲ ποιότητα, ὅπερ ἐστὶ τῆς λαμπρότητος. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ *Σαννίων ἐστὶ δήπουτις ὁ τοὺς τραγικοὺς χοροὺς διδάσκων*, καὶ τὸ *λέγεταί ποτε ἐπὶ τῆς παλαιᾶς ἐκείνης εὐδαιμονίας Ἀλκιβιάδης γενέσθαι* καὶ τὸ *λέγονται χρήματα οἱ τριάκοντα δανείσασθαι* καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἀλλὰ σχήματα μὲν ταῦτα λαμπρότητος.

Κῶλα δὲ τὰ μέλλοντα ποιήσειν τὸν λόγον λαμπρὸν μακρότερα εἶναι δεῖ, καὶ τούτου παραδείγματα πάντα ὅσα κἀν τῷ περὶ ἐννοιῶν λαμπρότητος εἰρήκαμεν.

Συνθῆκαι δὲ λαμπραὶ μάλιστα μὲν αἱ σεμναί, περὶ ὧν εἴρηται, χρῆσθαι μὴν ἔστιν ὅτε οἷόν τε καὶ τροχαϊκαῖς συνθήκαις, καὶ οὐδέν γε βλάπτεται ὁ λαμπρὸς λό-
249 γος τῇ συνθήκῃ ταύτῃ, μόνον εἰ ἡ ἀνάπαυσις γένοιτο σεμνή· τὸν γὰρ ῥυθμὸν αἱ τοιαῦται ἀναπαύσεις μακρῶν τῶν λόγων γινομένων ποιοῦσι σεμνόν τε καὶ λαμπρόν, κἂν ἐκ τροχαϊκῶν συγκείμενος ᾖ.

Ἀλλὰ περὶ μὲν λαμπρότητος τοσαῦτα, περὶ δὲ ἀκμῆς ἂν εἴη λέγειν ἑπόμενον, ἣ πάλιν ἐναντίον εἶδός ἐστι κατὰ μὲν τὰς ἐννοίας, ὅσαι σφοδρότητί τε καὶ τραχύτητι ἐναντιοῦνται, κατὰ δὲ τὰ λοιπά, ὅσα τῇ λαμπρότητι.

ΠΕΡΙ ΑΚΜΗΣ.

10 Ὅπως μὲν ἡ σεμνότης καὶ μετ' ἐκείνην ἡ τραχύτης
26 ἥ τε σφοδρότης καὶ ἔτι ἡ λαμπρότης αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς γίνονται καὶ τῷ λόγῳ μέγεθος σὺν ἀξιώματι καὶ ὄγκῳ προστιθέασιν, ἱκανῶς ἡμῖν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λεγομένοις μετὰ τὸν περὶ σαφηνείας δέδεικται λόγον, ἕποιτο
30 δ' ἂν τῷ περὶ τραχύτητός τε καὶ σφοδρότητος καὶ ἔτι

τῆς λαμπρότητος ἀναγκαίως ὁ περὶ ἀκμῆς λόγος, ᾗ κατὰ
μὲν τὰς ἐννοίας ἐναντιοῦται πάλιν ὅσα τῇ τε σφοδρότητι
καὶ τραχύτητι, κατὰ δὲ τὰ λοιπά, ὅσα καὶ λαμπρότητι.
λέγειν δὲ περὶ ἀκμῆς ἕπεται μετὰ τὰ προειρημένα ἀναγ-
καίως τά τε ἄλλα, καὶ ὅτι διὰ τούτων πως γίνεσθαι πέ-
φυκεν ἡ ἀκμή, ὡς ἐνεδειξάμεθα καὶ τοῦτο κατ' ὀλίγον 250
μέν πως καὶ ἐν τῷ περὶ τραχύτητος, δείξομεν δὲ κατα-
φανέστερον ἐνταῦθα ἀναγκαίως ἐν τῷ περὶ αὐτῆς λόγῳ
τῆς ἀκμῆς, μᾶλλον δὲ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς φανερὸν ἔσται.

Ἔννοιαι μὲν γὰρ ἀκμῆς καὶ ἔτι μέθοδοι αἱ αὐταί, αἵπερ ἦσαν τῆς τε τραχύτητος καὶ τῆς σφοδρότητος.

Λέξεις δὲ αἵ τε αὐτῶν τούτων τῶν ἰδεῶν καὶ ἔτι αἱ τῆς λαμπρότητος μεμιγμέναι, οἷον νόσημα γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δεινὸν ἐμπέπτωκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ χαλεπὸν καὶ πολλῆς τινος εὐτυχίας καὶ τῆς παρ' ὑμῶν ἐπιμελείας δεόμενον. ἡ γὰρ τροπὴ τραχέος οὖσα καὶ σφοδροῦ λόγου ἡ νόσημα γὰρ ἑτέρως πως διῆρται, ὡς ἐν λαμπρότητι, καὶ οὐ μᾶλλον τραχύτητα ἐνταῦθα ἐμφαίνει ἢ λαμπρότητα. περὶ δὲ τῶν τοιούτων ὀνομάτων ἱκανῶς οἶμαι ἐν τῷ περὶ σεμνότητος ἡμῖν εἰρῆσθαι.

Καὶ μὴν καὶ σχήματα ἀκμαστικά, ὅσα καὶ ἐν λαμπρό-
τητι καὶ σφοδρότητι. κατὰ μὲν γὰρ λαμπρότητος σχῆμα
ἀκμὴ γέγονεν, ὡς ἐν τῷ ἐξέστητε, ὦ ἄνδρες Ἀθη-
ναῖοι, τῆς τάξεως, ἐφ' ἧς ὑμᾶς οἱ πρόγονοι
κατέλιπον, καὶ πάλιν πλεονέκτημα, ὦ Ἀθηναῖοι,
μέγα ὑπῆρξε Φιλίππῳ· ἐξ ἀποστάσεως γὰρ εἰσῆ- 251
κται. κἀκεῖνα δὲ τοιαῦτα, μή μοι σωζέσθω, μηδ'
ἀπολλύσθω μηδεὶς ὃν ἂν ὁ δεῖνα ἢ ὁ δεῖνα βού-
ληται. καὶ τὸ πολλὰ ἂν εἰπεῖν ἔχοιεν Ὀλύνθιοι
νῦν, ἃ τότ' εἰ προείδοντο, οὐκ ἂν ἀπώλοντο,
καὶ ἕως ἂν σώζηται τὸ σκάφος, ἄν τε μεῖζον ἂν

τ' ἔλαττον ᾖ, τότε χρὴ καὶ ναύτην καὶ κυβερνήτην καὶ πάντα ἄνδρα ἑξῆς προθύμους εἶναι, ἐπειδὰν δὲ ἡ θάλαττα ὑπέρσχῃ, μάταιος ἡ σπουδή. ταῦτα δὲ καὶ πλέον ἔχει τι· οὐδὲ γὰρ ἐξ ἀποστάσεως εἰσῆκται, ὥσπερ τὸ πλεονέκτημα, ὦ Ἀθηναῖοι, μέγα ὑπῆρξε Φιλίππῳ, καὶ τὸ ἐξέστητε, ὦ Ἀθηναῖοι, τῆς τάξεως, ἀλλ' ἀπροσδοκήτως ἐξ ἐπεμβολῆς. διὸ καὶ μειζόνως ἐκλάμπει καὶ πλέον ἔχει τὸ φαιδρὸν ἡ ἀκμή. κυρίως γὰρ τοῦτ' ἂν ἀπόστασις εἴη. ἐὰν δὲ καταστήσας εἰς ἀρχὴν ἀναγάγῃς τὸν λόγον, ἧττον ἐμφαίνεται τὸ ἀποστατικόν, οἷον τοσοῦτον ὑπειπών, πλεονέκτημα, ὦ Ἀθηναῖοι, καὶ τὰ ἑξῆς. προσδοκήσασι γὰρ ἡμῖν ἐνταυθοῖ ἡ ἀπόστασις ὤφθη, ἐκεῖ δὲ οὐ πάνυ τι τὸ ἀποστατικόν, οἷον νὴ Δία, ἔδει γὰρ τὸ καὶ τὸ γίνεσθαι, καὶ τὸ μὴ γενέσθαι, πολλὰ ἂν εἰπεῖν ἔχοιεν Ὀλύνθιοι καὶ τὰ ἑξῆς. ἀλλ' ὅπερ ἐλέγομεν, κατὰ μὲν λαμπρότητος σχήματα οὕτως ἀκμὴ γίνεται. κατὰ δ' αὖ σφοδρότητος αἱ ἀποστροφαὶ δηλο-
252 νότι καὶ οἱ ἔλεγχοι ποιοῖεν ἂν τὴν ἀκμήν, οἷον τὸ πότερον αὐτὴν ἐχρῆν, Αἰσχίνη, τὸ φρόνημα ἀφεῖσαν καὶ τὴν ἀξίαν τὴν ἑαυτῆς ἐν τῇ Θετταλῶν καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ πάλιν οὐ λέγειν εἴσω τὴν χεῖρα ἔχοντα, Αἰσχίνη, δεῖ, οὔ, ἀλλὰ πρεσβεύειν εἴσω τὴν χεῖρα ἔχοντα. οὐ δεῖ δὲ θαυμάζειν, εἴ πού τις ἀποστροφή, καίτοι λεγόντων ἡμῶν σφοδρότητος εἶναι τὸ σχῆμα, ὅμως καὶ ἦθος ἔχει τι, ὥσπερ καὶ τὸ καί μοι μηδὲν ὀργισθῇς, οὐδὲν γὰρ ἐρῶ σε φλαῦρον. μεθωδεύθη γὰρ οὕτως, ὥστε μὴ δόξαι πικρῶς λέγεσθαι διὰ τὴν ὑπόληψιν τοῦ προσώπου τοῦ Λεπτίνου καὶ μηδέν γε ἧττον ἔχειν τὴν σφοδρότητα. ἐμφαίνεται γὰρ καὶ ἐν τῷ ἤθει. ὅτι δὲ καὶ ἦθος ποιεῖν σφοδρότητα οὐδὲν κωλύει, αἱ εἰρωνεῖαι

δηλοῦσι πᾶσαι, οἷον πῶς ὑμῖν ὑπὸ τῶν χρηστῶν τούτων τὰ πράγματα ἔχει; καὶ πάλιν τὸν καλὸν ἀνδριάντα καὶ τριταγωνιστὴν ἄκρον ἐξέθρεψέ σε, καὶ μυρί' ἄλλα. κἀκεῖνα μέντοι ἠθικῶς ἅμα καὶ σφοδρῶς εἴρηται, τὸ σὺ δὲ ὅμοιος, Αἰσχίνη; ὁ δὲ ἀδελφὸς ὁ σός; ἀλλὰ πρὸς τοὺς ζῶντας, ὦ χρηστὲ καὶ τὰ ἑξῆς. ἀλλὰ σχήματα μὲν ἀκμῆς ταῦτα, τὰ δὲ ἄλλα πάντα ἁπλῶς τὰ αὐτὰ ἔχει τῇ λαμπρότητι, οἷον κῶλα, συνθήκας, ἀναπαύσεις, ῥυθμούς. καὶ περὶ μὲν ἀκμῆς τοσαῦτα.

Ἀπορήσειε δ' ἄν τις ἐκ τούτων εἰκότως, ποῖόν τί ἐστι τὸ μέχρι τούτου Λασθένης φίλος ὠνομάζετο Φιλίππου καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ τὸ ἀλλ' ὁ τὴν Εὔβοιαν [253] ἐκεῖνος σφετεριζόμενος καὶ κατασκευάζων ἐπιτείχισμα ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ ὅσα τοιαῦτα, πότερον ἀκμαστικὰ ἢ λαμπρὰ ἢ τὸ συναμφότερόν ἐστιν, ὃ καὶ μᾶλλον φαίη μὲν οὖν ἄν τις, ὅτι, καθάπερ ἐδιδάξαμεν ἐν τῷ περὶ λαμπρότητος, καὶ ἐνταῦθα πάλιν ἐν τῷ περὶ ἀκμῆς πάντως τῇ ἀκμῇ λαμπρότητος ἴδια πολλὰ πρόσεστιν, οἷον τὰ κῶλα μακρὰ ὄντα καὶ οἱ ῥυθμοὶ καὶ τὰ ἑξῆς τούτων, πολλαχοῦ δὲ καὶ τὴν λέξιν ἔφαμεν, καὶ τὸ μέγιστον τὰ ἀποστατικὰ τῶν σχημάτων, ὥστε εἰ λέγοιμεν ταῦτα μεμῖχθαι ἐξ ἀμφοῖν, ἔκ τε λαμπρότητος καὶ ἀκμῆς, τὸ μέχρι τούτου Λασθένης καὶ τὰ τοιαῦτα εἰς ταὐτὸν ἐμπίπτειν, καὶ μηδὲν ἧττον ἀποφαίνεσθαι αὐτὰ ἀκμαστικά, εἴ γε ἡ ἀκμὴ πάντως ἔχει πολλὰ τῶν ἰδίων λαμπρότητος. αἵ τε γὰρ ἔννοιαι τούτων, οἷον τὸ μέχρι τούτου Λασθένης φίλος ὠνομάζετο Φιλίππου, καὶ πάλιν τὸ ἀλλ' ὁ τὴν Εὔβοιαν ἐκεῖνος σφετεριζόμενος, καὶ κατασκευάζων ἐπιτείχισμα ἐπὶ τὴν Ἀττικήν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, σφοδρά πως εἶναι δοκεῖ κατὰ

προσώπων λεγόμενα, ὅπερ ἴδιον ἀκμῆς, τά τε σχήματα
254 αὐτὰ καὶ τὰ κῶλα ὄντα λαμπρὰ μετ' ἐκείνων τῶν τῆς τραχύτητος ἐννοιῶν τὴν ἀκμὴν ποιεῖ, ὥστε καὶ φαίη τις ἂν τί χρὴ λέγειν, ὅτι μέμικται λαμπρότης ἐνταῦθα καὶ ἀκμή, φύσει δέον ἀεὶ ταῦτα μεμῖχθαι, ὅτε ἀκμαῖος λόγος εἴη; ἀλλ' εἰδέναι χρή, ὅτι πρῶτον μὲν ἐνταῦθά φαμεν ἀκμὴν καὶ λαμπρότητα συνεληλυθέναι, οὐχὶ δὲ τραχύτητα ἢ σφοδρότητα ὁμοῦ λαμπρότητι γενέσθαι, ἃ ποιεῖ τὴν ἀκμήν. οὐ γὰρ ἀκμὴ καὶ λαμπρότης συνελθοῦσαι ἀκμὴν ποιοῦσιν, ἀλλ' ἔννοιαι τραχεῖαι καὶ σφοδραὶ καὶ μέθοδοι τοιαῦται, λέξει καὶ κώλοις λαμπρότητος καὶ εἴ τινι ἑτέρῳ κραθεῖσαι, ποιοῦσι τὴν ἀκμήν. διὸ οὐδὲ ἀντακολουθοῦσιν ἀλλήλαις, ἀλλ' ἡ μὲν ἀκμὴ πάντως ἔχει τι καὶ λαμπρότητος, οὐ μὴν ἥ γε λαμπρότης ἔχει τι ἀκμῆς, εἰ μή τις ἐρίζων βιαίως λέγοι ταῦτα, ἃ ἦν ἴδια λαμπρότητος, τὴν μακροκωλίαν λέγω καὶ τὰ ἀποστατικὰ σχήματα, καὶ εἴ τι ἕτερον, διὰ τὸ ἐπ' ἀμφοῖν εὑρίσκεσθαι ἰσάζειν, καὶ μηδὲν μᾶλλον ἐντεῦθεν ἐκεῖσε ἢ ἐκεῖθεν ἐνθάδε μετενηνέχθαι. ἀλλὰ ταῦτα μέν ἐστι λῆρος σαφής· φανερὰ γὰρ ταῦτά γε καὶ τῇ αἰσθήσει ψιλῇ, ὡς ἴδια μέν ἐστι λαμπρότητος, ἀκμὴ δὲ οὐδ' ἔχει γενέσεως ὑπόστασιν καθ' ἑαυτήν, ἀλλ' ἡ μῖξις τῶν ἀπὸ τῆς τραχύτητος ἢ σφοδρότητος καὶ τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρότητος ποιεῖ τὴν ἀκμήν· διό, καθάπερ ἔφαμεν, οὐδὲ ἀντακολουθοῦσιν. ὅπερ μὲν γὰρ ἀκμαῖον ᾖ, παντελῶς
255 καὶ λαμπρόν ἐστι, καὶ ἤτοι σφοδρόν γε ἢ τραχὺ ἢ συναμφότερον. οὐ μὴν ὅ τι ἂν ᾖ τραχύ γε ἢ σφοδρὸν ἢ λαμπρόν, ἀνάγκη αὐτὸ καὶ ἀκμαῖον εἶναι· ἔχει γὰρ ταῦτα καὶ καθ' ἑαυτὰ ὑπόστασιν καὶ χωρὶς τῶν ἑτέρων. δύναται μέντοι τις οὕτω λέγειν, ὅτι οἷόν τέ ἐστιν ἀπὸ ταύτης τῆς ἐννοίας, οἷον τῆς τραχείας ἢ σφοδρᾶς ἀκμὴν ποιῆσαι, ἢ πάλιν ἀπὸ τούτου τοῦ κώλου, οἷον τοῦ λαμ-

προῦ, ὁμοίως ἀκμὴν ποιῆσαι· οὐ μήν γε ἴδια ταῦτα ἀκμῆς. πρὸς οὖν τοὺς ταῦτα τιθεμένους ἀκμὴν εἶναι, ἐπείπερ ἔφην ἄμφω συνεληλυθέναι, ἀκμὴν καὶ λαμπρότητα, πρῶτον μέν, ὅπερ εἶπον, ὑποληπτέον, ὅτι οὐκ ἐξ ἀκμῆς καὶ λαμπρότητος ἡ ἀκμὴ γίνεται, ἀλλ' ἐξ ὧν εἴρηται, ἔπειτα ὅτι ταῦτα τὸ μέχρι τούτου Λασθένης λέγω, καὶ τὸ ἀλλ' ὁ τὴν Εὔβοιαν ἐκεῖνος σφετεριζόμενος, καὶ τὰ τούτοις ἑξῆς, ὅσα τε αὐτοῖς ἐστιν ὅμοια, μεμῖχθαι λέγω διόλου ἀρξάμενα ἀπὸ τῶν ἐννοιῶν. καὶ γὰρ λαμπραί εἰσι καὶ σφοδραὶ αἱ ἔννοιαι καὶ μᾶλλόν γε λαμπραί, εἴ τις σὺν ἐπιστήμη αὐτὰς θεωροίη. σκεψώμεθα δὲ ποίας ἐννοίας ἔφαμεν εἶναι λαμπράς. αἷς πέποιθεν ὁ λέγων δηλονότι· οὐκοῦν ἐνταῦθα βουλόμενος συστῆσαι ὁ ῥήτωρ, ὅτι εἰ τῆς Φιλίππου μερίδος ἡ πόλις ἐγένετο, οὐκ ἂν συνήνεγκεν, ἐπιστώσατο μὲν αὐτὸ καὶ κατὰ πόλεις, ἐκ Θετταλῶν τετραδαρχουμένων καὶ ἐκ τῶν ἄλλων, οἷον καὶ γὰρ εἰ μὲν ὡς ἐκράτησε Φίλιππος, ᾤχετο εὐθέως ἀπιὼν καὶ μετὰ ταῦτα ἦγεν ἡσυχίαν, μηδένα μήτε τῶν ἑαυτοῦ συμμάχων μήτε τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἀδικῶν, ὅμως ἦν ἄν τις κατὰ τῶν ἐναν- 256 τιωθέντων οἷς ἔπραττεν ἐκεῖνος, μέμψις καὶ κατηγορία, εἰ δὲ ὁμοίως ἁπάντων τὸ ἀξίωμα, τὴν ἡγεμονίαν καὶ τὰ ἑξῆς. συνέστησε μὲν οὖν αὐτὸ καὶ κατὰ πόλεις, ὥσπερ ἔφην, καὶ κατὰ ἔθνη. συνιστὰς δὲ αὐτὸ καὶ ἀπὸ τῶν κατ' ἄνδρα οὐδείς, φησί, τὸ τοῦ προδιδόντος συμφέρον ζητῶν χρήματα ἀναλίσκει. εἶτ' αὖ πάλιν τοῦτο συστῆσαι θέλων ἔχει παραδείγματα σαφῆ καὶ πολλὰ καὶ γνώριμα πᾶσι· διὸ καὶ πεποιθήσει λέγων ἐλλαμπρύνεται τῷ λόγῳ. καὶ οὐκ οἶδά γε, εἴ τι παράδειγμα τούτου λαμπρότερον ἔχομεν τοῦ μέχρι τούτου Λασθένης φίλος ὠνομάζετο

Φιλίππου καὶ τὰ ἑξῆς, εἰς τοσοῦτόν τε μῆκος τῶν κώλων προελθόντων, ἅτε τῇ ἐννοίᾳ πεποιθότως χρωμένου τοῦ ῥήτορος, καὶ τῶν ἐπαναφορῶν διὰ τὸ κατὰ συζυγίαν ἐξενεχθῆναι θαυμαστὸν κάλλος ἐργασαμένων. ἀκριβέστερον δὲ περὶ τούτων ἐν τῷ περὶ κάλλους ἡμῖν λελέξεται, ἀλλ' ἐπὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐπανιτέον, ὅτι λαμπρὰ μὲν διὰ ταῦτα ἡ ἔννοια. οὐ γὰρ Εὐθυκράτους καὶ Λασθένους καὶ τῶν ἄλλων προδοτῶν προὔκειτο δήπουθεν αὐτῷ κατηγορεῖν, ἀλλὰ συστῆσαι τὸ προειρημένον. λαμπρὰ μὲν οὖν διὰ ταῦτα, σφοδρά γε μὴν δηλονότι διὰ τοῦτο, ὅτι κατὰ προσώπων δοκεῖ λέγεσθαι τῶν προδο-
257 τῶν. καίτοι οὐχὶ τοιοῦτον ἁπλῶς εἶναι δεῖ τὸν κατὰ προδότου λόγον, ἀφηγηματικὸν καὶ ἧττον ἔχοντα τὸ σφοδρόν. ὅμως γε μὴν ἔχει τι τῆς σφοδρότητος καὶ οὕτω.

Καὶ αἱ μὲν ἔννοιαι τοιαῦται, καθ' ἃς καὶ μόνας τάχα ἄν τις ἐνταῦθα φαίη μεμῖχθαι τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν ἀκμήν, τὰ δ' ἑξῆς δῆλα μὲν ὡς πάντως ἐστὶν ἴδια λαμπρότητος, καὶ ὡς, εἴπερ λαμπρὰ ἡ ἔννοια, (ὥσπερ καὶ ἔστι λαμπρά, καθάπερ καὶ ἐδείκνυμεν) ἐκείνης ἂν εἴη καὶ ταῦτα, μέθοδον δὲ λέγω καὶ σχῆμα καὶ τἆλλα πάντα. διὰ δὲ καὶ τὸ τὴν ἀκμὴν ἀπὸ τούτων συνίστασθαι ἀνάγκη φάσκειν ἐνταῦθα κοινὰ αὐτῶν γεγενῆσθαι καὶ ταῦτα. τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ ἀλλ' ὁ τὴν Εὔβοιαν ἐκεῖνος· τοῦ γὰρ ὅτι τὴν εἰρήνην λέλυκε Φίλιππος, τὰ λεγόμενα πάντα συστάσεις εἰσὶ καὶ πίστεις, αἷς πεποιθὼς ὡς γνωρίμοις καὶ φανεραῖς ἐλλαμπρύνεται. ἀλλ' ὅμως ἐνταῦθα πλέον τὸ ἀκμαῖόν ἐστιν, ὥσπερ ἐκεῖ πλέον ἦν τὸ λαμπρόν. φανερῶς γὰρ ἐνταῦθα λέγει κατὰ προσώπου, καὶ οὐχ ὡς ἐκεῖ ἀφηγεῖται, καὶ οὐ κατηγορεῖ· ἔτι μέντοι καὶ διὰ τοῦτο πλεονάζειν τῇ ἀκμῇ δοκεῖ, ὅτι σχήματι ἐλεγκτικῷ κέχρηται πρὸς τὸν Αἰσχίνην λέγων τῇ ἐρωτήσει, ὅπερ ὂν σφοδρότητος ἡ μὲν ἀκμὴ δέχεται,

ἡ λαμπρότης δὲ οὔ. καὶ μὴν καὶ τὸ μὴ ἁπλῶς εἰς μῆκος ἀπολελύσθαι τὰ κῶλα, ἀλλ᾽ εἶναι μὲν τὸ ὅλον ἕν, δοκεῖν δὲ κεκόφθαι ταῖς συμπλοκαῖς καὶ γεγενῆσθαι κομματικόν, οὔτε λαμπρότητος ὂν οὔτε ἀκμῆς, σφοδρότητος 258 δὲ μᾶλλον, τῷ τὴν σφοδρότητα τῆς μὲν λαμπρότητος ἀπηλλάχθαι πάντη, τῇ δὲ ἀκμῇ κατά τι κοινωνεῖν, ἀκμαιότερον μᾶλλον ἢ λαμπρότερον πεποίηκε φαίνεσθαι τὸν λόγον. εἰ δὲ καὶ περιβεβλημένως, μᾶλλον δὲ μεστῶς προήχθη, τοῦτο πάλιν ἑτέρου λόγου. ταῦτα περὶ ἀκμῆς, ἕποιτο δ᾽ ἂν εἰπεῖν ἤδη καὶ περὶ τῆς περιβολῆς. αὕτη γὰρ λοιπὴ τῶν ποιουσῶν τὸ μέγεθος ἰδέα καταλείπεται, ἥπερ ὅτι ἐναντία ἦν ἡ καθαρότης, ἐν τῷ περὶ σαφηνείας εἰρήκαμεν.

ΠΕΡΙ ΠΕΡΙΒΟΛΗΣ ΕΝ ΤΑΥΤΩι ΚΑΙ ΜΕΣΤΟΤΗΤΟΣ.

Μετὰ τὸν περὶ σαφηνείας λόγον ὑποθέμενοι περὶ 11 μεγέθους εἰπεῖν καὶ ὄγκου καὶ ἀξιώματος τοῦ ἐν λόγῳ ἔφαμεν τοῦτο ποιεῖν σεμνότητά τε καὶ τραχύτητα καὶ ἔτι αὖ σφοδρότητα, λαμπρότητά τε καὶ ἀκμὴν καὶ τελευταῖον ἐπὶ πᾶσι περιβολήν. οὐκοῦν περὶ τῶν ἄλλων ἁπασῶν εἰπόντες ἰδεῶν, αἳ τὸ μέγεθος ἐποίουν, ἀναγκαίως ἂν ἤδη λέγοιμεν καὶ περὶ τῆς περιβολῆς. τά τε γὰρ ἄλλα ἀξία σπουδῆς ἡ περὶ αὐτῆς ἐπιστήμη, ὅτι τε ἐξαίρει τὴν ὑπτιότητα καὶ ὅτι πλείονι ταύτῃ τῶν ἄλλων ἰδεῶν ἁπασῶν, καθ᾽ ἃς λόγου μέγεθος γένοιτ᾽ ἄν, ὁ ῥήτωρ κέχρηται. ἀλλὰ τὴν μὲν αἰτίαν, δι᾽ ἣν οὕτω πεποίηκεν ἐκεῖνος, ὕστερον λέξομεν. οὐ γὰρ ἐγχωρεῖ νυνὶ λέγειν πρὶν περὶ αὐτῆς τι προδιδάξαι τῆς περιβολῆς. 259 περὶ αὐτῆς δ᾽ ἂν ἤδη ταύτης εἴη λεκτέον, ὅτι δ᾽ ἐναντίον αὐτῇ ἡ καθαρότης, ἐν τῷ περὶ σαφηνείας εἴρηται λόγῳ.

Γίνεται τοίνυν περιβολὴ κατ' ἔννοιαν μὲν ὅταν ἤτοι ἔξωθέν τι προσλαμβάνῃς τούτῳ, περὶ οὗ ὁ λόγος, οἷον γένος εἴδει, πονηρόν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πονηρὸν ὁ συκοφάντης ἀεί, τοῦτο δὲ καὶ φύσει κίναδος τἀνθρώπιόν ἐστιν· ἢ ἀόριστον ὡρισμένῳ, οἷον πολλὰ μὲν οὖν ἔγωγ' ἐλαττοῦμαι κατὰ τουτονὶ τὸν ἀγῶνα Αἰσχίνου, δύο δέ, ὦ Ἀθηναῖοι, καὶ μεγάλα· ἢ ὅλον μέρει, οἷον ἀλλ' ὅλης οὔσης ἱερᾶς τῆς ἀκροπόλεως ταυτησὶ καὶ πολλὴν εὐρυχωρίαν ἐχούσης, παρὰ τὴν χαλκῆν τὴν μεγάλην Ἀθηνᾶν ἐκ δεξιᾶς ἕστηκεν. οὐ γὰρ ἡ ἀκρόπολις γένος, οὐδ' ὁ ἐκ δεξιᾶς τῆς Ἀθηνᾶς τόπος εἶδος τῆς ἀκροπόλεώς ἐστιν, οὐδὲ ἀόριστόν τι καὶ ὡρισμένον, ἀλλ' ὅλον καὶ μέρος καὶ προςείληπται τῷ μέρει τὸ ὅλον. ποιεῖ δὲ καὶ τὸ κατ' ἄθροισιν προσλαμβανόμενον ἔξωθεν, εἰ καὶ μὴ προσληφθείη τὸ ἀόριστον, ὅμως περιβολήν τινα, οἷον δύο δὲ καὶ μεγάλα, ἓν μὲν τόδε, ἕτερον δὲ τόδε, καὶ πάλιν τρία γὰρ τὰ μέγιστα ὀνείδη κτᾶται, φθονεροὺς ἀχαρίστους ἀπίστους εἶναι δοκεῖν. καὶ πάλιν ἐνταῦθα δύο εἴρηκεν, ἓν μὲν τόδε, ἕτερον δὲ τόδε. πολλὰ παρὰ τῷ ῥήτορι καὶ τούτου καὶ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων τὰ παραδείγματα.

260 Εἰδέναι δὲ χρή, ὡς αἱ τοιαῦται προσλήψεις καὶ εὐκρινείας εἰσίν, οὐ περιβολῆς μόνον ποιητικαί. κατὰ μὲν γὰρ τὸ προειδέναι τοὺς ἀκούοντας περὶ ὅσων ἀκούσονται, ποιεῖ τὴν εὐκρίνειαν, καθὸ δὲ ἔξωθεν προσείληπται, περιβάλλει. θαυμάζειν δὲ οὐ χρή, εἰ δοκοῦσά πως ἡ εὐκρίνεια τῇ περιβολῇ ἐναντιοῦσθαι διὰ ταὐτοῦ πράγματος δύναται γίνεσθαι, οἷον διὰ τῆς τοῦ κατ' ἄθροισιν προσλήψεως. οὐ γὰρ οὕτως ἐστὶν ἐναντία τὰ τῶν λόγων εἴδη, καθάπερ ἄλλα τινά, ὡς μὴ δύνασθαι

συνυπάρχειν, οἷον ὥσπερ τὸ θερμὸν τῷ ψυχρῷ, ἢ ὁ θάνατος τῇ ζωῇ, ἢ ἡ νὺξ τῇ ἡμέρᾳ, ἢ ὅσα τοιαῦτα, ἀλλὰ τοὐναντίον πέφυκε συνυπάρχειν τὰ ἐναντία ταῦτα, καὶ τότε μᾶλλον θαυμαστὸς ὁ λόγος γίνεται, ὅτε διὰ τῶν ἐναντίων ἰδεῶν εὖ κεκραμένος περαίνεται. δυσχερὴς δὲ ἡ μῖξις, καὶ σχεδὸν οὐδεὶς οὕτω καλῶς οὐδὲ τῶν ἀρχαίων αὐτῇ κέχρηται, ὡς ὁ ῥήτωρ μετά γε Ὅμηρον. πῶς γὰρ οὐ δυσχερὲς μῖξαι καθαρότητα μὲν περιβολῇ καὶ τῷ περιττῷ καὶ μεστῷ τὴν σαφήνειαν, σεμνότητι δὲ τὸ λεπτόν, καὶ τὴν χάριν τῷ διηρμένῳ πρὸς μέγεθος, σφοδρότητι δὲ τὴν ἀφέλειαν, καὶ τῇ τραχύτητι τὸ μεθ' ἡδονῆς; ἔνθα δὲ τόλμης δεῖ, κάλλος καὶ τὸ κεκοσμημένον ἅμα πιθανότητι, λαμπρότητι δὲ τὸ γοργόν τε καὶ ἀγωνιστικὸν καὶ οἷον εὔζωνον χωρὶς εὐτελείας καὶ ταπεινότητος; τῷ δὲ ἀκμαίῳ πάλιν τὸ πιθανόν, καὶ τὸ τοῦ ἀληθοῦς καὶ ἐνδιαθέτου ἐμφαντικόν, ὅσα τε ἄλλα τῶν 261 εἰδῶν τοῦ λόγου τῆς ἐναντίας ἀλλήλοις δοκεῖ πως εἶναι φύσεως; τούτου γὰρ οὐκ οἶδ' εἴ τι γένοιτ' ἂν ἐν λόγῳ χαλεπώτερον, ἄλλως τε καὶ τούτοις ἅπασιν, αὐτοῖς τε ἑκάστοις καὶ ταῖς μίξεσιν αὐτῶν εἰ μέλλοι τις εἰς δέον χρήσεσθαι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀκριβῶς δεῖξαι καὶ διὰ παραδειγμάτων, ἑτέρου δεῖται καιροῦ τοῦ περὶ μεθόδου δεινότητος, ὅτε λέγοιμεν. νῦν δὲ εἰς τοσοῦτον εἰρήσθω, τοῦ μηδένα θαυμάζειν, ὃ δὴ σμικρότατόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς, εἰ ἡ περιβολὴ δύναται διὰ ταὐτοῦ καὶ εὐκρίνεια γίνεσθαι. σχεδὸν γὰρ ταῦτα οὐδὲ ἐναντία ἐστίν, ἀλλὰ ἀναγκαῖον ἀεὶ τοῖς περιβλητικοῖς ἅπασιν ὅτε αὐξηθείη καὶ μεστὸν ποιεῖ τὸν λόγον, παρεῖναί τι τῶν εὐκρινούντων, ὡς ἂν μὴ συγχέοιτο μηδ' ἀσαφὴς ὁ λόγος γένοιτο, ὅπερ καὶ ἐν τῷ περὶ εὐκρινείας ἐδείξαμεν.

Ἐπάνειμι δὴ πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τὸν τῆς περιβολῆς λόγον. ἤτοι γὰρ (ὅπερ ἔφην) ὅταν προσλάβῃ τις τῶν

ἔξωθέν τι, ποιεῖ κατ' ἔννοιαν μὲν περιβολήν, ὡς ἐδείξαμεν, ἢ ὅταν μὴ ψιλὰ λέγῃ τὰ πράγματα μηδὲ καθ' ἑαυτά, ἀλλὰ μετὰ τῶν παρακολουθούντων, οἷον τόπου, χρόνου, αἰτίας, τρόπου, προσώπου, καὶ ἔτι γνώμης τοῦ προσώπου, ἁπλῶς τε πάντων τῶν τοιούτων, οἷον ὑπεσχόμην χορηγήσειν. πότε; τρίτον ἔτος τουτί.
262 ποῦ; ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. διὰ τί; οὐ καθεστηκότος χορηγοῦ καὶ διὰ τοῦτο λόγων καὶ λοιδορίας γινομένης. πῶς ὑπέσχου; ἐθελοντής. τίς ὤν; οὐ πάνυ πλούσιος. μανία γὰρ ἴσως ἐστίν, ἔφη, τὸ παρὰ τὴν δύναμίν τι ποιεῖν. τοῦτο δέ ἐστι τῆς τοῦ προσώπου προσλήψεως ἴδιον. τίνι γνώμῃ; διὰ φιλοτιμίαν. προηγουμένως μὲν οὖν κατ' ἔννοιαν ἀπὸ τούτων γίνεται περιβολή. δύναται δὲ καὶ αὔξεσθαι ἕκαστον τούτων καὶ μᾶλλον ποιεῖν ἐμπερίβολον κατ' ἔννοιαν τὸν λόγον καὶ ἐξ ἑτέρων, οἷον ὑπεσχόμην χορηγήσειν πένης ὤν. τοῦτο μὲν ἦν τοῦ προσώπου ψιλόν. ηὔξηται δὲ πῶς; πρῶτον μὲν ἀπὸ τῆς πρὸς ἕτερον διαφορᾶς, οἷον μηδενὸς ὑπισχνουμένου. εἶτα ἄλλη αὔξησις, μηδὲ τῶν πλουσίων ὤν. εἶτα ἑτέρα, καὶ οὐδὲ τῶν ἄλλων λειτουργιῶν ἀτελὴς μεμενηκώς, ἀλλὰ πολλὰ λελειτουργηκὼς καὶ ἐν ἐπιδόσει καὶ ἐν τριηραρχίαις. καὶ ὅλως καθ' ἕκαστον ἐθέλων αὔξειν εὕροις ἂν πολλὰ καὶ ἐνθυμήματα καὶ παραδείγματα καὶ ὡρισμένα καὶ ἀόριστα· οὐ γὰρ μόνον ἀπὸ τῶν προειρημένων περιβάλλοι τις ἄν, ἀλλὰ καὶ ἐπιχειρῶν πανταχόθεν, οἷον ἀπὸ τοῦ ὁμοίου, ἀπὸ τοῦ ἐναντίου, τοῦ γένους, τοῦ εἴδους, τοῦ ὅλου, ἔτι ἀπὸ τοῦ μείζονος, ἴσου, ἐλάττονος. ταῦτα δὲ ἴσως οὐδὲ προσλήψεις εἰσίν, ἀλλὰ πίστεις μᾶλλον, τὰ διὰ τούτων
263 ἐνθυμήματα λέγω καὶ παραδείγματα γινόμενα, καὶ δεῖται λόγου τοῦ περὶ πίστεως.

Ἔτι περιβάλλει κατ' ἔννοιαν καὶ τὸ μὴ αὐτὰ τιθέναι

μόνα τὰ πραχθέντα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκβάντα ἄν, εἰ μὴ τοῦτο ἐγένετο, καὶ δέον τινὰ πρᾶξαι ὅτι παρῆκεν, ὡς εἰ λέγοιμεν ὅτι πάντα τὰ ἄλλα ἀφεὶς καὶ παριδὼν ἐπέραινεν ἐφ' οἷς ἐμισθώθη. ἀλλὰ κατ' ἔννοιαν μὲν οὕτω γίνεται περιβολή.

Μέθοδοι δὲ ποιοῦσι περιβολὴν αἵδε, τὸ ἀναστρέφειν τὰ πράγματα καὶ τὰ δεύτερα πρῶτα λέγειν, εἶτα ἀναγκάζεσθαι ἐπιβάλλειν τὰ πρῶτα, καὶ τῷ σχήματι χρῆσθαι τῷ κατ' ἐπεμβολήν, οἷον ἀλλ' ἐπειδὴ πάλιν ἥκομεν ἐκ τῆς πρεσβείας ταύτης τῆς ἐπὶ τοὺς ὅρκους, ἥσπερ εἰσὶν αἱ νῦν εὔθυναι· εἶτ' ἐπενέβαλε τὰ πρῶτα, οὔτε μικρὸν οὔτε μέγα οὐδοτιοῦν εὑρημένοι τῶν ὑπὸ τούτου, ὅτε τὴν εἰρήνην ἐποιεῖσθε, λεχθέντων καὶ προσδοκηθέντων, καὶ τὰ ἑξῆς μέχρι τοῦ, προσῆμεν τῇ βουλῇ. τὸ γοῦν ἀναστρέφειν τὰ πράγματα περιβάλλει κατὰ μέθοδον, ἵν' ὅπερ ἔφην, ἀναγκάζηται ἤτοι ἐπεμβάλλειν, ὡς ἐνταῦθα, ἢ ἐπισυνάπτειν ἀναγκαίως τὰ πρῶτα, οἷον ἀλλ' ἐν τῷ πανδοκείῳ τῷ πρὸ τοῦ Διοσκου- 264
ρείου (εἴ τις ὑμῶν εἰς Φερὰς ἀφῖκται, οἶδεν ὃ λέγω) ἐνταῦθα ἐγίνοντο οἱ ὅρκοι· καὶ μέχρι μὲν δὴ τούτου ἐπεμβολή τις γέγονεν ἡ τοῦ εἴ τις ὑμῶν εἰς Φερὰς ἀφῖκται, οἶδεν ὃ λέγω, τὸ δὲ ἑξῆς ἐπισυνῆπται, καὶ κατὰ τοῦτο πεποίηκε τὴν περιβολήν, οἷον ὅτε δεῦρ' ἤδη τὸ στράτευμ' ἄγων ἐβάδιζε Φίλιππος. εἶθ' ὕστερον ἡ ποιότης καὶ αὐτὴ περιβάλλουσα μετὰ αὐξήσεως, οἷον αἰσχρῶς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἀναξίως ὑμῶν. εἰ δέ τι καὶ τῷ δι' ἐπικρίσεως εἰπεῖν τὴν ποιότητα πεποίηκεν ὁ ῥήτωρ ἕτερον, ἄλλου λόγου, ἐπεὶ καὶ τὸ ἐπεμβληθὲν ἐν ἀρχῇ τὸ εἴ τις ὑμῶν εἰς Φερὰς ἀφῖκται, οἶδεν ὃ λέγω, οὐ μόνον περιβολὴν ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ γοργότητα

ὁμοῦ διακόψαν τὸν λόγον, καὶ ἀληθινοῦ πως τύπου δοκεῖ εἶναι. ἀλλ' οὐ νῦν περὶ τούτου. τό τε οὖν ἀναστρέφειν τῶν πραγμάτων τὴν τάξιν, μέθοδος περιβολῆς, ὡς εἴρηται, καὶ τὸ τὰς κατασκευὰς τῶν προτάσεων καὶ τὰς πίστεις τάς τε τούτων αὐξήσεις πρώτας τιθέναι τῶν προτάσεων αὐτῶν, ὡς ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου· μερικῆς γὰρ οὔσης ἐν αὐτῷ προτάσεως τῆς, ὅτι συμφέροντα ἔθηκα νόμον τὸν περὶ τριηραρχιῶν, καὶ κατασκευαζομένης ταύτης ἔκ τε τοῦ παῦσαι τοὺς πένητας ἀδικουμένους, καὶ τοῦ κωλῦσαι τοὺς πλουσίους ἀπὸ μικρῶν ἀναλωμάτων ἀτελεῖς γινομένους, καὶ τὴν πόλιν ὑστερίζουσαν τῶν καιρῶν, σκόπει πῶς εἰσάγει τὰς κατασκευὰς
263 καὶ τὰς αὐξήσεις τῆς προτάσεως πρώτας αὐτῆς ἐκείνης. ὁρῶν γάρ, φησί, τὸ ναυτικὸν ὑμῶν καταλυόμενον, καὶ τοὺς μὲν πλουσίους ἀτελεῖς ἀπὸ μικρῶν ἀναλωμάτων γινομένους, τοὺς δὲ μέτρια ἢ μικρὰ κεκτημένους τῶν πολιτῶν τὰ ὄντα ἀπολλύντας, ἔτι δ' ὑστερίζουσαν ἐκ τούτων τὴν πόλιν τῶν καιρῶν, ἔθηκα νόμον, καὶ τὰ ἑξῆς. πολὺ δὴ ἐνταῦθα καὶ τὸ τῆς δεινότητος, ὡς ἐν τῷ περὶ αὐτῆς λόγῳ δείξομεν. ὅμοιον δὲ τούτῳ καὶ τὸ εἰ μὲν περὶ καινοῦ τινος πράγματος προὐτίθετο, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, λέγειν· τοῦ γὰρ προοιμίου ἡ μὲν πρότασις, ὅτι δεῖ νεωτέρου ὄντος καὶ πρώτου λέγοντος ἀνέχεσθαι, αἱ δὲ ταύτης κατασκευαί, ὅτι μηδὲν οἱ πρεσβύτεροι τῶν δεόντων εἰρήκασιν ἐπὶ πολλῶν ἐκκλησιῶν, καὶ εἴ τινες ἄλλαι· ἃς δὴ κατασκευὰς προὔταξε τῆς προτάσεως, οὗ τοὐναντίον Ἰσοκράτης ἐν τῷ Ἀρχιδάμῳ ποιήσας ἧττον ἐμπερίβολον καὶ πόρρω δεινότητος πεποίηκε τὸν λόγον, οἷον ἴσως ὑμῶν τινες θαυμάζουσιν, ὅτι τὸν ἄλλον ἅπαντα χρόνον τοῖς τῆς πόλεως νόμοις ἐμμεμενηκὼς

καὶ τὰ ἑξῆς. ἀλλὰ μέθοδοι μὲν αὗται, καθ' ἃς περιβάλλεται λόγος.

Λέξις δὲ καθ' ἑαυτὴν ἰδία περιβολῆς, ὥσπερ ἦσαν ἄλλαι τινὲς ἴδιαι τῶν ἄλλων ἰδεῶν, οὐκ ἔστι κατά γε ἐμέ, πλὴν εἰ μή τις τὰς ἰσοδυναμούσας ἑτέραις λέξεσι διὰ τὸ ἐκ παραλλήλου δύνασθαι τίθεσθαι περιβολῆς ἰδίας λέγοι, οἷόν ἐστι καὶ τὸ τί ἐροῦμεν; καὶ τὸ τί φήσομεν; καὶ τὸ ἃ ἐγὼ προορώμενος, ὦ ἄνδρες 266 Ἀθηναῖοι, καὶ λογιζόμενος γράφω ψήφισμα. καὶ τὸ εἰσὶ κρίσεις καὶ ἀγῶνες, πικρὰ καὶ μεγάλα ἔχοντες τὰ ἐπιτίμια. καὶ τὸ ὅτι τότε μὲν ὁ δῆμος δεσπότης καὶ κύριος ἦν ἁπάντων τῶν ἀγαθῶν. καὶ ὅλως μυρία ἐστὶ τούτου παρὰ τῷ ῥήτορι παραδείγματα, ἃ καὶ ἐξετάζοντές τινες, ὡς ἂν ἐξετάσαιεν αὐτοὶ τοὺς λόγους, εἰρήκασι περιβολῆς εἶναι ἴδια. ἀλλ' ἡμεῖς τό γε ἡμῖν δοκοῦν περὶ τούτων εἰρήκαμεν. πλεονασμὸν μὲν γὰρ ἴσως ἔχει τινὰ καὶ ἤτοι ἔλεγχον ἢ αὔξησιν ἢ σαφήνειαν ἤ τι τῶν τοιούτων, περιβολὴν δὲ εἰ καὶ ἐμφαίνει, ἀλλ' οὖν οὐ κατὰ τὴν λέξιν. οὐδεμία μὲν γὰρ λέξις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἔχει περιβολήν, τῇ δὲ πρὸς ἀλλήλας οἶμαι συμπλοκῇ καὶ τὴν ἔμφασιν τοῦ περιβεβλῆσθαι ποιοῦσιν· οὔκουν περιβλητικὸν τὸ τί ἐροῦμεν, οὐδὲ τὸ τί φήσομεν, οὐδὲ τῶν ἄλλων τῶν εἰρημένων αὐτὸ καθ' αὑτὸ οὐδέν, ἀλλ' ἡ ἐκ παραλλήλου θέσις αὐτῶν πεποίηκεν ἴσως τινὰ ἔμφασιν περιβολῆς. τοῦτο δὲ οὐχὶ λέξεως δήπουθεν, ἀλλ' ἴσως μεθόδου, ἐπεὶ καὶ ἐννοίας ὅλας ἐκ παραλλήλου τίθεμεν, ὅταν ἐπιμένωμεν. ἀλλ' οὐκ οἶμαι τοῦτο περιβολῆς εἶναι ἴδιον, δεινότητος δὲ μᾶλλον τῆς κατὰ μέθοδον. ταῖς γὰρ ἐπιμοναῖς ἐφ' ὧν ἰσχύομεν πραγμάτων χρώμεθα, ὡς ὁ ῥήτωρ ἐν τῷ περὶ στεφάνου, πότερον, φησί, τὴν πόλιν ἐχρῆν, 267 Αἰσχίνη, τὸ φρόνημα ἀφεῖσαν καὶ τὴν ἀξίαν

τὴν ἑαυτῆς καὶ τὰ ἑξῆς. ταύτῃ γὰρ τῇ ἐννοίᾳ πλέον ἢ τετράκις ἐν ταὐτῷ τόπῳ κέχρηται, καὶ τὸ μέγιστον διὰ τοῦ αὐτοῦ σχήματος, λέγω τοῦ κατ' ἐρώτησιν ἐξ ἀποστροφῆς. διὰ γὰρ τὸ ἔνδοξον τῆς ἐννοίας ἐπιμένει καὶ δεινῶς ἐπίκειται τῷ ἐχθρῷ, ταῖς συνεχέσιν ἐρωτήσεσιν οὐδὲ ἀναπνεῖν ἐῶν. ἐν οἷς μὲν οὖν ἂν ἰσχυρίζεσθαι δύνηται, τοῦτο ποιεῖ, ἐν οἷς δ' ἂν ἀσθενὴς ὁ λόγος ᾖ, ὡς ἑτέρως. ἅπαξ γὰρ καὶ δι' ἐλαχίστων εἰπὼν ἀπαλλάσσεται, φανεῖται δὲ τοῦτο ἐν τῷ περὶ δεινότητος. ταῖς οὖν ἐπιμοναῖς, ἐφ' ὧν ἰσχύομεν πραγμάτων χρώμεθα, καὶ τοῦτο ἦν μεθόδου δήπουθεν, ὥστε ἂν εἴη καὶ τὸ τί ἐροῦμεν, καὶ τὸ τί φήσομεν μέθοδός τις, ἣν οὐ φαῦλον συγχωρῆσαι ποιεῖν περιβολήν, καὶ ἔστω ἐν τῷ περὶ μεθόδου περιβολῆς καὶ ἡ ἐπιμονή. καίτοι οὐ πανταχοῦ, ἔνθα ἂν εὑρεθείη, ποιεῖ περιβολήν· ἀλλ' οὖν συγκεχωρήσθω διά τε τὰ προειρημένα καὶ τὸ τί ἐροῦμεν ἢ τί φήσομεν λέγω, καὶ ἔτι τὰ τοιαῦτα, οἷον καίτοι ὁπηνίκα ἐφαίνετο ταῦτα πεποιηκὼς καὶ τοῦτον τὸν τρόπον κεχρημένος τοῖς πρὸς ἐμέ. καὶ γὰρ ἐνταῦθα ὁμοίως περιττεύει τὸ ἕτερον κῶλον ἐκ παραλλήλου τεθέν, ὥσπερ ἐκεῖ ἡ λέξις.

268 Σχήματα δὲ περιβλητικὰ πρῶτα μέν ἐστι καθόλου πάντα τὰ ἐφελκόμενα δευτέρας ἢ καὶ τρίτας ἐννοίας, πρὸς δὲ τούτοις ἕτερα ἅττα, περὶ ὧν καθ' ἕκαστον ἐροῦμεν. καὶ πρῶτον μὲν περὶ τῶν οὐ δυναμένων στῆσαι τὰς ἐννοίας αὐτὰς ἐφ' ἑαυτῶν, ὅπερ δὲ ἔφην, ἐφελκομένων ἑτέρας ταῖς πρώταις, λέξομεν. ἔστι τοίνυν ἥ τε ἀπαρίθμησις τοιαύτη, οἷον πρῶτον μὲν τόδε, δεύτερον δὲ τόδε. τοῦτο δὲ καὶ εὐκρινείας καὶ ἀφελείας ἐστίν, εἰ σύνεγγυς λάβοι τὴν ἀνταπόδοσιν. τὸ γὰρ διὰ μακροῦ περιβλητικόν. εἰ δὲ καὶ ἐξ ἐπαναλήψεως γίνοιτο, ἕνεκα μὲν τῆς ἐπαναλήψεως εὐκρινῆ ποιεῖ τὸν λόγον, τὴν δὲ

περιβολὴν διὰ τὸ διὰ μακροῦ ἀποδεδόσθαι πάντως ἔχει, οἷον πρῶτον μέν, ὦ Ἀθηναῖοι, ἵνα μηδεὶς ὑμῶν, ἐπειδάν τι λέγοντος ἀκούῃ μου, θαυμάζῃ· εἶτα πολλὰ εἰπὼν ἐξ ἐπεμβολῆς ἐπανέλαβε πάλιν, πρώτου μὲν τούτου καὶ μάλιστα οὗπερ εἶπον ἕνεκα, ταῦτα διεξῆλθον. εἶθ' οὕτως ἀπέδωκε τὸ ἀναγκαῖον ὡς ἑπόμενον τῷ σχήματι, δευτέρου δὲ τίνος καὶ τὰ ἑξῆς. ἥ τε οὖν ἀπαρίθμησίς ἐστι σχῆμα περιβλητικὸν καὶ τὰ ἐοικότα ταύτῃ, τό τε ἀπαριθμητικὸν λέγω, οἷον πρῶτον μέν, ὦ Ἀθηναῖοι, τοῖς θεοῖς εὔχομαι πᾶσι καὶ πάσαις ὅσην εὔνοιαν καὶ τὰ ἑξῆς, ἔπειθ' ὅπερ ἐστὶν ὑπὲρ ὑμῶν· καὶ τὸ κατὰ προτίμησιν λεγόμενον, οἷον μάλιστα μὲν εἵνεκα τοῦ νομίζειν συμφέρειν τῇ πόλει λε- 269
λύσθαι τὸν νόμον, εἶτα καὶ τοῦ παιδὸς εἵνεκα τοῦ Χαβρίου.

Ἐφέλκεται ἐννοίας καὶ τὰ καθ' ὑπόθεσιν σχήματα, καὶ μάλιστα, εἰ μετὰ μερισμοῦ τις ὑποτίθοιτο, οἷον εἰ μὲν γὰρ ἐνταῦθ' ἦν ἤδη τὰ πράγματα, Αἰσχίνη, ὥστε μηδ' αἰσθανομένοις τοῖς Θηβαίοις πλέον εἶναι μηδέν, τί οὐ γέγονεν; εἶτ' ἐξ ἀνάγκης ἐπηκολούθησε τό, εἰ δὲ παρὰ τὸ προαισθέσθαι κεκώλυται, τίς ὁ ἐκλαλήσας; οὐχ οὗτος; ὅτε μέντοι τις ἄνευ μερισμοῦ ὑποθετικῷ σχήματι χρήσαιτο, πάντως μὲν ἐρεῖ τι κατ' ἀνάγκην ἐφεπόμενον ἕτερον νόημα, οὐ μὴν ὁμοίως ποιήσει περιβολήν. οὐ γὰρ ὡσαύτως ἐμφαίνεται, ὅτι κατ' ἀνάγκην ἠκολούθησεν, ὥσπερ ἐν τῷδε, εἰ γὰρ τὸ κωλῦσαι τὴν πόλιν μετὰ τοῦ κοινοῦ συνεδρίου τῶν Ἑλλήνων ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην ἐπεπράκειν ἐγὼ Φιλίππῳ, εἶτα τὸ ἑπόμενον ἐξ ἀνάγκης, σοὶ τὸ μὴ σιγῆσαι λοιπὸν ἦν.

Ἐφέλκονται νοήματα καὶ οἱ πλαγιασμοί, οἷον τοῦ γὰρ Φωκικοῦ συστάντος πολέμου κατὰ τόδε καὶ τόδε, εἶτα τὸ ἐφελκόμενον, ὑμεῖς μὲν οὕτω διέκεισθε. περιβέβληται δὲ τοῦτο μειζόνως οὐ μόνον κατὰ τόδε τὸ σχῆμα, ἀλλὰ καὶ κατ' ἔννοιαν καὶ κατὰ 270 μέθοδον καὶ κατ' ἄλλα σχήματα πλείονα, οἷον τὸ ἐξ ἐπεμβολῆς οὐ δι' ἐμέ, οὐ γὰρ ἔγωγε. καὶ τὸ ἀπαριθμητικόν, οἷον πρῶτον μὲν ὑμεῖς οὕτω διέκεισθε, καὶ ἄλλα συχνά. ἀλλ' οὖν ὅ γε πλαγιασμὸς πλεῖστον ἔχει τῆς περιβολῆς, ὥσπερ κἀν τῷδε, πολλῶν, ὦ Ἀθηναῖοι, λόγων γινομένων ὀλίγου δεῖν καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ πάλιν ἐπειδὴ γὰρ οὐ καθεστηκότος χορηγοῦ τῇ Πανδιονίδι φυλῇ καὶ τὰ ἑξῆς· ὅλως τε μυρία τούτου παραδείγματα παρὰ τῷ ῥήτορι καὶ καθόλου τῆς περιβολῆς· οὐ γάρ ἐστιν ὅ τι μὴ περιβέβληται τῶν τούτου. λέγω δὲ εἰ μὴ κομματικόν τις ἀπολαβὼν λέγοι, ὡς ἀπερίβλητόν τε καὶ καθαρὸν εἴη, ὥσπερ τὸ Σαννίων ἐστὶ δήπου τις ὁ τοὺς τραγικοὺς χοροὺς διδάσκων, οὗτος ἀστρατείας ἑάλω, ἀλλὰ τὸ διαρκὲς εἰ θεωροίη, ἐπεὶ εὐθὺς ἐνταῦθα τὸ κέχρηται συμφορᾷ, ποῦ ἐστι καθαρὸν πλὴν τοῦ κώλου; καὶ ὅλως τά γ' ἐφεξῆς ἅπαντα πῶς οὐ περιβεβλημένα; μυρία τοίνυν, ὅπερ ἔφην, παρὰ τῷ ῥήτορι τὰ παραδείγματα τῆς περιβολῆς, ὅπου γε καὶ ἐν ἰδιωτικοῖς οὐδὲν ἧττον πλεονάζει τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ, ἔνθα καὶ μᾶλλον οἶμαι δεῖ τῆς καθαρότητος διὰ τὸ ἐν ἤθει τὸ πλεῖστον αὐτῶν εἶναι· τὸ δ' αἴτιον τοῦ πλεονάζειν αὐτὸν τῇ περιβολῇ (καὶ γὰρ ἐπηγγειλάμην ἐρεῖν ἐν τῷ περὶ αὐτῆς λόγῳ) ὅτι μεγέθους μὲν αὐτῷ μέλει καὶ ἀξιώματος. τῶν δὲ ἄλλων ἰδεῶν, αἳ ποιοῦσι τὸ μέγεθος τῶν τοῦ ῥήτορος λόγων, ἐν μὲν ἰδιωτικοῖς σχεδὸν οὐδεμία πλὴν σφοδρότητος

ἁρμόττει καὶ ταύτης οὐ καθαρᾶς, ἀλλὰ μετά τινος πα-
ραμυθίας, τῶν δὲ ἄλλων οὐδεμία. οὔτε γὰρ τραχύτητι
οὔτε σεμνότητι οὔτε λαμπρότητι οὔτε ἀκμῇ χρήσαιτο 271
ἄν τις ἀκριβῶς ἐν ἰδιωτικοῖς, σφοδρότητι μέντοι ἔστιν
ὅπου, καὶ ταύτῃ μετὰ ἤθους τινός, ὡς ἐν τῷ ἀλλ᾽ ὦ
χαλεπώτατε Βοιωτὲ δύναται χρῆσθαι. καὶ εὕροις
ἂν τούτου πολλὰ παραδείγματα. ἡ μέντοι περιβολὴ
ἠδυνήθη ἁρμόσαι σχεδὸν διόλου καὶ τοῖς ἰδιωτικοῖς,
ὡς αὐτὸ δήπου δείκνυσι τὸ ἔργον, ἐν δὲ τοῖς δημοσίοις
τῶν ἀγώνων δύνανται μέν πως καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν ποι-
ουσῶν τὸ μέγεθος ἰδεῶν διὰ τὸ μέγεθος τῶν πραγμά-
των συμπαραλαμβάνεσθαι, καὶ μάλιστα εἰ τὸ λέγον
πρόσωπον ἀξίωμα ἔχοι, ὡς ἐν τῷ ὑπὲρ τοῦ στεφάνου·
καὶ εἰ καθόλου λέγοιτο, καὶ εἰ ἐνδέχοιτο ἐπιφοράν·
ἀκμὰς γὰρ τότε μάλιστα ἐγχωρεῖ ποιεῖν, ὡς ἐν τοῖς κατὰ
Φιλίππου. οὐ μὴν οὐδὲ ἐνταῦθα ἐκείναις μᾶλλόν ἐστι
πλεονάσαι, οἷον σεμνότητι ἢ τραχύτητι ἢ σφοδρότητι
ἢ λαμπρότητι ἢ ἀκμῇ, ὥσπερ τῇ περιβολῇ. τοῦτ᾽ οὖν
τὸ αἴτιον τοῦ πλεονάζειν τὸν ῥήτορα ταύτῃ παρὰ τὰς
ἄλλας, ἅτε τὴν ἄκραν ἐπιστήμην ἔχοντα περὶ τοὺς λό-
γους. ἀλλ᾽ ὅθεν ἐξέβημεν, πάλιν ἐπανιτέον, ἐπὶ τὰ
σχήματα τῆς περιβολῆς.

Ἐφέλκεται γὰρ νοήματα καὶ τὸ ἐπιτρέχον καλούμε-
νον σχῆμα ἐκ τοῦ παρασυναπτικοῦ, οἷον ἐπειδὴ γὰρ
ἐκκλησία μὲν οὐκ ἔτ᾽ ἦν ὑπόλοιπος οὐδεμία,
διὰ τὸ προκατακεχρῆσθαι καὶ τὰ ἑξῆς. ἔτι ἐφέλ-
κονται νοήματα καὶ αἱ ὑποστάσεις, οἷον ἐξήλεγξα τὸν
Φίλιππον φανερῶς οὕτως, ὥστε τοὺς ἐκείνου
συμμάχους αὐτοὺς ἀνισταμένους ὁμολογεῖν. 272
καὶ πάλιν ὅσην εὔνοιαν ἔχων ἐγὼ διατελῶ, το-
σαύτην ὑπάρξαι μοι, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἔτι ἐφέλκον-
ται νοήματα καὶ οἱ μερισμοί, οἷον ἃ μὲν οὖν πρὸ τοῦ.

πολιτεύεσθαι καὶ δημηγορεῖν ἐμὲ προὔλαβε καὶ κατέσχε Φίλιππος, ἐάσω, ἃ δ' ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐπὶ ταῦτα ἐπέστην ἐγώ, διεκωλύθη, ταῦτα ἐρῶ. ἐπεὶ δὲ πολὺ τὸ σχῆμά ἐστι τὸ τοῦ μερισμοῦ σχεδὸν ἐν παντὶ λόγῳ, οὐ μόνον ἐν τῷ Δημοσθενικῷ, ἄξιόν τι καὶ πλεῖον εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ. μερισμὸς γὰρ πᾶς ἔμφασιν μὲν πάντως ἔχει περιβολῆς διὰ τὸ ἐφέλκεσθαί τι, ἤτοι δὲ φανερὰν ἔχει τὴν περιβολήν, ἢ μέχρι μὲν ἐμφάσεως περιέβαλεν, ἕτερον δέ τι ἐποίησε. διὰ μακροῦ μὲν γὰρ ὅτε ἀπολαμβάνοι τὴν ἀνταπόδοσιν, περιβάλλει πάντως, οἷον τὸ μὲν οὖν τὴν Φιλίππου ῥώμην διεξιέναι καὶ διὰ τούτων τῶν λόγων προτρέπειν τὰ δέοντα ποιεῖν ὑμᾶς, μέχρι τοῦ ἃ δὲ καὶ χωρὶς τούτων ἔνι· ἐνταῦθα γὰρ ἡ ἀνταπόδοσις. τοῦτο δὲ τὸ παράδειγμα καὶ μεστόν, οὐ μόνον περιβεβλημένον ἐστίν. ἔστι γὰρ ἡ μεστότης οὐδὲν ἄλλ' ἢ περιβολὴ πλεονάσασα ἐν ἑαυτῇ, ὥσπερ ἂν εἴ τις λέγοι περιβολὴ περιβεβλημένη, μικρὸν δὲ ὕστερον σαφέστερον περὶ αὐτῆς ἐροῦμεν καὶ μετ' ἐναργεστέρων παραδειγμάτων. ἀλλ' οὖν ὅ γε μερισμὸς διὰ μακροῦ μὲν ἔχων τὴν ἀνταπόδοσιν περιβάλλει τὸν λόγον, ὡς ἐλέγομεν, δι' ἐλαχίστου δὲ γοργὸν ποιεῖ, οἷον ἑσπέρα μὲν γὰρ ἦν· ἧκε δ' ἀγγέλλων τις ὡς τοὺς πρυτάνεις,
273 καὶ πάλιν εἶτα κατηγορεῖ μὲν ἐμοῦ, κρίνει δὲ τουτονί. εἰ μέντοι κατὰ συζυγίαν παραληφθείη, καὶ καλὸν ὁμοῦ καὶ ἐπιμελῆ τὸν λόγον ἐποίησεν, οἷον παρὰ μὲν γὰρ τὰς τῶν χορηγιῶν δαπάνας μικρὸν ἡμέρας μέρος ἡ χάρις τοῖς θεωμένοις γίνεται. παρὰ δὲ τὰς τῶν εἰς τὸν πόλεμον παρασκευῶν ἀφθονίας πάντα τὸν χρόνον ἡ σωτηρία τῇ πόλει. δύο γὰρ κῶλα συντεθέντα δυσὶ κώλοις ἑτέροις συνεζευγμένοις ὥσπερ ἐν στροφῇ καὶ ἀντιστρόφῳ τὴν

ἀνταπόδοσιν ἔχει. ἐνταῦθα δὲ τὸ κάλλος καὶ αἱ παρι-
σώσεις ἐποίησαν, οὐ μόνον ὁ κατὰ συζυγίαν μερισμός.
ἔτι δὲ οἱ μερισμοὶ ποιοῦσι μεστὸν τὸν λόγον, ὅταν αὐ-
τοὶ αὑτοῖς ἐπεμβάλλωνται, οἷον εἰ μὲν περὶ καινοῦ
τινος πράγματος, ὦ Ἀθηναῖοι καὶ τὰ ἑξῆς.
πρὶν γὰρ ἀνταποδοῦναι, ἐπενέβαλεν ἕτερον μερισμόν·
εἰ μὲν ἤρεσκέ τί μοι τῶν ὑπὸ τούτων ῥηθέν-
των, ἡσυχίαν ἂν ἦγον· εἰ δὲ μή, τότ' ἂν καὶ
αὐτὸς ἐπειρώμην ἃ γινώσκω λέγειν. εἶθ' ὕστε-
ρον ἡ ἀνταπόδοσις· ἐπειδὴ δὲ ὑπὲρ ὧν πολλάκις
εἰρήκασιν οὗτοι, συμβαίνει καὶ νυνὶ σκο-
πεῖν. μεστὸς οὖν ἐγένετο διὰ τοῦτο ὁ λόγος. ὅταν τε
οὖν αὐτοὶ ἐπεμβάλλωνται οἱ μερισμοί, μεστότητα ποι-
οῦσι, καὶ ὅταν ἀλλήλων ἐξηρτημένοι ὦσιν, οἷον τοῦτο
τοίνυν τὸ ψήφισμα τῷ μὲν ἑνὶ τῷ Κερσοβλέ- 274
πτῃ συμπράττοντι τὴν ἀρχὴν Χαριδήμῳ
ἀσφάλειαν διδόν, τοῖς δὲ τῶν ἑτέρων βασι-
λέων στρατηγοῖς φόβον καὶ δέος, μή τινα αἰ-
τίαν ἔχωσι, παριστάν· εἶτα πρὶν ἀπολῦσαι τὴν
διάνοιαν ἐπισυνῆψεν ἐξαρτήσας τοῦ προτέρου ἄλλον
μερισμόν, τοὺς μὲν ἀσθενεῖς, τὸν δ' ἕνα ὄντα
ἰσχυρὸν καθίστησι. μεστὸν οὖν ἐποίησε τὸν λόγον.
ὅλως οὖν ἡ μεστότης γίνεται, ὅταν σχήματα περιβλητικὰ
δι' ἀλλήλων πλεονάσῃ κατὰ ἐπεμβολήν, ἢ κατὰ ἐξάρτη-
σιν, ὡς προείρηται, ἢ εἰ καὶ ἑτέροις περιβλητικοῖς ἕτερα
τοιαῦτα οὑτωσί πως συμπλακείη, οἷον μερισμῷ τῷ καθ'
ὑπόστασιν, ἢ ἄλλῳ τῳ ἄλλο τοιοῦτον ἐπεμβληθὲν ἢ
ἐξαρτηθέν, ὡς ἐδείξαμεν ὀλίγῳ ἔμπροσθεν. ἔστι γὰρ ἡ
μεστότης οὐδὲν ἄλλ' ἢ πλεονάσασα περιβολή. τὰ γὰρ
ποιοῦντα τὴν περιβολήν, εἰ πλείονα παραληφθείη κατὰ
ταὐτόν, οἷον ἐπεμβολαὶ καὶ τὰ τοιαῦτα, μεστὸν ποιοῦσι
τὸν λόγον. μεγάλης δὲ εὐτονίας καὶ δυνάμεως ἐν τοῖς

τοιούτοις ἐστὶ τὸ σαφῶς καὶ μὴ συγκεχυμένως εἰπεῖν. τῷ ῥήτορι δὲ πολὺ τούτου τὸ περιόν. ταῦτα περί τε μερισμοῦ καὶ μεστότητος.

Ποιεῖν δὲ ἔφαμεν περιβολὴν σχήματα οὐ μόνον τὰ
275 ἐφελκόμενα ἕτερα νοήματα, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἄττα, περὶ ὧν
6 ἀνάγκῃ καὶ αὐτῶν εἰπεῖν. τό τε οὖν κατὰ ἄρσιν καὶ θέσιν περιβάλλει τέλειον ποιοῦν τὸν λόγον, οἷον οὐχ ὡς τῶν ἀποδωσομένων τὰ ὑμέτερα, εἶτα ἡ θέσις ἀλλ' ὡς τῶν φυλαξόντων τοὺς ἄλλους. τοῦτο τὸ σχῆμα οὐκ ἔθεμεν ἐν τοῖς ἐφελκομένοις ἄλλα νοήματα, ὅτι καὶ καθ' ἑαυτὴν ἡ ἀναίρεσις δύναται τίθεσθαι, καὶ οὐκ ἀναγκαίως αὐτῇ ἕπεται ἡ θέσις, οἷον οὐ δι' ἐμέ, οὐ γὰρ δὴ ἔγωγ' ἐπολιτευόμην πω τότε, πρῶτον μὲν ὑμεῖς οὕτω διέκεισθε· οὐδὲν γὰρ ἐπηκολούθησε θετικὸν τῇ ἀναιρέσει. τό τε οὖν κατ' ἄρσιν καὶ θέσιν περιβάλλει σχῆμα τέλειον ποιοῦν τὸν λόγον, καὶ τὸ ἐξ ἀναιρέσεως συμπλεκτικόν. περιουσιαστικὰ γὰρ τὰ οὕτω προφερόμενα νοήματα δοκεῖ πως εἶναι, οἷον οὐ μόνον τάδε, ἀλλὰ καὶ τάδε. οὐ γὰρ μόνον εἴ τι χρήσιμον ἐσκεμμένος ἥκει τις, τοῦτο ἂν ἀκούσαντες λάβοιτε, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑμετέρας τύχης ὑπολαμβάνω. καὶ μὴν καὶ τὸ κατὰ συστροφὴν λεγόμενον σχῆμα σφόδρα ἐμπερίβολον, οἷον εἰ γὰρ ὅθ' ἥκομεν Εὐβοεῦσι βεβοηθηκότες καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ πάλιν ὁ γὰρ οἷς ἂν ἐγὼ ληφθείην, ταῦτα πράττων καὶ τὰ ἑξῆς. ἡ δὲ ἐπεμβολὴ καὶ ὅλως τὸ πρὶν ἀναπαῦσαι τὴν ἔννοιαν ὑποστρέφειν καὶ ἐπεμβάλλειν ἑτέρας ἐννοίας, ὅτι περιβολῆς ἴδιον, ἱκανῶς καὶ ὀλίγῳ ἔμπροσθεν ἐν τῷ περὶ μεστότητος καὶ ἐν τῷ περὶ καθαροῦ λόγου, καὶ ὅλως ἐν πλείοσιν εἰρήκαμεν, καὶ παραδείγματα δὲ αὐτοῦ τεθείκαμεν οὐκ ὀλίγα. εἰδέναι μέν-
276 τοι χρή, ὅτι αὗται αἱ ἐπεμβολαὶ καὶ ὑπτιότητα ἐξαιροῦν-

ται τὴν ἐν ταῖς ἀφηγήσεσι διακόπτουσαι τὸν λόγον καὶ ποιοῦσαι κατ' αὐτὸ τὸ διακόψαι γοργότερον, οἷον τοῦ γὰρ Φωκικοῦ συστάντος πολέμου, εἶτα διέκοψε τὴν ἀφήγησιν ἐπεμβαλὼν τὸ οὐ δι' ἐμέ, οὐ γὰρ ἔγωγ' ἐπολιτευόμην πω τότε. εἶτα ἧκε πάλιν ἐπὶ τὴν ἀφήγησιν, πρῶτον μὲν ὑμεῖς οὕτω διέκεισθε καὶ τὰ ἑξῆς. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ ἔστι τοίνυν οὗτος ὁ πρῶτος Ἀθηναίων αἰσθόμενος Φίλιππον, ὥς τότε δημηγορῶν ἔφη, ἐπιβουλεύοντα τοῖς Ἕλλησι. καὶ ὅλως, εἴ γε βραχεῖαι εἶεν αἱ ἐπεμβολαί, ἀλλὰ μὴ μακραί, μᾶλλον γοργὸν ἢ περιβεβλημένον ποιοῦσι τὸν λόγον, οἷον τοῦτ' ἐκεῖνον, ὅπερ καὶ ἀληθὲς ὑπάρχει, φαῦλον φαίνεσθαι. ὁρᾷς πῶς εὐκίνητος καὶ γοργὸς ὁ λόγος ἐστίν; ἐγένετο δὲ διὰ τὴν ἐπεμβολὴν τὴν οὖσαν βραχεῖαν, ὅπερ καὶ ἀληθὲς ὑπάρχει, οὐ μὴν ἀπήλλακταί γε πάντη περιβολῆς· οὐδὲ αὖ οὕτως, ὥσπερ οὐδ' ὅτε μακραὶ εἶεν αἱ ἐπεμβολαί, ἀπηλλάχθαι γε ἐῶσι τὸν λόγον γοργότητος, καίτοι μᾶλλον τότε ποιοῦσαι περιβολὴν ἢ γοργότητα. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὰς ἐννοίας καὶ μεθόδους καὶ σχήματα, καὶ εἴπερ ἄρα λέξις γένοιτ' ἄν, ὡς ἐδείξαμεν, περιβολῆς, διαρκῶς ἀποδέδεικται.

Κῶλά γε μὴν ἢ συνθήκας ἢ ἀναπαύσεις ἢ ῥυθμοὺς οὐκ ἔχομεν ἴδια περιβολῆς εἰπεῖν. πάντα τε γὰρ κῶλα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, καὶ πάντας δέχεται ῥυθμοὺς τοὺς ἐν πάσαις ἰδέαις καὶ πάσας συνθήκας καὶ πάσας ἀναπαύσεις. διότι καὶ τὴν περιβολὴν ἐκεῖναι δέχονται πᾶσαι, πλὴν ἴσως τῆς καθαρότητος· ἐξίσταται γὰρ αὐτῆς ἡ 277
καθαρότης εἰ περιβληθείη. καὶ ὅλως, ὅπερ ἔλεγον κἀν τῷ περὶ αὐτῆς, ἐναντία ἐστὶ τῇ περιβολῇ, διὸ καὶ κατὰ πολλὰ ἀπὸ τῶν ἐναντίων ἀλλήλαις γίνονται ἥ τε περιβολὴ καὶ ἡ καθαρότης, εἰ καὶ μὴ πάντα. εἰ δὲ ἐγχωρεῖ

κατ᾽ ἔννοιαν περιβάλλοντα τοῖς ἄλλοις καθαρὸν ποιεῖν τὸν λόγον ἢ τὸ ἀνάπαλιν, οὐ δεῖ θαυμάζειν. ἔστι γὰρ καθαρῶς δοκοῦντα λέγειν περιβάλλειν ταῖς ἐννοίαις τὰ παρακολουθοῦντα πάντα ἐξετάζοντα, καὶ τοὐναντίον αὖ περιβεβλημένως δοκοῦντα λέγειν καθαρὸν ἐκφέρειν τὸ νόημα καὶ ψιλόν. καὶ τοῦτο οἶμαι σαφῶς ἐν τῷ περὶ καθαρότητος ἡμῖν δεδεῖχθαι.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΟΥΣ.

12 Μετὰ τὸν περὶ σαφηνείας τε καὶ ἀξιώματος τοῦ κατὰ μέγεθος λόγον ἀκόλουθον ἂν εἴη λέγειν περὶ ἐπιμελείας τε καὶ κάλλους τοῦ κατ᾽ αὐτόν. δεῖ γὰρ τῷ σαφεῖ τε καὶ ὄγκον ἔχοντι καὶ ἀξίωμα λόγῳ πάντως καὶ κάλλους τινὸς καὶ εὐρυθμίας, εἴπερ μὴ ὡς ἀγλευκής τις γενήσεσθαι μέλλοι. τούτῳ δ᾽ ὅτι μὲν ἐναντίον ἐστὶ τὸ ἀμελές τε καὶ ἄρρυθμον καὶ κατὰ σύνταξιν εὐτελές, δῆλον, εἰ δέ που καὶ τὸ τοιοῦτον χρήσιμον, ὥσπερ ἐν τραχύτητί τε καὶ σφοδρότητι, ἑτέρου λόγου. ἀλλὰ περὶ κάλλους λεκτέον καὶ τῆς ἐπιμελείας.

Κάλλος τοίνυν τὸ ἐν λόγῳ κυρίως μὲν εἴη ἂν τὸ ἐκ
278 πάντων τῶν ποιούντων τὰς ἰδέας αὐτοῦ πάσας, οἷον
21 ἐννοιῶν, μεθόδων, λέξεων καὶ τῶν λοιπῶν, εὐάρμοστον καὶ σύμμετρον μετά τινος ἐμφαινομένης δι᾽ ὅλου τοῦ λόγου ποιότητος ἤθους μιᾶς πρεπούσης τῇ ἰδέᾳ, καθάπερ ἐν σώματι χρῶμα. λέγω δὲ ταὐτὸν εἴτε κατὰ μίαν αὐτῶν ἑκάστην τις ἐργάζεσθαι προαιροῖτο, εἴτε καὶ πάσας μιγνύς, ὡς πεφύκασι μίγνυσθαι, τὸν ποικίλον τε καὶ Δημοσθενικὸν καὶ πολιτικὸν ὡς ὄντως μετιὼν λόγον, εἴτε καί τινας αὐτῶν τισι συναρμόττειν. ἐπειδὴ γὰρ καθόλου τὸ κάλλος ἐστὶ συμμετρία μελῶν καὶ μερῶν μετ᾽ εὐχροίας, δι᾽ ὧν δὴ λόγος τις γίνεται, εἴτε

ἰδεῶν ὅλων μιγνυμένων εἰς ταὐτόν, εἴτε καὶ τῶν συμπληρούντων ἑκάστην ἰδέαν (ταῦτα γὰρ οἷον μέλη καὶ μέρη ἐστὶν αὐτοῦ), δεῖ δήπουθεν, εἰ μέλλοι καλὸς ἔσεσθαι, ἄν τε ποικίλος ἄν τε μονοειδὴς ᾖ, συμμετρίαν ἔχειν τούτων, ὅ ἐστιν εὐαρμοστίαν, καί τινα ἐπανθεῖν αὐτῷ οἷον εὔχροιαν, τὴν ἐμφαινομένην διόλου μίαν τοῦ ἤθους ποιότητα, ἣν δὴ καὶ φύσει τινὲς χρῶμα λόγου ὀνομάζουσι. καὶ τοῦτό ἐστι τὸ κάλλος, ὅ μοι δοκεῖ καὶ ὁ Πλάτων εἰπεῖν, φάσκων δεῖν ἔχειν τὸν λόγον κεφαλήν τε καὶ ἄκρα καὶ μέσα πρέποντα ἀλλήλοις τε καὶ τῷ ὅλῳ σώματι, ἀλλὰ μὴ χύδην ἕκαστα βεβλῆσθαι, εἰ καὶ καλὰ εἴη καθ' ἑαυτά· οὐ γὰρ δύνασθαί ποτε οὕτω γενέσθαι 279
καλὸν λόγον. καὶ τοῦτο αἰτιᾶταί γε τοῦ Λυσίου ἐρωτικοῦ, ὡς ταῖς ἐννοίαις οὐκ εὐαρμόστως αὐτοῦ χρησαμένου οὐδὲ τῇ τάξει, οὐ μὴν τὰς ἐννοίας γε αὐτὰς αἰτιᾶται οὐδὲ τὴν λέξιν, ἐπεὶ ταῖς γε ἐννοίαις καὶ αὐτὸς χρῆται ταῖς αὐταῖς, τὴν δ' αὖ λέξιν καὶ πάνυ ἐπαινεῖ, σφόδρα εὖ φάσκων τοῖς τε ὀνόμασι καὶ τοῖς ῥήμασι τὸν λόγον ἀποτετορνεῦσθαι, καὶ οὐκ ἀγενῶς εἰρῆσθαι τὸ ἐπιὸν τῷ ῥήτορι. ἀλλὰ περὶ μὲν Λυσίου καὶ τοῦ Λυσίου λόγου, εἴτ' οὖν παντὸς εἴτε καὶ αὐτοῦ μόνου τοῦ ἐρωτικοῦ, τὰ νῦν ἀναβεβλήσθω, ἐπὶ δὲ τὸ προτεθὲν ἐπανιτέον. κάλλος γὰρ λόγου κυρίως μὲν ὃ προείρηται εἶναι λέγοιτ' ἄν, ἐπεὶ δέ ἐστί τινα ἃ δὴ σαφῶς ἐκπρέπει τῶν ἄλλων πολλάκις ἐν τῷ λόγῳ, οἷον κόσμος τις ἐπικείμενος ἔξωθεν κομμωτικός, ᾧ μόνῳ καὶ τοῦ κάλλους τινὲς τοῦ ἐν λόγῳ ἀπέδοσαν ὄνομα, περὶ οὗ καὶ Ἰσοκράτης φησίν, ὅτι τοὺς ἀκούοντας ἐπισημαίνεσθαι καὶ θορυβεῖν ποιεῖ (περὶ παρισώσεων καὶ τοιούτων τινῶν λέγων ταῦτ' 280
εἴρηκεν ἐν Παναθηναϊκῷ), φαίνεται δὲ οὐκ ὀλίγῳ καὶ τούτῳ χρησάμενος ὁ Δημοσθένης, καὶ ἀναγκαῖον ὂν οὐδενὸς ἧττον τῶν τε προειρημένων ἰδεῶν τοῦ λόγου

καὶ τῶν ῥηθήσεσθαι μελλουσῶν, ἐπειδὴ ταῦτα οὕτως ἔχει, δεῖ δὴ καὶ περὶ τούτου τοῦ κάλλους εἰπεῖν.

Εἰδέναι οὖν χρὴ πρῶτον, ὅτι τὸ τοιοῦτον κάλλος περὶ τὴν λέξιν μόνην ἐστὶ καὶ τὰ ἑπόμενα τῇ λέξει, σχήματα λέγω καὶ κῶλα, συνθήκας τε καὶ ἀναπαύσεις, καὶ τὸ ἐκ τούτων γινόμενον, τοὺς ῥυθμούς, ἔννοιαι δὲ αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς ἢ μέθοδοι τοῦ τοιούτου κάλλους οὐκ εἰσί, πλὴν εἴ τις λέγοι τὴν δριμύτητα, περὶ ἧς ὀλίγον ὕστερον ἐροῦμεν, ὅτε περὶ ἀφελείας τε καὶ γλυκύτητος λέγοιμεν. ἀλλὰ πρῶτόν γε περὶ τῶν λέξεων· περὶ γὰρ τῶν ὁμολογουμένων πρῶτον λεκτέον.

Λέξις τοίνυν καλὴ πᾶσα, ἥπερ καὶ καθαρά. αἱ γὰρ τραχεῖαι καὶ τροπικαὶ ἐναργεῖς μὲν εἶεν ἂν καὶ ἴσως ἄλλο τι, ὥσπερ καὶ τὸ καὶ ἐμὲ γοῦν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, διεφθαρμένος καὶ πεπρακὼς ἑαυτὸν ἐλάνθανε, καὶ τὸ ἐκνενευρισμένοι, καὶ ὅσαι τοιαῦται, καλαὶ δὲ ὡς ἐν τοιούτῳ κάλλει οὐκ εἰσί. ταῦτά τοι καὶ Ἰσοκράτης μάλιστα κάλλους πεφροντικὼς ἥκιστα ἐχρήσατο ταῖς τροπικαῖς. πλεῖον δὲ τοῦ κάλλους καὶ τὸ τῆς ἐπιμελείας ἔχουσιν αἱ μικραὶ τῶν λέξεων καὶ αἱ
281 δι' ὀλίγων συγκείμεναι συλλαβῶν, οἷον περὶ τοῦ πῶς ἀκούειν ὑμᾶς ἐμοῦ δεῖ.

Σχήματα δὲ καλὰ ἃ καὶ ἐκπρεπῆ ποιεῖ τὸν κόσμον, καὶ σαφῶς τὸ κεκαλλωπίσθαι ἐνδείκνυνται, αἵ τε παρισώσεις, αἵπερ καὶ πλεονάζουσι παρὰ τῷ Ἰσοκράτει· εἰσὶ δὲ καὶ παρὰ τῷ ῥήτορι, οὐ μὴν τοσαῦταί γε οὐδὲ τοιαῦται, μάλιστα δ' ἐκεῖναι παρ' αὐτῷ σπάνιαι, ὅσαι τὸ καθ' αὐτὰς ἀκριβὲς ἔχουσιν, οἷόν ἐστι καὶ τὸ τῇ τε πόλει βοηθεῖν οἴεται δεῖν καὶ δίκην ὑπὲρ αὐτοῦ λαβεῖν, τοῦτο κἀγὼ πειράσομαι ποιεῖν· τοιαύτην γὰρ παρίσωσιν καὶ οὕτως ἐπιτετηδευμένην οὐδεμίαν εὑρεῖν ἑτέραν ἔχομεν παρά γε τῷ ῥήτορι. ἀλλὰ τὴν μὲν

αἰτίαν, δι' ἣν ἐνταῦθα ἐπετήδευσεν οὕτω κεκοσμημένον προσκόρως τὸν λόγον εὐθὺς ἐν προκαταρκτικοῖς παρασχέσθαι, θεωροῦντες τὸν λόγον αὐτὸν τὸν κατ' Ἀνδροτίωνος εἰρήκαμεν. ὅτι δ' οὖν σπανίως χρῆται τῷ τοιούτῳ, φανερόν. οὐ μὴν ταῖς γε παρισώσεσιν αὐταῖς σπανίως, ἀλλὰ χρῆται μὲν αὐταῖς μετρίως, μετὰ μέντοι τινὸς παραμυθίας· ἤτοι γὰρ διακόπτων αὐτὰς ἐξ ἐπεμβολῆς τινος καταμίγνυσι τῷ λόγῳ, ἢ ἐναλλάττων τὰς συλλαβὰς τὰς κατὰ τέλος παρισούσας τὰ κῶλα, ἢ ταῖς κατὰ κῶλον ὅλως παρισώσεσιν, οὐχὶ ταῖς κατὰ τὸ τέλος συλλαβαῖς ἴσαις χρώμενος, ὥσπερ ἐχρήσατο ἴσαις ταῖς γε κατὰ τὸ τέλος συλλαβαῖς ἐν τῷ ἅμα τῇ τε πόλει βοηθεῖν οἴεται δεῖν, καὶ οἷα μυρία τις ἂν λάβοι παρ' 282 Ἰσοκράτους. οὔκουν ὁ Δημοσθένης οὕτως, ἀλλὰ κατ' ἐκείνους τοὺς τρεῖς τρόπους, ἢ διακόπτων, ὡς ἐλέγομεν, ἢ ἐναλλάττων τὰς παρισούσας συλλαβάς, ἢ κατὰ κῶλον παρισῶν ἅπαν. διακόπτει μὲν οὖν τὰς παρισώσεις κατ' ἐπεμβολὰς οὕτως, τὸ μὲν γὰρ πολλὰ ἀπολωλεκέναι κατὰ τὸν πόλεμον τῆς ἡμετέρας ἀμελείας ἄν τις θείη δικαίως, τὸ δὲ μήτε πάλαι τοῦτο πεπονθέναι (καὶ ἡ ἐπεμβολὴ) πεφηνέναι τέ τινα ἡμῖν συμμαχίαν τούτων ἀντίρροπον, ἂν βουλώμεθα χρῆσθαι, εἶθ' οὕτως ἀπέδωκε τὸ ἴσον κῶλον τῷ ἐξ ἀρχῆς, τῆς παρ' ἐκείνων εὐνοίας εὐεργέτημ' ἂν ἔγωγε θείην. διακόπτει μὲν οὖν οὕτω κατ' ἐπεμβολήν. ἐναλλάττει δὲ τὰς συλλαβὰς τὰς κατὰ τὸ τέλος ποιούσας τὰς παρισώσεις οὕτως, οἷον τὸ μὲν τοίνυν ἐν τῇ πρεσβείᾳ πρῶτον κλέμμα μὲν Φιλίππου, δωροδόκημα δὲ τῶν ἀδίκων τούτων τοιοῦτον ἐγένετο. εἰ γὰρ ἐκείνως εἶπε, τὸ μὲν τοίνυν Φιλίππου μὲν ἐν τῇ πρεσβείᾳ κλέμμα, τουτωνὶ δὲ δωροδόκημα, σαφὴς ἂν ἡ πρὸς κάλλος ἐγένετο

ἐπιβουλὴ τοῦ λόγου, διὰ τοῦτο οὖν ἐνήλλαξεν. ὅμοιον
τούτῳ κἀκεῖνο τὸ καὶ μηδὲν ἀληθὲς ἀπηγγελκότα
καὶ κεκωλυκότα ἐμοῦ τὸν δῆμον ἀκοῦσαι τἀ-
283 ληθῆ, καὶ μηδὲν ὧν προσετάξατε ὑμεῖς πε-
ποιηκότα καὶ ἀνηλωκότα τοὺς χρόνους. τὰ
γὰρ παρισοῦντα εἰ κατὰ τὸ τέλος ἔθηκεν, ἐκπρεπῶς μὲν
ἂν ἐκεκαλλώπιστο αὐτῷ ὁ λόγος, πόρρω δὲ ἂν ἦν τοῦ
πιθανοῦ, οἷον εἰ οὕτως εἶπε, καὶ μηδὲν ἀληθὲς ἀπηγ-
γελκότα καὶ τὸν δῆμον ἀκοῦσαί μου τἀληθῆ κεκωλυκότα
καὶ τοὺς χρόνους κατανηλωκότα, καὶ μηδὲν ὧν προσ-
ετάξατε ὑμεῖς πεποιηκότα. ἔφυγεν οὖν τὸ τοιοῦτον.
πολλὰ δέ ἐστιν αὐτοῦ παραδείγματα, εἴ τις ἐθέλοι ζη-
τεῖν. ἐπεὶ καὶ τὸ ταῦτα γράψαντος ἐμοῦ τότε,
καὶ τὸ τῇ πόλει συμφέρον οὐ τὸ τοῦ Φιλίππου
ζητοῦντος τοιοῦτόν ἐστιν. ἀλλ' οὗτος μὲν ἔφυγε τὴν
τοιαύτην παρίσωσιν, ἅτε τὴν τελείαν περὶ τοὺς λόγους
ἐπιστήμην ἔχων, ὁ δὲ Ἰσοκράτης οὐκ ἂν ἔφυγεν, ἀλλὰ
μὴ οὖσαν φύσει παρίσωσιν ἐβιάσατο ἂν γενέσθαι, διὰ
τὸ μέλειν αὐτῷ κάλλους μᾶλλον καὶ ἐπιμελείας ἢ πιθα-
νότητος καὶ ἀληθείας. ταῖς μέντοι καθ' ὅλον κῶλον
παρισώσεσι καὶ πάνυ χρῆται ὁ Δημοσθένης. τὰ γὰρ
τοιαῦτα τοῦ κάλλους οὐκ ἀπηλλαγμένα τὸ γοργὸν οὐδὲν
ἧττον ἔχει καὶ ἀληθές, οἷον τὸ λαβεῖν οὖν τὰ διδό-
μενα ὁμολογῶν ἔννομον εἶναι, τὸ χάριν τού-
των ἀποδοῦναι παρανόμων γραφῇ; τρισὶ γὰρ
κώλοις καὶ δι' ὅλων ἴσοις κομμάτιον ἓν ἐπήγαγε τὸ πα-
ρανόμων γραφῇ, καὶ πεποίηκε κάλλος δαιμόνιον
ὁμοῦ τῷ γοργῷ καὶ σφοδρῷ κατὰ τὴν ἀποστροφήν. πολ-
84 λαῖς καὶ τοιαύταις Ἰσοκράτης κέχρηται παρισώσεσι, πλὴν
οὐ κατ' ἀποστροφήν· σχεδὸν γὰρ οὐδ' ὅλως ἐστὶ παρ'
αὐτῷ τὸ σχῆμα τοῦτο. γίνονται δὲ αἱ παρισώσεις καὶ
κατ' ἀρχὰς καὶ κατὰ τὸ τέλος, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἷον

προσήκει προθύμως, καὶ ὁ Πλάτων Παυσανίου δὲ παυσαμένου, διδάσκουσι γάρ με ἴσα λέγειν οἱ σοφοί. κατὰ τὸ τέλος δὲ ὅπως αἱ παρισώσεις γίνονται, δέδεικται ἔμπροσθεν, οἷον τῇ τε πόλει βοηθεῖν οἴεται δεῖν καὶ δίκην ὑπὲρ αὐτοῦ λαβεῖν καὶ τὰ ἑξῆς.

Αἵ τε οὖν παρισώσεις καλλωπίζουσιν, ὥσπερ ἐλέγομεν, καὶ αἱ κατὰ κῶλον ἐπαναφοραί, οἷον μέχρι τούτου Λασθένης φίλος ὠνομάζετο Φιλίππου, ἕως προὔδωκεν Ὄλυνθον. μέχρι τούτου Τιμόλαος, ἕως ἀπώλεσε Θήβας. ἐπαναφέρει γὰρ ἐπὶ τὸ αὐτὸ μέρος τοῦ λόγου. διαφέρει δὲ παρισώσεως τῆς κατ' ἀρχὰς τοῦτο τὸ σχῆμα, ᾗ ἐκεῖ μὲν συλλαβή ἐστιν ἡ αὐτὴ ἐπ' ἀμφοῖν τοῖν κώλοιν, εἰ δὲ καὶ πλείους, ἀλλ' οὐ λόγου γίνεται μέρος ὁλόκληρον, ἐνταυθοῖ δὲ ὅλη τις λέξις. καὶ ὃ μὲν ἂν ᾖ ἐπαναφορά, καὶ παρίσωσίς ἐστιν ἡ κατ' ἀρχάς, ὃ δ' ἂν παρίσωσις ᾖ κατ' ἀρχάς, οὐκέτι ἐπαναφορά. οὐδὲν δὲ θαυμαστόν, εἴ τι καὶ λαμπρὸν ἢ ἀκμαῖον ἔχει τὸ προειρημένον παράδειγμα· συγγένεια γὰρ κάλλει πρὸς λαμπρότητα ἐν ἅπαντι σχεδὸν πράγματι, διὰ δὲ τοῦτο καὶ πρὸς ἀκμήν. τὰ γὰρ ἀκμαῖά τε καὶ ὡραῖα, καὶ σῶμα καὶ ὅ τι βούλει, πάντως λαμπρὰ καὶ καλά, οὐ μὴν τὸ ἀνάπαλιν. καλὸν γάρ τι δύναται 285
καὶ μὴ ἀκμαῖον εἶναι μηδὲ λαμπρόν. αἱ μέντοι ἐπαναφοραὶ εἰ κατὰ κόμμα γίνοιντο, γοργὸν ποιοῦσι τὸν λόγον, ἀλλ' οὐ καλόν, οἷον προσιὼν μὲν τῇ βουλῇ, προσιὼν δὲ τῷ δήμῳ. ἐνταῦθα δὲ καὶ ἡ ταχεῖα τοῦ μερισμοῦ ἀπόδοσις τὸ γοργὸν ἐποίησεν.

Ἔτι κάλλους ποιητικὸν τὸ τοιοῦτον σχῆμα, ἡ ἀντιστροφή. ἔστι δὲ τοῦτο ἐναντίον πως τῇ ἐπαναφορᾷ κατὰ τὸ τέλος ἐχόντων τῶν κώλων τὴν αὐτὴν λέξιν, καὶ διαφέρει γε πάλιν καὶ τοῦτο τῆς παρισώσεως τῷ αὐτῷ,

ᾧπερ καὶ ἡ ἐπαναφορά. παράδειγμα τοῦ σχήματος, οἷον ἂν μὲν γὰρ ὅσα ἄν τις λάβῃ καὶ σώσῃ, μεγάλην ἔχει τῇ τύχῃ τὴν χάριν· ἂν δ' ἀναλώσας λάθῃ, συναναλώσε καὶ τὸ μεμνῆσθαι τῇ τύχῃ τὴν χάριν. καὶ πάλιν πράττεταί τι τῶν ὑμῖν δοκούντων συμφέρειν; ἄφωνος Αἰσχίνης. ἀντέκρουσέ τι καὶ γέγονεν οἷον οὐκ ἔδει; πάρεστιν Αἰσχίνης. καὶ πάλιν πρὸς μὲν τὸ τὰ τοῦ πολέμου ταχὺ καὶ κατὰ καιρὸν πράττεσθαι πολλῷ προέχει, πρὸς δὲ τὰς καταλλαγάς, ἃς ἂν ἐκεῖνος ποιήσαιτο ἄσμενος πρὸς Ὀλυνθίους, ἐναντίως ἔχει. σπάνιον δὲ καὶ τοῦτο παρὰ τῷ ῥήτορι τὸ σχῆμα. καὶ αὐτὸ μέντοι, εἰ κατὰ κόμμα λέγοιτο, γοργὸν ποιεῖ τὸν λόγον, ἀλλ' οὐ καλλωπίζει, οἷον ταξιάρχους παρ' ὑμῶν, ἱππάρχους παρ' ὑμῶν. εἰ δὲ ἔχει τι καὶ ἐναργείας κἀνταῦθα κἀν τῇ ἐπαναφορᾷ, ἑτέρου λόγου.

286 Καὶ μὴν καὶ ἡ ἐπαναστροφὴ τὸ σχῆμα τῶν καλλωπιζόντων, γίνεται δὲ ὅταν τὸ τέλος τοῦ κώλου ἑτέρου κώλου τις ἀρχὴν ποιήσηται, οἷον οὐ γὰρ δήπου Κτησιφῶντα μὲν δύναται διώκειν δι' ἐμέ, ἐμὲ δὲ εἴπερ ἐξελέγχειν ἐνόμιζεν αὐτόν, οὐκ ἂν ἐγράψατο. ἐμφανὲς δὲ τὸ τῆς ἐπιβουλῆς γίνεται καὶ τὸ τοῦ ἐπιτηδεύματος, ὅταν τις μίαν λέξιν μερίσας τὰς τελευταίας αὐτῆς συλλαβὰς ἀρχὴν τοῦ ἐπιφερομένου ποιήσηται κώλου, ὡς ὁ Θουκυδίδης Σαμία μία ναῦς, καὶ αὐτίκα βοὴ ἦν, καὶ παρὰ τῷ ποιητῇ

Πρόθοος θοὸς ἡγεμόνευε.

τὸ οὖν

τοῦδ' ἐγὼ ἀντίος εἶμι καὶ εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν,
εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικε, μένος δ' αἴθωνι σιδήρῳ.

ἐπαναστροφὴ ὂν οὐκ ἔσθ' ὅμοιον τοῖς προειρημένοις,

οὐδ' ὁμοίως ἐπιβεβουλεῦσθαι δοκεῖ, διότι μὴ συλλαβαῖς, ἀλλὰ μηδὲ λέξει, κόμματι δὲ ὅλῳ ἀντέστραπται.

Ἔτι τῶν ἐπιφανῶς καλλωπιζόντων ἐστὶ μετὰ ἐναργείας καὶ τὸ κλιμακωτὸν καλούμενον σχῆμα, ὃ δὴ σπάνιον παρὰ τῷ ῥήτορι, μᾶλλον δὲ οὐδὲ σπάνιον, ἀλλ' ἅπαξ ἢ δὶς εἰρημένον, ἔστι δὲ οὐδὲν ἀλλ' ἢ πλεονάζουσα 287 ἀναστροφή, οἷον οὐκ εἶπον μὲν ταῦτα, οὐκ ἔγραψα δέ, οὐδ' ἔγραψα μέν, οὐκ ἐπρέσβευσα δέ, οὐδ' ἐπρέσβευσα μέν, οὐκ ἔπεισα δέ. εἰ δ' αἱ ταχεῖαι τῶν μερισμῶν ἀποδόσεις καὶ αἱ βραχυκωλίαι πεποιήκασιν εἶναι καὶ γοργὸν τὸν λόγον, ἢ εἰ διὰ τὰς πολλὰς ἀναιρέσεις γέγονέ πως καὶ εὐειδής, ἑτέρου λόγου· καίτοι πως καὶ τὸ εὐειδές ἐστι τοῦ κάλλους ἴδιον καὶ αἱ ἀναιρέσεις αὐταί. ἀλλ' εἰ καὶ μὴ ἦν ἴδιον, πολλάκις ἐμαρτυράμην ὡς τῶν χαλεπωτάτων ἐστὶν εὑρεῖν ὁτιοῦν παρὰ τῷ ῥήτορι τοιοῦτον, οἷον ἐπιπολὺ μιᾶς ἰδέας εἶναι. ποικιλώτατος γὰρ ὁ ἀνὴρ ἁπάντων καὶ σχεδὸν ἐν ἅπαντι μέρει τῶν ἐκείνου πάντ' ἂν εὕροις, οὕτω τῇ κράσει καὶ τῇ μίξει τῶν ἰδεῶν κάλλιστα κέχρηται. διήκουσι γὰρ δι' ἀλλήλων σχεδὸν ἅπασαι παρά γε τούτῳ, καὶ καθάπερ ἐκ συμφθάρσεως ἕν τι λόγου πεποιήκασιν εἶδος, τὸ κάλλιστον δὴ τοῦτο καὶ πολιτικὸν ὡς ἀληθῶς καὶ Δημοσθενικόν. περὶ δὲ τοῦ πολιτικοῦ λόγου πληρώσαντες τὸν περὶ ἰδεῶν τῶν γενικῶν λόγον ἀκριβέστερον λέξομεν.

Ἔτι κάλλους ποιητικοὶ καὶ οἱ κατὰ συζυγίαν μερισμοὶ διὰ τὰς ἰσοκωλίας, ὡς ἐν τῷ περὶ τῆς περιβολῆς ἐδείκνυμεν. καὶ τὸ ὑπερβατὸν δέ, εἰ μὴ κατὰ παρένθεσιν γίνοιτο, ἀλλὰ καθ' ὑπέρθεσιν, κάλλος ποιεῖ. ἔστι δὲ καθ' ὑπέρθεσιν ὑπερβατὸν τοιοῦτον, οἷον τὴν τοῦ διαπράξασθαι ταῦθ' ἃ μηδεὶς πώποτε ἄλλος Μακεδόνων βασιλεύς, δόξαν ἀντὶ τοῦ ζῆν

288 ἀσφαλῶς ἠρημένος. τὸ δὲ κατὰ παρένθεσιν ἐξ ἐπεμβολῆς γίνεται, οἷον τοῦτ' ἐκεῖνον, ὅπερ καὶ ἀληθὲς ὑπάρχει, φαῦλον φαίνεσθαι. τί δὲ ἐργάζεται ἡ ἐπεμβολή, εἰρήκαμεν ἐν τῷ περὶ περιβολῆς, ὅτι βραχεῖα μὲν εἴπερ εἴη, γοργότητα, μακροτέρα δὲ εἰ γένοιτο, περιβολήν, εἰ δὲ πλεονάσειε, μεστότητα.

Ἔτι σχήματα καλλωπίζει πως καὶ τὰ καινοπρεπῆ, οἷον ὑμεῖς δ' ὁ δῆμος, καὶ πάλιν καὶ εἰ μηδὲ δι' ἓν ἄλλο ἀντὶ τοῦ εἰ καὶ διὰ μηδὲν ἄλλο, καὶ πάλιν Θετταλοὶ δὲ οὐδένα πώποτε ὅντινα οὔ. καὶ μὴν καὶ αἱ διὰ δύο ἀποφάσεων γινόμεναι καταφάσεις κάλλους ἴδιον σχῆμα, οἷον

οὐδ' οὐκ ἐθέλοντα μάχεσθαι

ἀντὶ τοῦ θέλοντα. καὶ ὁ ῥήτωρ ἔστι δὲ οὐκ ἄδηλον τοῦθ', ὅτι Λεπτίνης· ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰπεῖν, ὅτι δῆλόν ἐστιν, ὁ δὲ οὐκ ἄδηλον ἔφη.

Ἔτι κάλλους ἴδιον καὶ τὸ πολύπτωτον καλούμενον σχῆμα, εἰ κατὰ κῶλον ἐκφέροιτο, οἷον αὕτη τῶν περὶ Θήβας ἐγένετο πραγμάτων ἀρχὴ καὶ κατάστασις πρώτη, τοῦτο τὸ ψήφισμα τὸν τότ' ἐπιστάντα τῇ πόλει κίνδυνον παρελθεῖν ἐποίησεν, ὥσπερ νέφος καὶ τὰ ἑξῆς. κατὰ μέντοι κόμμα εἰ γένοιτο, πλέον ἔχει τὸ γοργόν, οὐ μὴν οὐδ' οὕτως ἀπήλλακται τοῦ κάλλους, οἷον οὗτοι γὰρ ἡγοῦνται, τούτοις πείθεσθε, ὑπὸ τούτων δέος ἐστὶ μὴ παρακρουσθῆτε. καὶ σχήματα μὲν καλλωπίζει τὸν λόγον τοσαῦτα.

289 Κῶλα δὲ κεκαλλωπισμένα φύσει μὲν τὰ μετρίως μακρότερα, εἰ τῇ συνθήκῃ μὴ διεστήκοι μηδ' εἴη σύγκρουσίς τις ἐν αὐτοῖς φωνηέντων, ἀλλὰ συνέχοιτο πάντοθεν τοῖς συμφώνοις, οἷά ἐστι καὶ τὰ Ἰσοκράτους, οὗ γε οὐ μόνον τὰ κῶλα συνέχεται τοῖς συμφώνοις, ἀλλὰ

καὶ πᾶς ὁ λόγος· τοσοῦτον αὐτῷ τῆς εὐφωνίας καὶ τοῦ κάλλους μεμέληκε. ταυτὶ μὲν οὖν, ὅπερ ἔφην, ὄντως καλλωπίζει τὰ κῶλα. δοκεῖ δέ πως κἀκεῖνα τὰ κῶλα ἐπιμέλειαν ἔχειν καί τινα κόσμον ὑφειμένον μὲν καὶ οὐ μάλα τοι κομμωτικόν, ὅμως γοῦν κοσμεῖ τὰ ἐξ ἐπιπλοκῆς βραχείας, ὅταν δι' ἀλλήλων ὥσπερ ἐξ ἐπεμβολῆς λέγηται πεπληγμένα, τῆς ὅλης διανοίας μὴ καθ' ἕκαστον αὐτῶν πληρουμένης, δι' ὅλων δὲ ὡς μιᾶς, οἷον οὐ τοίνυν μόνον μὴ Λεύκων ἀδικηθῇ, δεῖ σκοπεῖν, ᾧ φιλοτιμίας ἕνεκα ἡ περὶ τῆς δωρεᾶς σπουδὴ γένοιτ' ἄν, οὐ χρείας, ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἄλλος εὖ μὲν ἐποίησεν ὑμᾶς εὖ πράττων, εἰς δέον δὲ νῦν γέγονεν αὐτῷ τὸ παρ' ὑμῶν λαβεῖν τότε τὴν ἀτέλειαν. καὶ πάλιν ἔστι δ' οὐκ ἄδηλον, ὦ Ἀθηναῖοι, τοῦθ' ὅτι Λεπτίνης, κἄν τις ἄλλος ὑπὲρ τοῦ νόμου λέγῃ, δίκαιον μὲν οὐδὲν ἐρεῖ περὶ αὐτοῦ, φήσει δ' ἀναξίους τινὰς ἀνθρώπους εὑραμένους ἀτέλειαν ἐκδεδυκέναι τὰς λειτουργίας, καὶ τούτῳ πλείστῳ χρήσεται τῷ λόγῳ. ὁρᾷς γὰρ ὅπως βραχέα ἐστὶν 290 ἅπαντα, πλὴν τῶν τελευταίων, ἐπ' ἀμφοῖν τοῖν παραδειγμάτοιν τὰ κῶλα, καὶ ὡς αἱ ἐπεμβολαὶ οὐδ' ἐπεμβολαί πως δοκοῦσιν εἶναι, καὶ ὥσπερ ἐξ ἀκολουθίας τινὸς ἐπεμβεβλημέναι, ἀλλ' οὐ κατακόρως ἐκφερόμεναι; οὐ γὰρ ὅμοιον ἦν οὕτως εἰπεῖν, τοῦ τ' ἐκεῖνον, ὅπερ καὶ ἀληθὲς ὑπάρχει, φαῦλον φαίνεσθαι, ἢ ὡς ταῦτ' ἔχει τὰ προειρημένα παραδείγματα. διόπερ ἐν ἐκείνῳ μὲν τὸ τῆς γοργότητος πλέον ἐστίν, εἰ καὶ ἐπιμελείας ἔχει τι, ἐνταῦθα δὲ ἀνάπαλιν τὸ τῆς ἐπιμελείας πλέον, εἰ καὶ γοργότητος ἔχει τι. τοῦ δὲ τοιούτου κάλλους καὶ τῆς ἐπιμελείας ταύτης πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἐστὶ Δημοσθενικὰ παραδείγματα ἐν ἅπασιν αὐτοῦ τοῖς

λόγοις, ὅ γε μὴν περὶ τῆς ἀτελείας σχεδὸν ἅπας ἐστὶ τοιοῦτος· πολὺ γὰρ ἐν τούτῳ τὸ ἐπιμελὲς καὶ κεκοσμημένον, τὴν δὲ αἰτίαν δι' ἣν τοιοῦτος, αὐτὸν ἐξηγούμενοι τὸν λόγον εἰρήκαμεν.

Ἐκ μέντοι τῶν προειρημένων δῆλον δὴ καὶ συνθήκης ὁποίας δεῖ τῷ περικαλλεῖ λόγῳ, καὶ ὅτι μάλιστα μὲν τῆς ἄνευ συγκρούσεως τῶν φωνηέντων, ἔπειτα τῆς μὴ πόρρω μέτρου τινὸς οὔσης, καὶ μέτρου γε τοῦ οἰκείου κατὰ τοὺς πόδας τῷ λόγῳ καὶ εἴδει τοῦ λόγου δηλονότι, ὅ τι ἂν ἐργαζώμεθα. ἄλλο μὲν γὰρ σεμνοῦ λόγου μέτρον οἰκεῖον, ὡς ἐν τῷ περὶ σεμνότητος ἐλέγομεν, ἄλλο δὲ ἄλλης ἰδέας, ὡς καθ' ἑκάστην εἰρήκαμεν· εἴπερ δέ τινος ἄλλου, ὁ περικαλλὴς λόγος τῆς συνθήκης δεῖται. κατὰ γὰρ ταύτην τὸ πλεῖστον αὐτοῦ ἐκφαίνεται, καὶ ἡ ἐπιμέλεια καὶ ὁ κόσμος ἐνταῦθα ἐκπρεπής. διόπερ
291 δεῖ μάλιστα, καλὸν ὅτε ποιοῦμεν λόγον, μέτρου πλησίον εἶναι τὸν ῥυθμόν, μὴ μέντοι μέτρον ἄντικρυς· κακία γὰρ τοῦτό γε, διὰ πλειόνων δὲ μέλλων ἀκριβολογεῖσθαι περὶ τούτων παραιτοῦμαι μηδένα δυσχερᾶναι τῇ λεπτολογίᾳ. τὸν γὰρ περὶ ῥυθμῶν τι λέξοντα, καὶ ταῦτα τῶν κεκαλλωπισμένων, ἀνάγκη πλείονι τῇ ἀκριβείᾳ τε καὶ λεπτότητι χρήσασθαι. ἀλλ' ὅθεν ἐξέβην, ἐπανιτέον. γίνεται γὰρ (ὡς ἐλέγομεν) τοιοῦτος ὁ ῥυθμὸς κατὰ τὴν συνθήκην, οἷον ἐγγὺς εἶναι τοῦ καὶ ἔμμετρόν πως τὸν λόγον φαίνεσθαι, καὶ ἦχόν τινα τοιοῦτον ἀποτελεῖν, εἰ πρῶτον μέν, ὅπερ ἔφην, μὴ συγκρούοι τὰ φωνήεντα, ἔπειτα εἰ οἱ πόδες, ἐξ ὧν σύγκειται ὁ ῥυθμός, οἰκείως ἔχοιεν πρὸς ἀλλήλους, καὶ μὴ ἀναρμοστοῦντες τραχύτητα ποιοῖεν, τρίτον ὃ καὶ μέγιστον, εἰ τὰ μέρη τοῦ λόγου, δι' ὧν σύγκειται ὁ ῥυθμός, μὴ ἰσοσύλλαβα μηδὲ ἰσόχρονα μηδὲ ἰσότονα εἴη, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐλαττόνων, τὰ δὲ πλειόνων καὶ συλλαβῶν καὶ χρόνων, καὶ τὰ μὲν

ὀξύτονα, τὰ δὲ μὴ τοιαῦτα, καὶ εἰ δι᾿ ἀλλήλων ποικίλως συντίθοιτο ταῦτα, ὥστε μεταξὺ τῶν μακρῶν λέξεων τὰς μικράς, καὶ τῶν μικρῶν τὰς μεγάλας κεῖσθαι. αὕτη γὰρ μάλιστα ἐπιμελής τε καὶ κεκοσμημένου λόγου συνθήκη.

Ἀναπαύσεις δὲ λόγῳ περικαλλεῖ πρέπουσιν οὐχ αἱ βεβηκυῖαι· σεμνότερον γὰρ τοῦτό γε καὶ σεμνῷ κάλλει ἁρμόττει, οἷον ἐκδεδυκέναι τὰς λειτουργίας· σεμνὴ γὰρ ἡ ἀνάπαυσις καὶ βεβηκυῖα. ἐμέλησε γὰρ τῷ ῥήτορι τοῦ μὴ διόλου καλλωπίζειν δοκεῖν, τό γε μὴν ἐπιφερόμενον ἔχει τι τοῦ περικαλλοῦς, εἰ καὶ αὐτό πως βεβηκέναι δοκεῖ, καὶ τούτῳ πλείστῳ χρήσεται τῷ λόγῳ. εἰς γὰρ βραχύτερόν τι μέρος τοῦ λόγου κατέληξε, καὶ 292
ἕνεκα μὲν τῆς ἐννοίας ἕστηκεν ὁ ῥυθμός· πεπλήρωται γάρ πως ἡ ἔννοια καὶ βέβηκε, κατὰ δὲ τὴν λέξιν οὐχ ὡσαύτως, καίτοι εἰς φωνῆεν τὸ ω̄ καταλήγων, ὅπερ καὶ αὐτὸ σεμνοῦ ἦν ῥυθμοῦ. βεβηκὼς μὲν γὰρ τελέως γίνεται ῥυθμός, εἰ ἅμα τῇ ἐννοίᾳ πληρουμένῃ καὶ μέρος λόγου τι μακρόν, καὶ εἰς μακρὰν τὴν τελευταίαν καταλήγοι συλλαβήν, οἷον ὥστ᾿ ἐξ ἁπάντων ῥᾳδίαν τὴν τοῦ συμφέροντος ὑμῖν αἵρεσιν γενέσθαι. οὐ βεβηκὼς δὲ ῥυθμός, ἀλλ᾿ οἷον κρεμάμενος καὶ ἀνηρτημένος, ἐξ ἐναντίας τῶν προειρημένων, ὅτε τῆς ἐννοίας μὴ πεπληρωμένης πω, μεταξὺ δέ πως διαναπαυομένης ἡ κατάληξις εἰς βραχὺ μέρος γίνοιτο λόγου καὶ ἤτοι βραχεῖαν ἔχει τὴν τελευταίαν, ἢ πάντως βραχείᾳ παραληγομένην, οἷον ἐγὼ δ᾿ ὅτι μέν τινων κατηγοροῦντα πάντας ἀφαιρεῖσθαι τὴν δωρεὰν τῶν ἀδίκων ἐστίν, ἐάσω, καὶ πάλιν ἔστι δ᾿ οὐκ ἄδηλον τοῦθ᾿ ὅτι Λεπτίνης, καὶ πάλιν κἄν τις ἄλλος ὑπὲρ τοῦ νόμου λέγῃ, καὶ πάλιν δίκαιον μὲν οὐδὲν ἐρεῖ. ταῦτα γὰρ πάντα ῥυθμοί τινές εἰσιν οὐ βεβηκότες, ἀλλ᾿ ἀπηρτημένοι, ὡς εἴρηται, καὶ χρήσι-

μοί γε οὗτοι τῷ κεκοσμημένῳ λόγῳ. κατ᾽ αὐτὸ γὰρ το
293 μὴ βεβηκέναι καὶ εὐειδῆ ποιοῦσι τὴν ἀνάπαυσιν. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ *ὡμολόγησα τούτοις, ὡς ἂν οἷός τε ὦ συνερεῖν.* ἡ μὲν γὰρ ἔννοια βέβηκεν, ὁ ῥυθμὸς δὲ οὔ· οὐδὲ γὰρ τοῦτο ὁ ῥήτωρ ἐβούλετο, ἐπεὶ τοῦ χάριν οὐκ εἶπεν, ὡμολόγησα τούτοις, ὡς ἂν οἷός τε ὦ συνειπεῖν; ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι, διὰ τὸ μὴ ὅμοιον ἂν γενέσθαι τὸν ἦχον, εἰς μακρὰς πάσας εἰ κατέληγεν, ὅ ἐστι τοῦ βεβηκότος ῥυθμοῦ. οὐ μήν, ἀλλ᾽ εἴτε βεβηκὼς εἴτε μὴ ὁ τοιοῦτος εἴη ῥυθμός, ἵνα μὴ πάντη τῷ Διονυσίῳ, ὃς δοκεῖ περὶ λέξεώς τι πεπραγματεῦσθαι, ἀντιλέγωμεν, δῆλον ὡς τοῦ κάλλους ἐστὶν ἴδιος. ἔτι δὲ μειζόνως τὸ ἐκπρεπὲς τῆς τοιαύτης ἀναπαύσεως τοῦ ῥυθμοῦ φανερὸν γίνεται, εἰ μονοσύλλαβον εἴη τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ λόγου, οἷον *περὶ τοῦ πῶς ἀκούειν ὑμᾶς ἐμοῦ δεῖ, καὶ Θετταλοὶ δὲ οὐδένα πώποτε ὅντινα οὔ.* τεκμήριον δὲ ἐναργέστερον τούτου τὰ μέτρα καὶ τὰ ποιήματα. καὶ γὰρ τῶν ἐπῶν τὰ εἰς μονοσύλλαβόν τι μέρος τοῦ λόγου ἱστάμενα εὐειδέστερά πως καὶ κρουστικώτερά εἰσιν, ἀλλ᾽ οὐ σεμνότερα, οἷον·

ἐπί τ᾽ ἤλυθεν ἀμβροσίη νύξ.

καὶ

κάρη τάμοι ἀλλότριος φώς.

καὶ

Ἀπόλλων Ἀρτέμιδι ξύν.

294 καὶ ὅσα τοιαῦτα. ταῦτα περὶ ἐπιθέτου κάλλους ἐν λόγῳ. ὁ δὲ λεγόμενος ὡραῖος λόγος καὶ ἡ ἁβρότης οὐ τούτου τοῦ κάλλους, τοῦ δ᾽ ἐν γλυκύτητι μᾶλλον ἢ ἐν ἀφελείᾳ γινομένου ἐστίν· ἐν δὲ τῷ περὶ ἐκείνων φανεῖται σαφέστερον, νυνὶ δὲ ἤδη μετὰ τὸν περὶ κάλλους περὶ γοργότητος ἂν εἴη λέγειν.

XVI.

ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ 295

ΠΕΡΙ ΙΔΕΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

ΠΕΡΙ ΓΟΡΓΟΤΗΤΟΣ.

Καλὸς μὲν οὖν ἅμα ὄγκῳ καὶ ἀξιώματι λόγος, καὶ 1 *ἔτι σαφὴς ὅπως γίνεται, ἐν τοῖς πρὸ τούτων εἰρήκαμεν, δεῖ δὲ τῷ τοιούτῳ λόγῳ πάντως καὶ γοργότητος, ἵνα μὴ ἀργὸν αὐτῷ καὶ σαφὲς μόνον τὸ μέγεθος ᾖ καὶ τὸ κάλλος, ἀλλὰ καὶ γοργόν· γοργότητι γὰρ ἐναντίον τὸ ἀνειμένον καὶ ὕπτιον. ἡ τοίνυν γοργότης θεωρεῖται μὲν καὶ ἐν λέξει καὶ ἐν μεθόδῳ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς πλὴν ἐννοίας, εἰ μή τις ἄρα τὰ ὀξέα τῶν νοημάτων γοργὰ λέγοι. περὶ δὲ ὀξύτητος ἐν τῷ περὶ ἀφελείας τε καὶ δριμύτητος λέξομεν, καὶ ἔτι ἐν τῷ περὶ δεινότητος. ἀλλ' ἥ γε λέξις, ὁποία ποτ' ἂν ᾖ, βραχέα συντελεῖ πρὸς γοργότητα ἢ τὸ ἀνάπαλιν ἐναντιοῦται. ἥ τ' αὖ μέθοδος ἡ ποιοῦσα τὴν γοργότητα σχεδόν ἐστι μία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐπειδὴ διὰ τοῦ τμητικοῦ γίνεται τύπου, οὗτος δ' ἐν σχήμασίν ἐστι καὶ κώλοις, ἐν οἷς θεωρεῖται. ἔτι μέντοι καὶ συνθήκῃ καὶ ἀναπαύσει καὶ τοῖς ῥυθμοῖς. ἔννοια δέ, ὅπερ ἔφην, οὐκ ἔστιν οὐδεμία, ἥτις καθ' ἑαυτὴν ποιεῖ τὸν λόγον γοργόν, πλὴν εἰ μὴ τὴν ὀξύτητά* 296 *τε καὶ δριμύτητα, ὡς ἔλεγον, γοργότητος ἰδίαν θήσεταί τις, περὶ δὲ ταύτης, ὅπερ ἔφην, ἔν τε τῷ περὶ ἀφελείας, ἔν τε τῷ περὶ δεινότητος ἡμῖν λελέξεται, νυνὶ δὲ περὶ μεθόδου τῆς ποιούσης γοργὸν τὸν λόγον λέξομεν πρῶ-*

τον σχεδὸν οὐ πόρρω τινὸς ὀξύτητός τε καὶ δριμύτητος οὐδὲ ταύτης οὔσης.

Μέθοδος τοίνυν, ὅπερ ἔλεγον, γοργότητος μία τὸ ταῖς ἀπαντήσεσι ταχείαις χρῆσθαι καὶ βραχείαις, ταῖς τε ἀντιθέσεσιν ὡσαύτως, οἷον τί γὰρ καὶ βουλόμενοι μετεπέμπεσθ' ἂν αὐτοὺς ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ; ἐπὶ τὴν εἰρήνην; ἀλλ' ὑπῆρχεν ἅπασιν. ἀλλ' ἐπὶ τὸν πόλεμον; ἀλλ' αὐτοὶ περὶ εἰρήνης ἐβουλεύεσθε. καὶ πάλιν ναὶ φησίν, ἀλλὰ τὸ τοῦ Κεφάλου καλόν, τὸ μηδεμίαν γραφὴν φυγεῖν. καὶ νὴ Δία εὔδαιμόν γε. ἀλλὰ τί μᾶλλον ὁ πολλάκις μὲν φυγὼν καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ πάλιν κακοδαιμονοῦσι γὰρ Βυζάντιοι. σφόδρα γε, ἀλλ' ὅμως δεῖ σῶς αὐτοὺς εἶναι· συμφέρει γὰρ τῇ πόλει. ταῦτα γάρ πως εἰσι καὶ ὀξέα. περὶ δὲ συνδρομῆς, εἴτε συγχωρήσεως, καὶ ὅσα εἴδη αὐτῆς, καὶ ὡς δεῖ παραλαμβάνειν ἕκαστον, ἐν τῷ περὶ δεινότητος
297 ἡμῖν ἀκριβῶς λελέξεται. ἡ δὲ ἀποστροφή, οἷον παρὰ σοὶ κατέλυον, Αἰσχίνη, καὶ σὺ προὐξένεις αὐτῶν, δοκεῖ μέν πως εἶναι μέθοδός τις, οὐ μὴν ἔμοιγε φαίνεται, ἀλλ' εἶναι μᾶλλον σχῆμα. εἴτε δὲ σχῆμα εἴτε μέθοδός τίς ἐστιν ἡ ἀποστροφή, τῶν ποιούντων ἐστὶ καὶ αὐτὸ γοργὸν τὸν λόγον, καὶ μάλιστα εἰ συνεχῶς γίνοιτο. ἡ γὰρ μετάβασις ἡ νῦν μὲν ἐπὶ τοὺς δικαστάς, νῦν δὲ ἐπὶ τὸν ἀντίδικον ἢ ὁντινοῦν κινεῖ πως καὶ γοργὸν ποιεῖ τὸν λόγον. ἀλλὰ μέθοδος μὲν αὕτη γοργότητος ἢ καὶ μέθοδοι.

Σχήματα δὲ τὰ μὲν ὁμολογουμένως ἐστὶ φύσει γοργὰ καὶ τμητικά, καὶ αὐτῆς γε ἕνεκα τῆς γοργότητος παραλαμβάνεται, τὰ δὲ τὴν συμβαίνουσαν τῷ λόγῳ πολλάκις διά τινας ἀνάγκας ὑπτιότητα ἐξαιρεῖσθαι πέφυκε. καὶ πρῶτόν γε περὶ τούτων λέξομεν.

Ἐξαιρεῖται τοίνυν ὑπτιότητα λόγου σχῆμα τὸ καθ' ὑποστροφὴν, καὶ ἔστι σφόδρα χρήσιμον τοῦτο ἐν ταῖς ἀφηγήσεσιν, οἷον ἔστι τοίνυν οὗτος ὁ πρῶτος Ἀθηναίων αἰσθόμενος Φίλιππον, εἶθ' ὑπέστρεψεν ἐξ ἐπεμβολῆς, ὡς τότε δημηγορῶν ἔφη, εἶτα πάλιν ἦλθεν ἐπὶ τὴν ἀφήγησιν ἐπιβουλεύοντα τοῖς Ἕλλησι. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ τοῦ γὰρ Φωκικοῦ συστάντος πολέμου, εἶθ' ἡ ὑποστροφή, οὐ δι' ἐμέ· οὐ γὰρ ἔγωγ' ἐπολιτευόμην πω τότε, εἶτα πάλιν ἡ ἀφήγησις πρῶτον μὲν ὑμεῖς οὕτω διέκεισθε. καὶ τὰ ἑξῆς δὲ τοιαῦτά ἐστι. τοῦτο τὸ σχῆμα καταπλοκήν τινες ὠνόμασαν. ἔτι ἐξαιρεῖται τῶν ἀφηγήσεων τὴν ὑπτιότητα καὶ τὸ ἐπιτρέχον λεγόμενον σχῆμα, οἷον ἐπειδὴ γὰρ οὐ καθεστηκότος χορηγοῦ καὶ [298] τὰ ἑξῆς. ταὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ περιβάλλει, αἱ δὲ ὑποστροφαί, ἂν μὴ ὦσι μακραί, ἧττον περιβάλλουσι, καὶ εἰρήκαμεν τοῦτο κἀν τῷ περὶ περιβολῆς. ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ὥσπερ ἰάματά ἐστι τῆς ὑπτιότητος, καὶ δύνανται ταὐτὸν ὅπερ εὐκρίνεια ἐν σαφηνείᾳ· ἐκείνη τε γὰρ τὰ συγκεχυμένα διευκρινεῖ πρὸς σαφήνειαν, ὡς ἐδείκνυμεν ἐν τῷ περὶ σαφηνείας, ταῦτά τε τὰ σχήματα τὸν ὑπτιάζοντα λόγον ὀρθοῖ καὶ γοργὸν ποιεῖ. κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ τοῖς περὶ σαφηνείας ἔχει καὶ τὰ μέλλοντα ῥηθήσεσθαι. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ ἡ μὲν καθαρότης καθ' ἑαυτὴν ἐποίει τὸν σαφῆ λόγον, προσεδεῖτο δὲ τῆς εὐκρινείας, εἴπου συγχέοιτο ὁ λόγος, εἰς ἐπανόρθωσιν, οὕτω κἀνταῦθα πάλιν ἐστὶ μὲν τὸ ποιοῦν τὴν γοργότητα μάλιστα εἶδος λόγου τὸ τμητικόν, εἰ δέ ποτε ἐκπίπτοι κατ' ἀνάγκην τινὰ εἰς ὑπτιότητα, δεῖ τῶν προειρημένων σχημάτων, ἃ δὴ πέφυκεν ὀρθοῦν καὶ διεγείρειν τὸν λόγον ἀπὸ τῆς ὑπτιότητος. τμητικὸς δὲ λόγος καὶ γοργὸς μάλιστα ἐν τοῖς σχήμασι καὶ τοῖς ῥυθμοῖς θεωρεῖται. εἰδέναι δὲ χρή,

ὅτι ὁ λόγος ὁ τμητικὸς ποτὲ μέν ἐστιν, οὐ μὴν δοκεῖ γε εἶναι τμητικός, ποτὲ δὲ δοκεῖ μὲν εἶναι τοιοῦτος, οὐ μὴν τέμνει γε ὡς ἀληθῶς τὰ πράγματα, ποτὲ δὲ ἀμφότερα καὶ τέμνει καὶ δοκεῖ τέμνειν. κείσεται δὲ αὐτοῦ καὶ παραδείγματα καθ' ἕκαστον τούτων ὀλίγῳ ὕστερον, ἔνθα καὶ σαφέστερόν τι περὶ τούτων ἐροῦμεν, νῦν δὲ πρῶτον περὶ τῶν σχημάτων λέξομεν, ἃ δὴ τμητικὰ ὄντα κατ' ἀνάγκην ἐστὶ καὶ γοργά.

Σχήματα μὲν οὖν τοῦ εἴδους τάδε. τὸ ἀσύνδετον
290 κομματικόν, οἷον προσῆλθε τῇ βουλῇ, προβούλευμα ἐγράφη. τὸ κατ' ὄνομα κομματικόν, οἷον Ἀμφίπολιν, Πύδναν, Ποτίδαιαν, Μεθώνην, Παγασάς. καὶ αἱ πυκναὶ καὶ δι' ἐλαχίστου ἐξαλλαγαί, οἷον τὸ πρῶτον Ἀμφίπολιν λαβών, μετὰ ταῦτα Πύδναν, πάλιν Ποτίδαιαν, Μεθώνην αὖθις, εἶτα Θετταλίας ἐπέβη καὶ τὰ ἑξῆς. οἵ τε δι' ἐλαχίστου μερισμοὶ τὴν ἀνταπόδοσιν ἔχοντες, οἷον ἑσπέρα μὲν γὰρ ἦν, ἧκε δ' ἀγγέλλων τις ὡς τοὺς πρυτάνεις, ὡς Ἐλάτεια κατείληπται. τὸ κατ' ἐπαναφορὰν κομματικόν, οἷον ἐπὶ τοὺς νόμους καλεῖς; ἐπὶ σεαυτὸν καλεῖς. τὸ κατ' ἀντιστροφὴν κομματικόν, ταξιάρχους παρ' ὑμῶν, ἱππάρχους παρ' ὑμῶν. αἱ ταχεῖαι καὶ δι' ἐλαχίστου συμπλοκαί, οἷον καὶ σπουδαῖα νομίζων, ὦ Ἀθηναῖοι, καὶ ἀναγκαῖα τῇ πόλει, περὶ ὧν βουλεύεσθε, ἐφ' ἃ παρελήλυθα. καὶ ὁ Θουκυδίδης καὶ οἱ πατέρες ὑμῶν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ ὑμῶν οἱ πρεσβύτεροι. εἰ δὲ πολλαὶ γένοιντο αἱ συμπλοκαὶ μὴ καθ' ἑκάστην πληρουμένης τε καὶ ἱσταμένης τῆς διανοίας, ἀλλ' εἰς μίαν περίοδόν τινα πασῶν περιλαμβανομένων, τοῦ μὲν τμητικοῦ οὐδὲν ἧττον ἔμφασις ἔσται, τοῦ δ' αὖ
300 γοργοῦ καὶ αὐτοῦ μὲν ἔμφασίς τις, μετρία δέ πως,

περιβολὴ δὲ μᾶλλον γενήσεται ἢ γοργότης, οἷον ἀλλ᾽ ὁ τὴν Εὔβοιαν ἐκεῖνος σφετεριζόμενος καὶ κατασκευάζων ἐπιτείχισμα ἐπὶ τὴν Ἀττικήν, καὶ καταλαμβάνων Ὠρεόν, καὶ κατασκάπτων Πορθμὸν καὶ τὰ ἑξῆς μέχρι τοῦ πότερα ἠδίκει καὶ παρεσπόνδει καὶ ἔλυε τὴν εἰρήνην ἢ οὔ; ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸ ἐξαρχῆς ἐπανιτέον.

Σχήματα μὲν γοργότητος ταῦτα, καὶ νὴ Δία τοῦ τε φαινομένου μὲν τμητικοῦ, μὴ ὄντος δὲ τοιούτου λόγου, καὶ τοῦ ἀμφότερα φαινομένου τε καὶ τέμνοντός γε ὡς ἀληθῶς ἐν βραχέσι τὰ πράγματα· τοῦ μέντοι τέμνοντος μέν, μὴ μέντοι γε δοκοῦντος τέμνειν, οὐ ταῦτα, ἀλλ᾽ οἵ τε πλαγιασμοὶ καὶ τὰ κατὰ συστροφὴν καὶ ὅσα τοιαῦτα· πολλὰ γὰρ δι᾽ ἐλαχίστων ἐν ἐκείνοις λέγεται τοῖς σχήμασιν οὐ παραδηλούντων ἡμῶν, ὅτι τέμνομεν τὰ πράγματα. παραδείγματα δὲ αὐτῶν θήσομεν ἑκάστου, ἵνα καὶ σαφὴς ὁ λόγος ᾖ. τοῦ μὲν οὖν τέμνοντος τὰ πράγματα λόγου, οὐ μὴν δοκοῦντος τέμνειν παράδειγμα, οἷον πολλῶν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, λόγων γινομένων, ὀλίγου δεῖν καθ᾽ ἑκάστην ἐκκλησίαν καὶ τὰ ἑξῆς. τοῦτο μὲν οὖν ἐκ πλαγιασμοῦ τοιοῦτον ἐγίνετο. τοῦ δ᾽ αὖ κατὰ συστροφὴν σχήματος ἐν τούτῳ τῷ εἴδει παράδειγμα τόδε, ὁ γὰρ Μεσσήνην Λακεδαιμονίοις ἀφεῖναι κελεύων, πῶς ἂν Ὀρχομενὸν καὶ Κορώνειαν τότε Θηβαίοις παραδοὺς τῷ δίκαια νομίζειν ταῦτα εἶναι πεποιηκέναι σκήψαιτο; πολλὰ γὰρ δι᾽ ὀλίγων ἐν ἀμφοτέροις εἴρη- 301 ται, οὐ μὴν ἐμφαίνεταί γε τὸ τέμνεσθαι. παραδείγματα δὲ τοιαῦτα μυρία ἐστὶ παρὰ τῷ ῥήτορι. τοῦ δ᾽ αὖ δοκοῦντος μὲν τέμνειν τὰ πράγματα, οὐ μὴν τέμνοντός γε ὡς ἀληθῶς, ἀλλὰ τοὐναντίον καὶ περιβάλλοντος λόγου παράδειγμα τὸ ἀλλ᾽ ὁ τὴν Εὔβοιαν ἐκεῖνος σφε-

τειχιζόμενος καὶ κατασκευάζων ἐπιτείχισμα ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν καὶ τὰ ἑξῆς μέχρι τοῦ πότερον ταῦτα ποιῶν. ἐνταῦθα γὰρ δοκεῖ μὲν πολλὰ λέγειν, καὶ νὴ Δία ταχέως ἀφ' ἑκάστου αὐτῶν ἀπαλλάττεσθαι, διὸ καὶ γοργότητά τινα ἔχει ὁ λόγος καὶ τομὴν ἐμφαίνει, οὐ μὴν πολλά γε ὡς ἀληθῶς λέγει πράγματα, οὐδὲ ταχέως ἀφ' ἑκάστου αὐτῶν ἀπαλλάττεται, ἀλλὰ τοὐναντίον καὶ ἐπιμένει περιβάλλων. γένη γὰρ εἴδεσι καὶ ὅλα μέρεσι καὶ ἀόριστα ὡρισμένοις καὶ ἕτερα ἄττα περιβλητικὰ προσλαμβάνων περὶ ἑκάστου ὡς ἰδίαν ἔχοντος ὑπόστασιν ἐμφαίνει, παραδηλῶν ταῖς συμπλοκαῖς καὶ μεταβάσεις ποιούμενος ἀπὸ πραγμάτων ἐπὶ ἕτερα πράγματα. διὸ πολλὰ ἔδοξεν εἶναι δύο ὄντα σχεδὸν τὰ πάντα· ἔστι γὰρ ἥ τε Εὔβοια καὶ τὸ Βυζάντιον, εἰ δὲ βούλει, ἔστω καὶ πλείονα. οὐ μὴν τοσαῦτά γέ ἐστιν, ὅσα ἐμφαίνεται εἶναι διὰ τὰς συμπλοκάς. παραδείγματα δὲ καὶ τούτου τοῦ μὴ τέμνοντος μὲν τὰ πράγματα λόγου, δοκοῦντος δὲ λέγεσθαι τμητικῶς μυρία ἐστὶ παρὰ τῷ ῥήτορι, τοῦ δ' αὖ καὶ ὄντος τμητικοῦ λόγου καὶ δοκοῦντος εἶναι παράδειγμα τὸ καὶ σπουδαῖα νομίζων, ὦ Ἀθη-
302 ναῖοι, καὶ ἀναγκαῖα τῇ πόλει, περὶ ὧν βουλεύεσθε. σπάνιον δὲ τὸ τοιοῦτον παρά γε τῷ Δημοσθένει. τὰς μέντοι αἰτίας, δι' ἃς νῦν μὲν οὕτως, νῦν δὲ ἐκείνως χρῆται τῷ λόγῳ τῷ τμητικῷ, καὶ ὡς δεῖ καὶ ἡμᾶς αὐτῷ χρῆσθαι, ἐν τῷ περὶ μεθόδου δεινότητος ἐροῦμεν. ἐκείνης γὰρ ἴδιον τὸ εἰδέναι καὶ τούτοις καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν εἴδεσι, πότε, καὶ ποῦ, καὶ πρὸς ὅντινα, καὶ πῶς προσήκει χρῆσθαι. ἀλλὰ ἐπὶ τὸν περὶ γοργότητος λόγον πάλιν ἐπανιτέον. μέθοδον μὲν γὰρ καὶ σχήματα, δι' ὧν γοργὸς ὁ λόγος γίνεται, εἰρήκαμεν. ἀπὸ δὲ τῶν σχημάτων δῆλά πως καὶ τὰ ἑξῆς.

Λέξις μὲν γάρ, ὅπερ ἔφην, βραχεῖα ἥτις ἂν εἴη τοι-

άδε ἢ τοιάδε, συντελεῖ πρὸς γοργότητα, οὐ μὴν ἀλλ' αἱ βραχεῖαί γε ἐπιτηδειότεραι.

Κῶλα μὴν τοῦ λόγου τοῦ γοργοῦ πάντως εἶναι βραχέα δεῖ.

Συνθήκη δὲ γοργότητος ἢ ὀλιγάκις ἢ μηδ' ὅλως ἔχουσα σύγκρουσιν φωνηέντων· οὐ γὰρ δὴ κεχηνέναι δεῖ τὸν ὡς ἀληθῶς γοργὸν λόγον πλὴν εἰ τραχύνεσθαι δέοι, πλεονάζειν μέντοι πάντως ἐνταῦθα τοὺς τροχαίους καὶ τὰς τροχαϊκὰς συζυγίας προσήκει. καὶ τούτου γε τεκμήρια ἐναργῆ πολλὰ ἐκ τῆς τραγῳδίας, ἔνθα ἐπείγεσθαι ὁ λέγων δοκεῖ, τροχαϊκῶς συντεθέντα καὶ παρὰ τῷ Μενάνδρῳ. ὁ δὲ Ἀρχίλοχος αὐτὸ καὶ σαφέστερον ἐποίησε καὶ γοργότερον· οἱ γὰρ τετράμετροι αὐτῷ διὰ τοῦτ' οἶμαι καὶ γοργότεροι καὶ λογοειδέστεροι τῶν ἄλλων εἶναι δοκοῦσι, διότι τροχαϊκῶς σύγκεινται. τρέχει γὰρ ὡς ὄντως ἐν τούτοις ὁ ῥυθμός. εἰ δὲ μὴ ἀκριβεῖς οἱ τροχαῖοι [303] παρὰ τῷ ῥήτορι ἐν τοῖς γοργότησιν εὑρίσκονται, πολλάκις διεμαρτυράμην, ὅτι ἓν οὐδὲν μονοειδές ἐστιν εὑρεῖν παρ' αὐτῷ, ἀλλὰ ποικίλλει νῦν μὲν ἐννοίαις σεμναῖς γοργὸν ἤ τινα ἄλλον ἐπιθεὶς ῥυθμὸν ἢ μέθοδον ἤ τι τῶν ἄλλων, νῦν δὲ τὸ ἀνάπαλιν, καίτοι τὸ ἑσπέρα μὲν γὰρ ἦν, ἧκε δ' ἀγγέλλων τις ὡς τοὺς πρυτάνεις, ὡς Ἐλάτεια κατείληπται, τάχ' ἂν ἔχοι τι πλέον εἰς γοργότητα καὶ διὰ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ῥυθμοῦ τροχαϊκὴν οὖσαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς.

Ἀνάπαυσις δὲ γοργὴ ἡ εἰς τροχαῖον φύσει καταλήγουσα καὶ μὴ βεβηκυῖα· οὐ γὰρ δύναται ὁ ῥυθμὸς γοργὸς εἶναι καὶ βεβηκώς. περὶ δὲ βεβηκότων ῥυθμῶν καὶ τῶν οἱονεὶ κρεμαμένων καὶ ἀνηρτημένων ἐν τῷ περὶ κάλλους ἀκριβέστερον εἴρηται.

ΠΕΡΙ ΗΘΟΥΣ.

Σαφὴς μὲν δὴ καὶ ἀξιωματικὸς καὶ ἔτι αὖ καλός τε καὶ γοργὸς ὅπως γίνεται λόγος, ἐν τοῖς πρὸ τούτων ἡμῖν δεδήλωται, ἕποιτο δ' ἂν ἐκείνοις ὁ περὶ ἤθους ἀναγκαίως· χρησιμώτατον γάρ, εἴπερ ἄλλο τι, καὶ τοῦτο δὴ τὸ ἠθικὸν εἶδος τοῦ λόγου εἰδέναι τε ὅπως γίνεται, καὶ ποιεῖν δυνάμενον τοτὲ μὲν ὅλῳ τῷ λόγῳ ἀποδιδόναι τὸ τοιόνδε ἦθος, εἰ τοῦτο δέοι, τοτὲ δ' αὖ καταμιγνύναι τοῖς προειρημένοις εἴδεσιν ἅπασιν, οἷον σφοδρότητι ἢ
304 σεμνότητι ἢ κάλλει καὶ τοῖς λοιποῖς. λέγω γὰρ ἦθος νῦν οὐχ ἁπλῶς τοῦτο μόνον τὸ δι' ὅλου τοῦ λόγου ἀναγκαίως ἔχον ἐμφαίνεσθαι, καθαπερεὶ σώματος χρῶμα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐγκαταμίγνυσθαι πεφυκὸς πανταχοῦ, καὶ ἐν σφοδρότητι καὶ ἐν τραχύτητι καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. ἐκεῖνο μὲν γὰρ γένοιτο ἄν, εἰ τοῖς ὑποκειμένοις προσώποις οἰκείους καὶ πρέποντας τοὺς λόγους περιάπτοι τις, οἷον στρατηγοῖς ἢ ῥήτορσιν ἢ τοῖς ἰδίως ὀνομασθεῖσιν ἠθικοῖς, οἷον λίχνοις ἢ δειλοῖς ἢ φιλαργύροις ἢ τοῖς τοιούτοις, καὶ μαθησόμεθά γε τοῦτο, ποῖά τινα εἴδη τίσιν ἁρμόττει προσώποις, ἐν τῷ περὶ δεινότητος. τοῦτο δὲ περὶ οὗ νυνὶ λέγομεν, αὐτό τε καὶ τὰ εἴδη αὐτοῦ [τε] δύναται μὲν καὶ δι' ὅλου ποτὲ λόγου παραλαμβάνεσθαι, ὥσπερ καὶ ταῦτα, οἷον σεμνότης, τραχύτης, καὶ τὰ λοιπά, δύναται δὲ καὶ κατὰ τὰ αὐτά, καθάπερ κἀκεῖναι, καὶ μερικῶς που γίνεσθαι χρήσιμα, ὥσπερ ἐστὶ πολλάκις εὑρεῖν παρὰ τῷ ῥήτορι. σαφὲς δὲ ὃ λέγω μᾶλλον γενήσεται ἐπισκεψαμένοις τὸν λόγον τὸν περὶ αὐτοῦ. ἦθος τοίνυν ἐν λόγῳ ποιεῖ ἐπιείκεια καὶ ἀφέλεια, καὶ πρὸς τούτοις τὸ κατ' αὐτῶν ἐμφαινόμενον ἀληθὲς καὶ ἐνδιάθετον. ἡ δὲ βαρύτης ὑπόκειται μὲν ὑπὸ τὸν ἠθικὸν λόγον, οὐ μὴν συμπληροῖ γε αὐτόν, ὥσπερ ἥ τε ἀφέλεια καὶ ἡ ἐπιείκεια, τό τε ἀληθὲς καὶ

τὸ ἐνδιάθετον, οὐδέ γε καθ' ἑαυτὴν δύναται θεωρεῖσθαι, ὥσπερ ἐκείνων τῶν ἰδεῶν ἑκάστη, ἀλλὰ δεῖ αὐτῇ ἀφελείας ἢ ἐπιεικείας ἤ τινος τῶν ἄλλων ἠθικῶν τι πάντως προσεῖναι. σαφέστερον δὲ καὶ τοῦτο περὶ ἑκάστης αὐτῶν λέγοντες ἐνδειξόμεθα, καὶ πρῶτόν γε περὶ ἀφελείας.

ΠΕΡΙ ΑΦΕΛΕΙΑΣ. 305

Ἔννοιαι τοίνυν εἰσὶν ἀφελείας ἁπλῶς μὲν εἰπεῖν αἱ 3
καθαραί· αἱ γὰρ ἁπάντων ἀνθρώπων κοιναὶ καὶ εἰς πάντας ἀνελθοῦσαι ἢ δόξασαι ἀνελθεῖν καὶ μηδὲν ἔχουσαι βαθὺ μηδὲ περινενοημένον, δῆλον ὡς ἀφελεῖς ἂν εἴησαν ἡμῖν καὶ καθαραί, οἷον ἐμὲ μὲν φαῦλον ἡγεῖσθε, τουτονὶ δὲ ἄφετε. καὶ τοῦτό γε ὁμολογούμενον, ὡς αἵ τε καθαραὶ ἔννοιαι πάντως ἂν εἶεν καὶ ἀφελεῖς, αἵ τε αὖ ἀφελεῖς καὶ καθαραί. ἰδίως δ' ἂν λέγοιντο ἀφελεῖς αἱ τῶν ἀπλάστων ἠθῶν καὶ ὑπό τι νηπίων, ἵνα μὴ ἀβελτέρων λέγῃ τις, οἷον τὸ περὶ πραγμάτων διεξιέναι τινῶν καὶ λέγειν αὐτὰ μηδεμιᾶς ἀνάγκης οὔσης μηδὲ ἐπερωτῶντός τινος, ὡς τὰ πολλὰ ἔχει τῶν Ἀνακρέοντος, καὶ πάλιν τὰ Θεοκρίτου ἐν τοῖς βουκολικοῖς καὶ ἄλλων οὐκ ὀλίγων, οἷον

κωμάσδω ποτὶ τὰν Ἀμαρυλλίδα, ταὶ δέ μοι αἶγες
βόσκονται κατ' ὄρος

καὶ τὰ ἑξῆς. ἐπεὶ δ' ἐν τῷ περὶ καθαρότητος ἡμῖν τὰ παραδείγματα ἦν πολιτικώτερα καὶ ἀγωνιστικώτερα, ὥσπερ ἴσως καὶ τὸ προκείμενον τὸ ἐμὲ μὲν φαῦλον ἡγεῖσθε, τουτονὶ δὲ ἄφετε, τῶν δὲ ὡς ἐν τῇ ἄλλῃ λογογραφίᾳ καθαρῶν τε καὶ ἀφελῶν ἐννοιῶν οὐκ ἐπεμνήσθημεν, ἀνάγκη τι πλέον εἰπεῖν ἐνταῦθα περὶ αὐ- 29
τῶν· χωρίζω μὲν γὰρ οὐδαμῇ ὡς ἑτέρας τὰς καθαρὰς οὔσας ἐννοίας παρὰ τὰς ἀφελεῖς, οὐδ' αὖ τὰς ἀφελεῖς 306

*παρὰ τὰς καθαράς. λέγω δὲ ὅτι τῶν καθαρῶν τούτων
καὶ ἀφελῶν ἐννοιῶν αἱ μὲν μᾶλλον ἁρμόττουσι τῷ πολι-
τικῷ λόγῳ, αἱ δὲ ἧττον, αἱ δὲ οὐδ' ὅλως, ἃς καὶ μᾶλ-
λον εἴποι τις ἂν ἰδίας εἶναι τῆς ἀφελείας, ὡς προείρη-
ται, καίπερ οὐδὲν ἧττον οὔσας καθαράς. λέγω δὲ ταύ-
τας, αἳ καὶ παίδων γένοιντ' ἂν νηπίων, ὡς ἔλεγον, καὶ
ἀνδρῶν ἐγγὺς ἡκόντων φρενῶν γε ἕνεκα τοῦ νηπίου,
καὶ γυναίων ὡσαύτως καὶ γεωργῶν ἀγροίκων, καὶ ὅλως
ἀληθῶς εἰπεῖν ἀφελῶν καὶ ἀκάκων ἀνθρώπων, οἷον
ὡς καλός μοι ὁ πάππος, ὦ μῆτερ, καὶ πάλιν αὐ-
τοί τε πονηροί εἰσι, λέγων τοὺς Ἀσσυρίους ὁ Κῦ-
ρος, καὶ ἐπὶ πονηρῶν ἵππων ὀχοῦνται. ὁρᾷς
ὅσον τὸ ἀφελὲς τῆς γνώμης; καὶ μὴν καὶ τὸ*

ἁδύ τι τὸ ψιθύρισμα καὶ ἁ πίτυς, αἰπόλε, τήνα.

*καὶ τὰ πολλὰ τῶν βουκολικῶν, ἵνα μὴ τὰ πάντα λέγω,
τοιαῦτά ἐστι. καὶ παρὰ τῷ Ἀνακρέοντι δὲ ὡσαύτως,
παρά τε αὖ τῷ Μενάνδρῳ μυρία ἂν εὕροις τοιαῦτα, καὶ
γυναῖκας λεγούσας καὶ νεανίσκους ἐρῶντας καὶ μαγεί-
ρους καὶ παρθένους θρυπτομένας καί τινας ἄλλους,
ὅλως τε διὰ τὸ ὑποπίπτειν τῷ ἠθικῷ λόγῳ πάντα τὰ
τῶν τοιούτων προσώπων ἤθη, οἷον λίχνων γεωργῶν
καὶ τῶν ὁμοίων, ταῦτα δὲ πάντα ἢ τά γε πλεῖστα αὐτῶν
ὑποκεῖσθαι τῇ ἀφελείᾳ δεῖ, ἃ καὶ ἰδίως ἠθικὰ καλεῖται.
δεῖ δὲ τοῦτο ἐπεσκέφθαι, ὅτι αἱ οὕτω λεγόμεναι καθα-
ραὶ ἔννοιαι οὖσαι ἀφελεῖς, εἰ μέν τις ἦθός τι ὑποκρί-*
307 *νοιτο τῶν λεγομένων ἰδίως ἠθικῶν προσώπων, ἀναγ-
καῖαι παραλαμβάνεσθαι καὶ χρήσιμοι, αἱ δὲ ἄλλως οὐκ
ἐπιτήδειαι τῷ λόγῳ τῷ πολιτικῷ. ἔτι ἀφελεῖς ἔννοιαι
καὶ αἱ πλησιάζειν πως δοκοῦσαι τῷ εὐτελεῖ, γίνονται
δὲ αὗται, ὅταν περὶ εὐτελῶν καὶ τῶν τυχόντων πραγ-
μάτων λέγῃ τις, ὡς ἐν τῷ κατὰ Στεφάνου ψευδομαρ-
τυριῶν ἢ τὰ καταχύσματα φησὶ κατέχεε, καὶ πά-*

λιν ἑτέρωθι τὴν ῥοδωνιὰν ἐκτίλλειν, καὶ ἐν τῇ πρὸς Εὐβουλίδην ἐφέσει τὸ λέγειν ὅτι ταινίας ἐπίπρασκεν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἡ μήτηρ. ὅλως τε πολλὰ τοιαῦτά ἐστιν ἐν ἰδιωτικοῖς, παρὰ δὲ τῷ Λυσίᾳ καὶ μᾶλλον, ἐν δὲ τοῖς δημοσίοις σπάνιά γε τὰ τοιαῦτα, καὶ μετά τινος παραμυθίας εἰσάγεται, ὥσπερ τὸ ἄνευ τοῦ προσωπείου κωμάζει προσλαβὸν τὸ ἐνδιάθετον, οἷον τοῦ καταράτου Κυρηβίωνος, καὶ τὸ ὃς ἐν ταῖς πομπαῖς ἤρθη πως ἀπὸ τοῦ ἄγαν εὐτελοῦς. καὶ τοῦτο δὲ τὸ ἀλλ' ὡς ἡ μήτηρ σου τοῖς μεθημερινοῖς γάμοις ἐν τῷ κλισίῳ τῷ πρὸς τῷ Καλαμίτῃ ἥρωϊ χρωμένη τὸν καλὸν ἀνδριάντα καὶ τριταγωνιστὴν ἄκρον ἐξέτρεψέ σε καὶ τοῦτό ἐστι μὲν τοῦ αὐτοῦ τύπου, εἰ καὶ σφοδρῶς εἰσήχθη· εὐτελὲς γὰρ τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ τῷ τοῖς μεθημερινοῖς εἰπεῖν γάμοις καὶ αὐτῇ τῇ σφοδρότητι καὶ τῇ εἰρωνείᾳ 308
καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς παραμυθίαν ἔλαβε. καὶ μὴν καὶ τὸ τοὺς ὄφεις τοὺς παρείας θλίβων καὶ τὰ ἑξῆς μέχρι τοῦ ὑπὸ τῶν γραϊδίων οὕτω προσαγορευόμενος τοιοῦτόν ἐστι, παραμεμύθηται δὲ τῷ καὶ αὐτὸν ὥσπερ καταγινώσκοντα τῶν εἰρημένων εἰπεῖν, ὅτι ὑπὸ τῶν γραϊδίων οὕτω προσηγορεύετο. ἐκεῖνα μέντοι διὰ τὸ ἄγαν εὐτελὲς καὶ ὠβέλισάν τινες καὶ ὑπεξείλοντο ἴσως ὀρθῶς ποιοῦντες, λέγω τὸ κυάμους ἑφθοὺς βοῶσα καὶ κατὰ πᾶν τὸ θέρος ἐπλανᾶτο καὶ τὰ ἑξῆς· ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα ἐν μὲν ἰδιωτικοῖς λόγοις ἴσως ἂν ἁρμόσειεν, ἐν δημοσίῳ δὲ καὶ τηλικοῦτον ἔχοντι ἀξίωμα λόγῳ ἢ προσώπῳ ἢ πράγματι πῶς ἂν ἁρμόττοι; τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ ἐν τῷ κατὰ Νεαίρας ὠβελισμένον ὑπό τινων τὸ ἀπὸ τριῶν τρυπημάτων τὴν ἐργασίαν πεποιῆσθαι λέγειν· λίαν γὰρ εὐτελές ἐστι, καὶ εἰ σφοδρὸν εἶναι δοκεῖ. ἔτι ἀφε-

λεῖς ἔννοιαι καὶ αἱ ἐν τοῖς ἐπιχειρήμασιν ἀπὸ τῶν ἀλόγων ζῴων λαμβανόμεναι, οἷον ὁ βοῦς κέρατι παίει, ὁ ἵππος ὁπλῇ, ὁ κύων στόματι, ὁ κάπρος ὀδόντι.
309 καὶ εἰ ἀπὸ τῶν φυτῶν δέ τις ἐπιχειροίη, παραπλησίως ταὐτὸν ποιήσει. ταῦτα δὲ καὶ πλέον ἔχει τι κατ᾽ ἔννοιαν τοῦ ἀφελοῦς· ἐγγὺς γάρ ἐστι γλυκύτητος, διὸ καὶ πλεονάζει παρὰ τοῖς ποιηταῖς. εἰ δὲ ἔχει παρ᾽ ἐκείνοις ταῦτα καὶ μέγεθος, οὐ δεῖ θαυμάζειν· μάλιστα μὲν γὰρ οὐ κατὰ πλῆθος, ὥσπερ ἐνταῦθα, τοῖς τοιούτοις χρῶνται παραδείγμασιν, ἓν δέ τι ἀπολαβόντες λέγουσι, τοῦτο δὲ οὐκέτι ἐᾷ γενέσθαι πάντῃ τὸν λόγον ἀφελῆ. ἔπειτα δὲ καὶ φύσει μέλει τοῖς ποιηταῖς ἀμφοτέρων τοῦ τε ἡδέος καὶ τοῦ μεγέθους, διὸ ἢ λέξεσιν ἢ σχήμασιν αὐτὸ ἐξαίρουσι, καίπερ ἴσως ὂν κατ᾽ ἰδίαν φύσιν ἀφελὲς καὶ ἡδύ. καὶ περὶ μὲν γλυκύτητος αὐτίκα λέξομεν, τὸ δὲ προειρημένον παράδειγμα καὶ μᾶλλον ἐγένετο ἀφελὲς διὰ τὸ πλεονάσαι τοῖς κατὰ μέρος, ὡς καὶ μικρῷ πρότερον ἐλέγομεν.

Μέθοδος δέ τις αὕτη ἀφελείας, ἀλλ᾽ οὐκ ἔννοια, τὸ πλεονάζειν τοῖς κατὰ μέρος ἐπεξιόντας, ἐπεὶ καὶ τὸ εἰ μὴ καὶ τοὺς θεριστὰς καὶ τοὺς ἄλλο τι μισθοῦ πράττοντας εἰ ἀφέλοι τις τὸ ἀόριστον, ἐπιμεῖναι δὲ τοῖς κατὰ μέρος, ἀφελῆ ποιήσει τὸν λόγον, οἷον εἰ οὕτω λέγοι, εἰ μὴ καὶ τοὺς θεριστὰς καὶ τοὺς σκαπανέας καὶ τοὺς ἀμαλλοδέτας καὶ τοὺς ποιμένας καὶ τοὺς νομέας. εἰ γὰρ οὕτως ἐπιμείναι τις τοῖς κατὰ μέρος, πάνυ ἂν ἐργάσαιτο ἀφελῆ τὸν λόγον. ἔτι ἀφελές τε καὶ ἠθικὸν κατ᾽ ἔννοιαν καὶ τὸ δι᾽ ὅρκων πιστοῦσθαι ὁτιοῦν ἀλλὰ μὴ διὰ τῶν πραγμάτων, οἷον καλῶ δὲ τοὺς θεοὺς πάντας καὶ πάσας, ὅσοι τὴν χώραν ἔχουσι τὴν
310 Ἀττικήν, καὶ τὸν Ἀπόλλω τὸν Πύθιον καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ πάλιν πρῶτον μέν, ὦ Ἀθηναῖοι, τοῖς

θεοῖς εὔχομαι πᾶσι καὶ πάσαις, καὶ μυρία τοιαῦτα ἔχεις παρὰ τἀνδρί, πάντα δὲ ταῦτα ἠθικὰ καὶ ἀφελῆ τὰ τῶν ὅρκων. καὶ εἰ τοὺς ἀκούοντας δὲ ὁρκίζοι ἢ τὸν ἀντίδικον, ὡσαύτως· οὐ γὰρ ἀγωνιστικὰ ταῦτά γε, οἷον πρὸς Διὸς καὶ θεῶν μὴ ἀποδέξησθε, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἀλλὰ ἠθικὰ τῇ πίστει καὶ πιθανά. εἰ μέντοι μεθοδεύοις τινὰ πίστιν ἀγωνιστικὴν ἢ καὶ ὁτιοῦν ἕτερον, ὥστε μεταπεσεῖν εἰς ὅρκου σχῆμα τὸ τοιοῦτον, ἄλλο τι λέγω καὶ οὐκ ἀφελὲς οὐδὲ ἠθικόν· οὐδὲ γὰρ ὅρκος ἔτι ἐκεῖνός γε ἂν εἴη, ἀλλὰ μεθωδεύθη μέν πως ἄλλο τι ὄν, ὥστε εἰς τοῦτο ἀφικέσθαι, φυλάττον δὲ τὴν οἰκείαν δύναμιν προσλαμβάνει τι καὶ ἕτερον διὰ τῆς μεθόδου, οἷον οὐ μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας τῶν προγόνων καὶ τὰ ἑξῆς. τοῦτο γὰρ ἔνδοξον ὂν παράδειγμα καὶ πίστις τοῦ ὅτι σύνηθες τῇ πόλει ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας ἀγωνίζεσθαι καὶ κινδυνεύειν, μεθοδευθὲν οὕτως ὥστε μεταπεσεῖν εἰς ὅρκον, πεποίηκε λαμπρότητα καὶ μέγεθος, ἀλλ' οὐκ ἀφέλειαν οὐδὲ ἦθος. ταῦτα μὲν οὖν ταύτῃ, ἐπανιτέον δὲ ἐπὶ τὸ ἐξαρχῆς. ἔννοιαι μὲν γὰρ ἀφελεῖς αὗται καὶ αἱ τοιαῦται.

Μέθοδοι δὲ ἀφελείας αἵπερ καὶ καθαρότητος, καὶ ὅσα γε ἐκεῖ εἰρήκαμεν, ταῦτα ὁμοίως κἀνταῦθα δοκείτω λέγεσθαι, ὅτι δύναταί τις καὶ μὴ ὄντα τινὰ ὅσον γε τῶν 311
ἐννοιῶν ἕνεκα ἀφελῆ λόγον ὅμως καὶ διά γε τῶν ἄλλων ποιεῖν εἶναι δοκεῖν ἀφελῆ, οἷον σχημάτων λέξεων καὶ τῶν λοιπῶν. αὐτίκα ἡ ὀξύτης καὶ τὸ ὀξέως τι εἰπεῖν ἤτοι ἀπαντῶντα λόγῳ τινὶ ἢ ὁπωσοῦν, ὅπερ τινὲς εἶδος δριμύτητος ὠνομάκασιν, οὐ μόνον οὐκ ἀφελές, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον ἐστὶ τῷ ἀφελεῖ· δεινότητος γὰρ ἴδιον τὸ τοιοῦτον. οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἢ ἐπιπόλαιός ἐστι βαθύτης ἡ ὀξύτης αὕτη, εἴτε καὶ δριμύτης. διαφέρει δὲ ὀνόματος ἕνεκα ἡμῖν οὐδέν, ἀλλὰ τὸ ψιλὸν καὶ ὥσπερ ἔφην,

ἐξ ἐπιπολῆς εἰσάγεσθαι τὸ νόημα καίπερ ὂν βαθὺ ἀφελὲς ἔδοξεν εἶναι. πολὺ δὲ τοῦτο παρὰ τῷ Ξενοφῶντι, σαφέστερον δὲ περὶ αὐτῆς μικρὸν ὕστερον ἐν τῷ περὶ γλυκύτητος λέξομεν.

Λέξις γε μὴν ἀφελὴς τὸ μὲν πλεῖστον ἡ αὐτή ἐστι τῇ καθαρᾷ, εἰσὶ δέ τινες καὶ ὥσπερ ἴδιαι τῆς ἀφελείας, ὡς τὸ ἀδελφίζειν παρὰ τῷ Ἰσοκράτει, καὶ ὁ κλαυ-
312 σίγελως παρὰ τῷ Ξενοφῶντι, καὶ ἄλλαι τινὲς τοιαῦται· ἠθικαὶ γὰρ αὗται καὶ ἄγαν ἀφελεῖς. καὶ μὴν καὶ αἱ δριμεῖαι περὶ ὧν καὶ ἐν τῷ περὶ δριμύτητος καὶ ὀξύτητος αὐτίκα λέξομεν, ὡς ἔφην. αὗται δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γλυκύτητα ποιοῦσιν ἐν ἀφελείᾳ, ἡ δὲ γλυκύτης οἷον κάλλος τι τῆς ἀφελείας ἐστί, περὶ ἧς καὶ αὐτῆς μετ' οὐ πολὺ λέξομεν. καὶ πρῶτόν γε περὶ ταύτης, εἶθ' ὕστερον περὶ τῆς δριμύτητος εἴτε ὀξύτητος. ἀλλὰ πάλιν ἐπὶ τὸν περὶ ἀφελείας λόγον ἰτέον. λέξις μὲν γὰρ ἡ τοιαύτη ἰδία ἀφελείας.

Σχήματα δὲ ἀφελῆ καὶ κῶλα ταὐτὰ ἅπερ ἦν καὶ καθαρά, συνθῆκαί τε ὡσαύτως, ἀφελέστεραι δὲ αἱ μᾶλλον λελυμέναι, οἷον ἀκούσατέ μου ἀπολογουμένου δικαίως, καὶ οἷαί εἰσιν αἱ πλεῖσται παρά τε τῷ Ξενοφῶντι καὶ τῷ Σωκρατικῷ Αἰσχίνῃ, καὶ μέντοι καὶ τῷ Νικοστράτῳ. ἀπὸ δὲ τούτων δῆλος ὁποῖός ἐστι καὶ ὁ ῥυθμὸς ἐν ἀφελείᾳ. ἡ γὰρ ποιὰ συνθήκη κάνταῦθα τὸν ῥυθμὸν ποιεῖ.

Ἀνάπαυσις δὲ καὶ βάσις ἀφελὴς ἡ βεβηκυῖα. καίπερ γὰρ οὖσα σεμνὴ αὕτη ἡ ἀνάπαυσις ὅμως μᾶλλον ἁρμόττει τῆς οἷον ἁρπαζομένης καὶ ἐκκρεμοῦς· κεκαλλωπισμένη γὰρ μᾶλλον ἐκείνη. ἀφελὴς οὖν ἡ ἑδραία μᾶλλον βάσις τοῦ εὐρύθμου καὶ ἡ βεβηκυῖα ἀνάπαυσις. εἴρηται δὲ ἀκριβῶς περὶ τούτων ἡμῖν ἐν τῷ περὶ κάλλους. ἐπηγγειλάμην δὲ ἐρεῖν τι καὶ περὶ γλυκύτητος καὶ ὥρας, ἃ

δὴ ὥσπερ ἐπίτασίν τινα τῆς ἀφελείας ἐλέγομεν εἶναι. λεκτέον οὖν ἂν εἴη τι περὶ αὐτῶν, ἐφεξῆς δὲ ταύτης 313
λέξομεν καὶ περὶ τῆς δριμύτητος, εἴτε ὀξύτητος.

ΠΕΡΙ ΓΛΥΚΥΤΗΤΟΣ.

Ἔννοιαι δὲ γλυκεῖαι καὶ ἡδονὴν ἔχουσαι μάλιστα μὲν πᾶσαι αἱ μυθικαί, οἷον ὅτε γὰρ ἐγένετο ἡ Ἀφροδίτη, εἱστιῶντο οἵ τε ἄλλοι θεοὶ καὶ ὁ τῆς Μήτιδος υἱὸς Πόρος καὶ τὰ ἑξῆς, ἔστι δὲ ἀπὸ τοῦ συμποσίου ταῦτα Πλάτωνος. καὶ πάλιν τὸ περὶ τῶν τεττίγων ῥηθὲν ἐν Φαίδρῳ ὥς ποτε ἦσαν οὗτοι ἄνθρωποι πρὶν Μούσας γεγονέναι καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ παρὰ τῷ ῥήτορι τὰ ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους εἰρημένα, οἷον ἐν τούτῳ μόνῳ τῷ δικαστηρίῳ θεοὶ δίκας δοῦναι καὶ λαβεῖν ἠξίωσαν παρ᾽ ἀλλήλων, καὶ τὰ ἑξῆς μέχρι τοῦ δικάσαι δὲ Εὐμενίσι καὶ Ὀρέστῃ τοὺς δώδεκα θεούς. ἀλλ᾽ ἐνταῦθα μέν, ἐπείπερ ἐν τῷ πολιτικῷ λόγῳ τὰ μυθικὰ ὑπτιότητα ποιεῖ, διὰ τῶν τῆς γοργότητος ἰδίων τὸ λίαν ὕπτιον ὁ ῥήτωρ παρεμυθήσατο τεμὼν τὰ πράγματα, ὅσαι δὲ καὶ ἄλλαι εἰσὶ μέθοδοι, καθ᾽ ἃς δεῖ χρῆσθαι τοῖς μυθικοῖς, ἀκριβέστερον ἐν τῷ περὶ δεινότητος ἡμῖν λελέξεται. ἀλλ᾽ ἐκεῖσε ἐπάνειμι. πρῶτον μὲν γάρ, ὅπερ ἔφην, καὶ μάλιστα γλυκύτητα καὶ ἡδονὴν ἐν λόγῳ αἱ μυθικαὶ τῶν ἐννοιῶν ποιοῦσι, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον τὰ διηγήματα, 314
ὅσα ἐγγὺς μύθων ἐστίν, οἷον τὰ περὶ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου εἰ διεξίοι τις ἢ εἴ τι τοιουτότροπον, τρίτην δὲ ἔχει τάξιν τὰ κατ᾽ ὀλίγον μέν πως τοῦ μυθικοῦ κοινωνοῦντα διηγήματα, μᾶλλον δὲ ἢ κατὰ τοὺς μύθους πιστευόμενα, οἷά ἐστιν ἅπαντα τὰ Ἡροδότου· μυθώδη γὰρ ὀλίγα ἔχει, οἷον τὰ περὶ τοῦ Πανὸς ῥηθέντα καὶ

τοῦ Ἰάκχου, καὶ ἴσως ἄλλα τινὰ σφόδρα γε ὀλίγα. τὰ μέντοι ἄλλα καὶ πιστεύεται γεγονέναι καὶ ἀπήλλακται τοῦ μυθικοῦ, διόπερ οὐδὲ ὁμοίως τοῖς φύσει μυθικοῖς μετέχει τῆς γλυκύτητος. ἕτερον δὲ παρὰ ταῦτα εἶδός ἐστιν ἡδονὴν ἔχον καὶ γλυκύτητα ἐννοιῶν, ὅπερ ἄλλοτε ἄλλην ἔχει δύναμιν. τοῦτο γὰρ πολλάκις μὲν καὶ τὰ μυθικὰ αὐτὰ ὑπερβάλλει τῇ ἡδονῇ, πολλάκις δὲ καὶ τῶν τρίτην ἐχόντων τάξιν ἐλαττοῦται, ἔστι δὲ τοῦτο τοιοῦτον. πάντα ὅσα ταῖς αἰσθήσεσιν ἡμῶν ἐστιν ἡδέα, λέγω δὲ τῇ ὄψει ἢ ἁφῇ ἢ γεύσει ἤ τινι ἄλλῃ ἀπολαύσει, ταῦτα καὶ λεγόμενα ἡδονὴν ποιεῖ, ἀλλ' αἱ μέν εἰσιν αἰσχραὶ τῶν κατὰ ἀπόλαυσιν ἡδονῶν, αἱ δ' οὐ τοιαῦται. καὶ τὰς μὲν οὐκ αἰσχρὰς ἔστιν ἁπλῶς ἐκφράζειν, οἷον κάλλος χωρίου καὶ φυτείας διαφόρους καὶ ῥευμάτων ποικιλίας καὶ ὅσα τοιαῦτα· ταῦτα γὰρ καὶ τῇ ὄψει προσβάλλει ἡδονὴν ὁρώμενα, καὶ τῇ ἀκοῇ ὅτε ἐξαγγέλλει τις, ὥσπερ ἡ Σαπφὼ

315 ἀμφὶ δὲ ὕδωρ
ψυχρὸν κελαδεῖ δι' ὕσδων
μαλίνων

καὶ

αἰθυσσομένων δὲ φύλλων
κῶμα καταρρεῖ

καὶ ὅσα πρὸ τούτων τε καὶ μετὰ ταῦτα εἴρηται. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ παρὰ τῷ Πλάτωνι ἐν Φαίδρῳ, οἷον νὴ τὴν Ἥραν καλή γε ἡ καταγωγή· ἥ τε γὰρ πλάτανος αὕτη μάλα ἀμφιλαφής τε καὶ ὑψηλὴ καὶ τὰ ἑξῆς. ταῦτα μὲν οὕτως ἄν τις ἐκφράζων ἡδονὴν ποιοίη καὶ γλυκύτητα. ὅσαι δέ εἰσιν αἰσχραὶ τῶν κατὰ τὰς ἀπολαύσεις ἡδονῶν, ἐοικυῖαν ἔχουσιν αὐταῖς καὶ τὴν διὰ τῆς ἀκοῆς τέρψιν καὶ γλυκύτητα· οἷς γὰρ ἕκαστος χαίρει πραττομένοις, ἐκείνοις οὗτος καὶ λεγομένοις

ἡσθήσεται, ὁ μὲν ἀκόλαστος ἀκολάστοις, ὁ δὲ σώφρων δηλαδὴ σώφροσι, καὶ ὁ ποιῶν δὲ ὡσαύτως ποιήσει, ἐπεὶ καὶ τὸ

ἦ ῥα καὶ ἀγκὰς ἔμαρπτε Κρόνου παῖς ἣν παράκοιτιν

ἡδονὴν μὲν ἔχει καὶ οὐκ ὀλίγην γε, σώφρονα μὴν ταύτην καὶ μέχρι τοῦ μετρίου ἤκουσαν, τῇ δὲ λέξει καὶ πολὺ τῆς ἡδονῆς ἀφέστηκεν· οὐ γὰρ τραχέως μόνον, ἀλλὰ καὶ σκληρῶς εἴρηται τὸ ἔ μ α ρ π τ ε, καὶ τὸ ἀ γ κ ὰ ς 316 δὲ αὐτῇ τῇ προφορᾷ καὶ τῷ φθόγγῳ οὐχ ἡδύ, καὶ εἰ τὸ τῆς ἐννοίας τις ἀφέλοι, ὁρᾷς, ὡς μεγέθους μᾶλλόν ἐστι καὶ οὐχ ἡδονῆς; ὅ γε μὴν ἀκόλαστος πάντως τι καὶ πλέον ἀκοῦσαι βούλοιτ᾽ ἂν ἢ καὶ εἰπεῖν, ὅ τι ποιοίη, ὡς ἐν κωμῳδίᾳ, οὐ μὴν ὅ γε σώφρων. τὸ μέντοι

τοῖσι δ᾽ ὕπο χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην,

καὶ τὰ ἑξῆς μείζονα ἔχει τὴν ἡδονήν, διότι καὶ μυθικὸν καὶ φύσει ἡδὺ τῇ ἄλλῃ ἀπολαύσει τὸ πρᾶγμα, καὶ οὐκ αἰσχρὸν ἦν ἐργάσασθαι τὰς τοιαύτας ἐννοίας τε καὶ ἡδονάς. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ

πορφύρεον δ᾽ ἄρα κῦμα περιστάθη, οὔρεϊ ἶσον
κυρτωθέν· κρύψεν δὲ θεὸν θνητήν τε γυναῖκα.

καὶ ὅλως μυρία τούτων παρὰ τοῖς ποιηταῖς ἐστι παραδείγματα. καθόλου τε πᾶσαι αἱ ἐρωτικαὶ ἔννοιαι γλυκεῖαί εἰσιν, ἐμπίπτουσι δὲ αὗται σχεδὸν ἐν ἅπασι τοῖς προειρημένοις κατ᾽ ἔννοιαν γλυκύτητος εἴδεσι, καὶ εἰσὶν αὐτῶν ὥσπερ μέρη. διὸ οὐδὲ ἀπεδώκαμεν τάξιν ἰδίαν ταῖς τοιαύταις τῶν ἐννοιῶν, ἀλλ᾽ ἐπὶ τοσοῦτον αὐτῶν ἐμνήσθημεν. καὶ οἷς ἐχαίρομεν δὲ λόγοις εἴ τις χρῷτο, οἷον ἐγκωμίοις τοῖς εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ἢ εἰς τοὺς προγόνους τοὺς ἡμετέρους ἢ εἰς τὰ παιδικὰ τὰ ἡμέτερα, δῆλον ὡς ἡδονὴν ποιεῖ. πολιτικὴ δὲ ἡ τοιαύτη ἡδονή, καὶ διαχεῖ γε πολλάκις τοὺς ἀκούοντας μᾶλλον ταῦτα τῶν φύσει ἡδέων. ἔστι δὲ καὶ ταῦτα ἐκείνης τῆς δυνάμεως,

ἧς ἦν καὶ τὰ ἐξαγγελλόμενα ἅπαντα, ὅσα ταῖς αἰσθήσεσιν ἡμῶν τέρψιν φέρει.

317 Ἔτι ποιεῖ γλυκύτητα καὶ τὸ τοῖς ἀπροαιρέτοις προαιρετικόν τι περιτιθέναι, οἷον τὰ μὲν οὖν χωρία καὶ τὰ δένδρα οὐδέν με θέλει διδάσκειν, οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει ἄνθρωποι, ἀμφισβητήσειε δ' ἄν τις, πότερον κατὰ λέξιν ἢ κατὰ ἔννοιαν ἐνταῦθα γέγονεν ἡ γλυκύτης, καὶ ἴσως μᾶλλον κατ' ἔννοιαν. τροπὴ μὲν γάρ τίς ἐστιν ἐνταῦθα ἐν τῷ οὐδέν με θέλει. ἐκ μεταφορᾶς δὲ γέγονεν ἡ περὶ τὴν λέξιν τροπὴ καὶ οὐχ ὡς ἐν τῷ

μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.

ἐνταῦθα γὰρ τὸ ῥέε τέτραπται μᾶλλον ἢ ἐκεῖ τὸ θέλει, καὶ ἴδιόν τι σημαινόμενον ἔχει ἡ λέξις ἡ ἐθέλει. τάχα οὖν εἴποι τις ἂν ἠλληγορῆσθαι αὐτὸ ἀντὶ τοῦ οὐδέν με δύναται διδάσκειν τοῦ οὐδέν μ' ἐθέλει ῥηθέντος, ἡμεῖς μέντοι τοῦτο ὅ τί ποτ' ἂν ᾖ συγχωροῦντες εἶναι, τοσοῦτον διοριζόμεθα, ὅτι καθόλου τὸ περιτιθέναι τοῖς ἀπροαιρέτοις προαιρετικόν τι γλυκύτητα ποιεῖ, ὥσπερ ἔν τε τῷ προειρημένῳ δηλοῦται καὶ ὅταν τὴν λύραν ἐρωτᾷ ἡ Σαπφώ, καὶ ὅταν αὐτὴ ἀποκρίνηται, οἷον

ἄγε χέλυ δῖά μοι λέγε, φωνάεσσα δὲ γίνεο

καὶ τὰ ἑξῆς. ὁ δὲ Ἡρόδοτος καὶ μᾶλλον τοῦτο συνίστησι τὸ παρ' ἡμῶν λεγόμενον· σχεδὸν γὰρ δι' ὅλου τοῦ λόγου ἡδονὰς ἐργαζόμενος ἐν τοῖς εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ὑπὸ Ξέρξου πραχθεῖσιν ὑπερεβάλλετο τῇ ἡδονῇ καὶ τῇ γλυκύτητι, οἷον ἐνετέλλετο δὲ λέγειν ῥαπίζοντας

318 τάδε βάρβαρά τε καὶ ἀτάσθαλα. ὦ πικρὸν ὕδωρ, δεσπότης τοι δίκην ἐπιτιθεῖ τήνδε, ὅτι μιν ἠδίκησας οὐδὲν πρὸς ἐκείνου ἄδικον παθόν, καὶ βασιλεὺς μὲν Ξέρξης διαβήσεταί

σε, ἤν τε βούλῃ ἤν τε μή. σοὶ δὲ κατὰ δίκην ἄρα οὐδεὶς ἀνθρώπων θύει ὡς ὄντι δολερῷ τε καὶ ἁλμυρῷ ποταμῷ. ἐνταῦθα γὰρ πρὸς τὸ ὕδωρ ὡς αἴσθησίν τινα ἔχον καὶ προαίρεσιν διαλεγόμενον ποιήσας τὸν Ξέρξην ὑπερέβαλεν ἡδονῇ, καθ᾽ ὃ ἐλέγομεν θεώρημα. τὰ μέντοι παρὰ τοῖς ποιηταῖς ἐξουσίᾳ λέγεται ποιητικῇ, ἀλλ᾽ οὐχ ὥσπερ εἰρήκαμεν, οἷον

ἀμφὶ δ᾽ ἐσάλπιγξεν μέγας οὐρανός,

καὶ

αὐτόμαται δὲ πύλαι μύκον οὐρανοῦ,

καὶ

γηθοσύνῃ δὲ θάλασσα διΐστατο,

καὶ ὅσα τοιαῦτα· οὐχ ὡς κατ᾽ ἀπροαιρέτων γὰρ λέγεται, ἀλλ᾽ ὡς καὶ δυναμένων τὸ πρακτέον εἰδέναι. δέδοται γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα τοῖς ποιηταῖς. ἀπήλλακται μέντοι γε οὐδ᾽ οὕτω γλυκύτητος, ἀλλὰ ποιεῖ μὲν κἀνταῦθα οὐδὲν ἧττον τὴν ἡδονὴν τὰ τοιαῦτα νοήματα, μετριωτέραν δὲ ἢ ἐν τοῖς ἄλλοις. ταὐτὸν δὲ συμβαίνει καὶ εἴ τις τοῖς ἀλόγοις ζῴοις τὰ ἀνθρώπου ἴδια περιθείη, ὥσπερ ὁ Ξενοφῶν λέγων τὰς κύνας ἐπισκυθρωπάζειν καὶ πάλιν μειδιᾶν καὶ ἀπιστεῖν τοῖς ἴχνεσιν ἢ πιστεύειν, καὶ ὅταν εἴπῃ θρασεῖαι δὲ αἱ οὐκ ἐῶ- 319
σαι τῶν συνεργῶν τὰς σοφὰς εἰς τὸ πρόσθεν ἰέναι, ἀλλὰ ἀνείργουσι θορυβοῦσαι· καὶ γὰρ τὸ τῶν συνεργῶν καὶ τὰς σοφὰς καὶ σχεδὸν ἅπαντα τὰ εἰρημένα ἀνθρώπων ἴδια καὶ οὐ κυνῶν. καὶ ὅλως πολλὰ τοιαῦτα λάβοις ἂν ἐκ τοῦ Κυνηγετικοῦ παραδείγματα, ἐν ᾧ δὴ καὶ φύσει τὸ κατ᾽ ἔννοιαν ἔχον τὴν ἡδονὴν πολύ. καὶ κατ᾽ ἄλλα μὲν γάρ, κατὰ δὲ τὴν ἔννοιαν, καὶ μᾶλλον ὅτι φύσει τὸ πρᾶγμα ἡδὺ τὸ τῆς θήρας καὶ τῇ ὄψει, ὥς που καὶ τοῦτο αὐτὸς ἐπεσημήνατο ὁ Ξενοφῶν εἰπὼν ἥδιστον εἶναι θεαμάτων ἰδεῖν

τὸν λαγὼν ἐξανιστάμενον φεύγοντα μεταδιωκόμενον ἁλισκόμενον. ἀλλὰ περὶ μὲν ἐννοιῶν γλυκύτητος καὶ ἡδονῆς τοσαῦτα.

Μέθοδοι δὲ αὐτὴν ποιοῦσιν, αἵπερ καὶ τὴν καθαρότητα καὶ τὴν ἀφέλειαν, περὶ ὧν εἴρηται.

Λέξις δὲ γλυκεῖα ἥ τε τῆς ἀφελείας ἰδία παρὰ τὴν καθαρὰν ῥηθεῖσα εἶναι καὶ ἔτι ἡ ποιητική. ταύτῃ τοι καὶ Ἡρόδοτος τῆς γλυκύτητος μάλιστα πεφροντικὼς ἐχρήσατο μὲν καὶ μεθόδοις καὶ ἐννοίαις, αἷσπερ καὶ ἡμεῖς ἐχαρακτηρίζομεν τὴν γλυκύτητα, λέξει τε ἑκάστῃ ἰδίᾳ μὲν τῆς ἀφελείας πολλαχοῦ, ὥσπερ ἐλέγομεν, ἐκεῖθεν δὲ μάλιστα διαρκῆ ἔσχε τὴν γλυκύτητα, ὅτι καὶ αὐτὴν εὐθὺς τὴν διάλεκτον ποιητικῶς προείλετο εἰπεῖν· ἡ γὰρ Ἰὰς οὖσα ποιητικὴ φύσει ἐστὶν ἡδεῖα. εἰ δὲ καὶ
320 ἄλλων διαλέκτων ἐχρήσατό τισι λέξεσιν, οὐδὲν τοῦτο, ἐπεὶ καὶ Ὅμηρος καὶ Ἡσίοδος καὶ ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι τῶν ποιητῶν ἐχρήσαντο μὲν καὶ ἄλλαις τισὶ λέξεσιν ἑτέρων διαλέκτων, τὸ πλεῖστον μὴν ἰάζουσι. καὶ ἔστιν ἡ Ἰάς, ὅπερ ἔφην, ποιητική πως, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡδεῖα. τὸ δ' αὐτὸ αἴτιον οἶμαι τοῦ καὶ τὰς παραπλοκὰς τῶν ποιημάτων ἐν λόγῳ ἡδονὴν ἔχειν, οἷον σύν τε δύ' ἐρχομένω βουλευσόμεθα ὅτι ἐροῦμεν, καὶ πάλιν ἐν πολιτείας πέμπτῳ ἀλλὰ μὴν καὶ καθ' Ὅμηρον τοὺς τοιούτους δίκαιον τιμᾶν τῶν νέων, ὅσοι ἀγαθοί. καὶ γὰρ Ὅμηρος τὸν εὐδοκιμήσαντα ἐν τῷ πολέμῳ νώτοισιν ἔφη διηνεκέεσσι γεραίρεσθαι Αἴαντα, ὡς ταύτην οὖσαν οἰκείαν τιμὴν τῷ ἡβῶντί τε καὶ ἀνδρείῳ, ἐξ ἧς ἅμα τῷ τιμᾶσθαι καὶ τὴν ἰσχὺν αὐξήσει. καὶ πάλιν τοῦτο ἀλλ' οὐ πεισόμεθα Ἡσιόδῳ, ἐπειδάν τινες τοιούτου γένους τελευτήσωσιν, ὡς ἄρα

οἱ μὲν δαίμονες ἁγνοὶ ἐπιχθόνιοι τελέθουσιν,
ἐσθλοί, ἀλεξίκακοι, φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων.

πεισόμεθα μὲν οὖν. ἔστι δὲ πολλὰ καὶ παρὰ τῷ Ξενοφῶντι τοιαῦτα καὶ παρ᾽ ἄλλοις συχνοῖς, καὶ ἀφθονία παραδειγμάτων ἐστίν, εἴ τις ἐκλέγειν παρ᾽ ἑκάστου βούλοιτο. ὁ δὲ Πλάτων καὶ ἀφειδέστερον ἐν τῷ συμποσίῳ καταχρησάμενος τῷ τοῦ Ἀγάθωνος προσώπῳ ὡς 321
ποιητοῦ τῇ παραπλοκῇ ταύτῃ ἐχρήσατο. οὐ γὰρ ἀπ᾽ ἀλλοτρίων ποιημάτων τινά, ἀλλ᾽ αὐτὸς ποιήσας παρέπλεξε προδιορθωσάμενος μέντοι, ἵνα μὴ πάντῃ αὐτεξούσιον εἶναι δοκῇ τὸ λεγόμενον, οἷον ἐπέρχεται δέ μοί τι καὶ ἐμμέτρως εἰπεῖν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ποιῶν, εἶτα τὸ μέτρον ἐπήγαγεν,

εἰρήνην μὲν ἐν ἀνθρώποις, πελάγει δὲ γαλήνην,
νηνεμίαν δ᾽ ἀνέμοις, κοίτην ὕπνον τ᾽ ἐνὶ κήδει.

καὶ ἐν τῷ Φαίδρῳ δὲ παραπλησίως πρόσωπόν τι ὑποβαλὼν ἀόριστον μέν, ἀλλ᾽ οὖν ὡς ἑτέρου λέγοντος ἐνθουσιῶν δὴ μέτρον ἐφθέγξατο,

ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ᾽, ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί.

οὐ μέντοι οὐδὲ τοῦτο εἴασεν ἀπαραμύθητον, ἀλλ᾽ ἐπήγαγέ τι ἐπιδιορθωτικὸν καὶ τούτῳ. εἰδέναι μέντοι χρὴ ὅτι αὗται αἱ παραπλοκαί, εἴτε ἰδίων εἴτε ἀλλοτρίων εἶεν ποιημάτων, εἰ μὴ οὕτω παραπλέκοιντο, ὥστε ἓν δοκεῖν εἶναι σῶμα αὐτῶν τε καὶ τοῦ πεζοῦ λόγου, ἀλλ᾽ ἐκ διαστάσεως λέγοιντο, ὥσπερ οἱ νόμοι καὶ τὰ ψηφίσματα ἐν τοῖς λόγοις, ὅτε ἀναγινώσκοιντο, οὐ ποιοῦσιν ἀκριβῆ τὴν γλυκύτητα, ἀλλ᾽ ἄλλο τι, οἷον παρανάγνωθι δή μοι καὶ σὺ τὰς ῥήσεις, ἃς ἐλυμήνω,

ἥκω νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας.

καὶ

κακαγγελεῖν μὲν ἴσθι μὴ θέλοντά με.

καὶ πάλιν τὰ ἐξ Ἀντιγόνης Σοφοκλέους ἐν τῷ περὶ τῆς
322 παραπρεσβείας εἰρημένα, οἷον

ἀμήχανον δὲ παντὸς ἀνδρὸς ἐκμαθεῖν

καὶ τὰ ἑξῆς. τάχα μὲν γὰρ φαίη τις ἂν καὶ ταῦτα ἔχειν, εἰ καὶ βραχύ, ἀλλ' οὖν ἔχειν τι καὶ γλυκύτητος, δῆλόν γε μήν, ὅπερ ἔφην, ὅτι ἤτοι πάντα τὰ τῆς ἡδονῆς διαφθείρεται τῷ λόγῳ, εἰ ἐκ διαστάσεως παραπλέκοιτο αὐτῷ τὰ ποιήματα, ἢ οὐκ ἀκριβῆ γε αὐτὴν ἴσχει. ἀλλ' ἐπανιτέον πάλιν ἐπὶ τὸν περὶ λέξεως γλυκείας λόγον. γλυκεῖα γὰρ λέξις καὶ ἡ διὰ τῶν ἐπιθέτων ὀνομάτων, οἷον ἄγετε δὴ ὦ Μοῦσαι λίγειαι. καὶ κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ποίησιν φύσει οὖσαν γλυκεῖαν παρὰ τὸν ἄλλον λόγον ἐκφαίνεται τὰ ἐπίθετα καὶ γλυκύτερά πως ὄντα, καὶ πλείονα ποιοῦντα τὴν ἡδονήν· ταῦτά τοι καὶ ὁ Στησίχορος σφόδρα ἡδὺς εἶναι δοκεῖ διὰ τὸ πολλοῖς χρῆσθαι τοῖς ἐπιθέτοις. καὶ ἡ δριμεῖα δὲ λέξις τῶν γλυκύτητα ποιουσῶν ἐστι, περὶ ἧς αὐτίκα εἰρήσεται.

Σχήματα δὲ γλυκύτητος, ἅπερ καὶ ἀφελείας ἐλέγομεν εἶναι καὶ ἔτι καθαρότητος, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὰ τοῦ κάλλους καὶ τοῦ λόγου τοῦ κεκαλλωπισμένου.

Συνθήκη δὲ ἡδεῖα, ἥπερ καὶ καλὴ δηλονότι, ἡ σφόδρα ἐγγὺς ἄγουσα τὸν λόγον τοῦ καὶ ἔμμετρον εἶναι. δεῖ γὰρ καὶ κατὰ τὴν συνθήκην προσβάλλειν τινὰ ἡδονὴν τῇ αἰσθήσει τὴν γλυκύτητα. πόδες μέντοι πλεονάζειν ἐν αὐτῇ ὀφείλουσιν οἱ τῆς σεμνότητος οἰκεῖοι. καὶ αἱ ἀναπαύσεις δὲ ὡσαύτως ἐν ἡδονὴν ἔχοντι λόγῳ σεμναὶ ἔστωσαν καὶ βεβηκυῖαι· βεβηκέναι γὰρ δεῖ τὸν ῥυθμὸν ἐνταῦθα, ὥσπερ ἐλέγομεν καὶ ἐν ἀφελείᾳ.

ΠΕΡΙ ΔΡΙΜΥΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΞΕΩΣ ΛΕΓΕΙΝ, ΩΡΑΙΟΥ ΚΑΙ ΑΒΡΟΥ ΚΑΙ ΗΔΟΝΗΝ ΕΧΟΝΤΟΣ ΛΟΓΟΥ. 323

Ἔφην ἐρεῖν τι καὶ περὶ δριμύτητος καὶ ὀξύτητος ὡς 5 προσηκούσης τῷ ἀφελεῖ τε καὶ ἡδονὴν ἔχοντι λόγῳ, ἧς ὁποῖαι μέν εἰσιν αἱ ἔννοιαι, καὶ ὀλίγῳ πρότερον εἰρήκαμεν ἐν τῷ περὶ ἀφελείας, ὅτι εἰσὶν αἱ ἐξ ἐπιπολῆς βαθεῖαι· ἴσως οὖν τοῦτο οὐδὲ ἔννοια, μέθοδος δέ τίς ἐστι τὸ μὴ περινενοημένως λέγειν, ἁπλῶς δὲ καὶ ἀνειμένως τὰ περινενοημένα, διὸ καὶ ἴδιον τοῦτο ἀφελείας λέγω τὸ τῆς τοιαύτης μεθόδου. καὶ πολλά γε ἔφην τούτου τὰ παραδείγματα εἶναι παρὰ τῷ Ξενοφῶντι ἀναγκαίως διὰ τὸ ἀφελὲς τῆς συγγραφῆς. ἕτερον δὲ παρὰ ταύτην τὴν δριμύτητα εἴτε καὶ ὀξύτητα δριμύτητός ἐστιν εἶδος, περὶ οὗ δυσχερὲς ἀποφήνασθαι, ὅτι περὶ λέξιν ἢ περὶ ἔννοιαν γίνεται· οὔτε γὰρ ὡς ἔστιν ἔννοια οὔθ᾽ ὡς οὐκ ἔστιν, ἀσφαλὲς εἰπεῖν· κατὰ λέξιν μὲν γὰρ θεωρεῖται, ἡ δὲ λέξις αὐτὴ καθ᾽ ἑαυτὴν ἡ ποιοῦσα τὴν δριμύτητα οὐδὲν ἔχει δριμύτητος, εἰ τῆς ἐννοίας αὐτὴν χωρίσειέ τις περὶ ἣν γίνεται, ἢ τῶν πρὸ αὐτῆς ῥηθέντων. ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ἰδέαις τοῦτο οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ καὶ ἡ καθαρὰ λέξις καθαρὰ δήπουθέν ἐστιν, εἰ καὶ σεμνήν τις ἔννοιαν δι᾽ αὐτῆς ἐξαγγέλλοι, καὶ εἰ μηδὲν πρὸ αὐτῆς εἴη λελεγμένον, καὶ ἡ σεμνὴ λέξις σεμνή, καὶ εἰ μὴ σεμνήν τις ἔννοιαν δι᾽ αὐτῆς φράζοι, καὶ εἰ μηδὲν προειρήκοι, καὶ αἱ τῶν ἄλλων ἰδεῶν ὡσαύτως. ἡ δὲ τῆς δριμύτητος λέξις οὐ τοιαύτη, ἀλλ᾽ αὐτὴ μὲν καθ᾽ ἑαυτὴν οὐδὲν ἔχει τοιοῦτον, ἔννοιαν δέ τινα σημαίνουσα, 324 ἧς οὐκ ἔστι κυρία, ἤ τισιν ἄλλοις ἐφεπομένη κατά τινα οἱονεὶ χαριεντισμὸν γίνεται δριμεῖα καὶ ποιεῖ τὴν δριμύτητα. σαφέστερον δὲ ἔσται τοῦτο διὰ τῶν παραδειγμάτων. κυρίως μὲν οὖν ἔννοιαν σημαίνει λέξις οὐ κυρίως ἐκείνης οὖσα ἡ τοιαύτη, οἷον ὁ Ξενοφῶν λέγων

τὰς αἰτίας, δι᾽ ἃς πρὸ τοῦ δέοντος ἀναχωροῦσιν αἱ κύνες ἐκ τῶν διωγμῶν, φησὶν ὅτι αἱ μὲν διὰ μαλακίαν, αἱ δὲ διὰ ἀήθειαν, αἱ δὲ διὰ τὸ καὶ τό, αἱ δὲ διὰ φιλανθρωπίαν ἀναχωροῦσι, φησί. τὴν γὰρ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους συνήθειαν καὶ τὸ συνεῖναι ἀνθρώποις ἀσπάζεσθαι φιλανθρωπίαν ὠνόμασεν, οὐ κυρίως μὲν ἐπὶ τούτου τοῦ πράγματος οὔσης τῆς λέξεως, ἐπ᾽ ἄλλου γὰρ τάττειν εἰώθαμεν τὴν φιλανθρωπίαν, κυρίως μέντοι πως σημαίνων τὸ πρᾶγμα· καὶ γὰρ τάχα τούτου μᾶλλον ἂν εἴη κυριωτέρα ἡ λέξις ἢ ἐπὶ τοῦ ἐλεεῖν καὶ οἰκτείρειν ὅτε τίθοιτο, ἐφ᾽ οὗπερ καὶ φύσει τάττομεν τὸ τῆς φιλανθρωπίας ὄνομα. καὶ ὁ Σοφοκλῆς δὲ φίλανδρόν που τὴν Ἀταλάντην εἶπε διὰ τὸ ἀσπάζεσθαι σὺν ἀνδράσιν εἶναι, ἡμῶν πάλιν ἐπ᾽ ἄλλου πράγματος ταττόντων τοὔνομα τοῦτο, ὥσπερ καὶ τὸ τῆς φιλανθρωπίας. καὶ τὸ παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ δὲ τοιοῦτόν ἐστι

μὴ τὴν τεκοῦσαν τῇ φιλανδρίᾳ, γύναι,
ὑπερβάλῃς,

325 φησί. σχεδὸν γὰρ τοὐναντίον νῦν ἡ λέξις αὕτη σημαίνει ἡ τῆς φιλανδρίας, ἢ ᾗπερ ἡμεῖς εἰώθαμεν χρῆσθαι· τὴν γὰρ ἀκολασίαν βούλεται νῦν δήπου σημαίνειν καὶ τὸ μοιχεύεσθαι. καὶ λόγον μέντοι τινὰ εὔνουν λέγουσι τὸν εὐνόητον καὶ σαφῆ, καὶ ὁ Εὐφορίων ἀτρέα δῆμον Ἀθηνῶν ἀντὶ τοῦ ἄτρεστον καὶ ἄφοβον, ὅλως τε πολὺς ὁ κίνδυνος ἐν ταῖς τοιαύταις δριμύτησιν ἐμπεσεῖν εἰς ψυχρότητα, ἐπεὶ καὶ οἱ τὰ σπουδαῖα γελοῖα ταυτὶ συντιθέντες τοῦ γελοίου γε ἕνεκα οὐδὲν ἄλλ᾽ ἢ ταῖς τοιαύταις χρώμενοι δριμύτησιν εὐδοκιμοῦσιν· εὐλαβεῖσθαι οὖν χρή.

Καὶ πρῶτον μὲν τοῦτο εἶδος δριμύτητος, παράδειγμα δὲ αὐτοῦ παρὰ τῷ ῥήτορι οὐκ ἔστιν, ἕτερα δὲ αὐτῆς εἴδη τρία, οἷς ὁ ῥήτωρ κέχρηται, ἃ δὴ πάντα κατ᾽

ἀκολουθίαν τινῶν προρρηθέντων ἀπό τινων λέξεων γίνεται. διαφέρει δέ πως ἀλλήλων· τὸ μὲν γὰρ καθ' ὁμοιότητα λέξεως ἐμφαίνει τινὰ δριμύτητα, οἷον μέλλει πολιορκεῖν, τοὺς Ἕλληνας ἐκδίδωσιν· μέλει γάρ τινι τούτων τῶν τὴν Ἀσίαν οἰκούντων Ἑλλήνων. τοῦτο ἐγὼ μὲν σφόδρα εὐλαβῶς εἶχον θεῖναι ὡς παράδειγμά τινος δριμύτητος, ἐπεὶ δὲ τῶν σφόδρα εὐδοκιμησάντων τινὲς κατὰ τοὺς πρὸ ἡμῶν ἀνθρώπους, καὶ νῦν δὲ εὐδοκιμούντων ἐπὶ θεωρίᾳ λόγων ἐν οἷς ἀπολελοίπασι βιβλίοις, οὕτω τεθεωρήκασι καὶ τοῦτο καὶ τεθείκασί γε ὡς παράδειγμα δριμύτητος τοιαύτης, 326
εἰρήσθω καὶ ἡμῖν, καίτοι τάχ' ἴσως οὐδ' ἡ τοιαύτη δριμύτης εἴπερ οὕτω γίνοιτο, ἐκφεύγει τὴν ψυχρότητα, ἀλλ' οὖν εἰρήσθω. καὶ τοῦτο μὲν οὖν οὕτω καθ' ὁμοιότητα λέξεως γίνεται, ὡς προείρηται, ἕτερον δὲ εἶδος δριμύτητος τὸ ἐκ παρονομασίας, οὐκ ἐξ ὁμοιότητος, ὅταν κυρίῳ τινὶ ὀνόματι ἢ ῥήματι χρησάμενοι εἶτ' εὐθὺς ἑπόμενοι τούτῳ χρησώμεθα, καὶ ἐφ' οὗ μὴ κύριόν ἐστι πράγματος, οἷον εἰ μὴ καὶ τοὺς τὰ μηχανήματα ἐφιστάντας εἰρήνην ἄγειν φήσετε, ἕως ἂν αὐτὰ τοῖς τείχεσιν ἤδη προσαγάγωσιν, εἶτ' εἰπὼν δι' ὧν ἡγεῖται Φίλιππον πολεμεῖν τῇ πόλει, καὶ ὅτι πάνθ' ὅσα νῦν πράττει καὶ κατασκευάζεται, ἐπ' αὐτοὺς κατασκευάζεται, ἐπάγει δριμέως εἶτα τὸν τοῦτο τὸ μηχάνημα ἐπὶ τὴν πόλιν ἱστάντα εἰρήνην ἄγειν ἐγὼ φῶ πρὸς ὑμᾶς; πολλοῦ γε καὶ δεῖ. καὶ πάλιν ἐγὼ δὲ οὐ τοῦτο δέδοικα, εἰ Φίλιππος ζῇ ἢ τέθνηκεν, ἀλλ' εἰ τῆς πόλεως τέθνηκε τὸ τοὺς ἀδικοῦντας μισεῖν καὶ τιμωρεῖσθαι. τοῦτο δὲ καὶ ἐναργῆ ποιεῖ τὸν λόγον, οὐ μόνον δριμύν· τροπῆς γάρ ἐστιν ἐγγύς, οὐ μὴν τροπή γέ ἐστιν ἄντικρυς διὰ τὸ παρωνομάσθαι, ἐπεὶ καὶ καθ' ἑαυτὸ εἰ λέ-

γοι τις τὸ τέθνηκε τῆς πόλεως τὸ τοὺς ἀδικοῦντας μισεῖν, πάνυ ποιήσει σκληρὸν κατὰ τὴν τροπὴν τὸν λόγον, ἐκ παρονομασίας δὲ εἰσαχθὲν ἅμα τῇ ἐνεργείᾳ καὶ τὴν δριμύτητα ἔχει.

327 Λοιπὸν εἶδος δριμύτητος τρίτον ἐστίν, ᾧ καὶ αὐτῷ ὁ ῥήτωρ κέχρηται. γίνεται δὲ ὅταν τροπῇ τινι χρησάμενοι μὴ σφόδρα αὐστηρᾷ μηδὲ σκληρᾷ κατ' ἀκολουθίαν ἐκείνης ἑτέραν ἐπενέγκωμεν τροπὴν σκληροτέραν μέν, οὐ μὴν δοκοῦσάν γε εἶναι τοιαύτην διὰ τὸ ἀκόλουθον τοῦ προειρημένου, οἷον ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα εἰς μὲν ἅπαξ καὶ βραχὺν χρόνον ἀντέχει, καὶ σφόδρα γε ἤνθησεν ἐπὶ ταῖς ἐλπίσιν ἂν τύχῃ, τῷ χρόνῳ δὲ φωρᾶται καὶ περὶ αὑτὰ καταρρεῖ. τὸ γὰρ ἤνθησε τροπικὸν μέν, οὐ μὴν αὐστηρὸν οὐδὲ σκληρόν, τὸ δὲ καταρρεῖ σκληρὸν ἰσχυρῶς, οὐ μὴν τοιοῦτον ἐφάνη διὰ τὸ ἐξ ἀκολουθίας εἰρῆσθαι· ἐπὶ γὰρ τῶν ἀνθέων τῶν μαραινομένων τὸ καταρρεῖν σχεδὸν κυρίως λέγεται, ἤδη δὲ αὐτοῦ τὴν ἄγαν σκληρότητα καὶ τὸ παρακείμενον αὐτῷ ἀφεῖλε, λέγω τὸ τῷ χρόνῳ δὲ φωρᾶται. ὅμοιον τούτῳ καὶ τὸ Εὐριπίδου ἐν Πολυΐδῳ

εἰ μὲν γὰρ ἐκ γῆς εἰς θάλασσαν ἵπτατο
ὁ κύματ' οἰκῶν ὄρνις, ἡρμήνευσεν ἂν
τὸν παῖδ' ἐν ὑγροῖς κύμασιν τεθνηκέναι.

τῷ γὰρ οἰκῶν παράκειται τὸ ἡρμήνευσεν ἄν, καθ' αὑτὸ δ' ἂν ἦν σκληρόν πως. τοσαῦτα καὶ περὶ τῆς δριμύτητός τε καὶ ὀξύτητος ὡς προσηκουσῶν τῇ τε ἀφελείᾳ καὶ τῇ γλυκύτητι.

Ὁ δὲ περὶ ἡδονῆς οὗτος καὶ γλυκύτητος ἡμῖν ῥηθεὶς
328 λόγος ὁ αὐτὸς ἂν εἴη δήπου τῷ περὶ ἁβρότητος καὶ περὶ τοῦ ὡραίου λεγομένου λόγου, καὶ εἴ τι τοιουτότροπον. ταῦτα γὰρ οἶμαι πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα ὀνόματι διαλλάττει μόνῳ, ἔστι δὲ τὰ αὐτά. ὅταν γὰρ ἤτοι ἐρωτικόν

τι ἐννόημα λέγωμεν ἢ καὶ τῶν ἄλλων τι τῶν ἰδίων γλυκύτητος, μεθοδεύωμέν τε οὕτως καὶ ἑρμηνεύωμεν δι' ἐπιθέτων καὶ ποιητικῶν ὀνομάτων, παρισῶμέν τε τοῖς σχήμασιν ἢ τοῖς κώλοις ἢ καὶ ἄλλῳ τινὶ κάλλους ἰδίῳ σχήματι ἐξαγγέλλωμεν, συντιθῶμέν τε οὕτως, καὶ τοὺς μὲν ῥυθμοὺς ποιῶμεν σεμνοὺς ἅμα καὶ καλούς, τὰς δὲ ἀναπαύσεις σεμνὰς ὁμοῦ καὶ ἀφελεῖς, ὡραῖος καὶ ἁβρὸς κατ' ἀνάγκην ἡμῖν ὁ λόγος γίνεται, ὥστε οὐκ οἶδα, εἴ τι διαλλάττει ἡδονὴ καὶ ὥρα ἡ ἐν λόγῳ ἁβρότητος ἢ γλυκύτητος ἢ τινος ἄλλου τοιουτοτρόπου. ἀλλὰ περὶ μὲν ἀφελείας καὶ γλυκύτητος τοσαῦτα, ἑξῆς δ' ἂν εἴη λέγειν περὶ ἐπιεικείας.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΕΙΚΕΙΑΣ.

Ἐπιεικὴς καὶ ἠθικὸς λόγος γίνεται κατ' ἔννοιαν μὲν 6
ἤτοι ὅταν ἑκόντα τις αὐτὸν μειονεκτοῦντα δεικνύῃ, ὡς ἐν τῷ κατὰ Κόνωνος, ὅτι παρὸν αὐτῷ καὶ λωποδυσίου καὶ ὕβρεως δίκας λαβεῖν, ὅμως αἰκίας δικάζεται, ἢ ὅταν εἰς ἴσον ἑαυτόν τις ἄγῃ τοῖς πολλοῖς, καίπερ οὐκ ὢν τῶν 329
πολλῶν εἷς. σχεδὸν δὲ καὶ τοῦτο ταὐτόν ἐστι τῷ προειρημένῳ· καθόλου γὰρ ἡ ἐπιείκεια παρατεθραυσμένον ἔχει τὸ δίκαιον διὰ φιλανθρωπίαν, ὡς ἔφη Πλάτων. καὶ τὸ μὴ ὄντα οὖν τῶν πολλῶν ἕνα ἑαυτὸν ἐν τοῖς πολλοῖς ἀριθμεῖν οὐδὲν ἄλλ' ἢ ἑκόντα μειονεκτεῖν ἐστιν, ὅμως δὲ κείσθω καὶ κατ' εἶδος ἕκαστον. δεύτερον οὖν εἶδος τῆς ἐπιεικείας τὸ τοῖς πολλοῖς ἑαυτὸν συναριθμεῖν. πολὺ τὸ τοιοῦτον ἐν τῷ κατὰ Μειδίου, καὶ πρῶτόν γε τὸ ἐγὼ δ' ὅπερ ἂν καὶ ἡμῶν ἕκαστος ὑβρισθεὶς προείλετο πρᾶξαι, τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐποίησα. εἰ δὲ καὶ δεινῶς ἐνταῦθα, ἑτέρου λόγου. τοῦτο γὰρ φύσει τῆς δεινότητος ἴδιον τὸ εἰς δέον [εἰδέναι] χρῆσθαι

τοῖς τε ἄλλοις καὶ τοῖς εἴδεσι τοῦ λόγου, ὥσπερ ἐνταῦθα εἰς δέον κέχρηται τῇ ἐπιεικείᾳ καὶ τῷ ἤθει, ἐπεὶ καὶ τὸ διδόναι τι πλέον τῷ ἐχθρῷ ἑκόντα ἐπιεικές. ἀλλ' ὅρα μεθ' ὅσης δεινότητος ὁ ῥήτωρ τοῦτο ποιεῖ. τῷ γοῦν Χαριδήμῳ δίδωσι τὸ ὡς πολίτῃ ἐξετάζεσθαι, ἵνα μᾶλλον οὕτω παράνομον ἐξελέγξῃ τὸ ψήφισμα· τὰ γὰρ κατὰ τοὺς νόμους τοῖς πολίταις διώρισται. καὶ σκόπει πῶς ἐπισημαίνεται τὸ τῆς ἐπιεικείας ἐν τῷ καὶ θεάσασθε, ὦ Ἀθηναῖοι, ὡς ἐπιεικῶς καὶ ἁπλῶς χρήσομαι τῷ λόγῳ, ὃς εἰς μὲν ταύτην τίθεμαι τὴν τάξιν αὐτόν, ἐν ᾗ πλείστης ἂν τυγχάνοι τιμῆς καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἔτι ἐπιεικοῦς λόγου καὶ τὸ λέγειν, ὡς παρὰ γνώμην δικάζεται καὶ ὡς ἀναγκάσαντος τοῦ ἐχθροῦ εἰς δικαστή-
330 ριον ἥκει δέον ἐπὶ τῶν φίλων καὶ τῶν ἐπιτηδείων διακεκρίσθαι, οἷον εἰ μὲν ἐβούλετο Ἄφοβος τὰ δίκαια ποιεῖν καὶ τὰ ἑξῆς ἐπιεικείας συστατικά, καὶ τὸ οὐδένα πώποτε τῶν πολιτῶν οὔτε γραφὴν γραψάμενος οὔτ' ἐν εὐθύναις λυπήσας καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ τὸ ἐπειδὴ γὰρ οὐχὶ τῶν πολιτευομένων οὐδὲ τῶν ἐνοχλούντων ὑμᾶς ὢν πρᾶγμα τηλικοῦτον φημὶ δείξειν πεπραγμένον καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ τὸ φάσκειν δὲ ἀπείρως ἔχοντα λόγων εἰς δικαστήριον εἰσιέναι. δύναται μέντοι καὶ ἄλλο ἐμφαίνειν, καὶ μὴν καὶ τὸ ἐπιεικὲς ἢ ὅλως τό γε ἠθικὸν τῷ ἠναγκάσθαι λέγειν· τὸ γὰρ μὴ βουλόμενον ἥκειν ἅμα συνεμφαίνεται. καθόλου τε ὅπερ ἔφην ἀρχόμενος τοῦ περὶ ἐπιεικείας λόγου, πάντα ὅσα ἐστὶ προσώπου συστατικὰ ὡς ἑκόντος μειονεκτοῦντος ἠθικὸν ποιεῖ τὸν λόγον καὶ ἐπιεικῆ κατὰ τὴν ἔννοιαν. τούτοις δὲ ἅπασι τοῖς προειρημένοις καὶ ὅτε φεύγοι τις, δύναται χρῆσθαι ἀναστρέψας, οἷον ὡς παρὸν αὐτῷ διώκειν

ὁ δὲ φεύγει, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο καταφρονηθείη, ὅτι χρηστός ἐστιν ἢ τῶν πολλῶν εἷς, καὶ ὡς οὐδένα μέντοι πώποτε ἐδίωξεν αὐτός, καὶ ὡς ἄκων ἥκει, καὶ ὅλως ὅπερ ἔφην, ἅπασι τοῖς προειρημένοις, καὶ εἴ φεύγοι τις, 331 χρῆσθαι δύναται. πολλὰ τῶν τοιούτων ἐν ἰδιωτικοῖς τὰ παραδείγματα, καὶ πλείονά γε παρὰ τῷ Λυσίᾳ καὶ τῷ Ὑπερίδῃ· φύσει γὰρ οἱ ἄνδρες ἠθικώτεροι, ταῖς δὲ μεθόδοις καὶ μᾶλλον.

Μέθοδος δὲ ἐπιεικείας πρῶτον μὲν ἡ σφόδρα ἐοικυῖα ταῖς ἐννοίαις ταῖς ἐπιεικέσι τὸ ἑκόντα ἐλαττοῦν τὰ ἑαυτοῦ χρηστά, ἢ ὅσα ἔχει κατὰ τοῦ ἐχθροῦ σφοδρά, ταῦτα ἑκόντα μειοῦν καὶ μὴ λέγειν σφοδρῶς. καὶ τὰ μὲν ἑαυτοῦ ἐλαττοῖ ὁ Δημοσθένης κατὰ μέθοδον οὕτως, εἰ παρὸν αὐτῷ λέγειν ἀξιωματικῶς, οἷον μετὰ ταῦτα δὲ τοὺς ἀποστόλους ἀπέστειλα ἅπαντας, καθ' οὓς Χερρόνησος ἐσώθη καὶ τὸ Βυζάντιον καὶ πάντες οἱ σύμμαχοι ὁ δὲ εἶπεν ὡς ἑτέρως, οἷον τῆς μέντοι διακονίας τῆς ἐφ' ἑκάστῳ τῶν πεπραγμένων καὶ ἐμαυτῷ μετεῖναί φημι. ὁρᾷς ὡς ἐν ἀμφοτέροις μὲν ταὐτόν ἐστι πρᾶγμα δηλούμενον, ὅτι ἐγὼ συμβεβούλευκα καὶ ἐγὼ ἔγραψα, ὅσον δὲ τοῦτο ἐκείνου ἐπιεικέστερον εἴρηται καὶ ταπεινότερον, ἀλλ' οὗτος μὲν εἰς δέον ἑκατέρῳ χρῆται οὐ κατ' ἐπιείκειαν ἀλλὰ δεινότητα, ἐκεῖνο μὲν ἐλαττώσας, τουτὶ δὲ αὐξήσας. βουλόμενος μέντοι τις ἐπιεικῆ ποιεῖν τὸν λόγον καὶ ἠθικὸν οὕτως ἂν οἶμαι μεθοδεύσειε, σπάνια δὲ τῆς τοιᾶσδε μεθόδου τὰ παραδείγματα. οὔκουν ἔγωγε ἠδυνήθην ἐκ τοῦ παραχρῆμα λαβεῖν τι παρὰ τοῦ ῥήτορος ἢ ἄλλου του τοιαύτης μεθόδου παράδειγμα. αἱ γὰρ εἰρωνεῖαι οὐκ εἰσὶν ἐπιείκειαι, ἀλλ' ἠθικὸς μὲν ὁ λόγος, βαρὺς δὲ καὶ οὐκ ἐπιεικής, οἷον μανία γὰρ ἴσως

332 ἐστὶ τὸ ὑπὲρ δύναμίν τι ποιεῖν, καὶ πάλιν βούλει ἐμαυτὸν μέν, ὃν ἂν σὺ λοιδορούμενος καὶ διασύρων καλέσαις Βάταλον, καὶ πολλά ἐστι τοιαῦτα. ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα βαρέα μὲν καὶ διὰ τοῦτο ἠθικά, οὐ μὴν ἐπιεικῆ γε, οὐδὲ ἐπιεικὲς τὸ ἦθος ἔχει. σπάνια οὖν, ὅπερ ἔφην, τῆς τοιαύτης μεθόδου τὰ παραδείγματα, καὶ παρασχέσθαι μέν τι τοιοῦτον ἐγώ σοι νῦν, ὅπερ ἔφην, οὐ δεδύνημαι, ἐπεὶ πόνος ἄλλος ἤπειγεν ὡς ἀληθῶς, ἐνδείξασθαι μέντοι σαφῶς τὴν φύσιν αὐτοῦ δεδυνῆσθαι νομίζω, ὥστε τάχα οὐ χαλεπῶς καὶ παραδείγματα ἴδια τοῦ εἴδους εὕροι τις ἂν ζητῶν, εἰ φροντίσειεν. εἴη δ' ἂν οὐκ ὀλίγα παρὰ τῷ Πλάτωνι, ἔνθα ἂν ὁ Σωκράτης ἔχῃ τι λέγειν περὶ αὐτοῦ, καὶ οἶμαί γε εἶναί τι τοιοῦτον ἐν τῷ Χαρμίδῃ καὶ ἐν τῷ συμποσίῳ μετὰ τοὺς Ἀλκιβιάδου λόγους καὶ πολλαχοῦ μέντοι.

Ἀλλὰ τὰ μὲν καθ' ἑαυτὸν οὕτως ἄν τις ἐλάττω ποιοίη τῷ ἐπιεικεῖ κατὰ μέθοδον λόγῳ, τῶν δὲ δεόντων ῥηθῆναι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ σφοδρῶς ἐλάττωσις ἐκ μεθόδου κατὰ δύο γίνεται τρόπους. ἢ γὰρ ἐνδείκνυται ὁ ποιῶν τοῦτο, ὅτι ἑκὼν ἐπιεικέστερον λέγει, ἢ ἄνευ ἐνδείξεως αὐτὸ ποιεῖ. καὶ ὅτε μὲν ἐνδείκνυται, ἔχει τι τῆς σφοδρότητος, εἰ καὶ βραχύ, ἀλλ' οὖν ἔχει γε ὁ λόγος, οἷον καί μοι μηδὲν ὀργισθῇς, οὐδὲν γὰρ
333 ἐρῶ σε φλαῦρον, καὶ πάλιν τὸ δὲ τοῦ θέντος τὸν νόμον τὰ μὲν ἄλλα ἔγωγε οὐκ οἶδα, οὐδὲ λέγω φλαῦρον οὐδέν, οὐδὲ σύνοιδα, ἐκ δὲ τοῦ νόμου σκοπῶν εὑρίσκω τούτου πολὺ κεχωρισμένον καὶ τὰ ἑξῆς. ὅτε δὲ μηδὲν ἐνδείκνυται, παντάπασιν ἐπιεικὴς κατά γε τοῦτο ὁ λόγος δείκνυται, οἷον τίνος οὖν ἕνεκα εἰ τὰ μάλιστα μή τινες, ἀλλὰ πάντες ἦσαν ἀνάξιοι, τῶν αὐτῶν ἠξίωσεν ὑμᾶς τε κἀκείνους; ὁρᾷς πῶς ἔχων, εἴπερ ἐβούλετο, εἰπεῖν

σφοδρῶς, οἷον τίνος ἕνεκα, εἰ τὰ μάλιστα μή τινες, ἀλλὰ πάντες ἦσαν ἀνάξιοι, τὴν αὐτὴν ἀτιμίαν ὑμῶν τε κατέγνω κἀκείνων; ὁμοίως γὰρ ἀμφοῖν ἀφαιρεῖται τὴν μὲν ἀτέλειαν ἐκείνων, ὑμῶν δὲ τὴν ἐξουσίαν τοῦ διδόναι ὅτῳ ἂν βούλησθε, ὁ δ' ἐπιεικῶς σφόδρα καὶ ἠθικῶς ἔφη τῶν αὐτῶν ἠξίωσεν ὑμᾶς τε κἀκείνους. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ ἐν συμβουλευτικοῖς δοκοῦσι δέ μοι Λακεδαιμόνιοι δεινῶν ἔργον ἀνθρώπων ποιεῖν· τό τε γὰρ ἐνδοιάσαι καὶ μὴ ἀποφήνασθαι, ὅτι δεινοὶ Λακεδαιμόνιοι, ἀλλὰ δοκοῦσί μοι εἰπεῖν, τό τε μὴ καθάπαξ δοκεῖν αὐτοὺς εἶναι δεινοὺς εἰπεῖν αὐτόν, ἀλλὰ δεινοῖς ἐοικότας ἁπλῶς, ἔργον δέ τι δεινῶν 334
ἀνθρώπων διαπράττεσθαι, σφόδρα ὑφιέντος ἦν τὸ ἐπιφορικὸν καὶ σφοδρόν, ἠθικὸν δὲ καὶ ἐπιεικῆ λόγον παρεχομένου. δῆλον δ' ἐστὶ τοῦτο ἐκ τῶν κατὰ Φιλίππου ῥηθέντων ἐναντίως τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ λέγοντος ἐκεῖ τοῦ ῥήτορος, οἷον μὴ πανοῦργος ὢν καὶ δεινὸς ἄνθρωπος· πρῶτον μὲν γὰρ πανοῦργός φησιν, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς δεινός, σφοδρότερον δὲ τὸ πανοῦργος ὄνομα τοῦ δεινὸς δήπουθεν. ἔπειτα οὐδὲ δοκεῖν αὐτῷ πανοῦργον τὸν Φίλιππον εἶναι ἔφη, οὐδὲ ἐνεδοίασεν, ὥσπερ ἐκεῖ, ἀλλ' ἀπεφήνατο. ἔπειτα οὐκ ἐοικέναι πανούργοις ἢ δεινοῖς, ὥσπερ τοὺς Λακεδαιμονίους ἔλεγεν, ἀλλ' αὐτὸν εἶναι τὸν Φίλιππον καὶ δεινὸν καὶ πανοῦργον. οὐκοῦν ταῦτα μὲν καὶ σφοδρὰ καὶ τραχέα, ἐκεῖνα δὲ ἠθικὰ καὶ ἐπιεικῆ καὶ σαφῶς ὑφιέντος τῆς σφοδρότητος τοῦ ῥήτορος. εὕροις δ' ἂν οὐκ ὀλίγα παραδείγματα τῆς τοιαύτης μεθόδου, καθ' ἣν τὰ κατὰ τῶν ὑποκειμένων προσώπων ῥηθέντα ἂν ἐλαττώσειέ τις. οὐ γὰρ τῆς ἑτέρας λέγω, καθ' ἣν τὰ ἴδιά τις ἂν ἀγαθὰ μειώσειεν, ὡς ἔν τε τοῖς συμβουλευτικοῖς καὶ ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην. καίπερ γὰρ ὢν ἀγωνιστικὸς οὗτος ὁ λόγος,

ὅμως πολὺ τὸ ἦθος ἐν τοῖς περὶ τὸ πρόσωπον ἔχει καὶ κατὰ τὴν μέθοδον, καὶ ἴσως καὶ τὰ λοιπά, ὥσπερ καὶ οἱ συμβουλευτικοί.

Ἀλλ' ἐκεῖσε ἐπανιτέον. μέθοδος γὰρ ἐπιεικείας πρώτη μὲν ἡ προειρημένη. μετὰ ταύτην δὲ ἡ ἐκ παραλείψεως. δοκεῖ γάρ πως ἐπιεικὲς εἶναι τὸ ἑκόντα παρα-
335 λείπειν ὅσα τις εἰπεῖν ἔχει κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἢ καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ. καὶ πολύ γε τὸ ἀξιόπιστον διὰ τὴν ἐμφαινομένην ἐπιείκειαν αἱ παραλείψεις ἔχουσι, γίνονται δέ, ὡς ἔφην, ἐπ' ἀμφοῖν, καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμῶν, καὶ ἐν τοῖς ὑπὲρ ἡμῶν. καὶ γίνονταί γε διχῶς, καθάπερ καὶ τὴν μείωσιν τὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐλέγομεν γίνεσθαι διχῶς· ἢ γὰρ ἄντικρυς παραλείπει, ἢ εἰπὼν οὐδὲν προστίθησιν, ἐνδείκνυται δὲ μόνον καὶ ὥσπερ τινὰ πρόσληψιν ἀορίστου ποιεῖται, οἷον καὶ περὶ ὧν μέν ἐστί τις ἀμφισβήτησις, ὡς ἄρα ὑπὲρ τῆς πόλεως εἴρηκεν, ἐάσω, καὶ πάλιν παραλείπω τὰ πολλὰ διὰ τόδε, φησί, καὶ τόδε. ἤτοι οὖν οὕτως, ἢ τῇ μεθόδῳ μόνῃ χρῆται παραλειπτικῇ, τὰ πράγματα δὲ οὐδὲν ἧττον λέγει, οἷον καὶ οὐδὲν ἂν εἴποιμι τούτων, οὔτε εἴ τινας ἐκ τῶν πολεμίων ἐλυσάμην, οὔτ' εἴ τισι πενομένοις θυγατέρας συνεξέδωκα, καὶ πάλιν Ὄλυνθον μὲν δὴ καὶ Μεθώνην καὶ Ἀπολλωνίαν καὶ δύο καὶ τριάκοντα πόλεις ἐπὶ Θρᾴκης ἐῶ καὶ τὰ ἑξῆς. τούτων τοίνυν ἡ μὲν καὶ λέγουσα τὰ πράγματα παράλειψις, οἷον Ὄλυνθον μὲν δὴ καὶ τὰ ἑξῆς ἀξιοπιστίαν μόνον μετὰ τοῦ ἤθους ποιεῖ, ἡ δὲ οὐδὲν ἔχουσα τοιοῦτον, οἷον καὶ περὶ ὧν μέν ἐστί τις ἀμφισβήτησις, ὡς ἄρα ὑπὲρ τῆς πόλεως εἴρηκεν,
336 ἐάσω μετὰ τῆς ἀξιοπιστίας καὶ τοῦ ἤθους ἔτι καὶ περιβολὴν ποιεῖ διὰ τὴν τοῦ ἀορίστου πρόσληψιν· τὰ γὰρ

τοιαῦτα οὐδὲν ἄλλ' ἢ ἀορίστου ἤ τινος τοιούτου προςλήψεις εἰσὶ κατὰ παράλειψιν μεθοδευθεῖσαι.

Τρίτη δὲ ἐπιεικείας μέθοδος ἡ τὸν καθαρὸν ποιοῦσα λόγον, διότι ἡ αὐτή, καὶ τον ἀφελῆ. ὅτι γὰρ τον ἐπιεικῆ δόξαντα ἂν εἶναι λέγειν πολὺ τὸ ἀφελὲς ἐμφαινόμενον ἔχειν δεῖ, καὶ ὁ κατὰ μικρον λόγου θεωρίας ἐπαΐων συναίσθοιτ' ἄν. καὶ μὴν καὶ ἡ λέξις τοῦ ἐπιεικοῦς λόγου ἡ καθαρὰ καὶ ἀφελής, σχήματά τε καὶ κῶλα καὶ συνθήκη κατὰ ταὐτά, αἵ τε ἀναπαύσεις καὶ οἱ ῥυθμοὶ ὡσαύτως, εἰ δή τι καὶ ταῦτα δύναται συλλαμβάνειν πρὸς ἐπιεικοῦς λόγου ἔμφασιν.

ΠΕΡΙ ΑΛΗΘΙΝΟΥ ΛΟΓΟΥ.

Ὁ ἐνδιάθετος καὶ ἀληθὴς καὶ οἷον ἔμψυχος λόγος 7
τὸ μὲν πλεῖστον ἔχει περὶ τὴν μέθοδον καὶ τὰ σχήματα τήν τε λέξιν καὶ ὅσα τούτοις ἕπεται, γίνεται μὴν καὶ κατ' ἔννοιαν· αἱ γὰρ ἀφελεῖς πᾶσαι πάντως εἶεν ἂν τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου, ἢ πῶς ἂν ἔτι τὸ ἦθος ἔχειν δύναιντ' ἂν ἀκριβῶς; τάχα δ' ἂν καὶ αἱ ἐπιεικεῖς τούτου τοῦ εἴδους εἶεν. ἴδιαί γε μήν εἰσιν ἔννοιαι παρὰ τὰς προειρημένας τοῦ οἷον ἐμψύχου λόγου αἱ σχετλιαστικαί, οἷον
αὐτὸς ὢν οἶμαι θαυμάσιος στρατιώτης, ὦ Ζεῦ. 337
μετὰ γὰρ τὴν γενομένην κατὰ τὴν εἰρωνείαν βαρύτητα, ἐπήγαγε τὸ ὦ Ζεῦ. ἑτέρα δέ τις αὕτη δήπουθεν παρὰ τὴν προειρημένην ἐστὶν ἔννοια τὸ ὦ Ζεῦ σχετλιαστική. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ ἀλλ' Ἀνδροτίων ὑμῖν πομπείων ἐπισκευαστής, Ἀνδροτίων, ὦ γῆ καὶ θεοί. ἀλλ' ἴσως τοῦτο κατὰ τὴν μέθοδον, οὐ κατὰ τὴν ἔννοιαν, τὸ μέντοι καὶ Χαρίδημον εἰ χρὴ φρουρεῖν, βουλεύεται, Χαρίδημον, οἴμοι, ἔχει τινὰ

καὶ ἰδίαν ἐν τῷ οἴμοι ἔννοιαν. καὶ μυρία τούτου παρὰ Δημοσθένους λάβοις ἂν παραδείγματα.

Ἀλλ' ἔννοιαι μὲν αὗται λόγου ἐνδιαθέτου γνώριμοί τινες οἶμαι καὶ σαφεῖς ὀφθῆναι, εἰ δὲ καὶ μέθοδος εἴη τις ὁ σχετλιασμὸς περὶ ἔννοιαν οὐ τοιαύτην, οἷον οὐ φύσει σχετλιαστικήν, ὡς τὸ ἀλλ' Ἀνδροτίων ὑμῖν πομπείων ἐπισκευαστής, Ἀνδροτίων, ὦ γῆ καὶ θεοί, σαφὴς δήπου ἡ μέθοδος καὶ οὐδὲν ἔχουσα δυσχερὲς πρὸς καταμάθησιν. αἱ μέντοι λοιπαὶ μέθοδοι τοῦ ἀληθινοῦ λόγου σχεδὸν ἄρρητοί εἰσιν. εἴτε γὰρ εὐχὰς ποιοίη τις εἴτε ἄλλο τι τοιοῦτον, οὐχ ἁπλῶς διὰ τῶν εὐχῶν ἢ διὰ τῶν ὁμοίων ταύταις ἐνδιάθετος ὁ λόγος γίνεται, ἀλλ' ἔστι ταῦτα μὲν ἁπλῶς κατὰ ἀφέλειαν ἠθικά. ἕτερα δὲ παρὰ ταῦτά ἐστιν, οἶμαι, τὰ ποιοῦντα οἷον ἔμψυχον εἶναι δοκεῖν τὸν λόγον, αὐτίκα τὸ πρῶτον μέν, ὦ Ἀθηναῖοι, τοῖς θεοῖς εὔχομαι πᾶσι
338 καὶ πάσαις εὐχή τίς ἐστι δήπουθεν, ἀλλά τι παραπλήσιον ἔχει τῷ ἀλλὰ γὰρ ἐνταῦθα τῶν φόβων εἴημεν ἐν Σικελικοῖς ὑπὸ Ἀριστείδου εἰρημένῳ, λέγω δὲ οὐχ ὡς τούτου βελτίονος ὄντος ὧν Δημοσθένης εἶπε· μαινοίμην γὰρ ἄν, εἰ τοῦτο λέγοιμι, ἀλλ' ὅτι τοῦτο ἐκείνου ἀληθέστερόν ἐστιν. οὐ γὰρ ἀπῄτει τὸν Δημοσθένην ὁ καιρὸς εὐθὺς κατ' ἀρχὰς ἀληθινόν πως, ἀλλ' ἄλλως ἠθικόν πως τὸν λόγον παρασχέσθαι, καὶ ἐδείκνυμεν τοῦτο καὶ ἕτερα πλείονα ἑπόμενα τούτοις, ὅτε τὸν λόγον ἐθεωροῦμεν. εὕροις δ' ἂν οὐκ ὀλίγα τοιαῦτα οὕτως ἀληθινῶς εἰρημένα καὶ παρὰ τῷ ῥήτορι. καὶ μὴν καὶ τὸ καλῶ δὲ τοὺς θεοὺς πάντας καὶ πάσας, ὅσοι τὴν χώραν ἔχουσι τὴν Ἀττικήν, καὶ τὸν Ἀπόλλω τὸν Πύθιον καὶ τὰ ἑξῆς ὅρκος ἐστὶ δήπουθεν, ἀλλὰ σκόπει, εἰ ὅμοιον τοῦτ' ἐκείνῳ τῷ ἐπεὶ εἰ μὴ διὰ τὸ τούτους βούλεσθαι σῶσαι, ἐξώλης

ἀπολοίμην καὶ προώλης, εἰ προσλαβὼν ἀργύριον πάνυ πολὺ μετὰ τούτων ἐπρέσβευσα. ἐνταῦθα μέντοι καὶ ἡ ἐπιμονὴ τῆς ἀφελείας πεποίηκε πλέον τὸ ἐνδιάθετον τὸ πάνυ πολύ. ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐπανιτέον, ὅτι αἱ μέθοδοι τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου σχεδὸν μὲν ἄρρητοί εἰσιν, ὅμως δὲ ἡμῖν τι τολμητέον εἰπεῖν καὶ περὶ τούτων, εἴ πως αὐτὰς ἐνδείξασθαι δυνηθείημεν. λέγω τοίνυν, ὅτι σχεδὸν μία μέθοδός ἐστιν ἅπαντος ἐνδιαθέτου λόγου, τὸ μὴ προλέγειν μήθ᾽ ὡς ὄμνυσί τις, ἀλλ᾽ ἁπλῶς οἷον ἐμπίπτειν εἰς τὸν ὅρκον, 339 μήθ᾽ ὡς εὔξεταί τις, ἀλλ᾽ ἁπλῶς παραπεσὸν εὔχεσθαι, οἷόν ἐστι καὶ τὸ ὡς μηδὲ νῦν ὤφελον, οἷον ἡνίκα τὰς δίκας τοῖς ἐπιτρόποις ἐλάγχανον, μειρακύλλιον ὢν κομιδῇ, καὶ τοῦτον οὐδ᾽ εἰ γέγονεν εἰδὼς οὐδὲ γινώσκων, ὡς μηδὲ νῦν ὤφελον. καὶ μὴν καὶ τὸ θαυμάζειν τι πρᾶγμα ἠθικὸν ποιεῖ τὸν λόγον καὶ ἐνδιάθετον. ἀλλ᾽ ἐὰν μὲν προείπῃς, ὅτι θαυμάζεις, οὐκέθ᾽ ὁμοίως τὸ ἐνδιάθετον τοῦ λόγου σώζεται, ἀλλ᾽ ἁπλῶς μέντοι ἠθικὸς καὶ οἷον ἀφελὴς οὕτως ὁ λόγος γένοιτ᾽ ἄν, καὶ κατὰ τοῦτο μόνον ἔχων τι τοῦ ἀληθοῦς, οὐ μὴν ἀκριβές γε τοῦτο. ἂν δ᾽ ἀφέλῃς μὲν τὸ λέγειν, ὅτι θαυμάζεις, ψιλὰ δὲ καὶ καθ᾽ ἑαυτὰ λέγῃς ἃ θαυμάζεις πράγματα, ἐνδεικνύμενος τοῦτο αὐτὸ τὸ θαυμάζειν, πλεῖον ποιήσεις τὸ ἐνδιάθετον, καὶ ὡς ἀληθῶς ἔμψυχον, οἷον καὶ τοιαῦτα συνειδὼς βεβιωμένα ἑαυτῷ ὁ ἀκάθαρτος οὑτοσὶ τολμήσει βλέπειν εἰς ὑμᾶς, καὶ τὸν βεβιωμένον αὐτῷ βίον αὐτίκα δὴ μάλα ἐρεῖ μακρᾷ τῇ φωνῇ, ἐφ᾽ οἷς ἔγωγε ἀποπνίγομαι. οὐκ ἴσασιν οὗτοι σέ; καὶ τὰ ἑξῆς. τὸ γὰρ ἐφ᾽ οἷς ἔγωγε ἀποπνίγομαι· οὐκ ἴσασιν οὗτοι σέ; σφόδρα πολὺ τὸ 340 ἐνδιάθετον ἔχει, ὡς δὴ θαυμάζοντος τὸν λέγειν τολ-

μῶντα τὰ τοιαῦτα. καὶ πάλιν βουλεύεσθε, ὦ Ἀθηναῖοι, Θηβαίους ἔχοντες ἐν νήσῳ τί χρὴ ποιεῖν; οὐκ ἀναστήσεσθε; καὶ τὰ ἑξῆς. ἁπλῶς τε ὅπερ ἔφην κἀν τοῖς προειρημένοις, αὕτη μία μέθοδος λόγου τοῦ μέλλοντος ὡς ἀληθῶς ἐμψύχου φανεῖσθαι, τὸ μὴ προλέγειν μὲν ὡς ἔχει τι πάθος ἐν τῇ ψυχῇ, οἷον θαῦμα ἢ φόβον ἢ ὀργὴν ἢ λύπην ἢ ἔλεον ἢ πεποίθησιν ἢ ἀπιστίαν ἢ ἀγανάκτησιν ἤ τι τῶν τοιούτων, πεποιθότως γε μὴν προάγειν τὸν λόγον, ὡς ἂν ὁ καιρὸς ἀπαιτῇ, οἷον μετ' ὀργῆς ἢ θαυμασμοῦ ἤ τινος τῶν προειρημένων. μετ' ὀργῆς μὲν ὡς ἐν τῷ ἔπειτα ὦ κατάρατε καὶ γραμματοκύφων, καὶ πάλιν καὶ τὰ τοιαῦτα συνειδὼς ἑαυτῷ ὁ ἀκάθαρτος οὑτοσὶ καὶ τὰ τοιαῦτα. ἐλέου δὲ ὅταν λέγῃ, τοὺς ταλαιπώρους Φωκέας, καὶ πάλιν ἀλλ' ὁ μὲν ἄθλιος ἄνθρωπος ἠτίμωταί τε καὶ ὕβρισται. θαυμασμοῦ δὲ παράδειγμα, οἷον ἐγώ σοι ξενίαν Ἀλεξάνδρου; καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ τὸ προειρημένον δὲ τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον βουλεύ-
341 εσθε, ὦ Ἀθηναῖοι, τί χρὴ ποιεῖν, Θηβαίους ἔχοντες ἐν νήσῳ; τοῦ δὲ σὺν φόβῳ λόγου προϊόντος παρὰ μὲν τοῖς ῥήτορσιν οὐκ ἂν ἴσως εἴη παράδειγμα, αἱ μέντοι κωμῳδίαι καὶ αἱ τραγῳδίαι μυρία ἔχουσι τοιαῦτα. ἀγανάκτησιν δὲ ἐμφαίνει τὰ τοιαῦτα Χαρίδημον οἴμοι, καὶ πάλιν Ἀνδροτίων, ὦ γῆ καὶ θεοί. πεποιθότως δὲ ἐρεῖς, ὅταν λέγῃς, ἐγὼ συμπλέων ἐθελοντὴς πάσχειν ὁτιοῦν ἕτοιμος, ἐὰν μὴ ταῦτα οὕτως ἔχῃ. τοῦ δ' αὖ κατὰ πεποίθησιν ἐνδιαθέτου λόγου τὸ καὶ ταῖς ἀπαντήσεσι ταῖς πρὸς τὰς ἀντιθέσεις, ἢ καὶ ἄλλως, χωρὶς καταστάσεως ταχείαις χρῆσθαι, οἷον ποῖ δὴ προσορμιούμεθα, ἤρετό τις, εἶτα ἡ ἀπάντησις χωρὶς καταστάσεως εὑρήσει τὰ σαθρά, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ πά-

λιν κακοδαιμονοῦσι Βυζάντιοι σφόδρα γε, ἀλλ' ὅμως αὐτοὺς δεῖ σῶς εἶναι· συμφέρει γὰρ τῇ πόλει. αὕτη μέντοι ἡ μέθοδος καὶ γοργότητός ἐστιν ἰδία.

Περὶ δὲ συνδρομῆς εἴτε συγχωρήσεως ὡς δεῖ λέγειν, κἀν τῷ περὶ γοργότητος ἔφην ἐρεῖν ἀκριβέστερον, ὅτε περὶ μεθόδου δεινότητος λέγοιμι. ἐκείνης γὰρ ἴδια ταῦτα. ἐπανιτέον δ' ἐφ' ὅπερ ἐλέγομεν. καθόλου γὰρ τὸ χωρὶς καταστάσεως εἰς ἀρχὴν ἀσυνδέτως ἀνάγειν τὸν λόγον ἐνδιάθετον καὶ ἀληθινόν, οἷον νὴ Δία, ἔδει 342
γὰρ τὸ καὶ τὸ γενέσθαι, καὶ τὸ μὴ γενέσθαι, εἶτα ἐξ ἐπεμβολῆς οὐ καταστήσας ἐπήγαγεν ἀσυνδέτως καὶ σφόδρα ἐνδιαθέτως πολλὰ ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν Ὀλύνθιοι νῦν, ἃ τότε εἰ προείδοντο, οὐκ ἂν ἀπώλοντο, πολλὰ Φωκεῖς, πολλὰ τῶν ἀπολωλότων ἕκαστοι. καὶ τὸ ἐφεξῆς δὲ τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον ἀλλὰ τί τούτων ὄφελος; εἶτ' ἐπήγαγεν ὁμοίως ἐξ ἀσυνδέτου μὴ καταστήσας σφόδρα ἐνδιαθέτως, ἕως ἂν σώζηται τὸ σκάφος, τότε χρὴ καὶ ναύτην καὶ κυβερνήτην καὶ πάντα ἄνδρα ἑξῆς πρόθυμον εἶναι, ἐπειδὰν δὲ ἡ θάλαττα ὑπέρσχῃ, μάταιος ἡ σπουδή. τοῦτο δ' ἂν οἰηθείη τις ἴσως σχῆμα καὶ οὐ μέθοδον εἶναι, ἔστι δὲ οὐ τοιοῦτον, ἀλλὰ καθαρῶς μέθοδος. οὐ γὰρ ἁπλῶς τὰ ἀσύνδετα λέγω ποιεῖν τὸν ἐνδιάθετον λόγον, ἀλλὰ τὰ χωρίς τε καταστάσεως, καὶ τὰ ὡς ἀπαντήσεις. αἱ δὲ ἀπαντήσεις οὐ σχήματα, ἀλλὰ μέθοδοί τινές εἰσι δήπουθεν ἢ πάντως γε ἔννοιαι.

Ἔστι δὲ παρὰ τὰς προειρημένας ἑτέρα τις μέθοδος ἐνδιαθέτου λόγου καὶ μάλιστα τοῦ δοκοῦντος σὺν ὀργῇ προϊέναι τὸ μηδὲ τὰς ἀκολουθίας σώζειν τῶν τοῦ λόγου σχημάτων, ἀλλ' οἷον ἐξίστασθαι δοκεῖν ὑπὸ τοῦ πάθους, οἷόν ἐστι καὶ τὸ ἐπειδὴ τοίνυν ἡ μὲν εὐσεβὴς καὶ

δικαία ψῆφος ἅπασι δέδεικται, δεῖ δέ με, ὡς ἔοικε, καίπερ οὐ φιλολοίδορον ὄντα καὶ τὰ ἑξῆς πάντα μέχρι τοῦ οὐκ ἀπορῶν δ' ὅ τι χρὴ περὶ σοῦ
343 καὶ τῶν σῶν εἰπεῖν, ἀπορῶ τοῦ πρώτου μνησθῶ· οὐδαμοῦ γὰρ ἀποδέδοται τὸ ἀκόλουθον τῷ σχήματι, ἀλλ' ἐπιπολὺ τὸ οἷον ἀκρόχολον. διὸ καὶ μᾶλλον ἔμψυχος καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος εἶναι δοκεῖ. δῆλον δὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ παραδείγματος, ὅτι καὶ τὸ ταῖς λοιδορίαις ἄνευ τοῦ ἐπισημαίνεσθαι χρῆσθαι λόγου ἀληθοῦς καὶ ἐνδιαθέτου, οἷον εἰ γὰρ Αἰακὸς ἢ Ῥαδάμανθυς ἢ Μίνως ἦν ὁ κατηγορῶν, ἀλλὰ μὴ σπερμολόγος, περίτριμμα ἀγορᾶς, ὄλεθρος γραμματεύς. μέθοδος δέ τις οἶμαι καὶ αὕτη, δι' ἣν οὔτ' ἐπαχθὴς εἶναι δοκεῖ ὁ λοιδορούμενος, σαφῶς ἐνδεικνύμενος αὐτῷ τῷ μὴ ἐπισημαίνεσθαι, ὡς ὑπ' ὀργῆς προήχθη, καὶ οὐκ ἐσκεμμένος ἥκει πρὸς τὰς λοιδορίας, ἀλλ' αὐτόθεν ἐπελθὸν αὐτῷ δι' ὀργὴν ταῦτα εἴρηκεν, ὅ τε λόγος τὸ πιθανὸν πλέον ἐκ τῶν τοιούτων μεθόδων ἴσχει διὰ τὴν διάθεσιν καὶ τὸ ἐμψύχως προῆχθαι. ἐὰν δὲ ἐπισημήνῃ, ὥσπερ ὁ Αἰσχίνης, οἷον δότε μοι εἰπεῖν κίναιδον αὐτόν, οὔτε ὁμοίως ἔσῃ πιθανός, δόξεις τε ὡς ἀληθῶς εἶναι φιλολοίδορος· οὐ γὰρ πεπονθότος ἐστὶ τὴν ψυχὴν οὐδ' ἐμπαθῶς ἔχοντος τὸ ἐπισημαίνεσθαι, οὐδ' οἷον ἐξεστηκότος ὑπὸ τοῦ πάθους, οὐδ' ἀγνοοῦντος ἃ λέγει, ἀλλὰ νήφοντος καὶ γινώσκοντος ταῦτα καὶ ἐπεσκεμμένου καὶ τοῦτο ἐσπουδακότος λοιδορήσασθαι τῷ ἐχθρῷ. καὶ οὐκέτι οὐδὲ πιθανός ἐστι τῷ μηδὲ ἐν-
344 διαθέτως μηδὲ ἐμψύχως λέγειν. ὁ γὰρ ἐνδιακειμένως τι λέγων σφόδρα γ' ἑαυτὸν γοῦν πεπεικέναι δοκεῖ, διὸ καὶ πιθανός ἐστιν, ὁ δ' ὡς ἑτέρως οὐκ ἔχει τὴν πιθανότητα ὁμοίαν.

Ἔτι μέθοδος ἀληθινοῦ καὶ οἷον ἐμψύχου λόγου σχε-

δὸν μὲν ἡ αὐτὴ οὖσα τῇ προειρημένῃ, ἔχουσα μέντοι διαφοράν τινα, ἔστι δὲ τὸ κἂν τοῖς ἄλλοις, καὶ μὴ μόνον ἐν ταῖς λοιδορίαις, δοκεῖν αὐτόθεν πως κινούμενον λέγειν, ἀλλὰ μὴ ἐσκεμμένον, οἷον ἀλλὰ γάρ μικροῦ με παρῆλθε, καὶ πάλιν ἀλλὰ γὰρ ἐμπέπτωκα εἰς λόγους, οὓς αὐτίκα μάλα ὕστερον ἁρμόσει λέγειν. πολλὰ καὶ τῆς τοιαύτης μεθόδου τὰ παραδείγματα παρὰ τῷ ῥήτορι. ἀλλὰ περὶ μὲν ἐννοιῶν καὶ μεθόδου τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου τοσαῦτα.

Λέξις δὲ πᾶσα μὲν ἡ τραχεῖα καὶ σφοδρὰ καὶ πεποιημένη διάθεσιν ἔχει τὴν μετ' ὀργῆς, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς ἐπιφοραῖς, ἐν αἷς καὶ αἱ μὴ συνήθεις, αὐτόθεν δὲ ποιηθεῖσαι καιρὸν ἔχουσιν, ὥσπερ καὶ τὸ ἰαμβειοφάγος καὶ τὸ ἔπειτ' ὦ κατάρατε καὶ γραμματοκύφων, καὶ πᾶσαι αἱ τοιαῦται καιρὸν ἔσχον αὐτόθεν δόξασαι ἀπό τινος διαθέσεως λέγεσθαι. ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν ἐπιφορῶν ἰσχύουσιν, ὅπερ ἔφην, αἱ τραχεῖαι καὶ σφοδραί, καὶ ποιοῦσί γε τὸν ἀληθῆ καὶ οἷον ἔμψυχον λόγον, οὐ μὴν ἔνθα γε ἄλλο τι πάθος ψυχῆς παραδη- 345
λοῦμεν, ὁμοίως ἔτι χρήσιμον ἂν εἴη τὸ τοιοῦτον, ἐν δέ γε ἐλεεινολογίᾳ καὶ παντάπασιν ἥκιστα ἐπιτήδειον. ἐνταῦθα γάρ, ἐν τοῖς πάθεσι λέγω, καθαρότητος μᾶλλον δεῖ καὶ ἀφελείας καὶ γλυκύτητός τε καὶ ἡδονῆς· παράκειται γὰρ τῷ πάθει ταῦτα, ὥσπερ ὁ Ξενοφῶν πεποίηκεν ἐν τῷ περὶ Ἀβραδάτην πάθει καὶ τὴν Πάνθειαν, ἔνθα ἔφη πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ ἡ χεὶρ τοῦ νεκροῦ ἐπηκολούθησεν. ἀπροαιρέτῳ γὰρ προαιρετικὸν περιθεὶς τῇ ἡδονῇ τὸ πάθος ηὔξησε. ποῦ δὲ καὶ τίσι πράγμασι τίνα ἁρμόττει λόγων εἴδη, πολλάκις διεμαρτυράμην ὅτι ἐν τῷ περὶ μεθόδου δεινότητος λέγειν χρή, καὶ ὅτι ἀκριβέστερον ἐκεῖ λέξομεν.

Σχήματά γε μὴν ἐνδιαθέτου κατ' ἐπιφορὰν λόγου,

ἅπερ ἦν καὶ τοῦ σφοδροῦ, αἵ τε ἀποστροφαί, οἷον παρὰ σοὶ κατέλυον, Αἰσχίνη, καὶ σὺ προὐξένεις αὐτῶν, καὶ αἱ μετ' ἐρωτήσεως ἀποστροφαὶ τά τε ἄλλα καὶ διὰ τὸ ἐλεγκτικὸν ἔχουσαι πλέον τὸ ἐνδιάθετον, οἷον τί γὰρ δήποτ' Εὔβουλε, Ἡγησίλεῳ μὲν κρινομένῳ, ὅς ἀνέψιός ἐστί σοι καὶ πάλιν Θρασυβούλῳ πρώην τῷ Νικηράτου θείῳ καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ μυρία δὲ τοῦ σχήματος τούτου παραδείγματα, τὸ
346 μέντοι σὺ δὲ ὅμοιος, Αἰσχίνη; ὁ δὲ ἀδελφὸς ὁ σός; ἄλλος δέ τις τῶν νῦν ῥητόρων; καὶ τὰ ἑξῆς, μετὰ βαρύτητος διὰ τὴν εἰρωνείαν εἰσαχθὲν ἔχει μὲν οὐκ ὀλίγον τοῦ ἐνδιαθέτου κατὰ τὸ τῆς λέξεως σχῆμα, τὸ δὲ ὅλον ἐστὶν ἠθικόν, βαρύτητος τῷ ἐνδιαθέτῳ μιχθείσης κατὰ τὴν μέθοδον τὴν περὶ τὴν ἔννοιαν. ἐνδιάθετον μέντοι σχῆμα καὶ τὸ δεικτικόν, διότι καὶ σφοδρόν, οἷον οὗτός ἐστιν ὁ τὰ Θηβαίων νῦν ὀδυρόμενος πάθη.

Ἔτι ἐνδιάθετον ἔχει σχῆμα καὶ ἡ τοιαύτη διαπόρησις, οἷον εἶτα ὦ — τί ἂν εἰπών σέ τις ὀρθῶς προσείποι; γέγονε δὲ τοιοῦτον διὰ τό, ὡς κἂν τοῖς περὶ μεθόδου τῆς ἰδέας ταύτης εἰρήκαμεν, λέγω τὸ μὴ προσημῆναι μὲν ὡς ἀπορεῖ, ἐνδείξασθαι δὲ ὃ ἔχει πάθος, αὐτῷ τῷ λόγῳ. τοῦτο δὲ εἴτε σχῆμα εἴτε μέθοδός ἐστιν, ὡς ἐλέγομεν, ἀλλ' οὖν ἐν τῷ περὶ τῶν ἐνδιαθέτων σχημάτων κείσθω.

Καὶ ἡ ἀποσιώπησις δὲ ἐνδιαθέτου λόγου καὶ ὡς ἀληθῶς οἷον ἐμψύχου. παραδείγματα ταύτης, ἀλλ' ἐμοὶ μέν, οὐ βούλομαι δὲ δυσχερὲς οὐδὲν εἰπεῖν ἀρχόμενος τοῦ λόγου, καὶ ἐν τῷ ὑπὲρ Μεγαλοπολιτῶν οὐ γὰρ περὶ τούτων· ἀλλ' ἐάσω τό γ' ἐπελθὸν εἰπεῖν μοι. καὶ μὴν καὶ αἱ ἐπικρίσεις τοιαῦται, οἷον πόθεν; πολλοῦ γε καὶ δεῖ, καὶ πάλιν

σχετλιάσας, εἶτα ηὔξησε τὸ ἐνδιάθετον τῇ ἐπικρίσει, οἷον δεινὸν μέν, ὦ γῆ καὶ θεοί. πῶς γὰρ οὔ; κατὰ τῆς πατρίδος.

Αἱ δὲ ἐνδοιαστικαὶ ἐπικρίσεις ἧττον ἔχουσι τὸ ἐνδιά- 347 θετον, ἠθικαὶ μέντοι οὐδὲν ἧττόν εἰσι καὶ μᾶλλον προσήκουσι τῇ βαρύτητι, οἷον μέλλων δὲ τοῦ τε ἰδίου βίου παντός, ὡς ἔοικε, λόγον διδόναι τήμερον καὶ τὰ ἑξῆς, ὃ δὲ λέγω, αὐτίκα ἔσται φανερὸν ἐν τῷ περὶ βαρύτητος. τὴν δὲ ἐπίκρισιν ἴσως οὐδὲ σχῆμα, ἀλλ᾽ ἔννοιάν τινα θετέον, ὃ μέντοι πέφυκε ποιεῖν, εἰρήκαμεν.

Ἔτι ἐνδιάθετον σχῆμα καὶ ἡ τοιαύτη ἐπιδιόρθωσις, ἡ αὐξήσεως ἕνεκα παραλαμβανομένη, οἷον ὀψὲ γάρ ποτε, ὀψὲ λέγω, χθὲς μὲν οὖν καὶ πρώην, καὶ πάλιν ὡς ἔστι τῶν αἰσχρῶν, μᾶλλον δὲ τῶν αἰσχίστων. πολὺ καὶ τοῦτο παρὰ τῷ ῥήτορι ἐνδιαθέτου λόγου σχῆμα καὶ ὁ ἀπόλυτος καλούμενος μερισμός. ἔστι δὲ σχεδὸν ταὐτὸν τῇ ἐπικρίσει, οἷον εἰ δὲ δὴ καὶ ἐν αὐτοῖς οἷς ἐτιμᾶσθε ἠδίκηκέ τις ὑμῶν, καὶ ταῦτα τοιαῦτα, πόσῳ μᾶλλον μισοῖσθ᾽ ἂν διὰ ταῦτα δικαίως ἢ σῴζοισθε; εἶτά ἐστιν ὁ ἀπόλυτος μερισμὸς οὐδὲν ἄλλ᾽ ἢ ἐπίκρισις ὤν, οἷον ἐγὼ μὲν οἶμαι πολλῷ. μὴ λύσας γὰρ τὸν μὲν σύνδεσμον ἐπήγαγεν εὐθὺς βιάσονται τοίνυν ἴσως μεγαλόφωνοι καὶ ἀναιδεῖς ὄντες καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ πολλὰ αὐτοῦ παρὰ τῷ ῥήτορί ἐστι τὰ παραδείγματα. λαμβάνεται μέντοι ἐπὶ τῶν φύσει ὁμολογουμένων πραγμάτων, ἢ ἀποδεδειγμένων, ἢ ἔμφασίν γε τοῦ ὡμολογῆσθαι ἢ ἀποδεδεῖχθαι ἐχόντων, καὶ ποιεῖ ἅμα τῷ ἐνδιαθέτῳ 348 πλέον τὸ ἦθος διὰ τὴν ἔμφασιν. τοιοῦτον δ᾽ ἂν εἴη καὶ τὸ ἐν τῷ κατὰ Τιμοκράτους προοίμιον τὸ τοῦ μὲν ἀγῶνος, ὦ ἄνδρες δικασταί, τοῦ παρόντος οὐδ᾽ ἂν

αὐτὸν οἶμαι Τιμοκράτην εἰπεῖν καὶ τὰ ἑξῆς σύμπαντα τοῦ προοιμίου. οὐδαμοῦ γὰρ ὁ σύνδεσμος οὗτος ἐλύθη. καὶ παρέσχε μυρία τοιαῦτα πράγματα ζητοῦσι περὶ αὐτοῦ τοῖς ἰαλέμοις τούτοις, οἵ φασιν ἐξηγεῖσθαι τὸν ῥήτορα, καὶ δὴ καὶ βιβλία καταλιπεῖν ἐτόλμησαν τῶν εἰς αὐτὸν ἐξηγήσεων, ἃ καὶ νῦν ἐξελίττοντες οἱ πολλοὶ τῶν διδασκάλων οἴονταί τινες εἶναι καὶ τοὺς συνόντας πείθουσιν, ὅμοιοί φασιν ὁμοίους. ποῦ γὰρ αὐτοῖς ἰδεῖν τι τοιοῦτον, ὅτι ἔλαβεν ὡς ὁμολογούμενον ὁ ῥήτωρ, βουλόμενος τοῦτο ἐνδείξασθαι τὸ αὐτὸν αὐτῷ Τιμοκράτην αἴτιον εἶναι τοῦ ἀγῶνος, καὶ μὴ δι᾽ ἔχθραν ἰδίαν εἰσιέναι τὸν εἰσάγοντα αὐτὸν Διόδωρον; ὅπερ γὰρ εἴωθεν ὡς τὰ πολλὰ ποιεῖν ἐν προοιμίοις, τὸ τὰ ζητούμενα ὡς ὁμολογούμενα εἰσάγειν, τοῦτο κἀνταῦθα πεποίηκε διὰ τοῦ ἀπολύτου μερισμοῦ. ἔστι γὰρ τοῦ σχήματος ἡ χρῆσις αὕτη πολλὴ καὶ ἐν τῇ κοινῇ καλουμένῃ καὶ ἀνὰ χεῖρας ὁμιλίᾳ. διὰ δὲ τοῦτο καὶ πολιτικὸν τὸ σχῆμα, οἷον τούτου μὲν χάριν οὐδ᾽ ἂν αὐτὸς ἀντείποι. ἀλλὰ σχήματα μὲν ταῦτα τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου.

Κῶλα δὲ καὶ συνθήκη ἀνάπαυσίς τε καὶ τὸ ἐκ τούτων, οἱ ῥυθμοὶ καὶ πάντα ταῦτα παραπλήσια τοῖς ἐν
349 σφοδρότητι, πλὴν ὅτε οἶκτον κινοίη τις ἐλεεινολογούμενος· τότε γὰρ ἀφελεστέρων δεῖ τούτων ἁπάντων, καὶ χρή γε τοῖς περὶ ἀφελείας ῥηθεῖσιν ἕπεσθαι ἐν τοῖς τοιούτοις. ἀκριβέστερον δὲ καὶ περὶ τούτων, ὅπερ ἐπηγγειλάμην πολλάκις, ἐν τῷ περὶ μεθόδου δεινότητος ἡμῖν λελέξεται.

ΠΕΡΙ ΒΑΡΥΤΗΤΟΣ.

8 Ἡ βαρύτης ἐννοίας μὲν ἔχει τὰς ὀνειδιστικὰς ἁπάσας, ὅταν εὐεργεσίας τις ἑαυτοῦ λέγων τὸ μηδενὸς ἢ

ἐλαττόνων ἠξιῶσθαι, ἢ καὶ τοὐναντίον, ὅτι καὶ τιμω-
ρίας ἀντὶ τιμῆς ἠξίωται, ὀνειδίζῃ. οὕτω γὰρ καὶ μάλι-
στα βαρὺς ὁ λόγος γίνεται, εἰ παρατιθείη τις τοὺς οὐδὲν
ἢ μικρὰ εὐεργετήσαντας ἢ καὶ τοὐναντίον ἠδικηκότας,
εἶτα τυχόντας ὧν αὐτὸς οὐκ ἠξιώθη. ταὐτὸν δὲ συμ-
βαίνει κἂν εἰ λέγοι τις, ὅτι τὸν δεῖνα μὲν φαῦλον ὄντα
τούτων ἠξιώσατε, ἐμὲ δὲ ὡς ἑτέρως προαιρούμενον τῶν
ἐναντίων. παραδείγματα τῶν ἐννοιῶν τούτων πολλὰ
ἔν τε τῇ ὑπὲρ τῶν Λυκούργου παίδων ἐπιστολῇ, καὶ ἐν
τῇ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ καθόδου. ἐν μέντοι ταύτῃ καὶ τὸ
προοίμιον εὐθὺς τοιοῦτόν ἐστιν ἅπαν, οἷον ἐνόμιζον
μὲν ἀφ' ὧν ἐπολιτευόμην, οὐχ ὅπως μηδὲν
ὑμᾶς ἀδικῶν, τοιαῦτα πείσεσθαι καὶ τὰ ἑξῆς.
γίνονται μέντοι βαρύτητες κἀκ τῶν ἐπιεικῶν πως εἶναι
δοκουσῶν ἐννοιῶν μεθοδευθεῖσαί πως, ὅταν δῆθεν
μειονεκτῇ τις ἑκὼν ἢ συγχωρῇ πλεονεκτεῖν τῷ ἐχθρῷ,
ἢ καὶ τῶν ἐναντίων ἀπὸ τοῦ λόγου φαίνηται ἢ ἑαυτὸν
ἢ τὸν ἐχθρὸν ἀξιῶν καὶ ὀνομάτων καὶ πραγμάτων. τοι- 350
αῦται δὲ αἱ εἰρωνεῖαι μέθοδοί τινες οὖσαι δήπουθεν,
οἷον ἐμοὶ δὲ ὅς, εἴτε τις, ὦ Ἀθηναῖοι, βούλε-
ται νομίσαι μανίαν, μανία γὰρ ἴσως ἐστὶ τὸ
ὑπὲρ δύναμίν τι ποιεῖν. πάνυ γὰρ βαρέως ἐν-
ταῦθα τὴν φιλοτιμίαν ἑαυτοῦ μανίαν ὠνόμασε. κἀκεῖνο
δὲ τὸ πῶς ὑμῖν ὑπὸ τῶν χρηστῶν τούτων τὰ
πράγματα ἔχει; τοιοῦτόν ἐστι. καὶ πολλὰ ἔχομεν τοι-
αῦτα παραδείγματα. τὸ δὲ τοιοῦτον ἅπαν εἶδος, ὡς
ἔφην, μεθόδου μᾶλλόν ἐστιν. αἱ γὰρ εἰρωνεῖαι μέθοδοί
τινές εἰσιν δηλαδή, αἳ δὴ ποιοῦσιν ἐνταῦθα τὴν βαρύ-
τητα, ἀλλ' οὐκ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἔχει τι βαρὺ ἡ ἔννοια.
καὶ ποιοῦσί γε τὴν βαρύτητα, ὡς ἔφην, ἐν τῷ τοὐναν-
τίον αὐτῷ ἢ λέγει ὁ τῇ εἰρωνείᾳ χρώμενος, ἐνδείκνυ-
σθαι διὰ τῆς μεθόδου, οἷον τότε τοίνυν ὁ Παια-

υἱεὺς ἐγὼ Βάταλος Οἰνομάου τοῦ Κοθωκίδου σοῦ πλείονος ἄξιος ὢν ἐφάνην τῇ πόλει. διὰ γὰρ ἀμφοτέρων τῶν ὀνομάτων τοῦ τε Βατάλου καὶ τοῦ Οἰνομάου τὰ ἐναντία τοῖς ὀνόμασιν αὐτοῖς δηλοῦται. τό τε γὰρ *Βάταλος* ὄνομα ἐπὶ μαλακίᾳ λεγόμενον, ἐφ' οἷς ἀνδρείως προὔστη τῶν κοινῶν, τέθεικε, δι' ὧν τὸ μηδὲ Βάταλος, ἀλλ' εἴ τι τούτῳ ἐναντιώτατόν ἐστιν ὄνομα, καλεῖσθαι ἂν δικαίως αὐτὸν οἶμαι δείκνυσι, τό τε *Οἰνόμαος* ἔχον τι μέγα καὶ τραγικόν, ἐφ' οἷς ταπεινὸς καὶ ἄνανδρος ὁ Αἰσχίνης ὤφθη τεθέν, σαφῶς
351 τῶν ἐναντίων αὐτὸν ὀνομάτων ἄξιον ἀποφαίνει. εἰ δέ τι τοῦτο καὶ σκώμματος ἔχει, ἑτέρου λόγου. ἀλλὰ μέθοδος μέντοι βαρύτητος αὕτη ἰδία τῆς εἰρωνείας. εἰδέναι μέντοι χρή, ὅτι μὴ πᾶσα εἰρωνεία ὁμοίαν ἔχει τὴν βαρύτητα, δῆλον δὲ τοῦτο κἀκ τῶν προειρημένων γεγενῆσθαι νομίζω. ὅτε μὲν γὰρ ἐφ' ἑαυτοῦ τις χρῷτο τῇ εἰρωνείᾳ, καὶ μάλιστα εἰ πρὸς τοὺς δικαστάς, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸν ἐχθρὸν λέγοι, καθαρὰν ποιεῖ τὴν βαρύτητα, οἷόν ἐστι καὶ τὸ *ἐμοὶ δὲ ὅς, εἴτε τις, ὦ Ἀθηναῖοι, βούλεται νομίσαι μανίαν, μανία γὰρ ἴσως ἐστὶ τὸ ὑπὲρ δύναμίν τι ποιεῖν.* ἐν ταύτῃ γὰρ ἐκπρεπὴς ἡ βαρύτης. ὅτε μέντοι κατὰ τῶν ἐχθρῶν τις χρῷτο τῇ εἰρωνείᾳ, τὸ μὲν ἦθος ἴσχει πάντως ὁ λόγος, σφόδρα δὲ ὀλίγον τι τὸ τῆς βαρύτητος καὶ ἀμαυρὸν ὑποφαίνεται, οἷον *πῶς ὑμῖν ὑπὸ τῶν χρηστῶν τούτων τὰ πράγματα ἔχει;* ἐν μέντοι τοῖς ἐσχηματισμένοις ἐπὶ βαρύτητι φύσει ζητήμασι δύναται κατὰ τὴν τοιαύτην μέθοδον ἐπ' ἀμφοῖν ἐκπρεπὴς εἶναι ἡ βαρύτης, ἐάν τε ἐφ' ἑαυτοῦ ἐάν τε ἐπὶ τοῦ ἐχθροῦ τις ἐθέλῃ χρῆσθαι τῇ εἰρωνείᾳ, οἷον ὁ Θεμιστοκλῆς δόξαν τοῖς Ἀθηναίοις εἰς τὸν ἀνοικισμὸν πιπράσκειν τὰς ναῦς, ἐπείπερ ἥττητο ἀντιλέγων, ἑαυτὸν προσαγγέλλει. αὐτός

τε γὰρ πάντα ἐφ' οἷς θαυμάζεται φήσει θανάτου ἄξια ἑαυτῷ πεπρᾶχθαι· καὶ γὰρ ὅτι τὸ χρησθὲν μόνος οἶδεν, οὐ τιμῆς, ἀλλὰ ἀτιμίας ἄξιον εἶναι, διότι μηδέν ἐστι τῶν νεῶν ὄφελος, καὶ ὅτι κράτιστος ἐν ταῖς ναυμαχίαις ὤφθη, καὶ τοῦτο ὁμοίως, τά τε ἄλλα παραπλησίως, τούς 352 τε πεπεικότας νυνὶ πιπράσκειν τὰς ναῦς θαυμαστοὺς εἶναι πολίτας καὶ μόνους τὸ συμφέρον εἰδέναι, ἡμαρτῆσθαι μέντοι φήσει καὶ τῇ τύχῃ τὸ ἐξ ἀρχῆς αὐτοῦ κεκρατηκέναι ἀντιλέγοντος, ὅτε ἔπειθεν ἐκεῖνα, ἐφ' οἷς νῦν θάνατον αὐτοῦ καταγινώσκει· οὔτε γὰρ ἐκλιπεῖν ἔδει τὴν πόλιν, οὔτε ὅσα ἄλλα εἰπεῖν ἔχει. προσθήσει δὲ βαρύτητα καὶ τὸν Κυρσῖλον ὅτι στεφανοῦν, ἀλλ' οὐ καταλιθοῦν ἔδει, καὶ ὡς ἀσφαλέστερον νῦν οἰκήσουσιν ἀποδόμενοι τὰς ναῦς· οὐ γὰρ ἐπιβουλεύσειν αὐτοῖς διὰ τοῦτό γε αὐτό, διότι τῶν νεῶν στέρονται οὔτε βασιλέα οὔτε ἄλλον οὐδένα· διὰ γὰρ τοῦ πεζοῦ σεσῶσθαι τὴν Ἑλλάδα καὶ τῷ μηδὲν ὦφθαι τὰς ναῦς παρὰ τὴν χρείαν. καὶ ὅλως τὰ ἐναντία διὰ τῶν ἐναντίων ἐνδείξεται πανταχοῦ, ὅπερ ἴδιον μὲν τῆς εἰρωνείας, ἐργαστικὸν δὲ τῆς βαρύτητος.

Καὶ μὴν καὶ τὸ περὶ τῶν ὁμολογουμένων ὡς ἀμφισβητουμένων εἰς ἐρώτησιν ἐκ διαπορήσεως καθίστασθαι βαρύτητος ἴδιον, οὐκ ἀπήλλακται δὲ οὐδὲ τοῦτο εἰρωνείας, οἷον ἆρα μικρὰ βοηθῆσαι τοῖς πένησιν ὑμῶν δοκῶ; καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ ὁ Θουκυδίδης ἆρα ἄξιοι δοκοῦμεν ὑμῖν, ὦ Λακεδαιμόνιοι; τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ ἐνδοιάζειν περὶ τῶν ὁμολογουμένων, ὃ δὴ καὶ τοῦ ἐνδιαθέτου ἔφαμέν πως εἶναι λόγου, οἷον εἰ δὲ καὶ ἐν αὐτοῖς οἷς ἐτιμᾶσθε, ἠδίκηκέ τις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον μισοῖσθ' ἂν ἢ σώζοισθε 353 δικαίως; εἶτα ἡ ἐνδοίασις μετ' ἐπικρίσεως ἐγὼ μὲν οἶμαι πολλῷ. καὶ τοῦτο δὲ εἰρωνεία τις τὸ ἐνδοιάσαι

περὶ τοῦ ὁμολογουμένου. παραπλήσιον δὲ τούτῳ καὶ τὸ ἐπικρίνειν τι ὡς δέον γενέσθαι, ὃ βούλει ἐνδείκνυσθαι ὅτι οὐ δέον, οἷον μέλλων δὲ τοῦ τε ἰδίου βίου παντός, ὡς ἔοικε, λόγον διδόναι τήμερον καὶ τῶν κοινῇ πεπολιτευμένων. διὰ τοῦτο δὲ καὶ τῇ ἐπικρίσει ἐνδοιαστικῇ κέχρηται τῇ ὡς ἔοικεν, ἵνα τὸ ἄκων αὐτὸ ποιεῖν ἐνδείξηται καὶ ὡς ἀναγκάσαντος τοῦ Αἰσχίνου. εἰ δὲ καὶ δεινῶς μεθοδεύεται τὸ νόημα, ὅπερ ἐβούλετο ποιῆσαι ἐνδειξαμένου τοῦ ῥήτορος, ὅτι κατ' ἀνάγκην καὶ τοῦ ἐχθροῦ βιασαμένου οὕτω ποιεῖ, μὴ θαυμάσῃς. σχεδὸν γὰρ οὐδὲν τῶν τοῦ ῥήτορος, ὃ δὴ πολλάκις εἶπον, ἀπήλλακται δεινότητος, ἀλλὰ νῦν εἴπερ βαρύ ἐστι τὸ εἰρημένον ἐπισκεπτέον. περὶ γὰρ ταύτης νῦν ἡμῖν πρόκειται λέγειν τῆς ἰδέας. περὶ δὲ δεινότητος, ὡς πολλάκις ἐπηγγειλάμεθα, ἐροῦμεν αὐτίκα. καὶ γὰρ τὴν τάξιν ἔχει μετὰ πάσας τὰς προειρημένας ἰδέας, εἰ καὶ τῇ δυνάμει πρῶτον ἁπασῶν ἡμῖν αὐτὴν καταταχτέον. ἀλλ' ἔννοιαι μὲν αὗται καὶ μέθοδοι βαρύτητος.

Λέξις δέ τις ἢ τι ἕτερον τῶν ἑπομένων ταύτῃ, ὡς εἶναι βαρύτητος ἴδιον, οὐδέν ἐστι, φαίην δ' ἂν ὅτι καὶ μᾶλλον ἑτέρων ἁρμόττοι ἂν αὐτῇ ὅσα ταῖς ἠθικαῖς ἰδέαις ἥρμοστο, λέγω δὲ ἀφελείᾳ καὶ τῇ ἐπιεικείᾳ καὶ ἔτι τῷ ἐνδιαθέτῳ καὶ οἷον ἐμψύχῳ λόγῳ.

---

354 ΠΕΡΙ ΔΕΙΝΟΤΗΤΟΣ.

9 Ἡ δεινότης ἡ περὶ τὸν λόγον ἔστι μὲν κατ' ἐμὴν
26 γνώμην οὐδὲν ἄλλ' ἢ χρῆσις ὀρθὴ πάντων τῶν τε προειρημένων εἰδῶν τοῦ λόγου καὶ τῶν ἐναντίων αὐτοῖς, καὶ ἔτι δι' ὧν ἑτέρων σῶμα λόγου γίνεσθαι πέφυκε. τὸ γὰρ εἰς δέον καὶ κατὰ καιρὸν καὶ τὸ οὕτως ἢ ἐκείνως
30 εἰδέναι τε καὶ δύνασθαι χρῆσθαι πᾶσί τε λόγων εἴδεσι

καὶ πάσαις ἀντιθέσεσι καὶ πίστεσιν ἐννοίαις τε προκαταρκτικαῖς ἢ καταστατικαῖς ἢ [καὶ] ἐπιλογικαῖς, ἁπλῶς τε ὅπερ ἔφην, τὸ πᾶσι τοῖς πεφυκόσι σῶμα λόγου ποιεῖν χρῆσθαι δύνασθαι δεόντως καὶ κατὰ καιρὸν ἡ ὄντως οὖσα δεινότης ἐμοί γε εἶναι δοκεῖ. ὥσπερ γὰρ δεινὸς χρῆσθαι πράγμασι λέγεται δήπουθεν ὁ εἰς δέον τοῖς παραπεσοῦσι πράγμασι χρώμενος οἷον ὕλῃ τινὶ οὖσι τῆς ὥσπερ τέχνης αὐτοῦ, καὶ δεινὸς στρατηγὸς ὁ τοῖς ὑπὸ τὴν στρατηγίαν πράγμασιν εἰδὼς εἰς δέον χρήσασθαι, ὕλη δὲ δήπουθεν καὶ ταῦτα τοῦ στρατηγοῦ πάντως, οὕτω καὶ ῥήτωρ ἂν εἴη δεινος ὁ τοῖς τῆς ῥητορικῆς πράγμασι καὶ ταῖς ὕλαις αὐτῆς εἰς δέον χρώμενος. πράγματα δ' ἂν εἴη καὶ ὕλη δήπουθεν ταύτης τὰ προειρημένα, λέγω τά τε εἴδη τοῦ λόγου καὶ τὰ λοιπά. τούτων γὰρ ἕκαστον εἴ τις εἰδείη πότε μὲν δεῖ, πότε δὲ μὴ δεῖ λέγειν, καὶ ποῦ, καὶ μέχρι πόσου, καὶ πρὸς ὅν τινα, καὶ πῶς, καὶ διότι, καὶ εἰ μὴ εἰδείη μόνον, ἀλλὰ καὶ δύναιτο, πάντως ἂν εἴη δεινότατος ῥήτωρ καὶ οἷος ἅπαντας παρεληλυθέναι, ὥσπερ καὶ ὁ Δημοσθένης παρελήλυθεν, ἐπεὶ καὶ δεινὸν εἰ εἴποι τις ποιητήν, ὥσπερ 355
ὁ Θεόκριτος εἶπεν ἐν Χάρισιν ἢ Ἱέρωνι τὸν Σιμωνίδην

εἰ μὴ δεινὸς ἀοιδὸς ὁ Κήϊος αἴολα φωνέων
βάρβιτον ἐς πολύχορδον ἐν ἀνδράσι θῆκ' ὀνομαστούς,

οὐδὲν ἄλλ' ἢ τοῦτο δήπουθεν λέγει, ὅτι τοῖς τῆς ποιητικῆς ἰδίοις εἴδεσιν οἶδέ τε καὶ δύναται χρῆσθαι· οὐ γὰρ δεινὸν ἀοιδὸν οὕτω λέγοι ἂν τὸν Σιμωνίδην, ὥσπερ οἱ πολλοὶ λέγουσι δεινὸν ῥήτορα τὸν ταῖς βαθείαις ἢ περινενοημέναις ἐννοίαις ἢ μεθόδοις χρώμενον ἢ καὶ λέξεσι μέγεθος ἐχούσαις ἤ τι τοιοῦτον ποιοῦντα. εἰ δέ τις ἡμῖν περὶ τοῦ ὀνόματος διοίσεται, δεινὸν εἶναι ῥήτορα λέγων τὸν φοβερὸν ἢ μέγαν ἢ ἰσχυρὸν ἢ πάντα

ταῦτα, (τοὔνομα γὰρ δὴ τὸ τῆς δεινότητος τάττειν τοὺς ἀρχαίους ἐπὶ τούτων, ἐπὶ μὲν τοῦ φοβεροῦ,

αἰδοῖός τέ μοί ἐσσι, φίλε ἑκυρέ, δεινός τε,

καὶ

δεινή τε σμερδνή τε ,

ἐπὶ δὲ τοῦ μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ

αἰνῶς ἀθανάτῃσι θεῇς εἰς ὦπα ἔοικε,

356 *προστιθείη δὲ καὶ τὰ περὶ τοῦ Ὀδυσσέως ῥηθέντα τεκμαιρόμενος, ὅτι δεινὸν αὐτὸν ῥήτορα βουλόμενος δεῖξαι ὁ ποιητὴς φοβερόν τε καὶ μέγαν κατὰ τοὺς λόγους πεποίηκεν, οἷον τὸ νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν ἔπεα φθέγγεσθαι·) εἰ ταῦτά τις ἡμῖν λέγων περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς δεινότητος διοίσεται, πρῶτον μὲν ἀγνοεῖ, ὅτι τὸν ὡς ἐγὼ λέγω ῥήτορα δεινὸν ὁ ποιητὴς δείκνυσιν. εἰς δέον γὰρ καὶ κατὰ καιρὸν τῷ μεγέθει καὶ τῇ τραχύτητι καὶ τῇ σφοδρότητι κέχρηται ὁ Ὀδυσσεὺς αὐτῷ, ἅτε τοῦ λόγου κατά τε Ἀλεξάνδρου καὶ κατὰ τῶν Τρώων ἐπιφορᾶς δεομένου, ἔπειτα τί φήσει περὶ τοῦ αἰδοῖ μειλιχίῃ ἀγορεύοντος; καὶ τοῦδε θεὸς μορφὴν ἔπεσι στέφει; εἰ γὰρ μὴ δεινότητος εἶναί τινος ἐρεῖ τοῦτο, ἀλλ' ἄλλου τινός, τί φήσει περί τε τοῦ ἐν Φαίαξιν Ὀδυσσέως, καὶ ὧν αὐτόθι δημηγορεῖ; ὁ γὰρ αὐτὸς δήπουθέν ἐστι κἀνταῦθα κἀκεῖ. ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως τῷ λόγῳ χρῆται δεινὸς ὢν ὡς ἀληθῶς καὶ ταῖς ἰδέαις τοῦ λόγου εἰς δέον τε καὶ κατὰ καιρὸν χρῆσθαι δυνάμενος. ἂν μὲν γὰρ κατηγορῇ βίας, ἁρπαγῆς, μοιχείας, παρανομίας, ἀσεβείας τῆς εἰς τὸν ξένιον Δία, τῶν ἄλλων, ἃ ἄν τις εἴποι κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Τρώων εἰκότως, τότε ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵησι, καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χει-*
357 *μερίῃσι, καὶ ὅλως ἐστὶ μέγας τῷ λόγῳ καὶ σφοδρὸς καὶ διηρμένος. ἐὰν δὲ ἐπᾶραι καὶ διαχέαι τρυφῶντας*

ἀνθρώπους ἕνεκα τῆς εἰς αὐτὸν φιλανθρωπίας βούληται, οὐκέτι ὡσαύτως, ἀλλ'

οὐ γὰρ ἔγωγέ τί φημι τέλος χαριέστερον εἶναι,
ἢ ὅταν εὐφροσύνη μὲν ἔχῃ κατὰ δῆμον ἅπαντα,

καὶ τὰ ἑξῆς. οὕτω καὶ ὁ τοῖς προσώποις ἀποδιδοὺς τὸ δέον οἶμαι ποιήσει ῥήτωρ

ἄλλον μειλιχίοις, ἄλλον στερεοῖς ἐπεέσσι

παροξύνων. τί οὖν ὁ περὶ τοῦ τῆς δεινότητος ὀνόματος ἡμῖν διαφερόμενος φήσει περὶ τούτων; ἢ ὁ αὐτὸς νῦν μὲν δεινός, νῦν δὲ οὐ δεινὸς ἦν; ἐγὼ μὲν γὰρ κἀνταῦθα κἀκεῖ τὸν αὐτὸν εἶναί φημι καὶ τῇ αὐτῇ χρῆσθαι δεινότητι καὶ τέχνῃ, τοῖς εἴδεσι τοῦ λόγου γινώσκοντά τε ὡς δεῖ χρῆσθαι καὶ δυνάμενον. καὶ τί δεῖ παραδειγμάτων ἄλλων ἐξὸν ἀπ' αὐτοῦ γε τοῦτο ἰδεῖν τοῦ ῥήτορος; καὶ γὰρ οὗτος δεινὸς μέν ἐστι καὶ ὁ αὐτὸς πανταχοῦ μιᾷ χρώμενος ἐπιστήμῃ καὶ δυνάμει ἐν πᾶσιν, εἰς δέον δὲ καὶ ἑκάστῃ χρώμενος ἰδέᾳ, καὶ ταῖς ὑποθέσεσι καὶ τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς προσώποις τὸ δέον ἀποδιδοὺς ἄλλος μέν ἐστιν ἐν ἰδιωτικοῖς, ἄλλος δὲ ἐν δημοσίοις, καὶ τῶν δημοσίων δ' αὖ ἕτερος μὲν ἐν Φιλιππικοῖς, ἕτερος δὲ ἐν συμβουλευτικοῖς, δεινός γε μὴν ἁπανταχοῦ. εἰ δὲ νῦν μὲν καὶ εἶναι δοκεῖ δεινός, νῦν δὲ οὐ δοκεῖ, καὶ τοῦτο αὐτὸ κομιδῇ δεινόν ἐστι καὶ τῆς οὔσης δεινότητος ὡς ἀληθῶς τὸ δύνασθαι σὺν ἐπιστήμῃ τούτων ἕκαστα ποιεῖν ἐν δέοντι. ἀλλ' ἤδη γε περὶ αὐτῶν τούτων λεκτέον.

Δεινὸς τοίνυν λόγος ὁ μὲν καὶ ἔστι καὶ εἶναι δοκεῖ, 358
ὅνπερ καὶ μόνον οἱ πολλοὶ καὶ τάχ' ἂν ἡμῖν ἀμφισβητήσαντες περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς δεινότητος λέγουσιν εἶναι δεινόν, φανερὸν δὲ ἔσται τοῦτο αὐτίκα ἐκ τῶν ῥηθησομένων. ἀλλ' ὅπερ ἐλέγομεν, δεινὸς λόγος ὁ μὲν καὶ ἔστι καὶ εἶναι δοκεῖ, ὁ δὲ ἔστι μέν, οὐ μὴν δοκεῖ. ὁ

δὲ οὐκ ἔστι μέν, δοκεῖ δὲ εἶναι. περὶ δὲ τοῦ μήτε ὄντος μήτε δοκοῦντος εἶναι τοιούτου περιττὸν διαλαβεῖν. γίνεται δὲ ὁ μὲν εἶναί τε δοκῶν καὶ ὡς ὄντως δεινὸς κατά τε ἔννοιαν καὶ κατὰ τὰ ἄλλα πάντα, καθ' ἃ καὶ τὰ λοιπὰ εἴδη τοῦ λόγου, ὁ δὲ ὢν μὲν δεινός, οὐχὶ δοκῶν δὲ εἶναι, τὸ πλεῖστον ἔχει περὶ τὴν μέθοδον, ὁ δ' αὖ δοκῶν μὲν εἶναι δεινός, οὐ μὴν τοιοῦτός γε ὢν ὡς ἀληθῶς, διὰ τῆς λέξεως τὸ πλεῖστον γίνεται.

Τούτων δὲ τοῦ μὲν καὶ ὄντος δεινοῦ καὶ δοκοῦντος εἶναι τοιούτου παραδείγματα οἵ τε κατὰ Φιλίππου λόγοι καὶ σχεδὸν ἅπαντες οἱ Φιλιππικοί, καὶ τῶν δημοσίων οἱ πολλοί· καὶ γὰρ βούλεται δοκεῖν δεινὸς εἶναι λέγειν ἐνταῦθα, ὅσγε καὶ ὁμολογεῖ ζηλοῦν τὸν περιφανῶς δεινότατον γεγονότα λέγειν τὸν Περικλέα, καὶ οὐ μόνον φαίνεται τοιοῦτος ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ ἔστι. καὶ ἔστι μὲν οὕτως ἐνταῦθα δεινός, ὥσπερ καὶ ἐν ἅπασιν αὐτοῦ τοῖς λόγοις εἰς δέον καὶ κατὰ καιρὸν εἴδει τινὶ λόγου χρησάμενος. κέχρηται μὲν γὰρ ἐνταῦθα τῇ φανερᾷ δεινότητι τοῦτο αὐτὸν ἀπαιτοῦντος τοῦ λόγου, διότι δὲ οὐχὶ νῦν καιρὸς εἰπεῖν. ἀλλ' ἐκεῖσε ἐπανιτέον. ἔστι μὲν γὰρ οὕτως ἐνταῦθα δεινός, δοκεῖ δὲ εἶναι καὶ φαί-
359 νεται δεινὸς τῷ λέγειν οὕτως καὶ τὰ τοιαῦτα, οἷα πάντας αἰσθάνεσθαι, ὡς οὐ κατὰ τοὺς πολλούς ἐστι τὰ λεγόμενα οὔτε ταῖς ἐννοίαις οὔτε τοῖς λοιποῖς.

Τοιγαροῦν ἔννοιαι μὲν τῆς τοιαύτης δεινότητος αἱ παράδοξοι καὶ βαθεῖαι καὶ βίαιοι καὶ ὅλως αἱ περινενοημέναι, οἷον οὐ μὴν ἀλλ' ἐπιεικῶς, ὦ Ἀθηναῖοι, τοῦθ' ὃ δυσμαχώτατόν ἐστι τῶν Φιλίππου πραγμάτων, καὶ βέλτιστον ὑμῖν, καὶ πάλιν ὃ γάρ ἐστι χείριστον ἐκ τοῦ παρεληλυθότος χρόνου, τοῦτο πρὸς τὰ μέλλοντα βέλτιστον ὑπάρχει, καὶ πάλιν, ὃ δὴ καὶ βίαιόν ἐστι διαφερόντως

ἐν τῷ περὶ τῆς παραπρεσβείας, οἷον ἐγὼ δὲ οὐδὲ συμπεπρεσβευκέναι φημί σοι, πρεσβεύειν μέντοι σὲ μὲν πολλὰ καὶ δεινά, ἐμαυτὸν δὲ ὑπὲρ τούτων τὰ βέλτιστα. καὶ πάλιν ἐν τῷ ὑπὲρ στεφάνου περινενοημένως εἰρημένον, οἷον οἷς γὰρ οὐκ ἐγράψατο τοῦ προβουλεύματος, τούτοις ἃ διώκει, συκοφαντῶν φανήσεται καὶ τὰ ἑξῆς, οἷον οὐκοῦν ἃ μὲν ἐπέδωκα ταῦτά ἐστιν, ὧν οὐδὲν σὺ γέγραψαι, ἃ δέ φησιν ἡ βουλὴ δεῖν ἀντὶ τούτων μοι γενέσθαι, ταῦτ' ἔσθ' ἃ διώκεις. καὶ τὸ ἐνθύμημα δὲ τοιοῦτον τὸ ἐφεξῆς, οἷον τὸ λαβεῖν οὖν τὰ διδόμενα ὁμολογῶν ἔννομον εἶναι, τὸ χάριν τούτων ἀποδοῦναι παρανόμων γράφῃ; πάνυ γὰρ περινενοημένως διόλου ἐνταῦθα τῷ λόγῳ κέχρηται. ἐπειδὴ οὐκ ᾐτιάσω, φησί, τὸ ἐπιδοῦναι, ὁμολογεῖς καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ τι ἀντιλαβεῖν ἔννομον εἶναι· εἰ γὰρ μὴ ἐκεῖνο παράνομον, οὐδὲ τοῦτο. ἀλλ' ἡ μὲν ἔννοια τοιαύτη. οὐ μὴν οὔτε ἡ μέθοδος οὔτε 360
ἡ ἐξαγγελία δοκεῖ πως φαίνεσθαι δεινή, εἰ καὶ ἔστι τοιαύτη ἑκατέρα, ἀληθινὴ δὲ μᾶλλον καὶ ἠθικὴ μετὰ κάλλους καὶ σφοδρότητος φαίνεται. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ἐφεξῆς εἰρημένων ἐστίν, ὅτι σφοδρὰ ταῦτα καὶ ἠθικὰ ἦν, ἐν δέοντι δὲ οὕτως εἰσήχθη. οὐκοῦν ἔννοιαι μὲν αὗται καὶ αἱ τοιαῦται λόγου τοῦ καὶ ὄντος ἀληθῶς δεινοῦ καὶ δοκοῦντος εἶναι, καὶ ἔτι πρὸς ταύταις αἱ τὸ μέγεθός ποιοῦσαι σχεδὸν ἅπασαι, οἷον ἀκμὴ σεμνότης αἱ λοιπαί.

Μέθοδοί τε ὡσαύτως ὁπόσαι τε ἐοίκασι ταῖς προειρημέναις ἐννοίαις, λέγω ταῖς περινενοημέναις καὶ βαθείαις, καὶ ἔτι πᾶσαι αἱ ἴδιαι τῶν τὸ μέγεθος ποιουσῶν ἰδεῶν, ὅθεν καὶ νομίζουσιν οἱ πολλοὶ ταῦτ' εἶναι μόνον δεινότητα. καὶ γὰρ καὶ ἡ λέξις τούτων τῶν ἰδεῶν ἀρ-

μόττει τῇ οὔσῃ καὶ φαινομένῃ δεινότητι. αἱ γὰρ σεμναὶ καὶ τραχεῖαι καὶ σφοδραὶ καὶ ὅλως αἱ τετραμμέναι δειναί τέ εἰσιν ὡς ὄντως δι᾽ ἐνάργειαν, ὅτε τι πρᾶγμα δι᾽ ἐναργείας σημαίνοιεν εἰς δέον παραλαμβανόμεναι, καὶ φαίνονται τοιαῦται διὰ τὸ αὐτό.

Σχήματα δὲ καὶ συνθήκη τά τε λοιπὰ ἐφεξῆς ἅπαντα, οὐχ ὅσα δὴ πασῶν ἦν τῶν ποιουσῶν τὸ μέγεθος ἰδεῶν, ταῦτά ἐστι καὶ τῆς δεινότητος, ἀλλ᾽ ἅπερ τῆς σεμνότητος ἦν καὶ ἀκμῆς, λαμπρότητός τε καὶ περιβολῆς, μάλιστα δὲ τῆς ἰδέας ταύτης καὶ τὸ κατὰ συστροφὴν σχῆμα οἰκεῖον. δυνάμει γὰρ μεγάλῃ φύσει τε κέχρηται καὶ
361 φαίνεται χρώμενον, οἷον ὁ γὰρ Μεσσήνην Λακεδαιμονίοις ἀφιέναι κελεύων, πῶς ἂν Ὀρχομενὸν καὶ Κορώνειαν τότε Θηβαίοις παραδοὺς τῷ δίκαια νομίζειν ταῦτ᾽ εἶναι πεποιηκέναι σκήψαιτο; καὶ πάλιν ὁ γὰρ οἷς ἂν ἐγὼ ληφθείην, ταῦτα πράττων καὶ κατασκευαζόμενος καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ τὸ εἰ γὰρ ὅθ᾽ ἥκομεν Εὐβοεῦσι βεβοηθηκότες, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἀλλ᾽ ὁ μὲν καὶ ὢν καὶ δοκῶν εἶναι δεινὸς λόγος οὕτω γίνεται.

Τοῦ δ᾽ αὖ μὴ δοκοῦντος μὲν εἶναι δεινοῦ, ὄντος δὲ ὡς ἀληθῶς τοιούτου, παραδείγματά εἰσι σχεδὸν ἅπαντες οἱ ἰδιωτικοὶ τοῦ Δημοσθένους λόγοι, καὶ τῶν δημοσίων δὲ οὐκ ὀλίγα μέρη, τά γε μὴν τοῦ Λυσίου θαρρῶν [ἴσως] εἴποι τις ἂν ὅτι πάντα. γίνεται δὲ κατ᾽ ἔννοιαν μὲν οὐδαμῶς, ἐν δὲ τῇ μεθόδῳ, καθάπερ ἔφθην εἰπών, τὴν πλείστην, μᾶλλον δὲ τὴν πᾶσαν ἔχει δύναμιν ἡ τοιαύτη δεινότης, καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ αὐτῶν τῶν παραδειγμάτων. τὸ γὰρ σφόδρα ἠθικαῖς καὶ ἀνειμέναις καὶ ταῖς ἐννοίαις καὶ τῇ λέξει καὶ πᾶσι τοῖς ἑπομένοις τῇ λέξει, οἷον σχήμασι, κώλοις, συνθήκαις, ἀναπαύσεσι, ῥυθμοῖς, τὸ πᾶσι δὴ τούτοις ἠθικῶς καὶ ἀφελῶς καὶ

ἀνειμένως δοκοῦντα λέγειν ὑπορύττειν πως καὶ κατασκευάζειν ἃ βούλεταί τις μᾶλλον, ἢ εἰ μὴ ἀνειμένως μηδ᾽ ἀφελῶς ἐδόκει λέγειν, καὶ τοῦτο καὶ ἐν προοιμίοις καὶ ἐν καταστάσεσι καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασι ποιεῖν σφόδρα οἶμαι δεινοῦ λόγου, οὐ μὴν δοκοῦντός γε εἶναι τοιούτου. τοῦτο δ᾽ αὖ καὶ τῆς ὡς ὄντως δεινότητός ἐστι τὸ 362 δοκεῖν ἀφελῆ τινα καὶ ἁπλοϊκὸν παρέχεσθαι λόγον, καὶ αὐτόν πως εἶναι δοκεῖν τοιοῦτον πᾶν τοὐναντίον ὄντα τε καὶ ποιοῦντα κατὰ τὸν λόγον. οὐ μὴν δίαρμά γε οὐδὲ ἀξίωμά τι δύναιτ᾽ ἂν ἔχειν ὁ τοιοῦτος λόγος, οὐδὲ τοῖς ὅλοις εἶναι δεινός, εἰ δι᾽ ὅλου τοῦτον ἐργάζοιτό τις αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐπεὶ καὶ βίας πολλάκις καὶ βαθύτητος δεῖ καὶ μεγέθους τινός, οἷς ὁ μὲν ῥήτωρ χρῆται κἀνταῦθα λέγω καὶ ἐν ἰδιωτικοῖς, Λυσίας δὲ καὶ οἱ κατὰ Λυσίαν ἧττον, ἵν᾽ ἀσφαλῶς ἀποφαίνηταί τις, ἐπεὶ τάχ᾽ ἂν περὶ τούτων εἰ δεῖ λέγειν, ἢ βραχέα ἢ οὐδ᾽ ὅλως τούτοις ἐκεῖνοί γε χρησάμενοι φαίνονται. δύο μὲν δὴ ταῦτα δεινότητος εἴδη.

Φαίνεται δὲ λόγος δεινὸς οὐκ ὢν τοιοῦτος, ὃ δὴ καὶ τρίτον ἔφην δεινότητος εἶδος εἶναι, ὁ τῶν σοφιστῶν, λέγω τῶν περὶ Πῶλον καὶ Γοργίαν καὶ Μένωνα καὶ τῶν καθ᾽ ἡμᾶς οὐκ ὀλίγων, ἵνα μὴ λέγω πάντας. γίνεται γὰρ τὸ πλεῖστον περὶ τὴν λέξιν, ὅταν τραχείας καὶ σφοδράς τις ἢ καὶ σεμνὰς συμφορήσας λέξεις εἶτ᾽ ἐξαγγέλλῃ ταύταις ἐννοίας ἐπιπολαίους καὶ κοινάς, καὶ μάλιστα εἰ καὶ σχήμασι χρῷτο κώλοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἢ 363 τισι κεκαλλωπισμένοις ἀκμαίοις τε καὶ σεμνοῖς. καὶ μὴν καὶ τὸ πρὸ τῶν ἀποδείξεων λοιδορίαις ἢ σφοδρότησιν εἰκῇ κεχρῆσθαι ἢ ἔνθα ὅλως μηδενὸς τοιούτου δεῖ, καθάπερ εἴωθεν Ἀριστογείτων ποιεῖν, φαινομένη τίς ἐστιν, οὐ μὴν οὖσα δεινότης· ὑπόκενον γὰρ καὶ ψυχρὸν μᾶλλον τὸ τοιοῦτον, ἐπεὶ κἂν ἐννοίαις χρήσηταί τις ἢ καὶ

μεθόδοις ἐχούσαις μέγεθος, οἷον σεμναῖς ἢ σφοδραῖς ἢ τραχείαις ἢ λαμπραῖς ἢ ἀκμαίαις ἢ καὶ ταῖς περιβαλλούσαις τὸν λόγον, μὴ κατὰ καιρὸν δὲ ποιῇ τοῦτο μηδὲ ἔνθα δεῖ, φανεῖται μὲν δεινός, οὐ μὴν ὡς ἀληθῶς γε ἔσται τοιοῦτος. τὸ μὲν οὖν δὴ τῇ λέξει χρῆσθαι μεγάλῃ ποτὲ ἐπὶ σμικρᾶς τινος καὶ λιτῆς ἐννοίας, χρήσιμον εἶναι, καὶ μὴ μόνον τῇ λέξει, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἑπομένοις αὐτῇ συγχωρῶ, ἐπειδὴ καὶ Ἰσοκράτης φησὶ ῥήτορος εἶναι τὸ τὰ σμικρὰ μεγάλως εἰπεῖν δύνασθαι καὶ τὰ μεγάλα σμικρῶς, οὐ μὴν ἁπλῶς ἐστι χρήσιμον, ὥσπερ σχεδὸν οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν εἶδος λόγου, ἀλλ' ὅτε εἰς δέον παραλαμβάνοιτο. ἔστι δὲ τοῦτο μεγάλης καὶ τελεωτάτης ἐπιστήμης οἶμαι τὸ χρῆσθαι τοῖς καιροῖς εἰδέναι τε καὶ δύνασθαι. ἡ γὰρ ὡς ὄντως δεινότης αὕτη ἐστί, καθά-
364 περ ἔλεγον εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ περὶ δεινότητος λόγου, τὸ τοῖς εἴδεσιν ἅπασι τοῦ λόγου καὶ πάσαις ἐννοίαις εἰδέναι, πότε δεῖ, καὶ ποῦ, καὶ πρὸς ὅν τινα, καὶ πῶς, καὶ ἐφ' οἷς χρῆσθαι, καὶ μὴ μόνον εἰδέναι, ἀλλὰ καὶ δύνασθαι. τοῦτο δὲ ἰδίας ἐστὶ πραγματείας ἑπομένης μὲν τῷ περὶ ἰδεῶν λόγῳ, καθάπερ ὁ περὶ τῶν ἰδεῶν τῷ περὶ εὑρέσεως, χωρὶς δὲ ταττομένης [καὶ] καθ' ἑαυτήν. ἀγαπητὸν γάρ, εἰ καὶ μὴ πάρεργον ἑτέρας τις τὸ τοιοῦτον πραγματείας ποιησάμενος μηδὲ ἐν προσθήκης ἀποδοὺς μέρει, καθάπερ νῦν ἂν γένοιτο, ἰδίαν δὲ ἀποδοὺς σπουδὴν ἣν προσήκει τῷ τοιούτῳ, μὴ πάντῃ σφαλείη τοῦ λόγου τοῦ περὶ αὐτῆς, ἐπεὶ καὶ ὅσα τὸν περὶ τῶν ἰδεῶν γράφοντες λόγον τοῦτον αὐτὸν ἐν ἐνίαις αὐτῶν ἐνεπηγγειλάμεθα ἐν τῷ περὶ δεινότητος ἐρεῖν, ταύτης ἐστὶ τῆς πραγματείας. καὶ ὁποῖόν γε τοῦτο καὶ ὁπόσον ἔργον, ὁ πειραθεὶς γνώσεται. σχεδὸν γὰρ οὐδὲ ἀνθρωπίνης ἐστὶ δυνάμεως, θείας δέ τινος ἰσχύος τέχνῃ πάντα ὑποβαλεῖν ταῦτα, καιρούς, πρόσωπα, τόπους,

αἰτίας, τρόπους, τἆλλα ὅσα τοιαῦτα, καὶ δεῖξαι περὶ πάντων μὲν προβλημάτων, πάντων δ' αὖ τῶν ἐν τοιούτοις εἰδῶν καὶ τρόπων, πάντων δ' αὖ τῶν κατὰ μέρος νοημάτων, εἴτ' οὖν εἴη προκαταρκτικὰ εἴτε πιστωτικά τε καὶ συστατικά, εἴτε ἀντιθέσεων λυτικά, εἴτε ἐπιλογικά, πασῶν τε ἰδεῶν λόγου, ποῖον μέν τι προσήκει τὸ ὅλον εἶδος εἶναι τοῦ λόγου κατὰ τόδε τὸ ζήτημα, ἐπὶ τῶνδε τῶν ἀνδρῶν, περὶ τοῦδε τοῦ προσώπου λεγόντων, κατὰ τόνδε τὸν καιρόν, ποῖα δὲ αὐτῶν τὰ κατὰ 365 μέρος νοήματα, καὶ τίνα μὲν εἰπεῖν τῶν εὑρεθέντων, τίνα δὲ ἄρρητα ἐᾶν ἐνταῦθα βέλτιον· ἑτέρωθι γὰρ ἂν οὕτω τύχῃ καὶ τοὐναντίον ἔσται, καί τις τοῖς κριθεῖσι ῥηθῆναι τάξις ἀρίστη νῦν καὶ ἐπὶ τῶνδε· (πάλιν γὰρ καὶ τοῦτο ἐφ' ἑτέρων καὶ κατ' ἄλλον καιρὸν τάχα ἴσως ἑτέρως ἔσται,) καὶ πῶς μὲν τοῦτο, πῶς δ' ἐκεῖνο εἰσακτέον, καὶ τίσι μὲν πλεονάσαι τῶν ἐννοιῶν καὶ τίνα τρόπον βέλτιον, τίνων δὲ τὴν ταχίστην ἀπαλλάττεσθαι καὶ δι' ἐλαχίστου πως αὐτῶν μνησθέντα, ταῦτα δὴ πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα τέχνῃ διαλαβεῖν, καὶ ταῦτα μὴ διὰ σφόδρα μακρῶν, θεῖον οἶμαί τι πρᾶγμά ἐστι καὶ οὐκ ἀνθρωπίνης δυνάμεως. οὐ μὴν ἀλλ' ὅσον γε ἀνθρώπου φύσις ἐξαρκεῖν τοῖς τοιούτοις ἱκανή, καὶ ἡμᾶς ἐξαρκέσειν οἴομαι καὶ διαλήψεσθαί γε περὶ τούτων ἁπάντων ἐν τῷ περὶ μεθόδου δεινότητος ἱκανῶς, εὐθὺς μετὰ ταῦτα. πρότερον δὲ εἰπεῖν ἀνάγκη περί τε πολιτικοῦ λόγου καὶ τῶν κατ' ἄνδρα εὐδοκιμούντων ἐπὶ λόγοις, οὐχ ἁπάντων ἀλλὰ τῶν γε κρατίστων, καὶ ἀφ' ὧν οὐ χαλεπὸν ἂν γένοιτο τοῖς τε τὰ προειρημένα πάντα καὶ τὰς γενικὰς ἰδέας ἐπεγνωκόσι τοῦ λόγου, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἑκάστου γινώσκειν ἃ δεῖ, καὶ νέων ἤδη καὶ παλαιῶν. ἀλλὰ λεκτέον γε ἤδη περὶ τοῦ λόγου τοῦ πολιτικοῦ.

---

366 ## ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ.

10 *Ὁ πολιτικὸς τοίνυν καλούμενος λόγος γίνεται μὲν διὰ πασῶν τῶν προειρημένων ἰδεῶν, οὐ μὴν ἁπλῶς γε, συγκραθεισῶν δέ πως πρὸς ἀλλήλας, ὡς ἐλέγομεν. καὶ ὁ μὲν τῇ ἀρίστῃ μίξει χρησάμενος τούτων τὸν ἄριστον δηλαδὴ τῶν πολιτικῶν λόγων ἐργάσεται, ὁ δὲ μετ' ἐκεῖνον τὸν κατὰ δεύτερον λόγον γινόμενον τῶν πολιτικῶν ἄριστον, ὁ δὲ καὶ μετὰ τοῦτον τὸν κατὰ τρίτον δηλαδὴ λόγον τοιοῦτον. καὶ περὶ τῶν ἄλλων δὲ ὡσαύτως εἰρήσθω. τίς δὲ ἡ ἀρίστη μῖξις αὐτῶν καὶ τίς ὁ κράτιστος τῶν λόγων τῶν πολιτικῶν; ὅτι μὲν ὁ Δημοσθενικός, οὐδεὶς ἀμφιβάλλει δήπουθεν, οὐ μὴν ἁπλῶς γε ἡμῖν περὶ Δημοσθένους νῦν πρόκειται λέγειν, ἀλλὰ περὶ τοῦ καλλίστου τῶν πολιτικῶν, ἵνα ἀπὸ τούτου καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν κατ' ἄνδρα εὐδοκιμούντων ἐπὶ τοῖς πολιτικοῖς λόγοις χαρακτηρίζειν ἡμῖν μὴ ᾖ χαλεπόν. συμβαίνει γε μὴν ἀναγκαίως περὶ τούτου λέγουσι καὶ περὶ Δημοσθένους λέγειν δοκεῖν, ἐπεὶ καὶ ἀντιστρέφει. ἄριστός τε γὰρ πολιτικῶν λόγων ὁ Δημοσθενικός, ὅ τε αὖ Δημοσθενικὸς λόγος τῶν πολιτικῶν ἄριστος. φημὶ τοίνυν δεῖν ἐν τῷ τοιούτῳ λόγῳ πλεονάζειν μὲν ἀεὶ τόν τε τὴν σαφήνειαν ποιοῦντα τύπον καὶ τὸν ἠθικόν τε καὶ ἀληθῆ, καὶ μετὰ τούτους τὸν γοργόν, τῶν δ' αὖ τὸ μέγεθος ποιουσῶν ἰδεῶν τὴν μὲν περιβολὴν διόλου πλεονάζειν, καὶ οὐχ ἧττόν γε ἢ τὴν καθαρότητά τε καὶ εὐκρίνειαν, τὴν μέντοι τραχύτητα καὶ σφοδρότητα παρισοῦσθαι μέν πως τοῖς εἰρημένοις, κατὰ δεύτερον δὲ καὶ
367 τρίτον λόγον. ἀκμὴ δὲ καὶ σεμνότης ἀπ' αὐτῶν καὶ ἔτι λαμπρότης εἶναι μὲν ὀφείλει, οὐ μὴν οὕτως οὐδὲ ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον καὶ αἱ προειρημέναι τῶν ἰδεῶν, ἀλλ' ἐπ' ἔλαττον, ὅπου γε τὴν σεμνότητα καὶ διακόπτειν ἐν τῷ πολιτικῷ χρὴ λόγῳ καὶ καθαιρεῖν ἀπὸ τοῦ μεγέθους,*

οἷον ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, κἂν μεγάλην πόλιν οἰκῶσι κἂν μικράν, φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται. παρεντεθὲν γὰρ τὸ κἂν μεγάλην πόλιν οἰκῶσι κἂν μικρὰν καὶ διακόψαν τὸν λόγον καθεῖλεν ἀπὸ τοῦ μεγέθους, καὶ ἧττον ἐποίησε φανῆναι σεμνόν. ἤδη δέ που καὶ ἡ λαμπρότης ταὐτὸ πέπονθε τοῦτο, ὡς καὶ παρὰ τῷ Δημοσθένει, οἷον αὕτη τῶν περὶ Θήβας ἐγένετο πραγμάτων ἀρχὴ καὶ κατάστασις πρώτη, εἶτα πρὶν ἐπαγαγεῖν, ὃ σφόδρα ἂν ἐποίησεν αὐτῷ τὸν λόγον λαμπρὸν καὶ σοφιστικόν, λέγω τὸ τοῦτο τὸ ψήφισμα τὸν τότε ἐπιστάντα τῇ πόλει κίνδυνον παρελθεῖν ἐποίησεν ὥσπερ νέφος διέκοψε καὶ ἧττον ἐποίησεν αὐτὸν φανῆναι λαμπρὸν παρενθεὶς τὸ τὰ πρὸ τούτων εἰς ἔχθραν καὶ μῖσος καὶ ἀπιστίαν τῶν πόλεων ὑπηγμένων ὑπὸ τούτων. μεγέθους μὲν οὖν μέχρι τοσούτου καὶ τοῦτον τὸν τρόπον προσεῖναι δεῖ τῷ λόγῳ τῷ ἀρίστῳ τῶν πολιτικῶν, δεινότητος δὲ τῆς μὲν καὶ οὔσης καὶ φαινομένης ὡς ἐλάχιστον, τῆς δὲ ἐν μεθόδῳ κειμένης πάμπολυ (περὶ ταύτης δὲ ἔφην ἰδίᾳ πραγματεύσασθαι), τῆς δὲ φαινομένης μόνον δεινότητος οὐδέν, πλὴν εἰ τὰ λαμπρὰ καὶ ἀκμαῖα εἰς τοῦτο ἀναφέροι τις. τούτων δὲ ὁπόσον δεῖ μετεῖναι τῷ πολιτικῷ λόγῳ, προείρηται. κάλλος δέ, ὅπερ ἔφαμεν εἶναι [καθάπερ] κομμωτικόν, 368 διόλου μὲν ἔχειν ὁ πολιτικὸς λόγος ὀφείλει, ἧττον δὲ ἐμφαινόμενον, οἷόν ἐστι καὶ παρὰ Δημοσθένει, καθάπερ ἐδείξαμεν ἐν τῷ περὶ κάλλους. ἔνθα μέντοι λογισμῶν δεῖ καὶ λεπτότητος, ἐνταῦθα καὶ πλεονάζειν προσήκει τοῖς τοῦ κάλλους ῥυθμοῖς καὶ ταῖς συνθήκαις καὶ ἀναπαύσεσιν· αἱ γὰρ ἐπιμέλειαι τῆς λέξεως ταῖς πυκνότησι τῶν ἐννοιῶν ἐπιτήδειοι, καὶ τὸ καθαρὸν αὖ τὸ τῆς συνθήκης τε καὶ ἀναπαύσεως ἀφαιρεῖται τῶν τοιούτων

νοημάτων ἢ καὶ ζητημάτων τὸ ἄγαν αὐστηρόν, χάριν τινὰ προσβάλλον ἀφ᾽ ἑαυτοῦ καὶ διεγεῖρον τὸν ἀκροατὴν καὶ οὐκ ἐῶν ἄχθεσθαι τῇ πυκνότητι τῶν νοημάτων καὶ τῇ συνεχείᾳ. τοιαῦτα γὰρ τὰ ἐν τοῖς λογισμοῖς κείμενα καὶ δυνάμεως λόγου δεόμενα. ἐπεὶ γάρ ἐστιν ἡ τοῦ λόγου δύναμις τὸ τὰ πολλὰ ἢ τὰ δυσχερῆ καὶ σκολιὰ τῶν νοημάτων ἢ τὸ συναμφότερον δι᾽ ἐλαχίστων σαφῶς εἰπεῖν ἄνευ τοῦ προσπεσεῖν εἴς τινα κακίαν λόγου, οἷον εὐτέλειαν ἢ σκληρότητα, δεῖ τινος κάλλους τῇ βραχύτητι, ὃ δὴ ποιεῖ ἡ ἐπιμέλεια.

Πρὸς δὲ τούτοις μάχεταί πως τῷ εὐτελεῖ τὸ ἐπιμελὲς καὶ μὴ διερριμμένον, ὥστε εἰ καὶ συμβαίνει διὰ λεπτότητα νοημάτων, ὃ δὴ πολλάκις πέφυκεν ἐν τοῖς τοιούτοις γίνεσθαι, καταφέρεσθαι τὸν λόγον εἰς εὐτέλειαν, ὀρθώσειας ἂν οὕτως αὐτὸν τοῖς τοῦ κάλλους σχήμασι καὶ τοῖς ῥυθμοῖς ταῖς τε συνθήκαις καὶ ἀναπαύσεσιν. ἀλλὰ ταυτὶ μὲν ἀκριβῶς ἐν τῷ περὶ μεθόδου δεινότητος
369 ἡμῖν λελέξεται, τὸ πότε καὶ πῶς δεῖ πλεονάζειν ἐν τίσι τῶν ἰδεῶν, νυνὶ δὲ ἁπλῶς περὶ πολιτικοῦ λέγομεν λόγου καὶ Δημοσθενικοῦ ἐν τῷ καθόλου, καὶ οὐ περί τινος Δημοσθενικοῦ ἢ πολιτικοῦ. διαφέρει δὲ ἢ καθόλου τι λέγειν ἢ ἐπὶ μέρους, ἐπεὶ καὶ οἱ δημόσιοι λόγοι τοῦ ῥήτορος καὶ οἱ ἰδιωτικοί, καὶ πάλιν τῶν δημοσίων ὁ πρὸς Λεπτίνην καὶ ὁ κατ᾽ Αἰσχίνου Δημοσθενικοὶ δήπουθέν εἰσιν ἅπαντες, διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων πάμπολυ τῷ μὴ περὶ ταὐτὸν εἶδος πλεονάσαι· εἰ γὰρ καὶ ἄλλοις τισὶ πολλάκις εἴδεσιν, οἷον τραχύτητι ἢ ἐπιεικείᾳ ἢ ὅλως ἤθει ἤ τινι τῶν λοιπῶν δι᾽ αἰτίας τινὰς ἐπὶ πλεῖον δεῖ χρῆσθαι, ἀλλ᾽ ὅ γε ἁπλῶς Δημοσθενικὸς καὶ πολιτικῶν κάλλιστος λόγος ἐκείνως καὶ δι᾽ ἧς ἐλέγομεν κράσεώς τε καὶ μίξεως γίνεται, πλεονάζοντος μὲν κατ᾽ αὐτὸν τοῦ τύπου τοῦ τὴν σαφήνειαν ποιοῦντος καὶ τοῦ

ἠθικοῦ τε καὶ ἀληθινοῦ, καὶ μετὰ τούτους τοῦ γοργοῦ, τῆς τε περιβολῆς παραπλησίως τούτοις, τραχύτητός τε καὶ σφοδρότητος οὐ παραπλησίως τῇ περιβολῇ, κατὰ δεύτερον δὲ καὶ τρίτον λόγον, σεμνότητος δὲ καὶ λαμπρότητος καὶ ἀκμῆς ἔτι ἐνδεέστερον ἢ κατ' ἐκείνας, δεινότητος δὲ τῆς μὲν ἐν μεθόδῳ μάλιστα, τῆς δὲ ἄλλης ἥκιστα ἢ ὡς ἐλάχιστα, κάλλους δὲ τοῦ κομμωτικοῦ πλεονάζοντος μὲν ὁμοίως τοῖς πρώτοις, καὶ μάλιστα ὅτε δυνατῶς ἐξαγγεῖλαί τι δέοι, ἀνεμφάτως δὲ καὶ ἧττον ἔχοντος φανερὰν τὴν ἐπιτήδευσιν. διὰ γὰρ τούτων ἁπάντων οὕτω μιγνυμένων ὁ κάλλιστός τε πολιτικὸς καὶ Δημοσθενικὸς γίνεται λόγος.

Τούτου δὲ τοῦ λόγου τοῦ πολιτικοῦ ὁ μέν ἐστι συμ- 370
βουλευτικός, ὁ δὲ δικανικός, ὁ δὲ πανηγυρικός. καὶ ὁ μὲν συμβουλευτικὸς δῆλον, ὡς ἐν τοῖς μέγεθος ποιοῦσι μᾶλλον πλεονάζει τύποις μετὰ τῆς καὶ οὔσης καὶ φαινομένης δεινότητος. δεῖ γὰρ καὶ φαίνεσθαι τοιοῦτον τὸν συμβουλευτικὸν διὰ τὸ ἀξιωματικὸν ὀφείλειν εἶναι ἅμα ἔχοντα δηλαδὴ καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ἃ τὸν κάλλιστον τῶν πολιτικῶν δεῖν ἔφαμεν ἔχειν λόγον, ἤθους δὲ πλὴν ὅσον ἐπὶ βαρύτητι καὶ τοῦ κατ' εἰρωνείαν σφοδροῦ μετρίως μεθέξει. εἰ δέ τινες τῶν συμβουλευτικῶν, οἷον οἱ φύσει τοῦ ῥήτορος οὕτως ἐπιγραφόμενοι συμβουλευτικοί, πολὺ τὸ ἠθικὸν ἔχουσι καὶ τὸ ἐπιεικές, οὐ δεῖ θαυμάζειν τὸ εἰρημένον. νυνὶ γὰρ οὐ περὶ τῶν κατὰ μέρος λόγων χαρακτηρίζομεν, ὃ δὴ πολλάκις διεμαρτυράμην, ἀλλὰ περὶ τοῦ καθόλου διαφέροντος εἴδους ἐν λόγῳ συμβουλευτικῷ, ὁποῖόν ἐστι τὸ ἐν Φιλιππικοῖς, ὥστε εἰ προσώπων τις ἰδιότης ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον ἠνάγκασε κατελθεῖν ἀπὸ τοῦ οἰκείου ἀξιώματος τὸν συμβουλευτικὸν λόγον εἰς τὸ ἠθικώτερον ἐν τῷ ὑπὲρ Μεγαλοπολιτῶν ἢ καί τῳ ἄλλῳ, μηδὲν τοῦτο ἐμποδὼν

εἶναι νομίζωμεν πρὸς τὸ δεῖν τοιοῦτον εἶναι τὸν ἄριστον τῶν συμβουλευτικῶν, ὁποῖον ἐχαρακτηρίζομεν, ἀξιωματικὸν λέγω καὶ οἷς εἴπομεν πλεονάζοντα· ἐκεῖνος γὰρ οὐκέτ' ἂν ἄριστος εἴη τῶν συμβουλευτικῶν ὅγε τῇ οἰκείᾳ φύσει διά τι χρήσασθαι ἐμποδισθείς. εἰ δέ τις καὶ τοὺς Φιλιππικοὺς φήσειε διὰ τὸ τοῦ Φιλίππου πρόσωπον μέγεθος λαβεῖν, ὅτι ἐκεῖνο ἐπιφορὰν ἐνεδέχετο
371 καὶ σφοδρότητα, ἐννοείτω, ὅσην καὶ χωρὶς ἐκείνου τραχύτητα καὶ ἄλλως ἀκμὴν κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἔχουσιν οἱ λόγοι οὗτοι καὶ παρρησίαν καὶ μέγεθος, πρὸς ἅπερ συλλαμβάνειν μὲν καὶ τὸ τοῦ Φιλίππου πρόσωπον ἀνάγκη συγχωρεῖν, οὐ μὴν τοσοῦτόν γε ὅσον αὐτὸ τὸ τῆς συμβουλῆς ἴδιον. περὶ δὲ προσώπων καὶ καιρῶν ὁ περὶ μεθόδου δεινότητος ἀκριβέστερον ἐπιδείξει λόγος. ἀλλ' ὁ μὲν κάλλιστος συμβουλευτικῶν, ὅπερ ἔφημεν, λόγων τοιοῦτος.

Ὁ μέντοι δικανικῶν κάλλιστος ἀνάπαλιν ἔχει τούτῳ, εἰ μὴ περὶ δημοσίων εἴη καὶ μεγάλων πραγμάτων καὶ συμβουλῆς ἐγγύς, ὡς ὁ κατὰ Ἀριστοκράτους ἔχει καὶ ὁ ὑπὲρ τοῦ στεφάνου καὶ ὅσοι τοιοῦτοι· οὗτοι γὰρ σχεδὸν ὡσαύτως τῷ συμβουλευτικῷ τύπῳ χαρακτηρίζονται, τάχα δ' ἂν οὐδ' εἶναι τούτους δικανικοὺς φύσει νομίσειέ τις. ὁ μέντοι μὴ τοιοῦτος, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο δικανικός, ὅπερ ἔφην, ἐναντίως ἔχει τῷ προειρημένῳ. ἤθους τε γὰρ καὶ τοῦ κατ' ἐπιείκειαν καὶ ἀφέλειαν πλεῖστον αὐτῷ μετεῖναι δεῖ, βαρύτητος δὲ ἤ τινος τῶν τοιούτων ἥκιστα μετέχει ἢ ὅτι βραχύτατα. μέγεθος δὲ τὸ μὲν κατὰ περιβολὴν ἀπὸ ἐννοιῶν δέχεται, οὐ γὰρ ἀπό γε τῆς λέξεως ἢ τῶν περὶ τὴν λέξιν ἢ καὶ τὴν μέθοδον τῆς ἐννοίας, πλὴν ὅσον ἐπ' ἐλάχιστον, τὸ δὲ κατὰ τὰς ἄλλας τοῦ μεγέθους ἰδέας οὐκέτι, πλὴν εἰ μή που τὴν κατ' ἔννοιαν σφοδρότητα ἤ που καὶ τὴν κατὰ λέξιν

μετὰ σχημάτων τῶν περὶ αὐτήν. τοῖς δὲ λοιποῖς μέρεσι τοῦ πολιτικοῦ χρῆται, καθάπερ καὶ ὁ συμβουλευτικός. καὶ τοιοῦτοί γε οἱ Δημοσθενικοὶ δικανικοί, τουτέστιν οἱ ἰδιωτικοί.

Ὁ δὲ πανηγυρικῶν λόγων κάλλιστος ἐν λέξει πεζῇ, 372 *οὐχ ὡς ἐν ζητήμασι πολιτικοῖς, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο πανηγυρικός, ὃς οὐδὲ πολιτικὸς ἴσως ἂν κληθείη, πάντως ἂν εἴη δήπουθεν ὁ Πλατωνικός, ὥστε πάλιν, ὃ περὶ τοῦ καλλίστου τῶν πολιτικῶν λόγων λέγοντες ἔφαμεν τὸν αὐτὸν τῷ Δημοσθενικῷ τοῦτον ἀποφαίνοντες, τοῦτο καὶ νῦν περὶ τοῦ καλλίστου τῶν πανηγυρικῶν λόγων φαίημεν ἄν, τὸν αὐτὸν καὶ τοῦτον εἶναι τῷ Πλατωνικῷ. καὶ γὰρ ἐνταῦθα ὁμοίως ἀναστρέφει, καθάπερ κἀκεῖ. ὅ τε γὰρ κάλλιστος πανηγυρικῶν λόγων ἐστὶν ὁ Πλατωνικός, ὅ τε αὖ Πλατωνικὸς λόγος τῶν πανηγυρικῶν ἐστιν ὁ κάλλιστος, ὡς ἐν λέξει πεζῇ, περὶ οὗ λεκτέον. περὶ γὰρ τοῦ πολιτικοῦ πανηγυρικοῦ, περὶ οὗ μετὰ τὸν περὶ συμβουλευτικοῦ καὶ δικανικοῦ λόγον φαίη τις ἂν εἰπεῖν προσήκειν, μικρὸν ὕστερον λέξομεν· οὐ γὰρ ἄλλως ἐγχωρεῖ.*

Ὁ τοίνυν κάλλιστος πανηγυρικός, καὶ ὅπερ ἔφαμεν, ὁ Πλατωνικὸς ταῖς μὲν τὸ μέγεθος ποιούσαις ἰδέαις πλὴν τραχύτητος καὶ σφοδρότητος γίνεται πάσαις, διήκειν δέ πως χρὴ διὰ τούτων τὴν ἀφέλειαν μὴ ἐλαττουμένην αὐτῶν ποσότητος ἕνεκα, πλὴν ὅπου καθαρῶς ἐξαίρειν τὸν λόγον εἰς σεμνότητα δεῖ. αἱ δὲ γλυκύτητες, εἴπερ ἄλλοθί που, καιρὸν ἐνταῦθα ἔχουσι μάλιστα, καὶ αἱ ἐπιμέλειαι αἱ τὸν ἁβρὸν καὶ ὡραῖον ποιοῦσαι λόγον, δεινότης δὲ ἡ μὲν κατὰ μέθοδον, ἥπερ ἥκιστά ἐστι φανερά, πάντως ὕπεστι καὶ τῷ πανηγυρικῷ, ἡ δὲ ἄλλη ἐν τούτῳ γε οὐδαμῶς, πλὴν ὅπου τοῦτο αὐτὸ ἐνδείξασθαι βούλεται πρόσωπόν τι τῶν παρ' αὐτῷ ποιούντων τὸν

373 λόγον πανηγυρικόν, ὥσπερ τῷ Πλάτωνι πεποίηται ὁ Σωκράτης ἐνδείξασθαι δεινότητα λόγων τῷ Φαίδρῳ βουλόμενος, καθὸ ἀντιπαρατίθησι τὸν αὐτοῦ τῷ Λυσίου. ἤδη δὲ καὶ ἐν ἄλλοις πρὸς ἄλλους κατὰ τὸ μιμητικὸν εἶδος τοῦ πανηγυρικοῦ λόγου φαίνεται τοῦτο πεποιηκώς. γοργός γε μὴν ὡς ἐλάχιστον ἐν πανηγυρικῷ λόγῳ ὁ λόγος εἶναι ὀφείλει· ἀφήγησις γάρ ἐστι σχεδὸν ἅπας. τοῖς δὲ ἄλλοις εἴδεσιν ἢ καὶ μέρεσι τοῦ πολιτικοῦ παραπλησίως χρῆται ὁ πανηγυρικὸς λόγος, καθάπερ ὅ τε συμβουλευτικὸς καὶ ὁ δικανικός. ἐν δὲ τοῖς ἀμοιβαίοις τῶν πανηγυρικῶν, ὃ δὴ καὶ αὐτὸ πολὺ παρὰ τῷ Πλάτωνί ἐστιν, ἤδη καὶ αἱ τραχύτητες καὶ αἱ σφοδρότητες ἔσχον καιρὸν οὐκ ἐλάχιστον, ὥσπερ καὶ τὰ τῆς δεινότητος εἴδη πάντα, καὶ τῶν γε τοῦ Πώλου λόγων ἐν Γοργίᾳ τινὲς τῆς φαινομένης εἰσὶ καὶ οὐκ οὔσης δεινότητος. καὶ οὐ μόνον ταῦτά γε τὰ εἴδη τὰ ἀμοιβαῖα, ἀλλὰ καὶ πάντα εἴδη δέχεται διὰ τὸ μιμητικόν τε καὶ δραματικόν, καὶ οὕτως ὥστε κεχωρίσθαι πως ἀπ' ἀλλήλων αὐτὰ καὶ μὴ κεκρᾶσθαι, ἀλλ' ἰδίᾳ μὲν ἔχειν εὑρεῖν ἀφέλειαν, ἰδίᾳ δὲ σεμνότητα, ἰδίᾳ δὲ ἕκαστον τῶν λοιπῶν. ἔστι δ' οὗ καὶ τὸ εὔζωνον καὶ οἷον εὐτελὲς εἶδος τοῦ λόγου. αἱ γὰρ μιμήσεις τῶν προσώπων καὶ τούτῳ χώραν ἤδη δεδώκασι. καὶ ὡς μὲν ἐν λογογραφίᾳ, τοιοῦτον εἶδος εἶναι δεῖ τὸ πανηγυρικόν, ὡς δὲ ἐν ζητήμασι πολιτικοῖς, ἔνθα τοῦ πολιτικοῦ πανηγυρικοῦ εἴδους δεῖ, περὶ οὗ μικρῷ πρότερον ἐπηγγειλάμην ἐρεῖν· (ἔστι γάρ τινα καὶ πολιτικὰ ζητήματα καὶ πανηγυρικά, οἷον εἰ περὶ τῆς προπομπείας ἀμφισβητοῖεν Ἀθηναῖοι καὶ Λα-
374 κεδαιμόνιοι μετὰ τὰ Μηδικά, ἢ ὅσα τοιαῦτα,) ὡς ἐν τοῖς τοιούτοις ζητήμασιν, οὐκέθ' ὁμοίως ὁ πανηγυρικός, ἀλλὰ πολιτικώτερος γίνεται καὶ σχεδὸν δι' ὧνπερ καὶ ὁ συμβουλευτικός, μᾶλλόν γε μὴν ἐνταῦθα ἢ ἐκεῖ

ἥ τε λαμπρότης καὶ ἡ σεμνότης πλεονάζειν ὀφείλουσιν. ἐπανιτέον δὲ πάλιν ὅθεν ἐπὶ τοῦτο ἐξέβημεν. ὁ μὲν γὰρ πολιτικὸς πανηγυρικὸς τοιοῦτος, τῶν δὲ κατὰ λογογραφίαν πανηγυρικῶν οὗτος κάλλιστος ὁ Πλατωνικός, καὶ τοῦτον παράδειγμα φαίημεν ἂν ἡμεῖς εἶναι τὸ ἄριστον τοῖς βουλομένοις τε καὶ δυναμένοις πανηγυρικὸν λόγον ἐργάζεσθαι. ὡς δ᾽ ἐν ποιήσει, (πανηγυρικὸν γὰρ πρᾶγμα δήπουθέν ἐστι ποίησις ἅπασα καὶ πάντων τε λόγων πανηγυρικώτατον) ὡς οὖν ἐν ταύτῃ καὶ τί τὸ κράτιστον κατὰ ταύτην εἶδος· τοῦτο γὰρ δὴ χαρακτηριστέον ἡμῖν κἀνταῦθα πρῶτον, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα πάντα τῶν γενικῶν εἰδῶν ἐχαρακτηρίζομεν ἀπὸ τῶν καλλίστων χαρακτηρίζοντες, οὐχ ὁμοία ἡ διοίκησις, ἀλλὰ προσεῖναι δεῖ πολλὰ καὶ ἄλλα τοῖς περὶ λόγου πανηγυρικοῦ προειρημένοις ἅπασιν, ἃ δὴ καὶ ἴδιά τις ἂν εἶναι φαίη ποιήσεως, περὶ ὧν λεκτέον. ἀνάγκη δὲ πάλιν ταὐτὸν εἰπεῖν καὶ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν σῶσαι κἀνταῦθα τοῖς ἔμπροσθεν κατὰ τοὺς γεωμέτρας. ὅπερ γὰρ ἦν ὁ Δημοσθένης ἡμῖν κατὰ τὸν πολιτικὸν λόγον ἔν τε τῷ συμβουλευτικῷ καὶ δικανικῷ, καὶ ὁ Πλάτων ἐν τῷ πεζῷ πανηγυρικῷ, τοῦτ᾽ ἂν Ὅμηρος εἴη κατὰ τὴν ποίησιν, ἣν δὴ πανηγυρικὸν λόγον ἐν μέτρῳ λέγων εἶναί τις οὐκ οἶδα εἰ διαμαρτήσεται, ἐπεὶ κἀνταῦθα ὁμοίως ἀναστρέφει τὸ πρᾶγμα, καθάπερ ἀνέστρεφεν ἐπ᾽ ἀμφοῖν κἀκεῖ. ἀρίστη τε 375
γὰρ ποιήσεων ἡ Ὁμήρου, καὶ Ὅμηρος ποιητῶν ἄριστος. φαίην δ᾽ ἂν ὅτι καὶ ῥητόρων καὶ λογογράφων, λέγω δ᾽ ἴσως ταὐτόν· ἐπεὶ γάρ ἐστιν ἡ ποίησις μίμησις ἁπάντων, ὁ δὲ μετὰ τῆς περὶ τὴν λέξιν κατασκευῆς ἄριστα μιμούμενος καὶ ῥήτορας δημηγοροῦντας καὶ κιθαρῳδοὺς πανηγυρίζοντας, ὥσπερ τὸν Φήμιον καὶ τὸν Δημόδοκον καὶ τὰ ἄλλα πρόσωπά τε καὶ πράγματα ἅπαντα, οὗτος ἄριστός ἐστι ποιητής· ἐπειδὴ οὖν ταῦθ᾽ οὕτως

ἔχει, τάχ' ἂν ταὐτὸν εἰρηκὼς εἴην, εἰπὼν εἶναι ποιητῶν ἄριστον, ὡς εἰ καὶ ῥητόρων ἄριστον καὶ λογογράφων ἔλεγον. στρατηγῶν μὲν γὰρ ἢ τεκτόνων ἢ τῶν τοιούτων ἴσως οὐκ ἄριστος, καίτοι καὶ τὰ τοιαῦτα ἄριστα μιμούμενος, ἀλλ' οὐ λόγος ἐκείνοις ἡ τέχνη οὐδὲ ἐν λόγοις. οἷς δέ ἐστιν ἐν λόγῳ τὸ ἔργον, οἷον ῥήτορσι λέγω καὶ λογογράφοις, ὁ τούτους ἄριστα μιμούμενος καὶ λέγων, ὥσπερ ἂν ὁ ἐκείνων ἄριστος εἴποι, πάντως ἂν εἴη καὶ αὐτὸς ἐκείνων ἄριστος. ἄριστος οὖν κατὰ πάντα λόγων εἴδη καὶ ποιητῶν ἁπάντων καὶ ῥητόρων καὶ λογογράφων Ὅμηρος. καὶ γὰρ μεγέθη καὶ ἡδονὰς καὶ ἐπιμελείας καὶ δεινότητας καὶ τὸ μέγιστον ποιήσεως, μίμησιν ἐναργῆ καὶ πρέπουσαν τοῖς ὑποκειμένοις κἂν τοῖς κατὰ λέξιν καὶ ταῖς εἰσαγωγαῖς τῶν προσώπων, καὶ μύθων διατυπώσεις καὶ μέτρων διαφόρους τομάς,
376 ἐξ ὧν καὶ διάφορά πως συμβαίνει γίνεσθαι τὰ μέτρα, καὶ ταῦτα ἐν δέοντι καὶ κατὰ λόγον μεταβαλλόμενα πρὸς τῷ καὶ τὸ φύσει πάντων ἄριστον μέτρον προῃρῆσθαι, καὶ ὅλως τὸ ποικίλον καὶ ἐξ ἁπάντων ἓν ὅτι κάλλιστον ὁ μάλιστα ἐργασάμενος παρὰ πάντας ποιητὰς οὗτός ἐστιν. ἱκανὰ μὲν οὖν καὶ ταῦτα τήν τε ἀρίστην ποίησιν καὶ αὐτὸν Ὅμηρον χαρακτηρίσαι, ἵνα δὲ ἐντελέστερον ᾖ τὸ λεγόμενον, ἐπὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐπανέλθωμεν.

Ὁ τοίνυν ὡς ἐν ποιήσει λόγων ἄριστος πανηγυρικῶν γίνεται διά τε τῶν προειρημένων περὶ πανηγυρικοῦ λόγου, πάντων τε ὡσαύτως, καὶ ἔτι διὰ τῶν ἰδίων ποιήσεως παρὰ τὰ προειρημένα οἷς ὁ μὲν δικανικὸς καὶ συμβουλευτικὸς ἥκιστα χρῆται ἢ ὅτι σπανιώτατα, καὶ οὕτω δὲ οὐχ ἅπασιν, ἀλλά τισιν, ὁ δὲ ἐν τῷ καταλογάδην πανηγυρικὸς χρῆται μὲν [σχεδὸν] ἅπασιν, ἀλλὰ μετά τινος παραμυθίας καὶ οὐχ ἁπλῶς. ἔστι δὲ ἴδια ποιήσεως παρὰ τὸν ἄλλον λόγον πάντως μέν που καὶ τὰ

μέτρα τά τε ὁμολογούμενα καὶ ὑπ' αὐτῆς ψιλῆς τῆς ἀκοῆς κρινόμενα, μάλιστα δὲ ποιήσεως ἴδια αἵ τε μυθικαὶ ἔννοιαι πᾶσαι, οἷον τὰ περὶ Κρόνου καὶ Τιτάνων καὶ ἔτι Γιγάντων καὶ Διὸς αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων θεῶν ἀνθρωποπαθῶς λεγόμενα, ὡς ἐγένετο, καὶ ὅσα ἔπραξαν ἢ πράττουσιν αὐτοί τε πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς ἀνθρώπους, καὶ ἔρωτες αὐτῶν καὶ πόλεμοι καὶ φιλίαι καὶ γοναὶ καὶ τροφαὶ καὶ ὅσα τοιαῦτα, πρὸς δὲ τούτοις ὅσα περὶ ἀνθρώπων ἤ τινων ἄλλων ζώων παραδοξολογοῦσιν, οἷον ὡς Κάδμος δράκων ἐγένετο ἐξ ἀνθρώπου, καὶ ὡς Ἀλκυὼν ὄρνις, καὶ ὅσα περὶ ἀηδόνων ἢ χελιδόνων λέγουσι. 377
ταύτης δὲ τῆς ἰδέας καὶ τὸ γυναῖκας ἐξ ἀνδρῶν ποιεῖν ὡς τὸν Τειρεσίαν, καὶ ἄνδρας ἐκ γυναικῶν ὥσπερ τὸν Καινέα. τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ πτερωτοὺς ἀνθρώπους λέγειν, ὡς ἔφυσαν, καὶ ὅλως σύνθετά τινα ζῶα ἢ ἐκτράπελα, οἷον Πήγασοι καὶ Γοργόνες καὶ Κένταυροι καὶ Σειρῆνες καὶ Τρίτωνες καὶ Λαιστρυγόνες καὶ Κύκλωπες καὶ Περσεὺς καὶ ὅσα τοιαῦτα. μυθικὰ δὲ κἀκεῖνα καὶ ποιητικὰ τὰ ὑπερβάλλοντα μὲν ἀνθρώπου φύσιν, ὑπ' ἐκείνων δὲ τερατολογούμενα, ὡς γεγονότα καὶ πιστεύεσθαι ἄξια, οἷον ὅτι Ἀχιλλεὺς τοσόνδε ἐπήδα, καὶ ὅτι ὁ Αἴας ἢ ὁ Ἕκτωρ τηλικοῦτον ῥαδίως ἔρριπτον λίθον, καὶ ὅτι τηλικοίδε ἦσαν, καὶ ὅλως τὰ τοιουτότροπα ποιητικά. καὶ τὸ τὰ ἄψυχα τοῖς θεοῖς μετ' αἰσθήσεώς τινος ὑπουργεῖν φάσκειν, οἷον

αὐτόματοι δὲ πύλαι μύκον οὐρανοῦ.

καὶ τὸ

τοῖσι δ' ὑπὸ χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην.

καὶ ὅλως τὸ τὰ ἀδύνατα καὶ ἄπιστα τερατεύεσθαι. τὸ μέντοι

ἄταλλε δὲ κήτε' ὑπ' αὐτοῦ,

καὶ ὅσα τοιαῦτα, ποιητικὰ μὲν καὶ ἡδέα, ὡς ἐν τῷ περὶ

γλυκύτητος ἡμῖν εἴρηται, ἧττον δὲ ἔχει τερατολογίας, πλὴν εἰ τοὺς ἵππους αὐτοῖς ἤ τινα ἄλλα ζῶα φωνὰς ἀνθρωπίνας προΐεσθαι ὡς λίαν μυθικά τις καὶ ποιητικὰ εἶναι λέγοι. ἀφελὲς δὲ καὶ ποιητικὸν ὁμοῦ καὶ τὸ λεπτῶς εἰς τὰ κατὰ μέρος ἰέναι, οἷον

378 *κνίσση δ' οὐρανὸν ἷκεν ἑλισσομένη περὶ καπνῷ.*

καὶ ὅτι ὁ δεῖνα τὸν δεῖνα οὑτωσὶ ἀπέκτεινε, καὶ ὅτι κύμβαχος ἐν κονίῃ πέσε, καὶ ὅτι ἀσθμαίνων· καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἐν μὲν γὰρ ποιήσει χρήσιμα, ἐν ἱστορίᾳ δὲ εὐτέλειαν ποιεῖ, πλὴν ἔνθα [ἂν] ἀφελῶς τις πάνυ βούλοιτο τὴν ἱστορίαν γράφειν. ἀφελῆ γὰρ καὶ ἡδέα ὁμοῦ τὰ κατὰ μέρος. ἴδιαι μὲν οὖν ἔννοιαι ποιήσεως αὗται παρὰ τὰς ἄλλας ἐννοίας τοῦ λόγου τοῦ πανηγυρικοῦ, αἵπερ εἰσὶ καὶ αὐταὶ ποιήσεως οἰκεῖαι.

Μέθοδος δ' αὖ ποιήσεως ἰδία παρὰ τὰς τοῦ πανηγυρικοῦ λόγου μεθόδους μία τὸ μὴ παρ' ἑαυτῶν δοκεῖν λέγειν, ἅττ' ἂν λέγωσι, τὰς Μούσας δὲ παρακαλεῖν ἢ τὸν Ἀπόλλωνα ἤ τινα ἄλλον θεόν, κἀκείνου ποιεῖν δοκεῖν εἶναι τὸν λόγον ἴδιον. πάλιν δ' αὖ ταύτῃ ὁ μὲν συμβουλευτικὸς καὶ δικανικὸς ἥκιστα χρήσεται, ὁ δὲ πανηγυρικὸς μετά τινος παραμυθίας. λέξις γε μὴν φανερὰ πᾶσιν, ἥτις ἐστὶν ἡ ποιητική, καὶ ὡς τῶν κατὰ ποίησιν καλλίστη λέξεων ἡ Ὁμήρου. καθαρὸς γὰρ ἐν ποιήσει κινδυνεύει μόνος ἢ σύν γε Ἡσιόδῳ κατ' αὐτὴν εἶναι. σχήματα δὲ ἴδια ποιήσεως οὐκ ἔστιν, ὥσπερ ἦν νοήματα καὶ μέθοδός τις καὶ λέξις, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ ἔχει ταῦτα τῷ πανηγυρικῷ, κατὰ δὲ τὸ μιμητικόν, ὡς ἂν τὰ εἴδη τῶν λόγων ἀπαιτῇ.

Κῶλά γε μὴν ἴδια ποιήσεως καὶ συνθῆκαι καὶ ῥυθμοί τε καὶ ἀναπαύσεις ῥᾴδιον μὲν εἰπεῖν ὅτι τὰ μέτρα,
379 *καὶ ἀληθές γε τοῦτο κατιδεῖν, ἕως ἐφ' ἑαυτῆς ἡ ποίησις μένει ψιλή· ὅταν δὲ περὶ Ὁμήρου λέγωμεν, ἀνάγκη*

προστιθέναι, ὅτι τόδε τὸ μέτρον, καὶ τοῦτο δὲ οὐχ ἁπλῶς, ὅτι ἑξάμετρον δακτυλικὸν καταληκτικόν, οὐδὲ ὅτι ἥδε ἡ Ὁμηρικὴ ἀνάπαυσις, ἢ ὅδε ὁ ῥυθμός, ἢ ἥδε ἡ συνθήκη. ἀλλ' ὥσπερ καὶ περὶ τῶν σχημάτων ἐν τοῖς κατὰ μίμησιν ἐλέγομεν, οὕτω συμβαίνει τοῦτο κἀνταῦθα γίνεσθαι· ὅταν γὰρ ἢ διάθεσιν ἐμπαθῆ τοῦ λέγοντος προσλάβῃ ὁ ποιητής, ἤ τι ἄλλο προσώπου ἦθος μιμῆται, ἢ καὶ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ τοιόνδε τι ἢ τοιόνδε πρᾶγμα ἐξαγγέλλῃ, ἀνάγκη τὰς προσηκούσας ἐνταῦθα καθ' ἕκαστον γίνεσθαι κατὰ τὰ εἴδη τῶν λόγων ἀναπαύσεις καὶ βάσεις καὶ συνθήκας καὶ ῥυθμούς, οἷον σεμνοὺς ἢ τραχεῖς ἢ ἀφελεῖς ἢ περικαλλεῖς καὶ ἐπιμελεῖς, ἢ ὅσα εἴδη ῥυθμῶν τε καὶ λόγων ἐλέγομεν. τοῦτο δὲ συμβαίνει μάλιστα μὲν καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν τοῦ ἑξαμέτρου σχημάτων (ἔστι γὰρ αὐτοῦ σχήματα δύο καὶ τριάκοντα, ὡς διδάσκουσιν ἡμᾶς οἱ γραμματικοί), ἔπειτα καὶ διὰ τὴν ποιὰν ἀνάπαυσιν, ὃ καὶ μέγιστον ἐν τοῖς τοιούτοις· ἐξίσταται γὰρ καὶ τοῦ οἰκείου πολλάκις τὸ μέτρον ῥυθμοῦ κατὰ τὰς ποιὰς τῶν στίχων τομὰς καὶ ἀναπαύσεις ἐννοιῶν κατὰ τὰ κῶλα. τὸ γοῦν αὐτοὺς δ' ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν ἀναπαιστικόν πώς ἐστι γενομένης ἀναπαύσεως ἐν τῷ ἡρώων, διότι δὲ τούτου ἐδέησεν 380 αὐτῷ ἐνταῦθα, ἢ ἑτέρωθί που ἄλλων τινῶν ῥυθμῶν, οὐ χαλεπῶς ἐπιγνοίη ἂν ὁ τὰ προειρημένα πάντα περὶ τῶν ἰδεῶν ἁπασῶν τοῦ λόγου ὀρθῶς ἐπεσκεμμένος, καὶ ἔτι τὸν περὶ δεινότητος μεθόδου, ὃς μετὰ τήνδε ἡμῖν τὴν πραγματείαν τέτακται.

Νυνὶ δὲ ἤδη περὶ τῶν μετὰ τούτους τοὺς προειρημένους ἄνδρας τρεῖς ὑφ' ἑκάστῳ τούτων τεταγμένων, καὶ οἷον τὰ δεύτερα καὶ τρίτα φερομένων καθ' ἕκαστον ἐκείνων ἐν τοῖς κατ' αὐτοὺς εἴδεσι, λεκτέον, καὶ πρῶτόν γε περὶ τῶν πολιτικῶν. δεῖ δὲ ἀναγκαίως πρότερον

εἰπόντα διὰ βραχέων τίς ὁ ἁπλῶς πολιτικὸς λόγος, οὐχ ὁ Δημοσθενικὸς ἢ του ἄλλου, ἀλλ' ἁπλῶς ὁ πολιτικός, καὶ τίς ὁ ἁπλῶς πανηγυρικός, ἀλλ' οὐχ ὁ κάλλιστος πανηγυρικὸς ἢ Πλατωνικὸς ἢ Ὁμηρικός, οὕτω καὶ περὶ τῶν καθ' ἕνα λόγον ἀξίων ἀνδρῶν διὰ βραχέων χαρακτηρίσαι. περὶ γὰρ τοῦ δικανικοῦ ἱκανῶς εἴρηται. ἀλλὰ πρότερόν γε περὶ τοῦ ἁπλῶς πολιτικοῦ, ὅπερ ἐλέγομεν, ῥητέον.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΠΛΩΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ.

11 Ὁ τοίνυν ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν λόγος πολιτικὸς γίνεται
11 μὲν διά τε τῶν τὴν σαφήνειαν ποιουσῶν κατὰ τὸν λόγον
ἰδεῶν καὶ τοῦ κατ' ἐπιείκειαν καὶ ἀφέλειαν ἤθους, καὶ
ἔτι τῆς τὸν ἀληθινὸν ποιούσης λόγον ἰδέας, ὃ δή ἐστι
381 τοῦ πιθανοῦ, δεῖ δὲ ταῦτα ὡς ἓν ἀκούειν πάντα. ἐκ γὰρ
τῆς μίξεως τούτων καὶ οἷον ἑνώσεως ὁ ἁπλῶς πολιτικὸς γίνεται λόγος, οὗ δὴ καὶ πάντες μετέχουσιν, οὓς ὀνομάζομεν πολιτικούς, πλὴν ἴσως τοῦ Ἰσοκράτους κατά τι, πλεῖστόν γε μὴν αὐτοῦ μέτεστι Λυσίᾳ τε καὶ Ἰσαίῳ καὶ Ὑπερίδῃ· διὸ δὴ καὶ μάλιστά εἰσι πιθανοί.

Περὶ Λυσίου.

1 Διαφέρουσι δὲ οὗτοι ἀλλήλων, ὅτι τῷ μὲν Λυσίᾳ
μετὰ τούτων καὶ τὰ τῆς ἐπιμελείας μετρίως ὕπεστι καὶ τὸ τοῦ κόσμου σφόδρα ἀνεμφάτως, γοργότητος δὲ ὡς ἐλάχιστον, περιβολῆς δὲ τῆς μὲν κατ' ἔννοιαν μετρίως πως, τῆς δὲ κατὰ μέθοδον ἢ λέξιν ἢ τὰ ἑπόμενα ταύτῃ σχεδὸν οὐδ' ὅλως· καὶ τῶν ἄλλων δέ, ἃ τὸν ἀξιωματικὸν ποιεῖ λόγον, ὡς ἐλάχιστον αὐτῷ μέτεστι, πλεῖστόν γε μὴν δεινότητος ἔχει τῆς κατὰ μέθοδον.

Περὶ Ἰσαίου.

Τῷ δὲ Ἰσαίῳ πρὸς ἐκείνοις, ἃ τὸν ἁπλῶς ποιεῖ πο- 2
λιτικὸν λόγον, πολὺ τὸ τῆς γοργότητος, ὡς ἐγγὺς εἶναι τοῦ καλλίστου λόγου τῶν πολιτικῶν, καὶ τὸ ἐπιμελὲς περιττότερον ἢ κατὰ Λυσίαν, περιβολή τε ὡσαύτως καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ μεγέθους εἴδη, καί που καὶ ἀκμῆς ἔμφασις, ὡς ἀπολείπεσθαι μὲν τοῦ Δημοσθενικοῦ κατὰ ταῦτα οὐκ ὀλίγῳ, ὑπερβάλλειν δὲ καὶ πολλῷ τὸν Λυσίαν. δεινότης δὲ ἡ κατὰ μέθοδον πολλὴ μὲν καὶ παρὰ τούτῳ, δεινότερος δὲ ὁ Λυσίας.

Περὶ Ὑπερίδου. 382

Ὁ δ' Ὑπερίδης τὸ μὲν ἐπιμελὲς ἥκιστα ἔχει, διὸ καὶ 3
ἧττον δυνατὸς εἶναί πως δοκεῖ, μέγεθος δὲ αὐτῷ ἐστιν ὑπέρογκον, σκληρὸν δὲ τοῦτο καὶ οὐ κεκραμένον, ὥστε καὶ σφόδρα εὖ τῷ ἠθικῷ καὶ καθαρῷ κεκρᾶσθαι. κίνησις δὲ καὶ γοργότης σχημάτων πάνυ ὀλίγη παρὰ τούτῳ, δεινότης δὲ ἡ κατὰ μέθοδον ἔστι μὲν καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς ἄλλοις ῥήτορσι καὶ παρὰ τούτῳ, ἔλαττον δὲ ἢ κατὰ τὴν παρὰ τῷ Λυσίᾳ τε καὶ Ἰσαίῳ, καὶ ἔτι τῷ κορυφαίῳ αὐτῶν, λέγω τῷ Δημοσθένει. παρὰ δὲ Ὑπερίδῃ κἀκείνην εὕροι τις ἂν τὴν δεινότητα, ἣ καὶ φαίνεται καὶ ἔστιν, οὐχὶ τὴν κατὰ μέθοδον μόνην, σπανίως μέντοι, ὅπου γε καὶ παρὰ τῷ Δημοσθένει σπάνιον τοῦτο. ἴδιον δὲ Ὑπερίδου τὸ καὶ ταῖς λέξεσιν ἀφειδέστερόν πως καὶ ἀμελέστερον χρῆσθαι, ὥσπερ ὅταν *μονώτατος* λέγῃ καὶ *γαλεάγρα* καὶ *ἐκκοκύζειν* καὶ *ἐστηλοκόπηται* καὶ *ἐπήβολος* καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἀλλ' οὗτοι μὲν ταύτῃ διαφέρουσιν ἀλλήλων.

Λέγοιμεν δ' ἂν ἤδη καὶ περὶ τῶν λοιπῶν, ᾗπερ ἕκαστος αὐτῶν ὁ αὐτὸς ὢν τοῖς ἄλλοις κατὰ τὸν πολιτικόν, ἕτερος αὐτῶν ἰδίοις τισὶν ἑτέροις γίνεται, δηλαδὴ τῷ

πλεονάζειν περί τι λόγων εἶδος ἢ τοὐναντίον ἐλάττονι χρῆσθαι τούτῳ ἢ καὶ μέσως πως. καὶ πρῶτόν γε περὶ τοῦ Ἰσοκράτους λεκτέον.

383 Περὶ Ἰσοκράτους.

Ὁ τοίνυν Ἰσοκράτης ἕνεκα μὲν καθαρότητος καὶ εὐκρινείας, αἳ δὴ τὸν σαφῆ ποιοῦσι λόγον ἰδέαι, πολιτικώτατός ἐστι πάντων, ἤθους δὲ καὶ ἀληθείας ἀμοιρῶν ἧττόν ἐστι πιθανός. ἐπιμελείᾳ μέντοι καὶ κόσμῳ περιττεύει, μεγέθει τε ὡσαύτως, πλὴν ὅτι τὴν σφοδρότητα ἢ τραχύτητα, εἴ που καὶ χρῷτο ταύταις, τῇ ἐπιμελείᾳ ἐκλύει. καὶ τὴν περιβολὴν δὲ ἧττον ἐν τοῖς περὶ τὴν λέξιν ποιεῖ καὶ τὴν μέθοδον, τοῖς κατ' ἔννοιαν δὲ μάλιστα περιβάλλει. γοργότητος δὲ οὐδὲν ὅλως παρὰ τούτῳ. πλέον δέ, εἰ καὶ δυσχερὲς εἰπεῖν, τὸ ὕπτιόν τε καὶ ἀναβεβλημένον παρ' αὐτῷ, καὶ ὅλως τὸ πρεσβυτικὸν καὶ διδασκαλικόν. τῷ δὲ φύσει ἀληθείας ἀμοιρεῖν καὶ ταῖς ἐργασίαις περιττός ἐστιν, ὥσπερ ἐπίδειξιν εὑρέσεως ἐννοιῶν ποιούμενος καὶ πολλὰ οὐ χρησίμως λέγων. δῆλον δὲ ἐξ ὧν εἰς τὰς αὐτὰς ὁ ῥήτωρ ἐμπεσὼν ἐννοίας αὐτῷ οὐχ ὁμοίως ἐχρήσατο ταῖς ἐργασίαις καὶ πίστεσι. πολλὰ δὲ τούτου τὰ παραδείγματα. καταφανέστερον μέντοι, ὃ λέγω, γίνεται ἔκ τε τοῦ προοιμίου τοῦ τετάρτου τῶν Φιλιππικῶν, οἷον εἰ μὲν περὶ καινοῦ τινος πράγματος προὐτίθετο καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ τοῦ Ἀρχιδάμου· τῆς αὐτῆς γὰρ οὔσης προτάσεως, ὅτι δεῖ καὶ νεωτέρων πρὸ τῶν πρεσβυτέρων ἀνισταμένων ἀνέχεσθαι, ὁ μὲν ὥσπερ θέσιν τινὰ ὁ Ἰσοκράτης διὰ πλειό-
384 *νων κατεσκεύασεν, ὁ δὲ μιᾷ ἠρκέσθη κατασκευῇ. εἰ δέ τι καὶ ἄλλο ἔχει τὸ προοίμιον τοῦ λόγου τούτου ὑπαίτιον, ἑτέρου καιροῦ ἐξετάζειν. ἡ μέντοι κατὰ μέθοδον*

δεινότης ἐστὶν οὐκ ὀλίγη καὶ παρὰ τούτῳ. ταῦτα καὶ περὶ Ἰσοκράτους.

Περὶ Δεινάρχου.

Ὁ δὲ Δείναρχος πολιτικὸς ὢν οἷα σαφὴς καὶ ἀληθὴς 5
καὶ πιθανὸς πολὺ τὸ σφοδρὸν ἔχει καὶ τὸ τραχὺ κατά τε τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν μέθοδον, κατὰ δὲ αὐτὴν τὴν λέξιν ἧττόν ἐστι σφοδρός. κατὰ μέντοι τὰ περὶ τὴν λέξιν, οἷον σχήματα κῶλα συνθήκας ἀναπαύσεις ῥυθμούς, καὶ πάνυ σφοδρός τε καὶ τραχύς ἐστι. διὸ καὶ ἧττον ἐπιμελὴς ὁ λόγος αὐτῷ, γοργὸς μέντοι καὶ δεινὸς οὐ μετρίως. μᾶλλον δὲ εἶναι δοκεῖ ἢ ἔστι δεινὸς διὰ τὸ τῆς τοιαύτης μᾶλλον μετέχειν δεινότητος. καθόλου τε ὁ ἀνὴρ ἐμφαινόμενον ἔχει πολὺ τὸ Δημοσθενικὸν διὰ τὸ τραχὺ καὶ γοργὸν καὶ σφοδρόν, ὥστ' ἤδη τινὲς καὶ προσπαίζοντες αὐτὸν οὐκ ἀχαρίτως κρίθινον Δημοσθένην εἰρήκασι. ταῦτα καὶ περὶ Δεινάρχου.

Περὶ Αἰσχίνου.

Ὁ δ' Αἰσχίνης πολιτικὸς μέν ἐστιν, εἴπερ ἕτερός τις, 6
σοφιστικὸς δὲ καὶ γαῦρος καὶ τῷ μεγέθει μετὰ τοῦ κατὰ σχῆμα κάλλους πλεονάζων· οὐ γὰρ δὴ τοῦ μετὰ παντὸς ἐπιμελοῦς, ἐπεὶ τούτου γε αὐτῷ τοῦ κόσμου βραχύ τι 385
μέτεστι. καὶ δι' ὀλίγου μέν ἐστι ἐπιμελής, ἀμελέστερος δὲ καὶ ἀτονώτερός πως. τῷ δὲ ἠθικῷ τῷ κατ' ἐπιείκειαν χρώμενος οὐκ ὀλίγῳ τοῦ τύπου τοῦ ἀληθοῦς ἧττον μετέχει, διὸ καίτοι πολλῇ τῇ σφοδρότητί τε καὶ τραχύτητι χρώμενος ἔστιν οὗ τόνον οὐδένα ἔχει διὰ τὸ μὴ πεποιθότως μηδὲ ἀληθινῶς προφέρεσθαι τὸν λόγον. ταὐτὸ δὲ αἴτιον καὶ τοῦ μὴ πάνυ γοργὸν μηδὲ εὐκίνητον εἶναι. δεινότης δὲ ἡ κατὰ μέθοδον μέν ἐστιν οὐκ ὀλίγη παρ'

αὐτῷ, ἡ δὲ φαινομένη τε ὁμοῦ καὶ οὖσα ἀναγκαίως ἐκ τῶν προειρημένων.

Περὶ Ἀντιφῶντος.

7 Περὶ δὲ Ἀντιφῶντος λέγοντας ἀνάγκη προειπεῖν, ὅτι
καθάπερ ἄλλοι τέ φασιν οὐκ ὀλίγοι καὶ Δίδυμος ὁ γραμ-
ματικός, πρὸς δὲ καὶ ἀπὸ ἱστορίας φαίνεται, πλείους
μὲν γεγόνασιν Ἀντιφῶντες, δύο δὲ οἱ σοφιστεύσαντες,
ὧν καὶ λόγον ἀνάγκη ποιήσασθαι. ὧν εἷς μέν ἐστιν ὁ
386 ῥήτωρ, οὗπερ οἱ φονικοὶ φέρονται λόγοι καὶ οἱ δημη-
γορικοὶ καὶ ὁ πολιτικὸς καὶ ὅσοι τούτοις ὅμοιοι, ἕτερος
δὲ ὁ καὶ τερατοσκόπος καὶ ὀνειροκρίτης λεγόμενος γε-
νέσθαι, οὗπερ οἵ τε περὶ τῆς ἀληθείας λέγονται λόγοι,
καὶ ὁ περὶ ὁμονοίας καὶ οἱ δημηγορικοὶ καὶ ὁ πολιτικός.
ἐγὼ δὲ ἕνεκα μὲν τοῦ διαφόρου τῶν ἐν τοῖς λόγοις τού-
τοις ἰδεῶν πείθομαι δύο τοὺς Ἀντιφῶντας γενέσθαι·
πολὺ γὰρ ὡς ὄντως τὸ παραλλάττον τῶν ἐπιγραφομένων
τῆς ἀληθείας λόγων πρὸς τοὺς λοιπούς, ἕνεκα δὲ τοῦ
καὶ παρὰ Πλάτωνι καὶ παρ' ἄλλοις ἱστορουμένου πάλιν
οὐ πείθομαι. Θουκυδίδην γὰρ Ἀντιφῶντος εἶναι τοῦ
Ῥαμνουσίου μαθητὴν ἀκούω πολλῶν λεγόντων, καὶ τὸν
μὲν Ῥαμνούσιον εἰδὼς ἐκεῖνον οὗπερ εἰσὶν οἱ φονικοί,
τὸν Θουκυδίδην δὲ πολλῷ κεχωρισμένον καὶ κεκοινω-
νηκότα τῷ εἴδει τῶν τῆς ἀληθείας λόγων, πάλιν οὐ
387 πείθομαι. οὐ μὴν ἀλλ' εἴτε εἷς ὁ Ἀντιφῶν ἐγένετο, δύο
λόγων εἴδεσι τοσοῦτον ἀλλήλων διεστηκότων χρησάμε-
νος, εἴτε καὶ δύο, χωρὶς ἑκάτερος ὁ μὲν τοῦτο, ὁ δὲ
ἐκεῖνο μετελθών, ἀνάγκη χωρὶς περὶ ἑκατέρου διελθεῖν·
πλεῖστον γὰρ ὡς ἔφαμεν τὸ μεταξύ.

Περὶ τοῦ Ῥαμνουσίου Ἀντιφῶντος.

8 Ὁ τοίνυν Ῥαμνούσιος Ἀντιφῶν, οὗπερ οἱ φονικοὶ

φέρονται, πολιτικὸς μὲν καὶ κατὰ τὸ σαφὲς καὶ κατὰ τὸ ἀληθινόν, καὶ τὸ ἄλλως ἠθικόν, ὥστε καὶ πιθανός, ἧττον δὲ ἅπαντα ταῦτα ἢ κατὰ τοὺς ἄλλους, ἐπεὶ καὶ πρῶτος λέγεται τοῦτο μετελθεῖν τὸ εἶδος καὶ ὅλως εὑρετὴς καὶ ἀρχηγὸς γενέσθαι τοῦ τύπου τοῦ πολιτικοῦ· καὶ γάρ ἐστι τοῖς χρόνοις τῶν δέκα ῥητόρων τούτων πρεσβύτατος ἁπάντων. μεγέθει δὲ χρῆται μὲν οὐκ ὀλίγῳ, καλῶς δέ πως καὶ συνυφασμένῳ καὶ οὐ κατὰ τὸν Ὑπερίδην διεστηκότι τῶν ἄλλων, οὐδ' αὖ κατὰ τὸν Αἰσχίνην σοφιστικῷ, καίτοι τῆς λέξεως αὐτῷ πολλαχοῦ διῃρμένης. ἐπιμελής γε μὴν οὕτως ὡς μὴ εἶναι προσκορής, γοργὸς δὲ μετρίως ἐστὶ καὶ δεινὸς ὡσαύτως.

Περὶ τοῦ ἑτέρου Ἀντιφῶντος.

Ὁ δ' ἕτερος Ἀντιφῶν, οὗπερ οἱ τῆς ἀληθείας εἰσὶ 9
λεγόμενοι λόγοι, πολιτικὸς μὲν ἥκιστά ἐστι, σεμνὸς δὲ καὶ ὑπέρογκος τοῖς τε ἄλλοις καὶ τῷ δι' ἀποφάνσεων
περαίνειν τὸ πᾶν, ὃ δὴ τοῦ ἀξιωματικοῦ λόγου ἐστὶ καὶ 388
πρὸς μέγεθος ὁρῶντος, ὑψηλὸς δὲ τῇ λέξει καὶ τραχύς, ὥστε καὶ μὴ πόρρω σκληρότητος εἶναι. καὶ περιβάλλει δὲ χωρὶς εὐκρινείας, διὸ καὶ συγχεῖ τὸν λόγον καὶ ἔστιν ἀσαφὴς τὰ πολλά. καὶ ἐπιμελὴς δὲ κατὰ τὴν συνθήκην καὶ ταῖς παρισώσεσι χαίρων, οὐ μὴν ἤθους γέ τι οὐδ' ἀληθινοῦ τύπου μέτεστι τῷ ἀνδρί. φαίην δ' ἂν ὡς οὐδὲ δεινότητος πλὴν τῆς φαινομένης μέν, οὐ μὴν οὔσης γε ὡς ἀληθῶς. ἐγγὺς δὲ τῆς ἰδέας ἐστὶ ταύτης καὶ ὁ Κριτίας, διὸ καὶ μετὰ τοῦτον εὐθὺς περὶ Κριτίου λέξομεν.

Περὶ Κριτίου.

Ἔστι γὰρ καὶ οὗτος σεμνὸς μὲν παραπλησίως τῷ 10
Ἀντιφῶντι καὶ διῃρμένος πρὸς ὄγκον καὶ τὰ πολλὰ λέγων ἀποφαντικῶς, καθαρώτερος δὲ τὴν λέξιν, καὶ ὅτε

περιβάλλοι διευκρινῶν, ὥστε εἶναι καὶ σαφὴς ἅμα τῷ μεγέθει καὶ εὐκρινής. ἔχει δὲ πολλαχοῦ καὶ μάλιστα ἐν τοῖς δημηγορικοῖς προοιμίοις καὶ τὸ ἀληθινόν τε καὶ πιθανόν. ἐπιμελὴς δὲ ὢν οὐ μετρίως ὅμως οὐχ ἁπλῶς χρῆται τῷ τοιούτῳ κόσμῳ, οὐδὲ κατὰ τὸν Ἀντιφῶντα προσκόρως καὶ σαφῆ τὴν ἐπιτήδευσιν ἔχοντι, ἀλλ' ὥστε μετέχειν καὶ κατὰ τοῦτο τοῦ ἀληθοῦς. τοῖς δ' ἄλλοις τοῦ ἤθους εἴδεσιν οὐ σφόδρα τι χρῆται, οἷον ἐπιεικείᾳ
389 καὶ ἀφελείᾳ ἢ ὅσα τοιαῦτα. ταῦτα καὶ περὶ Κριτίου. ἕπεται δὲ τῷ περὶ Ἀντιφῶντος τοῦ Ῥαμνουσίου λόγῳ ὁ περὶ Λυκούργου τοῦ καὶ ὀνομασθέντος οὕτω ῥήτορος.

Περὶ Λυκούργου.

11 Ὁ τοίνυν Λυκοῦργος πολιτικὸς μέν ἐστιν, εἴπερ τις ἕτερος, πλὴν ἴσως τοῦ κατὰ τὴν ἀφέλειαν ἤθους ἕνεκα, πολὺ δὲ τὸ τραχὺ καὶ σκληρὸν ἔχει χωρὶς ἐπιμελείας· ἦ γὰρ ἂν ὁ αὐτὸς ἦν πως τῷ Δεινάρχῳ. τῇ δὲ λέξει καὶ πολὺ τραχύτερός ἐστιν, ὅθεν φημὶ καὶ τοῦτον τὴν φαινομένην, οὐ μὴν οὖσαν ὡς ὄντως δεινότητα ἔχειν. τροπικώτεροι γάρ εἰσιν οἱ λόγοι μᾶλλον αὐτοῦ καὶ καταδρομὴν ἔχοντες ἔστιν οὗ κατὰ τῶν ἀποδεδειγμένων πραγμάτων. χρῆται δὲ πολλαῖς πολλάκις καὶ ταῖς παρεκβάσεσιν ἐπὶ μύθους καὶ ἱστορίας καὶ ποιήματα φερόμενος ἃ δὴ τῆς φαινομένης ἐστὶ καὶ αὐτὰ δεινότητος.

Περὶ Ἀνδοκίδου.

12 Ὁ δὲ Ἀνδοκίδης πολιτικὸς μὲν εἶναι προαιρεῖται, οὐ μὴν πάνυ γε ἐπιτυγχάνει τούτου· ἀδιάρθρωτος γάρ ἐστιν ἐν τοῖς σχήμασι καὶ ἀδιευκρίνητος καὶ τὰ πολλὰ ἐπισυνάπτει τε καὶ περιβάλλει ἀτάκτως διὰ τὸ ταῖς
390 ἐπεμβολαῖς χωρὶς εὐκρινείας χρῆσθαι, ὅθεν ἔδοξέ τισι φλύαρος καὶ ἄλλως ἀσαφὴς εἶναι. ἐπιμελείας δὲ αὐτῷ

καὶ κόσμου πάνυ βραχὺ μέτεστι, γοργότητός τε ὡσαύτως, καὶ μέντοι καὶ τῆς κατὰ μέθοδον δεινότητος ὀλίγον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ὀλίγον ἔχει, τῆς δ' ἄλλης σχεδὸν οὐδ' ὅλως.

Τῷ μὲν οὖν Δημοσθένει οἱ λοιποὶ τῶν δέκα, μεθ' ὧν καὶ ὁ Κριτίας, ὑποτεταγμένοι οὑτωσί πως τὰ δεύτερα καὶ τὰ τρίτα τοῦ δικανικοῦ τε καὶ συμβουλευτικοῦ τῶν λόγων εἴδους ἀποφέρονται. τούτῳ δ' ἕπεται μὲν περὶ τοῦ ἁπλῶς πανηγυρικοῦ λόγου εἰπόντας περὶ τῶν κατὰ τοῦτο μετὰ Πλάτωνα εὐδοκιμούντων λέγειν, ὥσπερ ἐκεῖ περὶ τῶν μετὰ τὸν Δημοσθένην εἰρήκαμεν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΠΛΩΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΥ.

Ἔστι δὲ σχεδὸν οὐ ῥάδιον περὶ τοῦ ἁπλῶς πανηγυρικοῦ ἀποφήνασθαί τι πλὴν τοσοῦτον, ὅτι πάντ' ἐκεῖνα τὰ εἴδη, ἐξ ὧν ἔφαμεν τὸν κάλλιστον πανηγυρικὸν καὶ Πλατωνικὸν γίνεσθαι λόγον, δύναται καὶ καθ' ἑαυτὰ ἕκαστα πλεονάσαντα ποιῆσαί τινα τύπον πανηγυρικόν, οἷον σεμνότης μόνη, ἀφέλεια, πάλιν γλυκύτης, καθαρότης, ἐπιμέλεια, ἅπανθ' ἁπλῶς τὰ προειρημένα, καὶ 391
φαίνονταί γε οὕτω καὶ οἱ εὐδοκιμοῦντες τῶν ἀρχαίων κατὰ τὸ πανηγυρικὸν χρησάμενοι τῷ λόγῳ, περὶ ὧν ῥητέον. ἀνάγκη δὲ πρῶτον τοσοῦτον προειπεῖν, ὅτι τοῦ καλλίστου τῶν πανηγυρικῶν ὀφείλοντος ἔχειν μέγεθος μεθ' ἡδονῆς καὶ ἔτι κόσμον καὶ σαφήνειαν, ἤδη δὲ καὶ προσώπων μιμήσεις καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα ἐν τῷ περὶ πανηγυρικοῦ εἴδους ἡμῖν λέλεκται, ἃ δὴ καὶ οὐχ ἡ ποίησις μόνη, οὐδὲ μὴν ἡ λογογραφία, ἀλλὰ καὶ ἡ ἱστορία ἔχει πλεονάζοντα πάντα, πάντως δεῖ καὶ τοὺς ἱστοριογράφους ἐν τοῖς πανηγυρικοῖς τετάχθαι, ὥσπερ οἶμαι καὶ εἰσίν, ἐπεὶ καὶ μεγέθους καὶ ἡδονῶν στοχάζονται

καὶ τῶν ἄλλων οἶμαι σχεδὸν ἁπάντων, εἰ καὶ μὴ παραπλησίως ἐκείνῳ τυγχάνουσι, λέγω τῷ Πλάτωνι, ὥστε ἀνάγκη καὶ περὶ τούτων ἐνταῦθα εἰπεῖν. ἀλλ' ἐπ' ἐκείνους γε ἰτέον πρῶτον τοὺς μετὰ τὸν Πλάτωνα κατὰ τὸ πανηγυρικὸν εὐδοκιμοῦντας, ἄλλως τε ἐπειδή τινες αὐτῶν καὶ ἀμφοῖν μετέχουσιν ἱστορίας τε καὶ τῆς ἄλλης λογογραφίας, ὥσπερ ὁ Ξενοφῶν, περὶ οὗ δὴ καὶ πρῶτον λεκτέον.

Περὶ Ξενοφῶντος.

1 Ἔστι τοίνυν οὗτος ἀφελὴς μὲν ὡς ὅτι μάλιστα, καὶ τούτῳ πλεονάζων τῷ εἴδει παρὰ τὰ ἄλλα εἴδη πάντα τοῦ πανηγυρικοῦ, ταῖς μὲν ἀπὸ τῆς ἀφελείας αὐτῆς ἡδοναῖς
392 πολλαῖς χρώμενος, γλυκύτησι δὲ ταῖς ἀπὸ τούτων, οἷον ταῖς ἀπὸ τῶν μύθων καὶ τῶν τοιούτων μανώτερον, ἐπεὶ καὶ ὅτε περὶ τῶν κυνῶν διέξεισιν ἡδονὰς ποιῶν κατὰ τὴν τῆς ἀφελείας αὐτῆς ἐπίτασιν τοῦτο ποιεῖ, καὶ οὐ κατ' ἄλλο τι τῶν φύσει γλυκύτητος ἰδίων. τὸ μέντοι περὶ τὸν Ἀβραδάτην καὶ τὴν Πάνθειαν πᾶν ἦθός τε καὶ πάθος πολλὰς ἔχει τὰς ἡδονὰς μυθικῶς πλασθέν, καὶ τὰ περὶ τὸν Τιγράνην δὲ ὡσαύτως καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τὴν Ἀρμενίαν. ἔφαμεν δὲ ὅτι μανῶς μὲν χρῆται ταῖς τοιαύταις γλυκύτησι, χρῆται μέντοι καὶ ταύταις. μεγέθους δὲ κατὰ μὲν ἔννοιαν ἅπτεται πολλαχοῦ, καθαιρεῖ δὲ καὶ τοῦτο καὶ βιάζεται πρὸς τὸ ἀφελὲς ταῖς μεθόδοις καὶ τῇ λέξει καὶ τοῖς περὶ τὴν λέξιν ἅπασι. καθαρὸς δὲ καὶ εὐκρινής, εἴπερ τις ἕτερος, ὁ Ξενοφῶν, δριμύτησί τε καὶ ὀξύτησι χαίρων, ὧν τὴν φύσιν ἐν τῷ περὶ γλυκύτητός τε καὶ ἀφελείας εἰρήκαμεν. ἐπιμελείᾳ δὲ ὡς ἐν ἀφελείᾳ τε καὶ ἀπλάστῳ λόγῳ χρῆται πολλῇ, τῆς δὲ παρὰ τῷ Πλάτωνι ἀφελείας πολλῷ ἡ παρὰ τούτῳ ἀφελεστέρα ἐστί, κατ' αὐτὰς τὰς ὑποθέσεις τῶν πραγ-

μάτων τοιαύτη γινομένη, οὐ μόνον κατὰ τὴν λέξιν καὶ τὰ ἑπόμενα τῇ λέξει. συμπόσια γοῦν ἀμφοτέροις ἐστὶ γεγραμμένα, ἀλλ' ὁ μὲν καὶ ὀρχηστρίδων εἰσόδους καὶ ὀρχημάτων εἴδη τινὰ καὶ φιλήματα καὶ πολλὰ τοιαῦτα λέγειν μεθ' ἡδονῆς οὐ παραιτεῖται, ὁ δὲ ταῦτα, ἀφεὶς ταῖς γυναιξίν, ὥς αὐτός φησιν, ἐπὶ τὸ σεμνότερον ἄγει τὴν ἀφέλειαν τῶν πραγμάτων. τοιοῦτος δὲ ὁ Ξενοφῶν κἀν τοῖς ἱστορικοῖς, οἷος κἀν τοῖς ἄλλοις, οἷον ὅτι χιλὸν 393
ἐστέψαντο, ὅταν λέγῃ, καὶ ὅτι τοῖς παισὶν ὡς ἐνεοῖς διελέγοντο, καὶ ὅτι πίνειν ἀπὸ τοῦ κρατῆρος ἐπικύψαντας ἔδει καθάπερ βοῦν. ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα καθ' ὑπερβάλλουσαν ἀφέλειαν ἔχει τὴν ἡδονήν, ᾗπερ οὐχ ὁμοίως ὁ Πλάτων χρῆται. κἀν ταῖς μιμήσεσι δὲ τῶν προσώπων μᾶλλον εὐδοκιμεῖ, ὅτε ἀφελῆ καὶ ὡς ὄντως ἄπλαστα καὶ ἁπλᾶ καὶ ἡδέα ἤθη ψυχῶν μιμοῖτο, ὥσπερ καὶ τὸ τοῦ Κύρου παιδὸς ἔτι ὄντος, καὶ ὅσα τοιαῦτα. παρὰ δὲ τῷ Πλάτωνι τοιοῦτον οὐδέν ἐστιν πλὴν ὅσον ἐν ταῖς κατὰ μειρακίων ἡλικίαν, οἷον ὅτε τὸν Θεαίτητον ἤ τι τοιοῦτον πρόσωπον εἰσάγοι πάντως οὐ κατὰ τὸ τοῦ Κύρου δήπουθεν ὃν λέγω παιδὸς ἔτι ὄντος, ἢ κατὰ τὸ τῆς Ἀρμενίας γυναικὸς ἢ ὅσα τοιαῦτα. ἴδιον δὲ Ξενοφῶντος καὶ τὸ κατὰ ποσὰ διαστήματα χρῆσθαι ποιητικαῖς πως λέξεσι πολὺ τῶν ἄλλων τῇ φύσει διεστηκυίαις λέξεων, ὥσπερ ὅταν λέγῃ π ο ρ σ ύ ν ε ι ν καὶ ὅσα τοιαῦτα. μετὰ δὲ Ξενοφῶντα τάττοιτ' ἂν ὁ Αἰσχίνης ἡμῖν, λέγω δὲ τὸν Σωκρατικόν.

Περὶ Αἰσχίνου Σωκρατικοῦ. 394

2 Οὗτος τοίνυν ἔστι μὲν ἀφελὴς καὶ αὐτός, εἴπερ τις ἕτερος, πλείονι δὲ τῷ καθαρῷ καὶ εὐκρινεῖ ἢ τῷ ἀφελεῖ χρῆται, ταῦτά τοι καὶ λεπτότερός ἐστι κατὰ τὴν λέξιν τοῦ Ξενοφῶντος. ἐννοίαις γὰρ οὐκ ὀλίγαις καὶ αὐτὸς

σεμνοτέραις χρῆται, ἡδοναῖς δὲ ταῖς ἀπὸ τῶν μύθων τε καὶ μυθικῶν μετριώτερον. ὅσον δὲ ὁ Ξενοφῶν ἀφελείᾳ τῇ κατ' αὐτὸν ὑπερβέβληκε τὴν Πλάτωνος ἀφέλειαν, φαίης ἂν ὅτι τοσοῦτον πάλιν αὖ τὸν Ξενοφῶντα ὑπερβέβληκεν ὁ Αἰσχίνης τῇ λεπτότητι. διὸ καὶ πολλῷ καθαρώτερός ἐστιν, ἐπιμελής τε ὡς ἐν ἀφελείᾳ σφόδρα, καὶ μᾶλλόν γε ἢ Ξενοφῶν.

Περὶ Νικοστράτου.

3 Ὁ δὲ Νικόστρατος (ἄξιον γὰρ οἶμαι, τάχ' ἴσως δὲ καὶ ἀναγκαῖον, μετ' ἐκείνους καὶ τούτου ποιήσασθαι μνήμην) ἀφελὴς μὲν οὐδενὸς ἧττόν ἐστι τῶν προειρημένων, λεπτότερος δὲ καὶ πολλῷ καθαρώτερος σχεδὸν ἁπάντων· ὑπέρισχνον γὰρ αὐτῷ τὸ εἶδος καὶ οὐδαμοῦ μέγεθος ἔχον πλὴν εἴ που κατ' ἔννοιον μόνην, μύθοις μέντοι χαίρων καὶ ταῖς ἀπὸ τούτων ἡδοναῖς, ὅς γε καὶ μύθους αὐτὸς πολλοὺς ἔπλασεν, οὐκ Αἰσωπείους μόνον, ἀλλ' οἵους εἶναί πως καὶ δραματικούς. ἐπιμελὴς δὲ κατὰ
395 τὴν σύνταξιν ἀλλ' ὅτι μάλιστα, μετὰ μέντοι τοῦ μὴ λυμαίνεσθαι τῇ ἀφελείᾳ.

Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν κατὰ τὸ τοιοῦτο τῶν πανηγυρικῶν εἶδος λόγων εὐδοκιμούντων ἀνδρῶν, μεθ' ὧν καὶ τὸν Νικόστρατον ἐτάξαμεν, τοσαῦτα εἰρήσθω, ἑξῆς δ' ἂν λέγοιμεν περὶ τῶν κατὰ τὸ ἱστορικὸν εἶδος ἐλλογίμων. οἱ γὰρ Ἰσοκράτους τε καὶ Λυσίου Ὀλυμπικοί τε καὶ Παναθηναϊκοὶ καὶ αὐτὸ τοῦτο πανηγυρικοί, κἂν ἐπιγράφωνται οὕτω Πανηγυρικοί, δῆλόν ἐστιν ὡς ἄλλο τι βούλονται· μετρίως γάρ πως ἔχουσι τὸ πανηγυρικὸν καὶ ὅσον τάχα ἂν καὶ συμβουλή τις ἢ δικανικὸς λόγος δέξαιτο, εἰ δὲ ἄρα καὶ ταύτης εἶεν τῆς ἰδέας τά τε ἄλλα καὶ διὰ τὸν κόσμον τὸν περὶ τὴν συνθήκην τοῦ Ἰσοκράτους, ἀρκεῖ τὰ λεχθέντα περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς περὶ τῶν

δικανικῶν τε καὶ συμβουλευτικῶν ἀνδρῶν εἰρημένοις. ἀλλὰ λεκτέον ἤδη καὶ περὶ τῶν ἱστορικῶν πλὴν Ξενοφῶντος· ὁποῖος γὰρ εἰς τοὺς λόγους ὁ ἀνήρ, ὀλίγῳ πρότερον εἰρήκαμεν.

Περὶ Ἡροδότου.

Ἐν τοίνυν τοῖς καθ' ἱστορίαν πανηγυρικοῖς πανη- 4
γυρικώτατός ἐστιν ὁ Ἡρόδοτος, τὸ δ' αἴτιον ὅτι μετὰ
τοῦ καθαροῦ καὶ εὐκρινοῦς πολύς ἐστι ταῖς ἡδοναῖς·
καὶ γὰρ ταῖς ἐννοίαις μυθικαῖς σχεδὸν ἁπάσαις καὶ τῇ
λέξει ποιητικῇ κέχρηται διόλου. μέγεθος δὲ πολλαχοῦ
μὲν ἔχει καὶ τὸ κατ' ἔννοιαν, κατὰ μέντοι ἐπιμέλειαν
καὶ τὸ πολὺ τοῦ κόσμου τὸ συναμφότερον καὶ τὴν ἡδο-
νὴν ἔχει καὶ τὸ μέγεθος. οἱ γὰρ πλεῖστοι τῶν ῥυθμῶν
αὐτῷ κατά τε τὰς συνθήκας καὶ τὰς βάσεις δακτυλικοί
τέ εἰσι καὶ ἀναπαιστικοί, σπονδειακοί τε καὶ ὅλως σε-
μνοί. ἤθη δὲ καὶ πάθη προσώπων, εἴπερ τις ἄλλος, 396
κάλλιστα καὶ ποιητικώτατα μεμίμηται. διὰ δὲ τούτων
καὶ πλείονι τῷ μεγέθει πολλαχοῦ κέχρηται, ὡς ἔν τε
ἄλλοις καὶ ἐν τῇ ἑβδόμῃ τῶν ἱστοριῶν κατὰ τοὺς Ξέρξου
πρὸς Ἀρτάβαζον, κἀκείνου πρὸς Ξέρξην περὶ τῶν ἀν-
θρωπείων πραγμάτων λόγους. τοσαῦτα καὶ περὶ Ἡρο-
δότου.

Περὶ Θουκυδίδου.

Περὶ δὲ Θουκυδίδου μέλλων λέγειν προδιορίσομαι 5
τοσοῦτον, ὡς οὐκ, ἐπειδὴ μεθ' Ἡρόδοτον ἐμνήσθημεν
αὐτοῦ καὶ μετ' ἄλλους, διὰ τοῦτο χρὴ νομίζειν, ὡς τῇ
κατὰ λόγους ἕξει τε καὶ δυνάμει μετ' ἐκείνους ἡμῖν
τέτακται, ἐπεὶ οὐδὲ Ἡρόδοτον μετὰ Νικόστρατον δή-
πουθεν ἢ μετ' Αἰσχίνην, ἀλλ' οὐδὲ μετὰ Ξενοφῶντα
ἡμεῖς τάττοιμεν ἂν λόγων τε δυνάμεως ἕνεκα καὶ τῆς
κατ' αὐτοὺς ἕξεως, ἄλλως τε καὶ ἐν εἴδει πανηγυρικῷ,

τῇ δὲ ἀκολουθίᾳ τοῦ περὶ τῆς ἰδέας ἐκείνης λόγου ἑπό-
μενοι ταύτῃ τῇ τάξει κεχρήμεθα, ἰδίᾳ μὲν τοὺς ἄλλους
πανηγυρικούς, ἰδίᾳ δὲ καὶ τοὺς ἱστορικοὺς τιθέντες.
καὶ τῶν ἱστορικῶν δὲ ἐν πρώτοις Ἡροδότου διὰ τοῦτο
ἐμνήσθημεν, ὅτι πανηγυρικώτερος καὶ ἡδίων οὐ Θου-
κυδίδου μόνον, ἀλλ' ἴσως ἁπάντων ἐστὶ τῶν οὕτω γρά-
397 φειν λόγους προελομένων, ἐπεὶ Θουκυδίδης γε κἂν
ἀμφισβήτησίν τῳ παράσχοι, μεθ' ὧν ἐξετάζοιτ' ἂν δι-
καίως. οὐχ ἧττον γὰρ δικανικός ἐστι καὶ συμβουλευτι-
κὸς ἢ πανηγυρικός, λέγω καὶ κατὰ τὰς ἐννοίας καὶ τὸ
μηδὲν ἀκατασκεύως εἰσάγειν. ἀλλὰ τετάχθω μέν, ἔνθα
αὐτῷ καὶ προσήκει τετάχθαι καθ' ἑκάτερον, κατά τε τὸ
τῶν λόγων εἶδος καὶ κατὰ τὸ προκεκρίσθαι τινῶν, ἑτέ-
ρων δέ, εἰ καὶ τοῦτο συμβαίνοι, τὰ δεύτερα φέρεσθαι
τῆς περὶ τοὺς λόγους ἕξεως ἕνεκα. ἡμεῖς δὲ ὁποῖός τίς
ἐστι χαρακτηρίσωμεν.

Ὁ τοίνυν Θουκυδίδης μάλιστα μεγέθους ἐφιέμενος
τυγχάνει μὲν τοῦ μεγέθους, οὐ μὴν οὗπερ ἐφίεσθαί
μοι δοκεῖ μεγέθους τυγχάνει· βούλεται μὲν γάρ, ὡς
ἔγωγε οἶμαι, σεμνὸν εἶναι τὸν λόγον αὐτῷ, ὅπερ ἴδιον
μεγέθους πανηγυρικοῦ, φαίνεται δὲ ὑπερβαίνων τοῦτο,
καὶ μάλιστα κατὰ τὴν λέξιν, ἐπὶ τὸ τραχύτερον μᾶλλον
καὶ τὸ σκληρότερον, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τὸ ἀσαφέστερον,
καὶ ἔτι κατὰ συνθήκην τῶν λέξεων. ἐπιμελεῖται μὲν
γὰρ κόσμου ἀλλ' ὅτι μάλιστα, βουλόμενος δὲ εἶναι καὶ
τοῦτο ὑψηλὸν αὐτῷ καὶ ὑπέρογκον πάλιν ὑπερεκπίπτει
κατά τε τὰς ὑπερβολὰς καὶ τὰς καινότητας τῶν συν-
θηκῶν, ὥστε ἐπὶ τὸ σκληρότερον καὶ δι' αὐτὸ ἐπὶ τὸ
ἀσαφέστερον φέρεσθαι. ἀξιωματικὸς δὲ ὁ ἀνὴρ ἀλλ'
398 ὅτι μάλιστα, ταῖς δὲ ἐννοίαις εἴπερ τις ἄλλος πολιτικὸς
ὁμοῦ καὶ σεμνός· οὐδὲν γὰρ ἀκατάσκευον οὐδὲ ἐν ταῖς
ἱστορίαις ἀπολείπει. ταῖς μέντοι μεθόδοις οὐ τοιοῦτος·

μετὰ γὰρ μεγέθους τινὸς γνωρίμου ἤ τινος ἑτέρου τοιούτου καὶ τὰς κατασκευὰς εἰσάγει, διὸ καὶ ἀγλευκής ἐστι σχεδὸν διόλου. εἰ δέ που καὶ γλυκύτητα ἔχει, μάλιστα μὲν ὥσπερ ἀλλότριόν τι τῆς ἰδέας αὐτοῦ ἐκφαίνεται τὸ μέρος ἐκεῖνο, οἷόν ἐστι καὶ τὸ Τηρεῖ δὲ τῷ Πρόκνην τὴν Πανδίονος ἀπὸ Ἀθηνῶν σχόντι γυναῖκα καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ ὅσα τοιαῦτα. θαυμάζειν δέ, εἰ καὶ μὴ τοιοῦτον ἦν, τοῦτο [οὐκ] ἐχρῆν, ὅτι καὶ ἡδονήν που ἔσχεν ὁ λόγος αὐτῷ. σχεδὸν γὰρ οὐδ' ἄλλος τις τῶν κατ' ἄνδρα λόγων ὁτιοῦν εἶδος προελόμενός τε καὶ ἐργασάμενος δύναιτ' ἂν καθαρὸς ὀφθῆναι καὶ μὴ οὐχὶ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἀμηγέπη προσαψάμενος εἰδῶν τοῦ λόγου. ἔτι ὡς ἱστορικὸς ὁ Θουκυδίδης κέχρηται μὲν καὶ μιμήσει κατά τε τὰς δημηγορίας καὶ ἔν τισι διαλόγοις, ὁ αὐτὸς δέ ἐστι κἀν τούτοις, μᾶλλον δὲ μειζόνως ἐν τούτοις ἐστὶ τοιοῦτος οἷον αὐτὸν ἐχαρακτηρίζομεν, ἐπεὶ ἔν γε τῇ ἱστορίᾳ ἧττόν ἐστι σκληρὸς καὶ τραχύς. ἔχει γὰρ πολλὰ ἐνταῦθα καθαρά τε καὶ εὐκρινῆ. καὶ τόν γε διδάσκαλον αὐτοῦ τὸν Ἀντιφῶντα πολλοῖς 399 μὲν καὶ ἄλλοις, τούτοις δὲ οἶμαι καὶ μᾶλλον παρελήλυθε. τοσαῦτα καὶ περὶ τοῦ Θουκυδίδου.

Περὶ Ἑκαταίου.

Ἑκαταῖος δὲ ὁ Μιλήσιος, παρ' οὗ δὴ μάλιστα ὠφέ- 6 ληται ὁ Ἡρόδοτος, καθαρὸς μέν ἐστι καὶ σαφής, ἐν δέ τισι καὶ ἡδὺς οὐ μετρίως, τῇ διαλέκτῳ δὲ ἀκράτῳ Ἰάδι καὶ οὐ μεμιγμένῃ χρησάμενος οὐδὲ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ποικίλῃ ἧττόν ἐστιν ἕνεκά γε τῆς λέξεως ποιητικός. καὶ ἡ ἐπιμέλεια δὲ αὐτῷ οὐ τοιαύτη, οὐδ' ὅμοιος ὁ κόσμος ὁ περὶ αὐτήν. διὸ καὶ ταῖς ἡδοναῖς ἐλαττοῦται πολλῷ τοῦ Ἡροδότου, ἀλλὰ πάνυ πολλῷ, καίτοι γε μύθους τὰ πάντα σχεδὸν καὶ τοιαύτην τινὰ ἱστορίαν συγγρα-

ψάμενος. ἀλλ᾽ οὐ μόνον ἡ ἔννοια ἱκανὴ λόγων εἶδος ὁτιοῦν ἐξεργάσασθαι, πολὺ δὲ ἔχει καὶ ἡ λέξις καὶ τὰ περὶ τὴν λέξιν, οἷον σχήματα κῶλα συνθῆκαι ῥυθμοὶ ἀναπαύσεις πρὸς τὸ καὶ ἡδονὰς ποιῆσαι καὶ γλυκύτητας, οἷαί εἰσιν αἱ παρὰ Ἡροδότῳ, καὶ νὴ Δία γε ἄλλο τι λόγων εἶδος, ὡς ἕκασται πεφύκασιν ἐργάζεσθαι λόγων ἰδέαι. εἰκότως οὖν τοῦτο ὁ Ἑκαταῖος πέπονθε τῆς ἐπιμελείας καὶ τοῦ περὶ τὴν λέξιν κόσμου μὴ ὁμοίως φροντίσας. τοσαῦτα καὶ περὶ Ἑκαταίου.

400 Περὶ δὲ Θεοπόμπου καὶ Ἐφόρου καὶ Ἑλλανίκου καὶ Φιλίστου καὶ τῶν ὁμοίων τούτοις περιττὸν ἔδοξεν εἶναί μοι γράφειν, μάλιστα μὲν καὶ διὰ τὸ ἀπό τε τοῦ περὶ τῶν ἰδεῶν λόγου καὶ τῶν κατ᾽ ἄνδρα εἰρημένων μὴ χαλεπῶς ἡγεῖσθαι δύνασθαί τινα καὶ περὶ ἐκείνων χαρακτηρίσαι, πρὸς δὲ τούτῳ καὶ ὅτι ζήλου καὶ μιμήσεως τὰ εἴδη τῶν λόγων αὐτῶν οὐ πάνυ τι, μᾶλλον δὲ οὐδ᾽ ὅλως, ὅσα γε ἐμὲ γινώσκειν, ἠξίωται παρὰ τοῖς Ἕλλησι, καθάπερ τὰ τῶν ἄλλων οἷον Θουκυδίδου Ἡροδότου Ἑκαταίου Ξενοφῶντος, τῶν λοιπῶν.

Τούτοις ἑπόμενόν ἐστι τοὺς μεθ᾽ Ὅμηρον ποιητὰς χαρακτηρίσαι, ὥσπερ τοὺς μετὰ Δημοσθένην ῥήτορας ἐχαρακτηρίζομεν καὶ τοὺς μετὰ Πλάτωνα λογογράφους, πρότερον περὶ αὐτῶν ἐκείνων εἰπόντες, Πλάτωνος καὶ Δημοσθένους, ὥσπερ καὶ περὶ Ὁμήρου. ἴσως δὲ καὶ περὶ τούτων οὐκ ἀναγκαίως εἰρήκαμεν, δυναμένων ῥᾳδίως χαρακτηρίζειν καὶ πάνθ᾽ ὁντιναοῦν καὶ νέον καὶ παλαιὸν καὶ ποιητὴν καὶ λογογράφον καὶ ῥήτορα τῶν τὰ γενικὰ δὴ ταῦτα εἴδη τοῦ λόγου καὶ οἷον στοιχεῖα πάσης ἰδέας ἐπεσκεμμένων, περὶ ὧν τὴν πᾶσαν
401 πραγματείαν ταύτην ἐνεστησάμεθα, ὥστε περιττῶς ἂν πλεονάζοιμεν καὶ περὶ τῶν ποιητῶν καθ᾽ ἕκαστον διεξιόντες, ἄλλως τε καὶ πάνυ πολλοῦ γενησομένου τοῦ

λόγου, μὴ μόνον περιττοῦ. δεῖ γὰρ δή που πρότερον, εἰ μέλλοι τις ταῦτα ὀρθῶς διευκρινήσειν, ἰδίᾳ μὲν περὶ ἐποποιΐας εἰπεῖν τι καὶ τῶν κατ' αὐτὴν δευτέρων τε καὶ τρίτων μεθ' Ὅμηρον, ἰδίᾳ δ' αὖ περὶ τραγῳδίας καὶ κωμῳδίας ὡσαύτως, τῶν τε λυρικῶν ποιημάτων καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν τῆς ποιήσεως ἁπάντων καὶ καθ' ἕκαστόν γε αὐτῶν εἰπεῖν, τίς ὁ πρῶτος καὶ διὰ τί, καὶ τίς ὁ δεύτερος καὶ διὰ τί, ὥστε σχεδὸν εἰς ἀπέραντόν τι τὸν λόγον προελθεῖν. ἀπόχρη οὖν τὰ προειρημένα, καὶ τέλος ἡμῖν ὁ περὶ τῶν ἰδεῶν λόγος τοῦτο ἐχέτω. μεθ' ὃν ὁ περὶ τῆς κατὰ μέθοδον δεινότητος γεγράψεται, ὅς ἐστιν ἔλλειμμά τι τῆς πραγματείας ταύτης, καίτοι πολλῷ καὶ ταύτην παρεληλυθώς, ὡς καὶ μικρῷ πρότερον διωρισάμην καὶ αὐτὸ δηλώσειν τὸ πρᾶγμα φημί.

402 # ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΜΕΘΟΔΟΥ ΔΕΙΝΟΤΗΤΟΣ.

---

1 Πᾶν μέρος λόγου εὕρηται μὲν ἐπὶ μηνύσει πράγματος, καιροῦ δὲ ἰδίου τυχόν, ὁ δὲ καιρὸς κατὰ ἤθους προσθήκην γινόμενος ἰδίαν διάνοιαν ἀπεργάζεται. οὐ μόνον ἰδίαν, ἀλλὰ καὶ διάφορον, καὶ οὐ μόνον διάφορον, ἀλλὰ καὶ διαφόρους, καὶ οὐ μόνον διαφόρους, ἀλλὰ καὶ ἐναντίας, οἷον κακοῦργος πᾶς ὁ κακόν τι ἐργαζόμενος, ἰδίως δὲ ὁ κλέπτης. διάφορον δέ, οἷον δημηγορεῖν τὸ ἐν δήμῳ ἀγορεύειν, ἰδίως δὲ τὸ κεχαρισμένα λέγειν καὶ τὸ ἀπαίδευτα λέγειν. διαφόρους δέ, οἷον ἄνθρωπος γένους ὄνομα καὶ ἤθους ἡμέρου καὶ τύχης ὄνομα καὶ πανουργίας. ἐναντίας δέ, ὡς τὸ

μείνατ' ἐπὶ χρόνον

[τὸν πολύν,] τὸν ὀλίγον, καὶ παρὰ Πλάτωνι χρόνον δὴ τὸν πολὺν δηλοῖ. καὶ τὸ αὐτός, ὦ Φαίδων, παρεγένου; αὐτός, ὦ Ἐχέκρατες· ὁ μὲν γὰρ ἤρετο ὡς θαυμάζων καὶ μακαρίζων τὸν παραγενόμενον, ὁ δὲ ἀπεκρίνατο σεμνυνόμενος καὶ μεγαφρονῶν.

---

403 ### ΠΕΡΙ ΛΕΞΕΩΣ ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΗΣ ΕΝ ΠΕΖΩι ΛΟΓΩι.

2 Πάσης λέξεως τῆς ἀγνοουμένης ἐν πεζῷ λόγῳ τρεῖς μέθοδοι τῆς εὑρέσεως· ἢ γὰρ ἐθνική ἐστιν ἡ λέξις ἢ

τεχνικὴ ἢ νομική. ὁ γοῦν παρασάγγης οὐκ οἶδα τί ἐστιν· ἐθνικὸν γάρ ἐστι καὶ Περσικὸν ὁδοῦ μέτρον οἱ τριάκοντα στάδιοι, σχοῖνος δὲ Αἰγύπτιον οἱ ἑξήκοντα στάδιοι. νομικὸν δὲ ὄνομα τὸ τοιοῦτον, πομπεύειν ἀντὶ τοῦ κατηγορεῖν εἵλετο. ἐν Ἀθήναις τοῖς Διονυσίοις ἐπόμπευον καὶ ἀλλήλοις διελοιδοροῦντο, καὶ τοῦτο ἐκαλεῖτο πομπεύειν. καὶ ἡ εἰσαγγελία δὲ καὶ ἡ φάσις καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὀνόματα νομικά ἐστι. τεχνικὰ δὲ ἐκεῖνα ζεύξαντες τὰς παλαιὰς ναῦς, ναυπηγικὸν ὄνομα, καὶ δὶς διὰ τεσσάρων μουσικόν, καὶ μοσχεύειν γεωργικόν, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΛΕΞΙΝ ΑΜΑΡΤΗΜΑΤΩΝ.

Τὰ ἁμαρτήματα κατὰ τὴν λέξιν κατὰ δύο τρό- 3
πους γίνεται ἀκυρίαν καὶ παραφθοράν, ἀκυρίαν μέν, 404
οἷον ἐὰν εἴπῃ τις ἐρωτῶ καὶ παρακαλῶ ἀντὶ τοῦ δέομαι ἀκύρως εἴρηκε· τὸ μὲν γὰρ παρακαλεῖν ἢ καλεῖν ἐστιν ἢ προτρέπεσθαι, τὸ δὲ ἐρωτᾶν πυνθάνεσθαι. παραφθορὰν δέ, οἷον ὃ καλοῦσι διάζωμα ἐάν τις εἴπῃ διαζώστραν, τὸ αἱμωδεῖν ἀμμωδεῖν καὶ τὰ τοιαῦτα.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΤΕ ΤΑΥΤΟΤΗΤΙ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΧΡΗΣΟΜΕΘΑ ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΠΟΙΚΙΛΙΑι.

Πότε ταυτότητι ὀνομάτων χρησόμεθα καὶ πότε ποι- 4
κιλίᾳ; ταυτότητι μέν, ὅταν τοῦ πράγματος ἓν ὄνομα ᾖ τὸ ἐναργέστατον· τότε γὰρ οὐ δεῖ ζητεῖν χορηγίαν ἀφανίζουσαν τὴν ἐναργείαν τοῦ πράγματος, ἐὰν δέ τις παραλάβῃ, ἐπίδειξιν μὲν ἄκαιρον ἐποιήσατο, τὴν χρείαν δὲ ἀπολώλεκε τῆς συγγραφῆς. Ὅμηρος

ὡς δὲ χιὼν κατατήκετ' ἐν ἀκροπόλοισιν ὄρεσσιν,
ἥν τ' Εὖρος κατέτηξεν, ἐπὴν Ζέφυρος καταχεύῃ,
τηκομένης δ' ἄρα τῆς ποταμοὶ πλήθουσι ῥέοντες·
ὣς τῆς τήκετο καλὰ παρήϊα δακρυχεούσης.

οὔτε τὸ λείβεται οὔτε τὸ χεῖται οὔτε τὸ λύεται οὕτως ἁρμόζει ὡς τὸ τήκεται· ὄψις γάρ ἐστι χιόνος ἀναλισκομένης ἡ τηκεδών. ὅταν δὲ πολλὰ ὀνόματα ἔχῃ τις ἰσότιμα καὶ ὁμοίως ἔχοντα ἐναργείαν χρήσιμον, ἡ ποικιλία ἁρμόζει, οἷον Ὅμηρος

ὡς δ' ὅταν ὠδίνουσαν ἔχῃ βέλος ὀξὺ γυναῖκα
405 δριμύ, τό τε προϊεῖσι μογοστόκοι Εἰλείθυιαι,
Ἥρης θυγατέρες πικρὰς ὠδῖνας ἔχουσαι.

ἔχομεν ὀξὺ δριμὺ πικρόν, ἐπεὶ δ' οὐκ ἔχει ἄλλο ἰσότιμον, ἐπὶ τὸ πρῶτον ἐπανέρχεται.

ὣς ὀξεῖ' ὀδύναι δῦνον μένος Ἀτρείδαο.

καὶ ὁ Θουκυδίδης ἐν τῷ προοιμίῳ τεκμήριον, σημεῖον, παράδειγμα, μαρτύριον· καὶ ἀεὶ κύκλον ποιεῖται τῶν ὀνομάτων. ἐκ δὲ τεκμηρίων, ὧν ἐπὶ μακρότατον σκοποῦντί μοι πιστεῦσαι ξυμβαίνει. καὶ μαρτύριον δέ· Δήλου γὰρ καθαιρομένης ὑπὸ Ἀθηναίων. καὶ σημεῖον δ' ἐστὶ ταῦτα τῆς Ἑλλάδος ἔτι οὕτω γινόμενα περί τε Λοκροὺς τοὺς Ὀζόλας καὶ Αἰτωλοὺς καὶ Ἀκαρνᾶνας. καὶ παράδειγμα τόδε τοῦ λόγου οὐκ ἐλάχιστόν ἐστι διὰ τὰς μετοικίας εἰς τὰ ἄλλα μὴ ὁμοίως αὐξηθῆναι.

ΠΕΡΙ ΠΕΡΙΤΤΟΤΗΤΟΣ.

5 Ἡ περιττότης ἐστὶ διπλῆ καὶ κατὰ λέξιν καὶ κατὰ
29 γνώμην, ἑκατέρα δὲ διπλῆ καὶ ἡ κατὰ λέξιν καὶ ἡ κατὰ

γνώμην. καὶ ἡ μὲν κατὰ λέξιν γίνεται διατριβῇ καὶ
πλήθει, ἡ δὲ κατὰ γνώμην κατὰ ἐπενθυμήσεις καὶ λό- 406
γων καθολικῶν τοῖς ἰδίοις συμπλοκήν. διατριβὴ δ' ἐστὶ
βραχέος διανοήματος ἠθικοῦ ἔκτασις, ἵνα ἐμμείνῃ τὸ
ἦθος τοῦ λέγοντος ἐν τῇ γνώμῃ τοῦ ἀκούοντος, οἷον
τὴν μὲν ὕβριν Μειδίου πάντες ἴστε, ἐξέτεινε δ' αὐτὴν
οὕτως, τὴν μὲν ἀσέλγειαν, ὦ ἄνδρες δικασταί,
καὶ τὴν ὕβριν, ᾗ πρὸς ἅπαντας ἀεὶ χρῆται
Μειδίας, οὐδένα οὔθ' ὑμῶν οὔτε τῶν ἄλλων
πολιτῶν ἀγνοεῖν οἴομαι. καὶ τὸ περὶ τοῦ στεφά-
νου προοίμιον ὁμοίως ἔχει, πλῆθος δέ ἐστι ποικίλων
ὀνομάτων ἰσοτίμων ἐπίχυσις εἰς κίνησιν ἤθους, οἷον
τοῦ δὲ παρόντος ἀγῶνος ἡ προαίρεσις αὐτὴ
ἐχθροῦ μὲν ἐπήρειαν ἔχει καὶ ὕβριν καὶ λοι-
δορίαν καὶ προπηλακισμὸν ὁμοῦ καὶ πάντα τὰ
τοιαῦτα, ὅπου καὶ τὸ πλῆθος ἔδειξεν εἰπὼν ὁμοῦ. ἡ δὲ
ἐπενθύμησίς ἐστιν ἐνθύμημα ἐπιφερόμενον, ὃ μὴ προς-
τεθὲν μὲν οὐ ποθεῖται, προστεθὲν δὲ τὸ πᾶν ὠφελεῖ. οἱ
δὲ καθολικοὶ λόγοι δῆλον ὅ τί ποτέ εἰσι. παραδείγματα
καὶ τῶν ἐπενθυμήσεων καὶ τῶν καθολικῶν λόγων πα-
ραλλάξ εἰσιν, ὡς ἐν τῷ Θουκυδίδου ἐπιταφίῳ, ὧν ὁ
καιρὸς οὗτος. πρὸς μὲν τὰ σκληρὰ καὶ αὐθάδη διανοή-
ματα ἐπενθυμήσεις παραλαμβάνονται, ἵνα μαλάξωσι τὰ
ἤθη, πρὸς δὲ τὴν πίστιν τῶν ἰδίων λόγων οἱ κοινοὶ λό-
γοι καὶ καθολικοί. ἀμφοτέρων δ' ἦν ἐν τῷ ἐπιταφίῳ
χρεία. καὶ γὰρ αὔθαδές ἐστι καὶ ἄπιστον τὸ λέγειν, οὐκ 407
ἔδει γενέσθαι ἐπιτάφιον τῶν πάλαι εὐδοκιμησάντων:
πρὸς μὲν γὰρ τὸ αὔθαδες αἱ ἐπενθυμήσεις, πρὸς δὲ τὸ
ἄπιστον οἱ καθολικοὶ λόγοι.

ΠΕΡΙ ΑΥΘΑΔΩΝ ΚΑΙ ΤΟΛΜΗΡΩΝ ΔΙΑΝΟΗΜΑΤΩΝ.

6 Τῶν δὲ αὐθαδῶν καὶ τολμηρῶν διανοημάτων θεραπεῖαι καὶ παραμυθίαι δύο, ἢ βραχεῖα προσθήκη ἢ ὁμολογία τοῦ τολμήματος. βραχεῖα μὲν οὖν προσθήκη οὕτως, ὁ μὲν οὖν παρὼν καιρός, ὦ Ἀθηναῖοι, μονονουχὶ λέγει φωνὴν ἀφιείς, ὅτι τῶν πραγμάτων ὑμῖν ἐκείνων αὐτοῖς ἀντιληπτέον ἐστί. καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ ὥσπερ ἑωλοκρασίαν τινά μου τῆς ἑαυτοῦ πονηρίας κατασκεδάσας. καὶ Πλάτων οἷον ἁλμυρὰν ἀκοὴν ἀποκλύσασθαι ποτίμῳ λόγῳ, αὔθαδες δὲ τοῦτο. τίς οὖν ἡ βραχεῖα προσθήκη; οἷον ἁλμυρὰν ἀκοήν. ὁμολογία δὲ τοῦ τολμήματος, ὡς ἐν τῷ κατὰ Τιμοκράτους καὶ γὰρ εἰ φορτικὸς ὁ λόγος εἶναι δοκεῖ, ὅμως ἐρῶ. ἀποκτείνατε αὐτόν, ἵνα τοῖς ἀσεβέσιν ἐν Ἅιδου θῇ τοῦτον τὸν νόμον.

---

408 ## ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΛΕΙΨΕΩΣ.

7 Πότε παράλειψις καὶ ἀποσιώπησις γίνεται; ὅταν βουληθῶμεν τὴν ὑπόνοιαν μείζονα καταστῆσαι τοῦ πράγματος ἐν τῇ γνώμῃ τῶν ἀκουόντων ἢ λέγομεν, οἷον, λάβωμεν πρῶτον ἐκ τοῦ λόγου παράδειγμα, πῶς οὗτος κέχρηται τῷ πατρί; λέγω ἴσως ἢ ἀντεῖπεν ἢ οὐκ ἐπείσθη, ἡ δὲ ἀποσιώπησις μείζονα τὴν ὑπόνοιαν πεποίηκεν, ὡς ἐπιβουλεύων τῷ πατρί. Δημοσθένης δὲ τῇ ἀποσιωπήσει τῇ τελείᾳ οὕτως κέχρηται ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου ἀλλ' ἐμοὶ μέν, οὐ βούλομαι δὲ δυσχερὲς εἰπεῖν οὐδὲν ἀρχόμενος τοῦ λόγου.

Ἐν προσποιήσει δὲ παραλείψεως μνήμη τῶν πραγμάτων κατὰ τρεῖς τρόπους γίνεται ἤτοι ὅταν μικρὰ μὲν ᾖ τὰ πράγματα, χρήσιμα δὲ τῷ λέγοντι, ἢ ὅταν ᾖ γνώ-

ριμα, διὰ μὲν τὸ γνώριμα εἶναι φησὶ παραλιπεῖν, διὰ δὲ τὸ χρήσιμα εἶναι λέγει αὐτά· ἢ ὅταν ἐπαχθῆ ᾖ, χρήσιμα δὲ τῷ λέγοντι. διὰ μὲν τὸ ἐπαχθῆ εἶναι φησὶ παραλιπεῖν, διὰ δὲ τὸ χρήσιμα εἶναι λέγει αὐτά. παραδείγματα τούτων, τῶν μὲν μικρῶν ἐν τῷ κατὰ Μειδίου, ὅσα μὲν οὖν ἢ τοὺς χορευτὰς κωλύων ἀφεθῆναι τῆς στρατείας ἠνώχλησεν, ἢ προβαλλόμενος καὶ κελεύων ἑαυτὸν εἰς Διονύσια χειροτονεῖν ἐπιμελητήν, ἢ τὰ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα, ἐάσω, εἶτα τὴν αἰτίαν ἐπιφέρει τοῦ προσποιεῖσθαι παραλιπεῖν, οὐ γὰρ ἀγνοῶ τοῦθ', ὅτι τῷ μὲν ἐπηρεαζομένῳ τὴν αὐτὴν τούτων ἕκαστον ὀργὴν ἥνπερ ἄλλ' ὁτιοῦν τῶν δεινοτάτων παρίστη, 409
ὑμῖν δὲ τοῖς ἔξω τοῦ πράγματος οὖσιν οὐκ ἂν ἴσως ἄξια αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἀγῶνος φανείη. τῶν δὲ γνωρίμων ἐν τῷ περὶ ἀτελείας, ἐγὼ δ' ὅτι μέν τινων κατηγοροῦντα πάντας ἀφαιρεῖσθαι τὴν δωρεὰν τῶν ἀδίκων ἐστίν, ἐάσω, εἶτα τὴν αἰτίαν ἐπιφέρει τοῦ προσποιεῖσθαι παραλιπεῖν, καὶ γὰρ εἴρηται τρόπον τινὰ καὶ ὑφ' ὑμῶν ἴσως διαγινώσκεται. τῶν δὲ ἐπαχθῶν παράδειγμα ἐν τῷ περὶ στεφάνου, ἐν μὲν τοῖς ἰδίοις εἰ μὴ πάντες ἴστε ὅτι κοινὸς καὶ φιλάνθρωπος καὶ πᾶσι τοῖς δεομένοις ἐπαρκῶν, σιωπῶ καὶ οὐδὲν ἂν εἴποιμι περὶ αὐτῶν, οὔτε εἴ τινας ἐκ τῶν πολεμίων ἐλυσάμην, οὔτε εἴ τισι θυγατέρας ἀποροῦσι συνεξέδωκα, εἶτα τὴν αἰτίαν τοῦ παραλιπεῖν ἐπιφέρει, ἐγὼ νομίζω τὸν μὲν εὖ παθόντα δεῖν μεμνῆσθαι παρὰ πάντα τὸν χρόνον, τὸν δὲ εὖ ποιήσαντα εὐθὺς ἐπιλελῆσθαι, εἰ δεῖ τὸν μὲν χρηστοῦ, τὸν δὲ μὴ μικροψύχου ποιεῖν ἔργον ἀνθρώπου. τὸ δὲ τὰς ἰδίας εὐεργε-

σίας ἀναμιμνήσκειν μικροῦ δεῖν ὅμοιόν ἐστιν τῷ ὀνειδίζειν.

---

410 ΠΕΡΙ ΠΕΡΙΠΛΟΚΗΣ.

8 Τὸ περιπλέκειν διαβάλλεται μὲν ὡς κακία τοῦ λέγειν, εἰ δὲ ἐν καιρῷ γίνοιτο, ζηλωτὸν ἂν σχῆμα εὑρεθείη. καιρὸς οὖν τῆς περιπλοκῆς τῶν λόγων τριπλοῦς. περιπλέκομεν γὰρ ἤτοι ὅταν αἰσχρὰ ᾖ τὰ λεγόμενα· φυλαττόμενοι γὰρ τὴν ἀπρέπειαν τοῦ λόγου αὐτῷ τῷ περιπλέκειν δηλοῦμεν ἃ θέλομεν εὐπρεπῶς, καὶ πικρότερον τὸν λόγον ποιούμεθα· ἢ ὅταν λυπηρὰ ᾖ τοῖς ἀκούουσιν, ἢ ἐπαχθῆ τοῖς λέγουσι. παράδειγμα τῶν μὲν αἰσχρῶν ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου φησὶν Αἰσχίνης, εἰδὼς δ' αὐτὸν ἔνοχον ὄντα, θέλει μὲν εἰπεῖν τῇ πορνείᾳ, φυλαττόμενος δὲ τὸ αἰσχρὸν περιπλέκει λέγων, οἷς ὀλίγῳ πρότερον ἠκούσατ' ἀναγινώσκοντος τοῦ γραμματέως. τῶν δὲ λυπηρῶν ὁ Δημοσθένης, ὡς ἐν τοῖς Φιλιππικοῖς φησιν, ὁ μὲν οὖν παρὼν καιρὸς μονονουχὶ λέγει φωνὴν ἀφιείς, ὅτι τῶν πραγμάτων ὑμῖν ἐκείνων αὐτοῖς ἀντιληπτέον ἐστί, καὶ ἐπειδὴ λυπηρόν ἐστι τὸ λέγειν, εἰ δὲ μή, ἀπολεῖται τὰ πράγματα, περιέπλεξεν εἴπερ ὑπὲρ σωτηρίας
411 ὑμῶν αὐτῶν φροντίζετε. καὶ πάλιν παρὰ πόδας ἔνεστί γε περιπλοκὴ μετὰ συλλήψεως, ἡμεῖς δέ, ὑπακούεται, ἀμελοῦμεν, ἀλλὰ τοῦτο λυπηρόν ἐστι τοῖς Ἀθηναίοις. πῶς οὖν περιέπλεξεν; οὐκ οἶδ' ὅντινά μοι δοκοῦμεν ἔχειν τρόπον πρὸς αὐτά. τῶν δὲ ἐπαχθῶν παράδειγμα ἐν τῷ κατὰ Μειδίου· φησὶ γὰρ ὁ Δημοσθένης πρῶτον μὲν ὅτι ἐθελοντὴς χορηγήσειν ὑπέστη, ὅπερ ἐστὶ φιλοτιμίας, εἶτα δὲ κληρουμένων πάντων πρῶτος αἱρεῖσθαι τὸν αὐλητὴν

ἔλαχον, ὅπερ ἐστὶν εὐτυχίας. ἐπάγει γοῦν λέγων ὑμεῖς μὲν οὖν, ὡς εἰκός, ἀμφότερα ἀπεδέξασθε, τήν τε φιλοτιμίαν τὴν ἐμήν, καὶ ἐπειδὴ ἐπαχθές ἐστι τὸ λέγειν, καὶ τὴν εὐτυχίαν, περιέπλεξε, καὶ τὸ συμβὰν ἀπὸ τῆς τύχης. ὅτι δὲ τὸ ὄνομα τοῦ σχήματος τοῦτό ἐστιν ἡ περιπλοκή, Αἰσχίνης φησὶν ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου οὕτως, φανήσεται οὖν οὐ μόνον ἡταιρηκώς, ἀλλά, μὰ τὸν Διόνυσον, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως δεῖ περιπλέκειν ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ πεπορνευμένος, ὡς δι᾽ ὅλου τοῦ λόγου περιπλέξας διὰ τὸ αἰσχρὰ εἶναι τὰ ῥήματα, ἐπὶ τέλει δὲ νικηθεὶς εἶπεν ὑπὸ τῆς χολῆς καὶ πεπορνευμένος.

ΠΕΡΙ ΕΠΑΝΑΛΗΨΕΩΣ. 412

Ἐπανάληψις γίνεται κατὰ τρόπους τρεῖς, ἐπὶ πράγ- 9
ματος διδασκαλίᾳ, ἐπὶ προσώπου συστάσει ἢ διαβολῇ, ἐπὶ ἤθους βεβαιώσει. ἐπὶ πράγματος διδασκαλίᾳ, ὡς παρ᾽ Ὁμήρῳ

ἀλλ᾽ ὁ μὲν Αἰθίοπας μετεκίαθε τηλόθ᾽ ἐόντας,
Αἰθίοπας, τοὶ διχθὰ δεδαίαται ἔσχατοι ἀνδρῶν.

ἐπανέλαβε τὸ ὄνομα, ἵνα δείξῃ δύο γένη Αἰθιόπων. ἐπὶ προσώπου συστάσει,

Νιρεὺς δ᾽ αὖ Σύμηθεν ἄγε τρεῖς νῆας ἐΐσας,
Νιρεὺς Ἀγλαΐης υἱός, Χαρόποιό τ᾽ ἄνακτος.
Νιρεὺς ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν.

ἐπανέλαβεν ἵνα κοσμήσῃ τὸ πρόσωπον. ἐπὶ διαβολῇ δὲ

Ἆρες, Ἄρες, βροτολοιγέ, μιαιφόνε, τειχεσιπλῆτα.

ἐπανέλαβεν, ἵνα τὸ πρόσωπον διαβάλλῃ. ἐπὶ ἤθους δὲ βεβαιώσει,

τοῦ δ᾽ ἐγὼ ἀντίος εἶμι, καὶ εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν,

εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικε, μένος δ' αἴθωνι σιδήρῳ.
ἐπανέλαβεν, ἵνα τὸ ἀνδρεῖον βεβαιώσῃ.

Παρὰ δὲ τοῖς πεζοῖς ἐπὶ μὲν πράγματος διδασκαλίᾳ Ξενοφῶν ἐν Ἀπομνημονεύμασιν, ἀδικεῖ Σωκράτης οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρων. ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους διαφθείρων. καὶ Δημοσθένης ἐν Φιλιππικοῖς, πάντες ὅσοι πώποτε ἐκπεπλεύ-
413 κασι παρ' ὑμῶν στρατηγοί, ἢ ἐγὼ πάσχειν ὁτιοῦν ἕτοιμός εἰμι, παρὰ τούτων τῶν τὰς νήσους οἰκούντων χρήματα λαμβάνουσι. λαμβάνουσι δὲ οἱ μὲν πλείονας ἔχοντες ναῦς πλείονα. ἐπὶ δὲ προσώπου συστάσει, ὡς Ξενοφῶν πολλάκις Κῦρον ἐπαναλαμβάνων. ἐπὶ δὲ διαβολῇ, ὡς ὁ Δημοσθένης, ἀλλ' Ἀνδροτίων ἡμῖν πομπείων ἐπισκευαστής, Ἀνδροτίων, ὦ γῆ καὶ θεοί. καὶ ἀλλαχοῦ ὑμεῖς δὲ Χαρίδημον, εἰ χρὴ φρουρεῖν βουλεύεσθε, Χαρίδημον οἴμοι. ἐπὶ ἤθους βεβαιώσει, ἔστιν ὑμῖν, ὦ Ἀθηναῖοι, χρήματα, ἔστιν ὅσα οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, στρατιωτικά, καὶ πάλιν ἐν τῷ κατὰ Μειδίου ἀλλ' ἵππον, ἵππον οὐκ ἐτόλμησεν ὁ κατάρατος οὑτοσὶ πρίασθαι. καὶ Ἡρόδοτος φονεὺς μὲν τοῦ ἑωυτοῦ ἀδελφοῦ, φονεὺς δὲ τοῦ καθήραντος.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΠΕΥΣΙΝ ΣΧΗΜΑΤΟΣ.

10 Τὸ κατὰ πεῦσιν σχῆμα ἀναντίρρητόν ἐστι, γίνεται δὲ ἢ περὶ τῶν φύσει ὁμολογουμένων, οἷον ἆρ' οὐκ ἔστι
414 νῦν ἡμέρα; ἢ περὶ τῶν τῷ λόγῳ προαποδεδειγμένων, [illegible]ον εὑρέθης ἐπὶ τῆς οἰκίας διορωρυγμένου τοῦ τοίχου

ὑφαιρούμενος τὸ ἱμάτιον, ἆρ' οὐκ εἶ κλέπτης; καὶ γὰρ τὰ τῷ λόγῳ προαποδεδειγμένα ἴσα τοῖς φύσει ὁμολογουμένοις τῇ δυνάμει ἐστίν. ἀναντίρρητον δὲ ὂν τὸ σχῆμα τρεῖς ἔχει μορφὰς ἢ πρὸς τοὺς ἀκούοντας, ἢ πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας, ἢ αὐτοῦ πρὸς ἑαυτὸν τοῦ ῥήτορος. ἡ πρὸς τοὺς ἀκούοντας πεῦσις ἐλεγκτική, οἷον πότε οὖν, ὦ Ἀθηναῖοι, πότε ἃ χρὴ πράξετε; ἐπειδὰν τί γένηται; ἡ πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας ἀνατρεπτική, οἷον τὸ λαβεῖν οὖν τὰ διδόμενα ὁμολογῶν ἔννομον εἶναι τὸ χάριν τούτων ἀποδοῦναι παρανόμων γράφῃ; ἡ αὐτοῦ πρὸς ἑαυτὸν τοῦ ῥήτορος πεῦσις διπλῆ, ἀκοῆς ἐπιστροφὴν ἔχει καὶ πίστωσιν κατὰ πρόληψιν καὶ ὑπονοίας λύσιν. ὅταν γὰρ αὐτὸς ἑαυτοῦ πυνθάνηται ὁ ῥήτωρ, ἅμα καὶ ἐπέστρεψε τοὺς ἀκούοντας καὶ τὴν πίστιν προκατέλαβε· πιστεύει γὰρ ἕκαστος τῶν ἀκουόντων ἐννοῶν, ὅτι οὐκ ἂν ἠρώτησεν ἑαυτὸν ὁ ῥήτωρ, εἰ μὴ ἐπίστευσεν ἀποδείξειν. καὶ εἴ τινα ἔχει ὑπόνοιαν ὁ ἀκροατής, θεραπεύεται, ὥσπερ ἐπὶ ταύτης τῆς ἐρωτήσεως, ἔστιν ὑμῖν πόρος ὃν ἂν μὲν ἤδη ζητῆτε οὐχ εὑρήσετε, ἐὰν δὲ 415
περιμένητε, εὑρήσετε. εἶτ' ἐπιφέρει τίς οὖν 21
ἐστιν οὗτος, ὁ νῦν μὲν οὐκ ὤν, αὖθις δὲ γενησόμενος; αἰνίγματι γὰρ ὅμοιον τοῦτο ἐγὼ φράσω.

ΠΕΡΙ ΑΣΥΝΔΕΤΟΥ.

Τὸ ἀσύνδετον σχῆμα καὶ τὸ μετὰ τῶν συνδέσμων 11
λεγόμενον δοκεῖ τὸ μὲν δεδέσθαι, τὸ δὲ λελύσθαι. ταὐτὸ δὲ ἀμφότερα δηλοῖ, καὶ ἐργάζεται καὶ μέγεθος ὁμοίως καὶ πλῆθος, ὅταν ἑκατέρου καιρὸς ᾖ. ταὐτὸν δὲ ἐργαζόμενα οὐχ ὁμοίως ἐργάζεται, ἀλλὰ τὸ μὲν μετὰ συν-

δέσμων πραγματικὸν πλῆθος ἢ μέγεθος, οἷον Ὄλυνθον μὲν δὴ καὶ Μεθώνην καὶ Ἀπολλωνίαν καὶ δύο καὶ τριάκοντα πόλεις ἐπὶ Θρᾴκης ἐῶ. τὸ δὲ ἄνευ συνδέσμων λεγόμενον ἠθικόν ἐστι, καὶ πάλιν ἡνίκα Πύδνα, Ποτίδαια, Μεθώνη, Παγασαί, τἆλλα, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγων διατρίβω, πολιορκούμενα ἀπηγγέλλετο.

---

416 ## ΠΕΡΙ ΠΡΟΕΚΘΕΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΕΩΣ.

12 Τὸ ἐν ἀρχῇ τι λέγειν ἐπὶ κεφαλαίων, περὶ ὧν τις μέλλει κατασκευάζειν ἢ διδάσκειν, οἱ τεχνικοὶ καλοῦσι προέκθεσιν, τὸ δὲ ἐπὶ τέλους ἀναμιμνήσκειν τὰ ἀποδεδειγμένα ἢ λελεγμένα οἱ τεχνικοὶ καλοῦσιν ἀνακεφαλαίωσιν. οἱ δὲ παλαιοὶ τὴν μὲν προέκθεσιν καλοῦσιν ὑπόσχεσιν, τὴν δὲ ἀνακεφαλαίωσιν ἐπάνοδον, ὡς Δημοσθένης δηλοῖ λέγων οὕτως, δίκαιόν ἐστιν ἐμὲ τρία ὑμῖν ὑπεσχημένον ἀποδείξειν, ἓν μὲν ὡς παρὰ τοὺς νόμους. καὶ τὸ ἕτερον οὕτως, ἐπάνειμι δὴ πάλιν ἐπὶ τὰς ἀποδείξεις, ὡς τὰ τούτων ἀδικήματα καὶ δωροδοκήματα τῶν νῦν πραγμάτων. καὶ Πλάτων ἐν ἀρχῇ φησι προοίμια καὶ διηγήσεις, εἶτα πίστεις, τὸ δὲ δὴ τέλος τῶν λόγων ἔοικε πᾶσιν εἶναι κοινῇ συνδεδογμένον, ᾧ τινες μὲν ἐπάνοδον ὄνομα τίθενται, τινὲς δὲ ἄλλο τι· καὶ ἄξιον ζητῆσαι [τί ἐστι] τὸ ἄλλο τι. συλλογίσασθαι δὴ βούλομαι, Δημοσθένης φησί, τὰ κατηγορημένα.

---

417 ## ΠΕΡΙ ΙΣΩΝ ΣΧΗΜΑΤΩΝ.

13 Τὰ ἴσα σχήματα ταὐτὰ ὄντα ποτὲ μέν ἐστιν ἀγωνιστικά, ποτὲ δὲ ἐπιδεικτικά, ποτὲ δὲ σοφιστικά. ἀγωνι-

στικὰ μέν ἐστιν, ὅταν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων συνδράμῃ ἔξωθεν πάρεργον, ὅτε καὶ χωρὶς τῶν ὀνομάτων ἕκαστον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ πρᾶγμα μηνύει καὶ λεχθὲν λανθάνει, πολλάκις δὲ ἀναγινωσκόμενον εὑρίσκεται, οἷον

νῦν δ' ἄγε νῆα μέλαιναν ἐρύσσομεν εἰς ἅλα δῖαν,
ἐς δ' ἐρέτας ἐπίτηδες ἀγείρομεν, ἐς δ' ἑκατόμβην
θείομεν, ἐν δ' αὐτὴν Χρυσηΐδα καλλιπάρῃον
βήσομεν.

τέσσαρα ἴσα ἐρύσομεν, ἀγείρομεν, θείομεν, βήσομεν. καὶ Θουκυδίδης αἴτιον ἦν οὐχ ἡ ὀλιγανθρωπία, ὅσον ἡ ἀχρηματία· τῆς γὰρ τροφῆς ἀπορίᾳ τόν τε στρατὸν ἐλάσσω ἤγαγον. καὶ Δημοσθένης ἂν τοίνυν ἐξελέγξω σαφῶς Αἰσχίνην τουτονὶ καὶ μηδὲν ἀληθὲς ἀπηγγελκότα, καὶ κεκωλυκότα ἐμοῦ τὸν δῆμον ἀκοῦσαι τἀληθῆ, καὶ ἀνηλωκότα τοὺς χρόνους, καὶ πάντων τούτων δῶρα καὶ μισθοὺς εἰληφότα. ἐπιδεικτικὰ δέ εἰσιν, ὅταν τὰ ἀγωνιστικὰ πολλὰ γένηται καὶ ἐπιτηδευθῇ εἰδημόνως εἰς ἡδονὴν ἀκοῆς σώφρονα, ὥσπερ τὰ παρὰ Ἰσοκράτει ἴσα τὰ ἐν ταῖς παραινέσεσι 418
μάλιστα. σοφιστικὰ δέ ἐστιν, ἃ νῦν μὲν ἐπαινεῖται, ὑπὸ δὲ τῶν παλαιῶν κωμῳδεῖται, ὅσα αἰσχρῶς καὶ κενῶς κολακεύει τὴν ἀκοήν, ἃ Πλάτων διαβάλλει, ὦ λῷστε Πῶλε, ἵνα προσείπω σε κατὰ σέ, καὶ Παυσανίου δὲ παυσαμένου· διδάσκουσι γάρ με ἴσα λέγειν ουτωσὶ οἱ σοφοί. Δημοσθένης δὲ καὶ Ὅμηρος καὶ τὰ τοιαῦτα ἐποίησαν ἀγωνιστικά,

Πρόθοος θοὸς ἡγεμόνευεν

ὄνομα καὶ ἀρετή. καὶ ἐρρῶσθαι πολλὰ φράσας τῷ σοφῷ Σοφοκλεῖ.

ΠΕΡΙ ΥΠΕΡΒΑΤΟΥ.

14 Οἱ νῦν οἴονται τὸ ὑπερβατὸν πλοκὴν εἶναι ἑρμηνείας καὶ περίοδον κεκαλλωπισμένην, οὐκ ἴσασι δὲ τί ἐστιν ὑπερβατόν. τὸ γὰρ ὑπερβατὸν οὐ μόνον ἐστὶ καλὸν σχῆμα, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον. γίνεται δὲ ὅταν τὴν αἰτίαν τοῦ λεγομένου, ἣν μέλλει ποθεῖν ὁ ἀκροατής, μέσην ὁ λέγων τάξῃ, καὶ οὕτως γίνεται σαφηνείας ὄργανον τὸ ὑπερβατόν, οἷον

ὦ φίλοι, οὐ γάρ τ' ἴδμεν ὅπη ζόφος, οὐδ' ὅπη ἠώς,
οὐδ' ὅπη ἠέλιος φαεσίμβροτος εἶσ' ὑπὸ γαῖαν,
οὐδ' ὅπη ἀνεῖται· ἀλλὰ φραζώμεθα θᾶσσον.

εἰ γὰρ εἰρήκει ὦ φίλοι, φραζώμεθα θᾶσσον ἐτά-
419 ραξεν ἂν αὐτούς, καὶ ἐποίησεν ἐρωτῆσαι τί γέγονεν. διὰ τοῦτο διὰ μέσου τὰς αἰτίας τοῦ φράζεσθαι θᾶσσον ἔταξε. καὶ ὁ Θουκυδίδης, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐφοβήθησαν μὴ πολέμιαι ἦσαν αἱ νῆες. διὰ τί, ὁ Θουκυδίδης ἔταξε διὰ μέσου τὴν αἰτίαν τοῦ φόβου; ἦν γὰρ νύξ. διὰ τοῦτο καὶ ὁ τὴν αἰτίαν σημαίνων σύνδεσμος προηγεῖται ὁ γάρ. μακρὸν δὲ γίνεται ὑπερβατόν, ὁπόταν ἡ αἰτία ἑτέρας αἰτίας χρείαν ἔχῃ, οἷον ἐπειδὴ δὲ οἵ τε Ἀθηναίων τύραννοι καὶ οἱ ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἐπιπολὺ καὶ πρὶν τυραννευθείσης οἱ πλεῖστοι καὶ τελευταῖοι πλὴν τῶν ἐν Σικελίᾳ ὑπὸ Λακεδαιμονίων κατελύθησαν. πῶς ὦ Θουκυδίδη; ἡ γὰρ Λακεδαίμων μετὰ τὴν κτίσιν τῶν νῦν ἐνοικούντων ἐν αὐτῇ Δωριέων ἐπὶ πλεῖστον χρόνον στασιάσασα, ὅμως ἐκ παλαιτάτου καὶ εὐνομήθη καὶ ἀεὶ ἀτυράννευτος ἦν, αἰτίαν τῆς αἰτίας ἀποδίδωσιν, ἔτη γάρ ἐστι μάλιστα τετρακόσια, ἃ Λακεδαιμόνιοι τῇ αὐτῇ πολιτείᾳ χρῶνται, καὶ δι' αὐτὸ δυνάμενοι καὶ τὰ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι κα-

θίστασαν· εἶτα ἐπανέρχεται ἐπὶ τὴν ἀρχήν, μετὰ δὲ τὴν τῶν τυράννων κατάλυσιν. τὸ δὲ παρ' Ὁμήρῳ

αὐτὰρ ἐπεὶ διά τε σκόλοπας, καὶ τάφρον ἔβησαν φεύγοντες,

οὐκ ἔστιν, ὡς δοκεῖ τισιν, ὑπερβατόν. οὐδεμία γὰρ αἰτία μέση κεῖται, ἀλλ' ὡς ἐγένετο ἡ δυσκολία τῆς ὁδοῦ 420
διὰ σκολόπων καὶ τάφρου, εἶτα ὁμαλὴ ἔξοδος ἐν τῇ φυγῇ, οὕτω καὶ ἡ ἑρμηνεία ἔχει, τὸ πάθος τῶν φευγόντων τῆς λέξεως μιμουμένης.

ΠΕΡΙ ΑΝΤΙΘΕΤΟΥ.

Τὸ ἀντίθετον σχῆμα ἀναντίρρητόν ἐστι· γίνεται γὰρ 15
διὰ τῶν ὁμολογουμένων, ἔστι δὲ διανοήματι διανόημα ἀντικείμενον. ἁπλούστατον δὲ ὂν ἰσχυρόν ἐστιν, οἷον ἐδίδασκες γράμματα, ἐγὼ δ' ἐφοίτων· ἐτέλεις, ἐγὼ δ' ἐτελούμην· ἐτριταγωνίστεις, ἐγὼ δ' ἐθεώρουν· ἐγραμμάτευες, ἐγὼ δ' ἐκκλησίαζον· ἐξέπιπτες, ἐγὼ δ' ἐσύριττον. τοῦτο δὲ τὸ ἀντίθετον ὁ Δημοσθένης ἐποίησε κακόηθες τὸ μὲν πρᾶγμα ἀληθὲς λαμβάνων, τὸ δὲ ἀντικείμενον ψευδὲς ὄν, ὡς ἐν τῷ περὶ τῆς παραπρεσβείας εἰσάγει συμπόσιον Φιλίππου καὶ τῶν Ὀλύμπια νενικηκότων, καὶ διάλογον Σατύρου τοῦ κωμικοῦ ὑποκριτοῦ. οὕτω δὲ ψυχαγωγεῖ τοὺς ἀκούοντας, ὥστε οἴεσθαι ἐν συμποσίῳ εἶναι, εἶτα ἀντιτίθησι συμπόσιον ἕτερον ὡς γενόμενον Αἰσχίνῃ ψευδόμενος μηδέποτε γενόμενον, ἵνα ἐψυχαγωγημένοι διὰ τῶν προτέρων λόγων οἱ δικασταὶ πιστεύσωσι καὶ τοῖς ἐπιφερομένοις ὡς ὁμοίως ἀληθέσι. τοῦτο κακόηθες ἀντίθετον.

---

421 ## ΠΕΡΙ ΠΑΡΙΣΟΥ.

16 Πάρισον σχῆμα ἔστι τε καὶ λέγεται, ὅταν τὸ αὐτὸ ὄνομα ἄλλην καὶ ἄλλην προσλαβὸν συλλαβὴν διαφερούσας διανοίας ἔχῃ. παρὰ μὲν Ἰσοκράτει οὕτως, ἐὰν ᾖς φιλομαθής, ἔσῃ πολυμαθής. τὸ γὰρ μανθάνειν ἐν ἀμφοτέροις ἐστίν, ἀλλ' ὅπου μὲν τὸ πολὺ πρόσκειται, καὶ σημαίνει τὸν πολλὰ εἰδότα· ὅπου δὲ τὸ φίλον πρόσκειται, καὶ ἔστιν ὁ ἡδέως μανθάνων. καὶ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ καὶ ἐπιβουλεύειν αὐτοῖς μᾶλλον ἢ ἀντεπιβουλεύειν· τὸ γὰρ ἐπιβουλεύειν ἐν ἀμφοτέροις εἴρηται, ἀλλ' ὅπου μὲν πρόσκειται τὸ πρό, καὶ σημαίνει τὸ φθάνειν ἐπιβουλεύοντα· ὅπου δὲ ἡ ἀντὶ πρόθεσις, καὶ δηλοῖ τὸ ἀμύνεσθαι [δεύτερον].

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΠΟΙΗΣΕΩΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ.

17 Πότε ῥήτωρ προσποιήσεται σχεδιάζειν; τριῶν οὐσῶν
16 ἰδεῶν ῥητορικῆς ἐν τῇ συμβουλευτικῇ μάλιστα δεῖ καὶ ὁμολογεῖν ὅτι ἐβουλεύσατο. οὐ γὰρ ἀνέχεται ὁ συμβουλευόμενος τὰ ἐπιόντα λέγοντος τοῦ συμβουλεύοντος, τοὐναντίον δὲ χρὴ ἐσκέφθαι ὁμολογεῖν καὶ πεφροντικέ-
422 ναι, ὡς ὁ Δημοσθένης, ἀλλ', ὡς ἔοικεν, ὁ καιρὸς
21 ἐκεῖνος οὐ μόνον εὔνουν ὑμῖν καὶ πλούσιον ἄνδρα ἐκάλει, ἀλλὰ καὶ παρηκολουθηκότα ἐξ ἀρχῆς τοῖς πράγμασι μάλιστα. τοῦτο γὰρ δεῖ προσεῖναι τῷ συμβούλῳ, ἐμπειρίαν πραγμάτων. ἐν δὲ τῇ δικανικῇ κἂν ἐσκεμμένος ἥκῃς, προσποιοῦ αὐτόθεν λέγειν, ὅπερ ποιοῦσι πάντες οἱ παλαιοί· γράψαντες γὰρ πάντες ὑποκρίνονται σχεδιάζειν. διὰ τί; ὅτι ὁ δικαστὴς ὑποπτεύει τὸν ῥήτορα καὶ δέδοικε μὴ ἐξαπατηθῇ τῇ δυνάμει τῆς ῥητορικῆς. αὐτὸ τοίνυν τοῦτό ἐστι τεχνίτου ῥήτορος τὸ δοκεῖν αὐτόθεν λέγειν, ἵνα καὶ οὕτως ὁ δι-

καστὴς παραχθῇ, καὶ προοίμια ὡς αὐτόθεν εὑρίσκοντες λέγουσι πάλαι σκεψάμενοι, καὶ κεφάλαια, ὡς μεταξὺ μνησθέντες κατὰ πάσας τὰς δίκας. ἐν δέ γε ἐγκωμιαστικῇ ἰδέᾳ οὐ κωλύει ἀμφοτέροις χρῆσθαί ποτε καὶ ὁμολογίᾳ γραφῆς καὶ προσποιήσει σχεδίου.

ΠΕΡΙ ΑΥΞΗΣΕΩΣ ΕΝ ΔΙΚΑΙΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΝ.

Πότε ῥήτωρ αὐξήσει χρήσεται ἐν δίκαις, εἶτα πότε 18
ταῖς ἀποδείξεσι; δύο δὴ καιροὶ τῆς χρήσεως καὶ μέθοδοι, ὅταν τὸ πρᾶγμα ἀμελῆται ἢ τὸ πρόσωπον τὸ κρι- 423
νόμενον ἔνδοξον ᾖ. ταύτῃ τῇ τέχνῃ χρῆται Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου καὶ ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος. ἐν μὲν γὰρ τῷ κατὰ Τιμάρχου καὶ τὸ πρᾶγμα ἀμελεῖται· λοιδορία γὰρ δοκεῖ ἡ ἑταίρησις εἶναι καὶ σκῶμμα ταπεινότερον, καὶ τὸ πρόσωπον τὸ κρινόμενον ἔνδοξόν ἐστιν. ὁ γὰρ Τίμαρχος τιμᾶται καὶ λελειτούργηκε καὶ ἀρχὰς ἦρξε καὶ ἔστι περὶ μέσην ἡλικίαν. καὶ ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος ἡ τῶν παρανόμων γραφὴ ἀμελεῖται διὰ τὰς συμφορὰς τῆς πόλεως, τό τε πρόσωπον τιμᾶται Δημοσθένους καὶ ἀξίωμα ἔχει. διὰ τοῦτο πρότερον αὔξει, εἶτα τότε ἀποδείκνυσιν, ἵνα ἐπιστρέψῃ καὶ ἀναγκάσῃ τοὺς δικαστὰς προσέχειν, καὶ μήτε τιμῇ τοῦ προσώπου μήτε καταφρονήσει τοῦ πράγματος μὴ θέλωσιν ἀκούειν. αὕτη ἡ αἰτία τοῦ καὶ τῇ αὐτῇ τάξει ἐν ἀμφοτέροις τοῖς βιβλίοις τὰ περὶ τῶν πολιτειῶν διεξελθεῖν.

ΠΕΡΙ ΕΓΝΩΣΜΕΝΟΥ ΨΕΥΔΟΥΣ, ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΧΡΗΣΤΕΟΝ ΑΥΤΩι.

Πότε ῥήτωρ ψεύσεται συνειδότων τῶν ἀκροατῶν 19
ὅτι ψεύδεται; ὅταν τὸ ψεῦδος συμφέρῃ τοῖς ἀκούουσι.

διὰ γὰρ τὸ οἰκεῖον λυσιτελὲς οὐκ ἐλέγχουσι τὸν ῥήτορα. οὕτω Δημοσθένης ἐψεύσατο ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου. Αἰσχίνου γὰρ λέγοντος, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν αὐτὸν καιρὸν πρέσβεις πρὸς Φίλιππον ἔπεμψαν περὶ εἰρήνης καὶ πρὸς τοὺς συμμάχους περὶ συμμαχίας κατὰ Φιλίπ-
424 που, καὶ τοῦτο πεποιηκότων Ἀθηναίων, φησίν, ὅτι καὶ διαβάλλει τὰ μέγιστα τὴν πόλιν ἐν οἷς ψεύδεται· εἰ γὰρ ὑμεῖς ἅμα τοὺς μὲν ἄλλους Ἕλληνας εἰς πόλεμον παρεκαλεῖτε, αὐτοὶ δὲ περὶ εἰρήνης πρὸς Φίλιππον πρέσβεις ἐπέμπετε, Εὐρυβάτου πρᾶγμα, οὐ πόλεως ἔργον οὐδὲ χρηστῶν ἀνθρώπων διεπράττεσθε.

ΠΕΡΙ ΟΡΚΟΥ ΠΟΙΟΝ ΟΜΕΙΤΑΙ ΚΑΙ ΠΟΙΟΝ ΟΥ.

20 Οὐδέποτε ἐπὶ πράγματος ὀμεῖται, οἷον ἐποίησεν οὗτος φόνον ἢ προδοσίαν ἢ τόδε τι, ἀλλ' ἐπὶ ἤθους βεβαιώσει, ὡς ὁ Δημοσθένης, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, δι' ἀμφότερα, ὦ Ἀθηναῖοι, νὴ τοὺς θεούς, κἀμὲ νομίζοντες δεινὰ πεπονθέναι, καὶ πάλιν πολλὰς δεήσεις καὶ νὴ Δία ἀπειλὰς ὑπομείνας. ἐκ τούτου δηλοῦται, ὅτι ῥήτορες πραγματικὸν ὅρκον οὐκ ὀμνύουσιν ἀλλ' ἠθικόν. πρῶτος δὲ ὅρκον ἠθικὸν Ὅμηρος ὤμοσεν, εἶτα Πλάτων ἐμιμήσατο, εἶτα Δημοσθένης ἐκληρονόμησε πάντων, ἠθικὸν δ' ἕκαστος
425 ὀμόσας καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος τοῦ ἤθους ἰδέᾳ ἐχρήσατο, Ὅμηρος μὲν τραγικὸν

οὐ μὰ Ζῆν' Ἀγέλαε, καὶ ἄλγεα πατρὸς ἐμοῖο.

τὰς συμφορὰς τοῦ πατρὸς ὅρκον ἐποιήσατο, Πλάτων δὲ ἠθικὸν μὲν ὁμοίως, ἠθικὸν δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἤθους οὐ μὰ τὸν Ζῆθον ὦ Καλλίκλεις, Δημοσθένης δὲ

ἠθικὸν πολιτικον οὐ μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας καὶ τοὺς ἐν Σαλαμῖνι παραταξαμένους.

ΠΟΤΕ ΡΗΤΩΡ ΔΩΣΕΙ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥΣ, ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΠΟΣΟΥΣ ΤΡΟΠΟΥΣ.

21 Πότε ἐν τοῖς προβλήμασι ῥήτωρ μέρεσί τισι συνηγόρους δώσει καὶ κατὰ πόσους τρόπους; τέσσαρας, ἢ διὰ φύσιν, εἰ γυνή τίς ἐστιν, συνήγορον δώσομεν, ἢ δι' ἡλικίαν, εἰ παιδίον ἐστὶν ἢ ὑπέργηρως καὶ ἀσθενής, ἢ διὰ τύχην, εἰ δοῦλός ἐστιν ἢ ἄτιμος, ὥσπερ ἐν τῷ κατὰ Μειδίου Δημοσθένης Στράτωνι συναγορεύει, ἢ εἰ δι' εὐπρέπειαν κατέγνωσταί τις, καὶ τούτῳ δώσομεν συνήγορον.

ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΟΥ ΤΑ ΕΝΑΝΤΙΑ ΛΕΓΟΝΤΑ ΟΙΣ ΒΟΥΛΕΤΑΙ 426
ΓΕΝΕΣΘΑΙ, ΚΑΤΟΡΘΟΥΝ Ο ΒΟΥΛΕΤΑΙ, ΜΗ ΔΟΚΟΥΝΤΑ ΕΝΑΝΤΙΑ ΟΙΣ ΕΘΕΛΕΙ ΛΕΓΕΙΝ.

22 Τίς μέθοδος τοῦ ἐναντία λέγοντα οἷς βούλεται [γενέσθαι], κατορθοῦν ὃ βούλεται, μὴ δοκοῦντα ἐναντία οἷς ἐθέλει λέγειν; ἡ κακία ἐν λόγοις ἐνταῦθα ἀρετὴ φαίνεται. τίς δέ ἐστι κακία ἐν λόγοις; εὐδιάλυτα λέγειν καὶ ἐναντία καὶ στρεφόμενα. ταῦτα ἐν τούτῳ τῷ σχήματι λόγων ἀρετὴ γίνεται. Ὅμηρος αὐτὸ πεποίηκεν. Ἀγαμέμνων ἐστὶν ὁ ἀποπειρώμενος τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ βουλόμενος αὐτοὺς μένειν λέγων δεῖν μὴ μένειν, ἀλλὰ φεύγειν, καὶ δι' ὅλης τῆς δημηγορίας εὐδιάλυτα λέγει καὶ στρεφόμενα, διδοὺς ἀντιλαβὰς τοῖς ἐναντιουμένοις, ἐπὶ τέλει δὲ καὶ ἐναντιώματα λέγων· τὸ γὰρ φάναι

καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν καὶ σπάρτα λέλυνται,

δῆλον ὅτι ἐναντίον ἐστὶ φανερῶς τῷ φεύγωμεν. πῶς γὰρ φεύξονται ναῦς οὐκ ἔχοντες; τοῦτο δ' ἂν εἶπε καὶ κωλύων τις αὐτοὺς ἀποπλεῖν, οὐ κελεύων δὲ μένειν τοῖς λόγοις. ἐν δὲ ταῖς σχολικαῖς ὑποθέσεσίν ἐστι καὶ
427 ἄλλη τις τέχνη, ἣ βοηθεῖ ταῖς τοῦ ἀντιδίκου προτάσεσι, καὶ διὰ μακρῶν προβάλλεται, καὶ διὰ μαρτυριῶν ἔσθ' ὅτε. ἀλλὰ ἀντιλέγειν προσποιοῦ, οὕτω γὰρ λέγων οὐχ ὑποπτευθήσῃ, καὶ ὃ βούλει σοὶ ἔσται. ἐν γὰρ τῷ τοιούτῳ σχήματι τῶν λόγων τὸ μὲν νικῆσαι λέγοντα ἡττηθῆναί ἐστι, τὸ δὲ ἡττηθῆναι λέγοντα νικῆσαί ἐστι· γέγονε γὰρ ὃ βουλόμεθα.

ΠΩΣ ΔΕΙ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙΝ ΤΑΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΔΙΚΟΥ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.

23 Ὁ κατηγορῶν τὰς τοῦ μέλλοντος ἀποκρίνεσθαι οὐχ ἁπλῶς προτείνει προτάσεις, ἀλλὰ κατὰ τρόπους τρεῖς, ἐπιστήμην, δόξαν, ἀκοήν. ἐπιστήμην μέν, οἶδα ὅπερ νὴ Δία ἐρεῖ, καὶ ὅσα τοιαῦτα, δόξαν δὲ οἷον τάχα τοίνυν ἴσως ἐρεῖ, ὡς ἀμφιβάλλων περὶ τῆς προτάσεως, ἀκοὴν δὲ ὡς ἀκούων περὶ τῆς προτάσεως, πυνθάνομαι τοίνυν μέλλειν αὐτὸν λέγειν. τὰ μὲν δὴ σχήματα τῆς προτάσεως τῶν τοῦ ἀπολογουμένου κεφαλαίων ταῦτα, ὁ δὲ καιρὸς ἑκάστου τίς; δεῖ γὰρ εἰδέναι πότε τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ δόξῃ καὶ τῇ ἀκοῇ χρησόμεθα. ἡ γὰρ ἀκαιρία πολλάκις καὶ ἐναντία ποιεῖ. τῶν μελλόντων προτείνεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀπολογουμένου τὰ μέν ἐστιν ἰσχυ-
428 ρότερα, τὰ δὲ ἀσθενῆ, τὰ δὲ μέσα. τὰ μὲν οὖν ἀσθενῆ τοῦ ἀντιδίκου ὡς εἰδὼς τῇ ἐπιστήμῃ προβαλῇ, τὰ δὲ μέσα τῇ ἕξει ὡς στοχαζόμενος, ὅπερ ἐστὶ τῇ δόξῃ, τὰ δὲ ἰσχυρὰ ὡς πυνθανόμενος, ἵνα δοκῇς ἀκούειν αὐτά, μὴ συνειδέναι δὲ ἰσχυρὰ ὄντα· οὕτω μὲν δὴ δεῖ προ-

τείνειν. Δημοσθένης δὲ τὰ ἄμικτα ἔμιξεν ἐν τῷ κατὰ Μειδίου, ἐπιστήμην ὁμοῦ καὶ ἀκοήν, λέγων οὕτως, ἔστι δὲ πρῶτον μὲν ἐκεῖνο οὐκ ἄδηλος ἐρῶν, ἐξ ὧν ἰδίᾳ πρός τινας αὐτὸς διεξιὼν ἀπηγγέλλετό μοι. διὰ μὲν γὰρ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος καὶ τὴν ἰσχὺν τοῦ κεφαλαίου τῇ ἀκοῇ κέχρηται, διὰ δὲ τὴν προσποίησιν τῆς καταφρονήσεως τῇ ἐπιστήμῃ. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ περὶ τῆς ἀτελείας ἰσχυρότατον προτείνων τοῦ Λεπτίνου κεφάλαιον, τὸ τῆς ἀξίας, τῇ ἐπιστήμῃ προέτεινεν οὕτως, ἔστι δ' οὐκ ἄδηλον, ὅτι Λεπτίνης κἂν τις ἄλλος ὑπὲρ τοῦ νόμου λέγῃ, δίκαιον μὲν οὐδὲν ἐρεῖ περὶ αὐτοῦ, φήσει δ' ἀναξίους τινὰς ἀνθρώπους εὑραμένους ἀτέλειαν ἐκδεδυκέναι τὰς λειτουργίας. λέγομεν οὖν, ὅτι ὁ Δήμοσθένης χρῆται τοῖς σχήμασι καὶ κατὰ φύσιν καὶ παρὰ φύσιν, καὶ ἐνταῦθα τῷ μὲν Λεπτίνῃ ἰσχυρότατόν ἐστι τοῦτο τὸ κεφάλαιον, τῷ δὲ Δημοσθένει εὔλυτον.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΛΕΛΗΘΟΤΩΣ ΤΑ ΑΥΤΑ ΛΕΓΕΙΝ Η ΕΑΥΤΩι 429
Η ΑΛΛΟΙΣ, ΜΗ ΔΟΚΟΥΝΤΑ ΤΟΥΤΟ ΠΟΙΕΙΝ.

Τοῦ τὰ αὐτὰ λέγοντα ἢ ἑαυτῷ ἢ ἄλλῳ τινὶ μὴ δοκεῖν τὰ αὐτὰ λέγειν διπλῆ μέθοδος, τάξεως μεταβολή, καὶ μήκη καὶ βραχύτητες. ἡ δὲ αὐτὴ καὶ τοῦ παραφράζειν μέθοδος· ἢ γὰρ τὴν τάξιν μεταβαλεῖς, ἥπερ ἐκεῖνος ἐχρήσατο, ἢ τὸ μέτρον. εἴπερ γὰρ διὰ μακρῶν ἐκεῖνος, ταῦτα ἐν βραχέσι συνελὼν λέγεις, ἢ τὸ ἐναντίον. τίς δὲ ἑκατέρου τούτων ὁ καιρός; ἡ μὲν συμβουλευτικὴ μήκη καὶ βραχύτητας ἐπιδέχεται. τῆς γὰρ τάξεως μεταβολὴν οὐ δύναται ἔχειν, ὅτι ἐν μὲν συμβουλῇ πάντως πρῶτον τὸ κατεπεῖγον εἶναι δεῖ παρὰ παντὶ συμβουλεύοντι. ἐν δὲ τῇ πανηγυρικῇ νόμος ἐστὶ τῶν κεφα-

λαίων τῆς τάξεως ἀμετάβλητος ἡ φύσις τῶν πραγμάτων. χρώμεθα οὖν τοῖς μήκεσι καὶ ταῖς βραχύτησιν, ὥσπερ ἐν συμβουλευτικῇ μὲν ἰδέᾳ ἐποίησεν ὁ Δημοσθένης ἔν τε τοῖς Ὀλυνθιακοῖς καὶ ἐν τοῖς περὶ τῶν ἐν τῇ Χερρονήσῳ στρατιωτῶν. τὰ αὐτὰ γὰρ λέγων ἑαυτῷ μάλιστα ἔλαθεν. ἐν δὲ πανηγυρικῇ ἰδέᾳ Πλάτων τὰ αὐτὰ λέγων Θουκυδίδῃ ἐν τῷ ἐπιταφίῳ οὐ μόνον ἔλαθεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα λέγειν ἔδοξε. τὰ γοῦν περὶ τῶν πολεμίων Θουκυδίδης μὲν ἐπιμνησθεὶς παρῆκεν, ὁ Πλάτων δὲ ἐπεξειργάσατο. τοὐναντίον δὲ Πλάτων μὲν παρῆλθε περὶ τῆς πολιτείας, Θουκυδίδης δὲ ἐπεξῆλθεν. ἐν δὲ τῇ δικανικῇ ἰδέᾳ καὶ ἡ τῆς τάξεως μεταβολὴ χώραν ἔχει, ὥσπερ Δημοσθένης ἐποίησεν ἐν τῷ περὶ τῆς ἀτελείας. Φορμίωνος
430 *γὰρ προκατηγορήσαντος τοῦ νόμου καὶ χρησαμένου τοῖς κεφαλαίοις τῆς διαιρέσεως, τῷ δικαίῳ, τῷ συμφέροντι, τῷ καλῷ, τῷ τῆς ἀξίας, ἀνέστρεψε τὴν τάξιν μεταβαλών, πῶς δὲ τοῦτο ἐποίησεν, ἐν τοῖς περὶ τοῦ λόγου διεξήλθομεν.*

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΝΕΠΑΧΘΩΣ ΕΑΥΤΟΝ ΕΠΑΙΝΕΙΝ.

Τοῦ ἑαυτὸν ἐπαινεῖν ἐπαχθοῦς ὄντος καὶ εὐμισήτου
21 *ἀνεπαχθῶς ποιῆσαι μέθοδοι τρεῖς, κοινότης λόγου, ἀνάγκης προσποίησις, προσώπου ὑπαλλαγή. τούτων παραδείγματα ὁ Ἰσοκράτης ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ τῶν παραινέσεων τὸ πρῶτον προοίμιον ἑαυτοῦ ἔπαινον κατεσκεύασε· θέλει γὰρ εἰπεῖν, ὅτι ἐγὼ ἀνὴρ εἰμι σπουδαιότατος καὶ μόνος φίλος ἀγαθὸς ἀποθανόντος τοῦ πατρός, ὦ Δημόνικε, σοὶ εὐνοῶν. πῶς οὖν αὐτὸ ποιεῖ; κοινῷ τῷ λόγῳ χρῆται περί τε σπουδαίων ἀνδρῶν καὶ φαύλων λέγων καὶ διακρίνων ἤθη ἀγαθῶν καὶ πονηρῶν φίλων. οὕτω δὲ φαίνεται αὐτὸς ὢν τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν. ὁ δὲ*

Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου μέλλων ἑαυτὸν ἐπαινεῖν καὶ τὴν ἑαυτοῦ πολιτείαν, πολλάκις χρῆται τῇ ἀνάγκῃ λέγων, ἐὰν δὲ ἐφ' ἃ καὶ πεποίηκα καὶ πεπολίτευμαι βαδίζω, πολλάκις λέγειν ἀναγ- 431 κασθήσομαι περὶ ἐμαυτοῦ. ἐπεὶ δὲ τῇ ἀνάγκῃ πολλάκις χρώμενος ὕποπτός ἐστι, καὶ τῇ τοῦ προσώπου ὑπαλλαγῇ χρῆται, ἔστι δὲ τοῦτο, ὅταν τι μέτριον λέγῃ, τότε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους λέγει, ὅταν δὲ ὑπερήφανον καὶ ἐπαχθές, πρὸς Αἰσχίνην, οὐ λίθοις ἐτείχισα τὴν πόλιν οὐδὲ πλίνθοις ἐγώ, ἀλλὰ τὸν ἐμὸν τειχισμὸν εἰ βούλει σκοπεῖν, εὑρήσεις ὅπλα καὶ πόλεις καὶ συμμάχους. καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ, ὧν μέντοι ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας ἐπέδωκα, οὐδὲ μίαν ἡμέραν ὑπεύθυνος εἶναί φημι. ἀκούεις Αἰσχίνη; ἀπέστρεψε τὸν λόγον, ἵνα δοκοίη τὸν ἐχθρὸν λυπεῖν καὶ μὴ Ἀθηναίοις ὀνειδίζειν.

ΠΕΡΙ ΠΑΛΑΙΣΜΑΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ Α ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΕΠΕΤΕΧΝΗΣΑΤΟ.

Δύο παλαίσματα δικαστηρίων Δημοσθένης ἐπετεχνήσατο, τό τε οἰκεῖον ἰσχυρόν, κἂν μὴ κρινόμενον ᾖ, εἰς κρίσιν ἀγαγεῖν, καὶ τὸ τοῦ ἀντιδίκου ἰσχυρὸν κρινόμενον ἐκβαλεῖν. ταῦτα τοίνυν ἀμφότερα ποιεῖ Δημοσθένης καὶ λανθάνει πράττων· ὅταν γὰρ τὸ οἰκεῖον εἰσάγῃ χαριζόμενος ἑαυτῷ, ἀνάγκην προσποιεῖται, ὅταν δὲ τὸ τοῦ ἀντιδίκου ἐκβάλλῃ πανουργῶν, ἁπλότητα ὑποκρίνεται. τοῦτο ἐποίησεν ἐν δυσὶ λόγοις ἔν τε τῷ περὶ στεφάνου καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους. ὅταν 432 γὰρ τὸ τῆς πολιτείας καὶ ἀξίας ἐπάγῃ, ἀνάγκην ὑποκρίνεται, ἐὰν δὲ ἐφ' ἃ καὶ πεποίηκα καὶ πεπολίτευμαι βαδίζω, πολλάκις λέγειν ἀναγκασθή-

σομαι περὶ ἐμαυτοῦ. ὅταν δὲ τοὺς νόμους κλέπτῃ, ἁπλότητα προσποιεῖται λέγων οὕτως, ἔτι μέντοι καὶ τοὺς νόμους δεικτέον εἶναί μοι δοκεῖ, ὡς παρέργου μνημονεύων τοῦ ἰσχυροῦ τῷ ἀντιδίκῳ. καὶ πάλιν ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους εἰσάγων τὸν περὶ Χερρονήσου λόγον οὐδὲν προσήκοντα τῷ ἀγῶνι φησίν, ἀνάγκη δέ ἐστι πρῶτον ἁπάντων δεῖξαι, τί ποτ' ἐστὶ τὸν Χερρόννησον ἀσφαλῶς ἔχειν ὑμᾶς πεποιηκός, εἶτα πανουργῶν καὶ πολίτην ἐργαζόμενος τὸν Χαρίδημον, ἵνα αὐτῷ ἰσχύῃ ὁ περὶ τῶν νόμων λόγος, ἐπιφέρει, θεάσασθε τοίνυν, ὡς δικαίως καὶ ἁπλῶς ποιήσομαι τὸν λόγον, ὃς εἰς μὲν ταύτην τίθεμαι τὴν τάξιν αὐτόν, ἐν ᾗ πλείστης ἂν τυγχάνοι τιμῆς· ἃ δ' οὐδ' ἡμῖν τοῖς γένει πολίταις ἐστίν, οὐδ' ἐκείνῳ δεῖν οἶμαι γενέσθαι παρὰ τοὺς νόμους.

---

433 ΠΕΡΙ ΔΕΥΤΕΡΟΛΟΓΙΩΝ.

27 Δευτερολογιῶν εἴδη τάδε· ἤτοι γὰρ διὰ μέγεθος τοῦ ἀγῶνος μερίζεται ἡ κατηγορία ἢ ἡ ἀπολογία, ἢ προκατηγορήσαντός τινος καὶ προαγωνισαμένου ὁ δεύτερος λέγων αὐξήσει χρῆται, ὥσπερ οἱ κατὰ Ἀριστογείτονος λόγοι ἔχουσιν, ἢ τὰ αὐτὰ ὁ δεύτερος λέγων οὐκ αὔξει μέν, προστίθησι δέ τι ἢ ἀφαιρεῖ ὥσπερ κατορθῶν τὰ εἰρημένα, ὡς ἔχει ὁ τοῦ Νέστορος λόγος ἐν τῇ δευτέρᾳ ῥαψῳδίᾳ μετὰ τὴν Ὀδυσσέως δημηγορίαν, ἢ προαγωνισαμένου ἑτέρου ὁ δεύτερος λέγων τὰ μέλλοντα δεύτερα λέγεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀντιδίκου προκαταλαμβάνει λέγων, ὥσπερ ὁ κατ' Ἀνδροτίωνος ἔχει· προκατηγορήσαντος γὰρ Εὐκτήμονος ἃ μέλλει λέγειν Ἀνδροτίων, ὁ Διόδωρος προκαταλαμβάνει. οὗτοι τέσσαρες τρόποι δευτερολογίας.

ΠΕΡΙ ΔΙΗΓΗΣΕΩΣ.

Οἱ παλαιοὶ διηγούμενοι διπλῇ τινι μεθόδῳ χρῶνται, 28
ἀναφορᾷ δι' ἀσφάλειαν καὶ διὰ πίστιν βεβαιώσει, οἷον
Ἰσοκράτης Ζεὺς γὰρ Ἡρακλέα καὶ Τάνταλον 434
γεννήσας, ὡς οἱ μῦθοι λέγουσι, καὶ πάντες
πιστεύουσι, τὸ μὲν ὡς οἱ μῦθοι λέγουσιν ἀναφορά, τὸ δὲ καὶ πάντες πιστεύουσιν ἡ βεβαίωσις. καὶ Εὐριπίδης Ζεύς, ὡς λέλεκται, ἀναφορά, τῆς ἀληθείας ὕπο, βεβαίωσις. καὶ Ἡρόδοτος οὕτω δὴ λέγουσι Κορίνθιοι, ἀναφορά, ὁμολογέουσι δέ σφι Λέσβιοι, βεβαίωσις. καὶ Θουκυδίδης λέγουσι δέ, ἀναφορά, καὶ οἱ τὰ σαφέστατα Πελοποννησίων μνήμῃ παρὰ τῶν πρότερον δεδεγμένοι, βεβαίωσις. καὶ Δημοσθένης ὡς δὲ ἐγὼ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ γεγενημένων τινὸς ἤκουον, ἀνδρὸς οὐδαμῶς οἵου τε ψεύδεσθαι, οὐδένων εἰσὶ βελτίους. καὶ τοῦτο παρὰ Πλάτωνος ἔλαβεν ὡς ἐγώ που παρὰ βασιλέως ἐλθόντος ἤκουσα ἀνδρὸς ἀξιοπίστου.

ΠΩΣ ΚΟΙΝΑ ΔΙΑΝΟΗΜΑΤΑ ΙΔΙΩΣΟΜΕΝ.

Οἱ παλαιοὶ κοινὰ λέγοντες διανοήματα ὁμολογίᾳ τῆς 29
κοινότητος ἴδια αὐτῶν ποιοῦσιν, Ἰσοκράτης ἅπαντες 435
μὲν εἰώθασιν οἱ παριόντες ἐνθάδε ταῦτα μέγιστα φάσκειν εἶναι, περὶ ὧν ἂν αὐτοὶ ποιῶνται τοὺς λόγους. οὐ μὴν ἀλλ' εἴ τῳ καὶ ἄλλῳ ταῦτα ἥρμοσε λέγειν, καὶ ἐμοὶ προσήκει, καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Τιμοκράτους εἰώθασι μὲν οὖν οἱ πολλοί, καὶ Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου καὶ ὡς ἔοικεν οἱ εἰωθότες λόγοι λέγεσθαι ἐπὶ τοῖς δημοσίοις ἀγῶσιν οὐκ εἰσὶ ψευδεῖς. αἱ γὰρ ἴδιαι ἔχθραι πολλὰ πάνυ τῶν κοινῶν ἐπα-

ν ο ρ θ ο ῦ σ ι, καὶ πάλιν Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου ο ὐ κ ἀ γ ν ο ῶ δ ὲ ὅ τ ι ἃ μ έ λ λ ω ἐ ν π ρ ώ τ ο ι ς λ έ γ ε ι ν. ἐν δὲ τοῖς Ὀλυνθιακοῖς Δημοσθένης ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ χρώμενος κοινῷ διανοήματι τῷ ἀντὶ πολλῶν χρημάτων αὐτοὺς αἱρήσεσθαι τὸ κοινῇ συμφέρον, οὐ χρῆται τῇ ὁμολογίᾳ τῆς κοινότητος, διότι πανουργῶν χρῆται, καὶ παραλείπει τὴν ὁμολογίαν, προκατασκευάζει δὲ διὰ τοῦ προοιμίου, τα θεωρικὰ χρήματα δεῖν ἀποδοῦναι τοῖς στρατιώταις. εἰ μὲν οὖν ὡμολόγει τὴν κοινότητα, ἔφασκε δὲ λυσιτελεῖν καὶ αὐτῷ εἰπεῖν, ὑπωπτεύετο, νῦν δὲ κοινῷ χρησάμενος διανοήματι καὶ λαθὼν αὐτοὺς ὁμολογοῦντας ὕστερον ἀναμιμνήσκει ἀρνεῖσθαι, αἰσχυνομένους περὶ τῶν θεωρικῶν χρημάτων. διὰ τοῦτο καὶ ἐπεσφραγίσατο ἐν ἀρχῇ τὸ διανόημα οὕτως, ὅ τ ε τ ο ί ν υ ν τ ο ῦ θ᾽ ο ὕ τ ω ς ἔ χ ε ι. ἔθος δὲ Δημοσθένους ἐστίν,
436 *ὅταν τι διοικήσηται χρήσιμον ἑαυτῷ, μὴ πρότερον ἀφίστασθαι πρὶν ἢ ἐπισφραγίσηται. πεποίηκε τοῦτο ἐν τέτρασι λόγοις, ἐν τῷ περὶ στεφάνου, ἐν τῷ κατὰ Μειδίου, ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ὀλυνθιακῶν.*

ΠΕΡΙ ΧΡΗΣΕΩΣ ΕΠΩΝ ΕΝ ΠΕΖΩι ΛΟΓΩι.

30 *Κατὰ πόσους τρόπους ἐν πεζῷ λόγῳ χρῆσις ἐπῶν γίνεται; κατὰ δύο κόλλησιν καὶ παρῳδίαν, καὶ κόλλησις μέν ἐστιν, ὅταν ὁλόκληρον τὸ ἔπος εὐφυῶς κολλήσῃ τῷ λόγῳ, ὥστε συμφωνεῖν δοκεῖν, οἷον παρὰ τῷ Αἰσχίνῃ ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου ἐπιστᾶσά που ἡ τοῦ Πατρόκλου ψυχὴ καθεύδοντι τῷ Ἀχιλλεῖ ἐπισκήπτει περὶ τοῦ ὁμόταφος αὐτῷ γενέσθαι,*

> *οὐ γὰρ ἔτι ζωοί γε φίλων ἀπάνευθεν ἑταίρων*
> *βουλὰς ἑζόμενοι βουλεύσομεν.*

καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ πάλιν φησὶν Εὐρυπίδης·

ὁ δ' εἰς τὸ σῶφρον ἐπ' ἀρετήν τ' ἄγων ἔρως
ζηλωτὸς ἀνθρώποισιν, ὧν εἴην ἐγώ.

*κατὰ παρῳδίαν δέ, ὅταν μέρος εἰπὼν τοῦ ἔπους παρ'
αὑτοῦ τὸ λοιπὸν πεζῶς ἑρμηνεύσῃ, καὶ πάλιν τοῦ ἔπους
εἰπὼν ἕτερον ἐκ τοῦ ἰδίου προσθῇ, ὡς μίαν γενέσθαι
τὴν ἰδέαν, οἷον Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ παραπρεσβείας,
ὅστις δ' ὁμιλῶν ἥδεται ταὐτὰ πρεσβεύων Φι- 437
λοκράτει, οὐ πώποτ' ἠρώτησα γινώσκων, ὅτι
ἀργύριον εἴληφεν οὗτος, ὥσπερ Φιλοκράτης
ὁμολογῶν.*

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΕΚΡΑΤΗΚΟΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΑΚΡΟΑΤΑΙΣ ΠΑΘΩΝ.

*Πρὸς τὰ κεκρατηκότα πάθη οὐ δεῖ ἀντιτείνειν, ἀλλ' 31
εἴκοντα παραμυθεῖσθαι. Ὅμηρος ἐποίησε, Θουκυδίδης
ἐμιμήσατο, Δημοσθένης διεδέξατο, Ἰσοκράτης παρέδω-
κεν. Ὅμηρος,*

ἦ μὴν καὶ πόνος ἐστὶν ἀνιηθέντα νέεσθαι,
καὶ γάρ τίς θ' ἕνα μῆνα μένων ἀπὸ ἧς ἀλόχοιο
ἀσχαλάᾳ σὺν νηῒ πολυζύγῳ.

Θουκυδίδης ἐν Περικλέους λόγῳ, δουλοῖ γὰρ φρόνημα τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον καὶ πλείστῳ παραλόγῳ ξυμβαῖνον. Δημοσθένης, εἰ δέ τις ὑμῶν τὸν Φίλιππον εὐτυχοῦντα ὁρῶν ταύτῃ φοβερὸν προσπολεμῆσαι νομίζει, σώφρονος μὲν ἀνδρὸς λογισμῷ χρῆται. μεγάλη γὰρ ῥοπή. Ἰσοκράτης δὲ σαφῶς οὕτως αὐτὸ παραδίδωσι, μηδὲ πρὸς τὰς τῶν παραπλησιαζόντων ὀργὰς τραχέως ἀπαντῶν, ἀλλὰ θυμουμένοις μὲν αὐτοῖς εἴκων, πεπαυμένοις δὲ τῆς ὀργῆς ἐπιπλήττων.

---

438 *ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΜΟΛΟΓΟΥΜΕΝΩΝ ΑΔΙΚΗΜΑΤΩΝ.*

32 Τῶν ὁμολογουμένων ἀδικημάτων μία παραμυθία, ὁμολογία καὶ ἀπολογία. Ὅμηρος τοῦτο ἐδίδαξεν, Ἡρόδοτος ἐμιμήσατο, οἷον Ἑλένη τῶν κακῶν αἰτία πᾶσι καὶ Ἕλλησι καὶ βαρβάροις καὶ μάλιστα τοῖς Τρωσὶν ὁμολογουμένως κακῶς ἐλήλυθε, τί οὖν ποιεῖ; ὅταν διαλέγηται τῶν Τρώων τινί, ἑαυτῆς κατηγορεῖ καὶ ὁμολογεῖ τὴν ἀδικίαν, καὶ τοῦτο οὐ μόνον αὐτῇ ἀπολογίας, ἀλλὰ καὶ ἐλέου καὶ παραμυθίας αἴτιον γίνεται. αὐτῷ γοῦν τῷ Πριάμῳ διαλεγομένη ἑαυτῆς κατηγορεῖ, ὥστε τὸν γέροντα, εἰ καὶ ἐμίσει αὐτήν, μεταβάλλεσθαι καὶ ἐλεεῖν. ἀποκρίνεται οὖν,

οὔτι μοι αἰτίη ἐσσί, θεοί νύ μοι αἴτιοί εἰσι.

καὶ παρ' Ἡροδότῳ ὁ Ἄδραστός ἐστιν ὑπὸ Κροίσου εὐεργετηθεὶς καὶ καθαρθεὶς καὶ φύλαξ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ ἐκπεμφθείς, εἶτα ἀποκτείνας τὸν Ἄτυν ἐν τῇ θήρᾳ, καὶ τοῦ Κροίσου βοῶντος καὶ ἀγανακτοῦντος ἑαυτὸν προτείνων κατηγορεῖ ἑαυτοῦ καὶ ἀποκτεῖναι κελεύει, ὥστε τὸν Κροῖσον παρ' Ἡροδότῳ τὴν τοῦ Πριάμου φωνὴν ἀφεῖναι πρὸς τὸν νεανίσκον, εἷς δέ μοι οὐ σὺ τούτων αἴτιος, ἀλλὰ θεῶν κού τις ὅς μοι προεσήμαινεν ἐν τῷ ὀνείρῳ.

---

439 *ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΡΑΓΙΚΩΣ ΛΕΓΕΙΝ.*

33 Τὸ τραγικῶς λέγειν Ὅμηρος μὲν ἐδίδαξε, Δημοσθένης δὲ ἐμιμήσασο. ὅτι μὲν γὰρ τραγῳδὸς καὶ πατὴρ τραγῳδίας Ὅμηρος, Πλάτων μαρτυρεῖ, ὅπως δὲ ἐτραγῴδησεν ἐν τῇ ἑαυτοῦ ποιήσει, θεωρητέον. Ἰλίου ἅλωσιν οὐκ εἶπε τέχνῃ παραλιπών· οὐ γὰρ ἥρμοζεν αὐτοῦ τῇ τῆς ποιήσεως τραγῳδίᾳ ἑνὸς πολιχνίου πόρθησις. τί οὖν ποιεῖ; πάσης πόλεως εἶπε πόρθησιν ἐν δυσὶν ἔπεσιν,

ἄνδρας μὲν κτείνουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει,
τέκνα δέ τ' ἄλλοι ἄγουσι, βαθυζώνους τε γυναῖκας.

ἂν δ' Ἕκτωρ ἀποθάνῃ, Ἀνδρομάχη λέγει τι καὶ Ἑκάβη, ἀλλὰ καὶ Ἑλένη καὶ χορὸς τῶν Τρῳάδων, καὶ πολλὰ δράματα ὡς εἰπεῖν ἀποπληροῦντα τὴν τραγῳδίαν. τί οὖν ἐκ τούτων τὸν χρηστὸν νομίσομεν Ὅμηρον λέγειν ἡμῖν; τὰ μεγάλα τῇ βραχύτητι τῆς ἑρμηνείας φυλάττει μεγάλα, τῆς συντομίας τὸ μέγεθος αὐτοῖς διασωζούσης, τὰ δὲ σμικρὰ καὶ φαῦλα τῇ περιβολῇ τῶν λόγων μέγεθος προσλαμβάνει. ταὐτὰ ποιεῖ Δημοσθένης, καὶ οὕτω τραγῳδεῖ Φωκέων ἅλωσιν ἔθνους ὅλου ἐν ὀλίγοις ῥήμασι λέγων, ἦν ἰδεῖν οἰκίας κατεσκαμμένας, τείχη περιῃρημένα, χώραν ἔρημον τῶν ἐν ἡλι- 440
κίᾳ, γύναια δὲ καὶ παιδάρια ὀλίγα καὶ πρεσβύτας ἀνθρώπους οἰκτρούς. μονονουχὶ παρέφρασε τὸ Ὁμηρικόν. ἐν δὲ τῷ κατὰ Κόνωνος αἰκίας τῆς ὕβρεως περιήγησιν ἐποίησεν ἀκριβῶς ἕκαστα διηγούμενος, δηλονότι τὴν φαυλότητα τοῦ πράγματος αἴρων εἰς μέγεθος τῇ περιττοτέρᾳ ἑρμηνείᾳ, καὶ τὴν ὕβριν τραγῳδῶν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΩΜΙΚΩΣ ΛΕΓΕΙΝ.

Τοῦ κωμικῶς λέγειν ἅμα καὶ σκώπτειν ἀρχαίως τρεῖς 34
μέθοδοι, τὸ κατὰ παρῳδίαν σχῆμα, τὸ παρὰ προσδοκίαν, τὸ ἐναντίας ποιεῖσθαι τὰς εἰκόνας τῇ φύσει τῶν πραγμάτων. τούτων παραδείγματα λάβωμεν τὰ μὲν ἐκ τοῦ κωμικοῦ, [τὰ δὲ ἐκ τοῦ βίου,] τὰ δὲ ἐκ τοῦ ῥήτορος. τὰ μὲν κατὰ παρῳδίαν οὕτως ἔχει, 441

ὁλᾷς; Θέωλος τὴν κεφαλὴν κόλακος ἔχει.

θέλων γὰρ εἰπεῖν τὴν κεφαλὴν κόρακος ἔχει διὰ τὸ τραυλὸς εἶναι δῆθεν ἁμαρτὼν τῇ φωνῇ διεκωμῴδησε τὸν τρόπον. τὸ δὲ παρὰ προσδοκίαν οὕτω,

βδελυρὸν μὲν οὖν τὸ πρᾶγμα κοὐκ ἂν ἐβουλόμην
λαχεῖν, ἐπειδὴ δ' ἔλαχον,

προσδοκᾷ μὲν ὁ ἀκροατὴς ἀκοῦσαι ὑπομενῶ, φησὶ δὲ οὐκ ἂν ἐβουλόμην. τὸ δὲ ἐναντίως χρῆσθαι ταῖς εἰκόσι πρὸς τὰ μεγέθη τῶν πραγμάτων οὕτω γίνεται, ἐὰν μεγάλῳ μικρὸν ἀντιτιθῶμεν καὶ μικρῷ μέγα, οἷον ἐμαχέσαντο οἱ ὄρτυγες ὡς Αἴας καὶ Ἕκτωρ, καὶ Ἕκτωρ καὶ Ἀχιλλεὺς ἐμαχέσαντο ὡς ἀλεκτρυόνες. τούτοις δὲ πᾶσι χρῆται Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου, ἔνθεν δηλοῦται, ὅτι κωμῳδεῖν ἐπίσταται, τῇ μὲν παρῳδίᾳ οὕ-
442 τως, τὸν μὲν πατέρα ἀντὶ Τρόμητος ἐποίησεν Ἀτρόμητον, τῷ δὲ παρὰ προσδοκίαν οὕτω περὶ Αἰσχίνου λέγων οὐδὲ γὰρ ὧν ἔτυχεν ἦν, ἀλλ' οἷς ὁ δῆμος καταρᾶται, τῇ δ' ἐναντιώσει τῶν εἰκόνων οὕτως αὐτοτραγικὸς πίθηκος, ἀρουραῖος Οἰνόμαος.

ΠΕΡΙ ΑΜΦΙΒΟΛΙΑΣ.

35 Τοῖς μὲν πολλοῖς δοκεῖ πολλὰς ἐν τοῖς βιβλίοις ἀμφιβολίας γίνεσθαι ὑπὸ τῶν παλαιῶν, ἡμεῖς δέ φαμεν, ὅτι οὐ δύναται ἔν τῳ παλαιῷ βιβλίῳ ἀμφιβολία εἶναι· ἀνάγκη γὰρ τὴν διάνοιαν εἶναι ἄτοπον τὴν ἑτέραν, ἢ τὴν σύνταξιν τῆς λέξεως. τὸ γοῦν παρ' Ὁμήρῳ

θεοῖσι δὲ θῦσαι ἀνώγει
Πάτροκλον ὃν ἑταῖρον,

τοῦτο λέγουσιν εἶναι ἀμφιβολίαν, πότερον Πάτροκλον κελεύει σφαγιασθῆναι, ἢ τῷ Πατρόκλῳ προσέταξε τοῖς θεοῖς θῦσαι. καὶ τὸ

ὦ Ζεῦ γένοιτο καταβαλεῖν τὸν σῦν ἐμέ,

ἀμφίβολόν φασιν εἶναι λέγοντες καὶ τοῦτον εἶναι δύνασθαι τὸν νοῦν εὐχομένου τῷ Διῒ ὑπὸ τοῦ συὸς καταβληθῆναι. οὕτω μὲν δὴ ὁ νοῦς ἄτοπός ἐστιν, ἡ δὲ ἑρμηνεία ἄλογος τὸν αὐτὸν τρόπον, στασιάσαντες δὲ ἔτη

π ο λ λ ά, ὡ ς λ έ γ ε τ α ι, ἀ π ὸ π ο λ έ μ ο υ τ ι ν ὸ ς τ ῶ ν 443
π ρ ο σ ο ί κ ω ν β α ρ β ά ρ ω ν ἐ φ θ ά ρ η σ α ν. ζητοῦσιν ὑπὸ τίνος ἐφθάρησαν, ὑπὸ τοῦ πολέμου ἢ ὑπὸ τῆς στάσεως. ἀδύνατον ὑπὸ τοῦ πολέμου εἶναι τὴν φθοράν. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι. στασιάσαντες ἀπὸ πολέμου ἐφθάρησαν, ἵνα ἡ μὲν στάσις ᾖ γεγονυῖα ἐκ τοῦ πολέμου, ἡ δὲ φθορὰ ἐκ τῆς στάσεως· οὐδεὶς γὰρ λέγει ἀπὸ πολέμου ἐφθάρησαν. τοσαῦτα περὶ ἀμφιβολίας.

ΠΕΡΙ ΔΗΜΗΓΟΡΙΑΣ, ΔΙΑΛΟΓΟΥ, ΚΩΜΩιΔΙΑΣ, ΤΡΑΓΩιΔΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΟΣΙΩΝ ΣΩΚΡΑΤΙΚΩΝ.

Δημηγορία, διάλογος, κωμῳδία, τραγῳδία, συμπό- 36
σια Σωκρατικὰ διά τινος διπλῆς μεθόδου πάντα πλέκεται. ἡ μὲν δημηγορία ἐπιτίμησιν ἔχει καὶ παραμυθίαν, τῆς μὲν ἐπιτιμήσεως κολαζούσης καὶ παιδευούσης τὰς γνώμας τῶν ἀκουόντων, τῆς δὲ παραμυθίας τὸ λυπηρὸν ἐκβαλλούσης ἐκ τῆς ἐπιτιμήσεως. παραδείγματα ταύτης τῆς πλοκῆς πάντες οἱ Φιλιππικοὶ ἀναμὶξ συγκείμενοι. κωμῳδίας δὲ πλοκὴ πικρὰ καὶ γελοία, τῶν μὲν πικρῶν σωφρονιζόντων, τῶν δὲ γελοίων παραμυθουμένων, ὅπερ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ποιημάτων ἐστὶ καταμαθεῖν, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐν τοῖς Ἀχαρνεῦσιν ὁ Ἀριστοφάνης δηλοῖ λέγων οὕτως,

ὅσα δὴ δέδηγμαι τὴν ἐμαυτοῦ κάρδίαν
τὸ πικρόν,
ἥσθην δὲ βαιά,

λέγων γελοῖον πάθος. τραγῳδίας πλοκὴ οἶκτος καὶ 444
θαῦμα, ὅπερ ἐστὶ καταμαθεῖν καὶ ἐκ τῶν τραγῳδιῶν, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ἀπὸ τῶν Ὁμήρου. τοῦτον γὰρ ἔφη ὁ Πλάτων πατέρα τραγῳδίας εἶναι καὶ χορηγόν. εὑρήσομεν οὖν ἐν τοῖς προοιμίοις αὐτοῦ ἀναμὶξ οἶκτον καὶ θαῦμα. συμποσίου Σωκρατικοῦ πλοκὴ σπουδαῖα καὶ γε-

λοῖα καὶ πρόσωπα καὶ πράγματα, ὥσπερ καὶ ἐν τῷ Ξενοφῶντος καὶ ἐν τῷ Πλάτωνος συμποσίῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Κύρου παιδείᾳ φησὶ Ξενοφῶν, ἀεὶ μὲν οὖν ἐπεμελεῖτο ὁ Κῦρος ὁπότε συσκηνοῖεν, ὅπως εὐχαριτώτεροί τε λόγοι ῥηθήσονται καὶ παρορμῶντες εἰς ἀρετήν. διαλόγου πλοκὴ ἠθικοὶ λόγοι καὶ ζητητικοί. ὅταν ἀναμίξῃς προσδιαλεγόμενος καὶ ζητῶν, οἱ ἠθικοὶ παρεμβληθέντες λόγοι ἀναπαύουσι τὴν ψυχήν, ὅταν δ' αὖ ἀναπαύσηται, ἐπάγεται ἡ ζήτησις ὥσπερ ἐν ὀργάνῳ ἡ τάσις καὶ ἄνεσις γίνεται.

ΠΕΡΙ ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ.

37 Ἡ ἀπόφασις τῇ καταφάσει ποτὲ μὲν τὸ ἴσον δύναται, ποτὲ δὲ τὸ ἔλαττον, ποτὲ δὲ τὸ πλέον. ἴσον μὲν ὅταν δι' ἐγγύτητα τῆς λέξεως φεύγων τις τὴν ταυτότητα μεταβάλλῃ τὴν λέξιν, οἷον θύων τε γὰρ φανερὸς ἦν καὶ μαντικῇ χρώμενος οὐκ ἀφανὴς ἦν, ταὐτὸ
445 ἐδήλωσεν. ἔλαττον δὲ καὶ πλέον ἤτοι ὑποστελλομένων ἡμῶν δι' ἀσφάλειαν, ἢ ἐπιτεινόντων δι' αὔξησιν κατὰ ἤθους προσθήκην, οἷον

ξεῖν', ἐπεὶ οὔτε κακῷ οὔτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας.

ἐνταῦθα τὸ οὐ κακῷ καὶ ἄφρονι ἔλαττόν ἐστι τοῦ ἀγαθοῦ καὶ φρονίμου. οὐ γὰρ δὴ οἶδεν αὐτὸν ἵνα αὐτῷ ταῦτα μαρτυρῇ, ἀλλ' ἱκανὴν φιλοφροσύνην εἶναι νομίζει, κακίαν ἀφελεῖν, οὐχὶ ἀρετὴν προσθεῖναι. ὅταν δὲ λέγῃ,

ἐπεὶ οὔ μιν ἀφαυρότατος βάλ' Ἀχαιῶν,

μεῖζον ἡ ἀπόφασις δηλοῖ τῆς καταφάσεως· τὸν γὰρ πάνυ ἰσχυρὸν δεῖξαι θέλει. ὁμοίως δὲ ἔχει καὶ τὸ

οὐδ' ἄρα τώ γε ἰδὼν γήθησεν Ἀχιλλεύς.

τὸ γὰρ λίαν λυπεῖσθαι τῇ ἀποφάσει δεδήλωκεν.

ΤΕΛΟΣ ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ.

XVII.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ

ΠΕΡΙ

ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΑΦΕΛΟΥΣ ΛΟΓΟΥ.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 340

ΤΕΧΝΩΝ ΡΗΤΟΡΙΚΩΝ

ΠΕΡΙ

ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ. (641 Ald.)

Τάδε σοι περὶ τῶν ἰδεῶν καὶ ἀρετῶν ἐξ ὧν συνίστα-
ται ὁ πολιτικὸς λόγος, καὶ δι᾽ ὧν δοκιμάζεται, καὶ πολ-
λοῦ ἄξιος προάγεται, ὥσπερ ἐκ μερῶν καθ᾽ ἕκαστον 341
συντιθέμενος, πανταχόθεν ὁλόκληρος καὶ τελείως ἔχων
αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ, αἵτινες τοιαίδε καὶ τοσαίδε εἰσί, σεμνότης, βαρύτης, περιβολή, ἀξιοπιστία, σφοδρότης, ἔμφασις, δεινότης, ἐπιμέλεια, γλυκύτης, σαφήνεια καὶ καθαρότης, βραχύτης καὶ συντομία, κόλασις.

ΠΕΡΙ ΣΕΜΝΟΤΗΤΟΣ. Α΄. 342

α΄. Ἡ μὲν οὖν σεμνότης καθολικῶς συνίσταται τριχῇ, κατὰ γνώμην κατὰ σχῆμα καὶ κατὰ ἀπαγγελίαν. γνώμην δὲ λέγω τὸν νοῦν καὶ τὰ ἐπινοήματα, ἐν οἷς εὑρίσκεται τὰ πράγματα, σχήματα δὲ τὸν τύπον τοῦ λόγου, ἐν ᾧ ἐκφερόμενα τὰ νοήματα ἤτοι τοιόνδε ἢ τοιόνδε τὸν λόγον φαίνεσθαι ποιεῖ. καὶ ταῦτα τὰ πλείστην δύναμιν ἔχοντα ἐν τῷ λόγῳ καὶ ὅσην τὰ ἔμψυχα καὶ κινούμενα παρὰ τὰ ἐναντίως ἔχοντα. ἀπαγγελίαν δὲ λέγω αὐτὴν τὴν λέξιν δι᾽ ἧς ἀπαγγέλλεται τὰ ἐπινοήματα.

β'. Κατὰ δ' οὖν γνώμην σεμνὸς ἔσται σοι λόγος ἐκ τῶν προτετιμημένων ἐννοημάτων, προτετιμημένα δέ ἐστιν ἐνὶ λόγῳ, ὅταν τις ἐνδόξοις πράγμασι χρῆται, καὶ περὶ ἐνδόξων τι λέγηται, καὶ ὅσα σπάνιά ἐστι καὶ παλαιά. ἔνδοξα δέ ἐστι πρῶτα μὲν τὰ τῶν θεῶν, οἷον ὅταν εἰς τὰ θεῖα ἐπανάγῃς τὰς ἐννοίας, θεῶν εὔνοιαν, τύχης χρηστότητα, οἷον ἐπὶ πολλῶν ἄν τις ἰδεῖν δοκεῖ μοι τὴν παρὰ τῶν θεῶν εὔνοιαν, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

γ'. Καὶ τῶν ἀνθρωπίνων δέ, ὅταν εἰς τὰ προτετι-
μημένα ἄγῃς, τὸ τιμᾶν γονέας, προγόνους, τοὺς πρώ-
τους καταστήσαντας τὰ νόμιμα, καὶ ἑτέροις τὰ αὐτὰ
343 παραινῇς, καὶ ὅλως τὰ ἐν τῷ βίῳ προτετιμημένα καὶ
ταῦτα σεμνότητος μετέχει, οἷον ἐλευθερία, σωφροσύνη,
δικαιοσύνη, ὅταν λέγῃς ὅρον καὶ κανόνα τῆς εὐδαιμο-
νίας τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς πεποιημένα, καὶ
ὅλως μυρία ἄν τις ἔχοι τοιαῦτα λέγειν, ἃ καὶ δῆλά ἐστι
πᾶσι τοῖς ἐντὸς ἅπαξ τῆς θεωρίας ταύτης.

δ'. Καὶ τὰ τοιαῦτα σεμνότητος μετέχει, ὅταν περὶ βίου καὶ θανάτου διεξέρχῃ, οἷον πέρας μὲν γὰρ ἅπασιν ἀνθρώποις τοῦ βίου θάνατος, ἢ ὅταν λέγῃς καὶ φύσεις διαιρῇς καὶ διορίζῃς, οἷον οὐ γὰρ γένος ἐστὶ φιλίων καὶ πολεμίων.

ε'. Ἐν οἷς ὁ μέγιστος κίνδυνος ἐν τῷ πολιτικῷ λόγῳ
ἢ ἐπακολουθήσαντα καὶ ἐπισπασθέντα τῇ φύσει τῶν ἐν-
νοημάτων, καὶ καθάπαξ ἀποστάντα τῶν ὑποκειμένων
διαφθεῖραι [δὲ] τὸ δόκιμον τοῦ λόγου καὶ ὑπόκενον ἐρ-
(642) γάσασθαι καὶ γενέσθαι παρόμοιον τοῖς μετεωρολόγοις
τῶν σοφιστῶν, ἢ τὸ μέτρον τὸ ἐν τούτοις ἐπισκεψάμε-
νον, εἰς ὅσον ἐξαίρεται ὁ ἀγωνιστικὸς λόγος καὶ οἷστισιν
ἀναμιγνύμενος οὐκ ἀμοιρεῖ ἐν τοῖς ὅροις τοῦ ἀγωνιστι-

κὴν μένειν τὴν σεμνότητα καὶ μὴ διαμαρτεῖν. ταῦτα 344
μὲν οὖν ἐν τοῖς διακούουσι.

ϛʹ. Νῦν δὲ ἐπανέλθωμεν ἐξ ὧν συνίσταται ἡ σεμνότης ἡ ἀκινδυνοτέρα. ταῦτα δέ ἐστιν αἵ τε ἔνδοξοι πράξεις καὶ τὰ διανοήματα καὶ τῶν ἔργων τὰ σπανιώτατα καὶ παραδοξότατα, οἷον τὸ τὸν Ξέρξην ἐπινοῆσαι τὸν Ἑλλήσποντον ζεῦξαι καὶ διορύξαι τὸν Ἄθων καὶ πλεῦσαι, καὶ Ἀθηναίους ὑπομεῖναι ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν καὶ εἰς τὰς ναῦς ἐμβῆναι, καὶ Λακεδαιμονίους βασιλεῖ πύλας ἀποκλεῖσαι. μεγάλα γὰρ ταῦτα καὶ σεμνότητος ἔργα καὶ [τὰ] διανοήματα, καὶ ταῦτα εἰκότως καὶ τὸν λόγον εἰς σεμνότητα ἐξαίρει.

ζʹ. Παραδείγματος δὲ ἕνεκα ἔστω νόημα αὐτὸ καθʼ αὐτὸ ἐκ τῆς ἐννοίας σεμνότητος μετεσχηκὸς οὐ μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας τῶν προγόνων καὶ τοὺς ἐμ Πλαταιαῖς παραταξαμένους. ἐνταῦθα γὰρ τὸ μὲν ζητούμενον ἦν εἰ δέον ἢ οὐ 345
δέον ἡ πόλις ἐκινδύνευσεν ἐν Χαιρωνείᾳ, εἰ ἡμάρτηται τὸ προελέσθαι τὸν πόλεμον τοῦτον ἢ οὔ. τοῦτό ἐστι τὸ ζητούμενον, καὶ τὸ κατασκευαστικὸν γέγονεν, οὐχ ἡμάρτηται, ὅτι οὐδʼ οἱ πρόγονοι ἥμαρτον οἱ ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντες. τὸ δὲ καὶ ὀμόσαι ὡς κατὰ θεῶν τῶν προγόνων, τοῦτο ἔχει τὴν ὑπερβολὴν τῆς σεμνότητος, οὐ μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας τῶν προγόνων. δῆλον δὲ ὅτι ἐν τοῖς ἐνδόξοις καὶ καθʼ ὑπερβολὴν τῶν ἀγώνων ὁ καιρὸς τῶν τοιούτων ἐννοημάτων, οὐχ ὅταν βλάβης ἢ ἄλλου τινὸς τῶν φαυλοτάτων κρίνωμέν τινα ἢ κρινώμεθα. φαίη δʼ ἄν τις καὶ τὸ τοῦ ὅρκου σχῆμα εἶναι πᾶν· αὐτὸ γὰρ τὸ οὐ μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας οὐκ ἔστιν ὅρκος, ἀλλὰ παράδειγμα, οἷον οὐχ ἡμαρτήκατε τὸν ὑπὲρ τῆς ἁπάντων ἐλευθερίας καὶ σωτηρίας

ἀράμενοι κίνδυνον, ὥσπερ οὐδ' οἱ ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντες· καὶ γάρ ἐστιν ὅμοιον τῷ τὸν ὑπὲρ τῆς ἁπάντων σωτηρίας κίνδυνον ἄρασθαι τὸ ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεῦσαι. τὸ μὲν οὖν πρᾶγμα εἰς παράδειγμα ἀντὶ τοῦ εὐθέως εἰπεῖν ἐσχημάτισε, πρός τε τὸ λαμπρὸν ἅμα καὶ ἀξιόπιστον εἰς ὅρκου φαντασίαν μεταβαλών.

η'. Καὶ τὸ ἀρχαιολογεῖν δὲ σεμνότητος, οἷον λογιζόμενοι δὲ ὅτι μητέρα Ὀρέστης ἀπεκτονὼς εὐμενῶν θεῶν δικαστῶν τυχὼν ἀποφυγγάνει. κατὰ γνώμην μὲν οὖν οὕτω γίνοιτ' ἂν σεμνότης.

346 Β'. α'. Κατὰ σχῆμα δὲ οὕτως, ὅταν ἀποφαντικοῖς τις χρῆται τοῖς σχήμασιν, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἀριστογείτονος ὁ Δημοσθένης ἅπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, ἄν τε μικρὰν ἄν τε μεγάλην πόλιν οἰκῶσι, φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται.

β'. Ἢ ὅταν ἀποστάσεσί τις χρῆται, ἔστι δὲ ἡ φύσις τοῦ σχήματος τῆς ἀποστάσεως τοιάδε τις, ὅταν τοῦ συμπλέκειν κατὰ τὸ ἑξῆς καὶ συναρτᾶν ἀλλήλοις ἀποστάντες εἰς ἀρχὴν ἰδίαν ἐπανάγωμεν, ὥστε τὸ συνημμένον τῶν ἐννοημάτων χωρισθὲν ἀποστῆναι, ὡς ἐν τοῖς Φιλιππικοῖς ἐν τῷ κατὰ Φιλίππου τὸ μὲν κατασκευαζόμενον, δεινὰ ποιεῖ Φίλιππος· τάδε γὰρ ποιεῖ καὶ τάδε, οἷον Θετταλίαν καταδεδούλωται, αἱ δ' ἐν Εὐβοίᾳ πόλεις ἤδη τυραννοῦνται, ἐφ' Ἑλλήσποντον οἴχεται, πρότερον ἧκεν ἐπ' Ἀμβρακίαν, Ἦλιν ἔχει τηλικαύτην πόλιν ἐν Πελοποννήσῳ. καὶ αὐξητικόν, καὶ τοιαῦτα ποιοῦντος οὐδεὶς κωλύει τῶν Ἑλλήνων, ἐν οἷς λέγει καὶ ταῦτα εἰδότες οἱ Ἕλληνες οὐ πέμπομεν πρέσβεις περὶ τούτων καὶ ἀγανακτοῦμεν· ἐν τέλει, ὥστ' ἐκείνου ποιοῦντος τί αὐτοὶ
347 ποιοῦμεν; καὶ τὸ αὐξητικὸν ἐκ διαφορᾶς, καὶ ταῦτα τῶν προγόνων οὐχ ὅπως τοῖς βαρβάροις τι τούτων συγχω-

ρούντων, ἀλλ' οὐδὲ τῶν Ἑλλήνων τοῖς ἐνδοξοτάτοις, οὐ Λακεδαιμονίοις, οὐκ Ἀθηναίοις, οὐ τὰ τελευταῖα Θηβαίοις. εἶτα ἡ αἰτιολογία ἐπὶ πᾶσι τί οὖν τὸ αἴτιον τούτων; ἐνταῦθα πρόσεχε ἤδη τῷ τῆς ἀποστάσεως σχήματι· σαφηνείας γάρ σοι ἕνεκα πρότερον πάντα ἐπεξ-ῆλθον. εἰ μὲν συμπλέξας τὸ κατασκευαστικὸν νόημα (643) ἐβούλετο ἐξενεγκεῖν, οὕτως ἂν ἐποίησεν, ὅτι ἐκεῖνοι μὲν τοὺς παρὰ τῶν ἄρχειν βουλομένων ἢ διαφθείρειν τὴν Ἑλλάδα χρήματα λαμβάνοντας ἅπαντες ἐμίσουν, οὗτος δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ διακόψας τὴν συμπλοκὴν τῶν νοημάτων καὶ ἀποστήσας ἀπὸ τοῦ συνῆφθαι αὐτὸν αὐτῷ, εἰς ἀρχὴν ἀναγαγὼν λέγει ἦν τι τότε, ἦν ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι ἐν ταῖς τῶν πολλῶν διανοίαις· τί ἦν τοῦτο; τοὺς παρὰ τῶν ἄρχειν βουλομένων ἢ διαφθείρειν τὴν Ἑλλάδα χρήματα λαμβάνοντας ἅπαντες ἐμίσουν. εἶτα ἕτερον ἐγίνετό τι κατὰ τὸ σχῆμα, καίτοι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἐννόημα ὄν, ἐάν τε συμπλέξας εἴπω, τί οὖν τὸ αἴτιον τούτων; ὅτι ἐκεῖνοι μὲν οὐχ οὕτως διενοοῦντο, ἐάν τε καὶ ἀποστάσει χρησάμενος ἐπαναγάγω, ἦν τι τότ', ἦν ἐν ταῖς τῶν πολλῶν διανοίαις. καὶ ἑτέρωθι δὲ ἐν ἐπαγγελίᾳ χρησάμενος λέξω δὲ μετὰ παρρησίας· καὶ γὰρ οὐδ' ἂν ἄλλως δυναίμην, εἶτα ἀποστήσας ἐπάγει πάντες ὅσοι πώποτε ἐκπεπλεύκασι παρ' ὑμῶν στρατηγοί. κἀκεῖνα δὲ ἀποστάσεως τὰ σχήματα. καλόν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καλὸν ἡ τῶν δημοσίων πραγμάτων φυλακή, κἀκεῖνο ἀντικείμενον τούτῳ, μιαρόν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μιαρὸν τὸ θηρίον καὶ ἄμικτον. οὐχ ὅτι δὲ καὶ ἄλλα μυρία θεωρήματα οὐ πρόσεστι καθ' ἕκαστον τούτων τῶν θεωρημάτων, διὰ τοῦτο κατ' εἶδος οὐχ ὑπεμνήσθην· καὶ γὰρ καὶ ἐπαναδίπλωσις ἐν ἐνίοις αὐτῶν γέγονε, καὶ

καθόλου ἐξενήνεκται οὐκ ἐπὶ μέρους, ἀλλ' ἡμῖν πρόκειται καθ' ἓν ἕκαστον τῶν γενικῶν σχημάτων παραδεικνύναι, καὶ σὺ δὲ οὕτως ἠξίωσας. καὶ ὅλως δὲ ἐπὶ μιᾶς ἐννοίας πολλάκις πλείω συμπίπτει θεωρήματα, καὶ μάλιστα ὁπόσα αὐτῶν τῆς αὐτῆς ἐστι συγγενείας, καὶ ἐξ ὧν τελείως πᾶσι τοῖς αὐτοῦ μέρεσι κατεσκεύασται ὁ λόγος προσλαμβάνει, ἐννοίᾳ, σχήματι, ῥυθμῷ, λέξει. ἡμῖν δὲ νῦν ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ μόνου τοῦ σχήματος,
349 καὶ ταῦτα τοῦ κατ' ἔννοιαν μόνου. καὶ ἄλλαι δέ εἰσιν ἀποστάσεις, οἷον οὐδὲν δεινόν, οὐδ' ἐλεεινὸν Μειδίας πείσεται, ἐὰν ἴσα κτήσηται τοῖς πολλοῖς ὑμῶν, καὶ πάλιν πλούσιοι πολλοὶ συνεστηκότες, τὸ δοκεῖν τινες εἶναι δι' εὐπορίαν προσειληφότες, καὶ πάλιν μισεῖ Μειδίας ἴσως ἐμέ.

γ'. Καὶ αἱ διαστάσεις σεμνότητα ἔχουσιν, οἷον ὅταν εἴπῃ τί οὖν ἐπιχειρεῖ; πόλεμον ποιῆσαι τοῖς Ἀμφικτύοσι καὶ περὶ τὴν Πυλαίαν ταραχήν, τὸ μὲν γὰρ χωρὶς τῆς διαστάσεως τοιοῦτον οἷον ἡγεῖτο γὰρ ὁ Φίλιππος, εἰ μὲν τῆς ἰδίας ἕνεκα ἔχθρας ἢ τοὺς Θετταλοὺς ἢ τοὺς Θηβαίους συμπείθοι βαδίζειν ἐφ' ὑμᾶς, οὐδένα προσέξειν αὐτῷ τὸν νοῦν, ἐὰν δὲ τὰς ἐκείνων κοινὰς αἰτίας λαβὼν ἡγεμὼν αἱρεθῇ, ῥᾷον ἤλπιζε τὰ μὲν παρακρούσασθαι, τὰ δὲ οἷστισι δήποτε. τί οὖν; πόλεμον ποιεῖ τοῖς Ἀμφικτύοσι καὶ περὶ τὴν Πυλαίαν ταραχήν. τοῦτ' ἂν ἦν τὸ χωρὶς τῆς διαστάσεως συγκεχυμένον καὶ ταπεινόν, τὸ δὲ ἐξᾶραι εἰς τὴν σεμνότητα ἡ διάστασις ἡ διὰ μέσου, τί οὖν ἐπιχειρεῖ; εἶτα τὸ πρᾶγμα τὸ μετὰ τὴν διάστασιν πόλεμον ποιῆσαι τοῖς Ἀμφικτύοσι. καὶ ἑτέρωθι τὸ χείριστον ἐν τοῖς παρεληλυθόσι τοῦτο πρὸς τὰ μέλλοντα βέλτιστον ὑπάρχει. καὶ ἐνταῦθα τὸ μὲν χωρὶς τῆς

διαστάσεως ἣν ἂν εὐθὺς ἐπαγαγεῖν, οὐδὲν γὰρ τῶν
δεόντων ποιούντων ἡμῶν. ποῦ οὖν ἡ διάστασις; ἐν τῷ 350
διὰ μέσου, ἐν ᾧ διαστήσας λέγει τί οὖν τοῦτό ἐστιν·
ὅτι οὐδὲν τῶν δεόντων ποιούντων ἡμῶν. ἀλλ'
αὗται μὲν κατὰ πρᾶγμα αἱ διαιρέσεις, τί οὖν ἐπιχει-
ρεῖ, ἢ πάλιν τί οὖν τοῦτό ἐστιν; ἐκεῖναι δὲ ἐκ τῆς
αὐτοῦ τινος ἐπικρίσεως, ὅταν λέγῃ, καὶ γὰρ οὕτως
ἔχει, ὕβρισμαι μὲν ἐγὼ καὶ προπεπηλάκισται
τὸ σῶμα τοὐμὸν τότε. ἀεὶ δὲ παρακολουθεῖ τῇ δια-
στάσει καὶ τὸ εὐκρινῆ τὸν λόγον ποιεῖν, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ
σαφῆ. εἰδέναι δὲ χρὴ ὅτι τὰ θεωρήματα τοῦ λόγου
πολὺ κάλλος ἐφέλκεται, ἡμεῖς δὲ νῦν ἑνὸς ἐσμὲν τοῦ
γενικωτάτου.

δ'. Σεμνότητος δὲ σχῆμα καὶ ὅταν πλαγιασμοῖς τις
χρῆται· ὅπου μὲν γὰρ ὀρθοῦται τὰ νοήματα, κόπτεται
καθ' ἓν ἕκαστον ὁ λόγος, καὶ τοῦ καθαρωτέρου μᾶλλον
τρόπου τὸ σχῆμα, οὐ τοῦ σεμνοτέρου· διὰ τοῦτο ἐν τῷ (644)
πρὸς Λεπτίνην ἕως μὲν ὀρθῶς ὁ Δημοσθένης τὰ νοή-
ματα, καθαρὸς εἶναι δοκεῖ ὁ λόγος, οἷον λέγονται οἱ
τριάκοντα χρήματα δανείσασθαι παρὰ Λακε-
δαιμονίων ἐπὶ τοὺς ἐν Πειραιεῖ. ἄλλο νόημα τοῦ 351
αὐτοῦ τρόπου, ἐπειδὴ δὲ τὰ πράγματα ἐκεῖνα
κατέστη, πρέσβεις πέμψαντες οἱ Λακεδαιμό-
νιοι τὰ χρήματα ἀπῄτουν. καὶ τὸ ἑξῆς τῷ αὐτῷ
τρόπῳ εἰ ὀρθῶς προήγαγεν, οὕτως ἂν εἶπε, λόγοι οὖν
ἐγίνοντο, καὶ οἱ μὲν τοὺς ἐξ ἄστεος ἠξίουν ἀποδοῦναι
τὰ χρήματα, οἱ δὲ τοὺς ἐκ Πειραιῶς, ἀλλὰ διεφθείρετο
ὁ τόνος τοῦ σχήματος καὶ ἡ σεμνότης, διὰ τοῦτο πλα-
γιάσας λέγει, λόγων δὲ γιγνομένων καὶ τῶν μὲν
τοὺς ἐξ ἄστεος ἀποδοῦναι κελευόντων, τῶν
δὲ τοὺς ἐν Πειραιεῖ τοῦτο πρῶτον τῆς ὁμο-
νοίας σημεῖον ὑπάρξαι. καὶ ἐν ἀρχῇ δὲ τοῦ κατὰ

Φιλίππου πολλῶν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, λόγων γιγνομένων περὶ ὧν Φίλιππος ἀδικεῖ. καὶ ἄλλο τι πεπλαγιασμένον ἐπὶ τούτῳ καὶ πάντων εὖ οἶδ' ὅτι φησάντων γ' ἄν. καὶ πάλιν ὄντων δέ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν παρόντων πραγμάτων πᾶσιν ὡς ἐγὼ κρίνω φοβερῶν, οὐδένες μὲν ἐν μείζονι κινδύνῳ τῶν πάντων εἰσὶν ὑμῶν.

ε'. Τοῦτο δὲ πρῶτον τῶν σχημάτων εἰδέναι χρή, ὅτι κοινωνίαν τινὰ ἔχει ἐν τῷ λόγῳ τό τε ἀξίωμα καὶ ἡ σεμνότης· ὅπου γὰρ ἀξίωμα ὁ λόγος προσλαμβάνει, ἐκεῖ καὶ σεμνότητα. ἔστω δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ τῆς γνώμης ἔτι
352 τὸ εἰκόσι χρῆσθαι σεμνότητα καὶ ἀξίωμα ἔχοντα τὸν λόγον ἐργάζεται, ὥσπερ ἐν θαλάττῃ πνεῦμα ἀκατάστατον ὡς ἂν τύχῃ κινούμενον, καὶ πάλιν ὥσπερ σκηπτὸς ἢ χειμάρρους ἅπαν τοῦτο τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν πόλιν εἰσέπεσεν, καὶ ἑτέρωθι πάλιν ἐπεὶ ὅτι γε ὥσπερ περίοδος ἢ καταβολὴ πυρετοῦ ἢ ἄλλου τινὸς κακοῦ καὶ τῷ πάνυ πόρρω δοκοῦντι νῦν ἀφεστάναι προσέρχεται οὐδεὶς ἀγνοεῖ.

ϛ'. Καὶ τὸ γνωμολογεῖν δὲ τῆς σεμνότητός ἐστιν, οἷον τὸ γὰρ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται.

ζ'. Καὶ τὸ τὰ ἧττον ἐκτετιμημένα ἐκβάλλοντα καὶ ἀναιροῦντα ἀντεισάγειν τὰ μᾶλλον προτετιμημένα τῆς σεμνότητός ἐστιν, οὐ λίθοις ἐτείχισα τὴν πόλιν οὔτε πλίνθοις ἐγώ, ἀλλ' ἐὰν τὸν ἐμὸν τειχισμὸν θέλῃς μαθεῖν, νῦν τὰ μᾶλλον προτετιμημένα εὑρήσεις ὅπλα καὶ πόλεις καὶ τόπους καὶ λιμένας.

η'. Σεμνότητα δὲ ἔχει καὶ ὅταν μὴ εὐθὺς ἐπιτρέχῃς τῷ εἰσαγομένῳ, ἀλλὰ προσλαμβάνῃς τὰς δυνάμεις αὐ-

τῶν καὶ προαναρτᾶς τὸν λόγον. ἓν δέ τι κοινὸν ἡ 353 φύσις τῶν εὖ φρονούντων ἐν ἑαυτῇ κέκτηται φυλακτήριον, καὶ οὐκ εὐθὺς ἐπήγαγε καὶ εἶπεν ἀπιστίαν, ἀλλὰ προσλαβὼν τούτου τὰς δυνάμεις καὶ ἀναρτήσας, ὃ πᾶσι μέν ἐστιν ἀγαθὸν καὶ σωτήριον, μάλιστα δὲ τοῖς πλήθεσι πρὸς τοὺς τυράννους, καὶ ἄλλη ἐπανάληψις τί οὖν ἐστι τοῦτο, εἶτα τὸ εἰσαγόμενον ἀπιστία. ὅμοιον δὲ τούτῳ κἀκεῖνο ὃ καὶ τοῦ Περσῶν ἐκράτησε πλούτου καὶ ἐλευθέραν ἦγε τὴν Ἑλλάδα, καὶ οὔτε ναυμαχίας οὔτε πεζῆς μάχης ἡττᾶτο, νῦν δὲ ἀπολωλὸς ἅπαντα λελύμανται, καὶ ἄνω καὶ κάτω πεποίηκε πάντα τὰ πράγματα, καὶ τοσούτων προεκκειμένων οὔπω εἴρηται τὸ τί, ἀλλ᾽ ἐπαναλήψει χρησάμενος νῦν εἰσάξει, τί οὖν ἦν τοῦτο; εἶτα τὸ εἰσαγόμενον καθ᾽ ἑαυτό, ὡς ἐκεῖ ἀπιστία, οὕτως ἐνθάδε, τοὺς παρὰ τῶν ἄρχειν βουλομένων ἢ διαφθείρειν τὴν Ἑλλάδα χρήματα λαμβάνοντας ἅπαντες ἐμίσουν.

θ΄. Καὶ οἱ ἀφορισμοὶ δὲ οἱ ἐν τῷ καθόλου σεμνότητα ἔχουσιν, οἷον πόλεως γὰρ ἔγωγε πλοῦτον ἡγοῦμαι συμμάχους, πίστιν, εὔνοιαν.

ι΄. Καὶ τὸ ὑπέρχεσθαι δὲ ἀεὶ τὰ ἔνδοξα ἢ πρόσωπα ἢ πράγματα ἀπάγοντα ἀφ᾽ ἑαυτοῦ σεμνὸν πάνυ, οἷον καὶ τούτων οὐδὲν καινόν, οὐδὲ εὕρημα ἐμόν, ἀλλὰ παλαιὸς ὃν οὗτος παρέβη νόμος οὕτω κελεύει νομοθετεῖν, καὶ πάλιν οὐ λόγους ἐμαυ- 354 τοῦ λέγων, ἀλλὰ γράμματα τῶν ὑμετέρων προγόνων.

ια΄. Σχῆμα δὲ καὶ τοῦτο τῆς σεμνότητος τὸ ἀσύνδετα παρατιθέναι τὰ νοήματα, ἐφεξῆς ἐπιτιθέντα ἀλλήλοις, οἷον Μειδίας Ἀναγυράσιος προβέβληται, (645)

τὰ ἀπόρρητα οἶδεν, ἡ πόλις αὐτὸν οὐ χωρεῖ. καὶ πάλιν ἐφ' Ἑλλήσποντον οἴχεται, πρότερον ἧκεν ἐπ' Ἀμβρακίαν, Ἦλιν ἔχει τηλικαύτην πόλιν ἐν Πελοποννήσῳ, Μεγάροις ἐπεβούλευσε πρώην, οὔθ' ἡ Ἑλλὰς οὔτε ἡ βάρβαρος τὴν πλεονεξίαν χωρεῖ τοῦ ἀνθρώπου.

Γ'. α'. Κατὰ δὲ ἀπαγγελίαν γίγνεται σεμνότης οὕτως, ὅταν τις ὀνοματικαῖς χρῆται ταῖς λέξεσιν ἀντὶ ῥηματικῶν, οἷον πλεονέκτημα, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μέγα ὑπῆρξε Φιλίππῳ. καὶ τόλμα μὲν γὰρ ἀλόγιστος ἀνδρεία φιλέταιρος ἐνομίσθη.

β'. Καὶ ὅταν τροπικαῖς ἀντὶ ἰδίων ταῖς λέξεσι χρήσῃ, οἷον τὴν δωροδοκίαν νόσημα εἰπεῖν, νόσημα, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δεινὸν ἐμπέπτωκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. καὶ ἑτέρωθι πάλιν εἶτα τὸν τοῦτο τὸ μη-
355 χάνημα ἐπὶ τὴν πόλιν ἱστάντα. καὶ ἐν τῷ κατὰ Μειδίου σὺ δὲ πληρωτὴς τοιούτου γεγονὼς ἐράνου σεαυτῷ τουτονὶ δίκαιος εἶ συλλέξασθαι.

γ'. Καὶ τὸ κατὰ πλῆθος λέγειν καὶ τὰ ὀνόματα ἐφεξῆς παρατιθέναι τῆς σεμνότητός ἐστιν, οἷον εὐδαίμων καὶ μέγας καὶ φοβερὸς ἅπασιν Ἕλλησι καὶ βαρβάροις.

δ'. Καὶ τὸ τὰ πρόσωπα ἀφαιροῦντα ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων προάγειν τὸν λόγον σεμνὸν σφόδρα. εἰ μὴ Θεσπιαὶ καὶ Πλαταιαὶ καὶ τὸ Θηβαίους αὐτίκα δὴ μάλα δώσειν δίκην ἀφείλετο τὴν ἀλήθειαν ** ἀλλ' οἱ λέγοντες τὰ περὶ Θεσπιέων καὶ Πλαταιέων, ὁ δὲ ἀφελὼν τὰ πρόσωπα τῶν εἰπόντων αὐτὰ λέγει ἐφ' ἑαυτῶν, εἰ μὴ Θεσπιαὶ καὶ Πλαταιαί. καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν ἐγὼ δὲ οἶμαι τὴν μὲν εἰρήνην ἄγειν οὐχ ὑμᾶς δεῖν πείθειν· καὶ τὸ ἀντικείμενον εἶπεν ἀλλὰ Φίλιππον, ὁ δὲ ἀφελὼν τὸ πρόσωπον ἐπὶ τοῦ

πράγματος ἀόριστον εἶπεν, ἀλλὰ τὸν τὰ τοῦ πολέμου πράσσοντα. καὶ πάλιν ἑτέρωθι βουλόμενος δεῖξαι ὅτι Φίλιππός ἐστιν ὁ τὸν πόλεμον ποιῶν ἀντὶ τοῦ οὕτως εἰπεῖν, εἰ δὲ Φίλιππος τὰ ὅπλα ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων καὶ δύναμιν πολλὴν περὶ αὑτὸν ὁ δὲ ἕτερος εἶπε.

ε΄. Σεμνότητος δὲ καὶ τὸ τοῖς ἐν γένει μᾶλλον [ἂν] ὀνόμασι χρῆσθαι, ἐν γένει δὲ λέγω, χρυσός, ἄργυρος. 356
τὸ μὲν γὰρ ἐκ τούτων ἐστὶ τὸ ἐπὶ εἴδους καὶ μέρους λεγόμενον, χρήματα, εὐπορία, πρόσοδος. ὁ δὲ Θουκυδίδης ἀντὶ τούτων εἰς τὸ ἐν γένει ἀναγαγὼν σεμνότητα εἰργάσατο, λέγει δὲ ὁ Ἑρμοκράτης περὶ τῶν Καρχηδονίων χρυσὸν γὰρ καὶ ἄργυρον πλεῖστον ἔχουσιν ἀντὶ τοῦ πλουσιώτατοι γάρ εἰσιν, ἢ ἑτέρως μεταβαλών, πλούσιοι γάρ εἰσιν. καὶ ὁ Δημοσθένης ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν Ἀρίθμιος ἐκολάσθη, ἐπειδὴ διέφθειρε τινὰς χρήμασιν ἐν Πελοποννήσῳ, ὁ δὲ ἐν γένει εἰπὼν ὅτι χρυσίον ἐκόμισε παρὰ βασιλέως σεμνότητα εἰργάσατο.

ϛ΄. Χρὴ δὲ εἰδέναι ὅτι καὶ ἐξ ἑνὸς ὀνόματος γίγνεται σεμνότης, ὡς ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην, ὅπου λέγει ὅτι χρὴ κυρίας τηρεῖν τὰς στήλας. πῶς ἐξῆρεν εἰς σεμνότητα; ἐν τῷ τελευταίῳ ὀνόματι, ἵν᾽ ἐκεῖναι τοῦ τῆς πόλεως ἤθους μνημεῖον ὦσιν.

ΠΕΡΙ ΒΑΡΥΤΗΤΟΣ. Β.

Α΄. α΄. Βαρύτης δὲ γίνεται καθολικῶς κατὰ γνώμην καὶ κατὰ σχῆμα, κατὰ δὲ τὴν ἀπαγγελίαν οὐ πάνυ τι. κατὰ μὲν οὖν γνώμην γίνεται βαρύτης οὕτως, ὅταν ἢ κατηγορεῖν τις προάγηται αὐτὸς ἑαυτοῦ ἢ τῶν οἰκείων 357
τινὸς ἢ φίλων· βαρὺ γὰρ τὸ τοιοῦτον ἂν εἴη ἐξὸν ἐπαινεῖν, ἢ ὅλως τούτων τινὸς ὑπὲρ ὧν λέγει ἢ πρὸς οὓς λέγει, ὡς ὁ Δημοσθένης περιείργασμαι μὲν ἐγώ,

περιείργασται δὲ ἡ πόλις ἡ πεισθεῖσα ἐμοί, ἔστω δὲ πάντα τὰ ἁμαρτήματα καὶ ἀδικήματα ἐμά.

β΄. Ὅπου δὲ καθ' ὑπερβολὴν δύνασαι ἀποδεῖξαι μὴ ἀδικοῦντα σεαυτόν, ἐκεῖ δὲ θρασύτητι χρῆσθαι τοιαύτῃ, ὥστε ἀφαιρεῖν σεαυτὸν συγγνώμης ἢ φιλανθρωπίας τῆς παρὰ τῶν δικαστῶν, ὡς ὅταν λέγῃς μηδὲ φωνὴν ἀνάσχησθε, μηδ' εἰ πάντα τὰ κοινὰ ὑπέρευ πεπολίτευμαι, ἀλλ' ἀναστάντες καταψηφίσασθε ἤδη· βαρύτης κἀνταῦθα γίνεται. καὶ ἐπὶ φίλου δὲ ὡσαύτως βαρύτης γίνεται, ἐὰν ἀφαιρῇς αὐτὸν ἢ συγγνώμης ἢ φιλανθρωπίας δικαστῶν. βαρύτης γίνεται
(616) καὶ ὅταν τι ἄτοπον σεαυτῷ ἐπαράσῃ, οἷον καίτοι τεθνάναι μᾶλλον ἢ ταῦτ' εἰρηκέναι βούλομαι.

γ΄. Καὶ ὅταν ἄτοπόν τι προτείνῃ τοῖς ἀκούουσιν, ὃ μὴ ἂν ἑκόντες δέξαιντο, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἀριστογείτονος ἐπεξελθὼν τὰ συμβαίνοντα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν τοιούτων ῥητόρων, σὺν βαρύτητι προέτεινε τὸ ἄτοπον, εἰ μὲν οὖν ὑμεῖς ταῦτα βούλεσθε καὶ μετὰ τῆς ἡμετέρας γνώμης οὗτοι ταῦτα ποιοῦσιν, ὁδῷ βαδίζειν καὶ ἐᾶν δεῖ.

δ΄. Καὶ ὅταν εἰς ἄτοπον ἀπάγῃς τὸν λόγον, βαρύ-
358 τητα εἴργασαι, ὡς ἐν τῷ πρὸς Καλλικλέα, οὐ γὰρ δὴ ἐκπιεῖν με αὐτὸ Καλλικλῆς ἀναγκάσει, ἢ ὅταν ὁμολογούμενα ἄτοπα τῷ ἀντιδίκῳ συγχωρῇς, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἀριστογείτονος, εἰ πονηρός ἐστιν Ἀριστογείτων ἁπλῶς καὶ πικρὸς καὶ συκοφάντης, δίδωμι, συγχωρῶ, Φιλόκρατές, σοι τῷ τοιούτῳ τὸν ὅμοιον σώζειν.

ε΄. Καὶ ὅταν πάντα τις διελὼν ἕν τι καταλείπῃ τῷ ἀντιδίκῳ, ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ [τοῦ] μηδὲν ἧττον ἢ κατ' αὐτοῦ, βαρύτης γίνεται, οἷον πλὴν ἔστι νὴ Δία, ἐστὶν

ἀδελφός τις αὐτῷ ὁ τὴν καλὴν δίκην αὐτῷ λαχών. καὶ πάλιν ἀνελὼν δι' ἃ οὐ δεῖ ἐπάγει πλὴν εἰ τοῦτό τις εἴποι, μανέντες· ἄλλο γὰρ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν.

ϛ'. Καὶ ὅταν εἰς κρίσιν ἀνάγῃς τεθνηκότων ἐνδόξων, βαρὺ δοκεῖ τὸ τοιοῦτον εἶναι, οἷον καίτοι πηλίκον ἂν στενάξαιεν οἱ πρόγονοι. καὶ πάλιν καίτοι τίνα ποτὲ οἴεσθε τοὺς προγόνους ὑμῶν ὀργὴν ἢ ψῆφον θέσθαι κατὰ τῶν αἰτίων τούτου τοῦ ὀλέθρου;

ζ'. Βαρύτητος δὲ καὶ τὸ ἃ μηδεὶς ἂν εἴποι ὑπολιπεῖν ὡς ῥηθησόμενα, ἐροῦμεν νὴ Δία τοῖς Ἕλλησι, Τιμοκράτους νόμος ἐστὶ παρ' ἡμῖν· ἀναμείνατε οὖν τὴν ἐνάτην πρυτανείαν· εἶτα τότ' ἔξιμεν.

η'. Καὶ τὸ συγχωρεῖν δὲ τὰ παρελθόντα ἄτοπα, ὡς τὸ μέχρι οὖν τοῦδε διωρίσθω ὑμῖν, βαρύτης.

θ'. Βαρύτητος δὲ καὶ τὸ ἀπεύχεσθαι τὰ ἄτοπα, καί- 359
τοι μὴ γένοιτο, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰ πράγματα ἐν τούτῳ. τεθνάναι δὲ μυριάκις κρεῖττον ἢ κολακείᾳ τι ποιῆσαι Φιλίππῳ.

Β'. α'. Κατὰ δὲ σχῆμα οὕτω βαρύτης γίνεται, ὅταν τις τῷ τῆς διανοίας σχήματι χρῆται, οἷον ὅμοιός γε, οὐ γάρ; Σόλων νομοθέτης καὶ Τιμοκράτης, ἢ πάλιν καλήν γε οἱ πολλοὶ ἀπειλήφασιν Ὠρειτῶν χάριν, ὅτι τοῖς Φιλίππου φίλοις ἐπέτρεψαν ἑαυτούς, τὸν δὲ Εὐφραῖον ἐμίσουν, καλήν γ' ὁ δῆμος ὁ Ἐρετριέων, ὅτι τοὺς ὑμετέρους πρέσβεις ἀπήλασαν, Κλειτάρχῳ δὲ ἐνέδωκαν ἑαυτούς, καὶ δὴ δουλεύουσί γε μαστιγούμενοι.

β'. Βαρύτητος δὲ καὶ τὸ τοῖς σχετλιαστικοῖς χρῆσθαι

σχήμασιν, οἷον Χαρίδημον, οἴμοι, καὶ τὸ τοῦ Αἰσχίνου παντελῶς ἐκαρτερεῖτε ὡς σιδήρειοι.
360 καὶ αἱ ἀποσιωπήσεις δὲ τὸ αὐτό σοι δυνήσονται, οἷον τί ἄν σέ τις εἰπὼν ὀρθῶς προσείποι;

γ΄. Βαρύτης δὲ γίνεται καὶ ὅταν προαχθῇς εἰπεῖν τι λυπηρὸν κατὰ τῶν ἀκουόντων, ὃ οἴεται βαρέως ἂν αὐτοὺς ἐνεγκεῖν τις, εἶτα ἀνορθώσῃς ὡς μὴ ἔχων αὐτοῦ μετριώτερόν τι εἰπεῖν, ὡς ἔχει καὶ τὸ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς, εἰ δὲ τὸ περιφανὲς ἀξίωμα τῆς βουλῆς ἢ τὸν Ἄρειον πάγον προσβλέπετε, τῆς Ἀριστογείτονος κρίσεως ἀναμνησθέντες ἐγκαλύψασθε· οὐ γὰρ ἔχω πρᾳότερον πρόσφθεγμα τοῖς ἐξημαρτηκόσιν εἰς ἐμὲ αὐτὸν εἰπεῖν.

δ΄. Βαρύτητα δὲ καὶ τὸ τοιοῦτον ἔχει, ὅταν δοὺς ὡς ὑπάρχον τί σοι, εἶτα ἀνελὼν αὐτὸ ἐπιδιστάσῃς, ὥσπερ ἔχει καὶ τὸ ἐν τοῖς Φιλιππικοῖς, ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ὑμῶν οἴκοι μενόντων, σχολὴν ἀγόντων, ὑγιαινόντων, δοὺς τοῦτο ὡς ὑπάρχον αὐτοῖς εὐθὺς ἀνεῖλεν ἐπιλαβόμενος, εἰ δὴ τοὺς τὰ τοιαῦτα ποιοῦντας ὑγιαίνειν φήσαιμεν.

ε΄. Καὶ αἱ διαπορήσεις δὲ αἱ ἐν τοῖς σχετλιασμοῖς
361 βαρύτητα ἔχουσιν, ὥσπερ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς, ὦ τί ἂν εἰπὼν μήτε ἁμαρτεῖν δοκοίην μήτε ψευσαίμην; λίαν ὀλίγωροι.

ΠΕΡΙ ΠΕΡΙΒΟΛΗΣ. Γ΄.

Α΄. α΄. Περιβολὴ δὲ γίνεται καθολικῶς, κατὰ γνώμην, κατὰ σχῆμα, κατὰ ἀπαγγελίαν. κατὰ μὲν γνώμην οὕτως, ὅταν ἀόριστά τις προσλαμβάνῃ τοῖς ὡρισμένοις, οἷον πολλαχόθεν μὲν οὖν ἄν τις ἴδοι τὴν ἀγνωμοσύνην αὐτοῦ καὶ τὴν βασκανίαν, τοῦτό ἐστι τὸ ἔξωθεν προσλαμβανόμενον ἀόριστον, νῦν τὸ ὡρισμέ-

νον οὐχ ἥκιστα δὲ ἀφ' ὧν περὶ τῆς τύχης διελέχθη. καὶ πάλιν πολλὰ μὲν οὖν ἔγωγε ἐλαττοῦμαι κατὰ τουτονὶ τὸν ἀγῶνα Αἰσχίνου. τοῦτο ἀόριστον, νῦν τὸ ὡρισμένον ἐν ἀθροίσματι (647) προσληφθέν, δύο δέ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ μεγάλα, εἶτα ταῦτα κατ' εἶδος ἐμέρισεν ἓν μὲν ὅτι οὐ περὶ τῶν ἴσων νῦν ἐμοὶ ὁ ἀγών, ἕτερον δὲ ὃ φύσει πᾶσιν ὑπάρχει, τῶν μὲν λοιδοριῶν καὶ τῶν κατηγοριῶν ἀκούειν ἡδέως, τοῖς ἐπαινοῦσι δ' ἑαυτοὺς ἄχθεσθαι. ἅπαντα γὰρ ταῦτα περιβολῆς ἐστιν, ἡ πρόσληψις τοῦ ἀορίστου πολλὰ μὲν οὖν ἔγωγε ἐλαττοῦμαι, τὸ ἐν ἀθροίσματι συλλαβεῖν δύο δέ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ μεγάλα, τὸ κατ' εἶδος μερίσαι ἓν μὲν τὸ μὴ περὶ τῶν ἴσων εἶναι τὸν ἀγῶνα, ἕτερον δὲ τὸ πάντας οὕτως ἔχειν, τῶν μὲν λοιδορούντων ἡδέως ἀκροᾶσθαι, τοῖς ἐπαινοῦσι δὲ ἑαυτοὺς ἄχθεσθαι. 362 καὶ τρίτον παράδειγμα ἐπὶ πολλῶν μὲν ἄν τις ἰδεῖν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δοκεῖ μοι τὴν παρὰ τῶν θεῶν εὔνοιαν φανερὰν γιγνομένην τῇ πόλει, εἶτα ἡ ἐπὶ τὸ ὡρισμένον ἀπαγωγὴ οὐχ ἥκιστα δὲ ἐν τοῖς παροῦσι πράγμασι. καὶ πάλιν πολλὰ μὲν οὖν τῶν ὑπ' ἐκείνου πραχθέντων ἄξια ἐπαίνου, μέγιστον δὲ πάντων ἡ τῶν τειχῶν ἀνάστασις.

β'. Περιβολὴ δὲ καὶ τοῦτο ὅταν ἐν γένει προτιθῇς τὰ πράγματα, εἶτα κατ' εἶδος ἐπεξίῃς, ὡς ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην, ὃ μὲν βούλεται εἰσαγαγεῖν, τοῦτό ἐστιν οὐ τοίνυν μὴ Λεύκων ἀδικηθῇ μόνον δεῖ σκοπεῖν, ἀλλὰ καὶ Ἐπικέρδης, ὁ δὲ πρὶν εἰπεῖν τὸ κατ' εἶδος τὸ ἀλλὰ καὶ Ἐπικέρδης τὸ ἐν γένει προὔλαβεν ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἄλλος εὖ μὲν ἐποίησεν ὑμᾶς εὖ

πράττων, εἰς δέον δὲ νῦν γέγονεν αὐτῷ τὸ λαβεῖν παρ' ὑμῶν τὴν ἀτέλειαν, εἶτα νῦν ἦλθεν ἐπὶ τὸ καθ' εἶδος διαστήσας τίς οὖν οὗτός ἐστιν; Ἐπικέρδης ὁ Κυρηναῖος. καὶ πάλιν τὰς εὐεργεσίας τοῦ Ἐπικέρδους εἰσάγων τὸ ἐν γένει προλαβὼν οὕτως εἰσήγαγε κατ' εἶδος [τὸ ἐν γένει] ἀλλὰ τῷ παρὰ τοιοῦτον καιρόν, ἐν ᾧ καὶ τῶν εὖ πεπονθότων ἔργον ἦν εὑρεῖν ἐθέλοντά τινα ὧν εὐεργέτητο μεμνῆσθαι. νῦν λέγει ἃ ἐποίησε κατ' εἶδος οὗτος γὰρ ἀνὴρ τοῖς ἠτυχηκόσιν ἐν Σικελίᾳ τῶν πολιτῶν ἔδωκε μνᾶς ἑκατόν. καὶ πάλιν ἐν γένει οἰκοδομήματα μέν γε καὶ κόσμον ἱερῶν καὶ λιμένων καὶ τῶν ἀκολούθων τούτοις το-
363 σοῦτον καὶ τοιοῦτον κατέλιπον ἡμῖν ὥστε μηδενὶ τῶν ἐπιγιγνομένων ὑπερβολὴν λελεῖφθαι. εἶτα κατ' εἶδος Προπύλαια ταῦτα, ὁ Παρθενών, νεώσοικοι. καὶ πάλιν ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην τοὺς προσέχοντας τῷ νόμῳ βουλόμενος ἐξετάσαι καὶ διαβαλεῖν πρῶτον ἐν γένει αὐτῶν ἐμνήσθη ᾕρηνται δὲ τῷ νόμῳ σύνδικοι, καὶ μάλιστα οἱ δεινοὶ λέγειν ἄνδρες, εἶτα κατ' εἶδος Λεωδάμας Ἀχαρνεὺς καὶ Κηφισόδοτος ἐκ Κεραμέων, εἶτα πάλιν ἐν γένει συλλαβὼν ἃ δὲ πρὸς τούτους ὑπολαμβάνοιτ' ἂν δικαίως, ἀκούσατε, εἶτα πάλιν κατ' εἶδος πρῶτον μὲν πρὸς Λεωδάμαντα. ὅταν μὲν οὖν μὴ ψιλὰ κατ' εἶδος λέγῃς, ἀλλὰ προλαμβάνῃς τὰ ἐν γένει, περιβολὴν ποιεῖς.

γʹ. Ἔτι περιβολῆς, ὅταν τις διὰ μέσου τοῦ νοήματος ἢ τῶν νοημάτων, πρὶν ἀπαρτίσαι τὸν νοῦν, ἕτερα ἐμβάλῃ νοήματα, ὅπερ ἐὰν μὴ ἔν τινι μέτρῳ γένηται, δεινὴν ἀσάφειαν ἐργάζεται. παράδειγμα δὲ τῆς περιβολῆς ταύτης ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους, εἰκότως δ' ἄν,

ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ προσέχοιτέ μοι τὸν
νοῦν καὶ μετ' εὐνοίας ἀκούσαιτε ἃ λέγω, εἶτα
συστατικὰ τοῦ ὅτι δεῖ προσέχοντας ἀκοῦσαι, ἄλλο ἐπὶ
ἄλλῳ ἐπεμβεβλημένον, καὶ ταῦτα πεπλαγιασμένα, ἐπει-
δὴ γὰρ οὐχὶ τῶν ἐνοχλούντων ὑμᾶς οὐδὲ τῶν
πολιτευομένων παρ' ὑμῖν ὢν [τι] πρᾶγμα τη-
λικοῦτον φημὶ δείξειν πεπραγμένον, ἐὰν ὅσον
ἐστὶν ἐν ὑμῖν συναγωνίσησθέ μοι καὶ προθύ-
μως ἀκούσητε. καὶ οὐχ ἓν τὸ ἐκβησόμενον αὐτοῖς
ἐκ τοῦ ἀκοῦσαι ἀγαθόν, ἀλλὰ δύο, τὸ μὲν ἐκ τοῦ παρ- 364
όντος τοῦτό τε σώσετε, τὸ δὲ ἐκ τοῦ μέλλοντος καὶ
ποιήσετε μὴ κατοκνεῖν, ἐάν τίς τι καὶ ἡμῶν
οἴηται δύνασθαι ποιῆσαι τὴν πόλιν ἀγαθόν.
τοῦτο μὲν οὖν πεπλήρωται καὶ οὐδὲν λείπει αὐτῷ, ὁ
δέ, ἵνα πλείων ἡ περιβολὴ γένηται, καὶ τὸ ἐναντίον
παραθεὶς ἐπανέλαβε. τί δὲ ἦν τὸ ἐναντίον τοῦ καὶ μᾶλ- (648)
λόν τινα προθυμηθῆναι ἂν ποιῆσαί τι τὴν πόλιν ἀγα-
θόν; νῦν δὲ πολλοῖς τοῦτο φοβουμένοις, λέ-
γειν μὲν ἴσως οὐ δεινοῖς, βελτίοσι δὲ ὅμως
ἀνθρώποις τῶν δεινῶν, οὐδὲ σκοπεῖν ἐπέρ-
χεται τῶν κοινῶν οὐδέν. καὶ τοῦτ' ἂν ἀπήρτιστο,
ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα οὐκ ἤρκεσεν, ἀλλὰ καὶ κατασκευὴν
τοῖς προειρημένοις ἐξ ἰδιότητος προσέθηκεν ἐγὼ γοῦν
ἀπώκνησα ἄν, εὖ ἴστε, καὶ αὐτὸς τὴν γραφὴν
ταύτην ἀπενεγκεῖν, ὥστε τοῦτον τὸν τρόπον συμ-
πεπλέχθαι τὸ προσέχειν λέγοντι. καὶ τόδε ἄτοπον οὐκ
ἔσται, τὸ ὀκνεῖν τινας τὴν πόλιν εὖ ποιεῖν, ὡς νῦν γε
ὀκνοῦσι, διὰ τὸν φόβον καὶ τὴν ἀπειρίαν τοῦ λέγειν·
ἐγὼ γοῦν μικροῦ ὤκνησα καὶ αὐτός. πῶς οὖν κατηγο-
ρεῖς; καὶ τούτου ἐξ ἰδιότητος ἡ κατασκευή, ὅτι δεινὸν
ἡγοῦμαι πρότερον μέν, ὅτε ἔπλευσα τριηραρχῶν εἰς
Ἑλλήσποντον εἰπεῖν καὶ κατηγορῆσαί τινων, οὓς ἀδι-

κεῖν ὑμᾶς ἡγούμην, νῦν δὲ ἡσυχίαν ἄγειν καὶ σιωπῆσαι πρᾶγμα ἀλυσιτελὲς τῇ πόλει κατασκευάζοντας ὁρῶν τινας ἀνθρώπους. μή τί σοι δοκεῖ ὀλίγα ἐπεμβεβλῆσθαι νοήματα, ἵνα εἰς τοῦτο καταλήξῃ πᾶσα ἡ ἔννοια;

δ΄. Ἵνα δὲ ἔτι σαφέστερόν σοι γένηται ὁποῖόν τί ἐστι τὸ διὰ μέσου ἐμβαλεῖν πλείω νοήματα, ἐκεῖνο σαφέστα-
363 τον παράδειγμα ἐν τῷ τῆς παραπρεσβείας τὸ γὰρ πρὸς ἄνδρα θνητόν, ἓν νόημα ἐκ προσώπου, καὶ διὰ καιρούς τινας ἰσχύοντα γράφοντας εἰρήνην ἀθάνατον συνθέσθαι τὴν κατὰ τῆς πόλεως αἰσχύνην, τὸ πρᾶγμα τὸ γινόμενον, τὸ δὲ ἐπ' αὐτῷ καὶ οὔπω ἀπήρτισται, ἀλλ' ἐπεμβάλλει. πάλιν πῶς γὰρ οὐκ αἰσχρὸν δημοσίᾳ μὲν πάντας ὑμᾶς τοῖς πεπραγμένοις ἐκ τῆς εἰρήνης ἐπιτιμᾶν καὶ μήτε τῶν ἐν Ἀμφικτύοσι κοινωνεῖν ἐθέλειν, δυσκόλως τε ἔχειν καὶ ὑπόπτως πρὸς τὸν Φίλιππον, ὡς ἀσεβῶν καὶ δεινῶν ὄντων τῶν πεπραγμένων, καὶ οὔτε δικαίων οὔθ' ὑμῖν συμφερόντων· εἰς δὲ τὸ δικαστήριον εἰσελθόντας, νῦν πρόσεχε τοῖς ἐπιβεβλημένοις, τὰς ὑπὲρ τούτων εὐθύνας δικάσοντας, ἄλλο νόημα ὅρκον ὑπὲρ τῆς πόλεως ὀμωμοκότας, ὃν εἰλήφατε ἐπ' αὐτοφώρῳ τοιαῦτα πεποιηκότα, νῦν τὸ συμπληροῦν τοῦτον ἀφεῖναι.

ε΄. Περιβολὴν δὲ ποιεῖ καὶ ὅταν τις μὴ ἀκόλουθα ἐξετάζῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ τἀναντία προσλαμβάνῃ, ὡς ἐν τῷ τῆς παραπρεσβείας τὸ μὲν ἁπλοῦν ἦν καὶ τὸ ἀκόλουθον οὕτως, ἐπεὶ γὰρ ἐχειροτονήσατε τοῦτον πρεσβευτήν, ὡς φυλάξοντα τοὺς ἄλλους, ἐνταῦθα τὸ ἐναντίον προσλαβὼν οὕτως ἐπάγει τὸ ἀκόλουθον ἐχειροτονήσατε τοῦτον πρότερον τὸ τί μὴ ποιήσοντα, εἶτα τὸ τί ποιήσοντα, οὐχ ὡς τῶν ἀποδωσομένων τὰ ὑμέτερα,

οὐδ᾽ ὡς τῶν πεπιστευκότων τῷ Φιλίππῳ, εἶτα νῦν τὸ ἀκόλουθον, ἀλλ᾽ ὡς φυλάξοντα τοὺς ἄλλους. καὶ πάλιν ἐν τῷ τῆς παραπρεσβείας, ἐπειδὴ 366
δὲ ἧκεν ἡ ἐκκλησία, παρελθὼν Αἰσχίνης πρῶτος ἡμῶν ἁπάντων, καὶ οὐκ εὐθὺς τὸ ἀκόλουθον ἐπήνεγκεν, τάδε ἀπήγγειλεν, ἀλλὰ πρότερον κατὰ τὸ ἐναντίον τοῦ ἀκολούθου ἃ δέον ἀπαγγέλλειν οὐκ ἀπήγγειλε, τίνα δὲ ἦν ταῦτα; πρῶτον τοῦ μὲν ἀπαγγέλλειν τι περὶ τῶν πρεσβευομένων ἢ περὶ τῶν ἐν τῇ βουλῇ ῥηθέντων, εἰ ἄρα ἠμφισβήτει μὴ ἀληθῆ λέγειν ἐμὲ παμπληθὲς ἀπέσχεν, εἶτα νῦν κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἃ ἐποίει καὶ ἐδημηγόρει καὶ τοιούτους εἶπε λόγους. ἵνα δὲ εἰδῇς ὅτι συγγένειαν ἔχει τὰ τῆς περιβολῆς θεωρήματα, εἴπομεν ἐν τοῖς ἐπάνω ὅτι περιβολή ἐστι τὰ ἐν γένει προλαβόντα κατ᾽ εἶδος ἐπάγειν, ἀλλὰ καὶ νῦν λέγωμεν ὅτι περιβολή ἐστι τὸ μὴ μόνον τὰ ἀκόλουθα ἐξετάζειν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐναντία τῶν ἀκολούθων· ἐνταῦθα ἀμφότερα πεποίηκεν, ὃ μὲν οὐκ ἐποίει, ὃ δὲ ἐποίει, προθεὶς τὸ ἐναντίον πρὸ τοῦ ἀκολούθου, τὰ δὲ ἐν γένει προλαβὼν κατ᾽ εἶδος, τὰ μὲν ἐν γένει εἰπὼν ἐν τῷ εἶπε δὲ τοιούτους λόγους καὶ τηλικαῦτα καὶ τοιαῦτα ἔχοντας ἀγαθὰ ὥστε ἅπαντας λαβὼν ὑμᾶς ᾤχετο. ταῦτα μὲν ἐν γένει, νῦν τὸ κατ᾽ εἶδος ἔφη γὰρ ἥκειν πεπεικὼς Φίλιππον, εἶτα πάλιν ἐν γένει πάνθ᾽ ὅσα συμφέρει τῇ πόλει, εἶτα κατ᾽ εἶδος καὶ περὶ τῶν ἐν Ἀμφικτύοσι καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἁπάν- (649)
των. καὶ ἐν τῷ κατὰ Μειδίου δὲ ὡς δέον εἴ τις ὑβρισθεὶς ὑπὸ τούτου, τὸ μὲν ἀκόλουθον δίκης ἀξιοῖ τυχεῖν, τὸ δὲ ἐναντίον τοῦ ἀκολούθου καὶ μὴ σιωπᾷ.

ς΄. Περιβολῆς δὲ καὶ τὸ μὴ ψιλὰ τὰ νοήματα εἰσά- 367

γειν, τουτέστι τὰ πράγματα, ἀλλὰ προσλαμβάνειν αὐτῶν τὴν γνώμην τῶν τοιούτων ἢ τὴν ποιότητα τῆς γνώμης. οὕτω περιβολὴν εἰργάσατο δοκοῦσι δέ μοι Λακεδαιμόνιοι μάλα δεινῶν ἔργον ἀνθρώπων ποιεῖν, εἶτα τὸ γιγνόμενον ὑπ' αὐτῶν, νυνὶ γάρ φασι δεῖν ἐκεῖνοι Ἠλείους μὲν τῆς Τριφυλίας τινὰ κομίσασθαι. καὶ ἐν τοῖς Φιλιππικοῖς δοκεῖτε δέ μοι πολὺ βέλτιον ἂν περὶ τοῦ πολέμου καὶ ὅλης τῆς παρασκευῆς βουλεύσασθαι, εἶτα ἐπάγει ὧν ἕνεκα ταῦτα προελήφθη εἰ τὸν τόπον, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῆς χώρας ᾗ πολεμεῖτε ἐνθυμηθείητε.

ζ΄. Περιβολὴν δὲ ποιεῖς καὶ ὅταν πρὶν τὸ εἰσαγόμενον εἰπεῖν, τὸ κατασκευαστικὸν αὐτοῦ προλάβῃς, οἷον ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην εἰ μὲν ἁπλῶς καὶ χωρὶς περιβολῆς ἔλεγεν, οὕτως ἂν εἶπε, καὶ τῶν μὲν τοὺς ἐξ ἄστεος κελευόντων ἀποδοῦναι, τῶν δὲ κοινῇ συνδιαλῦσαι, νῦν δὲ ὅρα πῶς προέλαβε τὰ κατασκευαστικὰ καθ' ἑκάτερον, καὶ τῶν μὲν οὐκ εὐθὺς εἶπε τοὺς ἐξ ἄστεος, ἀλλὰ διὰ μέσου τοὺς δανεισαμένους ἀποδοῦναι κελευόντων, τοὺς ἐξ ἄστεος, τῶν δέ, καὶ οὐκ εὐθὺς ἀντέθηκε, κοινῇ διαλῦσαι, ἀλλὰ πάλιν προέλαβε τὸ κατασκευαστικὸν τῶν δὲ τοῦτο πρῶτον ὑπάρξαι σημεῖον ἀξιούντων κοινῇ διαλύσασθαι τὰ χρήματα.

η΄. Περιβολῆς καὶ τοῦτο, ὅταν μὴ ψιλὸν τὸ εἰσαγόμενον λέγῃς, οἷον ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην τὸ μὲν εἰσαγόμενον,
368 τοῦτο μὲν ἐν τοῖς κυρίοις νόμοις ὑπάρχον τὰς δωρεὰς ὅσας ὁ δῆμος ἔδωκε κυρίας εἶναι, ὁ δὲ προὔλαβε τὴν ποιότητα τοῦ εἰσαγομένου τοῦτο μὲν ἐν τοῖς οὖσι νόμοις κυρίοις ὑπάρχον, εἶτα ἡ ποιότης προσληφθεῖσα καλόν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ

σαφές, καὶ νῦν τὸ εἰσαγόμενον, τὰς δωρεὰς ὅσας ὁ δῆμος ἔδωκε κυρίας εἶναι. καὶ πάλιν ἐπ' αὐτῷ ἡ ἐπίκρισις δίκαιον ὦ γῆ καὶ θεοί. καὶ ἄλλως ὅπου ἂν μὴ ψιλὰ τὰ πράγματα εἰσάγῃς, ἀλλὰ προλαμβάνῃς τι αὐτῶν ἢ ἐπάγῃς τι αὐτοῖς, περιβολὴν ἐργάσει.

θ'. Περιβολὴν δὲ ποιεῖς καὶ ὅταν εἰσάγων τι παρ' αὐτοῦ, οἷον Κόνων ὑμᾶς τοσαῦτα εὐεργέτησε, μὴ εὐθὺς εἴπῃς τί ἐποίησεν, ἀλλὰ προλαβὼν ἐκ τίνων τίνα ἐποίησε, πῶς ἐχόντων ἐποίησεν, ὡς ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην τὸ μὲν εὐεργέτημα κατεναυμάχησεν, ὁ δὲ πρὶν τοῦτο εἰπεῖν προλαβὼν προσηγάγετο, καὶ πῶς ἐχόντων τί ἐποίησεν μετὰ τὴν τοῦ δήμου κάθοδον, τὴν ἐκ Πειραιῶς, ἀσθενοῦς ἡμῶν τῆς πόλεως οὔσης καὶ ναῦν οὐδεμίαν κεκτημένης, στρατηγῶν βασιλεῖ, παρ' ἡμῶν οὐδ' ἡντιναοῦν ἀφορμὴν λαβών, νῦν τὸ γενόμενον ὑπ' αὐτοῦ κατεναυμάχησε Λακεδαιμονίους.

Β'. α'. Κατὰ δὲ σχῆμα περιβολὴ γίνεται οὕτω. τὸ καθ' ὑπόθεσιν σχῆμα μάλιστα περιβολὴν ἐργάζεται, καὶ ὅταν τις ὑποστάσεσι χρῆται. ὅ τι δέ εἰσιν ἐν τῷ λόγῳ αἱ ὑποστάσεις καὶ ὅσον δύνανται, ἐπὶ παραδειγμάτων γνώσῃ, ὥσπερ ἐν τῷ κατὰ Κόνωνος εὐθὺς ἐν ἀρχῇ 369
ὑβρισθείς, ὦ ἄνδρες δικασταί, καὶ παθὼν ὑπὸ Κόνωνος τούτου γε, καὶ τὸ μὲν ἁπλοῦν ἦν οὕτως εἰπεῖν, πολλὰ καὶ δεινὰ ἢ καὶ διάφορα πράγματα, ὧν οὐδὲν γέγονε δεινότερον, ὁ δὲ διὰ τῆς ὑποστάσεως περιβολὴν εἰργάσατο τοιαῦτα ὥστε πολὺν χρόνον πάνυ μήτε τοὺς οἰκείους μήτε τῶν ἰατρῶν μηδένα προσδοκᾶν περιφευξεῖσθαί με. διαφέρει δέ τι καὶ τὸ ἴδιον τῆς ὑποστάσεως· τούτῳ γὰρ πάνυ πρόσεχε, ὅτι εἰ μὲν ἁπλῶς εἶπεν, ὑβρισθείς, ὦ ἄνδρες δικασταί, καὶ παθὼν ὑπὸ Κόνωνος πολλὰ καὶ

δεινά, ἀπήρτιστο ἂν τὸ νόημα καὶ οὐδενὸς προσέδει καὶ ἔδει μεταβῆναι, τὸ δὲ τῇ ὑποστάσει ἀναρτῆσαι ἐν τῷ εἰπεῖν καὶ παθὼν τοιαῦτα ἀκόλουθον ἔσχε τὸ ἐπαγαγεῖν ποδαπά, ὥστε πολὺν χρόνον πάνυ μήτε τοὺς οἰκείους μήτε τῶν ἰατρῶν μηδένα προσδοκᾶν περιφεύξεσθαί με. ἡ ὑπόστασις οὖν τοῦτο δύναται, πολλὰ ἐξ ἑνὸς ποιῆσαι τὸ ὄνομα καὶ περιβολὴν (650) ἐργάσασθαι. καὶ πάλιν ἐν τῷ κατὰ Κόνωνος προϊὼν λέγει καὶ τὸ μὲν πρῶτον κακῶς ἔλεγον, τελευτῶντες δὲ καὶ πληγὰς ἐνέτεινάν μοι. καὶ τὸ μὲν ἁπλοῦν ἦν εἰπεῖν, καὶ κραυγὴν πολλὴν καὶ θόρυβον περὶ τὴν σκηνὴν ἐποίησαν, ἀλλ' ἀπήρτιστο ἂν τὸ νόημα καὶ ὅμοιον ἦν ἐρριμμένῳ, νῦν δὲ ἡ ὑπόστασις τὴν περιβολὴν εἰργάσατο, καὶ τοσαύτην κραυγὴν καὶ θόρυβον περὶ τὴν σκηνὴν ἐποίησαν· ἀκολουθεῖ γὰρ τῇ κατὰ τὴν ὑπόστασιν ἀναρτήσει πάντως ἄλλο ἐπαχθῆναι νόημα, [τοσαύτην κραυγὴν ἐποίησαν] ὥστε καὶ τὸν στρατηγὸν καὶ τοὺς ταξιάρχους ἐλθεῖν. καὶ ἄλλη ὑπόστασις ἐν τῷ λόγῳ, τὸ μὲν ἁπλοῦν 370 ἦν εἰπεῖν, κακῶς με διέθηκαν ἐναλλόμενοι καὶ παίοντες, ἡ δὲ περιβολὴ ἐκ τῆς ὑποστάσεως οὕτω διέθηκαν ἐναλλόμενοι καὶ παίοντες, ὥστε τὸ μὲν χεῖλος διακόψαι.

β'. Περιβολῆς δὲ σχῆμα καὶ τὸ κατὰ τὴν ἀπαρίθμησιν. παράδειγμα δὲ τούτου ἐν τῷ τῆς παραπρεσβείας, ὅπου λέγει τίνων οὖν χρὴ παρὰ πρεσβευτοῦ λόγον λαβεῖν; καὶ τὸ μὲν ἁπλοῦν ἦν οὕτως εἰπεῖν, ὧν ἀπήγγειλεν, ὧν ἔπεισε, τὸ δὲ τῆς περιβολῆς ἐν τῇ ἀπαριθμήσει πρῶτον μὲν τοίνυν ὧν ἀπήγγειλε, δεύτερον δὲ ὧν ἔπεισε, τρίτον δὲ ὧν προσετάξατ' αὐτῷ. καὶ πάλιν ἑτέρωθι τοῦ χάριν δὴ

ταῦτα διεξῆλθον; πρώτου μέν, ἵνα γνῶτε καὶ μάθητε, δευτέρου δὲ οὐδὲν ἐλάττονος τούτου.

γ΄. Καὶ παραλείψεις περιβολὴν ποιοῦσιν, ὡς ἐν τῷ κατὰ Μειδίου, ὅσα μὲν οὖν ἢ τοὺς χορευτάς, ἐναντιούμενος ἡμῖν ἀφεθῆναι τῆς στρατείας, ἠνώχλησεν, ἢ προβαλλόμενος ἑαυτὸν εἰς Διονύσια χειροτονεῖν ἐπιμελητήν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὅσα τοιαῦτα ἐάσω, καὶ πάλιν ὅτι μὲν γραφὴν λειποταξίου κατεσκεύασε κατ' ἐμοῦ καὶ τὸν τοῦτο ποιήσαντα ἐμισθώσατο, τὸν μιαρὸν καὶ λίαν εὐχερῆ, τὸν κονιορτὸν Εὐκτήμονα, ἐάσω. χρὴ δὲ εἰδέναι ὅτι αἱ μὲν ἀόριστοί εἰσιν παραλείψεις, αἱ δὲ κατ' εἶδος. ἀόριστοι μὲν αἱ τοιαῦται, πάντα μὲν οὔτ' ἂν ἔγωγε δυναίμην πρὸς ὑμᾶς 371
εἰπεῖν οὔτ' ἂν ὑμεῖς βούλοισθε ἀκούειν, ὅσα ἔλαβε παρ' ἀμφοτέρων δῶρα, μάλιστα δὲ τὸ γένος ποιεῖ. περιβολὴν μὲν οὖν ποιοῦσιν αἱ τοιαῦται ἐν τῷ ἀορίστῳ, αἱ δὲ κατ' εἶδος παραλείψεις, οἷον Ὄλυνθον μὲν δὴ καὶ Ἀπολλωνίαν καὶ δύο καὶ τριάκοντα πόλεις ἐπὶ Θρᾴκης ἐῶ. καὶ αἱ μὲν κατ' ἀρχὰς γίνονται παραλείψεις, ὥσπερ αὕτη Ὄλυνθον μὲν δὴ καὶ Ἀπολλωνίαν, αἱ δὲ ἐπὶ τέλει, ὡς ἐν οἷς λέγει τὰς δὲ ἐπ' Ἰλλυριοὺς καὶ Παίονας αὐτοῦ καὶ ὅποι τις ἂν εἴποι παραλείπω στρατείας. τῶν δὲ ἐπὶ τέλει καὶ αὕτη ἡ παράλειψις περιβολὴν ἔχουσα, πολλὰ δὲ ἔχων καὶ ἄλλα ἐπιδεῖξαι, ἃ τούτοις ἐστὶ πεπραγμένα, καὶ εἰσὶν ἐψευσμένοι, ἡδέως μὲν ἂν ὑμῖν λέγοιμι ἐπειδὴ δὲ ἔξω τοῦ πράγματος ὑπολαμβάνετ' εἶναι, ἐάσω. αὐξήσεις δὲ περιβολήν, ἐὰν μὴ ψιλὰς τὰς παραλείψεις λέγῃς, ἀλλὰ καὶ τὰς αἰτιολογίας αὐτῶν προστιθῇς, ὡς ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην, ὃν μὲν οὖν τρόπον ὑμᾶς ἔχων πρὸς

Πελοποννησίους ἅπαντας παρετάξατο ἐν Θήβαις, καὶ ὡς Γοργώπαν ἀπέκτεινεν ἐν Αἰγίνῃ, καὶ ὅσα ἐν Κύπρῳ ἐποίησε, καὶ μετὰ ταῦτα ἐν
372 Αἰγύπτῳ, καὶ ὅτι πᾶσαν ἐπελθὼν ὀλίγου χώραν, οὐδαμοῦ τὸ τῆς πόλεως ὄνομα οὐδ' αὐτὸν κατῄσχυνε, καὶ ἡ αἰτιολογία, δι' ἣν παραλείπει, ὅτι ἀδύνατον κατὰ τὴν ἀξίαν εἰπεῖν, πολλή τε αἰσχύνη λέγοντος ἐμοῦ ταῦτα ἐλάττω φανῆναι τῆς παρ' ἑκάστῳ περὶ αὐτοῦ δόξης ὑπαρχούσης.

δ'. Μάλιστα δὲ περιβολὴν καὶ οἱ μερισμοὶ ἐργάζονται, ὅταν τὰ νοήματα μὴ καθ' ἓν εἰσάγῃς, ἀλλὰ μερίζων ἀντιτιθῇς, ὥσπερ ἐν Φιλιππικοῖς, εἰ δ' ὁ μὲν ὡς ἀεί τι μεῖζον τῶν ὑπαρχόντων δεῖ πράττειν ἐγνωκὼς ἔσται, ὑμεῖς δὲ ὡς οὐδενὸς ἀντιληπτέον τῶν πραγμάτων. τοῦτο μὲν οὖν εἰς πρόσωπα ἔστι μερίσαι τὸ νόημα, ἕτερον δὲ μερισθὲν εἰς πρόσωπον καὶ τόπον, οὐκοῦν ὑμῶν μὲν μὴ δυναμένων ἐνθένδε ἀναπλεῦσαι, ἐκεῖ δὲ μηδεμιᾶς οὔσης ἑτοίμου βοηθείας. πάνυ δὲ ὁ Ἰσοκράτης χαίρει τούτῳ τῷ τρόπῳ τῶν μερισμῶν περιβολὴν ἐργαζόμενος,
(651) παραδείγματος δὲ ἕνεκα ἓν ἢ δύο ἐκ τοῦ περὶ τῆς εἰρήνης Ἰσοκράτους, εἰς τοῦτο γὰρ κατέστημεν, καὶ ὁ μερισμός, τῶν μὲν οἰκείων ἀμελείας, τῶν δὲ ἀλλοτρίων ἐπιθυμίας, εἶτα λέγων τὰ ἐκ τούτων αὐτοῖς ἀποβάντα ἄτοπα μερίζει, τοὺς μὲν τάφους τοὺς δημοσίους τῶν πολιτῶν ἐνέπλησαν, τὰς δὲ φρατρίας καὶ τὰ ληξιαρχικὰ γραμματεῖα ξένων. εἶτα πάλιν ἐξαριθμούμενος τὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς κατὰ θάλατταν συμβάντα λέγει, ἐνέπλησεν αὐτοὺς ἡ θάλαττα τοὺς μὲν ἰδιώτας ἀδικίας, ἀνομίας, ῥᾳθυμίας, φιλοχρηματίας, τὸ δὲ κοινὸν τῆς πόλεως οὐχ ἁπλῶς

ἀντέθηκε τοῦδε καὶ τοῦδε, ἀλλὰ πάλιν ἐπεμέριξε, τὸ δὲ [373] κοινὸν τῆς πόλεως τῶν μὲν ὑπεροψίας, ἐπιθυμίας δὲ τῶν ἀλλοτρίων. ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπιμερισμοὶ περιβολὴν ἐργάζεσθαι δύνανται, οἷον οὐ μόνον τόδ' ἐποίησας, ἀλλὰ καὶ τόδε, μὴ μόνον πόλεων καὶ τόπων, ὧν ἦμέν ποτε κύριοι, φαίνεσθαι προϊεμένους, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπὸ τῆς τύχης παρασκευασθέντων συμμάχων τε καὶ καιρῶν. καὶ ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην, οὐ τοίνυν μὴ Λεύκων ἀδικηθῇ μόνον δεῖ σκοπεῖν, ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἄλλος, ἔστι δὲ τὸ κατὰ τὸν Ἐπικέρδην εἰσαγόμενον. καὶ πάλιν, οὐ τοίνυν μόνον, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς ἰδίᾳ γνόντας εὖ ποιεῖν ὑμᾶς καὶ παρασχόντας χρησίμους ἑαυτοὺς ἄξιόν ἐστιν εὐλαβηθῆναι ἀδικῆσαι, ἀλλὰ καὶ πολλούς, οἳ πόλεις ὅλας, τὰς ἑαυτῶν πατρίδας, συμμάχους ἡμῖν ἐπὶ τοῦ πρὸς Λακεδαιμονίους πολέμου παρέσχον, καὶ πάλιν οὐ τοίνυν μόνον ὁ Κόνων ὑφ' ἡμῶν τότ' ἐτιμήθη πράξας ἃ διεξῆλθον ἐγώ, ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἄλλων πολλῶν.

ε'. Περιβολὴν δὲ ἔχει καὶ τὸ ἐκ παραθέσεως εἰσάγειν τὰ νοήματα, ὅταν μὴ ἁπλῶς εἴπῃ τόδε ἐγένετο καὶ τόδε, ἀλλ' ἀντὶ μὲν τοῦ τόδε γενέσθαι τόδε ἐγένετο, ἀντὶ δὲ τοῦ τόδε τόδε, ὡς ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ τῆς παραπρεσβείας, ἀντὶ μὲν γὰρ τοῦ Θεσπιὰς καὶ Πλαταιὰς ἰδεῖν οἰκιζομένας Ὀρχομενὸν καὶ Κορώνειαν ἠκούσατε ἐξηνδραποδισμένας. καὶ Ἰσοκράτης δὲ χαίρει τῷ ἐκ παραθέσεως σχήματι περιβολὴν ἐργαζόμενος, ἀντὶ μὲν γὰρ τοῦ φρουρεῖν [374] τὰς ἄλλων ἀκροπόλεις τῆς αὐτῶν ἐπεῖδον τοὺς πολεμίους κυρίους γενομένους, ἀντὶ δὲ τοῦ παῖδας ὁμήρους λαμβάνειν τοὺς ἑαυτῶν

φησιν ἐπιδεῖν ἀναξίως τρεφομένους, ἀντὶ δὲ τοῦ γεωργεῖν τὰς χώρας τὰς ἀλλοτρίας πολλῶν ἐτῶν οὐδὲ ἰδεῖν αὐτοῖς ἐξεγένετο τὴν ἑαυτῶν.

ς΄. Περιβολὴν δὲ καὶ αἱ συμπληρώσεις ἐργάζονται ἐν τῷ κατὰ Κόνωνος, ὅτι μὲν τοίνυν οὐ μετρίας τινὰς καὶ φαύλας λαβὼν πληγάς, καὶ τὸ ἀντικείμενον τῷ οὐ φαύλας λαβὼν πληγάς, ἀλλὰ ἐπανελθὼν διὰ τὴν ὕβριν καὶ τὴν ἀσέλγειαν τὴν τούτων, ἐπάγει τί παθὼν πεποίηκεν, πολλῷ τῆς προσηκούσης ἐλάττω δίκην εἴληχα, νῦν τὸ συλληπτικὸν εἰς ἐπίτασιν ὁμολογούμενον, πολλαχόθεν νομίζω δῆλον ὑμῖν γεγενῆσθαι. ὡς δὲ ἤδη παρακολουθοῦντί σοι τὰ καθ᾽ ἕκαστον θεωρήματα τῆς περιβολῆς παρέδειξα, ἐφ᾽ ὧν γέγονεν ἡ συμπλήρωσις, ἐπεὶ τό γε αὐτὴν θεῖναι τὴν συμπλήρωσιν τοιοῦτον ἦν, ὅτι μὲν τοίνυν οὐ μετρίας καὶ φαύλας τινὰς λαβὼν πληγάς, ἀλλ᾽ ἐπανελθὼν διὰ τὴν ὕβριν καὶ τὴν ἀσέλγειαν τὴν τούτων πολλῷ τῆς προσηκούσης ἐλάττω δίκην εἴληχα, νομίζω δῆλον ὑμῖν γεγενῆσθαι. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι συμπληρώσεις θαυμαστὴν περιβολὴν ἐργαζόμεναι, ἅμα τε τὸ προειρημένον συμπληροῦσαι καὶ ἀπαρτίζουσαι καὶ μετάβασιν ἐπὶ τὸ ἑξῆς εἰσαγόμενον παρέχουσαι, ὡς ἐν τῷ ὑπὲρ τοῦ στεφάνου, ἃ μὲν τοίνυν ἐγὼ παρεσχόμην εἰς τὸ δικαιοῦν τοιαῦτα γράφειν περὶ ἐμοῦ πρὸς πολλοῖς ἄλλοις ταῦτα καὶ παραπλήσια τούτοις ἐστί, μέχρις ἐνταῦθα ἡ συμπλήρωσις, [375] εἶτα ἡ ἐπαγγελία τοῦ ἐφεξῆς, ἃ δὲ πάντες ὑμεῖς ἴστε, ταῦτ᾽ ἤδη λέξω.

ζ΄. Καὶ τὸ πλαγιάζειν τὰ νοήματα μάλιστα περιβολῆς ἐστιν, ὥστε καὶ ἐν ταῖς ἀφηγήσεσιν, εἰ πλαγιασθείη τὰ νοήματα, θαυμαστὴν περιβολὴν ἐργάζεται, ὡς ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ κατ᾽ Αἰσχίνου, καὶ ἔχων Ἴσχαν-

δρον τὸν Νεοπτολέμου δευτεραγωνιστήν, οὐκ (652) ὤρθωσεν εἰπών, προσήει τῇ βουλῇ, ἀλλὰ πάλιν ἐπλαγίασε καὶ προσιὼν μὲν τῇ βουλῇ, προσιὼν δὲ τῷ δήμῳ περὶ τούτων. καὶ ἄλλο πεπλαγιασμένον καὶ πείσας ὑμᾶς πανταχοῦ πρέσβεις περὶ τούτων πέμψαι, καὶ ἄλλο τοῦ αὐτοῦ τρόπου, καὶ ἀπαγγέλλων, καὶ ἕτερον ἐπὶ τούτων, καὶ διεξιὼν ἡλίκα τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ἀδικοῦσιν, οὐ τὰς ἰδίας μόνον πατρίδας οἱ δωροδοκοῦντες καὶ χρήματα λαμβάνοντες παρὰ Φιλίππου. πῶς δὲ ὁ Αἰσχίνης; Ἀμύντου μὲν γὰρ νεωστὶ τετελευτηκότος, καὶ ἄλλος πλαγιασμός, καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ πρεσβυτέρου τῶν ἀδελφῶν, Περδίκκου δὲ καὶ Φιλίππου παίδων ὄντων. καὶ ἄλλος πλαγιασμός, Παυσανίου δὲ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῶν κατιόντος φυγάδος μὲν ὄντος, τῷ καιρῷ δὲ ἰσχύοντος, καὶ πάλιν ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ πλαγιασμῷ, πολλῶν δὲ αὐτῷ συμπραττόντων, ἔχοντος δὲ Ἑλληνικὴν δύναμιν, εἰληφότος δὲ Ἀνθεμοῦντα 376 καὶ Θέρμαν, Μακεδόνων δὲ οὐχ ὁμονοούντων, ἀλλὰ τῶν πλείστων τὰ Παυσανίου φρονούντων, ἐπὶ τῶν καιρῶν τούτων, ὤρθωσε δὲ καὶ ἀνέπαυσεν ἡμᾶς ἐχειροτόνησαν Ἀθηναῖοι στρατηγὸν Ἰφικράτην.

Γ΄. α΄. Κατὰ δὲ τὴν ἀπαγγελίαν γίνεται περιβολὴ οὕτως, ὅταν τις τοῖς ἰσοδυναμοῦσι χρῆται. χρὴ δὲ εἰδέναι ὅτι τῶν ἰσοδυναμούντων τὰ μὲν κατὰ τὸ ἀκόλουθον παρατίθεται, τὰ δὲ κατὰ τὸ ἐναντίον τοῦ ἀκολούθου. τὰ μὲν κατὰ τὸ ἀκόλουθον, ὅπου λέγει ἔρρωσαι καὶ σαυτῷ πιστεύεις, καὶ πάλιν τὴν μὲν ἀσέλγειαν καὶ τὴν ὕβριν, καὶ πάλιν τὸν πλοῦτον καὶ τὴν περιουσίαν, ἢ τοὺς ἑταίρους καὶ φίλους. τὰ

δὲ κατὰ τὸ ἐναντίον τοῦ ἀκολούθου ἰσοδυναμοῦντα πάλιν ταῦτα ἀμελούμενα ἰδὼν καὶ οὐδεμιᾶς βοηθείας τυγχάνοντα. ἰσοδυναμοῦν δὲ κἀκεῖνο πάντας ὑμᾶς καὶ ὅλον τὸν δῆμον.

β'. Εἰδέναι δὲ χρὴ ὅτι καὶ τοῦτο οὐδενὸς ἔλαττον τὸ θεώρημά ἐστιν, ὅτι ἡ σεμνότης καὶ ἡ περιβολὴ κοινωνοῦσι κατὰ πάντα· καθ' ὅσα γὰρ καὶ συνίσταται, κοινωνοῦσιν ἀλλήλαις, καὶ δεῖ οὕτω διανοεῖσθαι περὶ αὐτῶν.

ΠΕΡΙ ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑΣ. Δ'.

Α'. α'. Ἀξιοπιστία δὲ γίνεται διχῶς, κατὰ γνώμην καὶ κατὰ σχῆμα. κατὰ μὲν γνώμην οὕτως, ὅταν τις προσυνίστησι τὰ ἑαυτοῦ δίκαια, ὡς ἀληθῆ ὄντα καὶ ῥᾴδια δειχθῆναι, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους, πάνυ μικρὸν ὑπείληφά μοι τὸν λόγον, ὦ ἄνδρες Ἀθη-
377 ναῖοι, καὶ ῥᾴδιον εἶναι περὶ τοῦ παρὰ τοῦτον εἰρῆσθαι τὸν νόμον τὸ ψήφισμα.

β'. Ἀξιόπιστον δὲ καὶ τὸ τὰ ζητούμενα τῶν ἀποδεδειγμένων καὶ ὁμολογουμένων προσποιεῖσθαι εἶναι περιφανέστερα, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους ἀποδείξας τὸ παράνομον, ὑπολειπομένου ἐξετασθῆναι τοῦ ἀσυμφόρου, ἀξιοπίστως προσλαβὼν προσεποιήσατο ἔτι καὶ τοῦ παρανόμου φανερώτερον τὸ ἀσύμφορον, τὸ ζητούμενον τοῦ ἀποδεδειγμένου ἐν οἷς λέγει, οὕτω γὰρ σφόδρα ἐναντίον τοῖς νόμοις τὸ ψήφισμα, μᾶλλον ἀσύμφορόν ἐστιν ἢ παράνομον.

γ'. Ἀξιοπιστίας δὲ καὶ τὸ τοῖς ὅρκοις καὶ ταῖς ἀραῖς χρῆσθαι, οἷον καλῶ δὲ ἐναντίον ὑμῶν τοὺς θεοὺς πάντας καὶ πάσας ὅσοι τὴν χώραν ἔχουσι τὴν Ἀττικήν, καὶ τὸν Ἀπόλλω τὸν Πύθιον, ὃς πατρῷός ἐστι τῇ πόλει, καὶ ἐπεύχομαι πᾶσι τούτοις, εἰ μὲν ἀληθῆ πρὸς ὑμᾶς εἴποιμι καὶ

εἶπον καὶ τότ' εὐθὺς ἐν τῷ δήμῳ εὐτυχίαν μοι δοῦναι καὶ σωτηρίαν· εἰ δὲ πρὸς ἔχθραν ἢ φιλονεικίας ἰδίας ἕνεκα, πάντων ἀγαθῶν ἀνόνητόν με ποιῆσαι. καὶ πάλιν πρῶτον μέν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῖς θεοῖς εὔχομαι πᾶσι καὶ πάσαις ὅσην εὔνοιαν ἔχων ἐγὼ διατελῶ τῇ τε πόλει καὶ πᾶσιν ὑμῖν, τοσαύτην ὑπάρξαι μοι παρ' ὑμῶν εἰς τουτονὶ τὸν ἀγῶνα. καὶ ἐν τῷ κατὰ Κόνωνος, καὶ εἰ μὲν εὐορκῶ, πολλά μοι γένοιτο ἀγαθὰ καὶ μηδέποτε αὖτις τοιοῦτον μηδὲν πάθοιμι· εἰ δὲ ἐπιορκῶ, ἐξώλης ἀπολοίμην αὐτός τε καὶ εἴ τί μοί ἐστιν ἢ μέλλει ἔσεσθαι.

δ'. Ἀξιοπιστίας δὲ καὶ ὅταν τις τὰς κρίσεις τῶν ταῦτα ἀκουόντων ἐφ' οἷς ἂν λέγῃ προσλαμβάνῃ, ὡς καὶ (653) παρ' ἐκείνοις ὁμολογουμένων τῶν πραγμάτων, ὅταν λέγῃ ἐν τῷ κατὰ Ἀριστογείτονος, κεκρίσθαι δὲ τοῦτο 378 τὸ πρᾶγμα πάλαι ἐπὶ τῆς ἑκάστου φύσεως οἴκοθεν. καὶ πάλιν, οἱ μὲν δικάζοντες ὑμεῖς ἥκετε μᾶλλον ἡμῶν τῶν κατηγόρων εἰδότες καὶ ὀφείλοντα τῷ δημοσίῳ τοῦτον, καὶ ἐγγεγραμμένον ἐν ἀκροπόλει, καὶ οὐκ ἐξὸν αὐτῷ λέγειν, ὥστε ἕκαστον ὑμῶν κατηγόρου τάξιν ἔχειν καὶ τὰ δίκαια εἰδέναι, μὴ μαθεῖν δεῖσθαι. καὶ εἰ μὲν ἴστε με τοιοῦτον· οὐ γὰρ ἄλλοθί που βεβίωκα.

ε'. Ἀξιοπιστίας δὲ καὶ τὸ ἰσχυρίζεσθαι τοῖς πράγμασιν, ὅταν λέγῃς, εὖ τοίνυν ἴστε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅτι ἐξηπάτησθε, καὶ δι' ἅ γε εἰκότως τοῦτο πεπόνθατε, ἀκούσατέ μου. καὶ ἐν τῷ τῆς παραπρεσβείας εὐθὺς ἀπισχυρίσατο, τὸ μὲν ἐξελέγχειν πολλὰ καὶ δεινὰ πεποιηκότα τοῦτον καὶ

τῆς ἐσχάτης τιμωρίας ὄντα ἄξιον θαρρῶ καὶ πάνυ πιστεύω. καὶ ἐν τῷ κατὰ Στεφάνου, ἐπιδείξω δὲ ὑμῖν τουτονὶ Στέφανον καὶ μεμαρτυρηκότα ψευδῆ καὶ δι' αἰσχροκέρδειαν τοῦτο πεποιηκότα καὶ κατήγορον αὐτὸν αὑτοῦ γιγνόμενον· τοσαύτη περιφάνεια τοῦ πράγματός ἐστιν.

ϛʹ. Ἀξιόπιστον δὲ καὶ τοῦτο, ὅταν ὧν πλεῖστον δοκεῖν ἀφεστηκέναι βούλεται, καὶ σφόδρα διαβάλλῃ ταῦτα ὡς δεινὰ καὶ χαλεπά, οἷον αἰτιασάμενος γάρ με ἃ καὶ λέγειν ἄν τις ὀκνήσειεν εὖ φρονῶν, τὸν πατέρα ὡς ἀπέκτονα ἐγὼ τὸν ἐμαυτοῦ. καὶ ἐν τῷ κατὰ Μειδίου, τῷ γὰρ ἀθλίῳ καὶ ταλαιπώρῳ καὶ δεινῆς καὶ χαλεπῆς συμβάσης αἰτίας. καὶ πάλιν, οὔτε θεοὺς οὔτε ὁσίαν ἐποιήσατο ἐμποδὼν τοιούτῳ λόγῳ, οὐδ' ὤκνησεν, οὐδὲ πρὸς οὓς ἔλεγεν αὐτοὺς ᾐσχύνθη.

379 ζʹ. Ἀξιόπιστον δὲ καὶ τὸ τιμᾶσθαι προλαμβάνοντα καὶ ζημίας ὁρίζειν καθ' ἑαυτοῦ ἐφ' οἷς ἂν διεξίῃ, οἷον ἐγὼ πλέων ἐθελοντὴς πάσχειν ὁτιοῦν ἕτοιμος. καὶ πάλιν ἑτέρωθι ἐν Φιλιππικοῖς, μήτε νῦν μήτε αὖθις ὡς ὑγιαίνοντί μοι προσέχητε.

ηʹ. Ἀξιοπιστία καὶ τὸ πλείω καθ' ἑαυτοῦ νέμειν τῶν ἀληθῶν, οἷον εἰσὶ τῶν ξένων ἀτελεῖς, δέκα θήσω, καὶ μὰ τοὺς θεοὺς ὅπερ εἶπον ἀρτίως, οὐκ οἶμαι πέντε εἶναι. ἀλλὰ μὴν τῶν γε πολιτῶν οὐκ εἰσὶ πέντε ἢ ἕξ. οὐκοῦν ἀμφοτέρων ἑκκαίδεκα. ποιήσωμεν αὐτοὺς εἴκοσιν, εἰ δὲ βούλεσθε, τριάκοντα.

θʹ. Ἀξιοπιστίας καὶ τὸ ἐνδείκνυσθαι ὡς χαλεπὰ μὲν ὄντα περὶ ὧν ἐγχειρεῖ, διὰ δὲ τὸ λυσιτελεῖν τῇ πόλει ῥηθῆναι αὐτὰ λέγειν, κἂν αὐτός τι κινδυνεύῃ, ὡς ἐπὶ

κοινῷ συμφέροντι, ἂν δέῃ τι καὶ παθεῖν, προῃρημένος. παράδειγμα δὲ τούτου ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς, ἐγὼ δὲ ὁρῶ μὲν ὡς χαλεπὸν τὰ βέλτιστα λέγειν ἐστίν· ἐξηπατημένων γὰρ ὑμῶν καὶ τῶν μὲν ταυτί, τῶν δὲ ταυτὶ προῃρημένων, ἐὰν τἀναντία τις ἐγχειρῇ λέγειν καὶ ὑμεῖς μὴ περιμένητε μαθεῖν, χαριεῖται μὲν οὐδετέροις, διαβεβλήσεται δὲ πρὸς ἀμφοτέρους· οὐ μὴν ἀλλ' 380 αἱρήσομαι μᾶλλον αὐτός, ἂν ἄρα τοῦτο πάθω, δοκεῖν φλυαρεῖν ἢ παρ' ἃ νομίζω βέλτιστα προέσθαι τισὶν ὑμᾶς ἐξαπατῆσαι.

ι΄. Ἀξιόπιστον δὲ καὶ ὅ τι ἂν ἄλλος εἴποι ἐναντιούμενός σοι τοῦτο αὐτὸ προλαβόντα εἰπεῖν, οἷον ἐν τῷ περὶ συμμοριῶν ὃ μὲν διοικεῖται ἐστίν, ὅτι δεῖ ἐναντιωθῆναι τοῖς βασιλεῖ πολεμεῖν συμβουλεύουσιν· ἐπεὶ δ' ἐκεῖθεν αὐτῷ ἀντέπιπτε, μὴ πολεμῶμεν οὖν τῷ κοινῷ ἐχθρῷ καὶ βαρβάρῳ; διὰ τοῦτο ἀξιοπίστως προλαβὼν ὃ εἶπεν ἄν τις ἐκεῖθεν κατὰ βασιλέως, τοῦτ' αὐτὸς λέγει, ἐγὼ νομίζω κοινὸν ἐχθρὸν ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων βασιλέα. εἶτα ἃ νῦν αὐτὸς εἰσηγεῖται, οὐ μὴν διὰ τοῦτο παραινέσαιμ' ἂν τοῖς ἄλλοις πόλεμον πρὸς αὐτὸν αἱρεσθαι.

ια΄. Ἀξιοπιστίας δὲ καὶ ὅσα μὴ ἔχεις ἄλλοθεν συστῆσαι, ἐξ ἀκοῆς ταῦτα πιστοῦσθαι, ἤκουον δ' ἔγωγε τινῶν ὡς οὐδὲ τοὺς λιμένας καὶ τὰς ἀγορὰς ἔτι δώσοιεν αὐτῷ καρποῦσθαι. καὶ πάλιν, ὡς δ' ἐγὼ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ γεγενημένων τινὸς ἤκουον, ἀνδρὸς οὐδαμῶς οἵου τε ψεύδεσθαι. ἀξιοπιστότερον δὲ τὸ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀκούοντας ἀναφέρειν ἔχειν, οἷον ὑμῶν ἀκηκοὼς ἔγωγε ὑμᾶς διδάσκειν ἔχω. καὶ πάλιν, ἃ παρ' ὑμῶν τῶν (654) πρεσβυτέρων αὐτὸς ἀκήκοα.

ιβʹ. Ἀξιοπιστίας δὲ καὶ τὸ ἐπικαταψεύδεσθαι, οἷον ἐν τῷ ὑπὲρ τοῦ στεφάνου, ἐν οἷς λέγει τὸν Αἰσχίνην
381 ὀψὲ Ἀθηναῖον γεγενημένον, ὀψὲ γάρ ποτε, ὀψὲ λέγω, εἶτα ἀξιοπίστως ἐπικατεψεύσατο, χθὲς μὲν οὖν καὶ πρώην [εἶτα] Ἀθηναῖος καὶ ῥήτωρ. καὶ πάλιν ἐν τῷ κατὰ Αἰσχίνου τὸ μὲν ἀληθὲς [καὶ] τὸν μὲν ἀνῄρηκεν τῶν ἐπὶ τὰς εὐθύνας ἐλθόντων, τὸ δὲ ἑξῆς ἐπικατεψεύσατο, οἷον τοῖς δὲ ἀπειλεῖ περιιών.

ιγʹ. Ἀξιοπιστίας δὲ καὶ τὸ ὡς ἀναμνησθέντα τι εἰπεῖν, οἷον μικροῦ γε ὃ μάλιστά μ᾽ ἔδει πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν παρῆλθον. τοῦ δὲ αὐτοῦ τρόπου καὶ τὸ ὡς ζητοῦντά τι εἰπεῖν, λάβε δὴ καὶ τὸ τῷ Χαβρίᾳ ψήφισμα ψηφισθέν. ὅρα δὴ καὶ σκόπει· δεῖ γὰρ αὐτὸ ἐνταῦθα εἶναί που. τὸ γὰρ μὴ ὡς παρεσκευασμένον, ἀλλ᾽ ὡς ἐπὶ καιροῦ ζητοῦντα εἰσάγειν ὅμοιόν ἐστιν αὐτοσχεδίῳ καὶ ἀξιόπιστον ποιεῖ τὸν λόγον.

ιδʹ. Παρὰ πάντα δὲ ἀξιοπιστίας τό τε ἐπισημαίνεσθαι τοῖς εἰσαγομένοις καὶ τὸ ὑπερβολαῖς χρῆσθαι. ἐπισημαίνεσθαι μέν, ὅταν λέγῃς, ὃ τοίνυν μάλιστα πάντων οἶμαι δεῖν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, φυλάξασθαι, τοῦτ᾽ εἰπεῖν ἔτι βούλομαι. τοῦτό ἐστιν ἀρχόντων τῶν προειρημένων τῷ μέλλοντι εἰσάγεσθαι. ἡ δὲ ὑπερβολὴ ἐν τῷ ἑξῆς, οἷον εἰ γάρ τις ἅπαντα ὅσα Λεπτίνης ἐρεῖ περὶ τοῦ νόμου,
382 διδάσκων ὑμᾶς, ὡς καλῶς κεῖται συγχωρήσει τούτοις ἀληθῆ λέγειν αὐτόν, ἕν γε αἰσχρὸν οὐδ᾽ ἂν εἴ τι γένοιτο, ἀναιρεθείη, ὃ συμβήσεται διὰ τοῦ νόμου κυρίου γενομένου τῇ πόλει.

ιεʹ. Ἀξιόπιστον καὶ τὸ ἐνίαις τῶν ἀντιθέσεων ὧν δοκοῦσι καθ᾽ ἡμῶν λέγειν οἱ ἀντίδικοι συγχωρεῖν καὶ

συγκατατίθεσθαι, ὡς ἐν τῷ κατὰ Μειδίου ἡ μὲν ἐκεῖθεν ἀντίθεσις, τάχα νῦν καὶ τοιαῦτα ἐρεῖ, ὡς ἐσκεμμένα πάντα λέγω ἐγώ, εἶτα ἡ παρ' αὐτοῦ συγχώρησις μεθ' ὑπερβολῆς, ἐγὼ δέ γ' ἐσκέφθαι μὲν ὁμολογῶ καὶ μεμελετηκέναι ὡς ἐνῆν μάλιστα ἐμοί.

Β΄. α΄. Κατὰ δὲ σχῆμα γίνεται ἀξιοπιστία οὕτως, ὅταν τις τοῖς ὁμολογουμένοις ἀντὶ τῶν ζητουμένων σχήμασι χρῆται, ὡς ἐκεῖ, ἆρ' ὁρᾶτε καὶ λογίζεσθε τὴν ἐπιοῦσαν ὥραν τοῦ ἔτους, εἰς ἣν ἔρημόν τινες οἴονται δεῖν τὸν Ἑλλήσποντον ὑμῶν ποιῆσαι. καὶ πάλιν ἀξιοπιστίας ἕνεκα ὡς ὁμολογούμενον τῷ σχήματι εἰσάγει, ἴστε γὰρ δή που τοῦθ' ὅτι τῶν ὑμᾶς ἀδικούντων ἓν ἑκάστῳ τίμημα ὑπάρχει. καὶ πάλιν, ἴστε μὲν οὖν ἴσως καὶ ἄνευ τοῦ παρ' ἐμοῦ λόγου ὅτι σπουδαῖος Χαβρίας ἦν ἀνήρ.

β΄. Ἀξιόπιστον δὲ κατὰ σχῆμα καὶ ὅταν τις ἐπαγγελίᾳ ἐν τῷ λόγῳ χρῆται· πάνυ γὰρ ἀξιόπιστον τὸ περὶ τῶν ζητουμένων κατεπαγγέλλεσθαι, ὡς ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην τὸ μὲν ζητούμενον εἰ θήσουσι τὸν παρεισφερόμενον νόμον, ὁ δὲ κατεπαγγέλλεται λέγων, ἐγγυώμεθα ἡμεῖς, ἐγώ, Φορμίων, ἄλλον εἴ τινα βούληται θήσειν τὸν νόμον. καὶ πάλιν, ἐγγυώμεθα, ὑπισχνούμεθα, οἱ θεσμοθέται ταῦτα 383
γραφόντων, ἐπὶ τούτοις τὸ πρᾶγμα γινέσθω.

γ΄. Ἀξιοπιστίας δὲ καὶ ὅταν τις συνδρομαῖς χρῆται, ὡς ἐν τοῖς Φιλιππικοῖς, οἷον εἰ δέ τῳ δοκεῖ ταῦτα καὶ δαπάνης πολλῆς καὶ πραγματείας εἶναι, νῦν ἡ συνδρομὴ καὶ μάλα ὀρθῶς δοκεῖ. τὸ γὰρ καθ' ἑαυτοῦ δοκοῦν τὴν πρώτην συγχωρεῖ, ἵνα τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ εἰσάγῃ.

δʹ. Πάνυ ἀξιόπιστον δὲ καὶ τοῦτο, ὅταν τις παραλείψεσι χρῆται. ἔστι μὲν οὖν καὶ περιβολὴ τὸ σχῆμα, ὅμως δὲ πολλοῖς ἐφαρμόττον κατὰ χρείας διαφόρους πολλάκις ἰδιότητά τινα ἔχει ἐν τῇ ἀξιοπιστίᾳ. ὅταν γὰρ παραλείπειν τι δοκῶν μὴ παραλείπῃς, ἐνταῦθά ἐστιν ἡ ἀξιοπιστία, ὥσπερ ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην, τὰ μὲν οὖν ἄλλα, ὅσα χρήσιμον ἑαυτὸν παρέσχεν οὗτος ὁ ἀνὴρ καὶ αὐτὸς καὶ οἱ πρόγονοι, εἶτα παραλείψει ἐχρήσατο παραλείψω. καὶ πάλιν, αἰσχρός, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ κακῶς ἔχων ὁ νόμος, ὅμοιος φθόνῳ τινὶ καὶ φιλονεικίᾳ, εἶτα μηδὲν ἔτι ἔχων εἰπεῖν ἀξιοπίστως τῇ παραλείψει ἐχρήσατο, καὶ τὸ λοιπὸν ἐῶ.

εʹ. Καὶ τὸ καθʼ ἑαυτοῦ δὲ λέγειν τινὰ ὃν τρόπον κατὰ τῶν ἀντιδίκων, ἀξιοπιστίαν ἐμποιεῖ τῷ λόγῳ.

(655) ΠΕΡΙ ΣΦΟΔΡΟΤΗΤΟΣ. Εʹ.

Αʹ. αʹ. Σφοδρότης δὲ γίνεται τριχῶς, κατὰ γνώμην, κατὰ σχῆμα, κατὰ λέξιν. καὶ κατὰ μὲν γνώμην οὕτως, ὅταν τις ἐνδόξοις προσώποις ἐπιτιμᾷ, οἷον ἐξέ-
384 στητε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῆς τάξεως, ἐφʼ ἧς ὑμᾶς οἱ πρόγονοι κατέλιπον. καὶ ἄλλο πάλιν ὅμοιον τούτῳ ἡσυχάζετε γὰρ μόνοι τῶν Ἑλλήνων, καὶ πάλιν καὶ τῶνδε ὑμεῖς αἴτιοι, τό τε πρῶτον ἐάσαντες αὐτοὺς μετὰ τὰ Μηδικὰ κρατῦναι τὴν πόλιν. σφοδρότητα δὲ ποιεῖς καὶ ὅταν πράγματα ἢ πρόσωπα ἔνδοξα μὴ ὀκνῇς διαβάλλειν, οἷον τὸ μὲν ἐπαινεῖν τοὺς προγόνους πρᾶγμα ἐνδοξότατον, ὁ δὲ Δημοσθένης πῶς εὐθὺς ἐν ἀρχῇ διέβαλεν; οἱ μὲν ἐπαινοῦντες τοὺς προγόνους λόγον εἰπεῖν μοι δοκοῦσι κεχαρισμένον, οὐ μὴν συμφέροντά γε ἐκείνοις οὓς ἐγκωμιάζουσι ποι-

εῖν. καὶ ὅλως δὲ τὸ ἐπιτιμᾶν σφοδρότητα ἔχει, ὡς ἐν ἐκείνοις, ἀμφότεροί μοι δοκοῦσιν ἁμαρτάνειν καὶ οἱ τοῖς Ἀρκάσι καὶ οἱ τοῖς Λακεδαιμονίοις συνειρηκότες.

β΄. Καὶ τὸ διαβάλλειν δὲ πρόσωπα ἔνδοξα ὡς ἀτόπως ἔχοντα σφοδρότητα ποιεῖ, οἷον ὑμεῖς δὲ ὁ δῆμος ἐκνενευρισμένοι χρήματα καὶ συμμάχους ἐν ὑπηρέτου καὶ προσθήκης μέρει.

γ΄. Καὶ ὅταν δὲ ἀτόπως τις εἰκάζῃ, σφοδρὸν ποιεῖ 385 τὸν λόγον, οἷον ὥσπερ σκορπίος ἠρκὼς τὸ κέντρον, ᾄττων δεῦρο κἀκεῖσε, σκοπῶν τίνι κακόν τι προστριψάμενος εἰς συμφορὰν καταστήσῃ. καὶ πάλιν οὔτε γὰρ μαγείρῳ μαχαίρας οὐδέν ἐστ᾽ ὄφελός ἥτις μὴ τέμνει, οὔτε βουλομένῳ δι᾽ αὐτοῦ πᾶσι κακὰ καὶ πράγματα γίνεσθαι ὁ ταῦτα ἀποδωσόμενος συκοφάντης οὐδέν ἐστ᾽ ὄφελος. καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν ἀλλὰ μανδραγόραν πεπωκόσιν ἤ τι φάρμακον ἄλλο τοιοῦτον ἐοίκαμεν ἀνθρώποις.

δ΄. Σφοδρότης δέ ἐστι καὶ ὅταν τις ὑπεραγανακτῇ, οἷον τοῦτο μὲν γὰρ οὐκ ἔχον ἐστὶν ὑπερβολὴν ἀκαθαρσίας, καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ, τοῦτο γὰρ δὴ τοὔσχατόν ἐστι, καὶ πάλιν τῆς ἐσχάτης ὕβρεως οὐδὲν ἐλλείπει.

ε΄. Καὶ ὅλως δὲ ὅπου σχεδόν τι ἐφ᾽ ὁμολογουμένοις ἀδικήμασιν αἱ κατηγορίαι γίνονται, διὰ τὸ πρόδηλα εἶναι τὰ ἀδικήματα, σφοδρότητος ὁ λόγος τυγχάνει, ὡς καὶ ἐν τῷ κατὰ Μειδίου καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἀριστογείτονος. τὸ δὲ μέγιστον εἰδέναι χρή, ὅτι ὅταν ᾖ μὴ ἰσχυρὰ ζητήματα ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν, ἀλλ᾽ ὑπάρχῃ θατέροις μὴ πρόδηλα αὐτὰ εἶναι, ὁ δὲ ὡς ἐπὶ ὁμολογουμένοις

σχεδὸν τοῖς ζητήμασι συνάγει τὸν λόγον, οἷός ἐστιν ὁ κατὰ Μειδίου.

Β'. α'. Κατὰ σχῆμα δὲ οὕτω γίνεται σφοδρότης, 386 ὅταν τις ἐπιφορικοῖς χρῆται τοῖς σχήμασιν, οἷον αἰσχρός, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ κακῶς ἔχων ὁ νόμος καὶ ὅμοιος φθόνῳ τινὶ καὶ φιλονεικίᾳ. καὶ πάλιν, εἴργετε οὖν, εἴργετε αὐτὸν τῶν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης λόγων. καὶ ἐν τῷ κατὰ Μειδίου, καὶ ταῦτα πάσχων ἐγὼ καὶ τοῦτον ὃν διεξέρχομαι τρόπον νῦν πρὸς ὑμᾶς ἐλαυνόμενος. καὶ ἐν τῷ τῆς παραπρεσβείας, τούτων οὐ γέγονεν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δεινότερα.

β'. Σφοδρότητα δὲ ἔχει καὶ τὸ τῆς ἀποστροφῆς σχῆμα. ὅς, ὦ μιαρώτατε πάντων, κεκλεισμένης σοι τῆς παρρησίας οὐ κιγκλίσιν οὐδὲ θύραις, ἃ καὶ παρανοίξειεν ἄν τις, ἀλλὰ τοσούτοις καὶ τηλικούτοις ὀφλήμασι, καὶ τούτων παρὰ τῇ θεῷ κειμένων, εἰς τὰ ἐντὸς τούτων βιάζῃ καὶ προσέρχῃ πρὸς ταῦτα, ἀφ' ὧν ἀπελαύνουσί σε οἱ νόμοι, ἀπεσχοινισμένος πᾶσι τοῖς ἐν τῇ πόλει δικαίοις. καὶ πάλιν ἐν τῷ κατὰ Μειδίου, τί λέγεις, ὦ μιαρὰ κεφαλή, σὺ τὰ σαυτοῦ παιδία ἀξιώσεις ἐλεεῖν ἢ σε τούτους, τοὺς ὑπὸ σοῦ δημοσίᾳ προπεπηλακισμένους;

Γ'. α'. Κατὰ δὲ ἀπαγγελίαν, τουτέστι κατὰ λέξιν, σφοδρότης γίνεται, ὅταν ὑπερβολὰς ποιῇς ἐν τῷ λόγῳ, οἷον πλούσιος, θρασύς, μέγα φρονῶν, μέγα φθεγγόμενος, βίαιος, ἀναιδής. ὑπερβολὴν δὲ κἀκεῖνο ἔχει, ὅταν εἴπῃς, ἡ πόλις αὐτὸν οὐ χωρεῖ. 387 οὔθ' ἡ Ἑλλὰς οὔθ' ἡ βάρβαρος τὴν πλεονεξίαν χωρεῖ τἀνθρώπου. καὶ ὅπου λέγει, προς-

κυνεῖν τοὺς ὑβρίζοντας ὥσπερ ἐν τοῖς βαρβάροις, οὐκ ἀμύνεσθαι κράτιστον ἔσται.

β΄. Πάντα ἐξαίρει τὴν ἐν τῷ λόγῳ σφοδρότητα ἐργάζονται, (656) ὡς ἐν τῷ κατὰ Κόνωνος, εἱλκόμην καὶ ἐξεδυόμην, καὶ ὑγιὴς ἐξελθὼν φοράδην ἦλθον οἴκαδε, καὶ ὅπου λέγει περὶ τῆς μητρός, οὐ γὰρ εἶπεν ἐξεληλύθει, ἀλλὰ ἐμφαντικώτερον τῇ ὀνομασίᾳ, ἐξεπεπηδήκει ἡ μήτηρ· ἐν γὰρ τῷ ὀνόματι ἡ ἔμφασις.

γ΄. Ὥσπερ δὲ πολλάκις εἴπομεν τὰς τροπὰς πολλαχοῦ μέγα δύνασθαι, τοῦτο καὶ ἐν τῇ σφοδρότητι, ὅταν λέγῃ κατὰ τῆς πονηρίας τῆς Ἀριστογείτονος σφοδρότητος ἕνεκα, κάπηλος καὶ μεταβολεὺς καὶ μόνον οὐ ζυγὰ καὶ σταθμὰ ἔχων ἅπαντα ἐπώλει.

ΠΕΡΙ ΕΜΦΑΣΕΩΣ. ϛ΄.

Α΄. α΄. Τρόπον μέν τινα αἱ τρεῖς ἀρεταὶ τοῦ λόγου, ἥ τε σφοδρότης καὶ ἡ ἔμφασις καὶ ἡ τραχύτης, εἰ καὶ τῇ προσηγορίᾳ διεστήκασι, τῇ γοῦν δυνάμει καὶ σφόδρα ἐπικοινωνοῦσιν ἀλλήλαις ἐπὶ πλείστοις, καὶ ἥ τε σφοδρότης ἐμφαντικὸς λόγος ἐστὶν καὶ ἡ τραχύτης σφοδρότητα δύναται· ὅμως δ᾽ οὖν κατὰ μὲν γνώμην ἔμφασιν 388 ποιήσεις, ὅταν συνεχῆ τὰ πράγματα λέγῃς καὶ ἐπάλληλα, ὡς ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην, ἐνίκησε μὲν τοίνυν Λακεδαιμονίους ναυμαχῶν καὶ πεντήκοντα μιᾶς δεούσης ἔλαβεν αἰχμαλώτους τριήρεις, εἷλε δὲ τῶν νήσων τὰς πολλάς, καὶ τρισχίλια αἰχμάλωτα σώματα δεῦρ᾽ ἤγαγε, καὶ δέκα καὶ ἑκατὸν τάλαντα ἀπέφηνεν ἀπὸ τῶν πολεμίων, καὶ πάλιν, ἑπτακαίδεκα μὲν πόλεις εἷλεν, ἑβδομήκοντα δὲ τριήρεις ἔλαβε, δέκα δὲ καὶ ἑκατὸν τάλαντα ἀπέφηνε, τοσαῦτα ἔστησεν τρόπαια. ἕκαστον δὲ τούτων πρᾶγμα μέν ἐστιν καθ᾽ ἑαυτό,

τὸ δὲ συνεχῶς ἕτερον ἑτέρῳ ἐπενηνέχθαι τὴν ἔμφασιν πεποίηκεν.

βʹ. Ἔμφασιν δὲ ποιεῖ καὶ τὸ ἐπισημαίνεσθαι ταῖς ποιότησιν, ὅπου λέγει, θέαμα δεινόν, καὶ πάλιν νόσημα δεινὸν καὶ χαλεπὸν καὶ φυλακῆς πολλῆς καὶ τῆς παρ' ὑμῶν ἐπανορθώσεως δεόμενον. καὶ ἐν τῷ κατὰ Μειδίου, ἀλλ' ὃ καὶ δεινόν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ σχέτλιον ἔμοιγε ἀσέβημα, οὐκ ἀδίκημα μόνον τούτῳ πεπρᾶχθαι δοκεῖ.

Βʹ. αʹ. Κατὰ δὲ σχῆμα ἔμφασις γίνεται, ὅταν τις δεικτικοῖς χρῆται, οἷον οὗτος, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ παλαιός ἐσθ' ὁ νόμος καὶ καλῶς ἔχων. καὶ πάλιν ἐν συμβουλευτικοῖς, ὁρᾶτε ταύτην τὴν πό-
389 λιν, ἐν ταύτῃ τηλικαύτῃ τὸ μέγεθος οὔσῃ. ὁρᾷς τὸν Ἀριστόλοχον τὸν Χαριδήμου; ποτὲ εἶχεν ἀγρόν, εἶτα νῦν πολλοί, πολλοῖς ὀφείλων ἐκεῖνος αὐτὸν ἐκτήσατο.

βʹ. Ἔμφασιν δέ σοι καὶ ἐρωτήσεις ποιήσουσιν, ὡς ἐν τῷ πρὸς Βοιωτὸν περὶ τοῦ ὀνόματος, εἰ δέ τις ἔροιτό σε, ὦ Βοιωτέ, πόθεν νῦν Ἀκαμαντίδος φυλῆς γέγονας καὶ τὸν δῆμον Θορίκιος καὶ υἱὸς Μαντιθέου, οὐδὲν ἄλλο ἂν ἔχοις εἰπεῖν πλὴν ὅτι κἀμὲ ζῶν ἐποιήσατο Μαντίθεος; καὶ ἐν τῷ ὑπὲρ τοῦ στεφάνου, εἰ δὲ ἀπιστεῖς, ἐρώτησον αὐτούς, μᾶλλον δ' ἐγὼ ὑπὲρ σοῦ τοῦτο ποιήσω, εἶτα ἡ ἐρώτησις, πότερον ὑμῖν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δοκεῖ μισθωτὸς Αἰσχίνης ἢ ξένος εἶναι Ἀλεξάνδρου;

γʹ. Καὶ ὅταν δέ τις ἀναιρέσεσι συνεχέσι χρῆται, ἔμφασις γίνεται ἐν τῷ λόγῳ.

Γ΄. Κατὰ δὲ τὴν ἀπαγγελίαν γίνεται τὸν αὐτὸν τρόπον ἔμφασις, ὅνπερ καὶ ἡ τραχύτης καὶ ἡ σφοδρότης.

ΠΕΡΙ ΔΕΙΝΟΤΗΤΟΣ. Ζ΄.

α΄. Δεινότης δὲ γίνεται κατὰ γνώμην μοναχῶς, εἰ δέ τις κατ᾿ ἄλλο τι οἴεται, πλεῖστον διαμαρτάνει. δεινότης δέ ἐστιν, ὅταν τις πόρρωθεν χρήσιμόν τι ἑαυτῷ προδιοικῆται, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους ὁ Δημοσθένης βουλόμενος δεῖξαι ὅτι σφαλερὸν καὶ κατὰ τῆς πόλεώς ἐστι τὸ ἕνα τῶν Θρᾳκῶν βασιλέων κύριον γενέσθαι, πόρρωθεν λαβὼν κατασκευάζει, ὅτι τὸ ἀσθενῆ εἶναι τὸν Κερσοβλέπτην, ᾧ στρατηγεῖ ὁ Χαρίδημος, τοῦτο φρουρά ἐστι Χερρονήσου, ὥστε τὸ ἐναντίον κατα- 390 λυθῆναι μὲν τοὺς πλείστους βασιλεῖς, εἰς ἕνα δὲ τὸν Κερσοβλέπτην περιελθεῖν διὰ τοῦ Χαριδήμου κίνδυνός ἐστι Χερρονήσῳ. πόρρωθεν οὖν προδιῳκήσατο τὸ ψηφίσασθαι ἀγώγιμον εἶναι τὸν ἀποκτείναντα Χαρίδημον, φοβερὸν ποιεῖ Κερσοβλέπτην, οὗτος δὲ αὐξηθεὶς κατα- (657) λύσει τοὺς ἄλλους βασιλεῖς, δι᾿ οὓς σώζεται Χερρόνησος. ὡς δ᾿ ἂν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν εἰρημένων κατάδηλόν σοι γένηται, ἔστι δ᾿ ἀνάγκη πρῶτον ἁπάντων εἰπεῖν καὶ δεῖξαι τί ποτέ ἐστι τὸ Χερρόνησον ὑμᾶς ἀσφαλῶς ἔχειν πεποιηκός· διὰ γὰρ τοῦ μαθεῖν τοῦτο καὶ τἀδίκημα σαφῶς ὄψεσθε. ἔστι τοίνυν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦτο, τελευτήσαντος Κότυος Βηρισάδην καὶ Ἀμάδοκον καὶ Κερσοβλέπτην τρεῖς ἀνθ᾿ ἑνὸς γενέσθαι Θρᾴκης βασιλέας· συμβέβηκε γὰρ αὐτοῖς μὲν ἀντιπάλους εἶναι τούτους, ὑμᾶς δὲ ὑπέρχεσθαι καὶ θεραπεύειν. τοῦτο τοίνυν βουλόμενοί τινες παῦσαι καὶ καταλῦσαι μὲν τοὺς ἑτέρους βασιλέας, παραδοῦναι δὲ τῷ Κερσο-

βλέπτῃ τὴν ἀρχὴν ἅπασαν, διαπράττονται σφίσι τοῦτο γενέσθαι τὸ προβούλευμα.

β'. Δεινότης δέ ἐστι καὶ τὸ πρὶν θεῖναι ἀνελεῖν τι πόρρωθεν ἀντιπῖπτον αὐτῷ. πῶς οὖν ἐκ τοῦ συνειπεῖν Φιλοκράτει ᾐσθημένος με δῶρα εἰληφότα ἐπὶ τὴν ἡμετέραν πρεσβείαν κεχειροτονημένος, σὺν ἡμῖν ὑπέμεινας πρεσβεύειν καὶ οὐκ ἐξωμόσω; πρὸς τοῦτο ἀντιθεὶς ἄνευ προτάσεως τὴν ἀντίθεσιν ταύτην, τότε τὴν λύσιν ἐπήνεγκεν. 391 ὡμολογήκειν γὰρ τοῖς αἰχμαλώτοις λύτρα κομιεῖν, καὶ διὰ τοῦτο δεύτερον ἐπρέσβευσα, ἵνα αὐτοὺς λύσωμαι καὶ σώσω εἰς δύναμιν· δεινὸν οὖν ψεύσασθαι καὶ προέσθαι ἀτυχοῦντας ἀνθρώπους πολίτας. πρότασις ἂν ἔδοξεν εἶναι καὶ πλάττεσθαι πρὸς τὸ συμβὰν μετατεθειμένος, νῦν δὲ πρὶν θεῖναι τὴν πρότασιν προλαβὼν ἔθηκε τὸ κατὰ τοὺς αἰχμαλώτους τῇ ἀντεξετάσει τῶν χρόνων. ἐν ᾗ διετρίβομεν ἐν Μακεδονίᾳ, τί ἑκάτερος προείλετο πράττειν; ἐγὼ μὲν τοίνυν τοὺς αἰχμαλώτους ἀνασῴζειν καὶ αναζητεῖν καὶ παρ' ἐμοῦ χρήματα ἀναλίσκειν, οὗτος δὲ αὐτίκα ἀκούσεσθε τί ποιῶν διετέλεσεν. τοῦτον τὸν τρόπον προδιοικησάμενος τὰ περὶ τοὺς αἰχμαλώτους νῦν προάγει καὶ αὐτὴν τὴν πρότασιν ἐπὶ προδιῳκημένῃ τῇ λύσει, ὅταν δ' οὗτος αὐτίκα δὴ λέγῃ πρὸς ὑμᾶς, τί δήποτε ὡς φῄς, ὦ Δημόσθενες, ἀπὸ τοῦ συνειπεῖν ἐμὲ Φιλοκράτει γνοὺς οὐδὲν ὑγιὲς πράττοντας ἡμᾶς, τὴν μετὰ ταῦτα πρεσβείαν τὴν ἐπὶ τοὺς ὅρκους συνεπρέσβευσας πάλιν καὶ οὐκ ἐξωμόσω; ταῦτα μέμνησθε, ὅτι τούτοις ὡμολογήκειν, οὓς αὐτὸς ἐλυσάμην, ἥξειν καὶ κομιεῖν λύτρα καὶ σώσειν εἰς δύναμιν· δεινὸν οὖν ἦν ψεύσασθαι καὶ προέσθαι δυστυχοῦντας ἀνθρώπους πολίτας.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ. Η΄.

α΄. Ἐπιμέλεια δὲ γίνεται καθολικῶς τριχῇ, κατὰ γνώμην, κατὰ σχῆμα, κατὰ ἀπαγγελίαν. κατὰ μὲν γνώ- 392
μην, ὅταν τις μὴ χωρίζῃ τὰ νοήματα ἀπ' ἀλλήλων μηδὲ διιστᾷ, ἀλλὰ συνάπτῃ αὐτὰ ἀλλήλοις, καὶ ὅταν τις μικταῖς ἐπινοίαις καὶ παντοδαπαῖς χρῆται οἷον ἔξωθεν ἐπαγόμενος καὶ ἐκ τῶν ὑπολειπομένων ἐπιλαμβάνων, καὶ ὅταν τις μὴ ψιλὰ τὰ πράγματα ἐκτίθηται, ἀλλὰ μετὰ τῶν παρακολουθούντων αὐτοῖς καὶ τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως, οἷον ἢ τρόπον λέγων ἢ χρόνον ἢ αἰτίαν ἢ τόπον, καὶ ὅταν τις τροπαῖς χρῆται, ἐπιμέλεια γίνεται.

β΄. Κατὰ δὲ σχῆμα ἐπιμέλεια γίνεται οὕτω, τῷ μερισμοῖς χρῆσθαι.

γ΄. Κατὰ δὲ τὴν ἀπαγγελίαν γίνεται ἐπιμέλεια, ὅταν πυκνὴ καὶ ἐπάλληλος ἡ ἀπαγγελία ᾖ καὶ ὅταν ῥηματικὴ ἀντὶ ὀνοματικῆς.

ΠΕΡΙ ΓΛΥΚΥΤΗΤΟΣ. Θ΄.

α΄. Γλυκύτης δὲ γίνεται καθολικῶς τριχῇ, κατὰ γνώμην, κατὰ σχῆμα, κατὰ ἀπαγγελίαν. κατὰ μὲν γνώμην οὕτως, ὅταν τις ταῖς ἔξωθεν ἐπινοίαις χρῆται, οἷον ἐξ ἱστοριῶν καὶ παροιμιῶν καὶ μύθων.

β΄. Κατὰ δὲ σχῆμα γίνεται γλυκύτης, ὅταν τις ταῖς 393
ἀπαγγελίαις καινοπρεπέσι χρῆται.

γ΄. Κατὰ δὲ ἀπαγγελίαν, ὅταν τις τροπαῖς χρῆται, τροπαῖς δὲ μὴ τραχείαις, ἀλλ' ὑφειμέναις, καὶ ὅταν (658)
τις κεκινημένῃ χρῆται τῇ λέξει.

ΠΕΡΙ ΣΑΦΗΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΟΤΗΤΟΣ. Ι΄.

α΄. Σαφήνεια δὲ καὶ καθαρότης γίνεται κατὰ γνώμην, κατὰ σχῆμα καὶ κατὰ ἀπαγγελίαν. κατὰ μὲν γνώμην οὕτως, ὅταν τις μὴ ἀναστρέφῃ τὰ πράγματα, ἀλλὰ

καθ᾽ ἣν ἐπράχθη τάξιν, κατὰ ταύτην διεξίῃ, καὶ ὅταν μὴ ἔξωθέν τινα ἐπεμβάλλῃ νοήματα αὐτοῖς, ἀλλ᾽ αὐτὰ τὰ πραχθέντα διεξίῃ, καὶ ὅταν τὰ γνώριμα ὡς γνώριμα καὶ τὰ ἀμφισβητούμενα ὡς ἀμφισβητούμενα διεξίῃ.

β΄. Κατὰ δὲ σχῆμα σαφήνεια καὶ καθαρότης γίνεται οὕτως, ὅταν τις ἐπιστροφαῖς χρῆται καὶ ὅταν τις μεταβαίνων ἀφ᾽ ἑτέρου ἐφ᾽ ἕτερον πρᾶγμα τοῦ μὲν συμπληρώσει, τοῦ δὲ ἐπαγγελίᾳ χρῆται.

γ΄. Κατὰ δὲ ἀπαγγελίαν οὕτως, ὅταν τις κοινοτέροις τοῖς ὀνόμασι χρῆται καὶ τοῖς σημαντικοῖς τοῖς σφόδρα καὶ ἐναργεστέρως δηλοῦσι τὰ πράγματα, καὶ ὅταν ἀφηγηματικοῖς σχήμασι χρῆται, καὶ ὅταν τις ἰσοδυναμοῦσιν ἥκιστα χρῆται, [τὰ τροπικὰ λέγει καὶ μεταφορικὰ ἰσοδυναμοῦντα τοῖς κυρίοις δηλονότι,] καὶ ὅταν τις πρᾳοτέροις ἀντὶ τῶν τραχέων.

394 ΠΕΡΙ ΒΡΑΧΥΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΙΑΣ. ΙΑ΄.

α΄. Βραχύτης δὲ καὶ συντομία γίνεται κατὰ γνώμην, κατὰ λέξιν. κατὰ μὲν γνώμην οὕτως, ὅταν τοῖς ἀναγκαίοις εὐθὺς συμπλέκηται τῶν πραγμάτων, καὶ ὅταν τις μὴ πᾶσιν ὡς προηγουμένοις χρῆται, ἀλλὰ τοῖς μὲν ὡς προηγουμένοις, τοῖς δὲ μὴ οὕτω.

β΄. Κατὰ λέξιν δὲ γίνεται βραχύτης καὶ συντομία, ὅταν τις μὴ ταῖς παραφραστικαῖς τῶν λέξεων, ἀλλὰ ταῖς εὐθείαις χρῆται, ὅταν μὴ ἐπαγωνίζηται τῇ λέξει τὰ ἰσοδυναμοῦντα παρατιθείς, ἀλλὰ δηλώσας τὸ πρᾶγμα τῇ σημαινούσῃ λέξει εὐθὺς ἀπαλλαγῇ καὶ ἐν ὀλίγῳ, καὶ ὅταν τις μὴ φιλοτιμῆται πρὸς τὴν λέξιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ πράγματα ἀποβλέπῃ.

ΠΕΡΙ ΚΟΛΑΣΕΩΣ ΛΟΓΟΥ. ΙΒ΄.

Α΄. α΄. Κολάζεται δὲ ὁ λόγος καθολικῶς τριχῇ, κατὰ γνώμην, κατὰ σχῆμα, κατὰ λέξιν. κατὰ μὲν γνώμην οὕτως, ὅταν τις μὴ ἐνδιδῷ ταῖς ἔξωθεν ἐπινοίαις, καὶ

ὅταν δὲ συναναγκασθεὶς χρῆσθαί τινι ἐπινοίᾳ, μὴ ἁπλῶς εἰσάγῃ αὐτήν, ἀλλ' ἐπισημαίνηται ὅτι συνηναγκάσθη, καὶ θεραπεύῃ, καὶ ὅταν τις μὴ ἀπεσχισμένα νοήματα τῶν ὑποκειμένων τιθῇ ἁπλῶς, ἀλλ' ὡς ἔνι μάλιστα σύνεγγυς.

β΄. Κατὰ δὲ σχῆμα γίνεται κόλασις οὕτως, ὅταν τις 395 διακόπτῃ τὰς ὑποστάσεις τῶν λόγων, ὅταν παραιτήσεσι χρῆται, ὅταν ἐπιδιορθώσεσι χρῆται.

γ΄. Κατὰ δὲ ἀπαγγελίαν οὕτως, ὅταν τις τῇ οἰκείᾳ λέξει τῶν πραγμάτων ἀντὶ τῆς τροπῆς χρῆται, καὶ ὅταν ὑπερβολαῖς ἧττον χρῆται, καὶ ὅταν δέ ποτε συναναγκασθῇ χρήσασθαί τινι τροπικῇ ὑπερβολῇ, παραιτῆται. καθ' ὃν δὲ τρόπον γίνεται τοῦτο ῥᾴδιον δεῖξαι.

Β΄. α΄. Καὶ ἄλλαι δέ εἰσι περὶ λόγους, ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ ποίησιν ἰδέαι, καὶ πόρρω καὶ ἐγγὺς ἀλλήλων, ἃς ἅμα μὲν πάσας λαβεῖν οὐ ῥᾴδιον, μέρος δὲ ἕκαστος ἀποτεμνόμενος κατὰ τοῦτο ηὐδοκίμησεν, Ὅμηρον δὲ ποιητὴν ἐξαιρῶ λόγου. ὅταν οὖν τις ἀγώνισμα ποιήσηται διὰ πάντων τῶν καλῶν τούτων διεξελθεῖν καὶ πάσας μίξεις μῖξαι περὶ τοὺς λόγους, πρῶτον μὲν χρὴ τὰ ἤθη πρέποντα τοῖς καιροῖς ἀποδοῦναι, ἔπειτα τὰς συζυγίας, οὗ μὲν ἀκρίβεια, ἐνταῦθα ὥραν προσθείς, οὗ δὲ βραχύτης, ἐνταῦθα τάχος, τῷ δὲ περιττῷ σαφήνειαν, χάριν δὲ οὗ σεμνότης, οὗ δὲ εὕρεσις, ἐνταῦθα διαχείρισιν, οὗ δὲ τολμήματα, ἐνταῦθα ἀσφάλειαν. σκοτοδινιᾷ δὲ 396 ἐνταῦθα πᾶς ἀκροατὴς καὶ οὐκ ἔχει τί γένηται, ἀλλ' ὥσπερ ἐν τῇ παρατάξει κυκλούμενοι θορυβοῦνται καὶ ὡς ἕκαστος ἔχει φύσεως, οὕτως ἐπαινεῖ ὁ μὲν τῆς λέξεως τὴν ἀκρίβειαν, ὁ δὲ τοῦ νοῦ τὴν λεπτότητα, ὁ δὲ ὡς ὡραῖα, ὁ δὲ ἄλλος ἄλλο τι.

β΄. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς μόρια ἐν τῷ εἴδει τῆς ῥητορικῆς εὑρίσκεται, εἴη ἂν καὶ ὁ ῥήτωρ τοιοῦτος· (639)

φρονίμου μὲν γάρ ἐστιν οἶμαι καὶ σώφρονος γνῶναι τὴν ἀξίαν ἑκάστου τῶν πραγμάτων, δικαίου δὲ τὰ πρέποντα καὶ ἑαυτῷ καὶ ἑτέροις ἀποδοῦναι, ἀνδρείου δὲ μὴ φοβηθῆναι τἀληθὲς εἰπεῖν· ὁ δὲ αὐτὸς νεμεσῶν ἅπασι τοῖς ἐναντίοις τούτων. εἰκότως ἐνέχεταί τισιν, ὡς ἂν μὴ δόξῃ, ὡς ἀλλότριοι τοῦ λέγοντος οἱ λόγοι καὶ μείζω τὴν
397 δόξαν τῆς ἀληθείας ἐφελκόμενοι. τοῦ ῥήτορος τοίνυν ἐστὶ καὶ ταῦτα, τὸ ἰδεῖν τὰ βέλτιστα καὶ ἐξειπεῖν καὶ διαχειρίσαι ἕκαστα, τὰς ἁρμονίας φυλάξαι καὶ τὴν ἀεὶ πρέπουσαν τῷ καιρῷ τάξιν καὶ προαίρεσιν, σωφρονίσαι, προτρέψαι, κατασχεῖν, ὅτου δέοι, τοῦτ᾽ εἰσενέγκασθαι· κάλλους τε καὶ τοῦ νοῦ καὶ ῥώμης καὶ σωφροσύνης ὅλως μετέχοντας τοὺς λόγους ἀποδεῖξαι τῇ πυκνότητι τῶν ἐνθυμημάτων, τῇ συμμετρίᾳ τῶν ῥημάτων, ταῖς ἁρμονίαις, τῇ περινοίᾳ, τοῖς σχήμασι, ταῖς χάρισι τῶν κεφαλαίων, τοῦ βουλήματος, τῶν ὑποθέσεων.

γ'. Αἱ μὲν γάρ εἰσιν ἐγκωμιαστικαί, αἱ δὲ συμβουλευτικαί, αἱ δὲ δικανικαί. τῶν δὲ δικανικῶν αἱ μέν εἰσι κατ᾽ οὐσίαν, αἱ δὲ κατ᾽ ἰδιότητα, αἱ δὲ κατὰ ποιότητα, καὶ πάλιν αὖ τῶν δικανικῶν λόγων οἱ μὲν οἶμαι βραχύτατοί εἰσιν, οἱ δὲ μήκιστοι, οἱ δὲ [τῶν] διὰ μέσου τούτων. οἱ δὲ συμβουλευτικοὶ τοῦ δικανικοῦ τῇ μὲν φύσει βραχύτεροί εἰσι, καίτοι εἰσὶ μὲν καὶ οἱ συμβουλευτικοὶ ὡσπερεὶ μακρότεροι τῶν δικανικῶν, οἱ δὲ δικανικοὶ τῶν ὁμοειδῶν, οἱ δ᾽ ἐγγὺς πλήθει· ἀλλ᾽ οὔτε οὗτοι τούτων χωρὶς τίθενται οὔτε ἐκεῖνοι τούτων οὐδὲν διαφέρουσι· τῇ μὲν γὰρ τῶν πραγμάτων τύχῃ καὶ ἐπ᾽ ἔλαττον καὶ ἐπὶ πλεῖον προέρχονται, αὐτό τε ἑαυτοῦ ἑκάτερον καὶ τοῦ ἑτέρου, τῇ ὅλῃ φύσει τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου πλέον τι. τοῦτο δὲ σημεῖον, ὅτι μὴ ὁ συμβουλευτικὸς πολὺ βραχύτερος τοῦ μηκίστου [καὶ] ἀγωνιστικοῦ, οὕτως οὐ μόνον ταῖς ἰδέαις, ἀλλὰ καὶ τῇ συμ-

μετρίᾳ κεχωρίσθαι βούλεται τὰ ἀγωνίσματα ἀλλήλων, ὡς ἐπὶ πλῆθος εἰπεῖν· ὁ τοίνυν συμβουλεύων ἐρεῖ πάντα 398 *ἃ δεῖ, ἐρεῖ δὲ ἐν ἐλάττοσιν ἢ δίκην ἀγωνιζόμενος· ὁ δὲ ἀγωνιζόμενος ἐρεῖ πάντα καθάπερ ὁ συμβουλεύων.*

δ´. Τριῶν τοίνυν ὄντων εἰδῶν τοῦ λόγου καὶ τῆς περὶ ταῦτα τύχης τῶν πραγμάτων, φημὶ ἐμπίπτειν εἰς τὸ αὐτὸ ἄλλα εἴδη, ἃ δεῖ ἀναλαμβάνοντα κεραννύναι, ὥσπερ καὶ ὁ τοῦ Δημοσθένους λόγος [ἔχει οὕτως] ὁ τὴν φυλακὴν δοὺς Χαριδήμῳ τῶν τριῶν που μετέχει γενῶν· τὸ μὲν γὰρ τῶν παρανόμων μέρος ἄντικρυς ἐφ᾽ ἑαυτοῦ δικανικόν ἐστιν ἐλέγχον τὸν Ἀριστοκράτην ὅτι παρὰ τοὺς νόμους εἴρηκε· τὸ δὲ αὖ περὶ τοῦ συμφέροντος συμβουλευτικόν τινα ἔχει τύπον, ὡς οὐ χρὴ Κερσοβλέπτην ἐᾶν μείζω γενέσθαι· τρίτον δὲ ἐπὶ τούτοις ἐστὶ τῷ ἐγκωμιαστικῷ τρόπῳ προσῆκον, Χαριδήμου ψόγος. ταῦτα πάντα εἰς ἓν περιΐσταται τὸ δικανικὸν καὶ γέγονέ τις αὐτῶν κρᾶσις καὶ μῖξις τοιαύτη καὶ οὔτε τὸ ἕτερόν ἐστιν οἷον τὸ ἕτερον, ἀλλ᾽ ὅσον τὸ πρᾶγμα ἐθέλει, τοσοῦτον διαφέρει, καὶ οὐδὲν ἀπέρρωγεν ἀλλήλων τὰ εἴδη, ὡς μὴ ὁμολογούμενον αὐτὸν ἑαυτῷ τὸν ἅπαντα εἶναι λόγον.

ε´. Εἰδέναι δὲ χρὴ ὅτι τῶν μὲν συμβουλευτικῶν ζητημάτων αἱ ὑποθέσεις αἵδε, τὸ δίκαιον, τὸ συμφέρον, 399 *τὸ δυνατόν, τὸ ῥᾴδιον, τὸ ἀναγκαῖον, τὸ ἀκίνδυνον, τὸ καλόν, τὸ εὐσεβές, τὸ ὅσιον, τὸ ἡδὺ καὶ τὰ ἐναντία τούτοις. συνίσταται δὲ τὸ μὲν δίκαιον νόμῳ, φύσει, ἔθει, τὸ δὲ νόμῳ δίκαιον θεωρεῖται ἐν προστάξει καὶ ἐν ἀπαγορεύσει. τὸ δὲ συμφέρον συνίσταται ἐκ τόπων τεσσάρων, οὗτοι δέ εἰσιν οἵδε, τήρησις ὧν ἔχομεν ἀγαθῶν, ἐπίκτησις ὧν οὐκ ἔχομεν ἀγαθῶν, ἀποφυγὴ τῶν περιεστώτων κακῶν, κώλυσις τῶν ἐπιφερομένων κακῶν. τὸ δὲ δυνατὸν συνίσταται ἐκ προσώπων καὶ τῶν*

τούτοις προσφερομένων. τὸ δὲ ῥᾴδιον συνίσταται ἐκ τούτων, τοῦ ἐλαττόνων πόνων ἢ δαπάνης ἢ κινδύνων ἤ τινος ἄλλου τῶν τοιούτων πρὸς ἐναντίον δεῖσθαι. τὸ δὲ ἀναγκαῖον συνίσταται ἐκ τοῦ μὴ κατ' ἔμφασιν ἄλλως πρᾶξαί τινα ἃ βούλεται ἢ ὡς ἂν ἡ ἀνάγκη προσαναγ-
(660) κάζῃ, ἐκ τοῦ μὴ [προσαναγκάζεσθαι] φόβους καὶ ταραχὰς καὶ λύπας καὶ τὸ ἐν ταῖς ἀνάγκαις βίαιον ἐκφυγεῖν ἄλλως πως ἢ οὕτως, ἢ ὡς ἡ ἀνάγκη προσαναγκάζει, ἐκ τοῦ ἀναγκαῖον αὐτὸ εἶναι πάντως ὁρίζεσθαι, οἷον τὸ ἀποθανεῖν. τὸ δὲ ἀκίνδυνον συνίσταται ἐκ τούτων, τοῦ μηδὲν δέος εἶναι παθεῖν μήτε ὑπὸ θεῶν μήτε ὑπὸ ἐχθρῶν μήτε ὑπὸ κρειττόνων τινῶν μήτε ὑπὸ τοῦ νόμου. τὸ δὲ καλὸν συνίσταται ὡς ὅρῳ περιλαβεῖν ἐκ τῶν ἐπαίνων τῶν ἀγαθῶν. ταῦτα δέ ἐστι τὸ εὐσεβές, αἱ τιμαί, οἱ ἔπαινοι, αἱ μνῆμαι, αἱ φιλίαι, αἱ πίστεις, τῶν προγόνων αἱ δόξαι, καὶ τὰ ὑπάρχοντα τοῖς ἔργοις, ἃ οὐ δεῖ καταισχύνειν, καὶ τὸ τηρεῖν τὰ πρέποντα ἐν τῷ βίῳ, οἷον εὐταξίαν, ἁπλότητα, ἀλήθειαν, φιλίαν· ὑπάρ-
400 χοι δ' ἂν εἰ ** πρὸς τούτοις συνίσταται τὸ καλὸν καὶ ἐκ τοῦ τὰ τῶν ἄλλων ἐπαινεῖν καὶ παραβάλλειν. καὶ ὅλως ὅσα κατὰ ἀρετὴν καὶ ἀρετῆς ἔργα· πάντα γὰρ ταῦτα τοῦ καλοῦ. ἀντίκειται δὲ τούτοις τὰ ἐναντία. τὸ δὲ εὐσεβὲς συνίσταται ἐκ τῆς φυσικῆς παρατηρήσεως τῶν πρὸς τοὺς θεοὺς δικαίων καὶ νομίμων. τὸ δὲ ὅσιον συνίσταται ἐκ τῆς τηρήσεως τῶν δικαίων τῶν πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ταύτης πρόνοιαν, καὶ τοὺς γονεῖς καὶ εὐεργέτας καὶ παιδευτὰς καὶ τοὺς κατὰ γῆς. τὸ δὲ ἡδὺ συνίσταται ἐκ τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἡδονῶν· τῶν δὲ ἡδονῶν αἱ μὲν γίνονται ἀπὸ γεύσεως, αἱ δὲ ἀπὸ ὄψεως, αἱ δὲ ἀπὸ ἀκοῆς, αἱ δὲ κατὰ διάνοιαν, ἃς μείζονας καὶ καθαρωτέρας εἶναι συμβέβηκε.

ϛ'. Τῆς δὲ ἐγκωμιαστικῆς, ἐπειδὴ καὶ ἔξω ζητημά-

των ἐστίν, αἱ ὑποθέσεις εἰσὶν ἢ ἀπὸ προσώπων, ἢ ἀπὸ πραγμάτων, ἀφ' ὧν καὶ οἱ ἔπαινοι καὶ τὰ ἐγκώμια καὶ οἱ ὕμνοι καὶ τὰ ἀντικείμενα τούτοις, οἱ ψόγοι. τῶν τοίνυν ἐπαινετικῶν τὸ μέν τι ἔπαινος καλεῖται, τὸ δὲ ὕμνος, τὸ δὲ ἐγκώμιον· ὕμνος μὲν εἰς θεοὺς μηδὲν ἔχων ἐναντίον, ἔπαινος δὲ τὸ ἐπὶ μικροῖς γινόμενον, οἷον τὸ εὖ καὶ καλῶς· καὶ γὰρ ταῦτα ἐπαινετικά ἐστι, καὶ πάλιν ὁ μὲν ἀγαθός, ὁ δὲ ἀνδρεῖος, ὁ δὲ δίκαιος· τὸ δὲ ἐγκώμιον ἐπὶ μεῖζον ἐξαίρει, διόπερ κατὰ διέξοδον γίνονται. λαμβάνονται δὲ οἱ ἔπαινοι κατὰ τρόπους τέσσαρας, αὐξήσει, παραλείψει, παραβολῇ, εὐφημίᾳ. αὐξήσει μὲν οὖν, οἷον εἴ τις θέλοι τὰ τοῦ μύρμηκος ἔργα 401
ἐπαινῶν λέγειν ὅτι οἰκονομικώτατός ἐστι περὶ τὴν τῶν καρπῶν συγκομιδὴν καὶ περὶ τὴν τούτων ἀπόθεσιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀγαθὸς προϊδέσθαι τὰς ὥρας τῶν θεῶν καὶ φρονιμώτατος πρὸς τοὺς καιροὺς παρασκευάζεσθαι, καὶ ὅσα ἄν τις εὕροι μύρμηκα αὐξῶν. παραλείψει δὲ ὅταν τὰ προσόντα δυσχερῆ τοῖς ἐγκωμιαζομένοις καὶ ἅπερ ἄν τις εἴποι ψέγων, παραλείποντες μόνα ἐξαγγέλλωμεν τὰ ἐπαίνου ἄξια, οἷον εἰ τὸν Ἀλέξανδρον ἐπαινοῦντες τὰς μὲν λοιπὰς πράξεις αὐτοῦ ἐξηγοίμεθα, ὡς διέβη τὸν Γράνικον, ὡς μέχρι Κιλικίας προῆλθεν, ὡς τὰ μέχρι τοῦ Ὠκεανοῦ πάντα ἔθνη κατεστρέψατο, παραλείποιμεν δὲ τὴν Κλείτου ἀναίρεσιν καὶ τὴν περὶ τοὺς πότους αὐτοῦ σπουδήν, καὶ ὅτι Μηδικὴν ἐσθῆτα μετημφιάσατο, καὶ προσκυνεῖσθαι ὁμοίως τῷ Περσῶν βασιλεῖ ἠξίου, καὶ ὅσα τοιαῦτα ἦν αὐτῷ. τῇ δὲ παραβολῇ, ὅταν μείζω μὲν τὰ τοῦ ἐπαινουμένου ἀποφῆναι θέλοντες ἐκ τῶν πρὸς ἄλλα ἀποδεικνύωμεν, ὡς ὁ Δημοσθένης τὰ τοῦ Κόνωνος ἔργα τὰ περὶ τὸν τειχισμὸν μεγάλα ὑποδεῖξαι βουλόμενος τῶν Θεμιστοκλέους αὐτὰ βελτίω φησίν. εὐφημίᾳ δὲ ὅταν τὰ δυσχερῆ μὴ παραλείποντες ἐπὶ

τὸ εὐφημότερον ταῦτα ἐξηγησώμεθα, οἷον εἰ τὸν Ἀλέξανδρον ἐπαινοῦντες τὴν τῆς Ἑλένης ἁρπαγὴν λέγοιμεν
402 οὐκ ἀδίκημα οὐδὲ μοιχείαν οὐδὲ ἁμάρτημά τι περὶ τὸν Μενέλαον τὸν ξένον γενόμενον, ἀλλ' ὡς τοῦ Διὸς ἐπεθύμησε κηδεστὴς γενέσθαι, καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς Ἑλένης, ὡς οὐχ ἥμαρτε καταλιποῦσα τὸν ἄνδρα καὶ τὴν θυγατέρα καὶ τὸν οἶκον, ἀλλ' ὡς ἔνδοξος γενέσθαι ἐσπούδαξε.

ζ'. Τοῦ δὲ μὴ φορτικῶς ἐπαινεῖν, δύνασθαι δ' ὁποσαχῶς ἂν χρεία γένηται ἐν τοῖς πολιτικοῖς ζητήμασι, τρόποι εἰσὶν οἵδε. πρῶτον μὲν ὅταν τις μὴ ὡς ἐπιβου-
(661) λεύσας αὐτὸς καὶ παρεσκευασμένος, ἀλλ' ὡς συναναγκασθεὶς [καὶ] ἐπὶ τοῦτο δοκῇ συνενεχθῆναι· δεύτερον δὲ ὅταν τις τὰ μὲν ἀποδιωθῆται, τὰ δὲ διεξίῃ· τρίτος τρόπος, ὅταν πρὶν εἰπεῖν τι συγγνώμην ἐφ' οἷς ἂν μέλλῃ λέγειν αἰτῆται παρὰ τῶν δικαστῶν· τέταρτον ὅταν ἐν τοῖς κοινοῖς τὸν ἔπαινον ἔχῃ· πέμπτον, ὅταν καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀκούουσι προσήκειν φάσκῃ ἀποδέχεσθαι αὐτά· ἕκτον, ὅταν καὶ τοὺς ἀντιδίκους οἷός τε ᾖ τις ἐπιδεικνύναι τὸ αὐτὸ ποιοῦντας, καὶ δεινὸν εἶναι φάσκῃ ἐκείνους μὲν ποιεῖν ὑπὲρ τῆς αὑτῶν ὠφελείας, αὐτὸν δὲ μή.

η'. Περὶ ψόγου. ὁ δὲ ψόγος ἐν τρισὶ τρόποις λαμβάνεται· καὶ γὰρ κατὰ τὴν αὔξησίν ἐστι ψέγειν, καὶ κατὰ παράλειψιν, καὶ κατὰ παραβολήν, κατὰ εὐφημίαν δὲ οὐκέτι, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐναντίον τῇ εὐφημίᾳ, δυσφημίαν. κατὰ δυσφημίαν ψόγος γίνεται, ὅταν τὰ καλῶς
403 πεπραγμένα ἐπὶ τὸ δυσφημότερον ἐξαγγέλληται, οἷον εἰ λέγοι τις ὡς ὁ Μενέλεως οὐχ ὑπὲρ μεγάλων πραγμάτων, οὐχ ὑπὲρ ὧν ὁ βάρβαρος ὕβρισεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀγανακτῶν ἐπὶ τὴν Τροίαν ἐστράτευσε, μιᾶς δὲ γυναικὸς ἕνεκα οὐκ ἀγαθῆς, ὡς καὶ ὁ τραγικός φησιν,

ὦ πλὴν γυναικὸς οὕνεκα στρατηλατεῖν,
τἄλλ' οὐδέν.

ΠΕΡΙ ΣΥΝΘΕΣΕΩΣ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΩΣ. ΙΓ'.

Α'. α'. Σύνθεσίς ἐστιν ἡ μὲν συνεχὴς ἡ διὰ πλειόνων ἑξῆς εἰρομένη, ὡς τὸ νόσημα γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐμπέπτωκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα χαλεπόν, ἡ δὲ λελυμένη, τότε μὲν κεχυμένη, ὥσπερ τὸ ἔστω, γινέσθω ταῦτα, οὐδὲν ἀντιλέγω, ἡ δὲ κατὰ περίοδον, ἥτις ἐστὶν σύνταξις κώλων καὶ κομμάτων εἰς διάνοιαν ἀπηρτισμένη φράσις, ὥσπερ τὸ καὶ σπουδαῖα νομίζων, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἀναγκαῖα τῇ πόλει πειράσομαι περὶ αὐτῶν εἰπεῖν ἃ νομίζω συμφέρειν.

β'. Τὸ δὲ κῶλόν ἐστι σύνθεσις ὀνομάτων δύο καὶ πλειόνων, ὡς τὸ οὐ προφάσεως ἀπορῶ δι' ἣν Νικίᾳ βοηθῶ. κόμμα δ' ἐστὶ κώλου μέρος καθ' αὑτὸ μὲν τιθέμενον, ὡς τὸ γνῶθι σαυτὸν καὶ μηδὲν ἄγαν. μεθ' ἑτέρων δὲ ὡς τὸ ἀντιβολῶ πρὸς παίδων, πρὸς γυναικῶν, πρὸς τῶν ὄντων ὑμῖν ἀγαθῶν.

γ'. Περίοδος δὲ ἐκ μὲν ἑνὸς κώλου συνίσταται, ὡς τὸ τὸ γὰρ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται, αἱ δὲ ἐκ δύο κώλων, ὥσπερ τὸ τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς τι μὴ δοῦναι γνώμῃ χρησαμένων ἐστὶν ἔργον ἀνθρώπων, τὸ δὲ τοὺς ἔχοντας ἀφελέσθαι φθο- 404
νούντων. ἐκ τριῶν δέ, ἄνδρες δικασταί, μάλιστα μὲν εἵνεκα τοῦ νομίζειν συμφέρειν λελύσθαι τὸν νόμον, εἶτα καὶ τοῦ παιδὸς εἵνεκα τοῦ Χαβρίου ὡμολόγησα τούτοις ὡς ἂν οἷός τε ὦ συνερεῖν. ἐκ δὲ πλειόνων, οἱ μὲν ἐπαινοῦντες, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς προγόνους ὑμῶν λόγον εἰπεῖν μοι δοκοῦσι κεχαρισμένον, οὐ μὴν συμφέροντά γε ἐκείνοις οὓς ἐγκωμιάζουσι ποιεῖν.

δʹ. Σύνθεσις δὲ ἡ μὲν συνεχὴς καὶ λελυμένη ἔργοις καὶ πάθεσι πρέποι ἄν, ἡ δὲ κατὰ περίοδον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς καὶ προοιμίοις καὶ ἐνθυμήμασι.

εʹ. Φράσις δὲ ἀσαφὴς γίνεται, ὅταν λίαν ἀπηρχαιωμένῃ χρῆταί τις καὶ ἀμφιβόλῳ, ὥσπερ τὸ

ὦ Ζεῦ γένοιτο καταβαλεῖν τὸν σῦν ἐμέ.

ἢ κατ' ἄλλον τρόπον, οἷον χρόνον ἢ αἰτίαν ἢ τόπον.

ϛʹ. Πλεονάζει δὲ φράσις, εἰ διπλασιάζεται ὄνομα ἔχουσα χωρὶς χρείας, ὥσπερ ἔλεξα, εἶπον, ἔφρασα. καὶ εἰ ἐπὶ τῶν προειρημένων ἃ εἴπομεν, ταὐτὰ εἴπωμεν καὶ μετὰ ταῦτα.

ζʹ. Ματαία ἐστὶ φράσις ἡ ἐν βαρβάροις ὀνόμασι, κεκαινοτομημένοις καὶ παρακεχαραγμένοις· διὸ καὶ ἄκαιρος φαίνεται τὰ ἑτέρων ὀνόματα ἄλλοις ἀκαίρως προσνέμουσα καὶ μὴ τὰ πράγματα φράζουσα.

403 * * καὶ μὴν εἰ μὲν ἄλλου του χάριν λόγος εὑρέθη ἢ τοῦ πείθειν, ἴσως ἄν τις ἀμφισβήτησις ἦν· ὅτε δὲ ἐστὶν εὔδηλον ὅτι ἐφ' ἓν τοῦτο πᾶσα ἡ τῆς λογικῆς δυνάμεως ἕξις ὥρμηται,
(662) δυοῖν ἀνάγκη δήπου θάτερον, ἢ μὴ ὀρθῶς ἔχειν μηδ' ἱκανὸν φαίνεσθαι τὸν λόγον, ἢ ὁμοῦ βέλτιστόν τε εἶναι καὶ κρατεῖν τῶν ἀκουόντων. φιλανθρωπίας δὲ κοινῆς καὶ τῆς πρὸς ἅπαντας εὐνοίας δεῖγμά ἐστιν ὁ λόγος, οὐ πικρίας οὐδὲ μισανθρωπίας.

Β. Οὐχ ἓν τὸ κωλῦόν ἐστιν ἀνακαλεῖν ἡμᾶς τὸν στόλον ἐκ τῆς Σικελίας, ἀλλὰ πρῶτον μὲν τὸ μὴ δεῖν μεταβάλλεσθαι καὶ μεταβουλεύεσθαι ῥαδίως· δεινὸν γάρ. αὐξήσεις δὲ τοῦτο ἐν τῇ τοῦ προσώπου ποιότητι· ὑμῖν δὲ οὐδ' ἐπ' ἴσης αἰσχρὸν οὐδὲ τοῖς ἄλλοις ἅπασι. διὰ τί; ἐπειδὴ πλέον φρονεῖν τῶν ἄλλων πιστεύεσθε. ἑτέρα δὲ πάλιν ἐκ τοῦ πράγματος αὔξησις, ὅτι μηδὲ

ἁπλῶς μηδὲ ἐπὶ ὀλίγου χρόνου περὶ τῶν πραγμάτων τούτων ἐβουλεύσασθε· κἀνταῦθα παραθήσεις τὰ ἐκ τῆς ἱστορίας. πρὸς ταῦτα ἀντίθεσις πρώτη μέν, ἀλλὰ χαλεπὴ λαβεῖν ἡ Σικελία. ταῦτα καὶ πρότερον ἴσμεν λεγόμενα, καὶ ὅσον τὸ μέγεθος καὶ ὅσος αὐτῆς ὁ περίπλους, 406 καὶ ὅμως ἐπέμψαμεν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ χαλεπὸν λαβεῖν· στασιάζουσι γὰρ καὶ πολεμοῦσι πρὸς ἀλλήλους οἱ κατοικοῦντες αὐτήν· τί οὖν χαλεπόν ἐστι λαβεῖν νῆσον διῃρημένην καὶ ταῖς παρασκευαῖς καὶ ταῖς γνώμαις; ἀλλ' ἐπταίκαμεν. ἀλλ' οὐ χρὴ ῥᾳδίως οὕτως ὑφίεσθαι τῇ ψυχῇ· καὶ τοῦτο ἐξ ὁμοίου παρὰ τοῖς Συρακοσίοις γεγενημένου κατασκευάσεις, ὅτι κἀκεῖνοι οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις πταίσαντες ἀνέλαβον ἑαυτούς· εἰ δ' ἐκεῖνοι, καὶ ὑμεῖς. τί οὖν ἐκ τοῦ μεταβάλλεσθαι αὐτοὺς ἄτοπον; πρῶτον μὲν αἰσχύνη, οὐ μόνον τοῦ βεβουλεῦσθαι κακῶς, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνανδροτέρους δόξαι Συρακοσίων· εἶτα καταφρονεῖν ὑμῶν Συρακοσίους ποιήσετε. ἀλλὰ τὰς σπονδὰς λελύκασι Λακεδαιμόνιοι. ἀλλ' οὐδὲ τότε ταύταις θαρροῦντες ἐφαινόμεθα. ἀλλὰ τὸ ἐπιτείχισμα καινότερον; τί οὖν; ἐλθόντας αὐτοὺς κρατήσειν Λακεδαιμονίων οἴεσθε; καὶ μὴν εἰ μένουσιν ἔνδον, τάχ' ἂν ἡμῖν εἴη καὶ πρὸς ἐναντίου· οὐ γὰρ συμφέρει τοῖς πολιορκουμένοις ἐπεισάγειν πολὺν ἀνθρώπων ὄχλον. τίνα ἐκ τοῦ λαβεῖν Σικελίαν αὐτοῖς ἀγαθὰ γενήσεται; ἀλλὰ Γύλιππος συνάγει στράτευμα, καὶ συναθροίζει Σικελίαν; οὐκοῦν τί προσῆκεν ὑμῖν οὐ δείσασιν ἀποδρᾶναι ἀλλ' ἢ ἕτερον ἐπιπέμπειν στόλον, ὃς οὐχ ἧσσω τὴν ἐπιθυμίαν τοῖς ἡμετέροις πολίταις παρέξει ἢ Γύλιππος 407 Συρακοσίοις· τοῖς μὲν γὰρ ἡμετέροις οὐ τὸ τῆς δυνάμεως μόνον προσέσται, ἀλλὰ καὶ τὸ συνειδέναι πολλάκις αὐτοῖς κεκρατηκόσιν, οἱ δὲ ἐπανορθώσασθαι τὸ πρόσθεν τῷ πλήθει νομίζοντες ἐπειθ' ἧττους ταῖς

παρασκευαῖς φανέντες, εἰκότως οἶμαι καὶ ταῖς γνώμαις ὑποδεέστεροι γενήσονται. λοιπὴ ζήτησις ἐκ τῶν ἀποβησομένων. τί πλέον ἔσται, κἂν κρατήσωμεν; οὐ γὰρ κατασχεῖν αὐτὴν πόρρωθεν οὖσαν δυνησόμεθα. βουλοίμην δ' ἂν ὑμῖν ἐν τούτῳ τὰ πράγματα εἶναι, ὥς τό γε κατασχεῖν αὐτὴν καὶ φυλάξαι βέβαιόν ἐστι. βιαίως δ' ἂν εἴποις καὶ Δημοσθενικῶς ὅτι μηδ' ἕτερόν τι πρᾶξαι δυνατόν ἐστιν· οὐ γὰρ ἀπανίστασθαι, ἀλλὰ φεύγειν δόξομεν, οὐδὲ μὴ δυνηθέντες ἑλεῖν, ἀλλὰ παθεῖν φοβηθέντες· εἶτ' οὐκ ἀφέξονται τοῦ διώκειν ἡμᾶς Συρακόσιοι· εἰ δὲ τοῦτο γενήσεται, δέδοικα μὴ περὶ τοῦ Πειραιῶς ὁ κίνδυνος ἡμῖν γένηται, καὶ ναῦς πολεμίας εἰς τοὺς ἡμετέρους λιμένας εἰσδεξώμεθα, δέον αὐτοὺς ἑτέροις ἐφορμεῖν. ταῦτ' ἐστὶ καὶ ἐν τούτοις.

ΠΑΡΑΦΡΑΣΙΣ. ΙΔ'.

Α. Μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος.

τὸ μὲν γὰρ ἔργον Μουσῶν δι' ἀκριβείας διελθεῖν τὴν μῆνιν, ἣ ἐμήνισεν Ἀχιλλεὺς ἐν Τροίᾳ καὶ τὰ συμβάντα ἀπ' αὐτῆς· οὔτε γὰρ οὐχὶ φαῦλα οὔτε ὀλίγα, ἀλλὰ τοῦτο δὴ τὸ βαρύτατον τῶν τοῦ πολέμου συνέβη τοῖς Ἀχαιοῖς·
408 *πολλοὶ μὲν γὰρ αὐτῶν καὶ ἀγαθοὶ πρὸ ὥρας διεφθάρησαν, πολλοῖς δὲ οὐδὲ ταφῆς ὑπῆρξε τυχεῖν, ἀλλ' οἱ μὲν κύνες διεχρήσαντο αὐτοὺς κειμένους. Διὸς δὲ ἦν ἄρα*
(663) *τὸ βούλευμα καὶ οὐκ ἀπὸ ταὐτομάτου συνέπεσε τοσαῦτα πράγματα, ἀρξάμενα ἀφ' οὗ πρῶτον διέστησαν Ἀχιλλεὺς ὁ Πηλέως καὶ Ἀγαμέμνων ὁ Ἀτρέως βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων. τίς δῆτα θεῶν αὐτοὺς συνέβαλε καὶ πόθεν ἄρξασθαι φῶμεν τὴν ἔριν; ἀπὸ Ἀπόλλωνος, ὃν ἐμβαλεῖν τοῖς Ἀχαιοῖς νόσον πρὸς ὀργὴν τοῦ βασιλέως αὐτῶν, αἰτίαν δὲ αὐτοῦ γενέσθαι τήνδε. ἄνδρα ἐλθεῖν πρεσβύτην Χρύσην ὀνόματι εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀχαιῶν,*

Ἀπόλλωνος ἱερέα, θυγατέρα αἰχμάλωτον λυσόμενον, οὖσαν παρὰ τῷ Ἀγαμέμνονι, σκῆπτρον δὲ δὴ χρυσοῦν ἔχοντα καὶ περὶ τῷ σκήπτρῳ στέμματα τοῦ θεοῦ, κομίζειν δὲ καὶ ἄποινα οὐκ ὀλίγιστα [τὰ δὲ] εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς ἱκετεύειν πάντας μέν, διαφερόντως δὲ τοὺς Ἀτρείδας, συνευχόμενον ἐκείνοις μὲν ἑλεῖν τὴν Τροίαν καὶ σωθῆναι οἴκαδε, αὐτῷ δὲ ὑπάρξαι λύσασθαι τὴν κόρην, πάντως δὲ προσήκειν αὐτοῖς αἰδεσθῆναι τὸν θεόν. ἐνταῦθα οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἐδέξαντό τε τοὺς λόγους καὶ ἀνεθορύβησαν ἀφιέναι τὴν παῖδα τῷ ἱερεῖ, Ἀγαμέμνων δὲ οὔτ᾽ ἠφίει καὶ προσηπείλει εἰ λήψοιτο αὐτὸν ἢ νῦν ἐνδιατρίβοντα ἢ αὖθις τῶν αὐτῶν ἕνεκα ἥκοντα, ὡς οὐκ ἐπαρκέσουσαν τὴν ἱκετηρίαν αὐτῷ, οὐδὲ ὑπὲρ τῆς παιδὸς γενησομένους ἔτι τοὺς λόγους, ἀλλ᾽ ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ σωτηρίας, τὴν δὲ οὐκ ἀπολύσειν, ἕξειν τε ἐν Ἄργει γυναῖκα, τὰ αὐτοῦ πράττουσαν διὰ βίου, ἀλλ᾽ εἴ τι δεῖται 409 *σωτηρίας, ἀπιέναι ἤδη. ταῦτα ἀκούσας ὁ ἱερεὺς ἔδεισέ τε καὶ παραχρῆμα ἀπῄει σιωπῇ, ὡς δὲ ἀπέσχε τοῦ στρατοπέδου, πάσας ἤδη φωνὰς ἠφίει τὸν Ἀπόλλωνα καλῶν Σμίνθιον, Τενέδιον, Χρύσιον, Καλλίτοξον, πάντα ὀνομάζων, εἴ ποτέ σοι, δέσποτα, ἢ θυσίαν ἔθυσα ἢ νεὼν ἤρεψα εἰς χάριν, τοῦτό μοι νῦν ἀντ᾽ ἐκείνων γένοιτο, ἐξομόρξασθαι τοὺς Ἀχαιοὺς τὰ δάκρυα ταῦτα τοῖς ἑαυτῶν σώμασι, σὺ δὲ αὐτοῖς ἔλθοις τοξότης. δέχεται τὰς εὐχὰς ὁ θεὸς καὶ αὐτίκα πρὸς τὴν τιμωρίαν ἐστέλλετο.*

Β. *Ἄρνες οἳ ἦσαν εὐτραφεῖς καὶ δασεῖς μαλλοῖς, θαυμαστοὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος. τούτους ἐγὼ λαμβάνων συνέδουν αὐτοὺς ἡσυχῇ κατὰ τρεῖς· ἦσαν γὰρ ἐφ᾽ ὧν ὁ Κύκλωψ ἐκάθευδεν, ἔμελλε δὲ ὁ μέσος ἄρα ἄνδρα οἴσειν τῶν ἑταίρων, εἷς δὲ ἑκατέρωθε παράσειρος ἦν ἀσφαλείας ἕνεκα. εἰς μὲν οὖν τοὺς ἄλλους ὑπῆρχον οὗτοί μοι, αὐτὸς δὲ ἐπεχείρουν τρόπῳ τοιῷδε· ἦν κριὸς τά*

τε ἄλλα ὑπερμεγέθης καὶ ὑπέρδασυς, τούτῳ περιβαλὼν τὼ χεῖρε κατὰ νῶτον, ὑπελειπόμην ἕως ὑπὸ τῇ γαστρὶ κἀγὼ γίγνωμαι· ἔπειτα μεταστραφεὶς εἰχόμην. ἐκείνην οὖν τὴν νύκτα οὕτω ταλαιπωροῦντες ἠνεσχόμεθα.

---

410 ## ΤΕΧΝΩΝ ΡΗΤΟΡΙΚΩΝ Β΄.

ΠΕΡΙ ΑΦΕΛΟΥΣ ΛΟΓΟΥ.

Α΄.

α΄. Ἐπειδή σοι τὰς ἰδέας ὑπεδείξαμεν τοῦ πολιτικοῦ λόγου καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, δεῖ σε ἀκοῦσαι καὶ περὶ τῆς ἰδέας τοῦ ἀφελοῦς λόγου· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐπεσκέφθαι χρὴ ὡς τὰς ποιότητας τοῦ ἀφελοῦς λόγου καὶ τοῦ ἁπλοῦ καὶ τὰς διαφορὰς αὐτοῦ πρὸς τὸν πολιτικὸν λόγον καὶ ἀγωνιστικόν, ὅπερ οὐ ῥᾴδιον μέν ἐστιν διὰ τὸ εἶναι ἓν γένος παντὸς λόγου καὶ μίαν φύσιν, ὅμως γε μὴν εἰσί τινες παραλλαγαὶ καὶ ἰδέαι, αἳ διαφέρουσιν ἀλλήλων.

β΄. Πᾶς δὲ λόγος ἐστὶ δῆλον ὅτι ἐν ἐπινοήμασι καὶ ἐν ἀπαγγελίᾳ, ἥτις ἐστὶν ἐν λέξει, ἐν σχήματι, ἐν ῥυθμῷ. ἔστιν οὖν ῥητέον τίνα ἐστὶ τὰ διακρίσεις ποιοῦντα ἀπὸ τῶν πολιτικῶν τοῖς ἀφελέσι λόγοις· οὐ γὰρ τὰ αὐτά ἐστιν ἐννοήματα τῶν τε ἀφελῶν καὶ τῶν πολιτικῶν. εἰ γὰρ ἐννόημα τὸ αὐτό, ἀλλὰ λέξις οὐχ ἡ αὐτή, ἢ εἰ καὶ
(664) λέξις ἡ αὐτή, ἀλλ᾽ οὐχ ὁ ῥυθμὸς ὁ αὐτός, ἢ εἰ καὶ ῥυθμὸς ὁ αὐτός, ἀλλ᾽ οὐ τὸ σχῆμα τὸ αὐτό.

γ΄. Εἰδέναι οὖν δεῖ πρῶτον, ὡς ἐν κεφαλαίῳ μάλιστα παραστήσαιμεν, ὅτι αἱ διαφοραὶ τοῦ πολιτικοῦ λόγου πρὸς τὸν ἀφελῆ εἰσὶν ἀπὸ τῶν ἐννοημάτων πρῶτον
411 λαμβανόμεναι. ἔστι γὰρ τὰ μὲν πολιτικὰ νοήματα τρα-

χύτερα, ἐνδοξότερα καὶ ἀπὸ ἐνδοξοτέρων λαμβανόμενα, καὶ δριμύτερα, τήν τε δριμύτητα ἐργαζόμενα ἐκ τοῦ σπανιώτερά τε εἶναι καὶ ἔνδοξα, τὰ δὲ ἀφελῆ νοήματα ἁπλᾶ, ἐπίκοινα, ἄδοξα, καὶ ταῦτα ἀπὸ ἀδόξων τῶν ἐπιχειρημάτων λαμβανόμενα. περὶ μὲν οὖν τῶν νοημάτων, ὡς ἂν ἀπὸ πολλῶν ὀλίγα εἴποι τις, ταῦτά ἐστιν.

δ'. Ἡ δὲ ἑξῆς διαφορὰ περὶ τὴν μεταχείρισίν ἐστιν· ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ πολιτικῷ λόγῳ ἐστί τις μεταχείρισις, οὕτω καὶ ἐν τῷ ἀφελεῖ λόγῳ. ἡ δὲ διαφορὰ τῶν μεταχειρίσεων αὕτη ἐστίν, ἐν μὲν τῷ πολιτικῷ λόγῳ δεῖ φανερὰς εἶναι· οὕτω γὰρ πολιτικῶς προάγοιτο ὁ λόγος, εἰ παρακολουθοῖεν οἱ ἀκούοντες τοῖς ζητήμασιν, ἐν δὲ τῷ ἀφελεῖ οὐ τοῦτό ἐστιν, ἀλλὰ κεκρυμμέναι ἐνίοτε εἰσὶν αἱ ζητήσεις, καὶ οὐδὲ οἶδέ τις τί βούλεται λέγειν ὁ λέγων διὰ τὸ μηδεμιᾷ ἐπιβολῇ ἐοικέναι τὸν λόγον.

ε'. Τὰ δὲ σχήματα ἐν μὲν τῷ πολιτικῷ λόγῳ τραχέα ἐστί, σφοδρά, ἐλεγκτικά, βίαια, ἐν δὲ τῷ ἀφελεῖ ἀνειμένα, ἁπλᾶ, μηδένα ἔλεγχον μηδὲ ἐξέτασίν τινα ἐμφαίνοντα, ἀλλὰ κοινότερα καὶ ἀναπεπτωκότα· οὕτω γὰρ ἐκεῖνα ποιεῖ σύντονον τὸν λόγον καὶ πολιτικόν, ταῦτα δὲ ἀφελῆ, ὡς ἂν ἰδιωτικὰ καὶ ὁμιλητικὰ ὄντα.

ϛ'. Οὐ μὴν οὐδὲ ἡ λέξις ἡ αὐτὴ αὐτοῖς, ἀλλ' ἔνι τις 412
καὶ ἐν τῇ λέξει διαφορά· ἐν μὲν γὰρ τῷ πολιτικῷ λόγῳ ποτὲ μὲν ἀπήρτισται τὸ νόημα, ποτὲ δὲ δεῖ ἄλλῳ νοήματι ἐπιβάλλειν· δεῖ γὰρ μετὰ πάσης ἀσφαλείας καὶ τόνου προάγεσθαι τὸν λόγον. ἐν δὲ τῷ ἀφελεῖ οὐκ ἔτι, ἀλλὰ δοκεῖ ἡ λέξις ὡς ἂν τύχῃ προάγεσθαι [ἀλλ'] ὑπτίαν ἐμφαίνουσα καὶ μηδεμίαν ἐπιτήδευσιν τῆς λέξεως. ἔτι ἐν μὲν τῷ πολιτικῷ λόγῳ ὅ τι ἂν βούληταί τις σημαίνειν, ὑπὸ τῆς λέξεως τοῦτο αὐτὸ καὶ ἐμφαίνεσθαι μόνον δεῖ, ἐν δὲ τῷ ἀφελεῖ ἡ μία λέξις καὶ ἓν καὶ δύο καὶ

τρία σημαίνει ἐνίοτε. κάλλη δὲ ἐν λέξει ἡ παράθεσις τῶν λέξεων ποιεῖ, οἷον ἱπποφορβὸς ἵππων, συοφορβὸς συῶν.

ζ΄. Καὶ περὶ τοὺς ῥυθμοὺς ὁμοίως λέγομεν διαφοράν τινα εἶναι τοῦ πολιτικοῦ λόγου πρὸς τὸν ἀφελῆ, καὶ ὅλως ἡ διαφορὰ τῆς ἀφελείας πρὸς τὸν πολιτικὸν λόγον, ὅτι τῆς μὲν ἀφελείας ἐστὶ τὸ ἁπλῶς προχωρεῖν τὸν λόγον καὶ ἕλκεσθαι ἀεὶ τὴν ἀκοὴν κατὰ τὸ ὅμοιον καὶ μηδαμοῦ ἐγκοπὰς εἶναι τοῦ λόγου μηδὲ ἐνίστασθαί που πρὸς τὴν ἀκοήν· ὅπου δὲ προϊόντος τοῦ λόγου ὑποστροφὴ γέγονε καὶ ὥσπερ τι πρὸς τὴν ἀκοὴν ἀντέστη ἐκ τῆς ἐγκοπῆς τῆς κατὰ τὴν ὑποστροφήν, ἐνταῦθα ἀγωνιστικὸν τὸ σχῆμα καὶ λόγος ἤδη τῷ ῥυθμῷ πολιτικώτερος γέγονεν· ἐπιστρέφει γὰρ ἀεὶ τὸν ἀκροατὴν τὰ τοιαῦτα καὶ οὐκ ἐᾷ ἁπλῶς ἐπακολουθεῖν, ὅπερ ἐργάζεται ἡ ἀφέλεια.

η΄. Ὡς ἐν τῷ Συμποσίῳ Ξενοφῶν, ἤδη γάρ σοι καὶ τὰ παραδείγματα αὐτῶν ἐκθήσομαι, ἵνα σαφέστερά σοι καὶ τὰ τῆς ἀφελείας θεωρήματα γένηται. αἵ γε μὴν
413 γυναῖκες, ἄλλως τε ἢν καὶ νύμφαι τύχωσιν οὖσαι, ὥσπερ ἡ Νικηράτου τοῦδε καὶ Κριτοβούλου, μύρου μὲν οὐ προσδέονται. καὶ ἡ ὑποστροφή, αὗται γὰρ τούτου ὄζουσι. τοῦτο μὲν οὖν οὕτω δεῖ προσδέξασθαι, οἷον αὗται παρὰ ἀνδρὸς μύρου οὐ προσδέονται, παρ᾽ ἑαυτῶν γὰρ ἔχουσι νύμφαι γε οὖσαι. τηρῆσαί γε ἄξιόν ἐστι τὸ τῆς ὑποστροφῆς· τῆς μὲν γὰρ ἀφελείας ἦν προελθεῖν μέχρι τοῦ μύρου μὲν οὐ προσδέονται, τὸ δὲ τῆς αἰτιολογίας παρατεθὲν κατὰ τὴν ὑποστροφὴν τοῦτο γοργὸν σφόδρα ἐποίησε τὸν λόγον αὗται γὰρ τούτου ὄζουσι, καὶ κινδυνεύει καὶ πολιτικὸς γεγονέναι τῷ ῥυθμῷ ὁ λόγος.

Β΄.

α΄. Τὰ δὲ περὶ τὴν ἑρμηνείαν πάλιν αὖ ἐννοήματα τῶν ἀφελῶν ἐστιν, οἷον χρήσασθαι, ἂν οὕτω τύχῃ, καὶ ἀδοξοτέροις ἐννοήμασι. βουληθεὶς γοῦν κατασκευάσαι ὁ Ξενοφῶν, ὅτι πολλοῦ ἄξιός ἐστιν ὁ Κῦρος, σκέψαι πῶς διῴκησε τοῦτο. ἡ γὰρ πρότασις πολιτική, καὶ αἱ (663) ἀποδείξεις πολιτικώταται, ὅτι Κῦρος πολλοῦ ἄξιος ἐγένετο, τῶν δὲ ἐννοημάτων τὰ μὲν ἦν πολιτικά, τὰ δὲ ἀφελῆ. πολιτικὰ μὲν τὰ τοιαῦτα, Κῦρος πολλοῦ ἄξιος ἐγένετο· τὸ γὰρ χαλεπώτατον ῥᾷστα κατειργάσατο. τί δέ ἐστι χαλεπώτατον; ἀνθρώπων ἄρξαι. ἄχρι τούτου ἡ κατασκευὴ πολιτική. εἰ γοῦν μετεχειρίζου πολιτικῶς, οὕτως ἂν εἶπες, Κῦρος πολλοῦ ἄξιος ἐγένετο· ὃ γὰρ χαλεπώτατον ἦν, τοῦτο κατειργάσατο, ἀνθρώπων ἄρξαι. διὰ τί; ὅτι οὐ ῥᾳδίως ἐθέλουσιν οἱ ἄνθρωποι ἄρχεσθαι, ἀλλὰ πολλαὶ μὲν δυναστεῖαι, πολλαὶ δὲ τυραννίδες κατελύθησαν ὑπὸ τῶν μὴ βουλομένων ἄρχεσθαι. ἄχρις 414 ἐνταῦθα τὰ ἐννοήματα πολιτικά.

β΄. Ὅταν δὲ ἔλθῃς εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς διαφορᾶς καὶ εἴπῃς, ῥᾴδιον γάρ ἐστι βοῶν καὶ οἴων καὶ πάσης ἀγέλης ἄρξαι μᾶλλον ἢ ἀνθρώπου, τότε λέγω ὅτι εἰς ἐννοήματα ἀφελέστερα ἀπάγεις τὸν λόγον· ἤθους γὰρ καὶ τρόπου εἰσίν, ἃ τοῦ λόγου τὸ ἀφελὲς ἐτήρησεν. ὁ μὲν οὖν πολιτικὸς πρότασιν προθεὶς τὰ κατασκευαστικὰ παρατίθησιν ἐπιλεγόμενος ἀεὶ τῶν ἐννοημάτων τὰ πολιτικώτερα, οἷον τὸ κατὰ τὰς ἀποβάσεις λέγειν οὐ πολιτικώτερον, νομέας μέντοι ἄρχοντας ἢ πάλιν, οὐδεπώποτε ᾐσθήμεθα συστάσας τὰς ἀγέλας, οὐκ ἂν πολιτικὸς εἴποι, οὗτος δὲ κατὰ τὸ πρέπον ἑαυτῷ τοῖς ἐπιχειρήμασι τὸ διαλλάττον παρέσχετο.

γ΄. Ὅπου δὲ κοινὰ τὰ ἐπινοήματα, οὔτε ἡ λέξις οὔτε τὸ σχῆμα τὸ αὐτό· ὅταν γὰρ εἴπῃ, ἔννοιά ποθ᾽ ἡμῖν

ἐγένετο, καὶ ὅσοι τυραννεῖν ἐπιχειρήσαντες οἱ μὲν αὐτῶν καὶ ταχὺ πάμπαν κατελύθησαν, οὐχὶ δίκας ἔδοσαν, καὶ πάλιν, οἱ δὲ κἂν ὁποσονοῦν ἄρχοντες διαγένωνται· οὐ γὰρ εἶπεν, οἱ κατὰ κράτος ἑλόντες τὰς πόλεις καὶ τὰς ἀρχὰς ἰσχυροτάτας ἑαυτοῖς καταστησάμενοι.

δ'. Ἔδειξα οὖν σοι ὅτι τῶν ἐννοημάτων τὰ μέν ἐστιν ἀπὸ κρίσεως λαμβανόμενα, τὰ δὲ παντοῖά ἐστιν ἐννοήματα, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ἐστιν ἐξ ἐνδόξων λαμβανόμενα, τὰ δὲ ἐκ μικρῶν καὶ ἀφανῶν. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτό σοι, ὅτι παντοίοις ἐννοήμασι χρῶνται οἱ ἀφελεῖς, καὶ οὐκ 415 ἐξαρκεῖ αὐτοῖς μόνον χρῆσθαι τοῖς ἐκ τῶν ὑποκειμένων λαμβανομένοις, ἀλλὰ καὶ τοιούτοις ἐνίοτε ἐννοήμασιν, ὧν ἄλλος μὲν ἄν τις καταφρονήσειεν, οὐδ' ἂν προσέλθοι διὰ τὸ μήτε αὐτὰ ἐκ τῶν ὑποκειμένων λαμβάνεσθαι καὶ ἄδοξα τυγχάνειν, οἱ δὲ ἀφελεῖς οὐκ ἀπέχονται τούτων.

ε'. Τὸ μὲν δὴ κατὰ τὴν μεταχείρισιν τῶν ἐννοημάτων τοιοῦτόν ἐστιν, καὶ ἔτι τὸ μὴ ὡς εἰς πρότασιν λέγεσθαι τὰ λεγόμενα κατασκευαστικὰ τοῦ προκειμένου, ἀλλ' ἀδήλου ὄντος πρὸς ἃ λέγεται, οὕτω προχωρεῖν τὸν λόγον, οἷον μὴ προθεὶς ὅτι βούλεται ἀποδεῖξαι πολλοῦ ἄξιον Κῦρον ἐπάγει ἔννοιά ποθ' ἡμῖν ἐγένετο, καὶ προλαβὼν πάντα τὰ προκατασκευαστικά, ἐξ ὧν χαλεπόν ἐστιν ἀνθρώπων ἄρχειν, χαλεπώτερον τῶνδε καὶ τῶνδε, οὕτως ἐπήγαγεν, ἀλλὰ μὴν Κῦρος πλείστων ἀνθρώπων ἦρξε· Κῦρος ἄρα πολλοῦ ἄξιος ἐγένετο. καὶ αὕτη ἐστὶν ἀφελοῦς λόγου μεταχείρισις, ὅταν μὴ φανερὸν ᾖ ὡς πρότασις τὸ λεγόμενον.

ς'. Δεῖ δὲ πολλάκις καὶ τὰ νοήματα μὴ πάντα ἰσχυρὰ εἶναι, ὥσπερ καὶ τὰ τῶν πολιτικῶν λόγων, ἀλλ' ἔνια καὶ ὑφειμένως τιθέναι, καὶ τὰ ἥττω δοκοῦντα εἶναι, ἔνια δέ, εἰ οἷόν τε, ὡς καὶ γέλωτος ἄξια ἂν φανείη, ὡς

*καὶ ἐν τῷ Συμποσίῳ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου φησὶν
ἀλλ' ἔμοιγε δοκεῖ τῶν καλῶν ἢ τῶν ἀγαθῶν
ἀνδρῶν οὐ μόνον τὰ μετὰ σπουδῆς πραττό-
μενα ἀξιομνημόνευτα εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν
ταῖς παιδιαῖς ἤθους ἐχόμενόν ἐστι τὸ νόημα, ὅτι δεῖ 416
καὶ τὰ μετὰ παιδιᾶς πραττόμενα τῶν καλῶν τε κἀγαθῶν
ἀνδρῶν ἀποδέχεσθαι. καὶ τοῦτό ἐστι τὸ θεώρημα τοῦ
ἀφελοῦς λόγου, ὅτι μὴ ἐκ παντὸς τρόπου διώκειν τὰ
ἔνδοξα καὶ μεγάλα, ἀλλὰ καὶ τὰ δοκοῦντα φαῦλα εἶναι
καὶ εὐκαταφρόνητα.*

*ζ΄. Κατὰ μὲν οὖν τὴν ἀπαγγελίαν ἀμφότερα τὰ ἐν-
νοήματα οὐκ ἔστι τραχέως εἰρημένα οὔτε τὸ ἔννοιά
ποθ' ἡμῖν ἐγένετο, οὔτε τὸ ἀλλ' ἔμοιγε δοκεῖ·
ἐπειδὴ γὰρ ἐδόκει τὸ ἐν τῷ Συμποσίῳ εἰρημένον ἄδο-
ξον εἶναι τὰ ἐν ταῖς παιδιαῖς διηγεῖσθαι, καὶ οὐδεὶς ἂν (666)
πολιτικὸς τοῦτο ἐποίησεν ἀδόξου ὄντος αὐτοῦ, μετὰ
παραιτήσεως προήγαγεν ἀλλ' ἔμοιγε δοκεῖ. εἰ δὲ
ἀπὸ ὀνόματος ἤρξατο αὐτῷ λόγος ἀποφαντικοῦ, οἷον
δοκεῖ δ' ἔμοιγε, σκληρότερος ἂν ἐγένετο ὁ λόγος καὶ
μᾶλλον Κριτίου ἔδοξεν ἂν εἶναι ἤ τινος τῶν τοιούτων.*

*η΄. Κατὰ δὲ σχῆμα σχήματι ἀνειμένῳ· οὐ γὰρ δια- 417
τεινόμενος ἂν ἐποίησεν, ὡς ἄν τις τῶν πολιτικῶν εἶπεν,
οὐχὶ τὰ αὐτὰ παρίσταταί μοι γινώσκειν τοῖς πολλοῖς 418
περὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν σπουδαίων· οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ
οὐκ ἄλλα τινὰ οἴονται [γὰρ] αὐτῶν ἀξιομνημόνευτα εἶ-
ναι ἐν τῇ σπουδῇ τὰ πραττόμενα, ἐμοὶ δὲ οὐ τὸν αὐτὸν
τρόπον· ἀλλ' οὐδὲν ἧττον δοκεῖ τὰ ἐν ταῖς παιδιαῖς
μνήμης τυγχάνειν ἄξια, ἢ ἃ ἂν σπουδάζοντες πράττοιεν.
οὐχ οὕτως οὖν προήγαγεν, ἀλλ' ἀνειμένῳ τῷ σχήματι
καὶ ἐξηλλαγμένως ἀλλ' ἔμοιγε δοκεῖ, εἶτα κατὰ τὸ 419
ἰδίωμα τοῦ λόγου ἤθους ἐχόμενα καὶ τὰ ὀνόματα τῶν
καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν· καὶ πάλιν φησίν,*

ὡς δὲ ἱπποδρομία ἔληξεν. ἀνειμένον δὲ καὶ ἀναπεπτωκὸς εἶναι δοκεῖ τὸ σχῆμα, πολιτικὸς δ' ἂν οὐχ οὕτως ἐποίησεν, ἀλλὰ συντονώτερον, ὅποι δὴ ἱπποδρομία ἔληξεν, ἢ τοιούτῳ τινὶ τρόπῳ.

θ'. Ποικίλως δὲ τοῖς σχήμασι χρῶνται οἱ ἀρχαῖοι ἀφελεῖς τε καὶ οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες· ἃ γὰρ ἐν πολιτικῷ λόγῳ δριμὺν τὸν λόγον ποιεῖ, ἐνθάδε ἀφελῆ ἐργάζεται. καὶ τὸν ῥυθμὸν δὲ τῆς ἀπαγγελίας τοιοῦτον εἶναι δεῖ οἷον προϊέναι καὶ ἐμβαίνειν μᾶλλον ἢ ἑαυτῷ ἐπικείμενον ἐπείγεσθαι, οὐχ ὥσπερ ἐν τοῖς πολιτικοῖς τὰς [τε] ποιότητας παρατιθέασιν, ὅταν λέγωσιν ἢ δεινότατα ἁπάντων ἢ ἐφ' ᾧ πάντες ἀγανακτήσετε ἢ σχέτλιον γὰρ τοῦτό γε· πρὶν γὰρ τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν τὴν ποιότητα οἱ πολιτικοὶ παραδεικνύουσι, καὶ ποτὲ μὲν πρὸ τῶν πραγμάτων, ποτὲ δὲ μετὰ τὰ πράγματα ἐπάγοντες. εὐρυθμίας δὲ καὶ τοῦτο καίτοι τότε ἐν τῇ κρατίστῃ πόλει ὑπὸ τῶν ἀρίστων κριθέντα τοῦ καλλίστου γέρως ἀξιωθῆναι ποίων ἔτι τεκμηρίων προσδεῖται τῆς τε πρὶν ἄρξαι αὐτὸν ἀρετῆς; τοῦτο δ' εὐρυθμίαν ἐν τῷ λόγῳ εἰργάσθαι καί μοι δοκεῖ, τὸ δὲ τὴν εὐρυθμίαν ἀπειργασμένον ἐστὶ τὸ ἐμπεριβαλόντα τὰ νοήματα καὶ ἀπαρτίσαντα
420 στῆσαι τὸ νόημα, ὥστε καὶ τὸ μετὰ ταῦτα ῥηθὲν μηκέτι ἡνῶσθαι, ἀλλ' ἑτέρου ἀρχὴν λόγου δοκεῖν εἶναι· τί γάρ φησιν; ὅσα δὲ ἐπεὶ ἐπ' ἀνδράσιν ἐγένετο. οὐ πολλαχοῦ δὲ ὁ Ξενοφῶν χρῆται τούτῳ τῷ σχήματι· ἔστι γὰρ σκληρότερον καὶ δικανικώτερον, ἀποδεδειγμένοις πράγμασιν ἢ ὡς βιαζόμενοι ἢ ὥς τι σφόδρα δοκοῦντες λέγειν τὰ τοιαῦτα ἐπάγειν εἰώθαμεν. πλὴν τό γε κατὰ τὴν ἄλλην αὐτοῦ εὐρυθμίαν θαυμαστὸν καὶ τοῦτο γέγονε τὸ συνεχεῖς τὰς διαστάσεις ἑνὶ πνεύματι λόγου γεγονέναι, καίτοι τότε· ἐν τῇ κρατίστῃ πόλει·

ὑπὸ τῶν ἀρίστων κριθέντα· τοῦ καλλίστου γέρως ἀξιωθῆναι· καὶ τὸ πολλὰ νοήματα καθ' ἓν ἕκαστον πρὸς μίαν λέξιν εἰπεῖν δυνάμεως καὶ ῥυθμοῦ.

ι'. Καὶ τοῖς ὀνόμασι δὲ χαίρουσιν οἱ ἀφελεῖς ἀπὸ ἑτέρου ἐπὶ ἕτερον αὐτὰ μεταφέροντες, ὡς καὶ ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ ὁ Ξενοφῶν πολλοὺς φησὶν ἐραστὰς τῆς ἑαυτοῦ φιλίας ἐποιήσατο· ὁ γὰρ ἐραστὴς ἄλλου τινὸς δοκεῖ ὄνομα εἶναι. καὶ πάλιν, αὐτοὶ δὲ κατιδόντες τοὺς τῶν Ἑλλήνων ἀκολούθους. πάλιν ἐνταῦθα ἐλάττονι ὀνόματι τοῦ πράγματος ἐχρήσατο· τὸ γὰρ τῶν ἀκολούθων ἐπὶ δούλων μᾶλλον εἴωθε λέγεσθαι, ὁ δὲ τοὺς ἑπομένους καὶ τοὺς τελευταίους τοῦ στρατοπέδου οὐκ ὤκνησεν ἀκολούθους ὀνομάσαι. καὶ ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι θαυμάζω οὖν φησὶ πῶς ποτε Σωκράτην ἐπείσθησαν Ἀθηναῖοι περὶ τοὺς θεοὺς μὴ σωφρονεῖν. μετήνεγκεν ἐνταῦθα ὡς ἴδιον τοῦ εἴδους τοῦ λόγου.

ια'. Δεῖ μέντοι κἀκεῖνο ὁρᾶν, ὅπως ὑφειμένα διὰ τὸ ἀφελὲς τιθεὶς ὀνόματα οὐδὲν ἧττον ἐν τῷ οἰκείῳ τρόπῳ 421 ἐμφαίνει καὶ τὸ μέγεθος τοῦ πράγματος, ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ φησι τοῦ λόγου, πολλάκις ἐθαύμασα τίσι ποτὲ λόγοις Ἀθηναίους ἔπεισαν οἱ γραψάμενοι Σωκράτην ὡς ἄξιος εἴη θανάτου τῇ πόλει· ἡ μὲν γὰρ γραφὴ κατ' αὐτοῦ τοιάδε τις ἦν· ἀδικεῖ Σωκράτης, οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομίζων, ἕτερα * * δὲ καὶ τοὺς νέους (667) διαφθείρων. τὸ γὰρ ἐθαύμασα καὶ πολλάκις οὐ μικρῶν ἔμφασίς ἐστιν, ἐδήλωσε δὲ καὶ τὰ ἐπενεχθέντα. πολιτικὸς μὲν οὖν ἀμφοτέρας ἂν εἰρήκει τὰς δυνάμεις οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις· ὁ δὲ τὴν ἁπλῆν δύναμιν εἰπὼν ἠρκέσθη.

ιβ'. Οὐκοῦν τὰ μὲν ἐπινοήματα ἔστιν ὅτε ταὐτά, ἡ

δὲ μεταχείρισις τὴν διαφορὰν ποιεῖ τοῦ λόγου. ὁρᾷς δὲ καὶ ἐνταῦθα τὴν ἀφέλειαν τῶν ὀνομάτων. ὄντος γὰρ τοῦ ὑποκειμένου ὀργῆς ἀξίου καὶ ἐπιτιμήσεως· ἡ γὰρ ποιότης αὐτοῦ τοιαύτη, τῷ Σωκράτη τοσούτου ἄξιον ἄνδρα κατακεκρίσθαι, ὅμως οὕτως ἀφελὴς ἀνὴρ πολλάκις φησὶν ἐθαύμασα. καὶ οὐκ εἶπεν ἐφ᾽ ᾧ τις ἂν ὀργισθείη ἢ ἐφ᾽ ᾧ ἄξιον ἐπιτιμῆσαι. ἐν γὰρ τῷ ἀφελεῖ λόγῳ οὔτε βία ἐστὶν οὔτε θυμὸς οὔτε σφοδρότης, οὐδὲ ἡ διάθεσις ἡ τῶν πραγμάτων τοιαύτη τίς ἐστιν, οὐδ᾽ ὡς ἐπισημήνασθαι τὴν φύσιν τοῦ ἐπαγομένου, καὶ τούτῳ μάλιστα χαρακτηρίζεται τὸ εἶδος τοῦ ἀφελοῦς λόγου.

ιγ΄. Καλὸν δὲ καὶ περὶ ὧν τις οἶδεν ὡς ζητοῦντά τι λέγειν. τίσι ποτὲ λόγοις· οὐ γὰρ εἶπεν οὐ κατηγορίαις οὐδὲ συκοφαντίαις, ὃ πολιτικῷ ἥρμοζεν, ἀλλὰ τίσι ποτὲ λόγοις Ἀθηναίους ἔπεισαν. καὶ τὸ
422 ἐν γένει εἰπεῖν μὴ κατ᾽ εἶδος Ἄνυτος καὶ Μέλητος, ἀλλ᾽ οἱ γραψάμενοι Σωκράτην. καὶ ἐπαλλαγαὶ πρέπουσι τῷ ἀφελεῖ λόγῳ, ἀδικεῖ μέν, ἀδικεῖ δέ.

ιδ΄. Εἶτα καὶ τῶν ἑξῆς αἱ μὲν ἀποδείξεις πολιτικώταται· μάχην γάρ, δοκεῖ, δείκνυσι πρὸς τὰ προσόντα τῷ θαυμάσιον δέ μοι κἀκεῖνο φαίνεται τὸ πεισθῆναί τινας ὡς Σωκράτης τοὺς νέους διέφθειρεν· ὁ δὲ [πρῶτον μὲν] οὐ πρότασιν θεὶς οὕτως ἐπάγει τὰ κατασκευαστικά, ἀλλ᾽ ἁπλῶς ἐπεξέρχεται τὰ πράγματα, πρῶτον. δεῖ δὲ τὴν μεταχείρισιν τῶν κατασκευαστικῶν ὁρᾶν· πολιτικὸς μὲν γὰρ τὰ ἐν γένει ἂν ἐκλαβὼν ἔλεγεν, ὅπως μὲν ἦν σώφρων, ὅπως δὲ ἐγκρατής, ὅπως δὲ πᾶσι πόνοις ἀντεῖχεν, ὁ δὲ τὰ κατ᾽ εἶδος γαστρὸς φησὶν ἐγκρατὴς καὶ ἀφροδισίων, καὶ πρὸς χειμῶνα καὶ θέρος πῶς εἶχεν; εἶτα ἔμιξε τὰ μεγάλα τοῖς μικροῖς, πῶς ἂν οὖν ἢ ἀσεβεῖς ἢ παρανόμους ἢ λίχνους ἐποίει;

ιε'. Πολλάκις δὲ οἱ ἀφελεῖς καὶ ἐπηγμένοις ἔξωθεν παρὰ τὰ ὑποκείμενα χρῶνται ἐπινοήμασιν, οἷον οὐδεπώποτε ᾐσθήμεθα τὰς ἀγέλας συστάσας ἐπὶ τὸν νομέα, καὶ ὅσα τοιαῦτα. οὐ πρέπει ἀνδρὶ πολιτικῷ· καὶ γὰρ εἰ καὶ οἱ πολιτικοὶ χρῶνταί τισιν ἔξωθεν ἐπινοήμασιν, οἷον εἴ τις ἐκ παραδειγμάτων λέγοι ἢ ἐξ ἱστοριῶν ἢ ἐξ ἄλλου τινὸς τοιούτου τρόπου, ἀλλ' οὖν γε τοῖς προσηρτημένοις πρὸς τὸ πρᾶγμα χρηστέον, ὅθεν 423 εἰώθασι θεραπεύειν τὰ τοιαῦτα ἢ αἰτιολογίαις ἢ ἐπαγγελίαις, οἷον ἓν ἐκ πολλῶν ἵνα τοίνυν γνῶτε ὡς οὐδέ ἐστι τοῦ τῆς πόλεως ἤθους κύριον ποιῆσαι τοιοῦτον νόμον, εἶθ' ἑξῆς λέγονται χρήματα. ἐν δὲ τῷ ἀφελεῖ ἐπηγμένα νοήματα ἐκ πάντων ἐστὶ σχεδὸν τῶν ἐν τῷ βίῳ. τὰ δὲ προστιθέμενα ἔξωθεν μέγεθος ἐργάζεται ἐν τῷ λόγῳ, ὅταν ἔνδοξον ᾖ ὄνομα ἢ τόπος.

ις'. Τηρητέον οὖν ἐν παντὶ ὡς οἵ τε ῥυθμοὶ τά τε σχήματα τά τε ὀνόματα πρέποντα τῷ ἀφελεῖ λόγῳ εἴη, τά τε ὁμοιόρυθμα τῶν νοημάτων, οἷον λεγόμενα, πραττόμενα, βουλευόμενα, καὶ τὰ σχήματα πάντα μὲν εἰδέναι τὰ τούτοις πρέποντα, πανταχοῦ δὲ * τὸ ἀφελὲς τὸ ἐν αὐτοῖς τηρεῖ.

ιζ'. Λέγομεν δὲ ὅτι πολλαχοῦ κοινὰ θεωρήματά ἐστι καὶ τῶν ἀφελῶν καὶ τῶν πολιτικῶν, αὐτίκα τὸ ἐπισημήνασθαι περὶ πραγμάτων ὧν ἂν μέλλῃς λέγειν καὶ τὸ ἐπεσκέφθαι αὐτῶν τὴν φύσιν καὶ τὸ ἀντιπῖπτον πρὸς τὸ ὑπὸ σοῦ λεγόμενον, ὅτι περὶ μικρῶν καὶ φαύλων διαλέγῃ· ἀφελοῦς καὶ τὸ τοιοῦτον, Φίλιππος ὁ γελωτοποιὸς παρῆλθε, καὶ ἔκλαιεν, καὶ ὅτι οἱ ἐν τῷ συμποσίῳ κατακείμενοι ἐγέλων, καὶ ὁ Συρακόσιος θαύματα παρείχετο. ταῦτα γὰρ πάντα κοινά ἐστι καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν ἀφελῶν. ἡ δὲ μεταχείρισις τῶν εἰσαγο-

μένων ἰδία τοῦ ἀνδρός, ἐπεὶ καὶ ἡ ἐνταῦθα ἐπαγγελία
424 κοινή ἐστιν, οἷς δὲ παραγενόμενος ταῦτα γινώσκω δηλῶσαι βούλομαι. ἀλλὰ τὸ μετὰ τὴν
(668) ἐπαγγελίαν οὐκέτι κοινόν, ἀλλὰ καινοπρεπές· ἐπαγγειλάμενος γὰρ οὐκ εἶπε τὸ ἐπακόλουθον τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλ' ἕν τι τῶν περὶ αὐτόν· οἷς μὲν γὰρ παρεγένετο, ταῦτα ἦν τὰ ἐν Καλλίου γενόμενα· ὁ δὲ οὐ ταῦτα λέγει εὐθύς, ἀλλὰ τὴν ἀρχὴν ἐξ ἧς ἤρξατο ταῦτα γίνεσθαι, δοκεῖ δὲ τὸ τοιοῦτο ἀφήγησις εἶναι μᾶλλον.

ΠΕΡΙ ΗΘΩΝ. Γ'.

α'. Δεῖ δὲ ποικίλον εἶναι καὶ τὸν ἀφελῆ λόγον, μάλιστα ἐν τῷ τοιούτῳ εἴδει, καὶ ὅπου μὲν σεμνότητα ἐργάσασθαι, ὅπου δὲ καὶ περιβολήν, ὅπου δὲ ἀξίωμα, ὅπου δὲ καὶ ἦθος ἐνδείξασθαι καὶ χάριν, ὅπου δὲ καὶ γέλωτα, εἰ οἷόν τε, ὥσπερ ἔχει κἀνταῦθα, Φίλιππός τε ὁ γελωτοποιὸς κρούσας τὴν θύραν. τὸ μὲν γὰρ ἦθος χάριεν πάνυ, ὅπερ ἐστὶν ἀφελοῦς λόγου· τὸ γὰρ ἀφαιρεῖν τὰς ἐπιβολὰς καὶ αὐτοῖς χρῆσθαι τοῖς ὀνόμασι καὶ ἀκολουθεῖν τῶν πραγμάτων τῇ φύσει καὶ μὴ δεδιέναι τὴν σμικρότητα αὐτῶν καὶ ταπεινότητα ἁπλῆς ψυχῆς καὶ γενναίας, ὅθεν καὶ λόγων τέχναι εὑρέθησαν, ἐξ ὧν ἐδυνήθη μέγεθος προσλαβεῖν καὶ τὰ μὴ ἔχοντα ἐν αὐτοῖς φύσει μεγέθη, καὶ ποτὲ μὲν τοιαῦτα εἶναι τὰ ἐν αὐτοῖς ἐμφαινόμενα, τὰ δὲ καὶ ψεῦδός τι ἐμφαίνειν, ὥσπερ ἔχει καὶ τοῦτο, ἀεὶ σὺ ἐπισκώπτεις ἡμᾶς, ὅτι σὺ μὲν Πρωταγόρᾳ πολὺ ἀργύριον δέδωκας ἐπὶ σοφίᾳ· τοῦτο γὰρ βραχεῖαν μὲν ἐμφαίνει χάριτα, ἅμα δὲ καὶ κακοήθειαν ἔχει τινά.

425 β'. Καὶ τὰ μέν τινα τοιαῦτά ἐστιν ἐννοήματα, ὥστε μηδὲν αὐτοῖς προσυπακούεσθαι, τὰ δέ τινα τοιαῦτα, ὥστε ἦθος ἔχειν καὶ τὸ ἦθος οὐχ ἓν οὐδὲ ἁπλοῦν, ἀλλὰ διάφορον, τὸ μὲν χάριεν ἦθος, τὸ δέ τι ἀγαθὸν ἦθος,

τὸ δὲ γλυκύτητα ἐμφαῖνον, τὸ δὲ χρηστότητα, τὸ δέ τι τοιοῦτόν ἐστιν ἦθος, ὥστε αὐτόθεν πολλὴν σεμνότητα ἐμφαίνειν, ὥσπερ ἔχει καὶ τοῦτο, Αὐτόλυκος μὲν οὖν παρὰ τὸν πατέρα ἐκαθέζετο· σεμνῶς μὲν οὖν πάνυ καὶ τῇ ἐννοίᾳ ποιῆσαι τὸ μειράκιον παρὰ τὸν πατέρα καθίσαι. σεμνὰ γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐννοήματά ἐστι, μάλιστα δὲ τὸ ἦθος διεφύλαξεν αὐτῷ τὸ μὴ ἐπεξεργασίᾳ χρήσασθαι τῇ παρ᾽ αὐτοῦ, οἷον εἰ ἔλεγεν, Αὐτόλυκος μὲν οὖν παρὰ τὸν πατέρα ἐκαθέζετο, ὥσπερ ἐχρῆν υἱὸν ὄντα μετὰ πατρός, τὸ δὲ τοιοῦτον πολιτικόν. ἀφῆκεν οὖν ἐμφαίνεσθαι τὸ ἦθος καὶ τὴν σεμνότητα.

γ΄. Τὰ μὲν γάρ τινα, ὡς ἔφην, ὑποκαθήμενον καὶ ὑπονοούμενον ἔχει τὸ ἦθος, ὁποῖόν ἐστι τὸ προειρημένον ἀεὶ σὺ ἐπισκώπτεις ἡμᾶς, τὰ δέ τινα ἁπλᾶ ἐστι καὶ οὐδεμίαν κακοήθειαν ἐμφαίνει, ὡς ἔχει καὶ τοῦτο, οἱ μέν τινες χρισάμενοι, οἱ δὲ καὶ λουσάμενοι· τοῦτο γὰρ οὐδὲν πλέον ἐμφαίνει ἢ τὸ γενόμενον. ὅπου δ᾽ ἂν αἱ ὑπόνοιαι πονηραὶ ὦσι καὶ λυπῶσι τὸν λόγον, δεῖ τὸ παρὰ σοῦ εἰσαγόμενον ἐπανορθοῦσθαι τὸ ἄτοπον οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ ταῖς παρὰ σοῦ προσθήκαις, οἷον εὐθὺς μὲν οὖν ἐννοήσας τις τὰ γινόμενα ἡγήσαιτ᾽ ἂν φύσει βασιλικόν τι τὸ κάλλος εἶναι, καὶ ἡ παρ᾽ αὐτοῦ προσθήκη, ἄλλως τε ἦν καὶ μετ᾽ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης, καθάπερ Αὐτόλυκος, κέκτηταί τις αὐτό· περὶ κάλλους γὰρ ὄντος τοῦ λό- 426 γου οὐκ ἄν τις ἀπόσχοιτο τὸ μὴ οὐ πρὸς κακοήθειαν τὰ τοιαῦτα προσδέχεσθαι.

δ΄. Πρῶτον οὖν τὸ ἦθος εἶναι δεῖ τοῦ ἀφελοῦς λόγου χρηστότητα ἐμφαῖνον· ἡ γὰρ χρηστότης γνώμης ἐστὶν ἀρετὴ καὶ ἀπὸ τῆς διανοίας καὶ γνώμης προαίρεσις καὶ τρόπων ἐπιείκεια. οὐ δεῖ δὲ οὐδὲν σημαίνεσθαι τὸ ἦθος αὐτὸ καθ᾽ αὐτό, ἀλλ᾽ ἐν τοῖς ἀκούουσι καταλεί-

πεσθαι, ἵνα ἀνεπιβούλευτον εἶναι δοκῇ· διὰ τοῦτο οὐδ'
ἐπισημαίνεσθαι χρὴ οὔτε τὰ δεινὰ ὡς δεινὰ οὔτε τὰ φο-
βερὰ ὡς φοβερά, ἀλλὰ ἐξαρκεῖ μοι μόνον εἰπεῖν, Τισ-
σαφέρνης δὲ διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν
ἀδελφόν· ἐξήρκεσε γὰρ αὐτῷ ἐκ τοῦ γένους ἐνδείξα-
σθαι ὁποῖόν ἐστι διαβάλλειν ἀδελφὸν πρὸς ἀδελφόν·
τὴν μέντοι ποιότητα καὶ τὴν διάθεσιν ἥτις αὐτοῦ κατα-
λείπει σκοπεῖν· εἰ δὲ ἀγωνιστικῶς προῆγες αὐτό, τοῦτο
ἂν εἶπες, οἷον πρᾶγμα δεινότατον πάντων καὶ ὠμότατον
ἐνεβάλετο εἰς τὴν ψυχὴν Τισσαφέρνης· ἐὰν δὲ ἐξᾶραι
θέλῃς καὶ θεῖναι καὶ αὐτὰ τὰ νοήματα, δι' ἃ οὐκ ἔδει
γενέσθαι τὴν διαβολήν, ἐποίσεις· οὔτε τοὺς θεοὺς αἰ-
(669) δεσθεὶς οὔτε τὴν δίκην οὔτε τὸ πρᾶγμα ὡς δεινότατον.
ἃ γὰρ ἄν τις ἤθους ἔχεσθαι νομίσῃ παρὰ τοῖς τοὺς πο-
427 λιτικοὺς λόγους μεταχειριζομένοις, ταῦτα καὶ ἐπὶ τού-
τοις ἦθος ἐμφαίνειν δύναιτ' ἄν, ἔλαττον μέντοι· ἄλλον
μὲν γὰρ παρ' ἐκείνοις τρόπον ἐστὶ καὶ ἄλλο τι δηλοῖ,
ἄλλον δὲ παρὰ τούτοις· ἐκεῖ μὲν γὰρ ὑπαινιττόμενόν τι
ἢ ἕτερόν τι ὑποδεικνύντα, ἢ καὶ αὐτὸ τὸ ἐναντίον οὗ
λέγεις ἔστιν ἐνδείξασθαι, ἐνταῦθα δὲ οὔ, ὡς ἂν ἀφε-
λείας δεῖγμα καὶ ἁπλότης διανοίας. παραδείγματος δὲ
ἕνεκα κείσθω παρ' ἀμφοῖν· ὁ μὲν Δημοσθένης ἦθος
ἐμφῆναι βουλόμενος τί φησι; πάνυ τοίνυν προσῆ-
κον ἂν εἴη τοιοῦτον περὶ πλείστου ποιεῖσθαι
ὑμᾶς, καὶ ἄνδρα εὐεργέτην δικαίως ὀνομά-
ζειν. Ξενοφῶντος δὲ ἦθος καὶ ἡ χεὶρ αὐτῷ ἐπη-
κολούθησεν, ὥστε σαφῶς τὴν τάξιν ἐξετάζοντες ἐφ'
ἑκατέρᾳ αὐτῶν εὕροιμεν ἂν τὸ ἦθος.

ε'. Τὰ δὲ ἤθη ὁ Ξενοφῶν ἐργάζεται πρῶτον μὲν
πρὸς τὰ ἰδιώματα ἀφορῶν τῶν προσώπων περὶ ὧν ἂν
ποιούμενος τοὺς λόγους τυγχάνῃ, ἔπειτα τοὺς καιροὺς
ὁρῶν καὶ πρὸς τούτοις τὰς περιστάσεις καὶ τὰ συμβεβη-

κότα καὶ τὰ παρόντα αὐτοῖς καὶ τὰ παρακολουθοῦντα, ἐξ ὧν συλλογιζόμενος ἤθη εὑρίσκει ἐργάζεσθαι ἐν τοῖς λόγοις καὶ νὴ Δία γε καὶ πάθη. ἵνα δὲ ἀπ᾽ αὐτῶν τῶν βιβλίων ἄρξηταί τις, ἐν τῷ Συμποσίῳ πᾶσα μὲν ἀρετή ἐστι, ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ ἁπλότης τῆς διανοίας ἐστὶ τῶν λεγομένων, ὃ οὕτω τις ἂν ἦθος εἴποι· καὶ σχεδὸν ὁ λόγος ἅπας οὕτω προῆκται. πόθεν οὖν τοῦτο ὑπῆρξεν αὐτῷ; τῷ ἰδεῖν τὸν καιρὸν καὶ τὸ πρᾶγμα ὁποῖον καὶ τὰ παρακολουθοῦντα φύσει, οἷον ὁποῖον μέν τι τὸ συμ- 428
πόσιόν ἐστι καὶ τίνα ἐν συμποσίῳ λέγεσθαί τε καὶ γίνεσθαι συμβαίνει. πρὸς ἃ προορῶν ἀπειργάσατο τὸν λόγον, οἷον εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου, ἀλλ᾽ ἔμοιγε δοκεῖ τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἀνδρῶν οὐ μόνον τὰ μετὰ σπουδῆς πραττόμενα ἀξιομνημόνευτα εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν ταῖς παιδιαῖς. ἤθους ἐχόμενόν ἐστι τὸ νόημα, ὅτι δεῖ καὶ τὰ μετὰ παιδιᾶς πραττόμενα τῶν μεγάλων τε καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀποδέχεσθαι, καὶ ἔστι τὸ θεώρημα τοῦ ἀφελοῦς, ὅτι μὴ ἐκ παντὸς τρόπου δεῖ διώκειν τὰ ἔνδοξα καὶ τὰ μεγάλα, ἀλλὰ καὶ τὰ δοκοῦντα φαῦλα εἶναι καὶ εὐκαταφρόνητα. πάλιν ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι τὸ ἰδίωμα καταμαθὼν τῆς Σωκράτους προαιρέσεως, πρὸς τοῦτο ἀπιδὼν προσαγήοχε τὸν λόγον· ὄντος γὰρ τοῦ ὑποκειμένου ὀργῆς ἀξίου καὶ ἐπιτιμήσεως τὸ Σωκράτην τοσοῦτον ἄξιον ἄνδρα κατακεκρίσθαι, ὅμως οὗτος ὡς ἀφελὴς ἀνὴρ ἦθος κἀνταῦθα ἐνεδείξατο, πολλάκις φησὶν ἐθαύμασα, οὐχὶ δὲ εἶπεν, ἐφ᾽ ᾧ τις ἂν ὀργισθείη ἢ ἐφ᾽ ᾧ ἄξιον ἐπιτιμῆσαι. δεῖ μέντοι κἀκεῖνο ὁρᾶν, ὅπως ὑφειμένα διὰ τὸ ἀφελὲς τιθεὶς ὀνόματα οὐδὲν ἧττον ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ ἐνέφηνε τὸ μέγεθος τοῦ πράγματος· τὸ γὰρ ἐθαύμασα καὶ τὸ πολλάκις οὐ μικρῶν ἐστιν ἔμφασις. πάλιν ἐν τῇ Παιδείᾳ ὅρα πῶς μετεχειρίσατο εἰπών, ἐν-

νοιά ποθ' ἡμῖν ἐγένετο. τὸ μὲν οὖν νόημά ἐστιν
429 ὃν τρόπον Κῦρος παῖς ὢν ἐτρέφετο καὶ τίνος παιδείας
μετέσχεν, καὶ τίνα ἔργα ἔπραξε, καὶ ὡς εὐδαιμονέστατος ἀνθρώπων ἐγένετο, τοῦτο δὲ ἄλλο τι βούλεται τῷ ἀνδρί· οὐ γὰρ Κῦρον ἐγκωμιάσαι προῄρηται οὐδὲ μέλει αὐτῷ ὃν τρόπον ἐπαιδεύθη ὁ Κῦρος ἢ ἐτράφη, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν ἤθει προάγει τὸν λόγον, ὑπογραφῇ κέχρηται ὁποῖόν τινα δεῖ εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ τίνι τροφῇ καὶ τίνι παιδείᾳ χρῆσθαι, καὶ ὁποῖον μὲν δεῖ εἶναι ἔτι ἐν παιδίοις ὄντα, ὁποῖον δὲ ἐπειδὰν μειράκιόν τις γένηται, τίνα δὲ ἔργα καὶ ἐπιτηδεύματα προσήκοντα τῷ καλῷ τε καὶ ἀγαθῷ ἀνδρί, ὁ δὲ Κῦρος ἄλλως ὄνομά ἐστιν αὐτῷ. τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι μετακεχείρισται τοὺς τοιούτους τῶν λόγων· ἐκεῖ γὰρ αὐτῷ καὶ περὶ πλειόνων εἴρηται ὃν τρόπον δεῖ τῇ πατρίδι τῇ ἑαυτοῦ προσφέρεσθαι καὶ τοῖς φίλοις καὶ ἐν τοῖς οἰκείοις πᾶσιν· οὐ μέντοι εἴρηταί γε ὑποθετικῶς, οἷον οὕτω χρὴ τοῦτον τὸν τρόπον τοῖς φίλοις προσφέρεσθαι, οὐδὲ χρὴ τοῦτον τὸν τρόπον τοῖς ἀδελφοῖς·
(670) οὐδὲ χρὴ πρότερον ἐπίδειξιν εἶναι πολιτείας, πρὶν ἂν
430 ἀνήρ τις γένηται σοφός τε καὶ ἐπιστήμων πραγμάτων,
ἀλλ' ὑποθεὶς ἕτερα πρόσωπα διδάσκει σε ὃν τρόπον χρὴ τὰ τοιαῦτα ποιεῖν, ὁποῖον καὶ Χαιρεφῶντα λέγει διαφερόμενον πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, εἰπέ μοι, ἔφη, σὺ μόνος οὐ γινώσκεις ὅτι οὕτω χρὴ τοῖς ἀδελφοῖς προσφέρεσθαι, ἀλλὰ πρόσωπον ἕτερον ὑπέβαλλεν. ὅταν οὖν θέλῃς ἐν ἤθει λόγον προαγαγεῖν, οὐχ ὑποθετικῶς εἰσάγεις, τάδε χρὴ ποιεῖν ἢ τάδε, ἀλλὰ πρόσωπον ἕτερον ὑποθεὶς ἃ ἂν βούλῃ τινὰ ποιεῖν λέγεις, ὅτι ἐκεῖνος ἦν τοιοῦτος καὶ τάδε ἐποίει.

ϛ'. Ἔστι δὲ οὐ μόνον τὸ εἶδος τοῦ ἦθος δοκεῖν παρέχεσθαι ἐν τῷ λόγῳ τῷ κατὰ τὴν ἁπλότητα τῆς διανοίας,

ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἐναντίον τούτου, οἷον σκληρότερον καὶ ἀπηνῆ περιθεῖναι λόγον, ὅταν τοιοῦτόν τι ὑποτεθῇ, καὶ πάλιν αὖ εἰ ἐρῶντί τινι οἰκείους λόγους περιθείη, καὶ πᾶσιν ὁμοίως πρὸς τὰ πάθη ἀφορῶντα, ὃν τρόπον καὶ ἐν τῇ Παιδείᾳ ἐκ τῶν περιστάντων πάθη εἰργάσατο, ὁπόσα περί τε Ἀβραδάτου καὶ τῆς ἐκείνου γυναικὸς εἴρηται· ἡ δὲ πᾶσα ἀρετὴ τὸ διαφυλάξαι καὶ τηρῆσαι τὰ ἰδιώματα ἑκάστου, ὥσπερ ἦν. οὕτω πεποίηκε τὸν Κυαξάρην διὰ παντὸς ὀργίλον καὶ ἵνα ἄλλον ἔχοντά τι ἐν τῇ ψυχῇ ἰδίωμα· ταῦτα γὰρ ἤθη μεγάλα ἐργάζεται ἐν τῷ λόγῳ· φυλάξαις δ' ἄν, ἐὰν ἐπακολουθήσῃς τῇ προτέρᾳ διανοίᾳ καὶ τῇ προαιρέσει τοῦ λόγου, τί σοι βούλεται σκοπῶν καὶ πρὸς τὸ ἰδίωμα ἀφορῶν περὶ οὗ ἂν λέγῃς.

ζ΄. Τὰ δὲ ἤθη ἐν ταῖς ἀφελείαις τόνον λαμβάνει καὶ 431 σεμνότητα, ὅταν τις ἐμφανίζων τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἐπὶ μόνης τῆς ἐννοίας τὸ ἦθος καταλείπῃ, οἷον εἰ ἔλεγες σὺ ἐνσημαινόμενος, ἔδοσαν δὲ οἱ θεοὶ καὶ ἐτίμησαν Χείρωνα, ὥσπερ χρή, δίκαιόν τε τὰ τοῦ καλοῦ πεποιημένον ἀγασθέντες αὐτοῦ, ὅτι δίκαιός τε ἦν καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν ἐπετήδευεν· ἐν γὰρ τούτοις ἐμφανίζεις τὴν σεαυτοῦ γνώμην πῶς ἔχεις περὶ τοὺς τοιούτους ἄνδρας· τῷ δὲ Ξενοφῶντι ἐξήρκεσε μόνον ἐπὶ τῆς ἐννοίας ἀποσιωπῆσαι, Χείρωνα δὲ διὰ δικαιότητα καὶ τὰ ἑξῆς.

η΄. Ἔστι δὲ τῆς ἰδιότητος τοῦ ἀνδρὸς καὶ πάντων τῶν ἀφελῶν παρέχεσθαι, ὡς ἔνι μάλιστα, καὶ χρηστὸν τὸ ἦθος, μὴ μέντοι ἐνσημαίνεσθαι τοῦτο αὐτὸ καθ' αὑτό. σκόπει δὲ ἐντεῦθεν τὸ ἦθος τῆς ἀφελείας, εἰ οὐ δοκεῖ σοι χρηστοῦ ἀνδρὸς εἶναι τὸ μέλλοντα τελευτᾶν βούλεσθαι τοὺς παῖδας ἀμφοτέρους αὐτῷ παρεῖναι· οὕτω δέ τι χρηστὸς ἦν ὁ Δαρεῖος καὶ φιλόστοργος, ὥστ' ἐβούλετο τοὺς παῖδας ἀμφοτέρους αὐτῷ παρεῖναι. ἐπει-

δὴ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τοῦ
βίου τελευτήν, ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ἀμφο-
τέρω παρεῖναι· τοῦτο χρηστοῦ ἤθους ἐστί· πατρι-
κὴν γάρ σοι διάθεσιν ἐνεδείξατο, καὶ ἔστι τῆς γνώμης
ἡ ἀρετή, καὶ τὸ ἦθος ἀφελοῦς ἀνδρός, οἷον ἂν χρηστὸν
γένοιτο. ἦθος δὲ χρηστὸν ἐποίησε καὶ ἐν τῷ Συμποσίῳ
432 ἐπὶ τῆς τὰ θαυμαστὰ ἐπιδεικνυμένης εἰπών, ὥστε οἱ
μὲν θεώμενοι ἐφοβοῦντο. χρηστὸν οὖν κἀνταῦθα
τὸ ἦθος ἐφάνη τὸ τοὺς θεωμένους φοβεῖσθαι ἐπὶ τῷ
παραδόξῳ τοῦ θεάματος.

θ'. Ἦθος ἄλλο πάλιν ἀφανὲς καὶ κεκρυμμένον,
ὥσπερ ἐν τοῖς ἀφελέσι λόγοις προσήκει, ἀναβαίνει
οὖν ὁ Κῦρος λαβὼν Τισσαφέρνην ὡς φίλον.
τί γὰρ δεῖ ἐξαγορεύειν καὶ λέγειν, λαβὼν Τισσαφέρνην
τὸν μάλιστα ἐπιβουλεύοντ' αὐτῷ ὡς φίλον; τὸ δὲ ἀπο-
κρυψάμενον ἐφ' ἑαυτοῦ ἐᾶσαι τοῦτο ἔχει τὸ ἦθος. καὶ
μάλιστά γε τούτῳ πρόσεχε, ὅτι οὐκ ἐπισημαίνονται οἱ
ἀφελεῖς ἄνδρες τὰς δυνάμεις, ἀλλ' αὐτὰς ἐφ' ἑαυτῶν
ἀξιοῦσι δείκνυσθαι, ἐκτὸς εἰ μὴ καιρὸς εὔθετός που
φανείη, ὡς καὶ ἐν τῷ Κυνηγετικῷ, ἐγὼ μὲν οὖν
παραινῶ τοῖς νέοις μὴ καταφρονεῖν κυνηγε-
σίων. καιρὸν ἔσχεν ἐνταῦθα καὶ ἦθος θαυμαστὸν μετὰ
τὰς ἐκβάσεις τηλικαύτας οὔσας καὶ ὑποθετικῶς ἐκ τοῦ
οἰκείου προσώπου χρῆσθαι, ἐγὼ μὲν οὖν παραινῶ.
ὅταν δὲ τὸ ἐναντίον τοῦ σημαντικοῦ εἴπῃς καὶ ἀντὶ
τῆς ἐπιστάσεως, ἦθος ἐργάζῃ· οὐ γὰρ λέγεις, ἔχεσθαι
(671) κυνηγεσίων καὶ σπουδάζειν περὶ κυνηγέσια, ἀλλὰ τὸ
ἐναντίον μὴ καταφρονεῖν κυνηγεσίων μηδὲ τῆς ἄλλης
παιδείας. τοῦτο δὲ οὐκ ἐᾷ εὐτελῆ γενέσθαι τὸν λόγον
ὅταν ἔνδοξον μὴ πάνυ δοκοῦντι ἐνδόξῳ παραθῇς, μὴ
καταφρονεῖν κυνηγεσίων μηδὲ τῆς ἄλλης παιδείας. μεῖ-
ζον οὖν μικροτέρῳ συμπλέξαι καὶ κατ' εἶδος λεχθὲν

ἀναμῖξαί τι ἐν γένει ἀνδρός ἐστιν ἐπιστήμονος· ἐκ τούτων γὰρ γίνονται τὰ εἰς τὸν πόλεμον ἀγαθοὶ καὶ εἰς τὰ ἄλλα· τόδε οὖν χρὴ ποιεῖν διὰ τόδε. ἡ 433
μὲν οὖν αἰτιολογία κοινὴ καὶ πολιτικῶν καὶ ἀφελῶν, τὰ δὲ σχήματα διάφορα τὸ μὴ συμπλέξαντα εἰπεῖν, οὐ μόνον εἰς τὸν πόλεμον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἄλλα.

ι'. Ἦθος δὲ πάλιν μετὰ γλυκύτητος ἐποίησεν εἰπὼν ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι, καὶ μὴ νομίζοι τὸ μέγιστον κέρδος ἔχειν φίλον ἀγαθὸν κτησάμενος ἦθος γλυκὺ ἐποίησεν ἀπὸ τοῦ ἐλάττονος ὀνομάσας τὸ πρᾶγμα. ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰπεῖν ὅτι αἱ τῶν φίλων οὐσίαι ἐκείνου πᾶσαι γίγνονται καὶ αἱ βοήθειαι αἱ ἐν τῷ βίῳ, ὁ δὲ ἑνὶ τούτῳ ὀνόματι, ὃ καὶ γλυκύτητα ἐμφαίνει καὶ ἦθος, φίλον φησὶν ἀγαθὸν κτησάμενος.

ια'. Καὶ τὸ τὰς ἐπιτιμήσεις κατὰ τὴν τοῦ ἐναντίου ἀναίρεσιν ποιεῖσθαι ἦθος ποιεῖ, οἷον ἀκολούθου ὄντος εἰπεῖν τῷ [ἐπεμελεῖτο] οὐκ ἠμέλει καὶ τούς τε ἀμελοῦντας ἐμέμφετο ὁ δέ φησιν οὐκ ἐπῄνει, ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ σώματος αὐτός τε οὐκ ἠμέλει τούς τε ἀμελοῦντας οὐκ ἐπῄνει.

ιβ'. Ἦθος δὲ ἀγαθὸν καὶ Σωκρατικὸν τὸ μὴ ἀπὸ τῶν ἀναγκαίων ἐπὶ τὰ ἀναγκαῖα ἄγειν, οἷον αὐτὸς δὲ περὶ τῶν ἀνθρωπείων διελέγετο, σκοπῶν τί εὐσεβές, τί ἀσεβές, εἶτα ἀπὸ τῶν οὐδετέρων ἐπὶ τὰ ὀνοματικά, τί σωφροσύνη, τί μανία, τί ἀνδρεία, τί δειλία, τί πόλις, τί πολιτικός. ἐν δὲ τῷ αὐτῷ καὶ κάλλος ἐποίησε τῷ ἀποκόψαι καθ' ἕκαστον πρᾶγμα.

ιγ'. Ἤθη δὲ καὶ εἰρωνεῖαι ἐργάζονται, οἷον ὁπόσα 434
Σωκράτην προσδιαλεγόμενον πεποίηκε καὶ ἀναδιδάσκοντα τοὺς νέους, ὥσπερ αὐτὸν οὐκ εἰδότα, ἀλλ' ἀναζητοῦντα μᾶλλον.

ιδ'. Ἔνια δὲ ὀνόματα καὶ χωρὶς τῶν πραγμάτων ἦθος ἐργάζεται ἐν τοῖς λόγοις, οἷον εἰς καλόν γε ὑμῖν συντετύχηκα. ἐνταῦθα οὐκ ἄλλο τι εἰργάσατο ἦθος ἢ ἡ λέξις, εἰς καλόν γε ὑμῖν συντετύχηκα.

ιε'. Καὶ τὰ συγκριτικὰ δὲ σχήματα πάνυ μέν ἐστι τῆς ἀφελείας καὶ τοῦ συγγραφικοῦ λόγου μᾶλλόν ἐστιν, ἦθος δὲ καὶ αὐτὰ παρέχεται, οἷον μᾶλλον τοῖσδε, ὡς εἰ στρατηγοῖς καὶ ἱππάρχοις καὶ σπουδάρχαις. εἰ δὲ σὺ τὸ ἐναντίον συλλαβὼν ἔλεγες, ὡσεὶ ὅσοι μὲν τοὺς τοιούτους εἶναι λέγονται, οὓς ἂν ὁρῶσιν ἀρχαῖς τε καὶ τιμαῖς καὶ τοιαύταις δυνάμεσι πλέον τι τῶν ἄλλων ὑπεραίροντας, οὔ μοι δοκοῦσιν ὀρθῶς ποιεῖν, Κριτίου μᾶλλον ὁ τοιοῦτος τρόπος ἔδοξεν εἶναι ἤ τινος τῶν ἀρχαίων σοφιστῶν.

ιϛ'. Λέγω οὖν ὅτι καὶ λέξει ἀνεμφάτῳ χρῆται ὁ ἀφελὴς ἀνὴρ καὶ σχήματι καὶ ῥυθμῷ, ὥσπερ ἔχει καὶ ἐνταῦθα, ἐπειδὴ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τοῦ βίου τελευτήν, ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ἄμφω παρεῖναι· οὐ γάρ ἐστιν ὁ ῥυθμὸς ὥσπερ ἂν πολιτικοῦ ἀνδρὸς γένοιτο, συνειλκυσμένος καὶ συνειληφὼς τὰ νοήματα. τὰ δὲ ὀρθοῦντα νοήματα δριμύτητα ἔχει ἀντὶ τοῦ πλαγιάζειν· τὸ μὲν γὰρ πλαγιάσαι ἦν, 435 ἀσθενῶν δὲ Δαρεῖος. κινδυνεύει δὲ ἐγγυτάτω εὐτελείας προσιέναι ἡ ἀφέλεια διὰ τὸ πλείστοις ὀνόμασιν ἀνεμφάτως χρῆσθαι, ὡς καὶ ἐνταῦθα τὸ ἠσθένει ψιλὸν ἦν ὄνομα. διὰ τοῦτο αὐτῷ παρετέθη καὶ ἰσοδυναμοῦν, ἵνα ἐκφύγῃ τὴν εὐτέλειαν, ἐπειδὴ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τελευτὴν τοῦ βίου.

ΠΕΡΙ ΣΕΜΝΟΤΗΤΟΣ. Δ'.

α'. Ἦθος δὲ ἔχει καὶ σεμνότητα ἢ εἰς θεοὺς εὐσέβειαν ἐμφαίνειν ἢ εἰς φίλους εὐεργεσίας, καὶ μάλιστα

δεῖ καὶ τοῖς τοιούτοις προσέχειν· τὰ γὰρ πλεῖστα καὶ μέγιστα τῶν θεωρημάτων κατὰ ταύτας τὰς ἐννοίας λαμβάνεται. αἱ δὲ ἔννοιαι λαμβάνονται ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ, τὸ δὲ καὶ τὰς ἐννοίας ὡς περὶ εὐσεβείας καὶ εὐπειθίας λέγεσθαι πάνυ τῆς προαιρέσεως τῆς τῶν ἀφελῶν· οὐ γὰρ πάνυ, ὥσπερ ἔφην, τοῖς ὑποθετικοῖς χαίρουσι χρώμενοι, εἰ μὴ ἀνάγκη που γένοιτο, οἷον εὐσεβεῖν δεῖ, θεοῖς ἄρχουσι πείθεσθαι, ἀλλ' ὥσπερ ἐννοίας τινὰς (672) ὑπογράφουσιν ὡς χρὴ ποιεῖν, οὐ διδασκαλικῶς λέγοντες ὅτι οὐ χρὴ τάδε ποιεῖν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ὅλου, τοῖς τάδε ποιοῦσι τάδε εἴωθεν ἀποβαίνειν.

β΄. Σεμνότης δὲ γίνεται ἐν τῷ ἀφελεῖ λόγῳ καὶ ἄλλως μὲν πολλαχῶς, σεμνότερον δὲ ὅταν ἀπὸ προσώπου ἐπὶ τὰ πράγματα μετάγῃς· οὐ γὰρ ὅμοιόν ἐστιν ἐπὶ τοῦ προσώπου εἰπεῖν, φύσει βασιλεῖς εἰσὶν οἱ καλοί· μειρακιῶδες γὰρ τοῦτο, ἤπερ ἐπὶ τοῦ πράγματος ἐξενεγκεῖν φύσει βασιλικὸν τὸ κάλλος εἶναι. τῆς δὲ σεμνότητος ἕνεκα τῆς κατὰ τὴν ἔννοιαν ἡ προσθήκη μετὰ ταῦτα, ἄλλως τε ἦν καὶ μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφρο- 436 σύνης καθάπερ Αὐτόλυκος κέκτηταί τις αὐτό.

γ΄. Σεμνότητα καὶ αἱ τοιαῦται συμπλοκαὶ ποιοῦσιν, οἷον καὶ παῖδα πάνυ γε ὡραῖον καὶ πάνυ καλῶς κιθαρίζοντά τε καὶ ὀρχούμενον· τὸ γὰρ συμπλέκειν εἰς τὸ αὐτὸ τὰ διάφορα τούτων ἀφαιρεῖ τὴν διαφορὰν τοῦ γένους.

δ΄. Καὶ ὅπου ἂν τὰ μέλλοντα γίνεσθαι ἢ τὰ γινόμενα ὡς ἤδη γεγονότα εἰσάγῃς, σεμνὸν ποιεῖς τὸν λόγον, οἷον ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ἡ μὲν αὐλητρὶς ηὔλησεν, ὁ δὲ παῖς ἐκιθάρισε.

ε΄. Καὶ ὅπου δ' ἂν σεμνὰ τὰ ὀνόματα ἐπεμβάλῃς, μετὰ τῆς σεμνότητος καὶ κάλλους δύναμιν ἐργάσῃ, Ζεὺς μὲν καὶ Χείρων ἀδελφοί, πατρὸς μὲν τοῦ αὐ-

τοῦ, μητρὸς δὲ ὁ μὲν Ῥέας, ὁ δὲ Ναΐδος νύμφης. τὸ μὲν οὖν κοινοποιῆσαι, πατρὸς μὲν τοῦ αὐτοῦ, τό τε διαφορὰν εἰπεῖν, μητρὸς δὲ ὁ μὲν τῆσδε, ὁ δὲ τῆσδε, μετὰ τῆς ἀφελείας καὶ σεμνότητα ἔχει.

ϛ'. Καὶ τὸ ἐν γένει δέ τι εἰπεῖν τοῦ κατ' εἶδος σεμνότερον, οἷον ἐν γένει μή τι πάθῃ· οὐ γάρ ἐστιν ὅμοιον κατ' εἶδος εἰπεῖν, μὴ περιπαρῇ, μὴ ἀποσφαγῇ. καὶ ἐν γένει συλλαβόντα τὰ πάντα ταῦτα ἑνὶ ὀνόματι εἰπεῖν μή τι πάθῃ.

ΠΕΡΙ ΠΕΡΙΒΟΛΗΣ. Ε'.

α'. Γίνεται δὲ καὶ ἐν ἀφελεῖ λόγῳ περιβολή, ὅταν τις πλαγιάσας νόημα ἐπεμβάλῃ ἕτερον δεύτερον μήπω τῆς διανοίας ἀπηρτισμένης μηδὲ τοῦ συμπεράσματος
431 ἐπηγμένου, ὡς μίαν δοκεῖν ἔννοιαν, οἷον βουλευομένων δὲ περὶ τούτων Λακεδαιμονίων Ἀγησίλαος ὑπέστη, νῦν τὸ ἀπαρτίζον, διαβήσεσθαι οὐκ ἔτι πλαγιάσας· μακρὸν γὰρ ἐγίνετο, οἷον διαβὰς ποιήσειν τὰ καὶ τά, ἀλλὰ διαβήσεσθαι.

β'. Πᾶσα δὲ περιβολὴ δύναμιν ἐργάζεται ἐν τῷ λόγῳ, δεῖ δὲ ἡμᾶς ἐπεσκέφθαι καθὸ διαλλάττει τοῦ πολιτικοῦ λόγου ἡ ἐν τῷ ἀφελεῖ λόγῳ γινομένη δύναμις. οὐκοῦν σκόπει· τὸ γὰρ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίγνεται. οὔ φημι τοίνυν ἐγὼ λυσιτελεῖν ἐν τῷ ἀφελεῖ τὸ ἀποφαντικὸν τοῦ σχήματος· ἀξίωμα μὲν γὰρ καὶ δύναμιν περιτίθησιν, οὐκέτι δὲ ἁπλοῦν οὐδὲ κατ' ἄνθρωπόν ἐστιν, ἵνα οὕτως εἴπῃ τις τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἐπηρμένον τε καὶ τετυφωμένον· οὐδὲ τὸ ὑποτακτικὸν μόριον· τὸ γὰρ εὖ. τὰ γὰρ τοιαῦτα μόρια ἀναγκάζει τὸν λόγον ἐμπεριλαμβάνοντα τὰ νοήματα στρογγύλον γίνεσθαι καὶ σκληρὸν καὶ κατεσφιγμένον, ὅθεν οὐ χρὴ

τὰ μόρια προστιθέναι, ἐπειδὰν δυνάμεώς τι σημεῖον ἐξενεγκεῖν βουλώμεθα, ἀλλ᾽ ἀπὸ ῥηματικῶν ἄρξασθαι ἁπλῶς.

γ΄. Περιβολῆς δὲ καὶ τὸ τοιοῦτον καὶ ἔνδοξον ποιοῦν τὸν λόγον καὶ ἔχειν ἀξίωμα, [καὶ] ὅταν τὰ πράγματα μὴ καθ᾽ ἑαυτὰ εἰσάγῃ τις καὶ ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων ὀνομάζῃ, οἷον Καλλίας ἀξιοθέατος ἐφαίνετο διὰ τὸ κατέχεσθαι ἔρωτι τοῦ Αὐτολύκου, ἀλλὰ καὶ ἔξωθεν προςλαμβάνηταί τινα τοῖς ἀορίστοις ὡρισμένα· ἅπαντες μὲν οὖν οἱ ἐκ θεῶν του κατεχόμενοι ἀξιοθέατοι δοκοῦσιν εἶναι. καὶ εἰ μὲν οὖν ἐβούλου ταχέως 438 μεταβῆναι ἐπὶ τὸ ὑποκείμενον καὶ μὴ σφόδρα τὸν λόγον ἐξᾶραι, εἶπες ἄν, μάλιστα δὲ οἱ ὑπὸ ἔρωτος κατεχόμενοι· νῦν δὲ πολλῷ πλέον ἐξήρθη διὰ τὸ προειλῆφθαι διὰ μέσου τὰς διαφοράς, πρὶν προσάγεσθαι τούτου τὸ ὑποκείμενον· ἀλλ᾽ οἱ μὲν ἐξ ἄλλων πρὸς τὸ γοργότερον ὁρᾶσθαι καὶ φοβερώτερον φθέγγεσθαι καὶ σφοδρότεροι εἶναι φαίνονται.

δ΄. Πολλῷ δὲ συγγραφικώτερον τὸ ὀρθοῦν ἐν τοῖς σχήμασι καὶ μὴ πλαγιάζειν, τὸ δὲ πλαγιάζειν τῶν πολιτικῶν ἐστι· σεμνότητα γὰρ καὶ περιβολὴν ἔχει. εἰ μὲν οὖν ἐπλαγίαζες, οὕτως ἂν ἔλεγες· ληξάσης δὲ τῆς ἱππο- (673) δρομίας, τὸ δὲ ὀρθοῦν τοιοῦτόν ἐστιν, ὡς δὲ ἡ ἱπποδρομία ἔληξεν· ἀνειμένον δὲ τοῦτο καὶ ἀναπεπτωκὸς εἶναι δοκεῖ. ὁ δὲ πολιτικὸς οὐχ οὕτως ἂν ἐποίησεν, ἀλλὰ συντονώτερον, ἐπειδὴ δὲ ἡ ἱπποδρομία ἔληξεν. ὥσπερ δὲ ὁ πολιτικὸς συνειλκυσμένος ἐστὶ καὶ συνειληφὼς τὰ νοήματα, οὕτως ὁ ἀφελὴς ὕπτιος καὶ ἀποτεταμένος.

ε΄. Περιβολὴ δὲ καὶ τοῦτο, ὡς ἐν τῷ Συμποσίῳ καὶ ὁ Σωκράτης εἶπεν, ἐν πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις δῆλον, καὶ ἐν οἷς δὲ ἡ παῖς. ἐμπερίβολον εἶπεν· τί

δέ ἐστι τὸ ποιῆσαν τὴν περιβολήν; τοῦ ἀορίστου ἡ πρόσληψις καὶ ἐπί τι ὡρισμένον μετάστασις, ἐν πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις, δῆλον δὲ καὶ ἐν οἷς ἡ παῖς. Σωκρατικὸς δὲ ὁ τρόπος καὶ ἀρχαῖος τὸ ἐκ παντὸς χρήσιμόν τι εἰσάγειν, ὅπου γε καὶ ἐξ ἀρχῆς ἕως εὑρέθησαν περὶ ἀρετῆς λόγοι, καὶ τὸ μέγιστον δόγμα ὅτι ἡ αὐτὴ ἀρετὴ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν.

439 ΠΕΡΙ ΓΛΥΚΥΤΗΤΟΣ. ϛʹ.

αʹ. Ἡ δὲ λέξεως γλυκύτης εἴπομεν ὅτι πορίζεται ἐκ κωμῳδίας καὶ Πλάτωνος καὶ Ξενοφῶντος, χρῶνται δὲ οἱ ἀφελεῖς καὶ ποιητικαῖς λέξεσιν, ὅταν ὄγκον βούλωνται περιθεῖναι τῷ λόγῳ τῶν θεωρημάτων καὶ ἐκ κωμῳδίας. ἔστιν ἀπὸ μερισμῶν ἄρχεσθαι καὶ ὡς ἀπὸ προσθήκης, καίτοι, καὶ μήν, ἀλλὰ τοίνυν, ἀλλὰ μήν· ἀφέλειαν γὰρ τῷ λόγῳ παρέχεται τὰ τοιαῦτα.

βʹ. Ὅπου δ' ἂν θέλῃς γλυκύτητα ἐργάσασθαι, τοιαύταις χρήσῃ μεταφοραῖς, ὀνόματα ἐπ' ἄλλων πραγμάτων κείμενα μεταφέρων ἐφ' ἕτερα· καὶ ὅταν μὴ μένῃς ἐπὶ τοῖς ἀκριβῶς σημαντικοῖς, οἷον τὸ σημαντικὸν τοῦ ὑποκειμένου ἔδοσαν, καὶ τὸ μετενηνεγμένον ἐκ τῆς τροπῆς καὶ ἐτίμησαν Χείρωνα διὰ δικαιότητα ἀντὶ τοῦ ἔδοσαν.

γʹ. Καὶ τὰ μεγάλα μικρῶς λέγων, τὰ δὲ μικρὰ μεγάλως γλυκύτητα ἐργάσῃ. τὸ οὖν τὰ μικρὰ μεγάλως ὀνομάζειν λέγομεν ὅτι γλυκύτητα παρέχει τῷ λόγῳ, καὶ ἔστι θαυμασιωτάτη ἡ τροπὴ ἡ τοιαύτη, πόλεμον εἰπεῖν κυνὸς καὶ θηρίου, πρῶτον μὲν χρὴ εἶναι τὰς κύνας ἑκάστου γένους, μὴ τὰς ἐπιτυχούσας, ἵνα ἕτοιμαι ὦσι πολεμεῖν τῷ θηρίῳ.

δʹ. Γλυκύτητα δὲ καὶ ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ θαυμαστὴν ἐποίησεν εἰπών, ὁπότε γε μὴν πορεύοιτο, συντεταγμένον μὲν οὕτως ἦγε τὸ στράτευμα, ὡς ἂν

ἐπικουρεῖν μάλιστα ἑαυτοῖς δύναιντο, εἶτα παράδειγμα ἐπήνεγκεν, ὡς ἂν ἀφελὴς ἀνὴρ γλυκύτητα μετὰ σεμνότητος ἐμφαίνων, ἡσύχως δέ, ὥσπερ ἂν 440 παρθένος ἡ σωφρονεστάτη προβαίνοι. τὴν δὲ ἄνεσιν ἔχει τό τε μειοῦν τοῦ παραδείγματος καὶ τὸ μὴ πάντῃ ἐοικός· τί γὰρ ἔοικε στρατοπέδῳ παρθένος; ὅμως δὲ τὸ μὲν εἰπεῖν παρθένος ἡ σώφρων εὐτέλειαν εἶχε, τὸ δὲ ἀναστρέψαι καὶ τὸ παρακολουθοῦν πρόθεσιν εἶναι τοῦ προσώπου σεμνότητα μετὰ γλυκύτητος εἰργάσατο, ὥσπερ ἂν ἡ σωφρονεστάτη παρθένος.

ε'. Καὶ περὶ μὲν γλυκύτητος καὶ ἐν τοῖς προάγουσιν εἴπομεν, ὅσα τε ἀποτελεῖ ἐν τῷ πολιτικῷ λόγῳ καὶ πάλιν ὅσα ἐν τῷ ἀφελεῖ. σχεδὸν αὐτὴ ἡ ἀρετὴ τῆς γλυκύτητος τοῦ ἀφελοῦς ἐστι μᾶλλον.

ΠΕΡΙ ΚΑΛΛΟΥΣ. Ζ'.

α'. Κάλλη δὲ προσλαμβάνει ὁ λόγος ὁ ἀφελὴς καὶ ἐκ τόπων, ἂν οὕτω τύχῃ, καὶ ἐξ ἄλλων τῶν παρακολουθούντων, οἷον ὅταν πόλιν λέγῃ μεγάλην καὶ εὐδαίμονα, ὅταν ποταμὸν ἢ ὅθεν ῥεῖ, ὅσον τὸ εὖρος, ἀεὶ τὰ τοιαῦτα κάλλος προστίθησι τῷ λόγῳ. τὸ μὲν οὖν κατ' εἶδος πάντα διεξιέναι ὅσα τινὶ πρόσεστιν ἢ ποταμῷ ἢ πόλει ἢ πεδίῳ, διαφορεῖ τὴν ἀφέλειαν, τὸ δὲ ἐν τῷ γένει, ἐὰν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα, τοῦτο διασώζει καὶ τὸ κάλλος καὶ τὴν ἁπλότητα.

β'. Καλὸν δὲ καὶ δριμὺν τὸν λόγον ἐργάζονται καὶ παραθέσεις τῶν ὁμοίων, ὡς ἐν τῇ Ἀναβάσει ἐπὶ τοῦ Κύρου ἆθλα φησὶ προὔθηκε καὶ ταῖς ἱππικαῖς τάξεσιν, ἥτις κράτιστα ἱππεύοι.

γ'. Καὶ αἱ περιεργασίαι δὲ καὶ αἱ σχηματοποιΐαι παρὰ τοῖς ἀφελέσιν ἀφανεῖς εἰσιν. διὰ ταῦτα πολλοῦ ἄξιοί εἰσιν οἱ ἀρχαῖοι· ὅρα γὰρ πῶς σχηματοποιεῖται, 441

καὶ ταῖς ἱππικαῖς, ἥτις κράτιστα ἱππεύοι· οὐ γὰρ ἦν ὅμοιον εἰπεῖν τοῖς ἱππεῦσι· ταχὺ γὰρ ἀγωνιστικὸν ἐποίει τὸν λόγον, ἀλλὰ ταῖς ἱππικαῖς τάξεσιν, ἥτις κράτιστα ἱππεύοι. ἐσχηματοποίηται οὖν ἀπὸ
(674) τοῦ πλήθους εἰς ἓν καὶ ὤρθωται, καὶ παράκειται τῷ ὁμοίῳ ταῖς ἱππικαῖς, ἥτις ἱππεύοι, καὶ ταῖς ὁπλιτικαῖς, ἥτις ἂν ἄριστα σωμάτων ἔχοι.

ΠΕΡΙ ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑΣ. Η΄.

α΄. Μέγιστον δὲ ἐν ἀφελεῖ λόγῳ τὸ ὡς ἂν μάλιστα ἀληθινὸν δοκεῖν αὐτόν, φαίνεσθαι καὶ τοιαῦτα εἶναι τὰ λεγόμενα, ὡς ἂν καὶ παντὶ ῥᾴδια ἐνθυμηθῆναι νομίσαι ἄν. τοῦτο δὲ μάλιστα γίνεται, ὅταν ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῦ πράγματος τοῦ εἰσαγομένου ἔννοιαν λαμβάνῃ, οἷον ὡς ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ καὶ τὸ τὰ ἐκείνου βούλεσθαι δαπανῶντά φησι μᾶλλον ἢ τὰ τῶν Ἑλλήνων πολεμεῖν. ἐκ γὰρ τοῦ πραχθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀγησιλάου, ἔμελλε δὲ τὸ διαβῆναι αὐτὸν εἰς τὴν Ἀσίαν, τὴν ἔννοιαν ταύτην λαβών, δι᾽ ἧς φρόνιμον αὐτὸν ἐπεδείκνυεν ὄντα, ἀληθῆ μάλιστα ἔδοξε περὶ αὐτοῦ εἰρηκέναι.

β΄. Ἀληθῆ δὲ ποιεῖ τὸν λόγον καὶ τὸ εἰσαγαγόντα τι ὃ κατὰ σοῦ εἶναι δοκεῖ, ὁμολογῆσαι αὐτὸ καὶ ἐᾶσαι μὴ ἀνελόντα, οἷον εἰ δέ τις ὑμῶν ὁρῶν τοὺς πο-
442 λεμίους φοβεροὺς εἶναι ὑπείληφεν, ἐμοὶ μὲν ὀρθῶς διανοεῖσθαι δοκεῖ. ἕνεκα γὰρ τοῦ τὰ ἄλλα ἃ διεξῄει ὁ Κῦρος πρὸς τοὺς στρατιώτας, ἀληθῆ δοκεῖν αὐτὸν εἰρηκέναι, τοῦτο οὐχ ὅπως ἀνεῖλεν, ἀλλὰ καὶ συγκατέθετο αὐτῷ, ὃ ἦν κατ᾽ αὐτοῦ.

γ΄. Καὶ τῷ ἐν διηγήσεσιν εἰσαγαγεῖν τὰ λεγόμενα, κἂν πλαστὰ ᾖ καὶ μικρά, ἀληθῆ δοκεῖ εἶναι· ὡς γὰρ γεγονότα αὐτὰ λέγει.

δ΄. Καὶ τὸ βραχέως δέ τι εἰπεῖν καὶ τὰ πολλὰ παραθεῖναι δυνάμεώς ἐστιν ἀληθινῆς, οἷον καλέσας δέ,

εἶτα τίνα; Ἀράσπην, εἶτα ὅθεν; Μῆδον· εἶτα καὶ τὸ ἕνεκα τῆς γνωρίσεως· ὃς ἦν ἐκ παιδὸς αὐτῷ φίλος· εἶτα [γνωρίσεως] καὶ ἄλλο, ᾧ τὴν στολὴν ἔδωκε.

ε'. Ταῦτα μὲν οὖν ἐξαρκεῖν δοκεῖ πρὸς τὸ καὶ δυνάμει προάγειν τὸν λόγον, μάλιστα δὲ ὅταν τὸ ἀληθὲς κατὰ σοῦ λεγόμενον μὴ ὡς ἀληθὲς ἀποδέξῃ, ἀφελοῦς ἀνδρός ἐστιν, ὡς καὶ ὁ Σωκράτης φησίν, αἰεὶ σὺ ἐπισκώπτεις ἡμᾶς. ἦθος μὲν οὖν πεποίηκε τὸ ὑφειμένον τῆς γνώμης καὶ μὴ καταλαζονεύσασθαι τῷ ἐπαίνῳ τῷ ἐκείνου, ἀλλ' ὡς σκώμματι αὐτῷ προσέχειν· ὃ γὰρ ἐκεῖ- 443
νος σπουδάζων εἶπεν, οὗτος ὡς σκωπτόμενος ἐξεδέξατο.

ΠΕΡΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ. Θ'.

Οἰκονομία δὲ λόγου ἐφ' ἅπαντι ἡ ἁρμόζουσα τάξις καὶ ἡ προσδοκία τῶν λεγομένων καὶ τὸ ἐξηρτῆσθαι ἀλλήλων τὰ νοήματα καὶ τὰ ἐπιχειρήματα ἐχόμενα τοῦ ὑποκειμένου, ἔτι δὲ καὶ τὰ ἄλλα θεωρήματα, ὅσα τῆς ἀφελοῦς οἰκονομίας ἐστί, λέγω δή, ἐὰν μὲν ἓν κεφάλαιον ᾖ, ἄνευ προλήψεως εἰπόντα δεῖ τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνδόξων οὕτως καταθεῖναι τὴν πρόληψιν, προλαβόντα τι κατὰ τοῦ ἀντιδίκου ἐνδόξων· ἔπειθ' οὕτως, ἐάν τι καὶ ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν ἐπιφέρωσι, σκόπει· ἐὰν ᾖ πλείω τὰ παρὰ τοῦ ἀντιδίκου, σκοπεῖν δεῖ τὸ πρᾶγμα· ἡ γὰρ αὐτή ἐστι μέθοδος· τὸ μὲν γὰρ κεφάλαιον, ὅτι δεῖ τὰ μὲν τῶν ἐχθρῶν ἀσθενῆ ὄντα ἀποφαίνειν, τὰ δὲ ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν πολὺ ὑπερέχοντα· δῆλον γάρ ἐστι πᾶσι τὸ πῶς ἂν γένοιτο οὐδὲν ἄλλως ἔχοι.

ΠΕΡΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ. Ι'.

α'. Περὶ δὲ ἑρμηνείας τοσοῦτον ἂν εἴποιμι μήτε ὀνόματι μήτε ῥήματι χρῆσθαι ἄλλως πλὴν τοῖς ἐκ τῶν βιβλίων, καὶ τοῦτο οὕτως ἁπλῶς ἂν εἴποις, μὴ πάντα ἐν πᾶσι τοῖς εἴδεσι τιθέναι, ἀλλὰ [καὶ] κατ' ἰδίαν ἕκαστον

ἀξιωματικὸν τῆς ἀφελείας, πάθους, ἤθους, θυμοῦ. καὶ τὰ μέρη δὲ τῶν Δημοσθενικῶν πολὺ συμβάλλεται εἰς
444 ἑρμηνείας ἰδέαν, πανταχοῦ δ' ἐν τῇ φράσει ἀφέλειαν μόνος ὁ Ξενοφῶν ἐργάζεται· θυμὸς γὰρ ἢ πάθος ἢ ὀργὴ ἢ ὀξύτης καὶ τὰ ἄλλα ὅσα κεκίνηται, ἀξιώματος ἢ τραχύτητός ἐστι, παθῶν δὲ μεταβολῆς καὶ προτροπῆς, ὁποίας ὁ Δημοσθένης ἐστὶ γνώμης· τὸ δὲ τοῖς παραδείγμασι χρῆσθαι Σωκρατικόν ἐστιν, οὐ μὴν ἔν γε τῷ πολιτικῷ ἁρμόζει πάνυ τι τοιοῦτο.

β'. Ἐνίοτε δὲ ὁ Ξενοφῶν καὶ πρὶν αὐτὸ ὃ βούλεται εἰπεῖν, δι' αὐτοῦ τοῦ παραδείγματος εἰσάγει· καὶ αἱ κατασκευαὶ αὐτῶν ἄνευ παραδειγμάτων εἰσίν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὡς δῆλον μέν ἐστι καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασι, μάλιστα δὲ ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασιν· ἐκεῖ γὰρ τὸν Σωκράτην ὃν τρόπον περὶ ἑκάστων διαλεγόμενον καὶ ἀποδεικνύντα ἕκαστα πεποίηκεν ἔστιν ἀνασκοπουμένῳ καταμαθεῖν, ὡς τοῦτον τὸν τρόπον προῆκται.

(675) γ'. Δεῖ δὲ τὰ παραδείγματα καὶ τὰ παρατιθέμενα δι' ὧν ἂν ἐπιδεικνύῃς πρὸς τὸ προκείμενόν σοι ὅμοια εἶναι καὶ κοινωνεῖν τούτοις περὶ ὧν ἂν λέγηται, ἢ κατὰ γένος, ἢ κατὰ ἰσχύν, ἢ κατὰ χρόνον, ἢ κατὰ τὰ ἀποβαίνοντα ἐξ αὐτῶν, ἢ κατὰ ἰδιώματα αὐτῶν, ἢ κατ' ἄλλην τινὰ ὁμοιότητα. καὶ ἔστι τοῦτο καλὸν ἐν τῷ τοιούτῳ εἴδει τῶν λόγων καὶ τὸ τὴν ἁπλότητα μάλιστα ἀπεργαζόμενον, ὅθεν καὶ εὐπορία πλεκτὴ γίνεται, καὶ ὁ λόγος ἐκ τῶν ἐπεγκυκλουμένων ἀφελὴς φαίνεται, διά τε τὸ σεμνότερον γίνεσθαι τὸ λεγόμενον καὶ δι' ἑτέρου ἐναργέστερον, ὅπερ λαλιᾶς ἔργον μᾶλλον εἶναι φαίνεται.

445 ## ΠΕΡΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ. ΙΑ'.

α'. Τῶν δὲ ἐπιχειρημάτων ὁ μὲν Δημοσθένης αἰεὶ καὶ οἱ τοὺς δικανικοὺς λόγους συνεσκευασμένοι ἐκλογάς

τε καὶ διακρίσεις ποιοῦνται, καὶ ἐπισημαίνονται καθ' ἕκαστον τὰς δυνάμεις αὐτῶν τιθέντες, εἰκότως τοῦτο πράττοντες διά τε τὸ ἀγωνιστικὸν τὸν λόγον αὐτῶν εἶναι, ὥστε καὶ τοὺς ἀκούοντας εὐθέως μανθάνειν τὴν ἰσχὺν αὐτῶν καὶ ἕκαστα ἀκριβῶς ἀνασκοπεῖν δύνασθαι.

β'. Οὐ μὴν ἔν γε τῷ ἀφελεῖ λόγῳ ἁρμόζειν τοῦτο ἔμοιγε δοκεῖ, εἴ γε δεῖ ὡς ἂν μάλιστα ἀνεπιβούλευτον τὸν λόγον φαίνεσθαι καὶ ἁπλοῦν καὶ καθαρόν, καὶ Ξενοφῶν ἕκαστα τῶν νοημάτων ψιλὰ κατ' ἰδίαν τίθησιν, ὡς ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ, αὐτὰ καθ' αὐτά, ὅθεν ἄν τις καὶ ἐρρῖφθαι νομίσειε τὰ νοήματα, οὐ μὴν ἔρριπταί γε, ἀλλ' ἔστι μὲν ἕκαστα ἐν ἐπιμελείᾳ προηγμένα, ἀφῃρημένα δὲ τῆς κατὰ λεπτὸν ἐξετάσεως καὶ προσθήκης καὶ μεταθέσεως καὶ ἐναλλαγῶν καὶ πάντων τῶν τοιούτων, καὶ ἁπλῶς τὰ τοιαῦτα φαίνεται, ὅθεν καὶ διαστάσεις πολλαὶ καὶ συνεχεῖς καὶ ἀρχαὶ τῶν νοημάτων οὐχ ἡνωμέναι ἔτι, ἀλλ' ἀπηρτισμέναι· ἔτι δὲ ἄλλα καὶ ἄλλα μάλιστα φαίνεται τὰ λεγόμενα, καὶ οὐχ ὡς ὕφος ἐστὶ τὸ σύγγραμμα, ἀλλ' ὥσπερ κατὰ κόμμα λαλιῶν εἴδει συνηγμένον.

γ'. Τοῦτο μὲν οὖν πεποίηκε καὶ τὸ διήγησιν εἶναι 446
δοκεῖν τὰ λεγόμενα ἀνδρὸς ἀγαθοῦ πράξεων· οὐ μὴν πάντη καὶ ἐπὶ παντὶ ἁρμόζει ἔμοιγε δοκεῖν τῶν ἀφελῶν λόγων, καὶ δεῖ τοῦτο καταμεμαθηκέναι, εἰ καί τι ἄλλο ἰδίωμα Ξενοφῶντος· καὶ γάρ ἐστι τοῦτο μάλιστα, ὥς γε οἶμαι, τὸ ἀφελῆ τὸν λόγον ἀπεργαζόμενον.

ΠΕΡΙ ΑΡΧΗΣ. ΙΒ'.

α'. Φέρε δὴ καὶ περὶ ἀρχῆς λόγου καταμάθωμεν, ὃν τρόπον εἴωθε Ξενοφῶν ποιεῖν τὰς ἀρχάς, δεῖ δὲ ἐπὶ πάντων ὁμοίως τῶν λόγων προδιοικεῖσθαι τί χρήσιμον περὶ τὰ πράγματα, καὶ ἢ τὰ ἀντιπίπτοντα λύειν, ἢ συνιστάναι αὐτὰ ἑαυτῷ. ταύτῃ μὲν οὖν ὁμοίως ἔχει τοῖς

πολιτικοῖς, τὰ δὲ ἰδιώματα λείπεται τοῖς ἀφελέσι κατὰ τὴν μεταχείρισιν καὶ τὴν ἀπαγγελίαν.

β΄. Οἱ μὲν οὖν πολιτικοὶ τὰς ἀρχὰς λαμβάνουσι καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ εἰς αὐτὰ τεινούσας, ὁ δὲ Ξενοφῶν εἰς αὐτὰ τεινούσας οὐκ ἐν ἅπασιν, εἴωθε δὲ μὴ ἀπ' αὐτῶν λαμβάνειν, ὥσπερ ἐν τῇ Παιδείᾳ ἔννοιά ποθ' ἡμῖν ἐγένετο· οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν Κύρου πράξεων, ἀλλ' ἐπιχειρηματικῶς ἔξωθεν προήγαγε τὸν λόγον· διὸ καὶ προϊὼν κατὰ λεπτὸν ἔξωθεν τὴν αὔξησιν ἐποίησε.

γ΄. Κέχρηται δὲ καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασιν, ὥστε ἄντικρυς δόξαι δικανικὸν εἶναι τὸν λόγον κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς πρώτης ὑποβολῆς τῶν πραγμάτων μὴ ἀπηρτισμένου τοῦ νοήματος,
447 πολλάκις φησὶν ἐθαύμασα τίσι ποτὲ λόγοις Ἀθηναίους ἔπεισαν.

δ΄. Ἔστι δὲ τοῦτο τὸ θεώρημα ἐν ἁπάσαις ταῖς ἀρχαῖς τῶν λόγων αὐτοῦ, τὸ μὴ εἰπόντα ὥσπερ δεύτερον νόημα εἰσαγαγόντα χωρίσαι τὸ πρῶτον, ἀλλ' ὑποβάλλειν τὰ ἐξηρτημένα τοῦ νοήματος εὐθέως καὶ ἐπεξιέναι ἐπὶ μακρόν· ἰδίωμα τὸ μὴ μεταβάλλοντα τὴν ποιότητα τοῦ νοήματος οὕτως εἰσαγαγεῖν ἐν γένει πρῶτον, ὅπερ ἂν τις πολιτικὸς ἐποίησεν ἐξαίρων τὸν λόγον τῷ ἀξιώματι, οἷον ἔννοιά ποθ' ἡμῖν ἐγένετο, ὁποῖον εἶναι συμβέβηκε τὸ κατὰ τὴν τῶν καλῶν φύσιν, εἶτα οὕτως τὸ κατ' εἶδος, ὅσαι δημοκρατίαι καὶ ὅσαι τυραννίδες. καὶ ἕτερον δὲ τὸ μὴ ἐν ἀποφατικῷ σχήματι, οἷον οὐδέν ἐστι δυσπειθέστερον ἀνθρώπου
(676) φύσεως, ἀλλ' ὡς ἀνθρωπίνως μάλιστα σὺν ἐρωτήσει ἐξήτασεν ἔννοιά ποθ' ἡμῖν ἐγένετο καὶ τὸ μὴ ἀναβεβλημένῃ δέ, ἀλλὰ συνεστραμμένῃ τῇ λέξει χρῆσθαι ἔννοιά ποθ' ἡμῖν ἐγένετο τῆς ἀφελείας.

ε'. Τὸ δὲ ἐπὶ τέλει σοι καὶ τοῦ ὀνόματος καὶ παντὸς
λόγου ἱστάσθω ἐν μακρῷ, κρίνεται δὲ τὰ κῶλα αὐτὰ
καθ' ἑαυτά, ὁ δὲ λόγος ἔστω ἀφελής, ὡς κατὰ κῶλα μὲν 448
ἀπαρτιζόμενος, κατὰ δὲ λόγου ἰδέαν ἢ ποιότητα πυκνό-
τητά τινα καὶ συμπλοκὴν καινοπρεπῆ καὶ ἀφελῆ ἐμφαί-
νων· ταῦτα δ' ἐξ ἑνὸς ὀνόματος πεποίηται, οἷον ἔν-
νοια ποτὲ ἡμῖν ἐγένετο ἀντὶ τοῦ ἐνεθυμήθημέν
ποτε. ἀφέλειαν γὰρ ἡ ὀξεῖα βραχύτης ποιεῖ, ὥστε τοῦ
θεωρήματος ἀλλαγέντος ἐξ ἀφελείας γενέσθαι τραχύτητα
συμβαίνει ἢ ἀξίωμα, τὸ πόθεν γίνεται ἀξίωμα πρᾶόν
τι εἶναι.

ϛ'. Ὅλως δὲ ὡς ἐγένετο τὰ πράγματα, οὕτω δεῖ καὶ
τὰς ἀρχὰς ἐκλαμβάνειν, οἷον Δαρείου καὶ Παρυ-
σάτιδος γίνονται παῖδες δύο· ἐνταῦθα γὰρ εἰ
καὶ μεγάλη ἡ ὑπόθεσις, ἀλλ' ἡ ἀρχὴ ἀπὸ ψιλῶν τινῶν
πραγμάτων ἐστί.

ΙΓ'. α'. Πλεῖστον δὲ διαφέρει πρὸς τὸ εἶδος τῶν
λόγων ἑκατέρου ἡ διαφορὰ τῶν πραγμάτων, οἷον οἱ πο-
λιτικοὶ ἐπὶ τῶν ἐνδόξων καὶ γνωρίμων πραγμάτων ἢ
προσώπων οὐ διαποροῦσιν, ὁ δὲ συγγραφικὸς διαπορῶν
καὶ ἐπιδιστάζων καὶ τοῖς ἐνδόξοις ἀφέλειαν ἐργάζεται.

β'. Τὸ δὲ μέγιστον ἁπάντων ἐν τῷ ἀφελεῖ λόγῳ,
τὸ ψιλὰ καὶ καθαρῶς τὰ πράγματα προϊέναι καὶ μὴ ἐπι-
σημαίνεσθαι τὰς δυνάμεις καθ' ἕκαστον· τοῦτο γὰρ πο- 449
λιτικοῦ ἀνδρὸς τὸ ἐπισημαίνεσθαι, ὅταν μὴ μόνον τὸ
πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ποιότητα προστιθῇς, ἐὰν μέγα
ᾖ ὡς μεγάλου, ἐὰν δὲ δεινὸν ὡς δεινοῦ, ὧν ἀμοιρεῖν
δεῖ τὴν ἀφέλειαν. αὐτίκα γοῦν ὁ μὲν ἀφελὴς λέγει,
παρελθὼν ταῦτα εἶπεν, ὁ δὲ Δημοσθένης, ἀναστὰς
εἶπεν πολλῶν, ὦ Ζεῦ καὶ θεοί, θανάτων ἀξί-
ους λόγους.

γ'. Πολλαχοῦ δὲ ὁ Ξενοφῶν πολλαῖς βίαις καὶ Δη-

μοσθενικαῖς κατὰ τὰς ἐννοίας χρῆται, μόνῃ δὲ τῇ μεταχειρίσει διαλλάσσει, ὡς καὶ ἐν τῇ Ἀναβάσει λογισμούς τινας λέγων περὶ τοῦ Τισσαφέρνους, ὅτι οὐκ ἐπιβουλεύει τοῖς Ἕλλησιν, ἐπειδὴ ἄπιστόν ἐστι τὸ πρόσωπον πρὸς τὸ βουληθῆναι ἐπιβουλεῦσαι, καὶ οὐκ ἔχει ἐκ τῆς κρίσεως αὐτὸ συστῆσαι, μεταβὰς ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτὸ πιστοῦται, εἰ δὲ δυνάμενοι κακῶς ὑμᾶς δρᾶν οὐ ποιοῦμεν, δῆλον ὅτι οὐδὲ βουλόμεθα. τί οὖν ἐστι τὸ πεποιηκὸς ἀφελῆ τὰ οὕτως βίαια νοήματα; ὁ τρόπος τῆς μεταχειρίσεως· παραθεὶς γὰρ ἐξ ὑπάρξεως καὶ στερήσεως καὶ κόψας τὰ νοήματα λέγει, πότερον ὅτι ὑμεῖς μὲν ἐν τῇ οἰκείᾳ, ἡμεῖς δὲ ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ πότερον ὑμεῖς μὲν εὐπορεῖτε, ἡμεῖς δὲ ἀποροῦμεν; οὐδὲν οὖν ἄλλο τὸ ἀνεικός ἐστι τὰ νοήματα ἢ ὁ τρόπος τῆς ἀπαγγελίας. ὡς καὶ ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ πεποίηκεν· ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τρα-
450 χὺς ἦν ὁ λόγος, τῇ ἀπαγγελίᾳ εἰς ἀφέλειαν μετεχειρίσθη, εἰ διότι καλὸς κἀγαθὸς ὑπερβαλλόντως ἐγένετο, διὰ τοῦτο μηδὲ μετρίων ἐπαίνων τύχοι. ἀλλὰ τοῦτο πῶς λέγω; ὅτι ἐὰν ἡ ἔννοια ᾖ τοιαύτη, τραχεῖαν τὴν μεταχείρισιν ποιεῖ· οὐ γὰρ εἶπε σχετλιάσας, ὥσπερ ὁ Δημοσθένης, δεινὸν γὰρ ἂν εἴη, εἰ αἱ παρὰ Φιλίππου πεμπόμεναι ἐπιστολαί. ἔνιαι δὲ χρήσεις ἴδιαι τῶν ἀφελῶν εἰσι καὶ οὐκ ἂν μετήνεγκες οὐδαμῶς εἰς πολιτικὸν λόγον, ὡς καὶ ἐνταῦθα τὸ ὑπερβαλλόντως ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐγένετο.

δ΄. Ὅλως δὲ πανταχοῦ, ὁποσαχοῦ ἐν ἐλαχίστῳ πολλὰ πράγματα τὰ λελυμένα εἴρηκε καὶ ἀπήρτικε τὸ νόημα, εὐρύθμως εἴρηκεν, οἷον ἐπεὶ δὲ ἀνέστη, συνανέστησάν με ταύτης πᾶσαι αἱ ἀμφ᾽ αὐτήν. οὐ μὴν οὐδὲ πολλὰ δεῖ περιλαμβάνειν πράγματα ἐν τῷ ἀφελεῖ

λόγῳ, ὡς ὁ Δημοσθένης ἐποίησεν, εἰ γὰρ ὅθ' ἥκομεν Εὐβοεῦσι βεβοηθηκότες, ἀλλ' ἐν ὀλίγοις, ὡς ἂν εὐπαρακολούθητος ᾖ μάλιστά σοι ὁ λόγος.

ε΄. Τὸ δὲ τοῖς ὀνόμασιν ἀνεμφάτως χρῆσθαι εὐτέλειαν ἐργάζεται. διὸ καὶ τὸν ἀφελῆ λόγον κίνδυνος εἰς εὐτέλειαν περιελθεῖν, ἐγγυτάτω γινόμενον διὰ τὸ καὶ τοιούτοις ὀνόμασι χρῆσθαι. ἔστι τοίνυν ἐκφεύγειν καὶ περιΐστασθαι τὴν εὐτέλειαν τῇ τῶν ἰσοδυναμούντων παραθέσει, οἷον ἐπεὶ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τὴν τελευτὴν τοῦ βίου. τὸ δὲ καὶ τοῖς ὀνόμασι (677) τοῖς ἐπὶ ἑτέρων πραγμάτων κειμένοις κατὰ μεταφορὰν χρῆσθαι τῶν ἀφελῶν ἐστιν, οἷον πολλοὺς 451 ἐραστὰς τῆς ἑαυτοῦ φιλίας ἐποιήσατο, καὶ πάλιν τοὺς τῶν Ἑλλήνων ἀκολούθους· τοὺς γὰρ τελευταίους τῶν Ἑλλήνων οὐκ ὤκνησεν ἀκολούθους ὀνομάσαι· καὶ τὸ διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἔπειθον, ἐπείσθημεν· καὶ διακόψαντα τὰ νοήματα, πρέσβεις ἐπέμψαμεν· τὸ γὰρ λελυμένα ἀπ' ἀλλήλων προάγειν ἀφελῆ τὸν λόγον ποιεῖ καὶ ἦθός τι ἐμφαίνει, ὡς αὐτὰ γεγενημένα μετὰ τάχους λέγοντος. καὶ ὅσα δὲ ὀνόματα τόπων καὶ χωρίων πρόσφορά ἐστιν ἐν ἀφελεῖ λόγῳ, ταῦτα χρὴ ἐπιλέγεσθαι, ἔτι δὲ τὰ ἧττω ἔχοντα δύναμιν καὶ ἧττον προτιμώμενα, οἷον γυμνάσια, ἱππόδρομοι, ὅταν [δὲ] δὴ καὶ παρατιθῇς ἐπιλεγόμενος γυμνάσια ἀνδρῶν γυμναζομένων, ἱππόδρομοι ἱππέων ἱππαζομένων, ταῦτα πάντα τῆς ἀφελείας. δεῖ δὲ καὶ τὰ ὀνόματα ἐν τῷ ἀφελεῖ λόγῳ μὴ καθ' ἑνὸς μόνου πράγματος προάγεσθαι, ἀλλὰ καὶ δύο καὶ τρία σημαίνειν, οἷον ἐπειδὴ τὸ [τε] ἀπιέναι εἴδη πλείω ἔχει τινά, πάντα ταῦτα ἐπισκεπτέον· περιέχει γὰρ ἐν αὐτῷ καὶ τὸ πλησίον καὶ τὸ πόρρω καὶ ἐν γῇ καὶ ἐν θαλάσσῃ, καὶ πράγματα ἔχειν καὶ παρέχειν, καὶ ὅλως μυρία ἐστίν, ἃ

σημαίνει. καὶ τὰ τοιαῦτα δὲ τῶν ὀνομάτων, ἐν οἷς περὶ κριθῶν καὶ ἀλεύρων καὶ ἐλαίου ἔστιν εἰπεῖν, ἀφέλειαν δοκεῖ μᾶλλον ἐν τῷ λόγῳ ποιεῖν· περὶ ἧττον γὰρ ἐνδόξων ὁ λόγος γίνεται. πολιτικὸς δὲ ἀνὴρ ὀκνήσειεν ἂν προσελθεῖν τοιούτοις ὀνόμασιν· ὅπου δ' ἂν προσίῃ, εὖ 452 εἰδέναι χρή, ὅτι ἢ ἐνεργείας ἕνεκα, ἢ ὥστε ἦθος ἐν τῷ λόγῳ γενέσθαι, ἐπικατενεχθήσεται. ὁ ῥυθμὸς δὲ διάφορος ὢν ἀνασώζει τὰ πράγματα, καὶ οὐκ ἔτι ἐστὶν περὶ τὰ ἐννοήματα, ἀλλὰ περὶ τὴν ἀπαγγελίαν ἡ ἀνομοιότης τοῦ λόγου τοῦ πολιτικοῦ· τὸ μὲν γὰρ ἀποτετελεσμένον καὶ ὁλοκλήρως τὸ πολιτικὸν καὶ τῇ ἐννοίᾳ καὶ τῇ ἀπαγγελίᾳ τοιοῦτον εἶναι προσήκει. ἐνίοτε δὲ ἡ μὲν ἔννοια ἀφελής ἐστιν, ἡ δὲ ἀπαγγελία πολιτική, ὡς καὶ ἐν τῷ πρὸς Καλλικλέα ὁ Δημοσθένης, κριθῶν μὲν βρεχθῆναι, καὶ ξηραινομένους ἰδεῖν αὐτὴν μηδὲ τρεῖς μεδίμνους, ἀλεύρων δὲ ὡς ἡμιμέδιμνον· ἐλαίου δὲ ἀποκλιθῆναι κεράμιον φάσκειν, οὐ μέντοι [ταῦτα] παθεῖν γε οὐδέν. καὶ τοῦτο δὲ μετὰ σεμνότητος, ὅπου γε αὐτὸ τὸ κύριον λεχθὲν κινδυνεύει εὐτέλειαν ποιῆσαι, ὥσπερ εἰ ἔλεγες, οὐ μέντοι ἐκχυθῆναί γε, ἐνταῦθα ὁ δὲ ἀντὶ τοῦ κυρίου καὶ τοῦ κατ' εἶδος ἐν γένει μεταβαλὼν εἶπεν, οὐ μέντοι παθεῖν γε οὐδέν. καὶ τὸ διὰ τῶν αὐτῶν ὀνομάτων ἐπιπλέξαι δοκεῖ μὲν τοῦ ἀφελοῦς εἶναι λόγου, ἐκλύει δὲ τὸν τόνον τοῦ πολιτικοῦ λόγου, ὡς καὶ ἐν τῷ τῆς παραπρεσβείας ὁ Δημοσθένης, τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι τῷ Φωκέων πολέμῳ καὶ τῷ κυρίους εἶναι Πυλῶν Φωκέας, ταύτην μέντοι τὴν ἀπὸ τοῦ τόπου καὶ τῶν πραγμάτων ἀσφάλειαν ἐπιφορικῶς ὡς ἐν συμπληρώσει ἐπήνεγκε.

ϛ'. Καὶ τὸ τὴν γνώμην προλαβεῖν τῆς ἀφελείας ἐστίν, οἷον εὖ εἰδώς, καὶ ἡγούμενος, καὶ νομίζων. κα-

λὸν δὲ καὶ τὸ ὑποβάλλειν τὰ νοήματα καὶ ὡς ἀπὸ τῆς ἑτέρων γνώμης εἰσάγειν. καὶ μάλιστα αὐτῷ χρῆται ἐν 453 τῇ Παιδείᾳ ὁ Ξενοφῶν ἑκάστοτε λέγων, εἰ μέν τις ὑμῶν τόδε οἴεται.

ζ΄. Καὶ τὸ μὴ ἐκπεπλῆχθαι ἐφ᾽ οἷς ἄν τις ἐκπλαγείη, καὶ τὸ μὴ θαυμάζειν τὰ θαύματος ἄξια, ἀλλ᾽ ἁπλῶς λέγειν τὰ γεγονότα μὴ ἐνσημαίνοντα παρ᾽ ἑαυτοῦ καὶ τοῦτο τῆς ἀφελείας.

η΄. Τὸ δὲ καὶ ἀπὸ ὀρθῆς πτώσεως ἄρχεσθαι ἀφελῆ ποιεῖ τὸν λόγον καὶ τὸ κατὰ κόμματα λύειν τὰ νοήματα. πολλάκις δὲ οἱ ἀφελεῖς καὶ ἐπηγμένοις ἔξωθεν παρὰ τὰ ὑποκείμενα χρῶνται τοῖς ἐπινοήμασιν, οἷον οὐδεπώποτε ᾐσθήμεθα τὰς ἀγέλας συστάσας ἐπὶ τὸν νομέα. χρῶνται δὲ καὶ οἱ πολιτικοὶ τοῖς ἔξωθεν ἐπινοήμασιν, οἷον ἱστορίαις ἢ παραδείγμασιν ἀλλὰ θεραπεύουσιν αὐτὰ ἐπαγγελίαις ἢ αἰτιολογίαις.

θ΄. Πρέπουσι δὲ τῷ ἀφελεῖ λόγῳ καὶ ἐπαλλαγαί, οἷον νομίζει οὐ νομίζων, καὶ τὸ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἄρχεσθαι τῆς ἀφελείας ἐστί. τῆς ἀφελείας δὲ καὶ τὸ μὴ (678) τραχέσι χρῆσθαι, ἀλλὰ τοῖς ὑφειμένοις. τραχύτητος μὲν γάρ ἐστιν εἰπεῖν τοῦτο μὲν ἰδίᾳ, τοῦτο δὲ δημοσίᾳ, 454 ὁ δὲ ἀφελὴς οἴκοι φησὶ καὶ ἐπὶ τῶν βωμῶν. καὶ τὸ ταῖς τοιαύταις προθέσεσι χρῆσθαι, οἷον διεθρύλητο γὰρ ἀφελές ἐστι.

ι΄. Καὶ τὰ εὐκτικὰ τῆς ἀφελείας μᾶλλον εἶναι δοκεῖ, ὡς ἄξιος εἴη, καὶ εἰ εὐσεβοῖεν, καὶ ὡς φαίη Σωκράτης, καὶ τὰ τοιαῦτα· καὶ ἐν τῇ Ἀναβάσει ὡς πολεμεῖν τε ἱκανοὶ εἶεν, καὶ τὸ ἑξῆς ἐν τῷ ὁμοίῳ σχήματι καὶ εὐνοϊκῶς ἔχοιεν αὐτῷ. τὰ δὲ εὐκτικὰ καθαρὸν ποιεῖ τὸν λόγον.

ια΄. Καὶ τὸ μὴ ἐπιταχύνειν τὸν τόνον τῆς ἀπαγγελίας, ἀλλ᾽ ἐπιβραδύνειν καὶ σχολῇ προχωρεῖν τῆς ἀφε-

λείας, οἷον ἀλλὰ μὴν [οἷον] οὐδὲ ταῦτα ἄν τις ἔχοι μέμψασθαι αὐτούς. καὶ τὰς ἐκβάσεις οἱ μὲν πολιτικοὶ εἰώθασι μᾶλλον κατὰ τὰς τῶν ἀτόπων ἐκβάσεις ἐξετάζειν, καὶ τοῦτο τραχύτητα αὐτοῖς ἐργάζεται, οἱ δὲ ἀφελεῖς κατὰ τὰς τῶν ἀγαθῶν ἀποβάσεις μᾶλλον, οἷον τοῦτο γὰρ οὖν ἄλλης μὲν οὐδεμιᾶς ἀρχῆς.

ιβ΄. Καὶ τὸ μὴ ὑπερδιατείνεσθαι μήτε τοῖς πράγμασι μήτε τοῖς νοήμασι τῆς ἀφελείας ἐστί, καὶ αἱ μεταβάσεις αἱ τοιαῦται, ἀλλὰ μήν· ὥς γε μήν. καὶ τὸ μὴ οἰκείᾳ ἐπικρίσει χρῆσθαι, ὅταν ἄξιόν τι ἐπαίνου, ἀλλὰ τῇ κοινῇ ἀφελὲς πάνυ, οἷον εὐθὺς μὲν οἱ πολλοὶ
455 ἠγάσθησαν. ἐνταῦθα δὲ καὶ ἑτέρα τίς ἐστιν ἀρχή, τὸ μὴ καθ᾽ ὑπερβολὴν εἰπεῖν, πάντες ἠγάσθησαν ἀλλ᾽ ὑφειμένως οἱ πολλοὶ ἠγάσθησαν. ἴδιον δὲ τῶν ἀφελῶν καὶ τὸ τὰ κατασκευαστικὰ παραλείποντας τὰ ἧττον κατασκευαστικὰ λέγειν, οἷον τὰς ἐλπίδας ἔχειν δεῖ τῆς σωτηρίας ἐν τῷ μηδὲν ἑαυτοῖς συνειδέναι μήτε ἀσέβημα περὶ θεοὺς μήτε ἀδίκημα περὶ ἀνθρώπους.

ιγ΄. Καὶ τὸ τὰ ὀνόματα παράλληλα καὶ ἐπιπεπλεγμένα ἀλλήλοις τιθέναι μηδεμιᾶς ἐργασίας τυγχάνοντα τῆς ἀφελείας ἐστίν, οἷον καὶ Ἴωσι καὶ Αἰολεῦσι καὶ Ἑλλησποντίοις. καὶ τὸ μὴ ἀπέχεσθαι τῶν ἐλάττω δύναμιν ἐχόντων καὶ ἧττον προτιμωμένων, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀγορὰν εἰπεῖν καὶ τὸ ἐν ἀγορᾷ, καὶ κατ᾽ εἶδος σιδηρεῖς, σκυτεῖς, καὶ τὰ τοιαῦτα τῆς ἀφελείας. πολλάκις δὲ ὅταν μείζων ἡ διαφορά, καὶ οὕτως ἐπιπλέκεις, ἤδη μέντοι τινές εἰσιν, οἳ καὶ ἀφίσταντο, καὶ ποτὲ μὲν αὐτὸ μόνον ψιλὸν εἶπες, ποτὲ δὲ τὴν αἰτίαν παρέθηκας, οἷον ὀρεγόμενοι τῆς ἐλευθερίας. τὸ δὲ ἀντὶ τῶν δεικτικῶν τὰ ἐξεταστικὰ παραλαμβάνειν τῆς ἀφελείας, οἷον δεικτικὸν ἐνάργειαν ἔχον, ἐκεῖνος γὰρ

ἄρχων μὲν παμπόλλων ἐν τῇ ἠπείρῳ πόλεων, ἄρχων δὲ καὶ νήσων. ἐπιγίγνεται δέ ποτε καὶ ἐνάρ- 456
γεια ἐν ἀφελείᾳ, οἷον ὁ Φιλάμμων, οὐχ ὅτι Γλαύκου τοῦ Καρυστίου.

ιδ'. Ἀφελὲς δὲ καὶ τὸ μὴ ὡς ἐν προτάσει κατασκευάζειν, ὅτι καλὸν ἀλλ' ὡς ἐν συγκρίσει κάλλιον ἄλλου καλοῦ. τὸ δὲ καὶ εἰπόντα τι κατὰ ἀπόφασιν τὴν ὑπερβολὴν εἰπεῖν ἀντὶ τῆς ἀρνήσεως, οἷον οὐδ' εἰ μέλλοιμί γε. καὶ τὸ ἀντὶ τοῦ ἀκολούθου τὸ ἐναντίον κατὰ ἀναίρεσιν λέγειν ἀφελέστερον καὶ ἐπιμελέστερον, οἷον ἐνταῦθα, ἐπεμελεῖτο, οὗ τὸ ἀκόλουθον ἦν οὐκ ἠμέλει.

ιε'. Καὶ τὰ ἀσύνδετα τοῦ ἀφελοῦς ἐστι· λύει γὰρ τὸν ῥυθμόν. τοῦτο δὲ ἐναντίον μὲν τῷ πολιτικῷ, πρέπον δὲ τῷ ἀφελεῖ, οἷον Ἀθηναίους, Θηβαίους, Ἀργείους, Κορινθίους. ἀφελὲς δὲ καὶ τὸ μὴ ἀθρόως λέγειν· ἀθρόως μὲν γάρ ἐστιν εἰπεῖν οἱ Πέρσαι, μερικῶς δὲ τὰ [δὲ] τῶν Περσῶν.

ις'. [Καὶ τὸ ἀλλοτρίαις δόξαις ἐπερειδόμενον λέγειν περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ ἀφελοῦς ἐστιν, οἷον ἐπειδὴ ἐστασίασαν. ἐπὰν δὲ εἴπῃς, ἐπειδὴ δὲ ἐστασίασαν, τραχὺν ποιεῖ τὸν λόγον.] καὶ τὸ πολλάκις μεταβάλλοντα τὰς πτώσεις τῷ αὐτῷ χρήσασθαι ὀνόματι ἀναστρέφοντα τῆς ἀφελείας ἐστί. τοῦτο μὲν οὖν τοῦ αὐτοῦ τρόπου, τὸ μὴ ἀποκρυψάμενον μήτε τὸ πρᾶγμα μήτε τὸ ὄνομα ἀφανῶς εἰπεῖν, οἷον ἔλεγε δὲ Κύρῳ. συγγραφικὸν 457
δὲ εἰ δεῖ τελείου λόγου, τὸ ἐπὶ τοῖς κατ' εἶδος ὀνόμασι καὶ [τὸ] ἀόριστον ἐπενεγκεῖν, οἷον Γοργίᾳ καὶ Προδίκῳ καὶ ἄλλοις πολλοῖς. ὅταν δὲ τὸ νόημα ἐξ ἑνὸς τοῦ συμπληροῦντος ὀνόματος ἀπαρτίζηται καὶ ἐπὶ τελευτῆς στῇ ἐφ' ἑνὶ ὀνόματι, ὥσπερ ἐνταῦθα, ὡς δὲ πάνυ φανερὸς ἦν ἀχθόμενος, εἰ μὴ ἕψοιντο, (679)
συνηκολούθησαν, συγγραφικόν ἐστι καὶ λόγου ἦθος

ἔχοντος. καὶ τὰ καθ' ἓν λεγόμενα, οἷον πάντα μὲν χαλκόν, πάντα δὲ φοίνικα, τῆς ἀφελείας ἐστί, τὸ δὲ κατὰ πλῆθος τῆς περιβολῆς καὶ τοῦ ἀξιώματος.

ιζ. Αἱ συμπλοκαί εἰσι μὲν μᾶλλον τῶν ἀγωνιστικῶν, γένοιτο δ' ἄν ποτε καὶ ἐν ἀφελεῖ λόγῳ, ὅταν ἡ μὲν ἀρχὴ συνεστραμμένη ᾖ, διὰ τὴν συμπλοκήν, τὰ δὲ ἑξῆς λελυμένα, οἷον ἔκαιε καὶ ἐπόρθει. δριμύτητα δὲ ποιεῖ καὶ ἡ ἐπαναφορὰ τῆς συμπλοκῆς, ἅμα μὲν ἔκαιεν, ἅμα δὲ καὶ κηρύγματι ἐδήλου, οὐχὶ διεκήρυττεν οὐδὲ ἐκέλευε κηρύττειν.

ιη'. Ἐξαρκεῖ δὲ καὶ ἐν ἀφελεῖ λόγῳ οὐ μόνον αὐτὰ εἰπεῖν τὰ γενόμενα, ἀλλὰ καὶ ὡς ἔτυχε γενόμενα εἰπεῖν, οἷον Φίλιππος δὲ ὁ γελωτοποιὸς κρούσας τὴν
458 θύραν. τὸ δὲ κρούσας τὴν θύραν παραπεφύλακται μέν, ὅτι οὐ κόψας μόνον, ἀλλὰ καὶ κρούσας λέγεται· ἔνιοι δὲ οὐχ οὕτως οἴονται· ὅτι δὲ Ἑλληνικόν ἐστιν, οὐδὲν δεῖ διαφέρεσθαι. σὺ δέ, εἰ ἐβούλου πολιτικῶς αὐξῆσαι τὸν λόγον, παρετίθεις ἂν αὐτοῖς καὶ τὰς δυνάμεις, Φίλιππος ἦν γελωτοποιός, ὅστις ἐξαίφνης ἐπίσταται, καὶ ἐπειδὴ οὐδένα αὐτοῦ πλησίον κατέλαβε, τὸ μὲν πρῶτον ἔγνω εἰσπηδῆσαι, ἐδόκει δὲ αὐτῷ σημᾶναι πρὸς ἕτερον, καὶ ἔκοπτε προσελθὼν τὴν θύραν.

ιθ'. Τὸ δὲ καὶ ταῖς τῶν ἄλλων δόξαις ἐπερειδόμενον ἔνια τῶν πραγμάτων λέγειν ἀφελοῦς ἐστιν, οἷον ὡς λέγεται. πολιτικοῦ δὲ ἀνδρός ἐστι τὸ αὐτὸν ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ πλεῖστα εἰσάγειν, οἷον ὁ μὲν Θουκυδίδης ἀφελῶς εἰρηκέναι δοκεῖ, στασιάσαντες δὲ ἐν ἀλλήλοις ἔτη πολλά, ὡς λέγεται, ἐὰν δὲ εἴπῃ, ἐπειδὴ δὲ ἐστασίασαν, τραχὺν ποιεῖ τὸν λόγον.

κ'. Ἔνια δὲ τοῖς μὲν ἀφελέσι καλά, τοῖς δὲ πολιτικοῖς ταπεινά, οἷον τὸ λαγῶν βίον ζῶν· τοῦτο γὰρ ἐπὶ διασυρμῷ μὲν εἴρηται, ἔχει δὲ χώραν· ἄλλως γὰρ

ἐν ἀφελείᾳ ὁ λόγος προάγεται, ἄλλως ἐν εὐτελείᾳ. ὅταν οὖν τι θέλῃς διασῦραι, καθ' ἓν κόπτων εἴσαγε, οἷον ὡς ὁ Δημοσθένης, ἔξαρχος καὶ ἡγεμὼν καὶ κιττοφόρος. προσήκει δὲ ἐν ἐπιμελείᾳ καὶ διαλόγῳ ἀφέ- 459
λειαν ἐν λόγῳ μεμῖχθαι ταῖς ἀρχαῖς τοῦ ἀξιώματος. καὶ ἡ εἰς ταὐτὸν κατάληξις, ἀποτεταγμένη μέντοι, ἵνα μὴ διαφθείρῃ τὸν λόγον, ἀφέλειαν ποιεῖ.

κα΄. Πάνυ δὲ καλὸν ἐν τοῖς ἀφελέσι τῶν λόγων τὸ τὰς πλάσεις ποιεῖν καὶ ἐνάργειαν θαυμαστὴν ἔχει, οἷον σὺ εἰ ἤθελες πλάσας εἰπεῖν, αὐτὸς δὲ προσῆλθε καὶ εἶπεν ὅτι κατὰ καιρὸν αὐτοῖς ἐντετυχηκὼς εἴη, ὁ δὲ Ξενοφῶν, εἰς καλόν γε ὑμῖν συντετύχηκα· καὶ γὰρ κόπτειν καὶ ἀρχὰς ποιεῖσθαι τῆς ἀφελείας ἐστίν. ἐν δὲ τοῖς τοιούτοις, ὅταν μὲν ἐξαλλάξῃς καὶ ἀπαρτίζων εἰς πολλὰς ἀρχὰς τὸν λόγον ἐπάγῃς, δοκεῖ τῆς καινοπρεπείας καὶ τῆς λεπτοτέρας ἰδέας εἶναι, οἷον ἐνταῦθα ἦν παρὰ τὴν ὁδὸν κρήνη ἡ Μίδου καλουμένη τοῦ Φρυγῶν βασιλέως, εἶτα ἄλλη ἀρχή, ἐπὶ ταύτῃ Μίδας τὸν σάτυρον ἐθήρασε, καὶ ἄλλη ἀρχή, ὁ [δὲ] τρόπος τῆς θηράσεως, οἴνῳ κίρνησιν αὐτήν. αἱ μὲν οὖν τοιαῦται ἀρχαὶ καὶ τὸ ὀρθοῦν συνεχῶς οὕτω τὸν λόγον τῆς λεπτοτέρας ἰδέας. τοῦ δὲ ἀρχαιοτέρου τρόπου ἀποτείναντα μιᾷ διεξόδῳ τοῦ λόγου τὸ πᾶν διεξελθεῖν· ἐνταῦθα ἦν παρὰ τὴν ὁδὸν κρήνη Μίδου καλουμένη τοῦ Φρυγῶν βασιλέως, ἐφ' ᾗ λέγεται Μίδας τὸν σάτυρον θηρᾶσαι· καὶ ὁ τρόπος πῶς; οἴνῳ κεράσας αὐτήν· ἀπὸ μιᾶς γὰρ ἀρχῆς εἰς ἓν τέλος συμπεπέρασται ὁ λόγος. καὶ ἔστι τοῦτο τοῦ Ξενοφῶντος τύπου. περὶ τῶν ἀφανῶν πολλάκις εἶπον ὅτι δεῖ ὡς ἐξ ἀκοῆς λέγειν. ἁρμόζει δὲ τοῦτο καὶ τῷ ἀφελεῖ λόγῳ, οἷον ἐλέγετο, καὶ ἐλέγετο Κύρῳ δοῦναι
χρήματα πολλά. περὶ τῶν μυθωδῶν, οὐχ ὅτι ἐγέ- 460

νετο, ἀλλ' ὅτι λέγεται γενέσθαι. εἴπομεν δὲ ὅτι καὶ αἱ καινοπρέπειαι τῆς ἀφελείας εἰσίν· οὐ χεῖρον οὖν κἀνταῦθα παραδείγματι χρήσασθαι, ὡς ἐν τῇ Ἀναβάσει Κύρου φησὶν ὁ Ξενοφῶν, τὰ Λύκαια ἔθυσε. πάνυ δὲ τοῦτο καινοπρεπὲς καὶ ἰδία τις σύνταξις τὰ Λύκαια ἔθυσε. τῷ γὰρ ὀνόματι τῆς ἑορτῆς οὕτω κέχρηται ὡς
(660) αὐτῷ τῷ θυομένῳ, εἰπὼν τὸ γινόμενον κατὰ τοῦ ἐν ᾧ γίνεται καὶ δι' ὃ γίνεται· θύειν μὲν γὰρ ἐν Λυκαίοις σύνηθες εἰπεῖν, θύειν δὲ τὰ Λύκαια τῆς καινοπρεπείας, οἷον εἰ σὺ λέγοις, ἔθυσε τὰ Παναθήναια καὶ ἔθυσε τὰ Ὀλύμπια· σύνηθές ἐστι λέγειν καὶ θῦσαι θυσίας. [καὶ τοῦτο σύνηθές ἐστι λέγειν.] εἰργασμένου δὲ λόγου ἐστὶ τὸ παρατιθέναι τὰ ἐκ τῶν τόπων, ποῦ καὶ τίνος πλησίον καὶ ὑπὸ τῶν, ὡς καὶ ἐν τῇ Ἀναβάσει ἔχει τῇ Κύρου, ἔστι δὲ καὶ μεγάλου βασιλέως βασίλεια ἐν Κελαιναῖς ἔρυμνα ἐπὶ ταῖς πηγαῖς τοῦ Μαρσύου ποταμοῦ ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει. εἶτα ἡ αὐτὴ ἐπανάληψις, ὡς εἶναι καὶ ἄλλην ἀρχήν, ῥεῖ δὲ οὗτος καὶ διὰ τῆς πόλεως καὶ εἰσβάλλει εἰς τὸν Μαίανδρον ποταμόν. καὶ ἄλλο πάλιν ἐκ τοῦ τόπου ἔνδοξον, ἐνταῦθα λέγεται Ἀπόλλων ἐκδεῖραι Μαρσύαν ἐρίσαντά οἱ περὶ σοφίας. ἐκεῖνο μὲν οὖν, ὡς προείπομεν, εἰδέναι δεῖ ἐπὶ τῶν μύθων, ὅτι
461 εἰσάγεται οὐχ ὡς ἐγένετο, ἀλλ' ὅτι λέγεται γενέσθαι. εἶτα καὶ ἐκεῖνο εἰδέναι δεῖ, ὅτι ἀρχαῖος τρόπος, ἐπειδὰν καὶ σφόδρα ἐπὶ ἐνδόξων πραγμάτων ᾖ, οὐκ ἔχει τὴν αὐτὴν περιέργειαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλ' ἐξαρκεῖ αὐτῷ τὰ πράγματα εἰπεῖν καὶ ὃν τρόπον ἐπράχθη, μηδὲν περιειργασμένον αὐτοῖς· τὸ γὰρ περιεργάζεσθαι καὶ διατρίβειν ἐν αὐτοῖς ἐνδόξοις οὖσι, τοῦτο ἀπάγει τὸν λόγον ἀπὸ τοῦ τύπου τοῦ ἀρχαίου. ἐνταῦθα λέγεται, μή τι εἶπεν, ἐνταῦθά ἐστι Μαρσύας αὐλητής, Φρὺξ τὸ γέ-

νος, ᾧ τοσοῦτον ἐπῄει φρονεῖν. διατριβὴ γὰρ γίνεται καὶ περιέργεια. κἀκεῖνο δὲ ὅρα· ἀνέστρεψε γὰρ τὴν τάξιν· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἦν εἰπεῖν ὅτι ἤρισεν, εἶτα ὅτι ἡττήθη, εἶτα τί ἔπαθε, τὰ δὲ τοιαῦτα, ὅταν ἀναστρέψῃς τὴν τάξιν καὶ τὸ τελευταῖον πρῶτον θῇς, εἶτα οὕτως ἐφεξῆς τὰ πρὸ τούτου, τάχος ποιήσεις τῷ λόγῳ καὶ κάλλος· ὅταν εἰπόντος ὃ ἔπαθεν ὁ λόγος ζητήσῃ διὰ τί ἔπαθεν· ἐρίσας οὐ περὶ αὐλητικῆς ἢ μουσικῆς, ἀλλὰ περὶ σοφίας. καὶ τὸ δέρμα ἄλλος μὲν ἂν εἶπεν ὅτι κρέμαται, ἀλλὰ πάλιν νεαροπρεπές· οὗτος δὲ καὶ τὸ δέρμα κρεμάσαι ἐν τῷ ἄντρῳ, ὅθεν αἱ πηγαί. εἶτα ὡς ἀναγκαῖον καὶ οὐ περιειργασμένον, διὰ δὲ τοῦτο ὁ ποταμὸς καλεῖται Μαρσύας. ὅρα δὲ καὶ ἐν τούτῳ τὴν ἐγκράτειαν τῶν ἀρχαίων· οὐ γὰρ εἶπε τὸ πάθημα δι' ὃ τοὔνομα προσέθηκεν τὸ τοῦ Μαρσύου τῷ ποταμῷ, ἢ τὴν συμφορὰν τοῦ αὐλητοῦ· οὐδὲν γὰρ τούτων Ξενοφῶν ποιεῖ, ἀλλ' ἀρκεῖ αὐτῷ τοσοῦτον μόνον, διὰ δὲ τοῦτο ὁ ποταμὸς καλεῖται Μαρσύας. εἶτα ἄλλη ἀρχὴ ἐξ ἐνδόξου, ἐνταῦθα Ξέρξης, ὅτε 462
ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἡττηθεὶς τῇ μάχῃ ἀπεχώρει. ὅρα καὶ ἐνταῦθα τὴν ἐγκράτειαν· οὔτε γὰρ Σαλαμὶς ἐνταῦθα οὔτε στόλος καὶ πλῆθος πεζῶν καὶ τριήρων, οὐδὲ ὅπως ἡττήθη, οὐδὲ ὅπως ἔφυγεν, οὐδὲ ἄλλο οὐδέν, τοσούτων ὄντων τῶν προσόντων Ξέρξῃ, ἀλλὰ ψιλὸν ὅτε ἐκ τῆς Ἑλλάδος. μεμάθηκας οὖν ὅπως οἱ ἀρχαῖοι ἐπεξέρχονται καὶ ὅση ἐν τούτοις ἐγκράτεια.

κβ΄. Ἐκεῖνο δὲ μάλιστα τήρει ἐν τοῖς νοήμασιν, ὅτι δεῖ τὰ συμπληροῦντα ταμιεύεσθαι καὶ τελευταῖα τιθέναι, ὡς ἂν καὶ σεμνότητος ὁ λόγος μετέχοι. ὅρα δὲ κἀκεῖνο, ὅτι ἐν τοῖς ἀφελέσι λόγοις, κἂν ᾖ τὰ μὲν μείζω καὶ προτιμότερα τῶν πραγμάτων, τὰ δὲ ἐλάττω, αἰεὶ πρότερον τὰ ἐλάττω τιθέναι εἰώθασιν, ὡς καὶ ἐνταῦθα,

μεγάλου ὄντος καὶ ἐνδόξου τοσαῦτα χρήματα Κῦρον δοῦναι τῷ Κλεάρχῳ· ὁ δὲ οὐκ ἐπὶ τοῦτο εὐθέως ἦλθεν, ἀλλὰ πρότερον τὸ τῆς γνώμης εἶπεν, ἠγάσθη τε αὐτὸν καὶ δίδωσιν αὐτῷ μυρίους Δαρεικούς. ἡ δὲ ἀρχή, Κλέαρχος ἦν Λακεδαιμόνιος φυγάς· τούτῳ συγγενόμενος ὁ Κῦρος ἔχει τινὰ θαυμαστὴν τὸ ὄνομα ἤθους δύναμιν τὸ μὴ εἰπεῖν τούτου πειραθεὶς ὁ Κῦρος ἢ τοῦτον κατιδὼν πολλοῦ ἄξιον ὄντα καὶ στρατηγικώτατον, ἀλλ' ἁπλῶς τούτῳ συγγενόμενος. καὶ τὸ ἑξῆς δὲ τὸ ἑπόμενον αὐτῷ, ὡς ἂν μάλιστα τὸ ἦθος φανείη, οὕτως ἔχει, ἠγάσθη τε αὐτὸν καὶ δίδωσιν αὐτῷ μυρίους Δαρεικούς.

κγ΄. Πολλάκις εἴρηκα ὅτι τὰ κατὰ σύγκρισιν τῆς ἀφελείας ἐστίν, οἷον ἐφίλει μᾶλλον τὸν Κῦρον ἢ
463 (681) τὸν βασιλεύοντα Ἀρταξέρξην. ὡς ἔχει καὶ τοῦτο, ὥστε αὐτῷ μᾶλλον φίλους εἶναι ἢ βασιλεῖ. καὶ τὸ τοῖς ἧττον ἐμφαντικοῖς χρῆσθαι ὀνόμασι καὶ τὰ μικρότερα ἐπὶ τῶν μεγάλων ὀνομάζειν τοῦ εἴδους τῆς ἀφελείας ἐστίν. ἐν τῇ Ἀναβάσει ἐπὶ τοῦ Κύρου τῶν τε παρ' ἑαυτῷ βαρβάρων ἐπεμελεῖτο, ἐπὶ μεγάλου πράγματος ὀνομασίαι μικραί· τὸ γὰρ ἐπιμελεῖσθαι οὐκ ἔστιν ἴδιον ἄλλου τινὸς ἢ τῶν μετρίων, καὶ εἴποι ἄν τις οἴκου ἐπιμελεῖται, ἐπὶ στρατοπέδου δὲ ἧττόν ἐστι τοιούτῳ χρήσασθαι ὀνόματι· καὶ ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ, καὶ αὐτοῦ κατέμεινε πάλιν ἡδόμενος τῷ ἔργῳ· τὸ γὰρ τοῖς ἧττον ἐμφαντικοῖς χρῆσθαι καὶ μὴ εἰπεῖν, μεγαλοφρονῶν ἢ ἐπηρμένος τῇ νίκῃ, ἀλλ' ἡδόμενος τῷ ἔργῳ τῆς ἀφελείας.

κδ΄. Καὶ ἡ τοῦ χρόνου παραλλαγὴ τῆς ἀφελείας ἐστί· τὸ γὰρ παρεληλυθὸς εἰς τὸν ἐνεστῶτα ὁρίζονται, οἷον Κῦρον δὲ μεταπέμπεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἀντὶ τοῦ μετεπέμψατο· ὁ χρόνος γὰρ μεταβληθεὶς τὴν ἀφέ-

λειαν ἐποιήσατο. δεῖ γάρ ποθ' ἡμᾶς ὑποθεῖναι τὰ γεγονότα ὡς γινόμενα, οἷον καλεῖ αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ διαλέγεται αὐτῷ, ὡς νῦν γινόμενον τὸ πάλαι γεγονός, καὶ ἔστι καινοπρέπεια ἐν τῷ τοιούτῳ.

κε΄. Ἐὰν δὲ κατὰ συγκριτικὰ ἀφαιρῇς τοῦ μεγέθους, ἐπιμέλεια μᾶλλον γίνεται, ὡς ἐν τῷ Ἀγησιλάῳ ὁ δὲ τῶν Περσῶν βασιλεὺς νομίσας ἁπάντων τούτων Τισσαφέρνην αἴτιον εἶναι, τοῦ κακῶς φέρεσθαι τὰ αὐτοῦ, Τιθραύστην καταπέμψας, ἀποκόπτει αὐτοῦ τὴν κεφαλήν· καὶ τοῦτο 464 μὲν τῆς ἀφελείας τὸ ἀποκόπτει αὐτοῦ τὴν κεφαλήν, τὸ δὲ νομίσας διάθεσίν τινα ἔχει τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων· οὐ γὰρ εἶπεν, ἐπειδὴ κακῶς μὲν ἔσχον τὰ τῶν βαρβάρων πράγματα, τοσοῦτος δὲ ὁ θόρυβος καὶ ταραχή, μάχας δὲ τοσαύτας ἥττηντο, τὸ τελευταῖον κατακλεισθέντες ἐπολιορκοῦντο, οὐδὲν τοιοῦτο, αὐτὸ δὲ μόνον ἐξήνεγκε νομίσας, καὶ οὐχὶ ἅμα μὲν παροξυνθεὶς τοῖς συμβεβηκόσιν, ἅμα δὲ ἡγούμενος, ἀλλὰ νομίσας. καὶ ἡ σύγκρισις μετὰ δὲ τοῦτο τὰ μὲν τῶν βαρβάρων ἀθυμότερα ἐγένετο· καὶ οὐκ εἶπεν, ἐν ἀθυμίᾳ δεινῇ, ἀλλ' ἀθυμότερα, καὶ τὸ μερικῶς δὲ εἰπεῖν τὰ τῶν βαρβάρων, καὶ οὐχ οἱ βάρβαροι καὶ τοῦτο τῆς ἀφελείας, οἷον ὅστις ἄρχων μὲν παμπόλλων ἐν τῇ ἠπείρῳ πόλεων, ἄρχων δὲ καὶ νήσων.

κϛ΄. Ἔτι τῶν ὀνομάτων τὰ μὲν σφόδρα σημαίνεται, τὰ δὲ ἧττον, οἷον τὰ μὲν σφόδρα, διεξῆλθεν, ἐξήλασεν· τὰ δὲ ἧττον, ἐπορεύθη, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀγησιλάου, τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ὑπερβάλλων τὰ Ἀχαϊκὰ τῆς Φθίας ὄρη καὶ τὴν λοιπὴν πᾶσαν διὰ φιλίας ἐπορεύθη ἐς τὰ τῶν Βοιωτῶν ὅρια. ἔχει δὲ καὶ ἡ καινοπρέπεια τὴν ἀφέλειαν· τὸ γὰρ τοῦ προσώπου

πρᾶγμα ἐπὶ τὸν τόπον μετέθηκεν· ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰπεῖν 465 διὰ τῆς τῶν φίλων λέγει διὰ φιλίας, καὶ ἀντὶ τοῦ διὰ τῆς τῶν συμμάχων διὰ τῆς συμμαχίδος. χρῶνται δὲ οἱ ἀφελεῖς καὶ τῷ ἐνταῦθα ποικίλως· καὶ γὰρ τόπου καὶ χρόνου σημαντικόν ἐστι, τὸ δὲ ἐνταῦθα καταλαμβάνει τοῦ τόπου, ἡ δὲ διάστασις ἀφελής· τὸ γὰρ νόημα ἀπέστησεν ἀπὸ τῶν προηγουμένων. καὶ ποτὲ μὲν τελείῳ δεικτικῷ χρῆται ἐνταῦθα δή, ποτὲ δ' ἐλλιπεῖ ἔνθα δή.

κζ΄. Περὶ δὲ τῆς τροπῆς τῆς παρὰ τοῖς συγγραφικοῖς τῶν ἀνδρῶν τοσοῦτον δεῖ εἰδέναι, ὅτι οὐκ ἀπὸ μεγάλων δεῖ οὐδὲ σεμνῶν τὰς τροπὰς λαμβάνεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ τῶν φαυλοτέρων ἢ κοινοτέρων, ὡς καὶ ἐν τῷ Συμποσίῳ ἔχει, τουτοισὶ τοῖς ἀνδράσιν ἐκκεκαθαρμένοις τὰς ψυχάς· τὸ γὰρ τῶν ἐκκεκαθαρμένων ὄνομα τροπὴν ἔχον ἀπὸ σκευῶν ἢ ἀγγείων, μετενεχθὲν ἀπὸ τῶν κοινοτέρων ἐπὶ τὰ σεμνότερα, ἐπὶ τοὺς ἄνδρας καὶ τὴν ψυχὴν τὴν τῶν ἀνδρῶν οὐ καθαρὰν τὴν τροπὴν πεποίηκεν, ἀλλὰ πεφυλαγμένην καὶ συγγραφικήν. καὶ αἱ τοιαῦται τροπαὶ συνήθεις εἰσὶ μᾶλλον τῇ ἀφελείᾳ, οἷον ἡ δὲ οἰκουμένη μέν, σπειρομένη δέ, ἀέναον τὴν τροφὴν παρέχεται. πάνυ δὲ τοῦ ἐγκωμιαστικοῦ εἴδους τὸ τοιοῦτο σχῆμα.

κη΄. Τὰ δὲ τῆς τάξεως οὕτως ἔχειν δεῖ, ὅπως ἂν ἑκάστῳ ἁρμόζειν δοκῇ· ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἱστορίαις αὐτὰ (682) τὰ πράγματα καὶ τὴν τάξιν τῶν λεγομένων ἀπεργάζε- 466 ται, ἐν δὲ ταῖς ὑποθήκαις καὶ διδασκαλίαις καὶ τοῖς ἀπομνημονεύμασιν, ὡς ἂν βούληταί τις.

κθ΄. Ταῦτα οὖν ἀκριβῶς τηρήσας καὶ ἐγγυμνασάμενος αὐτοῖς ποιήσεις καὶ ἀξιώματος ὄντος ἐπιμέλειαν καὶ ἐξ ἐπιμελείας ἀξίωμα, καὶ ἡ ἀφέλεια τοιαύτη ἔσται ἐν πᾶσι τὴν ἰσχὺν τῶν θεωρημάτων ἔχουσα. ταῦτα μὲν οὖν ἱκανῶς ἐπιδέδεικταί σοι περὶ ὧν προεθέμεθα, ὅσα τε θεωρήματα καθ' ἑκάστην λέξιν περί τε ἤθους καὶ ἀρχὰς λόγου καὶ μεταχείρισιν νοημάτων καὶ γλυκύτητα λέξεως, καὶ ἀφέλειαν πάλιν αὖ λέξεως καὶ διηγήσεις καὶ μυθώδεις ἀγωγάς, καὶ περὶ κάλλους ἐν λόγῳ, καὶ ταῦτα καθ' ἕκαστον εἴρηται.

Digitized by Google